



Hea klient!

Jõudluskontrolli Keskus on saatnud piimaveisekasvatatajatele igakuist infolehte juba 2001. aasta jaanuarist. Seni oleme oma info jagamisega olnud liialt teenusekesksed - igale loomaliigi kasvatajale oleme pakkunud ainult tema loomaliigi kohta käivat infot. Nüüdseks oleme otsustanud kõigile oma klientidele kord kvartalis anda rohkem informatsiooni ja mitte enam teenusekeskselt - et ka seakasvataja teaks, mis veisekasvatases toimub ning vastupidi. Teenusekeskseks jääb siiski meie lehe sisemine külg, kus piima- ja lihaveisekasvataja ning seakasvataja leiab just temale mõeldud artikleid. Kahjuks on täna kitsakasvatatajale saadetakse leht lühem - erialase artiklita - kuid sobiva koostööpartneri leidmisel täidame me tulevikus ka selle tühimiku. Meie kord kvartalis ilmuvast väljaandest JKK Sõnumid leiate ka tulemusi, mida ei ole võimalik mujalt kirjandusest leida, näiteks nn edetabelid. Kuna see on meie esimene väljaanne, siis aja jooksul areneb see kindlasti edasi nii oma sisult kui ka vormilt. JKK Sõnumid saab muutuda Teile kasulikumaks ning huvitavamaks sel juhul, kui meile oma soovidest teada annate. Kindlasti jääb JKK Sõnumite põhieesmärgiks astuda sammuke Teile lähemale ja tutvustada Jõudluskontrolli Keskuses toimuvat. Loodan, et leiate siit endale huvitavat lugemist.

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

UUDISED

95 aastat jõudluskontrolli Eestis

Veiste jõudluskontrolli alustati Skandinaaviamaades juba 19. sajandi lõpul. 1895. aastal asutati esimene karjakontrolli-ühing Taanis, samal aastal ka Rootsis.

Balti mõisnikud jälgisid Rootsi karjakontrolliühingute tööd, kuid suhtusid umbusuga karjakontrolli sisseviimisse Eestis. Eesti mõisakarjades alustati karjakontrolliga 1903. aastal. Esialgu teostati üksikute lehmade toodangu ja söödakulutuse arvestust.

Süsteemaatiline objektiivsetel alustel karjakontroll algas karjakontrolliringide loomisega 1909. aastal.

8. märtsil 1909. a otsustati Vändra Põllumeeste Seltsi koosolekul asutada seltsi juurde karjakontrolli osakond. 1. mail 1909. alustas tööd Vändra Põllumeeste Seltsi karjakontrolliühing ning Hans Virkuse eestvõtmisel kontrolliring. Seda loetakse veiste jõudluskontrolli alguseks talukarjades. Esimeseks kontrollassistendiks kutsuti Massujõe talu noorperemees Ernst Tomingas, kes oli vastava ettevalmistuse saanud Soomes.

Novembris 1909 loodi kontrollühisused veel Kambjas ja Rõngus, järgmistel aastatel veel paljudes paikades.

JKK Maamessil

JKK osaleb ka sel aastal Maamessil, mis toimub 15-17. aprill Tartu Näituste messikeskuses.

Atesteerimine

Vastavalt "Põllumajandusloomade aretuse seadusele" võib alates 01.01.2004 jõudlusandmete kogumise ning edastamisega tegeleda loomapidaja või tema poolt volitatud isik, kes omab jõudlusandmete koguja tunnistust. Selleks peab vastavat tunnistust sooviv isik läbima testi.

Piimakarjakasvatavad saavad testi täita oma maakonna JKK zootehnik-peaspetsialisti juures või JKK Tartu kontoris. Eelnevalt on vajalik aeg kokku leppida (Tartus testida soovijatel telefonil 738 7737 või 738 7738). Seakasvatatel on testi täitmiseks vajalik eelnevalt aeg kokku leppida telefonil 738 7765.

Suuresti aitab testi edukale läbimisele kaasa eelnev tutvumine piimaveiste jõudluskontrolli käsiraamatuga või sigade jõudluskontrolli käsiraamatuga (a 40 krooni), mida saab osta maakondade zootehnik-peaspetsialistidelt või JKK-st. Käsiraamat on saadaval ka meie koduleheküljel.

Seisuga 23. märts 2004 oli atesteeritud 788 piimaveiste jõudlusandmete kogujat (paljud loomapidajad kasutavad jõudlusandmete kogumisel ja edastamisel kontrollassistendi teenust) ja 51 sigade jõudlusandmete kogujat. Atesteerimata on veel 3 sigade jõudluskontrollis ja 392 piimaveiste jõudluskontrollis olevat omanikku.

Jõudlusandmete koguja tunnistuse olemasolu üle teostavad järelevalvet Veterinaar- ja Toiduamet Põllumajandusloomade aretuse järelevalve büroo inspektorid.

UUENDUSED

Vahelduv kontroll-lüps

Karjadele, kus lüpsitööde kiire kulga ja ruumipuudus raskendavad kontroll-lüpsi tavapärasel läbiviimisel, on JKK loonud võimaluse rakendada uut kontroll-lüpsi läbiviimise ja seega ka toodangu arvutamise meetodit. Uue meetodi ehk vahelduva kontroll-lüpsi korral

mõõdetakse piimakogus ning võetakse piimaproov vaid ühel lüpsikorral. Ühe lüpsikorra kontroll-lüpsi tulemused võetakse aluseks lehma toodangu arvutamisel.

Lähemat informatsiooni vahelduva kontroll-lüpsi kasutuselevõtmise tingimuste kohta saab zootehnik-peaspetsialistilt maakonnas.

Sigade jõudluskontroll

Lõpusirgele on jõudnud põhjalik ettevalmistustöö pietraani tõugu sigade geneetiliseks hindamiseks. Läbi on viidud esimene katseline hindamine, regulaarseks muutub hindamine aprillis.

SIGADE JÕUDLUSKONTROLLI ARENGUST

Sigade jõudluskontrolli süsteemi arengus oluliseks aastaks võib pidada 1983. aastat, mil esmakordselt hakati farmidest kogutud andmeid sisestama arvutisse. Intensiivselt liitusid seafarmid jõudluskontrolli süsteemiga alles 1998. aastal.

1994. aastal hakati lisaks emiste ja kultide jõudlusnäitajatele koguma JKK andmebaasi ka noorsigade lihajõudlusnäitajaid. Mõõtmisi hakkasid karjatestil teostama aretusühistu konsulendid Taa-nist ostenud ultraheli aparaatidega PIGLOG – 105.

1995. aastal hakkas JKK kogu tööd üle viima personaalarvutitele ja otsustati luua andmebaas ORACLE vahenditega. 1997. - 1999. a. programmeeriti uus jõudlusandmete registreerimise ja andmetöötlussüsteem, mis avas võimaluse koguda ja analüüsida andmeid ettevõtte tasandil ja tsentraalsel tasandil. Ettevõtete tasandil hakati sigade jõudlusandmeid koguma db-Planeri programmi abil.

Paralleelselt uue süsteemi juurutamisega hakati arendama sigade geneetilise hindamise süsteemi BLUP (Parim lineaarne moonutuseta hinnang) meetodil. Eesti maatõugu ja eesti suurt valget tõugu sigade aretusväärtuste perioodilise hindamisega alustati 1999. aastal. Loomaomaniku jaoks oli see murrangu-line periood, sest alles nüüd avanes võimalus sigu geneetilistel alustel teiste karjade loomadega võrrelda. Praeguseks ajaks on sigade geneetiline hindamine kujunenud iganädalaseks süsteemseks tööks, mis annab päevakohast informatsiooni aretuslaste otsuste langetamisel nii lihaomaduste kui ka viljakuse parandamiseks.

2000. a. juunis valmis JKK kodulehekülje seakasvatuse osa, kus on nähtaval iganädalaselt uuendatav ja aretustöök vajalik informatsioon aretusühistule ja loomaomanikule. JKK kodulehekülge arendatakse ja täiendatakse pidevalt. Jõudluskontrolli Keskuse andmebaasist pärinevad ka aretusühistu poolt sigadele väljastatavad põlvnemistunnis-

tused. Andmevahetus JKK ja seakasvataja vahel on tehtud võimalikult lihtsaks. Seakasvataval on võimalus saada andmeid otse JKK serverile, samas on võimalik serverilt aretusväärtuste ja kunstliku seemenduse faile alla laadida. Võimalik on teha päringuid omaniku loomade ja seemendusjaama kultide kohta. Kasutada on võimalik paaride valiku programmi ning saada jooksvat ülevaadet ebatäpsustest oma loomade jõudlusandmetes.

Jõudlusnäitajate osas on mõned murettekitavad trendid – **lihakeha tailihasisalduse pidev tõus ja viljakuse langus**. Tekkinud on farme, kellel on tõsine probleem sigade indlemise ja tiinestumisega. Aretusfarmides testiti 2003. aastal ca 11 tuhat elussiga keskmise tailihasisaldusega 62,2%. Aretusühistu poolt Valga lihatööstuses hinnatud 334 rümba keskmine tailiha sisaldus oli 60,0%. Tekib küsimus, kui kaugele selle näitaja tõstmisega üldse minna võib, ilma et langeksid emiste sigivuse ja vastupidavusega seotud näitajad. See

Tabel 1 Ristandemiste viljakusnäitajad erinevat tõugu kultidega

Kuldi tõug	Seemendusmeetod	Seemenduste arv	Poegimiste arv	Surnult sündinud põrsaste arv	Keskmine viljakus	Muumiate arv	Hukkunud imikpõrsaste arv	Anomaaliate arv	Võõrutatud
	KS	28	26	16	11		74		8,2
	LP	7	6	36	7,7		7		6,5
H	KS	35	31	26	10,1		28		9,2
H	LP	226	166	114	11	9	250		9,3
L	KS	397	231	168	9,6	2	272	3	8,6
L	LP	2298	1614	1265	10,9	56	1902	39	9,6
P	KS	3896	2736	2106	10,8	147	3889	74	9,4
P	LP	1219	845	538	10,9	35	966	10	9,6
Y	KS	402	258	255	10,2	6	273	3	9,3
Y	LP	2310	1627	1223	10,7	41	2016	9	9,1
DxL	KS	226	172	111	11,5	2	257	4	9,7
DxL	LP	40	32	30	12,4		41		10,8
HxP	LP	41	30	32	12,7	4	69		9,7
MUU	KS	14	9	8	12,3		31		8,9
MUU	LP	705	572	354	11,1	53	982	29	9,2
PxH	KS	1695	1310	743	10,9	95	1527	9	9,6
PxH	LP	1763	1419	1043	11	72	1839	24	9,4
PxY	LP	5	4	13	10,3		6		8,8
KOKKU		15307	11088	8081	10,8	522	14429	204	9,4

kus:

seemendusmeetod KS - kunstlik seemendus

seemendusmeetod LP - loomulik paaritus

küsimus peaks huvitama ka lihatööstusi, et saada kvaliteetset toorainet lihatoodete valmistamiseks. Praeguse seisuga tundub, et lihatööstused sunnivad aretajaid oma hinnapolitiikaga tailiha sisaldust veelgi tõstma, sest alates 2004. a. 1. märtsist tõstis Valga Lihatööstus baasilise tailiha piiri 2% võrra. Jääb loota ainult aretaja teadlikkusele vältimaks sugusigade ühekülgset valikut tailihasisalduse tõstmise suunas.

Vastupidiselt tailihasisalduse suurenemisele on märgata langust emiste viljakuse osas. Võrreldes 2003. a. viljakuse näitajat 1995. näitajaga on eesti suurt valget tõugu emiste viljakus langenud 0,5 põrsa võrra (2003. aastal 10,1), eesti maatõugu sigade viljakus on jäänud samale tasemele (10,6). Päevakorda hakkavad tõusma ka muud sigivuse probleemid – ümberindluse suurenemine, inna mitteeesinimine noortel emistel, surnult sündinud põrsad. **Emiste sigivuse ja viljakuse probleemide lahendamisel soovitaks seakasvatajatel tutvuda A. Lemberi 1996. aastal kaitsitud doktori dissertatsiooniga teemal “Emiste jõudlusnäitajate sõltuvus ratsiooni metaboliseeruvast energiast ja proteiini kogusest”, milles hoiatatakse seakasvatajaid ühekülgse valiku eest tailiha osatähtsuse suurendamise osas. Lühidalt võib sellest tööst välja tuua konditsiooni indeksi mõiste, mis peaks olema minimaalselt 0,12 - 0,1.**

Lahti seletatuna tähendab see seda, et 100 kg noorsea testimisel peaks minimaalne pekikapsus olema 10 mm. Noorsigadel konditsiooni indeksiga alla 0,1 tekivad tõsised sigivuse häired. Farimid, kus emiste tailihasisaldus on kõrge ja esineb sigivusprobleeme, võiksid oma karja probleeme analüüsides aluseks võtta A. Lemberi uurimustöö, millelega on võimalik tutvuda EPMÜ raamatukogus. Võib olla on majanduslikult kasulikum saada igas pesakonnas üks elusalt sündinud põrsas rohkem kui pidevalt lihatööstuste poolt püstitatud baasilist tailiha protseni taga ajada?

Oluline muutus on toimunud ka kasvatatavate tõugude osas. Kui 1995. a. kasutati põhiliselt puhtatõulisi sigu, siis praeguseks moodustavad jõudluskontrollis olevatest sigadest ristandemised 36%, puhtatõulised eesti suur valge ja eesti maatõug enamvähem võrdselt 30%. Lisaks kahele valgele tõule on jõudluskontrollis veel 1,1% hämpširi ja pieträani tõugu sigu. Ristandemiste kasutamine põrsaste tootmisel on samuti üks võimalus parandada emiste viljakust. JKK andmebaasi andmetel on erinevate ristamiskombinatsioonidega emiste viljakus vahemikus 10,5 – 12,7 elusalt sündinud põrsast pesakonnas.

Aretusprogramm “Marmorliha” näeb ette sealiha tootmist nelja erineva tõu (L, Y, P, H) baasil. Nelja tõu omavahelise ristamise eesmärgiks on viljakuse

suurendamine ja lihakvaliteedi parandamine. Tabelis 1 välja toodud ristandemiste (seemendused perioodist 01.09.02 – 30.09.03) viljakusnäitajad kinnitavad aretusprogrammi toimimist. Nelja tõu ristandite lihajõudlusnäitajaid saab praegusel hetkel iga farm ise analüüsida lihatööstustest saadud taparaportite alusel, sest nimetatud informatsioon ei laeku veel JKK andmebaasi.

1. jaanuaril 2004 oli jõudluskontrollis 54 seakarja 16 tuhande seaga, mis on 2,5% vähem kui 2002. aastal. Statistikaameti andmetel oli 31. detsembril 2003 Eestis emiseid ja kulte kokku 37,2 tuhat. Arvutus näitab, et jõudluskontrollis on 43% kõikidest sigadest. Kahest maakonnast (Hiiu- ja Ida-Virumaa) ei ole jõudluskontrollis ühtegi karja, kuigi kahe maakonnas kokku on 10,4 tuhat siga. Loodame siiski, et edaspidi leiab tee jõudluskontrollini ka mõni uus farm. Jõudluskontrollist saadavad andmed ja geneetilise hindamise tulemused annavad hea võrdlusmaterjali teiste farmidega ja seeläbi ka võimaluse püsida konkurents.

Külli Kersten

*Väliteenistuse osakonna
sigade ja muude loomade
jõudluskontrolli sektori juhataja*

Uuendused sigade jõudluskontrollis 2004. aasta esimeses kvartalis

(algus lk 1)

Uuendatud on JKK kodulehekülge. Trükised on viidud vormiliselt ühtsesse stiili. Sisuliselt on muudetud trükiseid “Emiste sugulased” ja “Kultide sugulased”. Siiani oli trükistel näidatud ainult karjas olevate loomade põlvnemine, nüüd aga on võimalik näha ka väljaläinud loomade sugulasi kolme põlvkonna ulatuses. Samuti saab isa ja ema juurest minna süvitsi ja näha nende lähisugulasi.

Sisuliselt on uuendatud ka kodulehekülje trükiseid “Isaliini ja emaliini parimad noorloomad”. Trükiseid on täiendatud looma registrinumbritega ja tätoveeringunumbritega. Nüüd on võimalik vaadata parimaid loomi tõugude kaupa.

Jõudluskontrolli üks eesmärke on oma koha määratlemine konkurentide hulgas. Selleks on hea kasutada trükist “Edugrupid”, mida on võrreldes eelmise aastaga samuti muudetud. Erinevus seisneb selles, et koostatud on neli erinevat trükist tulenevalt farmi suuruselt. Viies edugrupi trükis hõlmab kõiki jõudluskontrollis olevaid farme.

Mida peaks omanik teadma seafarmile antud koodidest?

Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti (PRIA) loomade registri loomisel andis Jõudluskontrolli Keskus (JKK) PRIA-le üle jõudluskontrollis kasutatavad jõudluskontrolli koodid. Eesmärgiks oli omaniku jaoks hoida ühesugusena nii jõudluskontrollis kasutatav kood kui ka PRIA poolt väljastatud farmikood. PRIA poolt väljastatud

farmi kood on oluline sellepärast, et selle numbriga on vaja sead märgistada lihatööstusesse saatmisel või elussigade (põrsaste) müümisel teise farmi. Edaspidi tekkis PRIA plaan kasutada neid koodi ka seafarmide ehitise koodidena. See on siiani peaaegu õnnestunud. Seda põhimõtet proovivad JKK ja PRIA ka edaspidi arvestada. Seafarmi omanikule soovitame kõne all olevad koodid üle kontrollida. Kui esineb juhuseid, et PRIA poolt väljastatud farmi kood ja ehitise kood ei ole ühesugused, siis võib nende ühtlustamise sooviga julgelt PRIA loomade registri spetsialistide poole pöörduda.

Mõned PRIA spetsialistide telefoninumbri: 737 1250, 737 1241. Koodide kohta informatsiooni saab ka JKKst telefonil 738 7751, 738 7765.

Külli Kersten

Suurima 305 päeva laktatsiooni piimatoodanguga lehmad 2004. aastal

Eesti punane								
Lehma nr	Nimi	Omanik	Lakt. Nr	Piima kg	Rasva %	Rasva kg	Valku %	Valku kg
565375		Tartu Agro AS	3	11579	3,73	431	2,97	344
363272	Vigri	Ranna Farm OÜ	5	11305	4,36	493	3,38	383
563281	Rai	Ranna Farm OÜ	2	10903	4,62	504	3,45	376

Eesti Holstein								
549518	Hesa	Põlva POÜ	3	13693	3,9	534	3,49	478
1100693	Lei	Põlva POÜ	2	13544	3,21	435	3,02	409
1201284	Võlu	Põlva POÜ	2	13453	3,72	501	3,32	447

Eesti maotõug								
588201	Sussu	Endel Lauri	4	6880	4,38	302	3,06	210
1611366	Naaskel	Erman	2	6126	4,04	248	3,39	208
330215	Maasi	Arnold Prinits	2	5988	5,36	321	3,38	202

MUHEDAT

Jõudluskontrolli Keskuse nime kirjutamine tekitab mõnede ettevõtete töötajates aeg-ajalt segadust. Nii on meie nime kirjutatud väga erinevalt. Siinkohal on toodud huvitavamad variandid:

Jõusöödakontroll, Iluduskontroll, Juurduskontroll, Jõuduskondroli keskus, Eudlus Kontrolli Keskus, Öudluskontrollikeskus, Liikluskontrolli keskus.

Ka meie aadressi (Kreutzwaldi 48A) kirjutamisel on kasutatud mitmeid huvitavaid kirjaviise. Siinkohal on toodud mõned sagedamini kirjutatud variandid ning mõned põnevamad kirjadildid:

Kreutswaldi (11), Kreuzwaldi (9), Kreutswaldi (9), Kreutswaldi (7), Krutswaldi (2), Kruzswaldi, Kõrvswaldi, Greitšwaldi, Kruvtsvaldi, Kaudzvaldi, Kreizvaldi, Krezvaldi.

KALENDER

15-17. aprill – Maamess 2004 Tartu Näituste messikeskuses (Kreutzwaldi 60, Tartu)

11. mai – lüpsikarja aretusväärtuste järjekordse hindamise tulemuste avaldamine koos Interbulli hindamistulemustega JKK kodulehel

13-14. mai – X Balti Aretuskonverents (info ja registreerimine tel 731 3450, e-post alo@eau.ee)

JKK avatud uste päev toimub iga kuu teisel neljapäeval. Võimalik on tutvuda analüüside labori ja andmetöötlusosakonnaga. Vajalik registreerimine telefonil 738 7738 - Toomas Remmel.

Endiselt on programmide Vissu ja Vissuke kasutamise osas võimalik saada tasuta koolitust, mis toimuvad kolmapäeviti. Vajalik on registreerimine telefonil 738 7738 - Ly Jõras.

JKK tööjuubelid 2004. aastal

Viivika Laan – 30
Toomas Vain – 25
Heili Reinhold – 25
Tea Kivimaa – 20
Thea Tõnise – 15

KONTAKTID

Jõudluskontrolli Keskus

Kreutzwaldi 48A, 50094 Tartu

Tel. **738 7700**

Faks **738 7702**

E-post: keskus@reg.agri.ee

Telefonid

Kodulehekülge: www.reg.agri.ee

738 7738 Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrollialane nõustamine

738 7737 Programmid Vissu ja Vissuke ning Lihaveiste jõudluskontrollialane nõustamine

738 7765 Sigade jõudluskontrollialane nõustamine

738 7762 Kõrvamärkide müük

738 7751 Järvamaa klienditeenindaja

738 7752 Harju-, Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja

738 7753 Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja

738 7754 Lääne-Viru-, Pärnu-, Järvamaa klienditeenindaja

738 7756 Põlvnemisandmed

738 7731 Geneetiline hindamine (veised)

738 7735 Geneetiline hindamine (sead)

738 7767 Raamatupidamine

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu

Tel. **738 7725**

Faks **738 7724**

Telefonid

738 7722 Piimameetrite testimine

738 7721 Piimaproovide vastuvõtt

738 7726 Piimaringid

MAAKONDADE ZOOTEHNIKUD

Harjumaa	Maire Põhjala	Västriku 2b, Tallinn	tel 655 7250	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Leigri 5, Kärkla	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Anna Muttik	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 511 9264	E 9.00-14.00
Jõgevamaa	Urmas Raide	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 511 6875	E 8.00-16.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Rüütli 2, Paide	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00, T 9.30-15.00 *
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Saima Toom	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 516 7872	E 9.00-16.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 9.00-15.00
Pärnumaa	Malle Unt	Lauka tee 4 (EKTO maja), Pärnumaa **	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Elle Meister	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 516 7868	E 10.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare ***	tel 453 1352	gsm 517 4320	R 9.00-17.00
Tartumaa	Urmas Raide	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 511 6875	T 8.00-16.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 2995	gsm 520 6231	2. ja 4. E 9.00-14.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	1. ja 3. T 9.00-13.00 ****
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	R 9.00-14.00

* mai- ja juunikuus K 9.30-15.00

** alates maikuust Haapsalu mnt. 86, Pärnu

*** alates juunikuust Tolli 7, Kuressaare

**** mai- ja juunikuus T 9.30-14.00 ja gsm 510 3312



UUDISED

Hea klient!

Selle aastane kevad on olnud Eestile ajalooline – nüüdsest oleme üks Euroopa Liidu liikmesriikidest. Ka Jõudluskontrolli Keskuse tegemistes on selle kevadega muutusi toimunud.

On meeldiv tõdeda, et esimese kvoodiaasta möödumisel on paljudel piimatootjate võimalus ja õigus oma piimakvooti suurendada. On hea meel, et Jõudluskontrolli Keskus suutis siin abiks olla, et kvoodi suurendajad saaksid operatiivselt täpset informatsiooni kvoodiaasta piimatoodangu suurenemise kohta.

Nüüdseks oleme valmis ka pieträäni tõugu sigu geneetiliselt hindama. Sellest kevadest toimub eesti punast tõugu pullide hindamine rahvusvaheliselt – Interbullis.

Eelmises infolehes tutvustatud vahelduv kontroll-lüps on leidnud tootjate poolt väga positiivse vastukaja ning tänaseks on valinud selle tee juba üle 100 piimaveiste jõudluskontrolli läbiviija.

Suured tänud Mereranna PÜ, Kõljala PÜ, Põlula Katsefarm OÜ, Sarapiku Piim OÜ ning Karuvälja OÜ, kes kõik mind lahkesti vastu võtsid ja oma tuleviku- ja muredest rääkisid.

Seekordsest infolehest leiate informatsiooni suvel toimuvate loomanaütuste kohta. Loodan, et leiate aega suviselt kiire elutempo juures külastada ka neid üritusi.

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

34. ICARi konverents

Tuneesias Sousse linnas toimusid ajavahemikul 28.mai – 03.juuni 2004 ICARi (Rahvusvaheline Jõudluskontrolli Komitee) konverents, Interbulli konverents, ICARi laborite seminar ja FAO/ICAR seminar. Eestist osalesid nimetatud üritustel Jõudluskontrolli Keskuse ja Põllumajandusministeeriumi esindajad. ICARi konverentsi ettekannetes käsitleti väikeloomade, lihaveiste ja piimaveiste jõudluskontrolli, viljakus- ja tervise tunnuseid ning funktsionaalsete tunnuste hindamist. Interbulli konverentsil oli palju ettekandeid programmide arendusest, mis tagaks veelgi täpsemate ja usaldusväärsemate hindamistulemuste saamise. ICARi laborite seminar oli sel korral suunatud lammaste, kitsede ja pühvlite jõudluskontrolliga seotud teemadele. Samuti tehti kokkuvõtteid erinevate ICARi töögruppide tööst.

Uus ICARi president

Seoses endise ICARi presidendi tagasiastumisega valis ICARi juhatus Sousse'is toimunud ICARi konverentsil uueks presidendiks soomlase Jarmo Juga, kes osales hiljuti Balti Aretuskonverentsil ning külastas ka Jõudluskontrolli Keskust.

Meie töötaja kaitses EPMÜ-s väitekirja

Biomeetria sektori peaspetsialist Merle Kruus kaitses Eesti Põllu-

majandusülikoolis 4. juunil 2004 a. väitekirja põllumajandusmagistri teadusliku kraadi taotlemiseks. Väitekirja teema oli “Pjeträäni tõugu sigade geneetiline hindamine”. Ametlikuks oponendiks oli põllumajanduskandidaat Aarne Põldvere Eesti Tõusigade Aretusühistust. Kaitsmise järgselt omistati Merle Kruusile põllumajandusteaduste magistri kraad loomakasvatuse erialal.

EPK pullide edukas start Interbulli geneetilises hindamises

Osalemine Interbulli rahvusvahelises pullide hindamises võimaldab meie aretajatel saada usaldusväärset informatsiooni eelkõige nende importpullide kohta, keda nad on kasutanud või soovivad kasutada, kuid kellel pole veel lüpsvate tütarde puudumise tõttu eesti aretusväärtusi. Rohkem kui 6 aastat on ülaloodud võimalust saanud kasutada eesti holsteini aretajad. Käesoleva aasta maikuust alates osaleme Interbulli hindamises ka eesti punase tõu pullidega. Rõõmu valmistab asjaolu, et noorpullidena imporditud ja meie edetabelis kõrgel kohal olev pull Bruto ja veel ilma ametliku aretusväärtuseta pull Nööri on tipus ka Interbulli edetabelis (Internetis nähtaval http://www.reg.agri.ee/webquery/?query_id=70). Loodame, et nad on silmapaistval kohal ka järgmises, 10.augustil avaldatavas edetabelis.

Vahelduv kontroll-lüps

Alates aprillist on Jõudluskontrolli Keskus võimaldanud kontroll-lüpsi läbi viia vahelduv kontroll-lüpsi meetodil (ainult ühe lüpsikorra tulemuste põhjal). Uut kontroll-lüpsi meetodit saavad kasutada vaid karjad, kus teostatakse kahekordset lüpsi, kontroll-lüpsi läbiviimisel ei muudeta lüpsimeetodit ja piima mõõtmiseks kasutatakse ICARi poolt tunnustatud piimameetrit või

taadeldud kaalu.

Märtsikuus viidi kahes karjas läbi katseline kontroll-lüps kasutades vahelduvat meetodit. Alates aprillikuust hakkas JKK laialdasemalt uut meetodit tutvustama. Läbi on viidud kümme infopäeva. Meetodi igapäevase tutvustamisega ning loomapidajate nõustamisega tegelevad maakondade zootehnik-peaspetsialistid.

Juunikuus teostati kontroll-lüps uut meetodit kasutades 112 karjas.

PIETRÄÄNIDE GENEETILINE HINDAMINE

Eesti Tõusigade Aretusühistu avalduse alusel koostati uurimistöö, mille eesmärgiks oli uurida võimalusi Eestis kasutatavate pieträäni tõugu sigade jõudlustunnuste geneetiliseks hindamiseks. Selleks tuli leida geneetilised parameetrid ning valida sobiv mudel geneetiliseks hindamiseks. Antud uurimistöö abil töötati välja pieträäni tõugu sigade geneetilise hindamise süsteem. Uurimistöös käsitleti pieträäni tõugu sigade geneetilise hindamise järgmisi teemasid:

- *algandmete statistiline analüüs
- *tunnuste päritavus ja seosed majanduslike ning mõõdetavate tunnuste vahel;
- *geneetilise hindamise baasi valik, kus kaaluti antud andmestiku põhjal geneetiliseks baasiks sobilikke loomade grupe;
- *aretustunnuste majanduslike väärtuste leidmine;
- *erinevate geneetiliste hindamismudelite mõju loomade aretusväärtustele.

Uurimistöös kasutati Jõudluskontrolli Keskuse andmebaasist pärinevaid andmeid. Valimi moodustamisel lähtuti sigade geneetilises hindamises kasutatavatest tingimustest. Analüüsi ainsult puhtatõulisi pieträäne, kes paiknesid kahes aretuskarjas ja Tartu Kunstliku Seemenduse Jaamas.

Uurimistööst selgus, et pieträäni populatsiooni geneetiline hindamine on teostatav. Erinevates mudelites uuriti ökonoomiliste väärtuste mõju aretusväärtustele. Pieträänide seljapeki paksust soovitakse hoida stabiilsena ning sooviti enam vaatluse alla võtta ööpäevase juurdekasvu ja lihassilma läbimõõdu suurendamine. Pieträäni puhul soovib aretaja, et loomad kasvaksid kiiremini ning lihassilma pindala oleks suurem. Vaatamata sellele, et kiire ööpäevane juurdekasv on ökonoomsem sööda kokkuhoiu mõttes, võib tekkida palju probleeme loomade tervisega. Loomade luustik ei kasva nii ruttu kui lihassmass, ja luustik võib hakata suure lihassmassi all deformeeruma.

Leiti, et sobiv hindamismudel on mudel ökonoomiliste kaaludega, kus seljapeki paksusel on 30%, seljalihase läbimõõdul 40% ja ööpäevase juurdekasvul 30%.

Pieträänide geneetiline hindamine hakkab toimuma tihedusega vastavalt pieträäni tõugu sigade aretusfarmidest testandmete laekumise sagedusele. Aretusväärtused hinnatakse pieträäni tõu andmete alusel ainult jõudlustunnustele. Hindamisel kasutatakse jõudlusinformatsioonina alates 2000 aastast karjatestil testitud loomade andmeid ning põlvnemisinformatsoonina nende loomade kogu teadaolevat põlvnemist tingimisel, et nii sea isa kui ka ema on andmebaasis nõuetekohaselt registreeritud.

Jõudlustunnustest hinnatakse eraldi seljapeki paksust (mm), seljalihase läbimõõtu (mm) ja ööpäevast juurdekasvu (g/ ööp). Ööpäevasele juurdekasv taandatakse 100 kg-le valemiga:

$JK100 = (100 - T_MASS) * 4.14876 + T_MASS * 1000 / (T_VANUS)$, kus

JK100 – 100-le kilogrammile taandatud ööpäevane juurdekasv
T_MASS – looma mass karjatestil kilogrammides
T_VANUS – looma vanus karjatestil päevades

Pieträäni tõugu sigadel leiti päritavuskoefitsiendid ööpäevasele juurdekasvule (0.07), seljapeki paksusele (0.13) ja seljalihase läbimõõdule (0.16). Jõudlustunnuste geneetiliste para-

meetrite arvutamisel ja geneetilisel hindamisel kasutatakse mitme tunnusega BLUP-loomamudelit, kus igale hindamises osalevale loomale leitakse konkreetse tunnuse aretusväärtused kasutades järgmist mudelit:

$$Y_{ijklm} = \mu + A_i + B_j + C_k + D_l + H_m + e_{ijklm},$$

kus

Y – tunnus

μ – üldkeskmine

A_i – looma sugu

B_j – kari*aasta*aastaaeg koosmõju (juhuslik efekt)

C_k – pesakonnagrupp

D_l – massi regressioon karjatestil (ei arvestata ööpäevase juurdekasvu puhul)

H_m – looma enda mõju additiivne geneetiline efekt

e_{ijklm} – jääk

Geneetilise hindamise aluseks võetakse 2001 aastal karjatestil testitud pieträäni tõugu loomade grupp.

Kõikide tunnuste osaaretusväärtused teisendatakse suhtelisteks aretusväärtusteks.

$PEKI_SAV = (pekk_av - \mu_pekk_avbaas) / \delta_pekk_avbaas * 6 + 100$;

$LIHAS_SAV = (lihas_av - \mu_lihas_avbaas) / \delta_lihas_avbaas * 6 + 100$;

$JUURDEK_SAV = (jk_av - \mu_jk_avbaas) / \delta_jk_avbaas * 6 + 100$;

MUDEL:

$$J_AV = (100 + ((0.40 * (lihas_sav - 100)) - (0.30 * ((pekk_sav - 100) ** 2) / 6) + (0.30 * (jk_sav - 100))));$$
$$J_SAV = (((J_AV - \mu_J_AVbaas) / \delta_J_AVbaas) * 6 + 100);$$

Pieträänide suhteline jõudluse aretusväärtus J_SAV väljendatakse punktides, kehtestades baasloomade aretusväärtuste keskmiseks 100 punkti ja standardhälbeks 6 punkti ning milles sisalduvad seljapeki paksuse, seljalihase läbimõõdu ja ööpäevase juurdekasvu aretusväärtused vastavalt ökonoomilistele kaaludele. Aretusväärtused esitatakse igale tunnusele eraldi ja ka üldaretusväärtusena ning esitatakse üldaretusväärtuse usaldusväärsus.

Merle Kruus

Infotehnoloogia osakonna
biomeetria sektori peaspetsialist

Mida peaks arvestama andmete saatmisel JKKsse

Sigade geneetiline hindamine on muutunud iganädalaseks rutiinseks tegevuseks, mistõttu on aegajalt vaja meenutada, et jooksva nädala hindamisse lähevad nende farmide andmed, mis saavad JKKsse hiljemalt geneetilise hindamise eelsel päeval kella 14-ks. Hiljem saabunud andmed võivad jääda jooksva nädala geneetilisest hindamisest välja, sest andmete andmebaasi kandmiseks ja võimalike vigade elimineerimiseks on vaja aega.

Jõudluskontrolli teenuse kvaliteedist

Põllumajandusloomade aretuse seaduse järgi on jõudluskontroll põhikarja sigade jõudlus- ja põlvnemisandmete regulaarne kogumine, töötlemine, säilitamine ja analüüsimine tema geneetilise väärtuse hindamiseks ning majandusotsuste tegemiseks. Eelpool nimetatuga tegelevad loomaomanik, Jõudluskontrolli Keskus (JKK) ja Eesti Tõusigade Aretusühistu (ETSAÜ).

JKK missioon on loomapidajate varustamine usaldusväärsete andmete ja kvaliteetse teenusega tõuaretustöö läbiviimiseks.

Geneetilise hindamise tulemused ja muud analüüsid saavad olla usaldusväärsed ainult juhul kui algandmed on õiged. Suure panuse sellesse saab anda loomaomanik, kajastades õigeid andmeid. Jõudlusandmete kogumiseks ja JKKsse edastamiseks kasutatakse farmides db-Planeri programmi. Andmete töötlemisel arvestatakse sellega, et programmi sisestatud andmed on õiged ja usaldusväärsed. Algselt lootsime, et programm on täiuslik ja toodanguandmed on omavahel seotud, kuid ometi ilmnas, et osa loogilisusel põhinevaid kontrolle on programmis puudu. Täienduseks db-Planerile koostati JKK andmebaasis mitmeid päringuid vigade avastamiseks. Veatead edastatakse loomaomanikule, kes peab ebatäpsused oma db-Planeris ära parandama, sest JKK andmebaasis seda teha ei saa. Nii kaua kui parandatud andmed ei ole JKK-sse jõudnud, jäävad need loomad geneetilisest hindamisest ja muudest analüüsist välja. Ebatäpsusi oma farmi andmetes saab jälgida JKK koduleheküljel www.reg.agri.ee. Loomaomanikud näevad andmeid ainult oma karja kohta. Selleks on vaja JKK-s registreeruda veebikasutajaks.

Seakasvatavad suhtuvad probleemi mõistvalt ja vigade arv on jäänud suhteliselt väikeseks. Ülevaate vigade arvu vähenemisest annab järgnev tabel.

Tabel 1. Vigade arv JKK andmebaasis.

Vea iseloomustus	2003. a. I. kvartal	2004. a. I kvartal
Tõulisuse vead	1670	244
Kahtlane isa	106	45
Kahtlane sünniaeg	504	153

Siit võib järeldada, et JKKs koostatavad analüüsid ja geneetilise hindamise tulemused muutuvad järjest usaldusväärsemaks. Sama kehtib ka aretusühistu poolt väljastatud loomade tõutunnistuste kohta, sest ka need trükitakse JKK andmebaasist. Praeguseks on emiste viljakuse geneetilises hindamises umbes 45 tuhande ja jõudluse geneetilises hindamises 67 tuhande sea andmed.

Külli Kersten
Väliteenistuse osakonna
sigade ja muude loomade
jõudluskontrolli sektori juhataja

IV Rahvusvaheline andmete töötamise sigade geneetilise hindamise töökoosolek Dompales.

15.-18. aprill 2004 toimus Dompales (Sloveenia) rahvusvaheline andmetöötamise ja sigade geneetilise hindamise töökoosolek. Koosolekul osales seekord 13 erinevat riiki: Saksamaa, Tšehhi, Sloveenia, Eesti, Austria, Holland, Lõuna-Aafrika, Slovakkia, Prantsusmaa, Poola, Kanada, Makedoonia, Horvaatia.

Koosoleku eesmärgiks oli kutsuda kokku need inimesed, kes konkreetset geneetilist hindamist teostavad. Iga osaleja riik tegi omapoolse ettekande. Eestit käis esindamas Merle Kruus.

Vaatluse all oli 4 põhiteemat:

1. Sigade infotehnoloogilised süsteemid ja andmetöötlus.

Selles sektoris oli ka Merle Kruusi ettekanne. Üldiselt tutvustasid oma andmekogumissüsteemi veel Tšehhi, Poola, Horvaatia, Sloveenia ja Lõuna-Aafrika.

Kuuldud ettekannete põhjal võib kokkuvõtvalt öelda, et kõigil riikidel on mingil moel olemas keskne andmekogumissüsteem, kuid tihti pole andmevahetus elektrooniline, loomaomanikud kasutavad sageli nn kommertstarkvara (ostetud tarkvara, mis pole mõeldud tsentraalseks andmekogumiseks), kust pole võimalik andmeid keskandmebaasi saada.

Palju on probleeme halva internetiühendusega, mis on liiga kallis (dial-up), liiga aeglane või puudub hoopiski. Samuti toodi palju esile kehva majandussituatsiooni põllumajanduses, noored ei taha tulla maale põllumajandusega tegelema, vanemad inimesed ei tunne arvutit ning seetõttu ei arene ka elektrooniline andmetöötlus.

Peale selle tutvustati ühe võimalusena andmete töötlemiseks, analüüsimiseks ja eksportimiseks lahtise koodiga tarkvara APIIS, mis on väga paindlik ja sobib igasuguste andmete kogumiseks.

2. Geneetiline hindamine.

Tutvustati erinevaid geneetilise hindamise meetodeid erinevates riikides. Esitati ideid kuidas ühildada molekulaargeneetikat ja kvantitatiivset geneetikat ühtsesse hindamisse, kuidas ühildada jaama ja karjatesti andmeid, kuidas ühildada lihakehade andmeid geneetilise hindamissüsteemiga.

Huvitav oli see, kuidas Prantsusmaa ja Kanada on loonud omale ühise hindamissüsteemi (võib võrrelda idee poolest Interbulliga) ja kutsusid üles ka teisi huvilisi. Antud juhul oli Kanada poolne huvi saada kiiresti teada Prantsusmaalt imporditud loomade aretusväärtused. Kuna Kanadas on Prantsusmaalt imporditud loomade populatsioon väike, siis Kanadas neile veel aretusväärtuseid ei arvutata. Antud süsteemi tulemusena viiakse Prantsusmaal hinnatud aretusväärtused Kanadas kaalale.

3. Agregaat genotüüp

Räägiti aretusväärtuste hindamisse lisandunud tunnus-test, uutest valikukriteeriumitest, kuidas kasutada aretusväärtuseid aretajate kiire kasumi saamiseks ning kuidas toimub Poolas geneetiline hindamine.

4. Selektiooni efektiivsus

Erinevate uurimuste tutvustamine, kus selgus, kuidas on kasvanud geneetiline edu pärast aretusväärtuste tutvustamist seakasvatajatele.

Merle Kruus

Suurima 305 päeva laktatsiooni piimatoodanguga lehmad 2004. aasta II kvartalis

Eesti holstein								
Lehma nr	Nimi	Omanik	Lakt.Nr	Piima kg	Rasva kg	Rasva %	Valku kg	Valku %
549612	Ralli	Põlva Agro OÜ	3	14746	495.8	3,36	455.9	3,09
1100877	Siisik	Põlva Agro OÜ	2	13065	493.2	3,77	423.7	3,24
1201093	Riisik	Põlva Agro OÜ	2	12992	462.3	3,56	426.3	3,28
Eesti punane								
645756	Intu	Ranna Farm OÜ	7	12250	523.4	4,27	410.2	3,35
1063523	Tiibsi	Ranna Farm OÜ	2	12012	492.4	4,10	422.0	3,51
1070231		Tartu Agro AS	2	10474	360.8	3,44	317.2	3,03
Eesti maotõug								
509162	Gauni	Põlula Katsefarm OÜ	3	6626	309.3	4,67	247.5	3,74
678993	Maasu	Raik Roland	2	6192	279.9	4,52	205.0	3,31
1984910	Gribu	Põlula Katsefarm OÜ	1	5610	298.0	5,31	223.5	3,98

Sigade jõudlusandmete võrdlus Eestis ja Soomes 2003. a.

Näitaja	Eesti*	Soome**
Farmide arv	54	608
Keskmine emiste arv karjas	252	64
Sündinud põrsaid kokku aastaemise kohta	21,9	24,3
Võõrutatud põrsaid aastaemise kohta	19	18,9
Poegimiskordade arv väljaminekul	3,6	3,4
Kokku sündinud põrsaid pesakonnas	11,3	12
Võõrutatud põrsaid pesakonnas	9,1	9,3
Surnult sündinud põrsaid %	7,4	9,7
Imikpõrsaste hukkumine %	13,3	13,7
Esmaspoegimise vanus päevades	367	376
Kokku päevi pesakonna kohta	183	172
Imetamisperioodi pikkus	32,5	35

* Jõudluskontrolli aastaraamat 2003.

** Soome riikliku jõudluskontrolli tulemused (ajakirjast "Sika" 3/2004 a.).

MUHEDAT

Lehnamajandus

Inglise moodi: Sul on kaks lehma. Mõlemad on hullud. **Vene moodi:** Sul on kaks lehma. Sa loed nad üle ja saad tulemuseks 12. Sa loed uuesti ja saad 35. Loed veel korra ja saad 28. Sa lõpetad lehmade lugemise ja keerad järgmisel viinapudelil korgi pealt. **Austraalia moodi:** Sul on kaks lehma. Sa müüd ühe neist maha ja teist sunnid lüpsma nelja eest. Sa imestad väga, kui see kurnatusest sureb. **Itaalia moodi:** Sul on kaks lehma. Sa ei tea, kus nad on. Sa lähed lõunale.

KALENDER

06.08.04 – alustatakse "Possu" testimist. "Possu" on JKK programmeeritav sigade jõudlusandmete kogumise programm, mis vahetab välja senise db-Planeri.

19.08.04 – Saarte VISS Saaremaal Upal

27.08.04 – EPK VISS 2004 Ülenurmel

02.09.04 – EHF VISS 2004 Luigel

04.09.04 – Tartu Sügisnäitus ja Tõuloom 2004 Ülenurmel

Uued töötajad

Alates 28.juunist on meil tööle kaks uut töötajat: raamatupidaja-sekretär Hely Lutti ja Viljandimaa piirkonna zootehnik Aini Maalmeister.

KONTAKTID

Jõudluskontrolli Keskus

Kreutzwaldi 48A, 50094 Tartu

Tel. **738 7700**

Faks **738 7702**

E-post: keskus@reg.agri.ee

Kodulehekül: www.reg.agri.ee

Telefonid

738 7738 Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrollialane nõustamine

738 7737 Programmid Vissu ja Vissuke ning Lihaveiste jõudluskontrollialane nõustamine

738 7765 Sigade jõudluskontrollialane nõustamine

738 7762 Kõrvamärkide müük

738 7751 Järvamaa klienditeenindaja

738 7752 Harju-, Hiiumaa-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja

738 7753 Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja

738 7754 Lääne-Viru-, Pärnu-, Saaremaa klienditeenindaja

738 7756 Põlvnemisandmed (veised)

738 7731 Geneetilise hindamine (veised)

738 7735 Geneetilise hindamine (sead)

738 7767 Raamatupidamine

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu

Tel. **738 7725**

Faks **738 7724**

Telefonid

738 7722 Piimameetrite testimine

738 7721 Piimaproovide vastuvõtt

738 7726 Piimaringid

MAAKONDADE ZOOTEHNIKUD

Tähelepanu! Muutunud on Hiiumaa ja Pärnumaa kontori asukohad. Pärnu kontori uus aadress on Haapsalu mnt. 86; Pärnu ning Hiiumaa kontori aadress Mäe 2; Käina.

Harjumaa	Maire Põhjola	Västriku 2b; Tallinn	tel 655 7250	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2; Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Anna Muttik	Rakvere 27; Jõhvi		gsm 511 9264	T 10.00-15.00
Jõgevamaa	Urmas Raide	Ravila 10; Jõgeva	tel 776 0048	gsm 511 6875	E 8.00-16.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Rüütli 2; Paide	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; T 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2; Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Saima Toom	Posti 30; Haapsalu	tel 473 3007	gsm 516 7872	E 9.00-16.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1; Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 9.00-15.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86; Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Elle Meister	Kuusiku tee 6; Rapla	tel 485 5673	gsm 516 7868	E 10.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10; Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	R 9.00-17.00
Tartumaa	Urmas Raide	Kreutzwaldi 48A-215; Tartu	tel 738 7739	gsm 511 6875	T 8.00-16.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19; Valga	tel 764 2995	gsm 520 6231	2. ja 4. E 9.00-14.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4; Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11; Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	R 9.00-14.00



Hea klient!

Eesti vanasõna järgi loetakse tibusid sügisel. Oktoobris, kus sügis on näha nii kalendris kui ka õues, on paras aeg vaadata suvel toimunule.

Aretajad on lõpetanud igaaastase loomanäituste hooaja üritustega Ülenurmel "Tõuloom 2004" ja Luigel "Looma-, linnu ja viljanäitus". Mõlemad näitused on kujunenud vaieldamatult publikurohkemateks kõigist Eesti loomanäitustest. On meeldiv tõdeda, et Saaremaal on suudetud elus hoida ainukest piirkondlikku loomanäitust Saarte Viss, mis sellel aastal toimus juba 10. korda. Saarlaste edukust tõestab ka fakt, et 2004. aasta arendusmeelsemaks kliendiks valis Jõudluskontrolli Keskus Valjala Seakasvatuse OÜ, kellele meie meeskond viis augustikuus meeneks karjakella.

Sellest suvest on meil lisandunud ka kaks rekordit: eesti punast tõugu lehmade kõrgeim laktatsioonitoodang on nüüdsest 12 783 kg (Ranna Farm OÜ lehm Meesik) ja kõrgeim päevalüps on 67,9 kg (Põlva Agro OÜ lehm Võlu).

Tuleb loota, et sügisel loetud tibud talvega veelgi suuremaks kasvavad!

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

UUDISED

EAAP 55. aastakoosolek

Euroopa Loomakasvatustoodangu Assotsiatsiooni 2004. a. aastakoosolek toimus 5.-9. septembril Sloveenias looduskaunis Bled'i linnas. Seekordne koosolek oli juba viiekümne viies. Osavõtjaid oli üle 800 inimese 65 erinevast riigist. Eestist osalesid Jõudluskontrolli Keskuse, Eesti Põllumajandusülikooli ja Veterinaar- ja Toidumeti esindajad. Sessioonide suuremad teemad olid geneetika, tervis ja heaolu, söötmine ja füsioloogia.

Viss 2004

27. augustil toimus Ülenurmel eesti punase tõu Viss 2004. Konkursil osales 10 loomaomanikku 63 loomaga. Selle aasta eesti punase tõu Vissiks kuulutati Tartu Agro AS lehm Aasa. JKK autasustas esmaspoeginud lehmade grupi võitjate omanikke. Esimese koha pälvis lehm Aasa (Tartu Agro AS), teise koha lehm Liisi (Tartu Agro AS) ja kolmanda koha lehm Umme (Sallasto OÜ).

Eesti holsteini tõu Viss 2004 toimus 2. septembril Luigel, kus osales 23 loomaomanikku 79 lehmaga. Eesti punase tõu Vissi tiitli pälvis Kehtna Mõisa OÜ lehm Lusti. JKK autasustas ka sellel konkursil esmaspoeginute grupi võitjate omanikke. Esimese koha pälvis lehm Doris (Aatmaa AS), teise koha lehm Laika (Aravete Agro OÜ) ja

kolmanda koha lehm Anny (Tartu Agro AS). Jõudluskontrolli Keskus soovib kõigile võitjatele palju õnne!

JKK arendusmeelseim klient 2004

Juba teist korda tunnustab JKK oma arendusmeelseimat klienti. Tunnustuse pälvis klient, kes on kõige rohkem osalenud JKK poolt pakutavate teenuste arendamises, kasutades aktiivselt tema sihtgrupile loodud teenuseid ning tehes ettepanekuid olemasolevate teenuste või toodete parendamiseks ja uute loomiseks.

2004. aastal valiti arendusmeelseimaks kliendiks Valjala Seakasvatuse OÜ, kes on aktiivselt kasutanud sigade jõudlusandmete kogumise programmi db-Planer, rakendades maksimaalselt programmis pakutavaid võimalusi. Samuti on Valjala Seakasvatuse OÜ farm, kes testib JKKs loodavat sigade jõudlusandmete kogumise programmi Possu.

6. augustil sõitis JKK esindus Saaremaale, et auhind - spetsiaalselt kujundatud suur karjakell - Valjala Seakasvatuse OÜ juhatajale Raul Maripuule ja farmijuhile Aina Salule üle anda. JKKs on kujunemas traditsiooniks, et selleks korraldatakse matk, millest võtavad osa JKK töötajad. Sel aastal läbisid JKK töötajad jalgsimatka Jööri küla muuseumist Valjala Jõusöödatehasesse.

Kõrvamärkide üleandmisest

Loomapidaja tohib märgistada talle JKKst väljastatud kõrvamärgiga ainult tema karjas olevat looma. Looma registreerimisel PRIAs kontrollitakse, kas kõrvamärk on müüdnud samale loomapidajale, kes looma märgistab. Kui tegu on erinevate loomapidajatega, siis looma registrisse ei kanta ja PRIA saadab selle kohta veateate.

Probleemi vältimiseks tuleb kõrvamärkide üleandmisel teisele loomapidajale esitada JKKle kirjalik teade, kus on kõrvamärke üle andva ja kõrvamärgid vastu võtnud loomapidajate andmed

ning üleantavate kõrvamärkide numbrid.

Selleks, et enne loomade märgistamist rikutud või kadunud kõrvamärgid oma arvelt maha kanda, tuleb sellest JKKle teatada vabas vormis avaldusega. JKK teeb vastava märke andmebaasi ning nimetatud kõrvamärgid ei vähenda kõrvamärkide ostulimiiti.

Vissu kasutamine muutus tasuliseks

Alates 01. septembrist 2004 muutus tasuliseks JKK poolt üle Interneti pakutav piimaveiste jõudluskontrolli programm Vissu ja lisateenustega Vissuke (raportite ja lehmakaartide, -siltide printimine, piimakarja pidamist ja

aretamist täpsustavate andmed ning soovitusel).

Tasuline programm maksab 50 senti kuus iga saadetud piimaproovi kohta ja vastav summa lisatakse piimaproovide analüüsimise eest väljastatavale arvele.

Tasulise programmi juurdepääsu õiguste saamiseks on vajalik saata paberkanalil (sobib ka faksina) või e-postiga avaldus tasulise programmi kasutamise kohta. Endistel programmi kasutajatel (kasutajad, kes omasid juurdepääsu õigusi enne 01.09.04) jäävad kasutajanimi ja salasõna samaks.

Juurdepääsu õigusi väljastab ning kasutajanime ja salasõnaga kaasnevaid probleeme lahendab Inno Maasikas (tel 738 7757; inno.maasikas@reg.agri.ee).

KUI VALGE PEAB OLEMA SEALAUDAS?

Aegajalt tekib küsimus, et kui hästi peab olema valgustatud sealaut. Tavaliselt on sellele küsimusele vastus, et laudas peab olema piisavalt valgust. Kuidas siis määratleda piisav valgus?

Põllumajandusministri määruse nr. 80 („Nõuded sigade pidamisele ja selleks ettenähtud ruumi või ehitise kohta, sigade suhtes rakendada lubatud veterinaarsete menetluste loetelu ja neid läbiviivad isikud ning nõuded nende menetluste teostamisele ja neid menetlusi teostava isiku ettevalmistusele“) paragrahvis 13, Sigade pidamise ruumi või ehitise mikrokliima, on öeldud:

“(1) Sigade pidamise ruumi või ehitise soojustus, küte ja ventilatsioon peavad kindlustama õhuvahetuse, suhtelise õhuniiskuse, tolmusisalduse, temperatuuri ja gaasisisalduse püsivuse tasemel, mis ei kahjusta sigade tervist.

(2) Siga ei tohi pidada alaliselt pimedas. Sigade pidamise ruum või ehitise peab olema piisavalt valgustatud kas loomuliku valguse või kunstliku valgustusega. Kunstlik valgustus tugevusega vähemalt 40 lx peab olema sisse lülitatud vähemalt kella 9.00–17.00. Lisaks peab olema võimalus kasutada ööpäevaringelt lisavalgusallikat, et vajadusel kontrollida sigade tervist.“ [https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=226507]

Purdue Ülikool Ameerikas, Indiana osariigis on töötanud välja oma standardid sigalate ehitamiseks. Siinkohal toon ära peatüki, mis puudutab valgustite ja valgustuse valikut.

Sigalates kasutatakse enamasti kahte tüüpi valgustust: hõõglampid ja luminofoor- ehk päeva valguslambid. Mõlemal tüübil on erinevad omadused valgusintensiivsusele, värvile ja ka hooldusele. Kuid enamasti otsustatakse valgusti tüübi valikul selle hoolduse ja hinnaklassi järgi.

Hõõglamp on odava hinnaga ning toimib hästi enamustes keskkonna tingimustes, kaasa arvatud madal temperatuur. Kuid nende valgusefektiivsus on madal, mistõttu tuleb neid paigutada tihedamalt, et saavutada vajalik valgustatuse tase ning seetõttu on neid kallim kasutada. Elektripirni eluiga on tavaliselt lühike (750 – 800 tundi 100 kuni 150 W). Valmistatakse ka juba suhteliselt pika elueaga hõõglampe (2500 tundi). Soojenduslampidel on vajalikud portselansoklid, kinnitid peavad olema tolmu- ja niiskuskindlad, kuumakindel kuppel elektripirni katmiseks jne.

Luminofoorlamp maksab ca kolm korda enam kui hõõglamp ja toodab 3 kuni 4 korda rohkem valgust. Kui päeva valguslambi lülitatakse tihti sisse ja välja (vähem kui 10 minutilised põlemistsüklid), siis lambi eluiga väheneb. Lambi eluiga on alates 7500 tunnist väikese põlemistsükli puhul kuni 20000 tunni pika põlemistsükli puhul. Päeva valguslampe soovitatakse enamasti kasutada siseruumides, kuna alla 10°C õhutemperatuuri puhul need lambid ei toimi. Samuti on nad niiskustundlikud. Luminofoorlampidele on iseloomulik valgusvoo vähenemine lambi kasutamisel. Tavaliselt väheneb valgusvoo lambi eluea lõpus järsult. Odavamatel lampidel võib olla pärast 6000 tundi alles vaid 20% valgusintensiivsusest, mõnel juhul võib see olla normeeritud eluea lõpus isegi 5%.

Üldiselt peavad lambid andma nii palju valgust, et loomade vaatlust ja tööd oleks võimalik teha efektiivselt. Igas ruumis peab olema vähemalt 2 valgusallikat ehk vähemalt kaks rida valgusteid erinevate lülitite all. Tabelis 1 on toodud nõutavad valgustugevused erinevate ehitise osade tarbeks.

Tabel 1. Valgustatuse tase seakasvatushoonetes*

Ehitis	Valgustatuse tase	Luminofoorlamp 40W	Hõõglamp 100W	Hõõglamp 150W
	Lx	W/m ²	W/m ²	W/m ²
Poegimine	161,5	4,5	18,5	16,1
Võõrdepõrsad	107,6	3,01	12,4	10,8
Kesikud/nuumikud	53,8	1,5	6,2	5,4
Paaritus/seemendus	161,5	4,5	18,5	16,1
Loomade vaatlus	215,3	5,9	24,6	21,5
Kontor	538,2	14,8	61,5	53,8
Sööda ladustamine/tõõtlemine	107,6	3,01	12,4	10,8

*Valgustus tuleb paigutada ühtlaselt

Näide:

Oletame, et meil on võõrdepõrsaste ruum 7 m pikk, kus peab olema ca 110 lx valgust ning kasutades 40 W luminofoorlampi, tuleb ühele meetrile ruumis $(3,01 \cdot 7 \cdot 1) = 21,1$ W. Hõõglambi (150 W) puhul oleks see $(10,8 \cdot 7 \cdot 1) = 75,6$ W meetri kohta.

Kui see ruum on 7 m lai, siis see eeldab vähemalt ühte kahe luminofooritoruga (40W) lampi või kahte üksiktoruga lampi (21,1 W/m ruumi pikkuse kohta korda 7 m) mõlemas ruumi otsas või kaks 150 W hõõglampiga lampi

(75,3 W/m korda 7 meetrit) igas ruumi küljes (neli lampi ruumi kohta).

Antud väärtused toimivad juhul kui igakuiselt lampe puhastatakse ja asendatakse. Ebaregulaarse lampide puhastuse korral võivad tabelis antud väärtused väheneda 40%. Tabeli väärtused on arvutatud lae kõrgusega 2,44 m ja 50% seinte ja 70% lae valguspeegelduse korral. (PS. Algallikas olid mõõtühikuteks Fc ja ft - kandela ja jalg) [PORK INDUSTRY HANDBOOK <http://www.genome.iastate.edu>]

Rohkem kui valgustugevus laudas mõjutab sigade arengut ja käitumist valguspäeva pikkus. Siinkohal toon ka väikese ülevaate, mida arvavad erinevad teadlased valgusest, valguspäeva pikkusest ja selle mõjust sigadele.

Euroopa metssiga on sessoonne lühipäevaline sigija, seevastu kodusead sigivad aastaringelt. Sellest tulenevalt on alust arvata, et ka koduseal on säilinud mingi reaktsioon valguspäeva pikkusele.

Rootsis tehti uuringud, kus vaadeldi valguspäeva pikkuse mõju kuldile liha omaduste vaatenurgast. Levinud on kultpõrsaste kastreerimine, et hoida ära

lihas nn. kuldilõhnamaitset. See tekitab muret loomade heaolu aspektist lähtudes. On leitud, et orikatel on kehvem söödaväärindus ja rohkem rasva kui seda on nn. täisväärtuslikel kultidel. Kuna kuldilõhn on tihedalt seotud kuldilõhna suguksuse saavutamisega, võiks oletada, et valguspäeva pikkuse reguleerimisega saab ka mõjutada kuldilõhna teket kultidel.

Uuringu tulemuseks oli, et valguspäeva pik-

kus tõesti mõjutab kultide suguküpsuse saabumist. Lühemad päevad stimuleerivad puberteedia saabumist ja pikemad päevad pärsivad seksuaalse küpsuse saabumist ning vähendavad ka lihasse tekkivat kuldile omast lõhna. Samuti mõjutab ka võõrutuseelse valguspäeva pikkus reaktsiooni järgneva perioodi valguspäeva pikkusele. [Andersson, Haakan 2000]

On vaadeldud ka kuidas valguspäeva pikkus mõjutab emiste viljakust. Vähendades valguspäeva pikkust (10 h valgust, 14 h pimedust) soojas

ümbritsevas keskkonnas, siis enamus-tes uuringutes saavutati head inna intervallid. Mõningad Austraalia tead-lased soovivad valguspäeva lühenda-mist kasutada kui stimulaatorit, kuid samas mõned teised uuringud näitavad hoopis vastupidist efekti. Need erine-vused võivad tuleneda sellest, et katse-tes püütakse üle minna lühemale/pike-male valguspäevale järsult. Looduses käib valguspäeva pikenemine/lühene-mine järk- järgult ja pika aja jooksul. See-tõttu jääb uuringutes tihti märkamata tegelik valguspäeva pikkuse mõju. [SWINE NEWS Aprill, 2000]

Prantsuse teadlased aga leidsid, et valgustatus ja valguspäeva pikkus ei mõjuta emiste pesakonna suurust. Temperatuuril võib olla suurem mõju pesakonna suurusele kui valgusel. [Journal of Animal Science Vol 72]

Kui 85 – 90% plaanitud paaritustest ei toimu 6-7 päeva jooksul pärast võõru-tust, siis valgustatuse parandamine on üks lahendus. Emiste inda stimuleerib 130 – 150 luksine valgus loomade pea kõrgusel. Tiinete emiste laudas peaks olema valgust vähemalt 100 lx, sest

valgus mõjutab ka emiste tiinuse püsi-mist. Teistes lauda osades on hea valgustus abiks igapäevaste laudatööde tegemisel ja loomade vaatlusel. [“ stjysk Grynt, Nyhedsbrev, detsember 2003]

Valguspäeva pikkuse mõju emikute suguküpsuse saavutamisel on vaieldav. Samuti on erinevate teadlaste uuringud valguspäeva pikkuse mõjust kultide spermatogeneesile andnud erinevaid tulemusi. Kokkuvõtvalt võib öelda, et valguspäeva pikkus pole peamine mõju-faktor, mille tulemusel saaks kultide spermaproduktiooni oluliselt paranda-da. [National Hog Farmer, Aprill 1998]

Valguspäeva pikkuse mõju võõruta-tud põrsaste jõudlusele uuriti Missouri Ülikoolis. Võõrutamine on põrsastele väga stressirikas. Liiga palju stressi aga võib kahjustada looma edasist jõudlust. On leitud, et võõrutatud põrsad ei hakka sööma pimedal ajal. Hollandlased uuri-sid kuidas valguspäeva pikkus võib mõjutada võõrutatud põrsaste söömust ja söödaväärindust. Vaadeldi kahte gruppi, kus ühes grupis oli valguspäeva pikkuseks 23 tundi ja teises 8 tundi. Leiti, et 23 tundi valgust saanud sigade

grupi sööda kasutus, sööda väärindus ja keskmine juurdekasv olid esimestel nädalatel suuremad kui 8 tundi päevas valgust saanud sigade grupil. Leiti, et valguspäeva pikkus on oluline just võõrutusjärgsel perioodil. Kui võõrde-põrsad ei hakka sööma korralikult esimeste nädalate jooksul, siis toimub nende peensoole kärbumine. Edasisel perioodil ei suuda nad omastada söödast piisaval hulgal toitaineid, ning kulub ka rohkem energiat soolte seinte taasta-miseks. [Journal Animal Science, 2002, 80: 1736 - 1745]

Kokkuvõtteks võib ikkagi öelda, et sealaudas peab arvestama valgusele esitatud nõudeid. Rohkem valgust vajab seemendus- ja poegimislaud. Inna stimu-leerimiseks tuleks eelistada lühemat valguspäeva pikkust.

Loodan, et see jutt valgusest ja valgustusest oli valgustav.

Merle Kruus

*Infotehnoloogia osakonna
biomeetria sektori
peaspetsialist*

EAAP - lühikokkuvõte

Euroopa Loomakasvatustoodangu Assotsiatsiooni 2004.a. aastakoosolek toimus 5.-9. septembril Sloveenias Bled'i linnas.

Koosoleku töö oli jagatud sektsioo-nideks ja meie vaatevinklist olulisemad teemad olid: „Suuremõõtmelised sea-farmid“; „Haiguste resistentsuse genee-tika“; „Aretussüsteemid ja funktsio-naalne geneetika“; „Geneetiliste variat-sioonide käsitlemine; „Söömuse regu-leerimine“; „Sigade metabolism, kasva-mine ja toodang“ ja „Karjade modellee-rimine paremaks majandamiseks“.

Räägiti plussidest ja miinustest suurte seafarmide puhul. Plussid: saab teostada integreeritud tootmist (igal ettevõttel oma eesmärk), lihtsam haju-tada kulutusi, lihtsam organiseerida logistikat, lihtsam leida turgu, odavam söödaühiku hind, vähem kulub inimtöö-tunde ühe pesakonna kasvatamiseks, lihtsam parendada tootmistaset (üle 400 emisega karjades oli karjauuendus-protsent 53%).

Miinused: suurenenud risk haiges-tumisele (loomi liigub rohkem, rohkem inimesi loomadega kontaktis, suured grupid, piiratud emise immuunsus, rohkem kasutatakse antibiootikume,

rohkem hingamisteede haigusi), grupi suurus (sabade närimine) ja kesk-konnast (lõhn, müra, läga käitlemine) tulenevad pahed. Samuti on suurette-vottes probleeme tööjõu motiveeri-misega ja tööjõu voolavusega.

Suurt väljakutset nõuab rahva arva-muse kujundamine: mõju keskkonnale, loomade heaolu, sotsiaal-majanduslik aspekt, toidu ohutus.

Kokkuvõtvalt leiti, et suurtootmine on küll majanduslikult tasuv, kuid küsi-tav on inimeste ja loomade heaolu ning üldsuse arvamuse kujundamisega tuleb suurt vaeva näha.

Huvitav oli ka ülevaade Ameerika Ühendriikide seakasvatustööstusest.

Saime mõtteid, mida võiks tulevikus Eesti seakasvataja jaoks välja arendada. Seakasvatust iseloomustab karjade suu-renemine, vähenev sissetulek ja kasva-vad nõudmised farmerite majandamis-oskustele. Kieli ülikooli teadlased on välja töötanud arvutiseeritud farmi analüüsisüsteemi, mis puudutab kolme tasandit: (1) kitsaskohtade otsing, (2) kitsaskohtade kaalumise ja (3) nende edasine käsitlemine ehk likvideerimine. Antud süsteem põhineb EWMA (Exponentially Weighted Moving

Average) kontrollgraafikutel, mille abil on väga lihtne protsesse jälgida ja juhtida.

Lüneburi ristsigade aretus-organisatsiooni teadlastelt oli huvitav uurimus geneetiliste seoste kohta sea välimiku lineaarse hindamissüsteemi (on võimalik kasutada db-Planeris ka meil) ja emiste karjaspüsimise vahel. Karjas püsi-mist vaadeldi kahes osas: esime-sest teise pesakonnani ja esimesest kolmanda pesakonnani. Välimiku tunnu-sed näitasid madalaid või keskmisi päri-tavusi. Karjaspüsimisel oli madal pärita-vus. Negatiivne geneetiline seos oli karjaspüsimise ja tagajalgade seisu ja kehapiikkuse vahel. Pika keha ja saabel-jate tagajalgadega emised püsivad karjas lühemat aega. Samas toonitati, et kuigi karjaspüsimine on vähe päritav, saab seda siiski aretada kasutades selleks viie punktilist lineaarset välimiku hindamissüsteemi.

Merle Kruus

Suurima 305 päeva laktatsiooni piimatoodanguga lehmad 2004. aasta III kvartalis

Eesti punane							
Lehma nr	Nimi	Omanik	Lakt.nr	Piima kg	Rasva kg	Rasva %	Valku kg
645793	Meesik	Ranna Farm OÜ	6	12783	562,3	4,40	425,6
280190	Enna	Ranna Farm OÜ	4	11789	516,7	4,38	390,0
1192155	Riidik	Puur Lea	2	11495	446,2	3,88	380,5
Eesti holstein							
542690	Minna	Põlva Agro OÜ	3	15077	583,7	3,87	484,6
549407	Paadik	Põlva Agro OÜ	4	14521	521,9	3,59	475,2
549538	Nelke	Põlva Agro OÜ	3	13847	564,0	4,07	459,3
Eesti maotõug							
635464	Uuni	Põlula Katsefarm OÜ	3	8691	369,0	4,25	285,3
635457	Tinda	Veidenberg Arvo	2	7145	321,3	4,50	254,5
1383270	Vanna	Veidenberg Arvo	2	6588	249,8	3,79	212,1

MUHEDAT

Farmer on vaatamas oma seakarja, kui korraga ilmub tuttuus Jeep ja pea-tub. Autost väljub noormees ning küsib karjuselt: "Kui ma ära arvan, mitu siga Teil on, kas ma saan siis ühe sea endale?" Karjus vaatab noormeest, siis sigu ja lausub rahulikult: "Nõus." Noormees pargib auto, ühendab oma süle-arvuti mobiiltelefoni abil internetti, läheb internetis NASA leheküljele, skannib piirkonna kaardi GPS-navigatsiooni-süsteemi abil, avab andmebaasi ja 60 exceli tabelit loendamatu paljude valemitega. Lõpuks trükib 150-lehe-küljelise aruande High-Tech-miniprin-

teril, pöördub karjuse poole ja ütleb: "Teil on täpselt 1586 siga". Karjus vastab: "Õige, valige omale siga välja." Noormees võtab ühe looma ja tõstab autosse. Karjus vaatab seda pealt ja ütleb: "Kui ma ära arvan, kes Te ametilt olete, kas ma saan siis oma looma tagasi?" Noormees: "Loomulikult, miks mitte?" Karjus: "Te olete nõustaja." "Õige küll, kust Te seda teate?" tahab noormees teada. "Lihtne," ütleb karjus, "esiteks tulete Te siia, kuigi keegi Teid ei kutsunud; teiseks tahate Te tasuks saada siga selle eest, et Te mulle midagi ütlete, mida ma ise juba nagunii tean ja kolmandaks pole Teil aimugi sellest, mida ma teen! Ning nüüd andke mulle palun mu karjakoer tagasi."



Uus töötaja

Alates 4. oktoobrist on meil bio-meetria sektoris uus töötaja: Liia Taaler

KONTAKTID

Jõudluskontrolli Keskus

Kreutzwaldi 48A, 50094 Tartu
Tel. **738 7700**

Faks **738 7702**

E-post: keskus@reg.agri.ee
Kodulehekülge: www.reg.agri.ee

Telefonid

738 7738 Piimaveiste ja kitsede jõudlus-kontrollialane nõustamine
738 7737 Programmid Vissu ja Vissuke ning Lihaveiste jõudluskontrollialane nõustamine
738 7765 Sigade jõudluskontrollialane nõustamine
738 7762 Kõrvamärkide müük
738 7751 Järvamaa klienditeenindaja
738 7752 Harju-, Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja
738 7753 Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja
738 7754 Lääne-Viru-, Pärnu-, Saaremaa klienditeenindaja
738 7756 Põlvnemisandmed (veised)
738 7731 Geneetiline hindamine (veised)
738 7735 Geneetiline hindamine (sead)
738 7767 Raamatupidamine

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu
Tel. **738 7725**
Faks **738 7724**

Telefonid

738 7722 Piimameetrite testimine
738 7721 Piimaproovide vastuvõtt
738 7726 Piimaringid

MAAKONDADE ZOOTEHNIKUD

Harjumaa	Maire Põhjala	Västriku 2b; Tallinn	tel 655 7250	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2; Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Anna Muttik	Rakvere 27; Jõhvi		gsm 511 9264	T 10.00-15.00
Jõgevamaa	Urmas Raide	Ravila 10; Jõgeva	tel 776 0048	gsm 511 6875	E 8.00-16.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Rüütli 2; Paide	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2; Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Saima Toom	Posti 30; Haapsalu	tel 473 3007	gsm 516 7872	E 9.00-16.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1; Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86; Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Elle Meister	Kuusiku tee 6; Rapla	tel 485 5673	gsm 516 7868	E 10.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10; Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	R 9.00-17.00
Tartumaa	Urmas Raide	Kreutzwaldi 48A-215; Tartu	tel 738 7739	gsm 511 6875	T 8.00-16.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19; Valga	tel 764 2995	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4; Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11; Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	R 10.00-13.00

Hea klient!

Aasta tagasi võtsime vastu otsuse saata oma klientidele infoleht, kus oleks kirjutatud Jõudluskontrolli Keskuse tegemistest natuke laiemalt. Tookordne otsus sai vastu võetud pisut kartlikult, sest Jõudluskontrolli Keskuse töötajad olid avaldanud aastas 1-2 artiklit. Täna infolehega lõpeb esimene aastaring ja tuleb tunnistada, et seekordse infolehe puhul oleme juba probleemi ees, et kuidas kõike soovitud ära mahutada.

Oma osa on siin kindlasti ka kogemustel, et märkame rohkem asju, mis Teile huvi pakkuda võiks. Kuid teine ja väga oluline asi on, et 2004 aasta viimase kvartaliga on jõudnud lõpule mitmed alustatud projektid.

Tähelepanelikumad lugejad märkasid juba kindlasti uut kujundust – jah, seekordne leht on esmakordselt värvilises trüki ja esmakordselt kasutame uut Jõudluskontrolli Keskuse sümbolikat, mille 2005. a. veebruarist ametlikult kasutusele võtame.

Lisaks uuele logole saate lugeda meie edusammudest Eesti Juhtimiskvaliteedi Auhinna konkursil. Jõudluskontrolli Keskuse usaldusväarsust tõestab ka fakt, et alates 2004. aasta oktoobrist teeme piimaproove ka Läti piimalaborile (SIA Piensaimnieku Laboratorija).

Huvitavat lugemist leiavad kindlasti need tootjad, kes liipsavad lehma kolm korda päevas ja on seni hädas olnud kontroll-liipsi tegemisel. Infolehes kajastatud uuendus kolmekordse liipsi osas viitab sellele, et koos Teiega areneme ka meie ja me soovime leida alati Teie murele lahenduse. Loodame, et käesolev aasta on Teile kõigile edukas!

Head uut jõudlusaastat!



Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised

JKK uus logo



Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Alates 1. veebruarist 2005 hakkab Jõudluskontrolli Keskus kasutama uut logo ja asutuse sümbolikat. Logo vahetus on tingitud JKK soovist olla oma klientidele äratuntavam, sest ikka ja jälle aetakse Jõudluskontrolli Keskust segamini Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu, Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti või Veterinaar- ja Toiduametiga. Vana sümbolika igapäevane kasutamine oli raskendatud, kuna oma huvitava lahenduse tõttu oli see raskesti mõistetav ning keeruline ja kulukas kasutada. Mida on uuel logol kujutatud? Meie jaoks sümboliseerib uus logo töökust, liikuvust, edasipürgivust. Logol olevat kujutist võib tõlgendada mitmeti, kuid JKK näeb selles põllumajanduslooma ja J-tähte, kusjuures logo keskel olev ring sümboliseerib Keskust.

Tänu JKK uue sümbolika kasutuselevõtmisega hakkavad Teieni jõudvad materjalid olema "värskendatud", ning loodetavasti teile meeldivas kuues. Ka vahetub 1. veebruarist JKK kodulehekülje praegune aadress www.reg.agri.ee uue vastu: www.jkkeskus.ee. JKK töötajate e-posti aadressid on alates veebruarist kujul: eesnimi.perekonnanimi@jkkeskus.ee, kusjuures täpitähtede asemel kasutatakse tähti o, a, y.

JKK Aasta töötaja ja Päikesekiir

Juba teist aastat valib JKK oma töötajate seast Aasta töötaja. Preemia antakse välja töötajale, kelle töö on teistega võrreldes kõige rohkem tunnustamist väärt. JKK Aasta töötaja 2004 on direktori asetäitja IT alal Kalle Pedastsaar. Ta on sel aastal pakkunud välja palju uusi ideid ning neid ellu viinud (pidevad täiendused programmis Vissuke, andmebaaside arendused, lineaarne skoor ja kolmekordne liips). Kalle on asjalik

kolleeg, kes osaleb aktiivselt nii asutuse igapäevatoos kui ka töövälistel üritustel. Ta on abivalmis ning hoolitseb töötajate eest.

Sel aastal valisid JKK töötajad esmakordselt endi seast ka kolleegipreemia "Päikesekiir" laureaadi. Päikesekiire tiitel antakse välja töötajale, kes on kolleegide arvates kõige toredam, säravam, meeldivam kolleeg ehk töötaja, kes teeb kaastöötajate tuju rõõmsamaks ja päeva säravamaks. 2004. aasta Päikesekiireks valiti personalijuht Kaie Kasemets.

Muutus veiste seemenduste ja paarituste sisestamise kord

Alates 01. novembrist 2004 kehtivad uued reeglid veiste seemenduste ja paarituste sisestamisel. Kuni novembrini said loomapidajad edastada JKKle ka seemenduse andmeid. Nüüd saavad loomapidajad JKKle esitada vaid paaritusandmeid. Seemenduste sisestamist korraldab Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu (ETKÜ). Uue korra kohaselt kogub ja töötleb seemendusandmed ETKÜ, paaritusandmed kogub ja esitab JKKle loomapidaja või jõudlusandmete koguja.

Possu vahetab välja db-Planeri

Lõpukorrale on jõudmas Possu valmimine. Possu on JKKs programmeeritud sigade jõudlusandmete kogumise programm, mis vahetab välja seni kasutatud db-Planeri. Samaaegselt farmides kasutatava programmiga loodi ka sigade seemendusjaamas kasutatav Possu, millega kogutakse spermaanalüüsi tulemusi ja edastatakse need JKK andmebaasi. Possu on eestikeelne, programmeeritud töötamiseks Windows keskkonnas ning see ei peaks enam takistama farmide infotehnoloogilist arengut. Üleminek db-Planerilt Possule on planeeritud lõpetada 31.12.2005. a. Senise nelja teenuse liigi asemel jääb edaspidi kehtima kaks – Possu farmiversioon ja Possu keskuse versioon.

Possu vahetab välja db-Planeri

Paljud teist on viimasel ajal kuulnud sellist mõistet nagu Possu. Mis see on? Possu on Jõudluskontrolli Keskuses (JKKs) programmeeritud sigade jõudlusandmete kogumise programm. Programmeerimiseks andis tõuke 2001. a. läbiviidud kliendiküsitlus, mis näitas, et paljud seakasvatajad soovisid jõudlusandmete kogumise programmi kaasajastamist. Infotehnoloogiline areng on olnud kiire. Farmerid ostavad kaasaegseid arvuteid ning DOS keskkonnas töötav db-Planer tekitab palju probleeme. Praeguseks on lõpukorrale jõudmas Possu programmeerimise esimene suurem etapp ja algamas on üleminek db-Planerilt Possule.

Possu on seakasvatajate, JKK ja Eesti Tõusigade Aretusühistu (ETSAÜ) meeskonnatöö tulemus. Projekti juhib Merle Kruus, Possut programmeerib Aivar Annamaa, andmebaasi osa programmeerib Mae Uri. Oma osa projekti arengus on andnud Anne Lilleorg ja Aare Mölder seafarmi esindajatena, Aino Aringo ja Maret Rätsep ETSAÜst, Ergo Jõepere, Vaike Konga ja Külli Kersten JKKst. Projekti käiku on jälginud JKK direktorid Toomas Murulo või Kaivo Ilves ja direktori asetäitja infotehnoloogia alal Kalle Pedastsaar.

Uut programmi otsustas JKK juhtkond programmeerida Borland Delphis ja ostis selleks 2002.a. jaanuaris vastava vahendi. Uus programm töötab SQLi põhisel relatsioonilisel andmebaasil. Esmakordselt tutvustas Aivar Annamaa uue programmi prototüüpi 31. juulil 2002. Palju vaidlusi tekitas 2003.a. oktoobris Possu ja andmebaasi identifikaatorite ühtlustamise küsimus. Programmi testimist alustati 2004.a. jaanuaris keskuse teenust kasutavate farmidega. Samaaegselt alustati programmeerimistööd ka selle osaga, mis pidi looma võimaluse Possust andmete kandmiseks JKK andmebaasi. Esimesed farmi andmed Possust kanti andmebaasi käesoleva aasta 22. aprillil. Juulis alustati päringute koostamist Possusse. Samaaegselt programmeeriti ka nn seemendusjaama Possu – tarkvara spermaanalüüsi tulemuste registreerimiseks ja JKK andmebaasi kandmiseks.

Oktoobris toimus üle pika aja kogu meeskonna koosolek, kus anti ülevaade Possu programmist kui tervikust. Iga osavõtja sai testimiseks kaasa programmi ja praeguseks on meeskonna liikmete ettepanekud Possusse programmeeritud.

Possu programm on mõeldud jõudlusandmete kogumiseks seafarmis ja sellest eesmärgist lähtuvalt on tal samad funktsioonid nagu on praegu kasutataval programmil db-Planer.

Veidi lähemalt kahe programmi erinevustest.

Possu programm on eestikeelne, programmeeritud töötamiseks Windows keskkonnas ning see ei peaks enam takistama farmide infotehnoloogilist arengut.

Farmide tootmistaset ei määrata tulevikus enam lähtuvalt sellest, millist programmi versiooni keegi kasutab. Elu on näidanud, et tootmisfarmides siiski valitakse emiseid oma karjast ja otsus langetatakse karjatesti andmete alusel. See aga ei ole aretuslikult nii efektiivne kui valik aretusväärtuste alusel. Possu kasutusele võtmisega avaneb senistel tootmisversiooni kasutajatel võimalus sisestada karjatesti andmeid programmi. Nende loomi hakatakse hindama geneetiliselt ja karjatäiendust on võimalik valida aretusväärtuste alusel.

Sigade identifitseerimisel omab suurt tähtsust vastsündinud põrsaste märgistamine pesakonnanimbriga. Possusse on programmeeritud pesakonnanimbrile nii, et selle alusel saab koostada erinevaid päringuid. Samuti on uues programmis võimalik näha sea põlvnemist kolme põlvkonna ulatuses.

Ükski farm ei kasuta db-Planeris loomade käibe osa, sest see ei vasta meie seakasvatajate ootustele. Possus on käibe eestipärane, mis tähendab seda, et selles saab kajastada erinevates käiberühmades olevate loomade arvusid, kaalusid ja söötmispäevi. Samuti saab välja printida käibedokumente loomade sünni, hukkumise ja kaalumise kohta ning saatelehti karjast väljamineku kohta.

Possu rakendamisega võetakse kasutusele uus karjatesti indeks. See on analoogne Soomes kasutatava T-indeksiga ja annab meile võimaluse sigade karjatesti andmete võrdlemiseks põhjanaabritega.

Kõige suuremaks eeliseks Possu juures võrreldes db-Planeriga on asjaolu, et alati jääb võimalus programmi täiendamiseks uute moodulitega või muudatuste tegemiseks tulenevalt aretusprogrammist “Marmorliha”. Samuti saab igale farmile koostada just selliseid trükiseid, mida vaja on. Samas jäävad need ka teistele kättesaadavaks.

Possu programmi esimene versioon on valmimas. Praeguseks on uuele programmile üle viidud kõik keskuse teenust kasutavad farmid. Oktoobri lõpust alustas Possu farmiversiooniga tööd ka esimene farm. Paika on pandud põhimõtted db-Planeri väljavahetamiseks. Senise nelja teenuse liigi asemel jääb edaspidi kehtima kaks – Possu farmiversioon ja Possu keskuse versioon.

Üleminek db-Planerilt Possule on planeeritud 2005. aastaks. Kogu protsess peab olema lõppenud hiljemalt 31.12.2005.a. Üleminek toimub sujuvalt. Korraga koolitatakse kuni kümne farmi spetsialisti. Koolitused viiakse läbi erinevates piirkondades – Tartus, Kehtnas, Kuressaares ja Rakveres või Jänedal. Esimene Possu koolitus toimus 17. detsembril ETSAÜ konsulentidele. Üleminekut alustame Lõuna-Eestis asuvate farmidega. Sujuv üleminek võimaldab kõrvaldada tekkida võivaid probleeme valutumalt.

Farmid, kes on ostnud JKKst db-Planeri programmi, ei pea Possu programmi eest maksma. Uutele klientidele on Possu programmi hind 8000 krooni koos käibemaksuga. Alates 2006. aastast lisandub jõudluskontrolli teenuse hinnale arendustasu - 1600 krooni aastas. Arendustasu alla kuulub uute moodulite programmeerimine ja programmi uuendamine tulenevalt aretusprogrammis “Marmorliha” tehtavatest muudatustest. Selle kohta koostatakse vastav leping Possu programmile ülemineku käigus.

Meeldivale koostööle lootma jäädes,

Külli Kersten

Väliteenistuse osakond

Sigade jõudluskontrolli sektori juhataja

Eesti Tõusigade Aretusühistu liitus põllumajandusloomade aretajate Euroopa foorumiga

EFFAB (*European Forum of Farm Animal Breeders; endine FAIP - Farm Animal Industrial Platform*) on põllumajandusloomade taastootmis- ja aretusorganisatsioone ühendav iseseisev Euroopa foorum veiste ja teiste mäletsejaliste ning sigade, kodulindude ja kalade kasvatajatele.

EFFAB põhihuviks on Euroopa tasemel korraldada teadusuuringuid, mis parandaksid liikmesriikide organisatsioonide konkurentsivõimet. EFFABi kasutatakse arvamuste vahetamiseks teaduspõhiste tootearenduste ja muude teadusuuringutega seotud teemadel. Ühiselt kujundatakse strateegiaid, kuidas olulisemaid probleeme lahendada. Tähtsaks peetakse ka põllumajandusloomade aretuse ja taastootmise vajalikkuse selgitamist laiemale üldsusele.

2004. aasta augustis otsustas EFFABiga liituda ka Eesti Tõusigade Aretusühistu. Vastavalt nõukogu koosoleku otsusele esindab ETSAÜd EFFABis Merle Kruus.

Oktoobris toimus EFFAB töökoosolek, kus oli arutlusel „Hea tava koodeksi“ ülesehitus. Töö toimus loomaliigiti sektiioonides. „Hea tava koodeksil“ on kaks põhilist eesmärki:

- teha põllumajandusloomade aretuse juhtimise eetika ja printsiibid läbipaistvamaks nende klientidele ja tarbijatele;
- tagada nende printsiipide täitmine koodeksis kirjeldatud reeglite abil.

„Hea tava koodeks“ saab olema vabatahtlik. Kuid selle täitmisel oleksime välismaailmale tõsisemalt võetavad partnerid ning saaksime ka enda jaoks rohkem selgeks mõelda, millega me tegeleme.

Antud koodeks peaks valmis saama juuniks 2005, Rootsisis toimuvaks EAAP 2005 satelliit-ürituseks, mille käigus toimub selle tutvustus laiemale üldsusele.

Samas taotleti ka Euroopa Komisjonilt finantseeringut tulevase raamprogrammi nr.7 (RP7 2006 - 2010) mahtuvatele uutele projektidele. Võeti ühine seisukoht, et EFFAB toetab Euroopa teaduse ja tehnoloogia arengut, püüdes omamoodi kindlustada euroopapõhist teadust. EFFAB püüab põllumajandusloomade aretust ja taastootmist puudutavatesse teadusuuringutesse, koolitustesse jms. kaasata kõiki oma liikmeid (eriti väikestest ja keskmistest organisatsioonidest). Võetakse arvesse ka väikeriikide, Ida- ja Lõuna-Euroopa liikmesriikide erivajadusi, olles oma liikmetega pidevas kontaktis.

Merle Kruus
ETSAÜ esindaja EFFABis

Farmide ja karjas olevate loomade arv jõudluskontrollis seisuga 26.12.04

Teenus	Farmide arv	Emikuid	Noor-emiseid	Vanaemiseid	Noor-kulte	Kulte	Kokku
A1	22	518	1324	6147	6	292	8287
A2	28	559	1281	5801	14	301	7956
B1	4	21	42	228	2	14	307
B3	1	0	0	35	1	5	41
Kokku	55	1098	2647	12211	23	612	16591

A1 - tootmisversioon farmis

A2 - aretusversioon farmis

B1 - tootmisversioon keskuse teenusega

B2 - aretusversioon keskuse teenusega

Kas ma võin kindel olla, et minu andmed kaotsi ei lähe?

Küllap on meist paljudel juhtunud, et arvuti kõvaketas ei tööta, andmefail on rikki läinud, vajalik fail on kogemata kustutatud või halvimal juhul on arvuti lausa ära varastatud. Ka võib pahatahtlikult arvutisse tunginud viirus teha parandamatut kahju.

Kas JKK andmebaasiserveriga, kus minu andmeid hoitakse, ei või juhtuda samasuguseid probleeme? Võib küll, kuid nende toimumise tõenäosus on väike ja andmete pöördumatu kaotsimineku tõenäosus on väga väike. Nii et võite kindel olla, et Teie andmed ei saa JKKs küll kaotsi minna.

Miks me seda väita võime?

1. Serveriruum on spetsiaalselt projekteeritud ja sisustatud arvutustehnika jaoks sobiva mikrokliima ja varguskindluse tagamiseks.

2. Andmebaasi server on oluliselt töökindlam tavalisest töökohaarvutist. Näiteks kettasüsteem koosneb mitmest kettast ja on ülesehitatud nii, et ühe ketta tõrge ei tähenda midagi. Andmete ohjamiseks kasutame alates 1998. aastast Oracle'i andmebaasi. Pidevalt kaasajastatud Oracle'i andmebaas on efektiivne ja parimate funktsionaalsete omadustega.

3. Igal öösel tehakse andmebaasi täielik varukoopia linti. See garanteerib andmete osalise või täieliku taastamise. Varukoopiaid hoiame kahes erinevas asukohas, millest üks on tuntud panga hoiualaegas. See garanteerib andmebaasi taastamise ka kõige mustema stsenaariumi, JKK hoone hävimise korral.

Kalle Pedastsaar
Direktori asetäitja IT alal

Karjas olevate loomade arv jõudluskontrollis tõuti seisuga 26.12.04

Tõug	Emikuid	Noor-emiseid	Vanaemiseid	Noor-kulte	Kulte	Kokku
Djurok	0	0	0	0	1	1
Hämpshir	0	4	15	0	5	24
Jorkshir	366	675	3493	5	228	4767
Landrass	247	710	3428	14	205	4604
Muu tõug	53	139	506	0	19	717
Pieträän	17	16	48	1	70	152
Ristand D*L	0	0	1	0	18	19
Ristand H*Y	0	0	5	0	1	6
Ristand L*LY	12	20	55	0	0	87
Ristand L*Y	232	458	2470	0	0	3160
Ristand L*YL	0	0	4	0	0	4
Ristand P*H	0	0	0	3	60	63
Ristand P*L	0	2	6	0	2	10
Ristand P*LY	0	0	5	0	0	5
Ristand P*Y	3	1	12	0	3	19
Ristand Y*L	145	570	2076	0	0	2791
Ristand Y*LY	15	44	63	0	0	122
Ristand Y*YL	8	8	24	0	0	40
Kokku	1098	2647	12211	23	612	16591

JKK ja kvaliteedikonkursid

Tartus, JKK saali seintel on JKK tunnistused ja aukirjad:

- Tunnistus osalemise kohta konkursil Eesti Kvaliteediauhind 2002,
- Avaliku sektori kvaliteediauhinna pilootprojekti 2003 "Arenev Riigiasutus" aukiri edukate sammude eest asutuse juhtimiskvaliteedi tõstmisel,
- Konkursi Eesti Juhtimiskvaliteedi Auhind 2004 tunnistus parima avaliku sektori asutusele.

Meie kliendid ja partnerite esindajad on neid tunnistusi nähes alati pärinud – **mis konkursid need on?**

Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse (EAS) koostöös Eesti Kvaliteediühingu ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga korraldatav Eesti Juhtimiskvaliteedi Auhinna konkurss toimub 2005. aastal juba neljandat korda. Konkurss on vahendiks ettevõtete juhtimiskvaliteedi arendamiseks ja hindamiseks.

Osaleva ettevõtte hindamine toimub Eesti Juhtimiskvaliteedi Auhinnamudeli alusel erinevate valdkondade lõikes (näiteks eestvedamine, strateegia, klientide ja töötajatega seotud tulemused jpm). Osalevad ettevõtted vormistavad taotlused konkursil osalemiseks. Seejärel toimub taotlusedokumendi alusel ettevõtete hindamine, mille käigus avaliku konkursi raames välja valitud ning koolitatud hindajad, kelleks on teiste ettevõtete tipp- ja keskastme juhid, analüüsivad esitatud taotlusedokumendi

ning külastavad täiendava info kogumiseks ettevõtteid. Hindamise tulemusel koostatakse ettevõttele põhjalik tagasisideraport, mis annab hinnangu ettevõtte juhtimissüsteemi ning arengupotentsiaali kohta.

Miks on JKK konkursil osalenud?

Tagantjärei võib nentida: selleks, et meie asutuse juhtimine ning seeläbi kõik JKK tegevused oleksid süsteemsemad. Sest hea juhtimine tagab kompetentse ja pühendunud töötajaskonna, mis toob kaasa head tulemused klientidega seonduvate näitajate osas. See omakorda avaldab positiivset mõju asutuse üldistele tulemustele.

Konkursil äramärkimine pole olnud meie eesmärk, oluline on olnud osalemise protsess – oma tegevuste põhjendatuse ja rakendatuse analüüsimine, et seeläbi leida kitsaskohad ja need parandada.

Ainult konkursil osalemine märkimisväärsel kasu ei anna. Otsustav on tagasisideraporti kasutamine – kas juhtkond otsustab saadud ettepanekuid rakendada. Oleme valinud tagasisideraportist JKK jaoks olulisemad ettepanekud ning jõudumööda neid rakendanud. Usun, et iga meie klient võib tuua näiteid, kuidas JKK teenused on muutunud temale järjest sobivamaks kaotamata andmete usaldusväärsuses.

Eneken Ulmas
Siseaudiitor

Tööjuubelid

13.02.2005 Aire Pentjärv – 10
28.03.2005 Ly Jõras – 5
01.04.2005 Ludmilla Aan – 10
01.04.2005 Vaike Konga – 25

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee



Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094
Tel 738 7700
Faks 738 7702

Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrollialane nõustamine	738 7738
Programmid Vissu ja Vissuke ning lihavedu jõudluskontrollialane nõustamine	738 7737
Sigade jõudluskontrollialane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Harju-, Hiiumaa-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru-, Pärnu-, Saaremaa klienditeenindaja	738 7754
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7700

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu
Tel. 738 7726
Faks 738 7724

Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Kalender

15. veebruar – 2004. aasta jõudluskontrolli aastakokkuvõtete avaldamine
15. veebruar – lüpsikarja aretusväärtuste järjekordse hindamise tulemuste avaldamine koos Interbulli hindamistulemustega JKK kodulehel

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Västriku 2b; Tallinn	tel 655 7250	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2; Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Anna Mutik	Rakvere 27; Jõhvi		gsm 511 9264	T 10.00-15.00
Jõgevamaa	Urmas Raide	Ravila 10; Jõgeva	tel 776 0048	gsm 511 6875	E 8.00-15.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Rüütli 2; Paide	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2; Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Saima Toom	Posti 30; Haapsalu	tel 473 3007	gsm 516 7872	E 9.00-16.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1; Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86; Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Elle Meister	Kuusiku tee 6; Rapla	tel 485 5673	gsm 516 7868	E 10.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10; Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	K 14.00-17.00; R 9.00-14.00
Tartumaa	Urmas Raide	Kreutzwaldi 48A-215; Tartu	tel 738 7739	gsm 511 6875	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19; Valga	tel 764 2995	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4; Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11; Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	R 10.00-13.00

Hea klient!

Jõudluskontrolli kokkuvõtted eelmise aasta kohta on tänaseks tehtud ja ka juba erinevates väljaannetes ilmunud. Kindlasti olete kõik leidnud oma tulemustest numbraid, mis teile eriti rõõmu valmistavad ning loodetavasti on eelmiste aastatega võrreldes muret tekitavaid tulemusi vähem.

Piimatootjad võivad olla õnnelikud rekordilise 6055 kg aastatoodangu üle ning vaadates juba 2005. aasta esimeste kuude tulemusi, siis on lootus ka sellel aastal rekordiline eesti keskmine piimatoodang saada.

Kuid ilusate tulemuste juures ei tohi unustada, kui oluline on korrektne andmete esitamine. Jõudluskontrolli Keskus teeb omalt poolt kõik, et andmed oleksid korrektsed ja Teil andmetest kasu oleks, kuid kogu informatsiooni usaldusväärsus sõltub ikkagi Teie poolt esitatud andmete täpsusest. Teatud uhkusega võime tunnistada, et andmed on muutunud aja jooksul järjest täpsemaks ning jõudluskontroll, kui otsuseid toetav süsteem, on tänase sea- ja veisekasvataja jaoks olulisemaks muutunud. Loomulikult on andmete täpse esitamise juures oluline tegur andmete esitamise lihtsus ja mugavus, mida Jõudluskontrolli Keskus on parandada püüdnud.

Ilusat kevadet soovides!



Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uuendused

Seoses 1. märtsil 2005 toimunud JKK andmebaasi üleminekuga vanalt serverilt uuele, on vajalik tasulise internetiteenuse VISSU kasutajatel installeerida oma arvutisse uue Oracle Jinitiator tarkvara versioon. Kiirema internetiühenduse korral on seda võimalik JKK kodulehelt

Uudised

Esimene Possu koolitus

18. märtsil toimus Jõudluskontrolli Keskuse arvutiklassis sigade jõudlusandmete kogumise programmi Possu esimene koolitus. Koolitusel osalesid esimeste klientidena Jampo Seakasvatuse OÜ, AS Tamme Kuivatid Tartumaalt, OÜ Markilo, AS Pandivere SF Lääne-Virumaalt, Külmsoo talu ja Haameri talu Põlvamaalt. Järgmisele kuuale kliendile on plaanis koolitus läbi viia aprilli keskel.

JKK lahtiste uste päevad

JKK korraldab Maamessi toimumise ajal lahtiste uste päevad. Olete oodatud umbes tunniajasele ringkäigule JKK analüüsides laborisse ja andmetöötluse osakonda. Saate ülevaate, mida tehakse Teie poolt JKKsse saadetud piima-proovidega ning kuidas jõuavad proovide vastused Teieni tagasi. Samuti tutvustatakse meie andmebaase ning räägitakse Teie poolt esitatud andmete töötlemisest.

Ringkäigud toimuvad 21. ja 22. aprillil kell 11.00 ja 14.00. Palume koguneda Jõudluskontrolli Keskuse (Kreutzwaldi 48A, Tartu) infolaua juurde.

Täiendused Piimaveiste jõudluskontrolli metoodikas

2005. aasta esimeses kvartalis on tehtud Piimaveiste jõudluskontrolli läbiviimise metoodikasse mitmeid täiendusi ja parandusi. Muudetud on punkte 5, 6 ja 8. Täiendatud metoodika on nähtav JKK kodulehel www.jkkkeskus.ee.

Vissu ja Vissuke lingi alt automaatselt oma arvutisse tõmmata. Aeglasema ühenduse korral on Oracle Jinitiatorit võimalik installeerida vastava tarkvaraga CD-lt, mille saate kasutamiseks oma maakonna JKK zootehnik-peaspetsialistilt.

2004 aastakokkuvõtte

Sigade jõudluskontrolli kokkuvõtete tegemisel kasutati 54 karja ja 16 935 sea andmeid. Jõudluskontrollis olevate sigade arv suurenes 919 sea võrra. Kokku sündis emise pesakonnas 11,5, elusalt 10,7 pörsast. Tõugude lõikes olid viljakamad ristandemised (LxY–11,0, YxL–11,2). Suurimad pesakonnad olid Haameri talus Põlvamaal, kus pesakonnas sündis kokku 13,1 pörsast. Aastaemise kohta sündis Eesti keskmisena elusaid pörsaid 22,8, võõrutati 19,7. Parimad farmid nimetatud näitajate osas olid Ermo Sepa talu Järvamaalt ja OÜ Pihlaka Farm Harjumaalt. Imetamisperioodi pikkuseks oli 32,9 päeva. Imikpörsaste hukkumise protsent oli 13,2. Paranenud on emiste tiinestuvus – keskmine poegimiste protsent oli 74,4. Kunstlikult seemendatud emiste osatähtsus oli 33%. Kõige intensiivsemalt kasutasid kunstlikku seemendust OÜ Pihlaka Farm ja OÜ Markilo (Lääne-Virumaa), seemendades kunstlikult vastavalt 87 ja 85% emistest. ETSAÜ konsulentide poolt testitud sigade keskmine ööpäevane juurdekasv sünnist 100 kg elusmassi saavutamiseni oli 569,1g, keskmine pekipaksus 10,0 mm ja seljalihase läbimõõt 56,5 mm.

Piimaveiste jõudluskontrollis saavutati rekordiline tulemus: 2004. aastal saadi aastalehma kohta 6055 kg piima. Keskmine piimatoodang eesti punast tõugu lehmadel oli 5498 kg, eesti holsteini tõugu lehmadel 6269 kg ning eesti maatõugu lehmadel 4239 kg. 1. jaanuaril 2005 oli jõudluskontrollis 100 991 lehma, karjas keskmiselt 40,9 lehma. 2004. aastal ületasid kolm karja 10 000 kg piimatoodangu piiri. Lea Puuri Õunapuu talus saadi aastalehma kohta Eesti karjade läbi aegade suurim piimatoodang 10 736 kg. Parimad karjad piima rasva- ja valgu- toodangu järgi olid:

3-7 lehma: Enno Kõrtsini, Raplamaa;
8-20 lehma: Sirje Alt, Lääne-Virumaa;
21-50 lehma: Lea Puur, Viljandimaa;
50-100 lehma: OÜ Põlula KF, Lääne-Virumaa;
Üle 100 lehma: Põlva Agro OÜ, Põlvamaa.

Sigade jõudluskontrolli tulemustest 2004. aastal

Sigade jõudluskontrollis oli 01.01.2005 seisuga 54 seakarja ja 16 935 siga. Võrreldes eelmise aasta algusega on jõudluskontrollis olevate sigade arv suurenenud 919 sea võrra. 2004. aastal alustas jõudluskontrolli kaks suurt farmi umbes 700 emisega, tegevuse lõpetasid aga kolm väikest farmi. Samuti jätkus 2003. a. alanud tendents karjade suurenemisele. Maakonniti oli jõudluskontrollis kõige rohkem sigu Lääne-Virumaa karjades – kokku 2637 põhikarja siga. Üle 2000 põhikarja sea oli veel Raplamaa ja Saaremaa karjades. 2003. aastal oli kõige rohkem sigu jõudluskontrollis Rapla maakonnas. Hiiumaalt ja Ida-Virumaalt ei ole jõudluskontrollis ühtegi karja.

Andmete kogumiseks kasutati 2004. aastal kahte erinevat jõudlusandmete kogumise programmi – Possut ja db-Planerit. Possu on Jõudluskontrolli Keskuses programmeeritav sigade jõudlusandmete kogumise programm, mis vahetab välja db-Planeri. Täielik üleminek uuele programmile toimub 2005. aasta jooksul. Seoses kahe programmi kasutamisega koostati esmakordselt aasta kokkuvõtte andmebaasi andmetel. **Seetõttu ei ole õige hakata võrdlema farmidele saadetud aasta kokkuvõtteid db-Planeri toodangustatistikaga, sest söötmisspäevade arvestuses on erinevusi.**

Emiselt saadud pesakondade arv enne karjast väljaminekut on suurenenud 3,5-ni. Samal ajal aga ei ole pikenenud emiste kasutusiga aastates, mis viitab emiste efektiivsemale kasutamisele. Seda on märgata eriti karjades suurusega 401–500 põhikarja siga, kus saadi keskmiselt igalt emiselt enne väljaminekut ligikaudu üks pesakond rohkem kui 2003. aastal. Kokku sündis pesakonnas 11,5 põrsast, elusalt aga 10,7 põrsast. Viljakus oli kõige suurem ristandemistel ($L \times Y - 11,0$, $Y \times L - 11,2$).

Elusalt sündinud põrsaste arv aastaemise kohta oli 22,8. Võõrutatud põrsaste arv aastaemise kohta oli 19,7, mis on 0,7 põrsa võrra suurem 2003. a. näitajast. Imetamisperioodi pikkuseks oli 32,9 päeva. Lühim imetamisperiood on baasaretusfarmides, kuid ka tootmisfarmid on 2004. aastal lühendanud imetamisperioodi keskmiselt 35 päevani. Imikpõrsaste hukkumise protsent oli 13,2. Paranenud on emiste tiinestuvus – keskmine poegimiste protsent oli 74,4. Baasaretusfarmides suurenes poeginute arv 7,6% ja tootmisfarmides 6,1%.

Kunstlikult seemendatud emiste osatähtsus oli 2004. aastal 33%. Eesti Tõusigade Aretusühistu seemendusjaamast väljastatud spermast moodustas 2004. aastal 43% lihatõugu kultide sperma. Siia kuuluvad puhtatõulised pieträäni ja hämpširi tõugu kuldid ning nende omavahelised ristandid. See näitab, et seakasvatajad on kursis Eestis tunnustatud aretusprogrammiga “Marmorliha”. Eriti populaarseks on seakasvatajate hulgas saanud pieträäni tõugu kultide sperma. Eesti suurt valget tõugu ja eesti maatõugu kultide spermat väljastati enam-vähem võrdselt ja seda kasutati enam baasaretus- ja ristandaretusfarmides. Kunstlikku seemendust kasutasid kõige intensiivsemalt ca 100 emisega OÜ Pihlaka Farm (Harju maakond) ja ca 200 emisega OÜ Markilo (Lääne-Virumaa) seemendades kunstlikult vastavalt 87% ja 85% emistest. Pesakonna keskmisena sündis nendes farmides 11,5 ja 11,6 põrsast.

Eesti Tõusigade Aretusühistu konsulentide poolt testiti 2004. aastal baasaretus- ja ristandaretuskarjades 9,7 tuhat noorsiga. Testitud noorsigade arv aastate lõikes on vähenenud. Võrreldes 2001. aastaga on vähem testitud 3600 siga.

Eelmise aasta alguses viidi läbi põhjalik analüüs testitud noorsigade andmetes. Selgus, et enamus sigu testitakse 100 kg elumassi lähedal ja sellest tulenevalt muudeti sigade

jõudluskontrolli metoodikat. Peeti õigeks karjatestil kogutud jõudlusandmete korrigeerimist senise 90 kg asemel 100 kg elumassile. **2004. aasta kokkuvõtetes on karjatesti andmed korrigeeritud 100 kg elumassile.** Teiseks suuremaks tööks oli pieträäni tõugu sigade geneetilise hindamise metoodika väljatöötamine ja nende jõudluse geneetilise hindamise juurutamine. **Valgete tõugude ja pieträäni tõugu sigade aretusväärtused ei ole omavahel võrreldavad, sest hindamise metoodika on erinev.** 2004.a. testitud sigade keskmine ööpäevane juurdekasv sünnist 100 kg elumassi saavutamiseni oli 569,1 g, keskmine pekipskus 10,0 mm ja seljalihase läbimõõt 56,5 mm.

Mõtteid jõudluskontrolli kokkuvõtetest

Jõudluskontrolli Keskuse eesmärk on varustada loomapidajaid, aretusühistuid ja teadusasutusi usaldusväärsete andmetega. Seda on aga võimalik teha ainult juhul, kui loomapidaja poolt esitatud algandmed on objektiivsed ja tõepärased.

Lõppenud on 2004. a. kokkuvõtete koostamine ja tulemusi vaadates tekib tahtmatult kahtlusi mõne näitaja objektiivsuses. Samuti on farmidest tulnud negatiivse alatooniga vihjeid oma farmi andmete võrdlemisel keskmiste ja parimatega farmide tulemustega. Siiaamaani ja ka edaspidi jäävad jõudluskontrollialaste kokkuvõtete tegemise aluseks farmidest laekunud algandmed. Kuigi valeandmete esitamises konkreetselt kedagi süüdistada ei saa, võib siiski välja tuua kaudseid fakte ja andmete omavahelisi seoseid, mis tekitavad kahtlusi esitatud andmete õigsuses.

Mõned näited. Suhteliselt tihti väidavad farmid, et seemendusjaama kult pärandab edasi anomaaliat. Analüüsi tegema hakates selgub, et selle farmi andmetes ei ole registreeritud ühtegi anomaaliat. Miks ei ole seda oma farmi andmetes kajastatud? Seemendusjaama ja aretusühistu töötajad kasutavad JKK andmebaasi andmeid kultide prakeerimiseks, samas aga puudub neil objektiivne informatsioon ja nad lähtuvad otsuste langetamisel valedest algandmetest.

Kas tundub loogiline, et aasta jooksul ei esine karjas ühelgi emisel aborti? Selliseid karjasid oli 2004. aastal neliteist. See moodustab 25% jõudluskontrollis olevatest karjadest.

Kahtlane tundub ka, kui karjas on surnult sündinud põrsaste protsent ainult 0,7; samal ajal kui Eesti keskmine on 7,18. Sama küsimus tekib ka imikpõrsaste kadude juures. Kas on reaalne, et imikpõrsaste hukkumise protsent võib karjas olla ainult 2,5? Alla 10% on imikpõrsaste hukkumine üheksas farmis, kusjuures Eesti keskmine on 13,2. Tihtipeale tundub tulemus tõepärane, kui vaadata surnult sündinud põrsaste ja hukkunud imikpõrsaste protsenti ühe näitajana. Kui varem loeti surnult sündinud põrsaks ka esimesel ööpäeva jooksul hukkunud põrsast, siis alates 1998. aastast loetakse selline põrsas elusalt sündinud põrsaks. Elusalt sündinud põrsaste arvu järgi pesakonnas hinnatakse viljakuse suhteline aretusväärtus. Samuti moonutatakse otseselt viljakuse näitajat, kui elusalt sündinud põrsaid kirjeldatakse surnult sündinud põrsastena.

Mõtiskleda võiks natuke ka ümberindluste protsendi üle – üheksas farmis on vastav tulemus alla 10 %. Kui nooremiste ümberindluse protsent farmis on null, siis kas see tulemus on ideaalne, optimaalne või veidi ilustatud?

Andmete hilisemal analüüsimisel on selgunud ka selliseid juhtumeid, kus emis on poeginud, põrsad on sündinud surnult ja emis viiakse seejärel karjast välja, aga jõudlusandmete kogumise programmis jäetakse poegimine näitamata. Emis läheb seemendusjärgselt 115. tiinuspäeval karjast välja, talle arvestatakse seemendusjärgseid ebaproduktiivseid päevi. Sellega moonutame emiste tiinestumise andmeid ja tihti ka kuldi

viljastusvõimet. Miks ei kajasta jõudlusandmete kogumise programm tegelikku elu?

Õiged algandmed on väga olulised, sest nende alusel langetatakse aretuslaseid otsuseid, koostatakse statistilisi kokkuvõtteid, hinnatakse loomi geneetiliselt. Valeandmete esitamisega muutuvad igasugused analüüsid, k.a. geneetilise hindamise tulemused valeks, usaldusväärsuse kaotab firma, kes neid analüüse koostab. Samuti ei ole aretusprogrammi “Marmorliha” toimimise kontrollimiseks kasutatavad andmed objektiivsed. Sellega kaasneb juba otsene majanduslik kahju seafarmile endale.

Kokkuvõtlikult võib öelda, et aretustöös kasutatavad geneetilise hindamise tulemused ja muud aretuslased analüüsid saavad olla usaldusväärsed ainult sel juhul, kui algandmed on õiged. Seaduse järgi vastutab jõudlusandmete õigsuse eest loomapidaja. Loodan siiralt, et me kõik saame aru objektiivselt esitatud andmete vajalikkusest ja vaatame kriitiliselt üle algandmete kogumise korra oma farmis. Olgem ausad eelkõige iseenda vastu ja samaaegselt ka kolleegi suhtes! On ju kurb, kui õigeid andmeid esitav seakasvataja jääb välja parimate farmide nimekirjast selle tõttu, et mõned valeandmeid esitavad.

Külli Kersten,

Sigade jõudluskontrolli sektori juhataja

Võrdlusmaterjal edugruppide trükise abil ja tabeli koostamise põhimõtted

Tabeli koostamisel on kasutatud 2004. aastal jõudluskontrollis olnud 54 karja jõudlusandmeid, mis on kantud Jõudluskontrolli Keskuse andmebaasi. Gruppide saamiseks järjestati kõik andmebaasi kantud jõudlusnäitajad kasvavalt ning seejärel jagati see järjestus neljaks võrdseks osaks. Nii tekkis iga jõudlusnäitaja kohta neli erineva tasemega vahemikku. See tähendab seda, et igasse vahemikku (edugruppi) kuulub 25 protsenti kõikide farmide jõudlusnäitajatest.

Edugruppidesse jagamisel võeti arvesse 2004. aastal poeginud emised, kelle pesakonnad aasta lõpuks ka võõrutati ning nende pesakondade saamiseks tehtud seemendused. Tabelis on välja toodud 25 erinevat tootmist iseloomustavat näitajat. Kui omavahel võrrelda esimese ja viimase grupi suurimat ning väikseimat näitajat, siis sisuliselt on need jõudluskontrolli andmebaasis olevad parim ja halvim tulemus antud näitaja osas. Farmi erinevad jõudlusnäitajad võivad kuuluda erinevatesse edugruppidesse, mis aitab selgitada nõrgemat lüli tootmises.

Oma farmi tootmistulemuste võrdlemiseks edugruppide tabeliga kasutage JKKst saadetud 2004.a. aastakokkuvõtteid. Lisaks edugruppidele on tabelis ka veerg Eesti keskmiste näitajatega.

Samal põhimõttel on koostatud edugruppide tabelid erineva suurusega farmidele. Neid tabeleid on võimalik vaadata JKK koduleheküljel www.jkkeskus.ee

Merle Kruus ja Külli Kersten

Muutus sigade märgistamise kord

Käesoleva aasta 7. jaanuarist jõustus põllumajandusministri määruse nr 77 muudatus, mis seab uued nõuded sigade märgistamisele ja registreerimisele.

Jõustunud määruse kohaselt peab sea märgistama üksnes tema liikumise korral ehitistest, kus ta sündis. Kui märgistatud siga viiakse järgmisse karja, ei pea teda uuesti märgistama. Siga võib märgistada plastikust kõrvamärgiga või tätoveeringuga, millel kajastub selle ehitise registreerimise number, milles siga sündis. Tapamajja viimisel märgistatakse siga selle ehitise numbriga, kus ta vahetult enne veokile laadimist viibis. Selleks kasutatakse nõelhaamrit. Varem lubatud märgistamine plastkõrvamärgiga, millel oli ehitise kood, ei ole enam lubatud. Määruse muudatusega lõpetati seni sigade registreerimisel kasutusel olnud kahe erineva koodi (karjakood ja ehitise registreerimise number) kasutamine. **Uue määruse kohaselt kasutatakse sigade registreerimisel ainult ehitise (loomakasvatushoone) registreerimise numbrit.**

Kuna sigade registreerimine hakkab toimuma ehitisepõhiselt ja sigade liikumise kontrollimise aluseks on eelkõige seapidaja farmis peetav arvestus, **on seapidajale lisatud kohustus üks kord aastas 15. maiks esitada oma sigade andmed 1. mai seisuga**, kasutades selleks vastavat vormi.

PRIAle on vaja teatada elus sigade liikumisest ehitiste vahel ning riiki sisse- või väljaveost. **Sigade liikumisest tapamajja loomapidaja enam teatama ei pea. Seda teeb tapamaja, kuhu sead viidi, esitades registrile veterinaartõendi.**

Sigade kohta võib arvestust pidada elektrooniliselt või paberkanalil. Loomapidaja arvestusdokumentides peab kajastuma ehitisse kuuluvate sigade arv. Sea liikumise korral ühest ehitisest teise peavad kajastuma järgmised andmed: kuupäev; ehitiste vahel liikuvate sigade arv; ehitiste registreerimise numbrid (sünniehitise number, nende ehitiste numbrid, kust või kuhu sead liikusid); ostja ja müüja nimed, aadressid, isiku- või registrikoodid. Toodud andmed peab loomapidaja kandma arvestusdokumentidesse kolme päeva jooksul arvates andmete muutumise päevast. **Loomapidaja peab säilitama arvestusdokumente kolm aastat ning esitama need järelevalveametnikule tema nõudmisel.**

NÄITAJA	1	2	3	4	Eesti keskmine
Pesak.arv/ AE	2,21 - 2,52	2,09 - 2,20	1,97 - 2,08	1,56 - 1,96	2,15
Kokku sünd. põrs./AE	25,2 - 28,0	23,7 - 25,2	22,4 - 23,6	14,5 - 22,3	24,5
El. sünd.põrs./AE	23,9 - 26,3	22,3 - 23,8	20,2 - 22,2	13,0 - 20,1	22,8
Võõr. põrs./AE	20,9 - 25,1	19,5 - 20,8	16,8 - 19,4	11,1 - 16,7	19,7
Kokku sünd. põrs./psk	12,1 - 13,1	11,5 - 12,0	11,0 - 11,4	8,6 - 10,9	11,5
El. sünd. põrs./psk	11,3 - 12,1	10,5 - 11,2	10,1 - 10,6	7,7 - 10,0	10,7
Surn. sünd.põrs./psk	0,1 - 0,4	0,5 - 0,6	0,7 - 1,1	1,2 - 2,4	0,8
Imikpõrs. kaod %	2,5 - 10,2	10,3 - 13,3	13,4 - 18,1	18,2 - 28,5	13,2
Võõrut. põrs./psk	9,6 - 11,1	9,1 - 9,5	8,6 - 9,2	6,8 - 8,7	9,2
Anom. %	0,01 - 0,04	0,05 - 0,15	0,16 - 0,33	0,34 - 0,82	0,23
Ümberindluste%	4,9 - 13,8	13,9 - 18,9	19,0 - 25,5	25,6 - 33,5	17,5
KSJ seemenduste %	55,4 - 86,4	36,5 - 55,3	5,6 - 36,4	0 - 5,5	33,0
Poegimiste osakaal. %	78,4 - 87,7	72,3 - 78,3	64,2 - 72,2	56,8 - 64,1	74,4
Väljam. pär. võõrutust,%	41,9 - 61,8	29,3 - 41,8	20,6 - 29,2	7,7 - 20,5	31,9
Väljam. pär. seemendust,%	3,5 - 5,7	5,8 - 7,1	7,2 - 10,8	109 - 25,0	7,7
Jõudluspäevi/psk	144,0 - 151,6	151,7 - 155,9	156,0 - 162,7	162,8 - 181,5	154,6
Tiinusperiood*	114,7 - 115,6	115,7 - 116,0	116,1 - 116,4	116,5 - 117,6	115,9
Vabaperiood *	4,1 - 5,1	5,2 - 5,7	5,8 - 6,9	7,0 - 21,1	6,8
Imetamisperiood	22,2 - 29,5	29,6 - 33,3	33,4 - 37,8	37,9 - 53,5	33,0
Esmasseem.vanus*	201,6 - 228,1	228,2 - 239,7	239,8 - 258,9	259,0 - 297,0	237,6
Esmasseem., %*	0 - 16,1	16,2 - 19,2	19,3 - 25,1	25,2 - 40,9	21,0
Esmaspoeg.vanus*	325,0 - 350,0	350,1 - 361,3	361,4 - 384,6	384,7 - 491,0	360,9
Esmaspoegimiste %*	0 - 20,8	20,9 - 25,0	25,1 - 29,2	29,3 - 56,7	25,6
Pesak.arv väljaminekul*	4,7 - 7,1	4,0 - 4,6	3,3 - 3,9	0,5 - 3,2	3,5
Kasutamisaastaid*	2,2 - 3,3	1,9 - 2,1	1,6 - 1,8	0,6 - 1,5	1,7

Mesilaste märgistamine

Tulenevalt ELi nõudest hävitada või ümber töödelda Eestis liiga suur suhkrutagavara on ühe reaalsema kasutamisevõimalusena välja pakutud suhkru ümbertöötlemist mesilaste söödaks. Et arvestust lihtsustada ja jälgida mesilaste söödakasutust, alustab JKK alates 1. aprillist mesilaste märgistamist elektrooniliste mikrokiipide ja visuaalsete märgistega.

Kiibile on kantud info mesilase nime, vanuse ja taru numbriga. Mikrokiip viiakse mesilasele spetsiaalse süstlaga kukla piirkonda kitiinkesta alla ja seda on võimalik lugeda spetsiaalse kiibilugejaga. Samuti sobivad mesilaste mikrokiipide lugemiseks ka teiste loomaliikide juures kasutatavad kiibilugejad. Kuna mikrokiibi lugemiseks tuleb lugeja asetada kiibist 10-20 cm kaugusele, vajab see toiming nii vilumust kui kiiret kätt. JKK alustab 1. aprillist ka kiibilugeja kasutamise kursusi. Registreerida saab telefonil 738 7738.

Et aga mesilased oleksid ka visuaalselt identifitseeritavad, võetakse paralleelselt kasutusele ka spetsiaalsed märgised, millele on kantud mesilase nimi ja taru number.

Et märgised oleksid ka eemalt loetavad, on nad valmistatud mõõdus 2,3 x 1,4 cm.

Kuna nii suurt märgist ei ole mesilane võimeline kandma, kinnitatakse igale märgistatud mesilasele niidiga tiibade vahele heeliumiga täidetud balloon, mis aitab mesilasel õhus püsida.

Edukat märgistamist!

JKK 2004. aasta arvudes

- teostati 220 järelkontroll-lüpsi, millest 145 olid esmakordsed ning 75 teistkordsed.
- anti välja 519 jõudlusandmete koguja tunnistust.
- korraldati 23 infopäeva klientidele
- piimaveiste jõudluskontrolli alustati 121 korral ja lõpetati 372 korral, sigade jõudluskontrolli alustati 2 korral ja lõpetati 3 korral.
- piimaproovide laborisse jõudmisest kuni vastuste postitamiseni kulus 2004. aastal keskmiselt 2 päeva.
- JKK piimalaboris analüüsiti 2004. aastal 1,15 miljonit piimaproovi, mis on 96 tuhat piimaproovi kuus. Liitritesse ümberarvutatuna on see ca 3800 liitrit kuus.
- 2004. aastal müüdi 104 268 veiste, 27 360 lamba, 7822 sigade, 756 kitsede kõrvamarki ning 21 419 veiste asendus-kõrvamarki.
- JKK piimaproovide kogumise autod läbivad iga kuu 361 piimaproovi kogumise punkti. Piimaringide pikkus kokku on 13 440 kilomeetrit.
- JKK andmebaasis oli 31.12.2004 seisuga 125 788 sea, 2 217 296 veise ja 544 kitse andmed.
- JKKs töötas 31.12.2004 seisuga 68 töötajat, kelle keskmine tööstaap oli 14 aastat.

Tööjuubelid

01.04.2005 Ludmilla Aan - 10
01.04.2005 Vaike Konga - 25
01.05.2005 Eduard Punga - 30
24.05.2005 Toomas Remmel - 5
05.06.2005 Eve Rämmar - 5

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee



Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700
Faks 738 7702

Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrollialane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrollialane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Harju-, Hiiumaa-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru-, Pärnu-, Saaremaa klienditeenindaja	738 7754
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7700

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu

Tel. 738 7726

Fax 738 7724

Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Kalender

Aprill - ilmub Eesti jõudluskontrolli aastaraamat 2005

21-23. aprill - Maamess 2005 Tartu Näituste messikeskuses

10. mai - lüpsikarja aretusväärtuste järjekordse hindamise tulemuste avaldamine koos Interbulli hindamistulemustega JKK kodulehel

15. juuni - Saarte Viss Upal

21. juuni - EPK Viss Ülenurmel

7. september - EHF Viss Luigel

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Västriku 2b; Tallinn	tel 655 7250	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2; Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Anna Mutik	Rakvere 27; Jõhvi		gsm 511 9264	T 10.00-15.00
Jõgevamaa	Urmas Raide	Ravila 10; Jõgeva	tel 776 0048	gsm 511 6875	E 9.00-15.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla; Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2; Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Saima Toom	Posti 30; Haapsalu	tel 473 3007	gsm 516 7872	E 9.00-16.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1; Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86; Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Elle Meister	Kuusiku tee 6; Rapla	tel 485 5673	gsm 516 7868	E 10.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10; Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	K 14.00-17.00; R 9.00-14.00
Tartumaa	Urmas Raide	Kreutzwaldi 48A-215; Tartu	tel 738 7739	gsm 511 6875	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19; Valga	tel 764 2995	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4; Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11; Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	R 10.00-13.00

Hea klient!

Jõudluskontrolli Keskus on sõnastanud oma eesmärgi selliselt: loomapidajate varustamine usaldusväärsete andmete ja kvaliteetse teenusega tõuaretustöö läbiviimiseks. Ennast kliendi rolli mõeldes, oleme viimasel kahel aastal pööranud rohkem tähelepanu kolmele asjale: usaldusväärsus, kliendikesksus ja JKK oma nägu ehk äratuntavus.

Alustame viimasest. Sageli aetakse meid segi teiste asutustega (aretusorganisatsioonid, Veterinaar- ja Toiduamet ning PRIA). Selle vältimiseks otsustasime sümboolikat laialdasemat kasutada.

Jõudluskontrolli Keskuse usaldusväärse suurendamiseks oleme rohkem kirjutanud asjadest, mis selgitavad JKKs toimivaid süsteeme (andmete säilitamine, labori ringtestid). Oleme täiustanud andmebaase erinevate kontrollisüsteemidega. Kokkuvõtvalt on need asjad, millele on JKK pööranud tähelepanu kogu oma 10 aastase ajaloo jooksul.

Kolmandaks oleme pööranud tähelepanu kliendikesksusele. JKK on rakendanud võimalikult palju uuendusi jõudluskontrolli läbiviimise lihtsustamiseks (vahelduv kontroll-lüps, lihtsustatud kontroll-lüpsi meetod 3-kordse lüpsi korral, sündmuste elektrooniline edastamine) ning piirkondlikud kontorid asuvad kliendi jaoks oluliste asutuste läheduses (ETKÜ, PRIA, Veterinaarakeskused).

Hea meel on selle üle, et selline lähenemine on parandanud teiepoolset tagasisidet ning oleme saanud uusi ja huvitavaid ettepanekuid. Loodetavasti on koostöö paranemine olnud kahepoolne.

Head koostööd soovides!



Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised

Balti aretuskonverents

13. ja 14. mail 2005. aastal toimus Leedu kuurortlinnas Palangas 11. Balti Aretus- ja Geneetikakonverents, millest võttis osa ka JKK esindus. Olulisemad konverentsil käsitletud teemad olid optimeeritud seleksioonistrateegiate ja molekulaargeneetilise informatsiooni kasutamine ning markerite kui valiku abimehhanismide kasutamise ja alleelide esinemissageduse võrdlus tõuti.

EAAP ja Interbulli koosolek

5.- 8. juunil 2005 toimus Uppsalas (Rootsis) EAAP (Euroopa loomakasvatatajaid ühendav organisatsioon) 56. konverents. Seekordsel konverentsil oli ligi 1000 osalejat. Eestist osalesid EPMÜ ning JKK esindajad. Konverentsi jooksul viidi läbi 35 erinevat teadusessiooni. Ettekandeid oli nii üldistel loomakasvatusteemadel kui ka loomageneetika, aretuse, pidamise, söötmise ja loomatervise teemadel. Muuhulgas oli arutluseel Euroopa Liidu restruktureerimise ja vaba kaubanduse mõju loomakasvatusele ning toidu kvaliteedile ja -ohutusele, mahe-loomakasvatuses esinevad probleemid, loomade heaolu ja stress, aretusprogrammid, alternatiivsed võimalused loomakasvatuses jne.

EAAP konverentsi raames toimus ka järjekordne Interbulli koosolek, mille käigus esitati 43 ettekannet rahvusliku ja

rahvusvahelise geneetilise hindamise aktuaalsetel teemadel. Seekordse koosoleku eripäraks oli rahvusvahelise geneetilise hindamise 10. aastapäeva tähistava istungi läbiviimine. Selgus, et tegelikult sai ära märkida veel kaks tähtpäeva: 30 aastat esimese töögrupi moodustamisest ja 15 aastat Interbulli Keskuse loomisest.

Uued märgistamistangid

Jõudluskontrolli Keskusest on võimalik osta uut tüüpi märgistamistange. Võrreldes kasutusel olevate tangidega avanevad uued tangid automaatselt pärast kõrvamärgi paigaldamist. Uued tangid võiksid huvi pakkuda suurte farmide spetsialistidele, kes peavad päeva jooksul märgistama palju loomi. Füüsiliselt oleks nende tangide kasutamine palju kergem. Uute tangide hind on 710 krooni.

Possule üleminekust

JKK 2005. aasta projekt "Üleminek db-Planerilt Possule" on käivitunud. Läbi on viidud kolm Possu programmi koolitust. Koolitusel on osalenud kaheksateistkümne farmi spetsialistid. Esimese poolaasta lõpuks töötab Possu programmiga kakskümmend kaks farmi ehk 45% jõudluskontrollis olevatest farmidest. Järgmine koolitus on planeeritud augustikuuks ja see toimub Saaremaa farmidele.

Asenduskõrvamärkide eest tasumine

Asenduskõrvamärke tellides saate need kätte postkontorist lunasumma tasumisel, mis sisaldab nii kõrvamärkide maksumust kui ka saatekulu, millele lisandub Eesti Posti teenustasu 6 krooni. Näide: üks kõrvamärk 18 krooni + lunasumma 19 krooni + Eesti Posti teenustasu 6 krooni = 43 krooni. Pakis on arve, millele on trükitud "Käesolev arve on tasutud lunasummana Eesti Postile". See tähendab, et arve on Teil postkontoris juba tasutud ja seda enam **uuesti meile maksma ei pea**.

Robustsed sead - sigade seksiooni põhiteema 56ndal EAAP 2005 konverentsil

5 - 8 juuni 2005 toimus Uppsalas (Rootsi) **56. EAAP** aasta-konverents.

Sigade aretuse seksioonis oli peateemaks robustsete sigade aretus kümne ettekandega ja ühe stendiettekandega. Tutvustati uuringuid ja nägemusi robustse sea ehk tugeva, tootmises vastupidava sugusea säilitamise-aretamise teemadel. Robustsed sead suudavad paremini vastu pidada muutuvates keskkonna tingimustes, haigustekitajatega võitlemisel ja pidevale inimese vahelesegamisele sigade loomulikule käitumisvajadusele. Tasakaalustamata aretuseesmärgid ja loomuliku valiku puudumine võib suurendada riski, et väheneb loomade geneetiline võime ümbritsevate tingimustega kohaneda. Sellise riski vähendamine peaks olema alati sisse kodeeritud igasse aretusprogrammi. Milline peaks olema robustne siga sõltub paljudest asjadest: tootmissüsteemist, tootmistasemest, geneetilisest valikust, haigustele vastuvõtlikkusest jms. Võimalikud lahendused: 1. kaitse ohtude eest (haiguste lävi, kujunda haiguste tsoonid jms), geneetiline potentsiaal (vali haigusresistentseid loomi), õpi pidevalt (vaksineeri, muuda tootmissüsteemi, kujunda interfloorat, uuenda lauda sisustust); 2. aita sigadel kohaneda (loo sigalas õige mikrokliima); 3. jälgi sigade käitumist ja väldi kroonilist stressi. Patoloogiline käitumine võib tekkida tootmissüsteemist, tootmistasemest, geneetilisest valikust. Kaitse oma loomi pidevate stressorite eest ning tee õiget geneetilist valikut.

USA teadlased tegid uurimuse emiste pikaajalisuse kohta farmis. Veenduti selles, et emise kasutamisel tootmises lühikest aega tõuseb karjauuenduse maksumus uute loomade transpordi, uue looma ostu jms. arvel. Tekib probleem aklimatiseerumisega, suureneb haiguste risk jne. Emise karjaspüsimeise uuringus võeti arvesse tõug/tõu liin, emiku seljapeki paksus, ööpäevane juurdekasv, lihassilma läbimõõt ja suguküpsuse vanus. Neile efektidele lisandus sündinud põrsaste arv, seljapeki paksus enne poegimist, seljapeki paksuse vähenemine ja söödakasutus imetamisperioodi jooksul. Tulemused näitasid, et suguküpsuse saavutamise vanus, imetamisperioodi aegne söödakasutus ja seljapeki vähenemine on kõige tugevamalt seotud emiste karjas püsimisega. Hiline suguküpsus, madal söödakasutus ning suur seljapeki vähenemine imetamisperioodi ajal viitavad emise kiirele karjast välja minekule. Kuid need faktorid polnud karjaspüsimisega lineaarses seoses, vaid enamasti avaldasid tugevat mõju emiste karjas püsimisele äärmuslikumad näitajad. 30 – 35% emistest viidi karjast välja taastootmisprobleemide tõttu, 15 – 20% vanuse, 15 – 20% kehva jõudluse ning ülejäänud sead muude probleemide tõttu.

Rootslased tutvustasid aretust osteokondroosi vastu. Osteokondroosi hindamine võtab vaid 3 – 4 lisaminutit tapamajas, kui lihakeha on juba lahti lõigatud. Hinnatakse küünar- ja põlveliigeseid. Lahtilõigatud koodi otsast lüüakse kild välja ning seejärel hinnatakse kõhre paksust kuue punkti süsteemis (0 – kahjustusi pole; 5 – palju kahjustusi). Antud informatsiooni kasutatakse aretusväärtuste hindamisel juba 1988. aastast eesmärgiga tasakaalustada mittesoovitavaid geneetilisi korrelatsioone osteokondroosi ja jõudluse vahel. Traditsiooniline kuld järglaste ja õvede testimine jaamas lõppes Rootsis 2000. aastal. Nõrkade jalgade sündroom puudutab mitut eetilist aspekti (valu ja ebamugavus), samuti ka majanduslikke aspekte (nt. madalam toodang ebamugavuse tõttu, emiste varane prakeerimine). Nõrkade jalgade sündroom on põhjustatud mitmest asjaolust, millest üks on osteokondroos. Leiti mittesoovitav positiivne geneetiline korrelatsioon

osteokondroosi ja ööpäevase juurdekasvu vahel. Seega osteokondroos on kiiresti kasvavate sigade probleem. Teisisõnu osteokondroos peaks olema aretusskeemides arvestatud kas otseselt või kaudselt aretusväärtuste arvutamisel. Aretusprogrammides, kuhu on juba aretusväärtuste hindamisse kaasatud testitud sigade lihakehade hindamine, on osteokondroosi hindamist võimalik juurutada väga väikeste lisakulutustega. Elusloomade radioloogiline läbivaatus oleks alternatiiv, kuid see eeldab suuri lisakulutusi kallil aparatuuri soetamisel. Samas, kuna osteokondroos on seotud ka teiste tunnustega, siis tuleks aretusväärtuste hindamisel võtta arvesse ka teisi välimiku tunnuseid.

Robustse sea aretamise valguses uuriti **rootslaste** poolt ka emiste pikaajalisust. Suur karjauuenduse osakaal on tänapäeval nii eetiline kui ka majanduslik probleem. Emiseid, keda prakeeritakse enne kolmandat poegimist, on ebamajanduslik pidada. Maksimaalne karjasoleku aeg on erinevate uurimuste järgi erinev, kuid üldine seisukoht on, et emis peaks andma vähemalt **viis** pesakonda. Kuid suur osa emiseid läheb karjast välja varem. 15 – 20% väljaläinud emistest on poeginud vaid korra. Keskmise poegimiste arv väljaminekul on tootmisfarmides 3,1 – 4,6 (Eestis oli 2004. a. keskmiselt 3,5) pesakonda.

Aastane karjauuenduse osakaal varieerub 43 – 60%, kuid see on farmiti väga erinev. Planeeritud prakeerimistest, nagu näiteks prakeerimine vanuse või madala toodangu tõttu, tõuseb emiselt saadud pesakondade arv. Emiste mitteplaneeritud prakeerimine leiab aset enamasti noorte emiste puhul, kus põhjuseks on taastootmise ja jalgade probleemid. Kõige sagedasemaks prakeerimispõhjuseks Rootsis ongi probleem viljastumisega, mis moodustab ühe kolmandiku teistest väljamineku põhjustest. Jalgade nõrkus ja muud liikumishäired moodustavad 11-14%, madala toodangu tõttu prakeeritakse 10 – 21% emistest.

Samuti leiti, et emise prakeerimispõhjuste erinevus karjade lõikes ja poegimiste arv väljaminekul annab igas karjas talle omanäolise „mustri“. Emiste prakeerimispõhjuste erinevus karja tasandil on tingitud mitmetest faktoritest, nagu majandamistase, pidamisviisid, tervislik seisund ja prakeerimispoliitika.

Norra aretajad on seadnud norra landrassi aretuseesmärgiks robustsuse ja „superemise“ aretuse. Selleks on nad võtnud oma aretusprogrammi sellised tunnused nagu elujõulisus, pesakonna suurus, taastootmine ja emaomadused.

Elujõulisuse hinne saadakse välimiku ja osteokondroosi esinemisest esi- ning tagajalgadel. Norras hinnatakse osteokondroosi seemendusjaama kuld (pool)õvedel ning suguemikutel ja -emistel. Aastas hinnatakse ca 2000 looma. Välimikku hinnatakse kõigil testkultidel ja tiinetel emikutel (~1800 kultu ja ~5800 emikut aastas). Välimikku hinnatakse kuue punkti süsteemis, kus madalaim väärtus on parim väärtus. Lõplik välimiku hinne antakse 19 tunnuse baasil, mis on indeksis kaaludega vastavalt nende mõjule pikaajalisusele. Pesakonna suuruse puhul võetakse hindamisel aluseks elusalt sündinud põrsaste arv esimeses, teises ja kolmandas pesakonnas. Taastootmise puhul hinnatakse esmasseemendusvanust ning vaba perioodi pikkust. Emaomaduste hindamiseks kaalutakse baasaretus- ja paljundusfarmides kõiki sündinud põrsaid individuaalselt 3 nädala vanuselt (~90 000 põrsast aastas). Lisaks tuleb ka info välimiku hindamisest udara ja nisade kohta. Seega ema omadustest hinnatakse nisade arvu, I, II, III pesakonna massi kolmandal nädalal.

Merle Kruus

Biomeetria sektori peaspetsialist

Ülevaade Leedu loomakasvatusest

13. ja 14. mail 2005. aastal toimus Leedu 11. Balti Aretus- ja Geneetikakonverents. Konverentsil osalejad said ülevaate ka Leedu loomakasvatusest ja aretusest.

Jõudluskontrolli ning aretusväärtuste hindamisega Leedus tegeleb Leedu Põllumajanduse Informatsiooni ning Maa- majanduse Keskus. Tõuraamatuid peavad aretusühingud. Leedus on 233 veiste aretusfarmi, 49 sigade aretusfarmi, 56 hobuste-, 18 lamba-, 7 kitse-, 6 karuslooma-, 11 küüliku- ning 9 lindude aretusfarmi. Aretatakse 17 erinevat piimatõugu, 8 lihatõugu, 8 seatõugu, 9 hobusetõugu, 12 lambatõugu, 3 kitsetõugu. Peamised aretustöö eesmärgid on järjekindla valiku efektiivsus, oma aretusmaterjali geneetilise potentsiaali kasutamine, produktiivsuse suurendamine ning kasulike tunnuste arendamine.

Sigade aretuse ja jõudluskontrolli koordineerimisega tegeleb Leedus riiklikult toimiv sigade katsejaam. Leedu 49 aretusfarmis on kokku 6400 emist, nendest 31% moodustab leedu valge tõug. 2004. aastal saadi keskmiseks pesakonna suuruseks 10,9 põrsast ja aastas saadi emise kohta keskmiselt 1,8 pesakonda.

Leedus on 8 kunstliku seemenduse jaama, kus aastas müüakse 135 000 doosi kuldi spermat.

Seakasvatusele on iseloomulik väga paljude tõugude kasutamine. See tuleneb sellest, et erinevatest riikidest pärit jorkshiri ja landrassi sugulastõuge käsitletakse Leedus kui omaette tõugusid. Neljakümne üheksa aretusfarmis kasvatatakse kaheksat erinevat tõugu sigu. Aretuslikud tulemused lihakvaliteedi osas on aastatega liikunud paremuse poole ja praeguseks kuulub lihatõöstustesse müüdnud sigade lihakehadest 70% SEUROP süsteemi alusel S, E ja U klassi. Eesti sigadele suudab vähesel määral aretuslikku konkurentsi pakkuda Leedus kasvatatav Taani landrass, kelle Piglog 105-ga mõõdetud pekikaksused olid 11,3 – 11,7 mm ja seljalihase läbimõõt 54,5 mm. Ülejäänud tõugude pekikaksus oli vahemikus 12,9 – 18,3 mm, seljalihase läbimõõt aga 44,9 – 49,5 mm. Juurdekasvud katsejaama perioodil jäid vahemikku 450 – 620 g/ööpäevas. Need andmed pärinevad rootslase, prof. Nils Lundeheimi ettekandest konverentsil, kes on uurinud katsejaama andmete põhjal Leedu seatõugude arengut ja erinevate tõugude ristamisel saadud tulemusi. Erinevalt Eestist töötavad Leedus siiani seakasvatuse kontrollkatsejaamad. Samas on aga Leedus probleeme jõudlusandmete kogumisega kesksesse andmebaasi, mistõttu ei toimu ka sigade süsteemset geneetilist hindamist. Esimesed katsetused geneetilise hindamise valdkonnas toimusid 2004. aastal.

Eesti ja Soome 2004. aasta sigade jõudlusandmete võrdlus

Soomes on jõudluskontrollis 498 farmi. See arv on umbes kümme korda suurem kui Eestis, kuid tendents on jõudluskontrolli all olevate farmide arvu vähenemise suunas: aastaga vähenes farmide arv 18%. Ka Eestis on sama tendents - farme on vähemaks jäänud 11%. Soomes on keskmine farmi suurus 67 emist, mis on üle nelja korra väiksem kui Eestis. Seetõttu on Soomes jõudluskontrollis olevate sigade arv ainult 2,5 korda suurem kui Eestis.

Kui võrrelda toodangutulemuste erinevusi tõugude osas, siis Soomes on nii jorkshiri kui ka maatõugu emistel sündinud pesakonnas kokku 11,7 põrsast. Eestis on vastavad arvud veidi madalamad - 10,8 ja 10,4. Nii nagu Eestiski kasvatatakse Soomes nii puhtatõulisi kui ka ristandemiseid. Protsentuaalselt on

Soomes maatõugu emiseid 27%, jorkshiri emiseid 26%, nende tõugude ristandemiseid 39%. Samuti on seal ka muid tõugusid, mis moodustab 8% kogu emiste arvust. Kui võrrelda emiste väljamineku põhjuseid, siis mõlemas riigis läheb karjast välja kõige rohkem emiseid jalgade haiguste ja vigastustega, sellele järgnevad tiinestumisega seotud probleemid.

Mõlemad riigid kasutavad jõudlusandmete võrdlemiseks farmides nn edugruppide trükiseid. Need on aga koostatud erinevatel põhimõtetel, mistõttu neid omavahel võrrelda ei saa. Soomes on farmid jagatud kolme edugruppi. Jagamisel on aluseks võetud võõrutatud põrsaste arv aastaemise kohta. Esimesse edugruppi kuuluvad farmid, kellel on aastaemise kohta võõrutatud rohkem kui 21,5 põrsast, teise gruppi kuuluvad farmid, kellel on võõrutatud aastaemise kohta 21,4 – 17,5 põrsast ja kolmandasse farmid, kus vastav näitaja on väiksem kui 17,5. Soome edugruppide järgi võrdlust tehes peab teadma, et farm kuulub kõikide oma näitajatega ühte ja samasse gruppi. Eestis on edugrupid koostatud igat näitajat eraldi arvesse võttes. See tähendab seda, et farm võib olla iga jõudlusnäitajaga erinevas edugrupis. Selline edugruppidesse jagamine annab võimaluse farmeril aru saada oma farmi kitsaskohtadest. Samas näeb ta ka seda, millise jõudlusnäitajaga on ta edukas. Parimates Soome farmides võõrutatakse aastaemise kohta 26,4 põrsast, poegimisprotsent on 87,8%, imikpõrsaste hukkumine 9,1%. Eesti parimate farmide näitajad olid vastavalt 25,5; 87,7% ja 2,5%.

Näitaja	Eesti *	Soome **
Farmide arv	54	498
Keskmine emiste arv karjas	278	67,1
Sündinud põrsaid kokku aastaemise kohta	24,5	24,3
Võõrutatud põrsaid aastaemise kohta	19,7	18,9
Poegimiskordade arv väljaminekul	3,5	3,4
Kokku sündinud põrsaid pesakonnas	11,5	12
Võõrutatud põrsaid pesakonnas	9,2	9,5
Surnult sündinud põrsaid %	2,7	8,8
Imikpõrsaste hukkumine %	13,2	13,0
Esmaspoegimise vanus päevades	361	376
Kokku päevi pesakonna kohta	175,6	171
Imetamisperioodi pikkus	32,8	35

* Jõudluskontrolli aastaraamat 2004

** Soome riikliku jõudluskontrolli tulemused ajakirjast "Sika" 3 2005.

Külli Kersten

Sigade ja muude loomade
sektori juhataja

Allflexi märgistusvahendite hinnad

JKK pakub seakasvatajale soodsa hinnaga kahepoolseid kõrvamärke, mis on valmistatud Prantsusmaal firmas Allflex. Täiskasvanud sea kõrvamärke on nelja erinevat värvi – kollast, sinist, punast ja rohelist. Erinevat värvi kõrvamärke kasutades saab laudas lihtsalt eristada näiteks puhtatõulisi emiseid ristandemistest.

Märgistusvahendite hinnad (koos käibemaksuga):

Täiskasvanud sea kõrvamärk	tk	6.00
Põrsa kõrvamärk (nn. nõõp)	tk	5.00
Marker	tk	65.00
Märgistamistangid	tk	280.00
Tift	tk	35.00

Kõrvamärke on võimalik osta maakonna zootehnikute käest, JKK Tartu kontorist või tellida telefoni teel. Saاتمiskulu on vastavalt Eesti Posti hinnakirjale. Maakondade zootehnikute kontaktandmed leiame viimaselt leheküljelt.

Täiendav informatsioon: Helve Vares, tel. 738 7762

Talgud Häädemeestel

Kõik me ilmselt mäletame jaanuaritormi käesoleval aastal - neid õudusi ja jubedusi, mida ta kaasa tõi. Pole kellelegi uudiseks, et enimkannatanud piirkonnaks oli Pärnu ja Pärnumaa, kus asub ka Häädemeeste vald ja Rannametsa küla. JKK töötajad otsustasid aidata hädasolevaid Jõudluskontrolli Keskuse kliente ning meie "hädaabibrigaad" suundus laupäeval, 23. aprillil talgutöödele Urmas Kolla ja Heino Vesiku juurde.

Kohapealne pilt tekitas kõhedust. 1969. aastal oli randa ehitatud tormi ja liigvee kaitseks rannakaitse vall ja mõlemale poole valli istutatud 70ndate keskel ka tuulekaitseriba. Kõik see oli omavahel segi pööratud, puud üles juuritud ja õnnetud karjaaiad nende alla mattunud. Meie ülesandeks saigi aedade üles otsimine ja puhastamine mahakukkunud puudest niipalju kui võimalik. Tänu mootorsaagidele ja usinatele kätepaaridele see ülesanne kahes talus ka peaaegu täideti. Tööd sai alustatud kell kümme hommikul ja lõpetati kell neli. Vahepeal oli kohalik vallavalitsus organiseerinud meile väga maitsva talgusupi. Ka kaasas olnud lapsed pidasid ühes meiega vastu terve pika tööpäeva. Päev oli küll väga väsitav, aga tänu meeldivale brigaadile tõsiselt tööine ja meeldiv.

Pärast tööpäeva lõppu näitas Ene Hunt meile oma herefordi karja, millest kahjuks kõik loomad ei elanud tormi üle.

Loodame, et meie tagasihoidlik ettevõtmine jättis meeldiva mälestuse nii talgulistele kui rannarahvale.

Aarne Põlluäär
Väliteenistuse osakonna
zootehnik-peaspetsialist

Uued töötajad

Alates 13. juunist töötab JKK Jõgeva- ja Tartumaa piirkonna zootehnikuna Merle Lillik, 4. juulist tuleb meile pearaamatupidajana tööle Liidia Vardja ning 11. juulist on Lääne- ja Raplamaa piirkonna zootehnikuks Maila Kirs.

Aretusseminar

3. - 4. novembril 2005. aastal korraldab Jõudluskontrolli Keskus seminari, mille põhiteemadeks on lüpsikarja üldindeksi kujundamise ja kasutamise ning karja taastootmisega seonduvad teemad. Seminari peaesineja on JKK biomeetria sektori juhataja Mart Uba. Seminar toimub Pühajärve Puhkekeskuses ning seminarist osavõtt on tasuline. Täpsem informatsioon seminarile registreerimise kohta ilmub augustis.

Kalender

9. august - lüpsikarja aretusväärtuste järjekordse hindamise tulemuste avaldamine koos Interbulli hindamistulemustega JKK kodulehel
8. september - EHF Viss Luigel

Muhedat

Hetkel karjasolevatel lehmadel on kõige rohkem registreeritud järgnevaid nimesid:

Nimi	Arv
Mooni	365
Täpi	354
Mustik	306
Kirjak	304
Kalli	297
Kulla	277
Tuti	259
Roosi	252
Maali	248
Mirdi	247

Tööjuubelid

01.07.2005 Vello Roo - 35
17.08.2005 Anton Ojaste - 15
01.09.2005 Aino Vaikmaa - 25
22.09.2005 Grista Kuuska - 25
24.09.2005 Lea Käär - 25

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee



Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094
Tel 738 7700
Faks 738 7702

Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Harju-, Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru-, Pärnu-, Saaremaa klienditeenindaja	738 7754
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7700

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu
Tel. 738 7726
Faks 738 7724

Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Västriku 2b; Tallinn	tel 655 7250	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2; Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27; Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10; Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla; Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2; Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30; Haapsalu	tel 473 3007	gsm 516 7872	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1; Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86; Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6; Rapla	tel 485 5673	gsm 516 7872	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10; Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	K 14.00-17.00; R 9.00-14.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215; Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19; Valga	tel 764 2995	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4; Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11; Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	R 10.00-13.00

Hea klient!

Suvi on jällegi möödunud ning ettevalmistused talveks käimas. 2005. aasta suve märksõnaks on kindlasti uued laudad, millega loomulikult on kaasnenud uue tehnoloogia kasutuselevõtt. Selline kiire areng esitab Jõudluskontrolli Keskuse tööle üha suuremaid nõudmisi, mida tänasel päeval õnneks ka täita oleme suutnud. Jõudluskontrolli Keskuse sooviks on uuenduste võimalikult lai praktikas rakendamine, mis omakorda annab võimaluse arenguks ning koostöö parandamiseks.

Jõudluskontrolli Keskuse ja Teie vahelise hea koostöö näiteks on peagi lõppev pikaajaline projekt, mille eesmärk on seakasvatajatele uue andmehõive programmi Possu loomine ning seni kasutuses olnud DB-planeri väljavahetamine. Tänapäeval oleme jõudnud Possu programmi koolitusteni ning meeldiva üllatusena tõdenud, et pärast koolitusi on programm aktiivselt kasutusele võetud. Possu soe vastuvõtt seakasvatajate poolt on tõestus, et Possu loomisega seotud inimesed on teinud õiget ja vajalikku asja ning mis peamine – nad on teinud seda hästi.

Lisaks kiirele tehnoloogilisele arengule on hea meel tõdeda, et sellel aastal saavutati loomanäitustega uus tase (rekord) – eesti punase tõu ja eesti holsteini tõu kaunimaks osutunud lehmad tulevad ühest farmist. See on tunnustus tehtu eest ning lisades sinna korralikud toodangunäitajad, tuleb teha aupaklik kummardus Tartu Agro inimestele.

Eestis toimuva arengu võttis tunnus-tava mõtteteraga kokku Luige näitust külastanud hollandlane Coen van Rosmeulen: "Eesti on saavutanud taseme, kus tuleks hollandlasi Eestisse õppereisile tuua".



Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Lammaste ja kitsede märgistamise kord

Alates 10. juulist 2005 kehtib uus lammaste ja kitsede märgistamise kord.

Uue korra järgi toimub lammaste ja kitsede märgistamine ja registreerimine Euroopa Nõukogu 17. detsembri 2004. aasta määruse 21/2004 nõuete kohaselt. Lisaks seni kasutusel olnud ühele kõrva-märgile on vaja loomale, kes on sündinud alates 9. juulist 2005. aastal, paigaldada teine identifitseerimisvahend. Sisuliselt tähendab see kohustust kasutada teise märgisena kas teist kõrvamärki, tätoveeringut, kitse sõrgatsile kinnitatavat tähist või elektroonilist transponderit.

Lammas ja kits tuleb märgistada kuue kuu jooksul alates looma sündimise päevast, aga igal juhul enne, kui loom viiakse ühest karjast teise või tapamajja. Siiani kehtis kohustus märgistada lammas ja kits 20 päeva jooksul alates looma sündimise päevast.

Uus kord ei välista märgistamise jätkamist seni kehtinud 20 päeva jooksul. Varasem märgistamine on kindlasti otstarbekam tõukarjades ning nendes farmides, kus peetakse lambaid ja kitsi nende turustamise eesmärgil ning kus on oluline loomade põlvnemisandmete jälgitavus.

Jõudluskontrolli Keskus (JKK) pakub loomapidajatele lammaste ja kitsede kõrvamärgikomplekte, mis koosnevad kahest identsest kõrvamärgist. Kõrvamärgipaar maksab 12 krooni (hind on koos käibemaksuga).

Loomapidajad, kellel on osa varem ostetud plastkõrvamärkidest kasutamata, saavad JKKst tellida sama registrinumbrit kandva teise kõrvamärgi. Teise kõrvamärgi hind on 5.50 (koos käibemaksuga). Olemasolevale kõrvamärgile teise sama registrinumbriga kõrvamärgi tellimiseks peab loomapidaja esitama JKKle kirjaliku taotluse, kus on ära näidatud registrinumbrid, millistele soovitakse tellida teine kõrvamärk. JKK kontrollib, kas nimetatud kõrvamärgid on müüdnud taotluse esitanud isikule ning kas nimetatud kõrvamärgid ei ole juba põllumajandusloomade registris registreeritud. JKK tellib nimetatud märgid firmalt Allflex ning väljastab saabunud kõrvamärgid posti teel lunapakina.

Enne 10. juulit 2005. aastal sündinud lammast ja kitse ei pea uuesti märgistama ega registreerima. Lamba või kitse kõrvamärgi kadumise või loetamatuks muutumise korral väljastab JKK loomapidajale sama registrinumbriga kõrvamärgi – enne 10. juulit sündinud lammaste ja kitsede puhul ühe kõrvamärgi, alates 10. juulist sündinud lammaste ja kitsede puhul vastavalt vajadusele kas ühe või kaks asenduskõrvamärki.

Uued rekordid

Sellel aastal on päevalüpsi rekordeid püstitatud ja purustatud juba mitu korda. Juulikuus ületasid kaks Põlva Agro OÜ lehma 2004. aastal Põlva Agro OÜ lehma Võlu (reg.nr. 1201284) püstitatud rekordi 67,9 kg. Uueks rekordiks jäi lehm Siiru (reg.nr. 1201758) lüpsitud 70,5 kg piima päevas. Septembrikuus purustati see rekord aga tervelt 6,3 kilogrammiga. Põlva Agro OÜ lehm Hesa (reg.nr. 549518) lüpsis septembri kontroll-lüpsil 76,8 kg.

Põlva Agro OÜ lehm Minna (reg.nr. 542707) püstitas uue eesti punase tõu 305-päevase laktatsiooni piimatoodangu rekordi. Minna neljanda laktatsiooni toodang oli 14 198 kg piima.

Eesti holsteini tõu VISS

8. septembril 2005 toimus Luigel 16. holsteini tõugu veiste näitus-konkurss VISS 2005. Ka sel konkursil autasustas Jõudluskontrolli Keskus esmaspoeginud lehmade klassi võitjate omanikke. Esmaspoeginud lehmade klassi I koha pälvis AS Tartu Agro lehm Freia (reg.nr. 4517795), II koha OÜ Väätsa Agro lehm Nena IV (reg.nr. 4041900) ja III koha OÜ Raikküla Farmer lehm Melon (reg. nr. 394329). Lehm Freia pälvis ka eesti holsteini tõu VISS 2005 tiitli.

Possu seemendusjaamas

Possu projekti raames sai endale Possu ka ETSAÜ Tartu seemendusjaam. Possu abil on võimalik seemendusjaamas registreerida kuldi sperma kohta käivaid andmeid ja teostada esmast analüüsi jms. Samas loodi ka elektrooniline andmevahetus JKK ja seemendusjaama vahel.

Debatt kultide kastreerimise ümber

Põllumajandusloomade pidamisel, aretamisel, põllumajandus-saaduste tootmisel jms. pööratakse üha rohkem tähelepanu loomade kohtlemisele ja nende heaolule. Enamuse põllumajandusülikoolide õppeprogrammidesse kuulub loomade heaolu uurimine. Sellega tegelevad nii loomakaitsjad kui ka muud nn. „rohelistel“ tegelased. Loomade heaolu juures on kindlasti üheks kõige olulisemaks faktoriks valu. Loom ei tohiks kannatada valu.

Viimasel ajal on Euroopa seakasvatussektoris kõneainet pakkunud sigade kastreerimine. Loomakaitsjad leiavad, et kastreerimine on põrsale väga hirmus ja valulik protseduur lisaks teistele põrsa esimese 24 elutunni jooksul toimuvatele rutiinsetele protseduuridele (sündimine, hammaste lõikamine, kastreerimine, saba kõndistamine, vaksineerimine, kõrvade sälkimine jms.).

Ligikaudu 85% 120 miljonist kuldist, mis tapetakse aastas 25 Euroopa Liidu riigis, kastreeritakse juba noorelt. Ainult mõnedes riikides on kastreerimine täiesti (Inglismaa ja Iirimaa) või osaliselt (Hispaania, 60% kultidest peab jääma kastreerimata) keelatud, mistõttu tootmiskulud on madalamad ja kastreerimata kultide lihakehad on seetõttu taisemad. Vaatamata nendele eelistele, kasutatakse kastreerimist väga laialdaselt just nuumsigade tootmiseks ülejäänud riikides, et vältida lihal kuldilõhna ja -maitset. Kuldi lõhna põhilised põhjustajad on andosteroon, testikulaar steroid ja skatool – jämesoolest pärit trüptofaani laguprodukt.

Tänapäeval kastreeritakse ilma tuimestuseta ja seetõttu on see protseduur seale väga valulik. Loomade heaolu eest võitlejad avaldavad sealihatootjatele järjest rohkem survet kastreerimisest loobumiseks. Norras kehtestati hiljuti seadus, mis keelab kastreerimise ilma tuimestuseta või valuvaigistiteta ja kastreerimine keelustatakse üldse alates 2009. aastast. Šveits kaalub momendil samasuguse otsuse tegemist. Euroopa Liidu direktiivis 2001/93/EC on kirjas: „Kui kastreerimine leiab aset hiljem kui kuldi seitsmendal elupäeval, siis võib seda teha vaid veterinaari poolt kohalikku tuimestust ja lisaks ka pikaajalist valuvaigistit kasutades.“. Kastreerima peab teiste meetoditega kui „kudede rebimine“.

Isegi neis vähestes riikides, kus juba praegu kastreerimist ei teostata, pole tööstusel praktilist lahendust, kuidas uue olukorraga toime tulla. „Mitte kastreerivates riikides“ on tõusnud rahulolematust, sest suurenenud tapasaagisega lihakehadel esineb sagedamini ka kuldi lõhna ja maitset.

Esimene võimalik viis jätkata sigade kastreerimist, oleks kasutada vähem valulikke protseduure:

1) Kirurgiline kastreerimine koos kohaliku tuimestuse ja pikaajaliste valuvaigistitega võib olla üheks pakutavaks alternatiiviks, kuid vaid juhul, kui farmeritele on lubatud neid tooteid kastreerimisel kasutada ja selle maksumus (lisatöö ja ravimid) osutuvad mõistlikuks.

2) Immunokastreerimine näib üsna lootustandev, kui selle meetodi efektiivsust saaks tõsta. Selle meetodi kasutamisel on veel ebakindlust, kuna esineb vaktsiinile mittealluvaid sigu. Rolli mängib ka vaktsiini maksumus, võimalikud loomade tervistkahjustavad kõrvalmõjud ning üldsuse aktsepteeriv suhtumine meetodile.

3) Kontrollides söötmist ning kuldi pidamistingimusi, saab vähendada skatooli, kuid samas ei avalda see suurt mõju andosteroonist tingitud kuldi lõhnale.

4) Kuldi lõhna geneetilisele kontrollile saab mõelda vaid juhul, kui tehakse selektsiooni geenimarkerite abil. Taoliste

markeritele on juba leitud head kandidaadid, kuid endiselt vajab see veel põhjalikke uuringuid.

Kastreerimise lõpetamist pole ette näha seni, kuni pole selget lahendust leitud kuldi lõhna probleemile. Kultide kirurgilise kastreerimise keelustamise rakendamine praktikasse on üsna keeruline. Kuid juba on mõned head potentsiaalsed võimalused, kuidas seda probleemi lahendada. Need vajavad aga veel edasist uurimist.

Toome siinkohal ära kaalumisel olnud võimalikud kirurgilise kastreerimise alternatiivid:

- kirurgiline kastreerimine valuvaigistitega;
- mittekirurgiline kastreerimine: munandikoe kahjutustamine keemiliste ainetega, välispidiste hormoonide manustamine, immunokastreerimine – vaksineerimine suguküpsuse vastu;
- tapmine enne suguküpsuse saavutamist;
- kulte ja emiseid nuumata üksteisest eraldi;
- sigurijuure söötmine;
- geneetiline valik hilisema suguküpsuse suunas;
- spermide separeerimine;
- lihakehade sorteerimine tapamajas.

FVE (Euroopa Veterinaaride Föderatsiooni) praegune seisukoht on: kirurgilise kastreerimine tuleks ümberhinnata. Vajadus kastreerimiseks praegusel hetkel on endiselt olemas, kuna pole efektiivseid „kuldi lõhna“ vastu võitlemise meetodeid.

FVE soovitusel tuleks kastreerimine ilma esmase valuvaigistita ära keelata. Samas tunnistatakse, et see ei saa toimuda silmapilkselt, vaid võtab veidi rohkem aega, kuigi töö selles suunas peaks käima juba praegu. Lisaks vajalikele teadusuuringutele peaks sealihatootjate seas alustama informatsiooni jagamist kastreerimisest loobumise kohta, millel on palju häid külgi (heaolu, parem liha kvaliteet, keskkonna efekt).

Kastreerimine keelustatakse niipea, kui on väljatöötatud realistlikud, eetilised ja praktilised alternatiivid.

Lühidalt refereeris teadusartiklites avaldatut

Merle Kruus

Biomeetria sektori peaspetsialist.

Ülevaade Iirimaa seakasvatusest

Seakasvatavate 2005. aasta õppereisil andis Iirimaa seakasvatusest ülevaate Frank O'Connor – 5000 emisega seafarmi omanik.

Üldine olukord seakasvatuse sektoris on selline nagu Eestiski - farmide arv väheneb, emiste arv farmis suureneb. Kolm aastat tagasi oli Iirimaa 1000 seafarmi, praeguseks on töötavaid farmi ainult 540, kus on kokku 160 tuhat emist. Keskmine seafarmi suurus on 491 emist. Levinud on täistsükliline tootmine. See on ökonoomsem. Iirimaa lähiviidud katsed näitavad, et oma karjast valitud põhikarja emistest jõuab poegimiseni 95%, ostetud nooremist ainult 75%. Sama kehtib ka emiste viljakuse kohta. Iirimaa on 33 farmi suurusega üle 1000 emise, mis moodustab 6% kõikidest farmidest. 23% farmidest on suurusega 501-1000 emist, 35% suurusega 201-500 ja 36% suurusega kuni 200 emist. Müüdnud tapasigade keskmine elusmass on 96,5 kg, keskmine ööpäevane juurdekasv võrreldes müüginiga on 597 g. Tootmise iseloomustamiseks kasutatakse sellist näitajat nagu müüdnud sigade arv aastaemise kohta. Vastav näitaja on 21,6. Keskmine võrdutamisvanus on 26 päeva ja põrsaste keskmine mass on 7-8 kg.

Tootmisharude poolest on seakasvatus Iirimaa kolmandal kohal piima- ja lihasekasvatuse järel. Samas aga tarbitakse

ühe inimese kohta aastas kõige rohkem sealih (38 kg). Sellele järgnevad linnuliha (29 kg) ja veiseliha (15 kg). Kõige vähem tarbitakse lambaliha (8 kg). Lambaid kasvatatakse palju, kuid enamasti on eesmärgiks on villa tootmine.

Irimaal on 16 litsenseeritud tapamaja. Seda on vähe ja probleeme on tapavõimsustega. Seetõttu eksporditakse 60% ellussigadest teistesse riikidesse.

Suuri kulutusi tehakse keskkonnale ja kompleksloale. Kompleksluba peab taotlema seafarm, kus on üle 2000 loomühiku. Irimaal annab 2000 loomühikut täistsükliga farm, kus on 285 emist. Omahind on madalam farmides suurusega alla 2000 loomühiku, sest kulutused keskkonnanõuete täitmiseks on väiksemad.

Haigustest on probleemiks sinikõrvtõbi. Riniiti ei esine ja praegu käib projekt "Irimaa Aujeszky vabaks". Probleeme on tekkinud tööjõuga, sest noored ei soovi töötada seafarmis. Unarusse on jäänud farmimäändžeride koolitus.

Järgmise aasta 1. jaanuarist ei tohi enam emiseid lõas pidada. Rekonstrueerimiseks antakse maksimaalselt 300 tuhat eurot. See on ka ainus toetus seafarmile. Toetust saaks läbi pindalatoetuse, aga Irimaa seafarmil tavaliselt maad ei ole. Uute lautade ehituslubade saamine on raske.

Huvitav oli see, et Irimaal ei kastreerita pörsaid. Sead realiseeritakse ca 100 kg raskustena ja umbes 150 päeva vanustena. Varajane tapaküpsuse saavutamine garanteerib hea lihakvaliteedi ja välistab nn. kuldilõhna ja maitse tekkimise.

Irimaal on tehtud mitmeid söötmis- ja pidamisalaseid katseid. Häid tulemusi on andnud emiste söötmine kuiva söödaga kaks päeva enne poegimist. Sellise söötmisega väheneb surnult sündinud pörsaste arv, pörsad on elujõulisemad ja võõrutusmass on suurem. Võõrutatud pörsaste sigalates käib rekonstrueerimine ja minnakse üle suurtele võõrutussulgudele, kus on koos kuni 90 siga. Varem oli sulus 20 siga. Võõrutatud sigade laudas kasutatakse tihti kaheüsteemset söötmist: kuiv- ja vedelsöötmine.

Irimaal kasutatakse spermat säilivusajaga viis päeva. See on ökonoomne, sest tihti on vahemaad farmi ja kuldijaama vahel suured. Välisriikidest imporditakse külmutatud spermat. Tiinestumine külmutatud spermaga on 10% madalam võrreldes külmutamata spermaga.

Riigis kehtib nõue, et lägahoidla peab mahutama kuue kuu sõnniku. Laupäeval ja pühapäeval on keelatud läga põldudele vedada. Seafarmi haisu leevendamiseks pannakse sööda sisse lisandeid, mis vähendavad haisu.

Külli Kersten

ETSAÜ poolt korraldatud õppereisil osaleja

Seakasvatate üritusterohke suvi

Selleks, et omal alal läbi lüüa, peab maailmas avasilmi ringi käima. Tänapäeval selleks võimalusi jätkub. 2005. aasta reisidest rääkides tuleb alustada maailma sealihatootjate kongressist USAs (World Pork Congress – Washington DC). Osavõtjaid oli lisaks Põhja-Ameerika ja Euroopa riikidele ka Aasiast, Austraaliast, Uus-Meremaalt ja Lõuna Ameerikast. Eestit esindasid Eesti Tõusigade Aretusühistu nõukogu esimees Viktor Vilks, aretusühistu seemendusjaama juhataja Raivo Laanemaa ja artikli autor.

Kongressi põhiteemadeks olid arenevad sealihaturud, toiduohutus, keskkonna- ja tarbijasõbralikkus, biotehnoloogia arenguvõimalused ning toiduainete tootmise perspektiivid

üldisemas plaanis.

Sealiha tarbimine maailmas oli 2004. aastal 230 mln tonni (1982. aastal 150 mln tonni). 2015. aastaks prognoositakse tarbimist 300 mln tonni.

Selleks, et neid arve uskuda, tuleb tähelepanu pöörata arenevatele turgudele, eelkõige Hiinale. Nimelt 47,57% maailmas toodetud lihast tuleb Hiinast, kuid ekspordiks läheb vaid 1% toodetust (Venemaale, Hong-Kongi, Macausse). Kui 1979. aastal toodeti Hiinas inimese kohta 10,89 kg sealih, siis 2003. aastal juba 35,10 kg. 94,5% Hiina farmides kasvab 1–9 siga ja kehtib loosung: kui on pere, on ka sigala! Kuid vaatamata sellisele valdavalt ekstensiivsele tootmisele võime ette kujutada, kuidas mõjutab maailmaturgu kasvõi Hiina ekspordi ühe protsendiline kasv. Olukord võib kujuneda sarnaseks sellega, mida näeme manguasjapoes või olmetehnika lettidel.

Eestit huvitab ekspordimaana aga Brasiilia, kus on alates 1979. aastast sealih ekspord suurenenud 5 korda ja see moodustab 2004. aastal juba 507 700 tonni. Peamisteks sihtmaadeks on Venemaa ja Ukraina (vastavalt 56,8% ja 6,4% ekspordist). Need on samad sihtkohad, mis asuvad meile väga lähedal, kuid meie ekspord sinna on väga väike. Autori sõnavõtt oligi suunatud Venemaa esindajale, kes tõi põhjuseks kvaliteeti. See väide oli tarvis ümber lükata, kinnitades kõigile, et meil kehtib Euroopa Liidus tunnustatud lihakehade klassifitseerimise süsteem SEUROP ning kvaliteediga probleeme pole. Seepeale oli ka Vene pool sunnitud tunnistama, et praegu valitseb Venemaal nn. Brasiilia trend ja hind katab praktiliselt transpordikulud. Kas hakatakse ostma ka Eestist, kus transpordikulud oleksid pöördvõrdelised eesti sealihahinnaga, sõltub aga samuti trendidest, mis on tihedalt seotud poliitikaga. Samuti puudub Venemaal piisavalt ostujõudu kvaliteetsema sealih tarvis.

Teel kongressile tegime peatuse New-Yorgis, mis jättis ootustele vastupidiselt meeldiva mulje.

Meie 2005. aasta suvine reis suure 50-liikmelise seakasvatate grupiga viis meid Iiri- ja Šotimaale. Lisaks ilusale loodusele ja ajaloolistele linnadele oli Dublini lähedal võimalus külastada firmat Alltech, mis on Eesti seakasvatatele tuntud eelkõige oma Bioplex, Mycosorb ja Bio Mos tootesarjadega. Need pakuvad kaasaegseid lahendusi sigade tervishoiule ja kasumlikule tootmisele.

Euroopa Ühenduse 25 liikmesriigis on kokku 11 miljonit farmerit ja 455 miljonit tarbijat ning ühendusse sealih importimisel tuleb maksta tolli 20,3% toodangu hinnast. Maailmas on see keskmiselt 77%, Kanadas 0%, USA-s 0,35%, Šveitsis 97,7% ja Norras 363,0%. Neid numbreid lugedes saame aru, miks Norra või Šveitsi seakasvatataja ei taha Euroopa Liitu astuda. Kuid Eesti sisepoliitikat arvestades päästis Euroopa Liit meid olukorrast, kus mõned lihatööstused said vaid 7 kr/kg eest lihakehasid importida. Me ei saa küll nautida vanade riikide ühinemiseelseid eksporditoetusi, kuid selle eest ei saa ka meile enam nii odavat liha importida.

Kolmandaks selle aasta ühisürituseks olid traditsioonilised suvepäevad. Seekord Kassari saarel. Sinna said tulla ka need, kellel välisreisiks võimalust ei olnud – kokku 200 inimest. Külastati villavabrikut, ainulaadset puukabelit, Hiiumaa muuseumit Kassaril, käidi ujumas. Vetsi Talli õunaaia oli kohaliku rahva ja pillimängude entusiasti Astrid Böningi eestvedamisel tants ja tore pidu.

Oli tore ja sisukas suvi! Ilusat sügist ja edu edaspidiseks!

Riho Kaselo

*Eesti Tõusigade Aretusühistu
juhatuse esimees*

Programm Pässu

Peaaegu üks aasta on möödas sellest ajast, kui Eesti Lambakasvatajate Selts (ELaS) hakkas registreerima ja haldama lammaste jõudluskontrolli andmeid Jõudluskontrolli Keskuses välja töötatud veebirakenduse abil. Nii said lambakasvatad interneti kaudu lammaste jõudluskontrolli andmetele juurdepääsu.

ELaS otsustas infosüsteemi muuta seetõttu, et vana jõudluskontrolli programm ei rahuldanud enam ELaSi vajadusi, nõudis väga palju käsitsitööd ja andmete kvaliteet ei olnud piisavalt hea. Nii pöördus selts JKK poole palvega aidata luua uus infosüsteem jõudluskontrolli läbiviimiseks.

Lammaste projekt sai edukalt teostatud nelja kuu jooksul ja juba 2004. aasta novembris said ELaSi spetsialistid sisestada lammaste andmed läbi uue rakenduse, mis sai nimeks Pässu. Vanad, aastate jooksul kogunenud lammaste jõudluskontrolli kvaliteetsed andmed kanti üle uude andmebaasi.

Mille poolest erineb Pässu vanast süsteemist? Uus infosüsteem töötab kõikides operatsioonisüsteemides ning kõikide internetilehitsejatega.

Rakendus on mõeldud kasutamiseks mitte ainult ELaSi spetsialistidele, vaid ka jõudluskontrollis olevatele lambakasvatajatele.

Pässu on veebipõhine rakendus, mis annab lambakasvatajale võimaluse saada oma karjast ülevaade ning esitada oma karja sündmused elektrooniliselt.

Väga oluline erinevus on see, et süsteem teeb põhjaliku sisestatud andmete kontrolli ja vastavalt sellele salvestab andmebaasi ainult kvaliteetsed andmed.

Pässu võimaldab mitte ainult jälgida, sisestada ja hallata lammaste jõudluskontrolli andmed ja nende põlvnemist, vaid ka pidada ja hallata eesti valgepealiste ja eesti tumedapealiste lammaste tõuraamatuid, teha erinevaid

statistilisi kokkuvõtteid, trükkida lamba põlvnemistunnistust ja lambakaarti.

01.09.05 seisuga on jõudluskontrolli all 52 karja, kus on kokku üle 5000 lamba. Pässu kasutajaid on hetkel 22. Programmi kasutajanime ja salasõna väljastab ELaS. Informatsiooni registreerimise kohta saab telefonil 742 2579 või e-posti aadressil elas.elas@mail.ee

Jelena Pellijeff

*Infotehnoloogia osakonna
arendussektori juhataja*

Uus töötaja

Alates 14. juulist töötab meil pearaamatu-pidajana Lilia Lanemann.

Kalender

3-4. november – JKK aretusseminar
“Üldindeksi kasutuselevõtmine lüpsikarja aretuses”

Muhedat

JKK andmebaasis on kõige rohkem järgmiste nimedega pulle:

Nimi	Arv
Juku	344
Juss	308
Punu	288
Poiss	274
Pull	243
Miku	230
Bruno	207
Tõnu	202
Peedu	173
Tõnn	156
Jüri	151
Peeter	130
Mats	124
Mihkel	104
Punik	102

Tööjuubelid

02.10.2005 Natalja Vavilova – 25
05.10.2005 Lauri Kask – 5
16.10.2005 Vares Helve – 25
01.12.2005 Kaie Kasemets – 5
18.12.2005 Kalle Noorma – 5
29.12.2005 Eneken Ulmas – 5

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee



Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste ja kitsede
jõudluskontrolli alane
nõustamine 738 7738

Sigade jõudluskontrolli alane
nõustamine 738 7765

Kõrvamärkide müük 738 7762

Järvamaa klienditeenindaja 738 7751

Harju-, Hiiu-, Ida-Viru-,
Jõgeva-, Valga-, Võrumaa
klienditeenindaja 738 7752

Lääne-, Põlva-, Rapla-,
Tartu- ja Viljandimaa
klienditeenindaja 738 7753

Lääne-Viru, Pärnu-, Saaremaa
klienditeenindaja 738 7754

Põlvnemisandmed (veised) 738 7756

Geneetiline hindamine
(veised) 738 7731

Geneetiline hindamine (sead) 738 7735

Raamatupidamine 738 7700

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu

Tel. 738 7726

Faks 738 7724

Piimameetrite testimine 738 7722

Piimaproovide vastuvõtt 738 7721

Piimaringid 738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Västriku 2b; Tallinn	tel 655 7250	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2; Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27; Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10; Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla; Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2; Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30; Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1; Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86; Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6; Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10; Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	K 14.00-17.00; R 9.00-14.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215; Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19; Valga	tel 764 2995	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4; Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11; Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	R 10.00-13.00

Hea klient!

Aasta 2005 jääb enamusele meelde palju kõlapinda leidnud uute lautade avamisega. Jõudluskontrolli Keskusele on 2005. aastat meenutades peamisteks märksõnadeks andmevahetuse areng, admete usaldusväärsuse paranemine ja karjade arvu vähenemine.

Andmevahetuse areng on toimunud paljuskki tänu üldisele infotehnoloogilisele arengule ning võimaluste avardamisele. Seakasvatajale mõeldud Possu programm vahetas detsembris lõplikult välja seni kasutusel olnud Db-planeri. Possu eeliseks on see, et ta on täielikult eestikeelne. Meile on siinjuures oluline see, et kõiki programmis vajalikke muudatusi saame tulevikus Jõudluskontrolli Keskuses ise teha. 2005. aasta algusest pakume lambakasvatajatele jõudluskontrolli süsteemi Pässu, mis loodetavasti on lammaste jõudluskontrolli uuele tasemele viinud. Arvatust väiksem oli 2005. aastal piimaveisekasvatajate huvi elektroonilise andmevahetuse vastu, kuid kõigi eelduste kohaselt peaks aasta 2006 selles osas üsna edukas olema.

Admete usaldusväärsuse osas oleme viimastel aastatel enim tähelepanu pööranud piimamõõtmisvahenditele, mille olukord on oluliselt paranenud.

Jõudluskontrolli aluste karjade arv on vähenenud märgatavalt piimaveiste- ja seakasvatajate osas, kuid jõudluskontrolli aluste loomade arv ei ole õnneks märkimisväärselt vähenenud. Positiivset trendi näitab jõudluskontrollis olevate lihaveiste arv, mis on, arvestades lihaveisekasvatuse arengut Eestis, igati loogiline.

Mida alanud aastalt oodata ja mida soovida? 2006. aastal loodame laiendada elektroonilise andmevahetuse kasutamist, ootame ICARi eritempli näol kinnitust Jõudluskontrolli Keskuse usaldusväärsusele ning loomulikult loodame, et jõudluskontrolli osakaal ühegi loomaliigi osas ei vähene ehk Jõudluskontrolli Keskuse poolt soovin: Jääme Kauaks Kokku.



Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised

ICARi eritempel

9.-11. veebruaril külastavad Eestit ICARi juhatuse liikmed Andrea Rosati ja Frank Armitage. Külastus on seotud JKKle ICARi eritempli taotlemisega. ICARi eritempel on „kvaliteedimärk“, mis näitab jõudluskontrolli süsteemi vastavust rahvusvahelistele reeglitele.

JKK arendusmeelseim klient

Kolmandat korda tunnustab JKK oma arendusmeelseimat klienti. Tunnustuse pälvib klient, kes on kõige rohkem osalenud JKK poolt pakutavate teenuste arendamises. 2005. aastal valiti arendusmeelseimaks kliendiks AS Peetri Põld ja Piim jõudlusandmete koguja Marko Sildnik, kes on teinud palju ettepanekuid piimaveiste jõudluskontrolli programmi Vissuke täiendamiseks. Auhind anti Marko Sildnikule 3. novembril JKK poolt korraldatud aretusseminaril.

Kõrvamärkide uus hind

Alates 1. veebruarist 2006 maksab veiste kõrvamärgipaar 20 krooni (ka EST kõrvamärkide asendusmärgid) ning lammaste ja kitsede kõrvamärgipaar 13 krooni. Uus hind on tingitud sisseostu- ning transpordihinna suurenemisest seoses uue hanklepingu sõlmimisega. Sigade kõrvamärkide hinnad ei muutu. Endiselt on tasuta EE asenduskõrvamärgid.

Muutus loomakaitse seadus

Alates 1. detsembrist 2005 kehtivad muudatused loomakaitse seaduses. Olulised põllumajandusloomi puudutavad muudatused on järgmised:

§ 9 – Lisaks varem lubatud veterinaarsetele menetlustele lubatakse väliaedikutes peetavate kultide kärssade rõngastamine ning pörsaste sabade lõikamine. Pörsaste sabasid on lubatud lõigata üksnes juhul, kui see on veterinaararsti otsuse kohaselt nende tervise ja heaolu tagamiseks vältimatult vajalik. Keelatud on loomade kastreerimine pikaegset valu põhjustaval kudedes nekroosi tekitaval viisil.

1. detsembrist ei kehti 6. peatüki „Loomade kaitse vedamisel“ nõuded 1) üksiku looma vedamise korral, kui loomaga on kaasas looma saatja või

kui looma saatjaks on veovahendi juht, kes vedamise ajal tagab looma tervise ja heaolu; 2) loomade vedamise korral, kui loomapidaja veab veovahendiga loomi nende karjatamise eesmärgil ühelt karjamaalt teisele. Enamus 6. peatüki nõudeid ei kohaldata, kui veo kogupikkus ei ületa 50 km. § 22 kohaselt peab isik, kes tegeleb loomade veoga, olema registreeritud Veterinaar- ja Toiduameti (VTA) kohalikus asutuses. Teekonnaplaani koostamise nõue on kehtestatud kõigi üle kaheksa tunni kestvate vedude kohta.

Muudetakse ka loomade äravõtmise kohta käivaid paragrahve (§ 62, 64, 65 ja 66). Peamiseks muudatuseks on asendustäitmise rakendamine kohaliku omavalitsusüksuse poolt. Sundi rakendav haldusorgan võib loomaomanikule pandud kohustuse täita ise, nõudes hiljem kohustuse täitmisega kaasnevad kulud sisse loomaomanikult. § 65 muutmise lisati võimalus võtta ära teatud loomaliiki kuuluva looma pidamise õigus (varem võeti ära loomapidamisõigus, mis kehtis kõikide loomade kohta, k.a. lemmikloomad).

Lüpsikarja hindamis- süsteemi uuendamine

Hindamismudeli sobivuse ning hindamistulemuste täpsuse ja stabiilsuse kontrollimiseks tuleb igal rahvusvahelises hindamises osaleval riigil läbida kord kahe aasta jooksul nn testhindamine. Meie läbisime edukalt 2005. aasta septembrikuu testhindamise, olles eelnevalt muutnud lähteandmete kogumise tingimusi, hindamismudelit ning uuendanud geneetilisi parameetreid. 2005. a. novembrikuu lüpsikarja geneetilisel hindamisel kasutati juba uuendatud hindamissüsteemi.

Muutused sigade hindamis- metoodikas

Alates 1. jaanuarist 2006 muutus sigade jõudlustunnuste aretusväärtuste hindamismetoodika. Uues J_SAVis on enamvähem võrdselt tähelepanu pööratud kõigile kolmele jõudlustunnusele (ööpäevane massi-iive 40%, peki paksus 30% ja lihassilma läbimõõt 30%).

Muutus sigade J_SAV hindamine

Alates 1. jaanuarist 2006 muutus eesti sigade jõudlustunnuste aretusväärtuste hindamismetoodika.

Hindamismetoodika ümbervaatamine oli tingitud, kuna senised sigade jõudlust puudutavad aretuseesmärgid on saavutatud või peagi saavutatavad ning seetõttu oli tarvis kaaluda variante, kuidas eesti seaaretusega edasi minna.

Jõudlustunnuste aretusväärtuse ümbervaatamiseks toimus 2005. aasta aprillis koosolek, millest võtsid osa aretajate ja sealihatootjate esindajad, ETSAÜ konsulendid ning JKK esindajad. Koosolekule eelnes põhjalik uuring, mille eesmärgiks oli välja töötada ETSAÜ uuele nägemusele vastav süsteem eesti suurt valget tõugu ja eesti maatõugu sigade jõudlustunnuste geneetiliseks hindamiseks. Uurimustöö käigus hinnati tunnuste geneetilisi parameetreid ning kaaluti erinevate üldindeksite sobivust. Tunnuste hindamisel katsetati erinevaid mudeleid. Uuriti, kuidas suudavad mudelid kirjeldada tunnuste variatsiooni. Viimasel aastal on konsulentide tööpiirkondi mitmeid kordi muudetud, seetõttu peeti otstarbekaks võtta mudelisse uus mõjutegur - konsulent. Nii nagu mõjutavad looma jõudlust tema sugupool, tõug, farm kui keskkond jms., nii mõjutab looma karjatesti tulemust ka konsulendi subjektiivsus. Looma aretusväärtus tuleneb päriliku jõudlusvõime ja keskkonna koosmõjust. Mida paremini me suudame kirjeldada keskkonna mõjureid, seda kindlamini saame ka väita, milline on looma tegelik aretusväärtus. Uues hindamismudelisse arvestatakse järgmisi mõjusid: sugupool (fikseeritud), karja-aasta-aastaaja koosmõju (juhuslik), pesakond ehk indiviidi alaline keskkond (juhuslik), kehamassi regressioon karjatestil, tõug, sea kui indiviidi juhuslik mõju, konsulent (fikseeritud) ja juhuslik viga. Uuritud mudelitega leiti tunnustevahelised geneetilised ja fenotüübilised korrelatsioonid ning päritavuskoefitsiendid, mis on toodud tabelis 1.

Tabel 1. Tunnuste geneetilised korrelatsioonid (r_g) koos standardveaga (SE) (ülal) ning fenotüübilised korrelatsioonid (r_p) (all), diagonaalil päritavus (h^2)

Tunnus	Seljapeki paksus, mm	Lihassilma läbimõõt, mm	Ööpäevane massi-iive, g
Seljapeki paksus, mm	0,3	-0,343 ±0,014	-0,081 ±0,018
Lihassilma läbimõõt, mm	-0,26	0,17	0,068 ±0,015
Ööpäevane massi-iive, g	-0,11	0,17	0,14

Geneetilise hindamise baasiks võetakse teatud arvu loomade keskmine hinnang, mis on nulltase ning selle suhtes võrreldakse kõiki hinnatavaid sigu. Baas jääb teatud ajaks muutumatuks ning seetõttu on lihtsam märgata aretuse suundi, mis on oluline just geneetilise hindamise seisukohast. Otsustati, et uues hindamises võetakse geneetiliseks baasiks 2001. aastal sündinud sead. Päritavuskoefitsientidena võetakse kasutusele seljapeki paksusel $h^2=0,30$, lihassilma läbimõõdul 0,17 ja ööpäevasel massi-iibel 0,14.

Koosolekul arutati, kas hinnata tõugude mitmekesisuse säilitamiseks suurt valget ja maatõugu eraldi või koos. Leiti, et tõugude eraldi hindamine tooks kaasa väga palju muudatusi hindamissüsteemis. See võib muuta aretusväärtused ebausaldusväärseks, sest sel juhul kasutatakse väikest osa kogutud informatsioonist. Hinnates ainult puhtatõulisi, jäävad ristandid hindamata, hindamisgrupid jäävad väikeseks ning usaldusväärse aretusväärtuse saamiseks vajaliku info kogumiseks kulub rohkem aega. Samas aga soovitakse aretusmaterjali kasutada kohe, kui sead on saanud suguküpsaks. Kuna hindamismudel

arvestab tõugu, siis aretusväärtuse hindamisel juba arvestataksegi tõu eripära. Otsustati, et geneetiliseks hindamiseks võetakse puhtatõulised, esimese põlvkonna ristandid ja nn tagasiristatud sead (tõukombinatsiooniga YxLY ja LxYL).

Palju vaidlusi tekitas üldindeksi moodustamine, eriti milliste osakaaludega peaksid jõudluse suhtelises aretusväärtuses (J_SAV) olema erinevad tunnused. Mudeli tunnusteks olid endiselt karjatestil mõõdetav seljapeki paksus, lihassilma läbimõõt ja ööpäevane massi-iive. Aretusväärtus on indeks, mis üldistab mitme tunnuse geneetilise hinnangu, et tagataks perspektiivis aretustöö tulemusena selline siga, nagu aretusprogramm seda ette näeb. Tehes valikut ainult ühe tunnuse järgi, võib mõne aja pärast ilmnedagi suur tagasilööki teistes olulistes tunnustes. Seetõttu on vajalik, et J_SAV oleks koondatud mitmed olulised tunnused, arvestades nende tunnuste päritavust ning koosmõju teiste tunnustega ning majanduslikkust.

Arutleti ka teemal, kas koordineerimisse võiks kuuluda ka viljakustunnused. Ülekaalu saavutas arvamus, et viljakusel peaks olema eraldi indeks. Viljakus on veel Eesti sigade andmetel põhjalikult uurimata. Rohkem sooviti tähelepanu pöörata lihassilmale ja küljeliha kvaliteedile, et saada seljapeki paksust ühtlikumaks. Aretusväärtuse indeksis on enamvähem võrdset tähelepanu pööratud kõigile kolmele tunnusele (ööpäevane massi-iive 40%, peki paksus 30% ja lihassilma läbimõõt 30%).

Seoses uuele hindamisele üleminekul pole enam uued ja senised aretusväärtused võrreldavad. Segaduste vältimiseks lähtestame kõikide hindamises olevate loomade senised esimesed jõudluse suhtelised aretusväärtused uue hindamise esimese hindamise tulemusele. Possu kasutajatele saadetakse uued aretusväärtused Possu portaali kaudu.

pm-mag Merle Kruus

Biomeetria sektori peaspetsialist

Loomade käitumine pärast kastreerimist

Eelmises JKK Sõnumite numbris sai tutvustatud kultide kastreerimise teemat. Antud artikli eesmärgiks on anda ülevaade euroopa seakasvatajate uuringutest, plussidest ja miinustest kirurgilise kastreerimise potentsiaalsete alternatiivide kasutamisel.

I Tuimestuseta kirurgilise kastreerimise tagajärgedest lähtudes looma heaolu seisukohast

Kirurgilist kastreerimist tuimestiteta/valu vaigistiteta tehakse tavaliselt kultpõrsastele esimestel elupäevadel/nädalatel. See kujutab endast munandikoti katki lõikamist, spermajuha kas lõigatakse läbi või rebitakse katki. Kõik need koed on varustatud närvidega ning kudede kahjustus, mis tekib kirurgilise kastreerimisel, toob esile suure valuaistingu. Valu saab ära tunda mitmete füsioloogiliste ja käitumise näitajate järgi.

Kastreerimise ajal püüab enamik põrsaid väljendada füüsilist ja vokaalset vastuseisu. Need omakorda aktiveerivad sümpaatilise närvisüsteemi (nagu südamelööki kiirenemine jms). Neid reageerimismooduseid analüüsides jõuti järeldusele, et munandite lahtilõikamine ja spermajuha läbilõikamine on kõige valulikumad hetked kastreerimise jooksul. Seepärast on soovitatud kasutada kastreerimisel kohalikku tuimestust, mis on kõige efektiivsem vähendamaks käitumuslikku vastupanu.

Kastreerimisele järgnevate esimeste tundide jooksul mõõdetud hormoonid vere plasmas näitasid selgelt sümptoadrenaalsüsteemi aktiveerumist. Just kastreeritud sead veedavad tunduvalt vähem aega ema nisa juures masseerimiseks ja/või imemiseks. Nad on ärkvelolekuajal vähem aktiivsed, nad näitavad rohkem välja valu seotud käitumist ja saba liputamist. Nad on sageli teistest eraldi ja nende käitumine pole teiste pesakonna-kaaslastega kooskõlas.

Kastreerimisjärgsetel päevadel näitas uuring, et sümptoadrenaalsüsteemi stimulatsioon puudub. Vastandiks sellele näitas käitumise vaatlus, et mõned käitumuslikud muutused (vähenenud mängulust ja üldine aktiivsus, suurenenud saba liputamine ja kere tagaosa sügamine) on jäänud püsima üle 24 tunni. See viitab sellele, et põrsad tunnevad veel valu kuni viienda päevani pärast kastreerimist. Lisaks valule võib kirurgilisel kastreerimisel olla kahjustav mõju ka sigade immuunsüsteemile ja tervisele.

II Kirurgiline kastreerimine tuimestusega

Kirurgilise kastreerimise valu leevendamiseks kasutatakse valuvaigisteid, ka pikaajalisi. Kuid selle meetodi kasutamisel on ka palju piiranguid. Esiteks, anesteesia vahendite kasutamine võib veterinaaridel olla seadustega piiratud. Teiseks, ravimite kasutamine inimtoiduks kasvatataval loomadel on kehtestatud regulatsiooniga „Maksimaalsed piirid jääkidele“ (EC No 2377/90). Selle seaduse järgi on valuvaigistid, mida sigadel saaks kasutada, järgmised: *azaperone, flunixin, aspirin, ketamine, ketoprofen, paracetamol, procaine* ja *tetracaine*. Kohaliku tuimesti *lidocaine*’i kasutamine on pisut keerulisem. Mõnedes Euroopa riikides (Prantsusmaa ja Norra) on seda sigade puhul lubatud kasutada veterinaari kontrolli all varem kui 28 päeva enne tapale viimist. Kolmandaks, kohaliku tuimestuse tegemine ja pikaajaliste valuvaigistite manustamine on aeganõudev ja kallist. Neljandaks, süstimise teel tehtava üldnarkoosiga kaasneb rahusti mõju periood, mis mõjutab põrsaste käitumist (pärast protseduuri ei lähe nad imema) ning mis teeb nad rohkem emise poolt haavatavaks (nt. ära lamamine).

Võttes arvesse kõik need piirangud, võib farmi tasandil kaaluda kahe alternatiivvariandi kasutamist: üldnarkoos CO_2 ja kohalik tuimestus *lidocaine*’iga. CO_2 kasutamisel üldnarkoosiks ei nõuta evakuaatsioonisüsteemi olemasolu liigse gaasilekke pärast ja seda on laudas lihtne kasutada, kuid selle valu leevendamise tõhusus on senini vaidluse all. CO_2 -narkoosi kasutamisel ilmnesid ebamugavust näitavad reaktsioonid nagu rahutus ja hingeldamine. Kortisooli tase oli kõrgem kui tuimestita kastreerimisel mõõdetuna 4 tunni jooksul pärast kastreerimist ning samuti oli kõrgem ka beeta-endorfiini tase. Sellest järeldati, et CO_2 tuimestina kasutamine pole eriti efektiivne vähendamaks kastreerimisel tekkivat stressi. Kohalikul tuimestusel kasutatava *lidocaine*’i valu vaigistavat toimet on uuritud mitmetes uuringutes. *Lidocaine*’i süstitakse munanditesse, spermajuhasse või naha alla lahtilõike tegemise kohta. Kui seda süstitakse munanditesse koos adrenaliiniga, siis see hajub spermajuhadesse ca 10 minuti jooksul. *Lidocaine*’i süstimine munanditesse või munanditesse ja munandi kotti vähendab tunduvalt kastreerimisel tekkivat valu samuti nagu kortikotropiin ja kortisool. *Lidocaine* on efektiivse valu vaigistava toimega ning ta hoiab ära südame rütmi kiirenemise, kui sperma juhasid tõmmatakse ja lõigatakse.

III Mittekirurgiline kastreerimine

Välja on töötatud mitmeid potentsiaalseid alternatiive kirurgilisele kastreerimisele: 1) testikulaarkoe kohalik hävitamine erinevate keemiliste komponentidega; 2) hüpotaalamuses, ajuripatsis, sugunäärmetes toodetavate stimuleerivate hormoonide pärssimine: a) välispidiste hormoonide manustamine, mis pärssib hüpotaalamuse, ajuripatsi ja sugunäärmete tööd; b) stimulaatorhormoonide neutraliseerimine spetsiaalsete antikehadega (immunokastreerimine).

Munandikoe kohalik kahjustamine keemiliste ainetega

Erinevatel loomaliikidel on uuritud mitmeid aineid, mis kahjustaks spermatogeneesi ja hormooni tootmist testikulaarrakkudes: formaldehüüd, piimhape, äädikhape, hõbeda sool, tsiingi sool. Selle tagajärjel esines paistetust munandites või munandikotil, mis viitab valulikule põletikulisele reaktsioonile

või munandimanuse põletikule. Võib esineda nekroosi ja aeglast paranemist. Nendes uuringutes antud hinnangud valuga seonduvatele reaktsioonidele olid tehtud liiga väheste andmete põhjal, et teha üldistusi. Enamus testitud aineid pole lubatud kasutada.

Hüpotaalamuse, ajuripatsi, sugunäärmete tööd pärssivate välispidiste hormoonide manustamine

Kehaväliste hormoonide (väljaarvatud *zeranol*) või steroidide kasutamine, mis reguleerivad hüpotaalamust, ajuripatsit ja sugunäärmeid, on tõhusad vähendamaks andosterooni taset pekis ning ka kuldil lõhna taset. Samasugust mõju avaldab GnRH agonistide kasutamine, mis avaldavad pideval manustamisel negatiivset mõju LH/FSH vabanemisele, põhjustades tulemusena androsterooni ja kuldilõhna olulist vähenemist. Kuid see efekt on lühiajaline, noorte sigade töötlemisel ei laiene selle mõju suguküpsse saamiseni.

Hormooni ei saa kasutada inimtoiduks kasvatataval loomade puhul praegu EL-is üldsuse negatiivse hoiaku tõttu.

Immunokastreerimine

Hüpotaalamuse, ajuripatsis, sugunäärmetes toodetavate hormoonide neutraliseerimist spetsiifiliste antikehadega nimetatakse „Immunokastreerimiseks“. Nii kirurgilisel kastreerimisel kui ka immunokastreerimisel on paari nädalane sarnane mõju kultide käitumisele pärast protseduuri, vähenenud on agressiivsus ja liikuvus ning pikenenud söögiaeg võrreldes kastreerimata loomadega. Immunokastreerimine avaldab tugevat mõju androsterooni ja skatooli taseme vähenemisele, mis on kuldil lõhna põhilisteks põhjustajateks. Kuid kõik kuldid ei allu ühtemoodi immunokastreerimisele, seetõttu ei saa täielikult garanteerida kuldil lõhna kadumist. Kuldil lõhna kadumine lihakehast sõltub ka ajast, mil immunokastreerimine on toimunud. Uuringud on näidanud, et immunokastreerimisele mittealluvaid kulte on väga vähe, vaatamata sellele, et individuaalne androsterooni tase on loomade vahel väga varieeruv.

Austraalia teadlased leidsid vaktsiin Imrovac™, mis on esimene vaktsiin kultide kastreerimise alternatiivina. Vaktsiini manustatakse kaks korda kasvuperioodi lõpus vähendamaks kuldil lõhna ja maitset lihakehal. Esialgsed hinnangud vaktsiinile on head.

Kuna kastreerimine ilma valuvaigistiteta on valulik protseduur, siis tõenäoliselt keelatakse see ELi riikides ära. Esimene võimalik viis jätkata sigade kastreerimist on kasutada vähemvalulikke protseduure. Kirurgiline kastreerimine koos kohaliku tuimestuse ja pikaajaliste valuvaigistitega võib olla üheks pakutavaks alternatiiviks juhul, kui farmeritele antakse luba neid kasutada ja selle maksumus on mõistlik. Immunokastreerimine näib üsna lootustandev, kuid selle meetodi efektiivsust tuleks tõsta. Praegu on veel ebakindlust selle meetodi kasutamisel, mis puudutab meetodile mittealluvaid sigu, vaktsiini maksumust, võimalike loomade tervist kahjustavad kõrvalmõjud ning üldsuse suhtumist meetodile.

pm-mag Merle Kruus

Tagasiside märgistamistangide kohta

Alates 2005. aasta sügisest müüb Jõudluskontrolli Keskus firma Allflex toodetud uusi, poolautomaatseid märgistamistange. Esimesed seakasvatajad ostsid need tangid septembrikuus. Aino Aringol, endisel ETSAÜ aretusspetsialistil ja praegusel Saimre talu loomakasvatuse osakonna juhatajal on nende tangide kasutamisel kõige rohkem kogemusi. Tagasiside on hea. Aino Aringo on öelnud: “Sigade märgistamine nendega on füüsiliselt palju kergem kui tavaliste märgistamistangidega. Eriti hea on poolautomaatseid tange kasutada seafarmides, kus päeva jooksul märgistatavate loomade arv on tavaliselt suur.”

JKK Aasta töötaja ja Päikesekiir

Kolmandat aastat järjest valib JKK oma töötajate seast Aasta töötaja. Preemia antakse töötajale, kelle töö on kõige rohkem tunnustamist väärt. 2005. aasta JKK Aasta töötaja on andmetöötluse osakonna juhataja Inno Maasikas. Kaastöötajad on teda iseloomustanud kui väga kohusetundlikku, kompetentset ja abivalmis kolleegi.

Teist korda valisid JKK töötajad endi seast kolleegi preemia "Päikesekiir" laureaadi. Päikesekiire tiitel antakse välja töötajale, kes on kaastöötajate meelest kõige sümpaatsem, säravam ja lahkem kolleeg. 2005. aasta Päikesekiireks valiti Grista Kuuskla.

2003. aastal valiti Aasta töötajaks Aivar Annamaa, 2004. aastal Kalle Pedastsaar. 2004. aasta Päikesekiir on Kaie Kasemets.

Jõuluristsõna lahendus

1. Jõuluaegne pill või hobuse signaal
2. Talvine jook
3. Jõuluvana lemmikspordiala
4. Jääb kuusest metsa
5. Jõuluvana eesnimi
6. Jõulupu
7. Kastreeritud isane kits jõulu ajal
8. Raviv pulk või valgusallikas
9. Snegurotška ülemus
10. Tänapäevane jõulu puuvili
11. Jõuluvana naise eesnimi
12. Jõuluaegne maius
13. Väikeste ameeriklaste jõulujook
14. Suurte eestlaste jõulujook
15. Õnneks läheb ära
16. Põlvapikupüügi vahend
17. Sauerkraut eesti moodi
18. Talvine energiaallikas
19. Kirglik linnaosa Tartus
20. Verivorsti sugulane
21. Loom, kes jõulud maha magab
22. Jõuluaegne motivaator

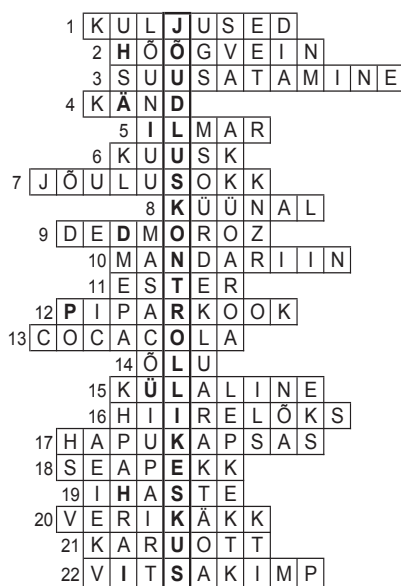
Kalender

9-11. veebruar – ICARi juhatus liikmed Eestis kontrollimas JKK vastavust ICARi eritempli nõuetele

15. veebruar – 2005. aastajõudluskontrolli aastakokkuvõtete avaldamine

Toimunud

3-4. novembril 2005 toimus JKK korraldatud aretusseminar "Üldindeksi kasutuselevõtt lüpsikarja aretuses". Seminari peaesineja oli JKK biomeetria sektori juhataja Mart Uba, kes rääkis arengutest lüpsikarja aretuses, üldindeksist ning taastootmistunnustest. Lisaks esines ETKÜ aretusosakonna juhataja Tõnu Põlluäär, kes rääkis aretusprogrammist ja aretuse eesmärgist; ning Allflex Europe esindaja Gregoire Wambergue, kes rääkis kõrvamärkide kadumist ja purunemist mõjutavatest teguritest. Seminari materjalid on JKK koduleheküljel www.jkkeskus.ee ning maakonna zootehnik-peaspetsialistidel.



Tööjuubelid

15.01.2006 Ringa Aer – 5
15.01.2006 Saive Kase – 5
19.01.2006 Teet Vaher – 5
05.02.2006 Andrei Tšepelevitš – 5
01.03.2006 Eha Mäetaga - 25

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee



Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094
Tel 738 7700
Faks 738 7702

Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Harju-, Hiiumaa-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru, Pärnu-, Saaremaa klienditeenindaja	738 7754
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7700

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel.	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Västriku 2b; Tallinn	tel 655 7250	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2; Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27; Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10; Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla; Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2; Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30; Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1; Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86; Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6; Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10; Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215; Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19; Valga	tel 764 2995	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4; Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11; Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	R 10.00-13.00

Hea klient!

Õnnitlen kõiki piimaveisekasvatajaid 2005. aastal saavutatud rekordite puhul: keskmine piimatoodang 6509 kg, kõrgeim päevalüps 76,8 kg. Kõigi aegade parimad tulemused saavutati ka tõugude lõikes. 2005. aasta keskmised toodangud on järgmised: eesti holsteini tõul 6722 kg, eesti punasel tõul 5962 kg ja eesti maatõul 4524 kg.

Meeldiv on asjaolu, et rekordite kõrval pööratakse aasta-aastalt rohkem tähelepanu inimestele, kelle töö on toonud sellised tulemused. Näitena saab tuua 2005. aasta parimad piimakarjakasvatajad (perekond Soosalu, Avo Mölder), 2005. aasta seakasvatajad (Eva Kõomägi, Toomas Pupart) ning loomulikult Aasta Põllumees 2005 – Arvo Kuutok.

Sarnaselt Jõudluskontrolli Keskuse arendusmeelseima kliendi (Marko Sildnik 2005. aastal) auhinnaile on paljudel ettevõtetel oma tunnustamise meetodid. Lisaks tehtud töö väärtustamisele pean oluliseks ka seda, et tunnustamisega kaasneb teatav kogemuste jagamine.

Loodan, et ka Jõudluskontrolli Keskus on suutnud kahe aasta jooksul, mil JKK Sõnumid on ilmunud, pakkuda kasulikku lugemist. Me ei ole võtnud eesmärgiks kirjutada loomakasvatusest laiemalt või jagada kellegi positiivseid / negatiivseid kogemusi. Meie eesmärgiks on olnud kirjutada ülevaatlikult Jõudluskontrolli Keskuses toimuvast, juhtida lugeja tähelepanu mingile konkreetsele teemale või probleemile. Loodan, et oleme oma eesmärgi täitnud ning igapäevasele tööle vahelduseks lugemist pakkunud.

Ärge unustage, et naer on terviseks ja millal veel naerda kui mitte naljakuul.

Head lugemist!



Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised

Possu on nüüd igal JKK kliendist seakasvatajal

2005. aastaga jäi selja taha projekt „Üleminek db-Planerilt Possule“. Esimesed koolitused korraldati farmidele, kellel olid tekkinud ületamatud vastuolud kaasaegsete arvutite ja DOS keskkonnas töötava db-Planeri vahel. Iga koolituse järgselt toimus programmi trükiste koostamine tulenevalt iga farmi vajadusest. Possu suureks eeliseks võrreldes db-Planeriga on tema pideva arendamise võimalus vastavalt toimuvatele muudatustele.

2005. aasta parimad piimakarjakasvatajad

Alates 2001. aastast annab Maaelu Edendamise Sihtasutus Jõudluskontrolli Keskuse andmetel ja koostöös Eesti Tõuloomakasvatajate Ühistu, Eesti Maaülikooli Veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudi ning Veterinaar- ja Toiduametiga välja aunimetust „Parim piimakarjakasvataja“. Tiitel antakse välja kahes grupis ning valik tehakse lähtuvalt rasva- ja valgutoodangust, arvestades

nõuet, et tiitli saaja ei tohi olla saanud aunimetust viie aasta jooksul. 2005. aasta parimate piimakarjakasvatajate tiitlid pälvivad: 21-100 lehmaga grupis **Priit Soosalu Lääne-Virumaalt**, kelle karjas oli 28 lehma, nende keskmine piimatoodang oli 9417 kg ja rasva- ja valgutoodang 663 kg. Üle 100 lehmaga grupis **Avo Mölder ASist Tartu Agro**, kelle karjas oli 1159 lehma, keskmine toodang 8867 kg ja rasva- ja valgutoodang 691 kg.

Täiendused piimaveiste jõudluskontrolli metoodikas

Piimaveiste jõudluskontrolli läbi viimise metoodika punkt 5.8 reguleerib JKK poolt lehma kinnijätmist madala kontrollpäeva toodangu puhul: kui lehma kontrollpäeva toodang on väiksem kui 3kg, siis lehma laktatsioon lõpetatakse ja lehmale registreeritakse kinnijätt antud kontrollpäevale järgneval päeval. Laktatsiooni ei lõpetata, kui toodangu andmetega esitatakse märke „haige“ või poegimisest on möödunud vähem kui 240 päeva. Täiendus on kooskõlas ICARi reeglitega ning hakkab kehtima aprillist 2006.

2005. aasta kokkuvõtted

Piimaveiste jõudluskontrolli iseloomustab 2005. aastal piimatoodangu jätkuv kasv ja karjade arvu vähenemine. Jõudluskontrollis oli 01.01.2006 seisuga 101 285 lehma. Karjade arv on aasta jooksul märgatavalt vähenenud – 431 karja võrra. Seoses jõudluskontrolli lõpetamisega väikestes karjades on keskmine lehmade arv karjas suurenenud 49,7 lehmani. Aastalehma kohta saadi juba 6509 kg piima – võrreldes 2004. aastaga 454 kg rohkem. Lea Puuri Õunapuu talu püstitas taas piimatoodangu rekordi: 32 aastalehma lüpsid 11 325 kg. Üle 100 aastalehmaga karjadest on jätkuvalt suurima toodanguga Põlva Agro OÜ kari, kus saadi keskmiselt 10 633 kg piima. Läbi aegade rekordtoodangu saavutas Põlva Agro OÜ lehm Rallu, kelle piimatoodang oli 15 783 kg piima. Ka eesti punasel tõul paranes vastav rekord: Põlva Agro OÜ lehm Minna toodang oli 14 198 kg.

Sigade jõudluskontrolli iseloomustab 2005. aastal kaks märksõna – rohked uuendused süsteemi arendamisel ja stabiilsus statistilistes andmetes. Uuendustena tuleb märkida seemendusjaamas ja farmides kasutatava tarkvara programmi Possu rakendumist ja valgete tõugude geneetilise hindamise süvaanalüüsi läbiviimist. Jõudluskontrollis oli 01.01.2006 seisuga 16 752 põhikarja looma. Arv on vähenenud 183 looma võrra, millest 138 on kuldid. Emiste keskmine viljakus oli 10,6 põrsast pesakonnas, millest võõrutati 9,2. Imikpõrsaid hukkus 12,6 %. Aastaemise kohta saadi pesakonnas 24,5 ja võõrutati 19,7 põrsast. Keskmine imetamisperiood oli 31 päeva. Viljakamad emised olid Ermo Sepa talus, kus aastaemise kohta saadi 25,8 elusalt sündinud põrsast. Talle järgnesid AS Rey (25,7) ja OÜ Hinna Seafarm (25,5). Kõige rohkem põrsaid võõrutati aastaemise kohta OÜs Pihlaka Farm (25,0), järgnesid OÜ Hinna Seafarm (22,3), OÜ ESTPIG ja AS Rey (22,2).

ICARi juhatuse liikmed külastasid JKKd

Eelmises numbris kirjutasime, et Jõudluskontrolli Keskus (JKK) taotleb ICARi eritempli kasutamise õigust ja seoses sellega külastavad Eestit ICARi juhatuse liikmed Andrea Rosati ja Frank Armitage. Selles numbris saame veebruaris toimunud külastusest teha kokkuvõtteid.

Külastus kestis kaks päeva – 9. ja 10. veebruar. Esimesel päeval vaatasime JKKs toimuvat ja Haage Agro OÜs kontroll-lüpsi teostamist ning teisel päeval külastasime kahte farmi – Põlva Agro OÜ ja Soone Farm OÜ.

Külastuste sooviks oli tutvuda järgmiste teemadega: loomade identifitseerimine, kontroll-lüpsi teostamine, piimalabor, piima-meetrite kontrollimine, andmete sisestamine ja töötlemine, andmete säilitamine, trükised, geneetiline hindamine, assistentide koolitamine ning järelkontrollid.

Loomade identifitseerimine on Eestis korraldatud Euroopa Liidu nõuete kohaselt ja siin ei saanud meil puudu jääke olla.

Kontroll-lüpsi teostamist näitasime Haage Agro OÜs ning ka siin toimus kõik vastavalt ICARi reeglitele.

JKK piimalaboris näitasime kõike, mis on seotud igapäevase tööga – alustades proovide kokkuveost ja lõpetades kvaliteedisüsteemiga. Üldjoontes jäid nad töökorraldusega rahule, ka piima-meetrite testimise osas ei olnud meile etteheiteid.

Andmete sisestamine, töötlemine ning andmete säilitamine toimub JKKs vastavalt rahvusvahelistele reeglitele. Andmete sisestamisel võib 100% täpsuse saavutamiseks kasutada topeltsisestust, kuid seda peetakse jõudluskontrolli süsteemides väga kalliks lahenduseks. JKKs on andmete sisestamisel rakendatud süsteem, kus vea ohu korral ilmuvad ekraanile hoiatused, mis nõuavad andmete kontrollimist. Andmete töötlemine toimub meil vastavalt ICARi reeglitele ning andmete säilitamine nii JKKs kui ka pangas rahuldab kõik nõudmised. Andmetöötluse osas kiideti JKKs loodud internetiprogrammi Vissuke.

Geneetiline hindamine on Eestis kooskõlas Interbulli reeglitega ja selle teema juures toimus pigem arutelu, et kuidas rahvusvahelist hindamist paremini korraldada.

Jõudlusandmete kogujate ehk kontrollassistendite koolitamine ja järelkontrollide läbiviimine oli külastajatele üks huvipakkuvamaid teemasid, sest B-kontroll (jõudluskontrolli viib läbi loomaomanik või tema poolt volitatud isik ehk loomaomanik määrab ära andmete täpsuse) ei ole väga levinud. Assistentide koolitamisega jäädi väga rahule ja kiideti meie atesteerimise süsteemi. Kuna oma järelkontrollide valimi tegemise süsteemi oleme aasta-aastalt täiustanud, siis täna toimiv süsteem peaks päris ilusasti probleemseid kohad välja tooma. Kui külastajad küsisid arvamust B-kontrolli usaldusväärsuse kohta, siis minu vastus oli küll väga lihtne: Iga tootja teeb jõudluskontrolli oma karja tulemuste parandamiseks ja teadlikult valetades petetakse ju ennast.

Teisel päeval külastasime osäühinguid Põlva Agro ja Soone Farm, kus külastajatel oli võimalus näha tööd farmis ning vestluste käigus saada ülevaade ka meie piimatootmise olukorrast.

Suur tänu vastuvõtjatele: Haage Agro OÜ, Põlva Agro OÜ ja Soone Farm OÜ.

Kas me siis saime õiguse eritemplit kasutada? Ametlik otsus eritempli kasutamise kohta tehakse ICARi juhatuses ning otsusest antakse ametlikult teada juuni alguses.

Suur tänu kõigile, et olete panustanud jõudluskontrolli süsteemi arendamisse!

Kaivo Ilves
Direktor

Sigade jõudluskontrollist 2005. aastal

Sigade jõudlusandmete kogumises on 2005. aastal olnud mitmeid suuri muudatusi. Üheks olulisemaks võib nimetada eesti keelse jõudlusandmete kogumise programmi kasutusele võtmist sigade jõudlusandmete kogumiseks. Projekt tarkvara programmeerimiseks algatati Jõudluskontrolli Keskuses neli aastat tagasi. 2001. aasta lõpuks valmis farmi spetsialistide, aretusühistu ja JKK töötajate koostöö tulemusena mahukas analüüs selle kohta, mida peab programm sisaldama. Programm sai nimeks Possu. Lõplik üleminek uuele tarkvarale toimus 2005. aasta jooksul.

Possu programm on positiivselt mõjunud jõudlusandmete kvaliteedile, eriti just loomade põlvnemisandmete osas. Sigade müümisel või üleviimisel ühest farmist teise liiguvad sigade põlvnemisandmed Possu programmide vahel nüüd elektrooniliselt. See hoiab kokku spetsialistide aega, vähendab käsitsi sisestatavate andmete hulka ja muudab põlvnemisandmed kvaliteetsemaks. Positiivseks tuleb lugeda kindlasti ka seda, et senised db-Planeri tootmisversiooni kasutajad said programmi, millesse saab sisestada testiandmeid ja mis kontrollib sea põlvnemisandmete õigsust vanemate järgi. See omakorda vähendab sisestamisvigu.

2005. aastasse jääb ka valget tõugu sigade geneetilise hindamismetoodika põhjaliku analüüsi läbiviimine. Tulemused näitasid, et metoodikat on vaja muuta. Uus hindamismetoodika esitati Eesti Tõusigade Aretusühistu (ETSAÜ) nõukogule kinnitamiseks 25. oktoobril. Uue metoodika alusel moodustab J_SAVist peki aretusväärtus 30%, seljalihase aretusväärtus 30% ja juurdekasvu aretusväärtus 40%. Eelmises metoodikas olid vastavad osakaalud 84%, 2% ja 14%. Uus metoodika hakkas kehtima 1. jaanuaril 2006. Endise metoodika alusel hinnatud üldindeksid viidi aasta alguse seisuga vastavusse uue metoodikaga.

Kolmanda uuendusena tuleb märkida seemendusjaama tarkvara programmeerimist ja rakendamist ETSAÜ Tartu seemendusjaamas. Tänu seemendusjaama Possule on andmevahetus seemendusjaama ja Jõudluskontrolli Keskuse vahel muutunud kiiremaks ja kvaliteetsemaks. Seemendusjaama töötajad saavad programmist päevakohast informatsiooni seemenduskultide ja sperma kvaliteedi kohta. Positiivseks tuleb lugeda ka seemendusjaama ostetud kultide põlvnemisandmete sisestamist seemendusjaama Possusse elektrooniliselt, mis on kiire ja välistab vead põlvnemisandmetes.

Noorsigade lihaomaduste hindamiseks lisandus T-indeks, mis on analoogne Soome T-indeksiga ja annab võimaluse Eestis testitud sigade võrdlemiseks Soomes testitud sigadega. T-indeks arvutatakse sea pekipaksuse ja juurdekasvu järgi. Nimetatud indeks on loomade karjasiseseks võrdlemiseks ja jäi erinevates farmides vahemikku 98,6 – 108,8.

Eestis on jõudluskontrollis 46,4 % põhikarja sigadest, kes paiknesid 44 seakarjas.

Sigade arv Eestis* ja jõudluskontrollis

Grupp	31.12.04	31.12.05
Kuldid (Eesti)	1 200	1 200
Emised (Eesti)	34 700	34 900
Sead kokku (Eesti)	340 100	351 600
Kuldid ja emised (jõudluskontrollis)	16 935	16 752

* sigade arvu aluseks on Statistikaameti loomakasvatuse aruanne

Jõudluskontrolli andmetel jätkub tendents karjade suurenemisele. Aastaga suurenes keskmine emiste ja kultide arv karjas 84 looma võrra ja oli aasta lõpus 380 siga. Suurte karjade (emiste arvuga üle 400) osatähtsus moodustas 25% karjade üldarvust. Nendesse karjadesse kuulus 53,2% kõikidest jõudluskontrollis olevatest emistest.

Statistikaameti andmetel suurenes sigade arv Eestis aastaga 3%. Maakonniti on rohkem sigu Lääne-Viru, Jõgeva ja Harju maakonnas. Jõudluskontrollis oli kõige rohkem sigu Lääne-Viru maakonna karjades (3154 looma). Üle 2000 põhikarja sea oli veel Rapla, Saare ja Jõgeva maakonna karjades. Jõudluskontrollis ei ole ühtegi seakarja Hiiu ja Ida-Viru maakonnast. Ka Statistikaameti andmetel on nendes piirkondades sigade arv väga väike.

Jõudlustulemusi iseloomustab üldiselt stabiilsus näitajates ja tulemused on suhteliselt sarnased 2004. aasta tulemustega. 2005. aasta jõudlusnäitajad avaldatakse üksikasjalikult Eesti jõudluskontrolli aastaraamatus. Eriti hästi väljendub 2005. aasta tulemustes esimese põlvkonna ristandemiste (LxY, YxL) suurem viljakus võrreldes teiste tõugudega. Siit soovitus majandustulemuste parandamiseks kõikidele aretajatele – konsulteerige ETSAÜ konsulendiga, vaadake igas karjas kriitilise pilguga üle emiste tõuline koosseis ja kalkuleerige minimaalne puhtatõuliste emiste vajadus.

Keskmine imetamisperioodi pikkus oli 31 päeva. Selle näitaja juures teeb rõõmu asjaolu, et jäänud on ainult kuus farmi, kus imetamisperioodi pikkus on üle 40 päeva. Samal ajal aga tahaks juhtida tähelepanu **põllumajandusministri määrusele nr. 80** “Nõuded sigade pidamisele ja selleks ettenähtud ruumi või ehitise kohta, sigade suhtes rakendada lubatud veterinaarsete menetluste loetelu ja neid läbiviivad isikud ning nõuded nende menetluste teostamisele ja neid menetlusi teostava isiku ettevalmistusele”. Määruse § 9 lõige 1 **keelab pörsaste võõrutamise nooremalt kui 28 päeva**. Farme, kus keskmine imetamisperioodi pikkus oli väiksem kui 28 päeva, oli kokku kaheksa ja nende farmide arv võrreldes 2004. aastaga suureneb.

Aastate jooksul on vaatluse all olnud ka kunstlik seemendus. Kultide arv jõudluskontrollis vähenes aasta jooksul 138 looma võrra, emiseid on vähem ainult 45 looma võrra. Kultide arvu vähenemine karjades on suurendanud kunstlikult seemendatud emiste osatähtsust 41%ni. Näitaja on olnud mitmeid aastaid tõusva trendiga, mis omakorda nõuab aretusühistu spetsialistidelt väga põhjalikku tööd kultide valikul seemendusjaama. Jälgida tuleb mitmeid näitajaid – kultide lihaomadusi, viljakust ja sugulust. Suguluspaarituse vältimiseks farmides on soovitatav kasutada paaridevaliku programmi JKK koduleheküljelt, mis kajastab ka jõudluse ja viljakuse aretusväärtusi.

Aktiivsete kultide aretusväärtuste võrdlus 16.03.06

Grupp	J_SAV	V_SAV
ETSAÜ seemendusjaam	115,6	98,2
maatõugu loomade keskmine Eestis	109,4	102,1
suurt valget tõugu loomade keskmine Eestis	106,4	100,7

2005. a lõpu seisuga jäi karjas olevate loomade jõudluse suhteline aretusväärtus erinevates farmides vahemikku 112,6 – 130,7, viljakuse suhteline aretusväärtus aga vahemikku 95,6 – 106,2. Emiste karjasiseseks võrdlemiseks kasutatav toodnguindeks jäi vahemikku 14,4 – 25,5.

Külli Kersten
Sigade jõudluskontrolli
sektori juhataja

Possu tugiteenus ja litsentsid

Jõudluskontrolli Keskus teavitas 2004. aasta lõpus koos jõudluskontrolli lepingute uuendamisega, et seoses Possule üleminekuga lisandub 2006. a jõudluskontrolli hinnale arendustasu. Tänapäevaseks oleme arendustasu nimetanud ümber tugiteenuseks.

Tugiteenuse raames on kliendil võimalik saada igakülgselt abi, mis puudutab Possu seadistamist, kasutamist, kasutamisel tekkinud probleeme, vigu andmetes või programmis. Tugiteenuse raames on kõik Possu uuendused tasuta. Tugiteenus on kohustuslik kõikidele jõudluskontrolli klientidele ja ka mittejõudluskontrolli tegijatele, kes kasutavad Possut esimest aastat.

Tugiteenuse maksumus moodustab 20% farmi litsentsi hinnast. Farmi litsentsi hind sõltub farmi suurusest ja soovitatavast Possu funktsionaalsusest: 5000 krooni + (10 x max põhikarja loomade arv). Litsents määrab Possusse sisestatavate aktiivsete põhikarjaloomade maksimaalse arvu.

Praegustel Possu kasutajatel on litsents 2006. aastaks juba olemas ja juurde maksma midagi ei pea. Litsentsid vaadatakse uuesti üle 2007. aastaks.

Aprillikuu jooksul väljastatakse arved 2006. aasta tugiteenuse kohta ja minnakse üle Possu 2. versioonile. Sellega seoses saadame kõigile Possu omanikele CD, millelt leiate Possu 2. versiooni. Uuendamise käigus on võimalik tutvuda Possu kasutamise tingimustega.

Lisaks kasutuslepingule on Possu 2. versioonis tehtud uuendus, mis üritab automaatselt saata sündmusi JKK serverile, kasutades vaikimisi arvuti interneti seadeid. See teeb kasutajale andmete edastuse mugavamaks. Samas jääb tööle ka senine andmete saatmise süsteem.

Merle Kruus
Biomeetria sektori peaspetsialist

Täiendati määrust sigade pidamise kohta

Alates 13. märtsist kehtivad muudatused põllumajandusministri määrmuses “Nõuded sigade pidamisele ja selleks ettenähtud ruumi või ehitise kohta, sigade suhtes rakendada lubatud veterinaarsete menetluste loetelu ja neid läbiviivad isikud ning nõuded nende menetluste teostamisele ja neid menetlusi teostava isiku ettevalmistusele”.

Määruse muutmine on tingitud määruse paremini kooskõlla viimisest Euroopa Liidu Nõukogu direktiiviga 91/630/EMÜ, milles sätestatakse sigade kaitse miinimumnõuded.

Määrust täiendatakse järgmiste lõigetega:

§ 7 lõige 7 – Nooremistel ja emistel peab olema pidev juurdepääs tervisele ohutule tuhnimismaterjalile.

§ 7 lõige 8 – Tiinetele nooremistele ja emistele tuleb vajaduse korral teha sise- ja välisparasiitide tõrjet. Enne poegimisulgudesse paigutamist tuleb tiined nooremised ja emised puhastada.

§ 10 lõige 6 – Sigade pidamise ruumis või ehitises peab sigadel olema pidev juurdepääs tervisele ohutule tuhnimismaterjalile, mida on piisavas koguses ja mis sobib sigade uudishimu ja tuhnimisvajaduse rahuldamiseks.

§ 16 lõige 6 – Tiinetele nooremistele ja emistele tuleb nälja kustutamiseks ja närimisvajaduse rahuldamiseks anda piisav kogus mahukat või kiudaineterikast sööta ning energiasööta.

§ 17 lõige 3 – Nooremiste ja emiste rühmas pidamise korral tuleb kasutada selliseid söötmise vahendeid ja seadmeid, mille puhul on tagatud, et iga siga saab piisaval hulgal sööta.

§ 7 lõiget 7 peab täitma alates 2013. aasta 1. jaanuarist, ülejäänud täiendusi peab täitma alates 13. märtsist 2006.

JKK oma jogurt

Koostöös mitme Eesti juhtiva piima-tööstuse toiduainete tehnoloogidega on JKKs välja töötatud eriti hästi säiliva jogurti retsept. Toote juurutamise tingis ühelt poolt vajadus ratsionaalselt ära kasutada analüüsitud piimaproovide jäägid ning teiselt poolt antud nn nišitoote puudumine Eesti piimatoodete turul. Nimelt on edaspidi lisaks erinevaid biobaktereid ja laktobatsille sisaldavatele toodetele võimalik kauplustest osta ka piimatoodet, mis sisaldab piisavas koguses inimesele vajalikke säilitusaineid. Konkreetsemalt tagab jogurti praktiliselt lõpmatu säilivuse *bronopol*, mida lisatakse toorainele juba tootmistsükli esimeses osas. Kindlasti tõstab jogurti pikaalisust ka asjaolu, et toode on väga omapärase maitsega. Tuleks veel lisada, et kuigi uue jogurti maitseomadused jätvad hetkel veel soovida, on siiski tegemist ilmselt ühe ilusamat värvi jogurtiga.

Uut jogurtit hakatakse villima kasutatud ja pestud piimaproovi pudelitesse. Koos taaraga hakkab JKK jogurt maksma umbes 4 krooni pudel, seejuures taara hind moodustab kogu toote hinnast 85%. Taara tagasiostmise osas käivad hetkel läbirääkimised suuremate taara-punktidega.

Otsige meie jogurtit hästivarustatud toidupoodidest juba aprillis!

Kalender

Aprill – ilmub Eesti jõudluskontrolli aastaraamat 2005

20-22. aprill – Maamess 2006

15. juuni – Saarte Viss

20. juuni – eesti punase tõu Viss

Uus töötaja

Alates 24. aprillist töötab meil IT tehnilise teeninduse spetsialistina Indrek Kanep.

JKK 2005. aasta arvudes

• JKK andmebaasis oli 31.12.2005 seisuga 134 281 sea, 2 328 004 veise ja 578 kitse andmed.

• 2005. aastal sisestati JKKs 1 283 918 piimaveiste sündmust ja loomaomanikud sisestasid elektrooniliselt 108 634 sündmust.

• Sigade andmebaasi sisestati 2005. aastal 158 826 põlvnemise ja toodangu kirjet.

• 31.12.2005 seisuga oli programmi Vissuke kasutajaid 474.

• Sigade jõudluskontrolli alustati ühel ja lõpetati kaheksal korral.

• Piimaveiste jõudluskontrolli alustati 27 ja lõpetati 455 korral.

• Lihaveiste jõudluskontrolli alustati 41 ja lõpetati 57 korral.

• Toimus seitse programmi Possu grupikoolitust ja kahes farmis ka individuaalõpe.

• Korraldati 18 infopäeva klientidele.

• Anti välja 59 jõudlusandmete koguja tunnistust.

• Viidi läbi 1004 karjakülastust ning teostati 185 järelkontroll-lüpsi (millest 136 olid esmakordsed ning 49 teist-kordsed).

• JKK piimalaboris analüüsiti 2005. aastal 1,07 miljonit piimaproovi, mis on 89 tuhat piimaproovi kuus. Liitritesse ümberarvutatuna teeb see 3600 liitrit piima kuus.

• JKK piimaproovide kogumise auto läbib iga kuu 320 piimaproovi kogumise punkti. Piimaringide pikkus kokku on 10 720 kilomeetrit. 2005. aastal läbiti piimaproovide kogumisel ca 145 tuhat kilomeetrit, mis oleks ligikaudu 3,6 tiiru ümber maakera.

• Piimaproovide laborisse jõudmisest kuni vastuste postitamiseni kulus 2005. aastal keskmiselt kaks päeva.

• 2005. aastal müüdi 106 127 veiste, 25 451 lamba, 8597 sigade, 927 kitsede kõrvamarki ning 18 052 veiste, 1196 lammaste, 64 kitsede asenduskõrvamarki.

Tööjuubelid

17.04.2006 Aivar Annamaa – 5

24.05.2006 Oles Hagel – 30

01.06.2006 Veera Püttsepp – 25

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee



Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Harju-, Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru, Pärnu-, Saaremaa klienditeenindaja	738 7754
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7700

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel.	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Västriku 2b; Tallinn	tel 655 7250	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2; Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Võrumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27; Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10; Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla; Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Võrumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2; Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30; Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1; Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86; Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6; Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10; Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215; Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19; Valga	tel 764 2995	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4; Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11; Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	R 10.00-13.00

Hea klient!

Jõudluskontrolli Keskuse jaoks on viimase kvartali märksõnaks olnud ICARi eritempel. Eesti vanasõna ütleb, et tibusid loetakse sügisel. Ka Jõudluskontrolli Keskuse tööd ja tegemised ei jää pärast eritempli saamist seisma. Oleme tänaseks juba alustanud lammaste jõudluskontrolli süsteemi arendamist koostöös Eesti Lambakasvatavate Seltsiga. Koostöös Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu ja Eesti Lihaveisekasvatavate Seltsiga oleme võtnud eesmärgiks pakkuda oktoobri alguseks ka lihaveisekasvatavatele võimalust oma karjaandmeid sisestada ja vaadata interneti kaudu.

Sellel aastal on suure tõenäosusega oodata Eestisse esimesi lüpsiroboteid, mistõttu tuleb Jõudluskontrolli Keskusel mõelda ka neile klientidele ja leida lahendused sellistes karjades jõudluskontrolli tegemiseks. Kuna seakasvatavatele mõeldud tarkvara Possu on seakasvatavate poolt leidnud sooja vastuvõtu, siis on Jõudluskontrolli Keskus arutlenud Possu programmi täiendamisele nuumikute osaga, kuid tänaseks päevaks puudub veel kindel otsus, kas nuumikute osa arendada või mitte.

Soovin Eesti Tõusigade Aretusühistu uuele juhatuse esimehele Raivo Laanemaale palju jõudu uuel ametikohal.



Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised**JKK sai ICARi eritempli**

9. juunil kinnitas ICARi (Rahvusvaheline Jõudluskontrolli Komitee) üldkogu ICARi juhatuse ettepanekul otsuse, mis annab Jõudluskontrolli Keskusele õiguse kasutada ICARi eritemplit. ICARi eritemplit võib kasutada kõikidel JKK dokumentidel. JKK on 28. organisatsioon, kellel on ICARi eritempli kasutamise õigus.

**Aktuaalsem seemendus-
jaama kultide nimekiri**

Maikuus sai ETSAÜ (Eesti Tõusigade Aretusühistu) ja JKK ühistööna valmis Tartu seemendusjaama kultide dünaamiline nimekiri otse JKK andmebaasist ETSAÜ kodulehele. Seni täiendasid ETSAÜ töötajad seemendusjaama kultide nimekirja käsitsi, kasutades JKK koduleheküljel avaldatud informatsiooni kultide kohta. Uue süsteemi kohaselt saabuvad andmed JKK andmebaasi seemendusjaama Possu kaudu ning pärast andmete kontrolli avaldatakse need automaatselt ETSAÜ koduleheküljel (www.estpig.ee) asuvas kultide nimekirjas.

35. ICARi kongress

4. - 10. juunil toimus Soome Vabariigis Kuopios 35. ICARi (Rahvusvaheline Jõudluskontrolli Komitee) kongress. Eestist osalesid kongressil Jõudluskontrolli Keskuse ja Veterinaar- ja Toiduameti esindajad. Kongress koosnes erinevatest seminaridest: INTERBULLi, ICARi laborite, FAO-ICARi ja ICARi seminar. Kongressi raames kinnitas ICARi üldkogu ka inspektorid, kelle ülesandeks on auditeerida ICARi finantstegevust. Inspektoriteks valiti Jay Mattison USAst ja Kaivo Ilves Eestist.

**Eesti piimatoodangu rekord
juba üle 16 000 kg**

Juunikuus ületasid kaks Põlva Agro OÜ lehma seni kehtinud piimatoodangu rekordi. Lehm **Linnu** kolmanda laktatsiooni toodang oli **16 369 kg**, mis on eesti lehmade seas läbi aegade suurim 305-päeva laktatsiooni piimatoodang. Lehm Hesa viienda laktatsiooni toodang oli 15 964 kg. Uus püstitatud rekord ületab seni kehtinud Põlva Agro OÜ lehma Rallu toodangu rekordi (15 783 kg piima) tervelt 586 kg võrra.

**Uuendused lüpsikarja
geneetilises hindamises**

Alates 17. maist 2006 on JKK kodulehekülje piimaveiste hindamise lehel esmakordselt avaldatud holsteini tõugu pullide välimikutunnuste rahvusvahelise hindamise tulemused Eesti skaalal ning pullide järjestus üldindeksi SKAV järgi.

Täiendused piimaveiste jõudluskontrolli metoodikas

“Piimaveiste jõudluskontrolli läbiviimise metoodika” punkt 5.9 täpsustab, milliseid vahendeid võib kontroll-lüpsil piimakoguse määramisel kasutada:

1. ICARi poolt tunnustatud piimameetrit, mis on viimase 12 kuu jooksul JKKs kontrollitud;

2. ICARi poolt tunnustatud elektroonilist piimamõõtmisvahendit, mis on viimase 12 kuu jooksul JKK poolt volitatud isiku

poolt kontrollitud;

3. kaalu, mis on akrediteeritud laboris kalibreeritud või taadeldud viimase 24 kuu jooksul. Nimetatud ajavahemik võib olla pikem, kui kalibreerimis- või taatlustunnistusel on näidatud järgmise kalibreerimise/taatlemise aeg. Kasutada võib kaalu, mille kalibreerimisel saadud mõõtmisviga ei ületa 0,2 kg.

Alates 1. juunist 2006 on Jõudluskontrolli

Keskusel kohustus (vastavalt Veterinaar- ja Toiduameti 31. mai 2005 ettekirjutusele) lõpetada jõudluskontroll karjades, kus kontroll-lüpsil ei kasutata lubatud mõõtmisvahendit.

Palume kõigil loomapidajatel jälgida seda, et kasutatavad piimameetrid ja kaalud oleksid õigeaegselt kontrollitud.

JKK sai ICARi eritempli

Kahes eelmises JKK Sõnumite numbris on olnud võimalus lugeda ICARi eritemplist ja sellest, kuidas Jõudluskontrolli Keskus eritempli kasutamise õigust on taotlenud. JKK jaoks lõppes eritempli taotlemine 9. juunil Kuopios toimunud 35. ICARi kongressil, kui ICARi juhatuse ettepanekul kinnitas ICARi üldkogu otsuse, mis andis Eestile õiguse eritemplit kasutada. Lisaks Eestile sai eritempli kasutamise õiguse ka Poola. Kahjuks ei tunnistanud Leedu jõudluskontrolli süsteemi eritempli vääriliseks.

JKK võib nüüdsest kõikidel oma trükistel kasutada ICARi eritemplit. ICAR on vastu võtnud otsuse, et Eesti oli viimane riik, kes taotles eritemplit seniste reeglite kohaselt. Siiani kehtinud korra puudus oli see, et jõudluskontrolli süsteemi hinnati ainult taotlemisel ning edaspidine ülevaatus puudus. Ja järjest avalikumalt tunnistati, et uutel eritemplit omavatel riikidel on tihti parem ja usaldusväärsem süsteem, kui varem eritempli saanud riikidel. Uue korra kohaselt auditeeritakse riigi jõudluskontrolli igal kolmandal aastal. Seega peavad kõik eritemplit omavad riigid taotlema ICARilt oma jõudluskontrolliorganisatsiooni uuesti hindamist lähema kolme aasta jooksul. Eesti jaoks tähendab muudatus seda, et olles viimane eritempli saanud riik, antakse meile uus hinnang 2009. aastal. Uue korra eeliseks on see, et eritemplit omavad riigid on võrdselt heal tasemel.

Kokkuvõttes võin pärast kogu ICARi eritempli taotlemise protsessi kinnitada, et Eestis toimiv jõudluskontroll on heal ja usaldusväärsel tasemel.

Tänan veelkord kõiki, kes on panustanud jõudluskontrolli süsteemi arendamisse!

Kaivo Ilves
Direktor

Balti riikide 12. tõuaretuse ja geneetika konverents

27. ja 28. aprillil 2006 toimus Lätis Jūrmalas Balti riikide 12. tõuaretuse ja geneetika konverents, millest võttis osa ka JKK esindus. Esimesel päeval anti ülevaade Läti loomakasvatuse olukorrast ja arengusuundadest ning tutvustati tõuaretuse situatsiooni Eestis ja Leedus. Veiste-hobuste seksioonis oli 10 ettekannet, millest 4 olid eesti esindajate poolt ettevalmistatud: O.Saveli, M.Voore “Piimalehmade produktiivsus Eestis ning kasumlik piimalehm Eesti tingimustes”, H.Kiiman “Lüpsirutiini mõju lehmade udara tervisele ja piima kvaliteedile”, E.Pärna “K-kaseiini geneetiline varieeruvus ja selle seos piima laapumisega eesti holsteini lehmadel”, H.Peterson “Tori hobune Hetman – 120 ja Tori hobusekasvatus – 150”.

Sigade, lammaste ja kitsede seksioonis oli 11 ettekannet, millest 3 oli eestlaste poolt ettevalmistatud: A.Tänavots “Eesti tipparetuskultide järglaste lihakeha näitajad”, M.Kruus “Sigade aretusandmete kogumise süsteem Eestis”, P.Piirsalu “Tõu mõju lammaste võõrutusmassile ja ute pesakonna suurus eesti tumedapealistel ja eesti valgepealistel lammastel”.

Konverentsi teisel päeval räägiti piimakvoodi süsteemi mõjust piimasektoris. Esitati 9 ettekannet erinevate maade näidete varal. Eesti süsteemi tutvustas Kaie Sinisalu PRIAst.

Seakasvatusalaseid ettekandeid oli konverentsil kokku viis. Eesti seakasvatajale pakub kindlasti huvi uurimustöö erinevate tõugude ristamisest. Leedu teadlased uurisid 2004. – 2005. a nimetatud teemat eesmärgiga leida efektiivseks tootmiseks sobivaimad ristamisskeemid. Katses kasutati 975 pesakonna

andmeid. Sünninud põrsastest kasvatati 715 üles katsejaamas. Noorsigade pidamine ja söötmine ühesugustes tingimustes ja suured arvud annavad korraldatud uuringule suhteliselt suure usaldatavuse. Emiste viljakuse ja piimakuse (pesakonna mass 21 päeva vanuselt) näitajad koguti farmides, puhtatõuliste sigade lihajõudlusnäitajad koguti aretuskeskuses, ristandite juurdekasv, söödakasutus ja lihakehad hinnati katsejaamas. Uuringust selgus, et suurima viljakusega olid jorkširi ja landrassi ristandemised (YxL), piimakuse poolest olid paremad ristandemised DxY, DxL ja DxYL. Katsejaama andmetel olid suurima kasvukiirusega kolme tõu ristandid (DxYL), kõige vähem sööta kulutasid ühe kg juurdekasvu kohta ristandid PxY. Pekipaksus oli väikseim ja lihassilm suurim ristanditel PxL ja PxY.

Aretajatele oli huvipakkuv sakslaste uuring teemal “Emiste emaaduste geneetilised parameetrid ja nende mõju viljakusele”. Sellest teemast kirjutame põhjalikumalt JKK Sõnumite oktoobrikuu numbris. Kokkuvõtvalt võib öelda seda, et uuringuga selgitati välja põrsaste sünni- ja võõrutusmassi geneetiline päritavus.

Eestlastest esinesid seakasvatusalaste ettekannetega pm-dr. Alo Tänavots ja pm-mg. Merle Kruus. Alo Tänavots on koos ETSAÜ aretusspetsialist-lihatehnoloog Aarne Põldverega uurinud tipparetuskultide järglaste lihakeha andmeid. Ka sellest teemast loodame teile edaspidi anda põhjalikuma ülevaate. Merle Kruusi teemaks oli “Sigade aretusandmete kogumise süsteem Eestis”. Lähinaabritele – lätlastele ja leedulastele – pakkus see teema suurt huvi, kes väitsid, et said ettekandest palju kasulikke mõtteid ja uusi ideid oma süsteemi kaasajastamiseks.

Kui keegi soovib konverentsi materjalidega lähemalt tutvuda, siis võib neid küsida JKKst.

Meeldetuletus Possu kasutajatele

Tuletame meelde, et Possu programmi kasutajal on kasulik teha pärast igat suuremat andmesisestust varukoopia. See on vajalik iseenda kaitsmiseks. Varukoopia päästab teid andmete uuesti sisestamisest, kui arvutiga või programmiga peaks midagi juhtuma. Possu programmi saab taastada, kuid andmeid saab taastada vaid siis, kui on olemas varukoopia. Seetõttu soovitus – tehke varukoopiaid võimalikult sageli ja hoidke neid Possu portaalis. Nii on teie andmed turvalises kohas.

Miks on sellest vaja kirjutada? Sellepärast, et viimasel ajal on olnud juhtumeid, kus andmete taastamiseks läks vaja varukoopiat, see oli aga kaks kuud vana või oli diskett muutunud kasutamiskõlbmatuks. Hetkeseisu taastamiseks tuli andmed Possusse uuesti sisestada. Siit soovitus – õppige teiste kogemustest ja vigadest! Tehke varukoopiaid ja saatke JKK Possu portaali!

Uudised stressi uurimisest

Geneetikalabori ja JKK vahel jõuti kokkuleppele, et Possusse luuakse väljatrüki võimalus loomadest, kelle proovid saadetakse EMÜ veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudi geneetika laborisse geneetiliseks ekspertiisiks sigade stressiresistentsuse uurimiseks. Antud trükis saab olema proovide saatekirjaks koos laborile vajaliku informatsiooniga. Seemendusjaama kultide uuringute vastused sisestatakse otse JKK andmebaasi. Muudel juhtudel saadetakse ekspertiisi tulemused paberil loomaomanikule. Igal loomaomanikul on juba praegu võimalus sisestada Possusse infot stressigeeni esinemisest kontrollitud loomadel.

Sigade geneetilistest uuringutest Eestis

Geneetiliste uuringute tulemuste kasutamine võimaldab seakasvatajatel vältida oma karjas sigade stressisündroomi ilmnemist, kahtluse korral selgitada ja saada kinnitust, kas sea põlvnemisandmed on vastavuses jne. See aitab kaasa tootmise kasumlikkuse suurendamisele.

Sigade stressisündroom

Sigade stressisündroom ehk PSS (*Porcine Stress Syndrome*) on hästi kirjeldatud geneetiline defekt. PSS on monogeense autosoomse retsessiivse geeni poolt põhjustatud pärilik sündroom, mis tekitab seakasvatusele suurt majanduslikku kahju. Sigu võib tabada äkksurm ning pärast tapmist saadav liha on madala kvaliteediga. Saadakse PSE-liha, mis on hele, vesine ja pehme. Sigade uurimine stressiresistentsusele on järjest enam tähelepanu pälvinud lähtuvalt suurenenud nõuetest sealiha kvaliteedile, sest PSE-lihast ei ole võimalik valmistada kvaliteetseid tooteid.

PSSI avaldumise võivad esile kutsuda paljud füüsilised stressorid, nagu näiteks liikumine ühest sulust või sigalast teise, omavaheline võitlemine, vaksineerimine, kastreerimine, tiinus, paaritamine, kuum ilm, transportimine tapamajja jne. Samuti on märgatud, et halotaanesteesia võib esile kutsuda PSSi, mistõttu nimetatakse sündroomi põhjustavat geeni sageli halotaangeeniks.

Kuna kõik indiviidi geenid esinevad paaridena, üks päritud isalt ja teine emalt, siis on stressisündroomi suhtes võimalikud kolm genotüüpi – stress-negatiivne (NN), stressigeeni kandja ehk heterosügoot (Nn) ja stress-positiivne (nn).

Stress-positiivsed sead on homosügootsed retsessiivse rüanodiin-retseptori (RYR) geeni mutatsiooni suhtes. Mutatsiooni kohaks on 6. kromosoom, kus 1843. nukleotiidis on pürimidiinalus tsütosiin (C) asendunud tümiiniga (T). See viib rüanodiinretseptorvalgu aminohappelise järjestuse muutuseni, kus 615. positsioonis aminohape arginiin (Arg) muutub tsüsteiiniks (Cys). Rüanodiinretseptor on 350 kDa valk, mis on sarkoplasmaatilise retiikulumi (lihaskiu organell, mis säilitab Ca^{2+}) Ca^{2+} kanali komponent. PSS-sigadel on Ca^{2+} vabanemise kiirus sarkoplasmaatilise retiikulumist kaks korda kõrgem kui normaalsetel stress-negatiivsetel loomadel. Ca^{2+} kontsentratsioon sarkoplasmas tõuseb palju kõrgemale tasemele kui lihaste kontraktsiooni tsükli käivitamiseks oleks vajalik. Isegi Ca^{2+} ATPasi kõrge ensümaatiline aktiivsus sarkoplasmaatilise retiikulumi membraanis (kaltsiumi pump) ei ole piisav, et taastada Ca^{2+} kontsentratsiooni sarkoplasmas. Nii pikeneb lihaste kontraktsiooni stimulatsioon ja samas stimuleeritakse glükokeeni järsk langus, intensiivistades metabolismi, mis viib soojuse produktsioonini. Ca^{2+} tõus sarkoplasmas põhjustab ka pH languse. Madala pH ja kuumenenud lihaste kombinatsioon vallandab valkude denaturatsiooni protsessid, eriti müofibrillidel, mis vastutavad vee sidumise eest lihas. Selle tulemuseks ongi heledad ja lõtvunud lihased, mis kaotavad palju vett.

Stressisündroomi diagnoosimine

PSS-sigade selgitamiseks ja karjast elimineerimiseks on kasutusel mitmed meetodid.

Vaatlus. Vilunud hindaja võib eristada suure lihaselisusega sigu, kellel stressi seisundis täheldatakse lihaste ja saba värinat, naha laigulist tsüanoosi, laienenud pupille, pingutatud hingamist avatud suuga.

Halotaan-test. Viiakse läbi 7-11-nädalaste sigadega, kasutades selleks poolsuletud inhalatsioonisüsteemi ja suurloomade narkoosimaski. Narkoosi vahendiks on 3-8% halotaani segu hapnikuga, mida manustatakse 3-5 minutit. PSS-sigadel tekib sirutajaliha jäikus. Halotaanest sobib vaid mutantsete

homosügootide (nn) avastamiseks, normaalsetest tervetest (NN) ei saa eristada halotaangeeni kandjaid (Nn), sest neil ei teki iseloomulikke eristatavaid muutusi. Viimastele tuleb lisaks halotaanile süstida ka suksametooniumkloriidi. Test võib lõppeda vastuvõtlikule loomale surmaga (suremus kuni 25%). Testi miinuseks on ka selle töömahukus. Halotaanest kasutati Eesti seafarmides 1980ndatel aastatel.

DNA-analüüs. Peamine eelis DNA-RFLP (restriktiooni-fragmendi pikkuse polümorfism) analüüside puhul varem kasutatud halotaan-testi ees on tunduvalt suurem täpsus, mis võimaldab identifitseerida ka mutantse geeni kandjaid, s.o heterosügoot (Nn). DNA-RFLP analüüsi abil saab eristada kolme elektroforeetilist fenotüüpi, mis eristuvad genotüüpidenä NN, Nn ja nn.

Sigade stressisündroomi uurimisest

Kirjanduse põhjal on teada, et stressisündroomi esineb sagedamini pjeträäni ja peekonitõugudel, harva djuroki ja suurt valget tõugu sigadel. Ka Eestis kasutatakse kohalike tõugude parandamiseks hämpširi ja pjeträäni kulte.

Võrreldes Leedus ja Lätis läbi viidud uurimiste tulemusi, leidsime Eestis vähem stress-positiivseid sigu, esinemissagedusega vastavalt 0,071. Kahjuks ei olnud teada kõigi uuritud sigade tõuline kuuluvus, mistõttu ei olnud võimalik teha järeldusi stressigeeni sageduse kohta tõuti, kuid A. Tānavotsa 2001. aasta uuringu põhjal ei ole soome jorkširidel ja ristanditel mutantset n-alleeli leitud, eesti peekoni ja eesti suurel valgel tõul on n-alleeli esinemissagedus olnud vastavalt 0,075 ja 0,125.

PSS-geeni suhteliselt madalat keskmist esinemissagedust Eesti seapopulatsioonis saab selgitada ristandaretusprogrammi valitud stress-negatiivsete sigade kasutamisega. Ristandaretusprogrammi “Marmorliha” rakendamisel tuleks kohalike emiste paaritamisel imporditud või mitme tõu ristandkultidega kasutada teadaoleva PSS-määranguga kulte, vältimaks retsessiivsete homosügootide saamist.

Sigade põlvnemisandmete õigsuse kontrollimine

Sigade geneetiliseks identifitseerimiseks ja põlvnemisandmete õigsuse kontrollimiseks kasutati eelmise kümnendi lõpuni geneetiliste markeritena veregrupe ja vereseerumvalke, käesoleval ajal valdavalt DNA mikrosatelliite. Eestis kontrolliti sigade põlvnemisandmete vastavust veregruppide ja vereseerumvalkude põhjal kuni 1994. a, mil see lõpetati organisatoorse ümberkorralduste tõttu. Alates sellest hetkest kuni käesoleva ajani ei olnud Eesti seakasvatajail võimalik sigade põlvnemisandmete vastavust Eestis kontrollida. Tänu uuele aparatuurile Eesti Maaülikoolis oleks võimalik sigu DNA mikrosatelliitide põhjal identifitseerida ja kontrollida nende põlvnemisandmete vastavust dokumentides registreeritule.

Veregruppide ja vereseerumvalkudel põhinevate analüüside teostamiseks oli ainuvõimalik uurimismaterjal veri. Sageli takerdus uurimine just verevõtmise taha. DNA analüüside läbiviimiseks ei ole vaja sealt vereproovi võtta, piisab karvadest. Sealt karvade võtmine ei ole töömahukas, selleks ei ole vaja kohale kutsuda loomaarsti ja uurimismaterjali on mugav posti teel laborisse saata.

Sigade stressiresistentsuse uuringuks tuleb võtta ühendust Eesti Maaülikooli veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudi geneetikalaboriga (Kreutzwaldi 46, II korrus, Tartu, 51006, tel. 731 3470, 742 2344 või e-post genlab@emu.ee). Ühe sea stressiresistentsuse DNA-analüüs maksab 245 kr.

Haldja Viinalass

Professor, loomageneetika ja tõuaretuse osakonna juhataja
EMÜ veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituut

Sigade andmetes esinevate vigade vähenemine

	2003 I kv	2004 I kv	2005 I kv	2006 I kv
Tõulisus	1670	244	204	100
Kahtlane isa	106	45	23	1
Kahtlane sünniaeg	504	153	107	96

Tööjuubelid

01.08.2006 Jelena Pellijeff - 25
01.08.2006 Riina Tomusk - 25
03.09.2006 Aarne Põlluäär - 5
23.09.2006 Kaivo Ilves - 10

Seakasvatajate poolt enim vaadatud trükised

Seakasvatajate poolt enim vaadatud kodulehe trükised I poolaastal 2006

Päringud:

1. Paaride valik
2. Nooremiste aktuaalsed J_SAVid
3. Tartu KSJ kultide aktuaalsed aretusväärtused, v.a testkuldid
4. Tartu KSJ testkultide aktuaalsed aretusväärtused
5. Tartu KSJ aktiivsete kultide efektiivsus
6. Noorkultide aktuaalsed J_SAVid
7. Tartu seemendusjaama aktuaalsed aretusväärtused
8. Nooremiste aktuaalsed V_SAVid
9. Kultide tütarde keskmised pesakonna suurused
10. Kultide järglaste keskmised testiandmed

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee



Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste ja kitsede
jõudluskontrolli alane
nõustamine 738 7738

Sigade jõudluskontrolli alane
nõustamine 738 7765

Kõrvamärkide müük 738 7762

Järvamaa klienditeenindaja 738 7751

Harju-, Hiiu-, Ida-Viru-,
Jõgeva-, Valga-, Võrumaa
klienditeenindaja 738 7752

Lääne-, Põlva-, Rapla-,
Tartu- ja Viljandimaa
klienditeenindaja 738 7753

Lääne-Viru, Pärnu-, Saaremaa
klienditeenindaja 738 7754

Põlvnemisandmed (veised) 738 7756

Geneetiline hindamine
(veised) 738 7731

Geneetiline hindamine (sead) 738 7735

Raamatupidamine 738 7700

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu

Tel. 738 7726

Faks 738 7724

Piimameetrite testimine 738 7722

Piimaproovide vastuvõtt 738 7721

Piimaringid 738 7726

Vissi konkursid

15. juunil 2006 toimus Upal Saarte Viss, kus osales 14 loomaomanikku 43 loomaga. Eesti maatõu Vissiks sai Jaan Kiideri lehm Blondi. Holsteini tõu Vissi tiitli pälvis Jaan Kesküla lehm Dolly. Punase tõu Vissi tiitli pälvis Valjala POÜ lehm Trulla, kes valiti ka Saarte Vissiks. JKK tunnustab kõiki osalejaid ning võimaldab neil kasutada programmi Vissuke täispaketti tasuta käesoleva aasta juulikuust kuni detsembri lõpuni.

20. juunil toimus Ülenurmel eesti punase tõu Viss 2006, kus osales 13 loomaomanikku 54 loomaga. Tiitli pälvis AS Tartu Agro lehm Tess. JKK autasustas ka sel aastal esmaspoeiginud grupi võitjate omanikke. Esmaspoeiginud grupi kolm auhinnalist kohta pälvisid AS Tartu Agro lehmad: I koha Kanni, II koha Bella ja III koha Kaare.

Seminar seakasvatajatele

9. – 10. novembril 2006 korraldab Jõudluskontrolli Keskus seminari “Tarkusi seakasvatajale”, kus esinevad erinevate ettekannetega teadlased Eesti Maaülikoolist ja Eesti Tõusigade Aretusühistust. Seminar toimub Pärnus Strand Hotellis ning seminarist osavõtt on tasuline. Täpsem informatsioon seminarile registreerimise kohta ilmub augustis.

Muhedat

Gorilla, lõvi ja kana vaidlevad, kes neist on kõige tugevam. “Kõik taganevad, kui ma vastu oma rinda trummi löön,” ütleb gorilla. “Kõik põgenevad, kui ma mõiratan,” ütleb lõvi selle peale. “Te ei suuda ettegi kujutada seda meedia tähelepanu, kui ma kasvõi korra aevastan,” ütleb kana.

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Västriku 2b; Tallinn	tel 655 7250	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2; Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27; Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10; Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla; Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2; Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30; Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1; Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86; Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6; Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10; Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215; Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19; Valga	tel 764 2995	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4; Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11; Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	R 10.00-13.00

Hea klient!

Kas Jõudluskontrolli Keskus on monopolne ettevõtte või mitte? Sellele küsimusele vastates võib pikalt keerutada ja lõplik vastus sõltub paljuski vastaja isiklikust arvamusest ja sõnaosavusest. Tõsi on aga see, et Jõudluskontrolli Keskusele on Eestis tegutsevad aretus-organisatsioonid olnud eelkõige koostööpartnerid. Minus tekkis segadus, kui lugesin ajakirjast „Tõuloomakasvatus 2/2006“, et Jõudluskontrolli Keskus tekitab sigade aretuses sektorisisest konkurentsi. Olen ikka arvanud, et aretus ja jõudluskontroll on omavahel nii seotud, et üks ei saa teiseta. Sellest tulenevalt olen aretajates näinud konkurentide asemel koostööpartnereid, mistõttu tekitas see jutt konkurentsist minus suuri vastuolusid ja isegi pisut pahameelt.

Õnneks oli ka minul koos paljude aretajatega võimalus osaleda Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu (ETKÜ) poolt korraldatud Euroopa Holsteini ja Punasekirju Holsteini Konföderatsiooni liikmesorganisatsioonide juhtidele mõeldud seminaril, mis oli igati hästi korraldatud. Pärast seminari jõudsime kolleegidega arutades ühisele arusaamisele: „ETKÜ seadis lati kõrgele järgmiste seminaride korraldajatele.“

Jõudluskontrolli Keskus ei ole ETKÜs näinud konkurenti, vaid koostööpartnerit, kes sunnib meid ikka ja jälle rohkem pingutama. Ausalt öeldes oleme Jõudluskontrolli Keskuses ennast aretus-organisatsioonidega võrrelnud ja üritanud vähemalt samaväärsed või mõnes osas ka pisut paremad olla.



Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised**Lihaveisekasvatataja
Vissuke**

Jõudluskontrolli Keskusel on koostöös Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu ja Eesti Lihaveisekasvatavate Seltsiga valmimas internetirakendus, mis võimaldab lihaveisekasvatatajatel igal ajal sündmusi registreerida ja saada ülevaadet karja olukorrast. Aretajate huvides võimaldab süsteem lisaks farmi majandamisele ka kõigi kasutajate andmete õigeaegset koondamist kesksesse andmebaasi. Lihaveisekasvatatajale annab uus süsteem võimaluse igal ajal ja igas internetiga varustatud arvutis näha ning täiendada oma karja andmeid keskses (Jõudluskontrolli Keskuse) andmebaasis.

Andmevahetus pihuarvutiga

Jõudluskontrolli Keskus arendab Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu klassifitseerijate töö lihtsustamiseks mõeldud tarkvara, mis võimaldab loomade lineaarse hindamise tulemused sisestada hindamise käigus pihuarvutisse ja sealt hiljem andmebaasi eksportida. Arendustöö tulemusena peaks andmete edastamine olema kiirem, täpsem ja mugavam. Lisaks loodab Jõudluskontrolli Keskus saada kogemuse, kuivõrd on analoogset lahendust võimalik tulevikus laiemalt kasutada.

**Seminar “Tarkusi
seakasvatatajale”**

9. – 10. novembril 2006 korraldab Jõudluskontrolli Keskus Pärnus Strand hotellis seminari seakasvatatajatele. Sigade käitumist ja heaolu, emiste võõrutusjärgset kurnatust, põrsaste kõhulahtisuse põhjuseid, sealiha kvaliteeti, lihakehade hindamist ja muid teemasid käsitlevad teadlased Eesti Maaülikoolist ja Eesti Tõusigade Aretusühistust. Seminarist osavõtt on tasuline ning vajalik on eelnev registreerimine.

**Muudatused loomakaitse-
seaduses**

Alates 1. jaanuarist 2007 hakkavad kehtima muudatused loomakaitse-seaduses. Muudatuste kohaselt ei kohaldata loomakaitse-seaduses vedamise kohta sätestatud nõudeid üksiku looma vedamise või looma mitteärilisel eesmärgil vedamise korral juhul, kui loomaga on kaasas loomapidaja, kes vedamise ajal tagab looma tervise ja heaolu. Nimetatud erandid annavad loomapidajale võimaluse lihtsustada looma veoga seotud igapäevatoiminguid. Vedamine toimub mitteärilisel eesmärgil, kui vedamise eesmärk ei ole saada majanduslikku kasu. Ärilisel eesmärgil vedamisega on tegemist juhul, kui looma veetakse eesmärgiga teda müüa või vahetada või loomast muul viisil tulu saada.

Muudatuste kohaselt tuleb üle 8 tunni kestva veo puhul teekonnaplaan koostada ja kohalikule järelevalveasutusele esitada vaid kabjaliste, veiste, lammaste, kitsede ja sigade vedamisel.

5. jaanuarist 2007 hakkavad Euroopa Liidu territooriumil kehtima uued nõuded loomade veole, mida teostatakse ärilisel eesmärgil. Tulenevalt Euroopa Nõukogu määrusest nr 1/2005 rakenduvad lisakohustused ja nõuded vedajatele ja veoga kokku puutuvatele isikutele. Täpsem informatsioon Veterinaar- ja Toiduameti koduleheküljel: www.vet.agri.ee.

Lüpsirobot Eestis

Septembrist on Eestis töötamas esimene lüpsirobot. Kuna lüpsiroboti puhul ei ole kontroll-lüpsid ajaliselts korrapärasel, siis on toodangute arvutamine tavapärastest meetoditest erinev. Õnneks on toodangute arvutamiseks olemas meetodid ka lüpsiroboteid kasutatavatele karjadele ning koostöös teiste maade jõudluskontrolli organisatsioonidega on Jõudluskontrolli Keskus juurutamas Eesti jaoks sobivat meetodit.

Emiste emaomaduste geneetilised parameetrid ja nende mõju viljakusele

Selekteerides emiseid järjest suuremate pesakondade ootuses, muutuvad ka emaomadustele esitatavad nõudmised. Emis peab olema võimeline üles kasvatama suuri pesakondi. Emaomaduste mõõtmine ja kogumine on keeruline ning selleks puudub tänaseni ühtne süsteem. Samal ajal on põrsaste suremus probleemiks kõikides pidamissüsteemides, seda isegi vabapidamislautades.

Jürmalas Balti riikide 12. tõuaretuse ja geneetika konverentsil esitas Saksa teadlane Barbara Hellebrügge emiste emaomaduste ning viljakustunnuste uurimuse tulemused.

Katse viidi läbi landrassi tõugu emistega 2004. aasta jooksul. Aretusfarmis registreeriti 1538 emise pesakonna andmed, kellel oli 82 esivanema andmed. Emiseid peeti koos põrsastega poegimissulgudes mõõtudega 2,74 x 1,75 m. 13 971 põrsast kaaluti ja märgistati 24 tunni jooksul pärast sündi. 21 päeva vanuselt kaaluti põrsad taas ning tehti märkmeid nende seisundi kohta. Registreeriti tulemused.

Emaomadusi hinnati kolme erineva käitumistesti abil, kus mõõdeti emise reaktsiooni

1. pesakonna eraldamisele 24. tunnil, 10. päeval ja 20. päeval pärast poegimist;

2. põrsaste hädakisale;

3. tundmatule helile ehk muusikale.

Reaktsiooni hinnati skaalal ühest viieni.

Tulemused

Katses osalenud emiste keskmise näitajana sündis pesakonnas 10,4 elusat ja 0,8 surnud põrsast. Põrsa keskmine sünnimass oli 1,55 kg ning 21. päevaselt 6,3 kg. Hukkunud põrsastest 31,3% hukkus esimesel päeval, 68% esimesel kolmel päeval ja 82% esimese elunädala jooksul.

Tabel 1. Taastootmistunnuste päritavuskoefitsiendid ja omavahelised korrelatsioonid

Tunnus	Elusalt sündinud põrsaid	Surnult sündinud põrsaid	Sündinud põrsaid kokku	Sünnikaal	Kaal 21. päeva vanuselt
Elusalt sündinud põrsaid	0,10	0,36	0,98	-0,85	-0,85
Surnult sündinud põrsaid		0,05	0,05	-0,51	-0,49
Sündinud põrsaid kokku			0,09	-0,88	-0,85
Sünnikaal				0,36	0,48
Kaal 21. päeva vanuselt					0,30

diagonaalil tunnuste päritavus h^2 , ülal geneetilised korrelatsioonid r_g

Põrsaste individuaalne mass sünnil ning võõrutamisel oli kõrge päritavusega, vastavalt 0,36 ja 0,30. Lähtudes tunnuste kõrgest päritavusest, tasuks ka Eesti seakasvatajatel edasise aretuse huvides hakata põrsaid individuaalset kaaluma sünnil ning 21. päeva vanuselt.

Käitumistunnuste päritavus oli vahemikus 0,09 kuni 0,14 ning korduvus oli 21 – 35%. Emiste reaktsioon tundmatule helile oli kõige suurema korduvusega ehk 35% juhtudest reageerisid

emised samal moel. Emiste käitumistunnused on keskmiselt päritavad ja neid on võimalik muuta soovitud suunas.

Eraldustesti ja hädakisa testi vaheline korrelatsioon peaaegu puudus, mis tähendab, et need tunnused on geneetiliselt erinevalt määratletud.

Muusikatesti ning eraldustesti tulemused olid kõrge korrelatsiooniga. Tugevama reaktsiooniga emistel oli vähem elusalt sündinud poegi ning väiksemad pesakonnad. Mõju põrsaste sünnikaalule puudus. Tugevama reaktsiooniga emiste põrsad olid võõrutamisel raskemad. Emise reaktsioon põrsa hädakisale ja emise viljakuse vaheline geneetiline korrelatsioon oli madal. Saadud tulemustest järeldasid sakslased, et emaomaduste parandamine on tootmistingimustes võimalik, kui käitumist hinnata standardsete testide alusel. Seejuures tuleb arvestada, et erinevad käitumistestid peegeldavad erinevaid käitumismustreid. Esineja tuletas meelde Röhe ja Kennedi (1995) seisukohta, et sündinud põrsaste koguarvu suurendamine iseseisva aretuseesmärgina pole otstarbekas, sest suurendades sündinud põrsaste arvu, suurendame surnultsündide esinemise sagedust.

Katse tulemusi analüüsides võib teha järelduse, et viljakuse geneetilise hindamise meetodikat Eestis on võimalik täiustada. Selleks tuleks hakata põrsaid individuaalselt kaaluma ja neid andmeid koguma. Individuaalse kaalumise andmeid saaks tulevikus kasutada emiste viljakuse geneetilise hindamise meetodika muutmisel.

Kas ka Eesti seaaretajad peavad vajalikuks viljakuse geneetilise hindamise meetodika muutmist ja on ise valmis põrsaste individuaalseks kaalumiseks?

Liia Taaler

Biomeetria sektori peaspetsialist

Jõudlusandmete kogujate koolitusest ja tunnistuste uuendamisest

Põllumajandusloomade aretust, jõudluskontrolli, tõuraamatu või aretusregistri pidamist, jõudluskontrolli läbiviimist ja geneetilise väärtuse hindamist reguleeritakse Eestis põllumajandusloomade aretuse seadusega. Aretus antud seaduse tähenduses on tegevus põllumajanduslooma jõudlusvõime ja geneetilise väärtuse sihipäraseks suurendamiseks ning tema majanduslikult kasulike omaduste säilitamiseks või täiustamiseks. Aretusega tegelev isik on eelpool loetletud aretusvaldkondades tegutsev isik.

Kuidas puudutab nimetatud seadus loomapidajat? Loomapidajaks nimetatakse isikut, kellele aretusloom kuulub või kes tegeleb aretuslooma pidamisega rendi- või muu selletaolise suhte alusel loomaomanikuga. Järgnevaga annan lühikese ülevaate sellest, millised on loomapidaja kohustused ja milliseid karistusi võib loomapidajale määrata põllumajandusloomade aretuse seaduse alusel.

Loomapidajat nimetatakse jõudlusandmete kogujaks. Põllumajanduslooma jõudlusandmeid võib koguda, registreerida ja edastada neid jõudluskontrolli läbiviijale isik, kes on läbinud jõudlusandmete kogumise koolituse ja talle on väljastatud jõudlusandmete koguja tunnistus. Jõudlusandmete koguja võib olla ka loomapidaja poolt volitatud isik, kellega on loomaomanik sõlminud sellekohase lepingu.

Jõudlusandmete kogujatele korraldab koolituse ja väljastab tunnistuse jõudluskontrolli läbiviija (Jõudluskontrolli Keskus).

Esimene sellealane koolitus toimus 2003. aastal ja enamus koolitusel väljastatud tunnistustest aegub käesoleva aasta detsembris.

Ka kunstliku seemendamisega tegelev isik ehk seemendaja peab omama vastavat tunnistust. Seemendusosalase koolituse korraldab ja vastava tunnistuse väljastab aretusühing (ETSAÜ). Loomapidaja, kellel on vastav tunnistus, võib seemendada üksnes oma karjas olevaid loomi. Sellekohane märge ja tunnistuse kehtivusaeg peab olema kantud ka tunnistusele.

Miks on oluline seda kõike teada ja miks on vaja jälgida tunnistuse kehtivusaega? Sellepärast, et põllumajandusloomade aretuse seaduse alusel võib isikutele, kellel tunnistus puudub või on aegunud, määrata karistuse, sealhulgas ka rahatrahvi.

Riiklikku järelevalvet teostab Veterinaar- ja Toiduamet (VTA) järelevalveametnike kaudu. Järelevalvetoiming tehakse üldjuhul sellest aretusega tegelevale isikule, seemendajale või loomapidajale ette teatamata. Õigusrikkumise avastamise korral teeb järelevalveametnik ettekirjutuse, milles määrab ettekirjutuse täitmise tähtaja.

Rahatrahviga võib VTA järelevalveametnik loomapidajat või juriidilist isikut karistada järgmistel juhtudel:

1. Tunnustamata isikuna tegutsemise eest võib karistada kuni 300 trahviühiku ehk 18 000 krooni suuruse rahatrahviga. Juriidilist isikut võib karistada sama õigusrikkumise eest kuni 50 000 kroonise rahatrahviga.

2. Ebaõigete aretusandmete väljastamise eest karistatakse kuni 200 trahviühiku ehk 12 000 krooni suuruse rahatrahviga, juriidilist isikut kuni 30 000 kroonise rahatrahviga.

3. Põllumajanduslooma identifitseerimise ja selle üle arvestuse pidamise nõuete rikkumise eest võib karistada kuni 100 trahviühiku ehk 6000 krooni suuruse rahatrahviga, juriidilist isikut kuni 15 000 kroonise rahatrahviga. Põllumajandusloomade aretuse seaduse järgi kontrollitakse selliste loomade märgistamist, keda soovitakse kanda tõuraamatusse või aretusregistrisse.

4. Aretusühingule või jõudluskontrolli läbiviijale aretuslaste andmete tähtjaks esitamata jätmise eest võib karistada kuni 200 trahviühiku ehk 12 000 krooni suuruse rahatrahviga, juriidilist isikut kuni 30 000 kroonise rahatrahviga.

5. Seemendaja tunnistuseta tegutsemise eest ja seemenduslaste dokumentide täitmise nõuete rikkumise eest võib karistada kuni 200 trahviühiku ehk 12 000 krooni suuruse rahatrahviga, juriidilist isikut kuni 30 000 kroonise rahatrahviga.

Jõudluskontrolli Keskus ja Eesti Tõusigade Aretusühistu teevad kõik, et tunnistuste aegumistähtaegu meelde tuletades teid rahatrahvide eest kaitsta. Seemendajate koolitused toimuvad kaks korda aastas, kevadel ja sügisel. Jõudlusandmete kogujate järjekordsed koolitused toimuvad selle aasta novembris. Koolitusaegadest informeeritakse teid kindlasti eelnevalt.

Külli Kersten

*Sigade ja muude loomade
jõudluskontrolli sektori juhataja*

Meeldetuletus Possu kasutajatele

Sigade jõudlusandmete kogumise programm Possu on pidevalt täiendatav, mistõttu on ka selgitamist vajavaid küsimusi. Järgnevalt mõnest uuendustega seotud probleemist jõudlusandmete kogumisel.

Tõuloomade ostmine ja müümine. Arvestades kultide ja emiste liikumist ühest karjast teise, on välja töötatud sea põlvnemisandmete elektroonilise edastamise süsteem. See on vajalik selleks,

et teisest farmist ostetud siga saaks kaasa Jõudluskontrolli Keskuse (JKK) andmebaasi seoste alusel kontrollitud põlvnemise, testimise ja aretusväärtuste informatsiooni, mis hoiaks kokku andmete sisestamisele kuluvat aega ning välistaks sisestamisel tekkivaid vigu. Süsteemi tõrgeteta toimimiseks on vajalik looma müüja ja ostja tegevuste kindel järjekord. Esimese tegevusena peab looma müüja sisestama oma Possusse sea müümise kuupäeva ja ostja ning seejärel saatma sündmused JKKsse. Kui see on tehtud, peab looma ostja importima oma Possusse JKK info. Sellega saadaksegi uue looma andmed, lisada jääb vaid looma kasutamise eesmärk.

Farmid, kes kasutavad Possu programmi, ei tohi käsitsi sisestada ostetud sea põlvnemisandmeid. Seda tuleb teha elektrooniliselt. Ostetud sea andmete käsitsi sisestamine võib tekitada programmi töös tõrkeid (nt ei saa Possusse laadida JKK infot). Farmid, kes müüvad tõusigu, peaksid arvestama sellega, et sea uus omanik soovib siga kiiresti tootmises kasutama hakata ja tal on andmeid vaja. Andmevahetus JKK andmebaasiga peab toimuma võimalikult kiiresti pärast loomade liikumist ühest farmist teise. Oluline on jälgida ka sündmuste toimumise kronoloogilist järjekorda.

Karjatestile hinnangu andmine. Jätakuvalt on probleemiks karjatestile hinnangu andmine – seda ei tehta. Seetõttu on osa aretusväärtuste võrdlevanalüüside trükiseid lihtsalt tühjad. **Karjatestile peab andma hinnangu pärast JKK info importimist Possusse menüüpunktis *Karjatestid*, vajutades nuppu *Arvuta*. Hinnang tuleb anda igale tootele eraldi.**

Vigadest ja nende parandamisest. Possu programmi kasutusele võtmisega on arendatud ka andmebaasi funktsioone ja tugevdatud kontrolli andmete õigsuse üle. Kui jõudlusandmeid koguti db-Planeriga, sai vigade kohta tagasisidet ainult andmebaasis tekkinud ebatäpsuste kohta. Nüüd saab andmetes avastatud ebatäpsuste kohta informatsiooni mitmest kohast.

Possus avastatud vigu näeb programmi menüüpunktist *Andmehaldus* → *Andmetes leitud vigade nimekiri*. Vigadega tasuks tegeleda pärast igat JKK info importimist Possusse. Enne vigade nimekirja avamist on vaja andmehaldusest valida *Käivita andmetest vigade otsimine*. Vigade nimekirja on Possus võimalik koostada *Aktiivsete / viimasel perioodil aktiivsete loomade või kogu andmestiku kohta*. Ideaalne oleks, kui suudaksite parandada kõik vead, mis on tekkinud alates Possule üleminekust.

JKK andmebaasi kandmisel avastatud vead tulevad ilmsiks farmist saadetud andmete kontrollimisel, töötlemisel ja andmebaasi kandmisel. Protseduuri käigus võrreldakse uusi andmeid baasis olemasoleva informatsiooniga. Kui andmetes esineb vastuolusid, siis edastatakse see informatsioon teile telefonitsi või kirjaga. Oluline on, et need vead parandatakse farmi Possus. Vigaseid andmeid ei kanta andmebaasi.

JKK andmebaasis avastatud vead on seakasvatajale nähtavaks tehtud JKK koduleheküljel *Päringud* → *Kontrolli ebatäpsusi andmetes*. Enamasti on need vanemad vead, mis on vaja algdokumendi järgi ära parandada. Ka väljaläinud looma andmeid on oluline parandada.

Teadmiseks! Kui te parandate sea registrinumbriga komponenti (sünniaega või sünnikohta), siis teatage sellest ka JKKsse, sest sellelaadiline parandus tuleb JKK andmebaasis teha eraldi igal konkreetsel juhul. Vigade parandamisega JKKs tegeleb Vaike Konga (tel. 738 7751, e-post vaike.konga@jkkkeskus.ee).

Soovitame tihedat andmevahetust JKKga, sest paljud ebatäpsused andmetes kõrvaldatakse just JKK info importimisega Possu programmi.

Külli Kersten

Suurima 305-päevase laktatsiooni toodanguga lehmad 2006. aasta III kvartalis

Tööjuubelid

04.10.2006 Helle Koka – 30
08.10.2006 Irina Niinepuu – 15
02.12.2006 Evi Prins – 10
16.12.2006 Mae Uri – 25

Eesti punane								
Lehma nr	Nimi	Omanik	Lakt. nr	Piima kg	Rasva kg	Rasva %	Valku kg	Valgu %
1327649	Silla	Põlva Agro OÜ	3	13543	480.7	3.55	439.4	3.24
2276618		Tartu Agro AS	2	13390	546.7	4.08	452.5	3.38
542619	Riisa	Põlva Agro OÜ	5	13363	492.0	3.68	444.3	3.32

Eesti holstein								
1207316	Viira	Põlva Agro OÜ	3	16438	548.6	3.34	529.2	3.22
1206616	Linnu	Põlva Agro OÜ	3	16369	660.0	4.03	541.0	3.31
549612	Ralli	Põlva Agro OÜ	5	16299	578.2	3.55	485.1	2.98

Eesti maakari								
2679846	Lusy	Salme POÜ	2	8020	303.4	3.78	245.4	3.06
1611366	Naaskel	Erman Ülle	4	7884	300.1	3.81	271.5	3.44
281592	Tulla-Kari	TÜ Mereranna PÜ	6	7825	350.2	4.48	267.6	3.42

Erinevate tõugude populaarseimad kuldid vahemikus 01.01.2006 – 01.09.2006

Kuldi nimi	Registrinumber	Tõug	Seemenduste arv	Farmide arv
Baltus	1212-105-04	L	557	27
Andante	703-674-04	L	392	27
Klokker	223-758-04	Y	369	26
Admiral	223-759-04	Y	353	24
Micro	223-829-04	P	472	22
Magnet	223-1008-05	P	450	22
Geraldo	223-971-04	HxP	386	20
Gregori	223-972-05	HxP	372	23
Bim	703-290-03	DxL	308	20
Qyram	703-188-05	DxL	297	16

Holsteini tõu Viss 2006

18. augustil toimus Luigel eesti holsteini tõu Viss 2006, kus osales 19 loomaomanikku 69 loomaga. Tiitli pälvis AS Tartu Agro lehm Juuni. JKK autasustas ka sel aastal esmaspoeginud grupi võitjate omanikke. Esmaspoeginud grupi auhinnalised kohad pälvisid: I koha AS Tartu Agro lehm Freia, II koha AS Tartu Agro lehm Piisa ja III koha Aravete Tartu OÜ lehm Pupi.

Muhedat

Kaks matkajat jõuavad karjamaale, kus satuvad silmitsi tigeda pulliga.

“Küll on hea, et ma täna endale jooksukingad jalga panin,” arutleb üks matkajatest.

“Mis vahet seal on, pull on sinust ju ikka kiirem,” vastab teine.

“Seda küll, aga nii olen ma vähemalt sinust kiirem.”

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee



Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste ja kitsede
jõudluskontrolli alane
nõustamine 738 7738

Sigade jõudluskontrolli alane
nõustamine 738 7765

Kõrvamärkide müük 738 7762

Järvamaa klienditeenindaja 738 7751

Harju-, Hiiu-, Ida-Viru-,
Jõgeva-, Valga-, Võrumaa
klienditeenindaja 738 7752

Lääne-, Põlva-, Rapla-,
Tartu- ja Viljandimaa
klienditeenindaja 738 7753

Lääne-Viru, Pärnu-, Saaremaa
klienditeenindaja 738 7754

Põlvnemisandmed (veised) 738 7756

Geneetiline hindamine
(veised) 738 7731

Geneetiline hindamine (sead) 738 7746

Raamatupidamine 738 7700

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu

Tel. 738 7726

Faks 738 7724

Piimameetrite testimine 738 7722

Piimaproovide vastuvõtt 738 7721

Piimaringid 738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Västriku 2b, Tallinn	tel 655 7250	qsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	qsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		qsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	qsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääna küla, Paide vald	tel 385 0286	qsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	qsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	qsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	qsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	qsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	qsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	qsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	qsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 1754	qsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	qsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	qsm 520 6231	R 10.00-13.00 *

* Muutub vastuvõtuaeg Võrumaa kontoris! Alates 1. novembrist on Võrumaa kontoris vastuvõtt teisipäeviti 10.00-13.00

Hea klient!

Jälle kord on üks aasta lõppenud ja uus alanud ning käimas on möödunud aasta kohta kokkuvõtete tegemine. Juba praegu võib julgelt väita, et möödunud aasta oli enamikele loomapidajatele suhteliselt edukas, kuid seekord saavad ka aretusorganisatsioonid möödunud aastat edukaks lugeda ja seda ka rahvusvahelises mõttes.

Jõudluskontrolli Keskuse (JKK) jaoks oli oluline ICARi eritempli saamine, mis andis meie tehtud tööle rahvusvahelise tunnustuse. Eesti jõudluskontrolli tase oli niivõrd muljetavaldav, et mind esitati JKK esindajana ICARi inspektoriks, mis annab võimaluse osaleda ICARi juhatuse töös. Eesti Tõuloomakasvatuse Ühistu tõestas erinevate Euroopa riikide holsteini tõu aretajatele meie piimatootmise head taset, korraldades Euroopa Holsteini ja Punasekirju Holsteini Konföderatsiooni tegevjuhtide koosoleku, mille raames näidati tegevjuhtidele ka Eesti paremaid karju. Eesti punase tõu aretust tunnustas Euroopa Punaste Tõugude Assotsiatsioon, valides Tõnu Põlluääre organisatsiooni presidendiks. See võimaldab kaasa rääkida erinevate Euroopas levinud punaste tõugude aretamises.

Eesti Lihaveisekasvatavate Seltsi pikaajalise töö tulemusena on polettidele jõudnud kodumaine lihaveise liha. Lisaks toimus Ülemaailmse Herefordi Assotsiatsiooni peasekretäri visiit Eestisse. Kuid see on vaid põgus ülevaade möödunud aastast.

Loodetavasti osutub alanud aasta Eesti loomakasvatusele sama edukaks!



Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised**Aasta töötaja ja Päikesekiir**

Juba neljandat korda valib JKK oma töötajate seast Aasta töötaja. Tiitel omistatakse töötajale, kelle töö on kõige rohkem tunnustamist väärt. 2006. aasta JKK Aasta töötaja on sigade ja muude loomade sektori juhataja Külli Kersten.

Kolmandat korda valisid JKK töötajad endi seast kolleegi preemia "Päikesekiir" laureaadi. Päikesekiire tiitel antakse välja töötajale, kes on kaastöötajate arvates kõige sümpaatsem, säravam ja lahkem kolleeg. 2006. aasta Päikesekiireks valiti autojuht Villem Timma.

Uus hindamismudel

Senisest täpsema ja usaldusväärsema tulemuse saamiseks kasutame alates 2006. aasta novembrist jõudlustunnuste ja udara tervise tunnuste geneetilisel hindamisel kaasaegset, nn juhuslike regressioonikordajatega kontrollpäeva loomamudelit, kus igale pullile arvatud aretusväärtuse saame väljendada tema individuaalse laktatsioonikõvera kaudu.

Lineaarse hindamise andmed pihuarvutile

Jõudluskontrolli Keskusel valmis rakendus lineaarse hindamise andmete registreerimiseks pihuarvutile. Rakendust on katsetanud ETKÜ spetsialistid loomade hindamisel. JKK tavapärasel andmehõivel on kaks töömahukat sammu - sündmuste registreerimine paberil ja nende põhjal hilisem andmesisestus arvutisse. Pihuarvutil saab sündmuste registreerimisega vajalik töö korraga tehtud. Sel viisil hoitakse kokku tööjõudu, vigade tegemise võimalus on väiksem ning andmete registreerimise saab programmeerida kiireks ja mugavaks. JKK usub, et andmete kohapealse elektroonilise registreerimise päralt on jõudluskontrolli läbiviimise tulevik.

Toimus seminar "Tarkusi seakasvatatajale"

JKK korraldas 2006. a novembris Pärnus seminari "Tarkusi Seakasvatatajatele". Varem on JKK korraldanud sarnaseid seminare piimaveisekasvatatajatele.

Lektoritena esinesid teadlased Eesti Maaülikoolist (EMÜ). Tiiu Saare ettekanne käsitles põrsaste kõhulahtisuse ja võdrutusjärgse kangumise põhjuseid. Saime põhjaliku ülevaate sigade tsirkoviirusest ja proliferatiivsest enteropaatiast. Professor Meili Rei rääkis liha kvaliteedi mõjust lihatoodetele. Alo Tānavots tutvustas ultraheliaparaadi tööpõhimõtteid ning kultide hindamistulemusi. Sooja vastuvõtu osaliseks sai Mati Roasto ettekanne toiduhügieeni ja -kontrolli ning toiduohutuse ja seakasvatuse teemal. Huvitav oli kuulata Ragnar Lemingu ettekannet sigade käitumise ja heaolu teemal, sest paljud praegustest spetsialistidest ei ole seda koolis õppinud. Väga suurt huvi pakkus Vaike Paasi kui praktiku ettekanne oma kogemustest emiste tiinestamisel OÜ Pihlaka Farmis. Aretusprogrammi "Marmorliha" eesmärkide kaasajastamisest rääkis Eesti Tõusigade Aretusühistu juhatuse esimees Raivo Laanemaa.

Tagasisidelehtedelt selgus, et seminar vastas osalejate ootustele. Rahul oldi nii korraldusliku poolega kui ka esinejate ja ettekannetega. Eriti kõrgelt hinnati Mati Roasto, Vaike Paasi ja Ragnar Lemingu ettekandeid. Väga oluliseks peeti ka ühise koosolemise võimalust.

Paljud seminaril osalenud tuleksid seminarile ka tulevikus. Edasistel seminaridel soovitakse esinema rohkem praktikuid (seakasvatatajad, farmijuhid), samuti söötmisspetsialiste ja veterinaare.

Täname kõiki esinejaid ja osalejaid ning loodame, et saame sarnastel seminaridel kokku ka edaspidi!

Uuendused

Alates 2006. a novembrist on võimalik kõigil soovijatel kontroll-lüpsid JKKsse edastada elektrooniliselt (Vissuke → Sündmused → KL). Kui siiani oli kontroll-lüpside edastamiseks kaks moodust –

laudalehel või failina, siis nüüd saab iga lehma tulemused registreerida Vissukeses. Andmed on võimalik sisestada ette kuvatud nimekirja järgi või loomapidajale sobivas loomade järjestuses. Kõigi andmete

elektroonilise edastamise korral ei ole JKKsse laudalehte enam vaja saata. Sel juhul tuleb igasse piimaproovikasti kindlasti lisada saateleht.

Sigade jõudluskontrollialane terminoloogia I osa

Viimastel aastatel on JKKst suhteliselt tihti küsitud jõudluskontrollialaste terminite tõlget erinevatesse keeltesse. See on tingitud mitmetest asjaoludest – kõik seafarmi omanikud ei ole eestlased, vaid on ka välisriikide kodanikke; sigu müüakse teistesse riikidesse, eriti Venemaale; farmi omanikud kasutavad välisriigi konsulentide teenuseid. Sellest tulenevalt otsustasime koostada minisõnastiku, millest on võimalik leida eestikeelsele sõnale vaste inglise, saksa ja vene keeles. Sõnastiku koostas infotehnoloogia osakonna arendussektori programmeerija Mae Uri. Sõnastikus on sõnad järjestatud tähestikulises järjekorras ning sõnastik hakkab ilmuma JKK Sõnumites nn järjejutuna.

EESTI	INGLISE	SAKSA	VENE
aastaemis	sow per year	1 Jahr alte Sau /Jahressau	годовая свиноматка
abort	abortion	Abort	аборт
ahtrus	dryness, barrenness	Unfruchtbarkeit	яловость
allkiri	signature	Unterschrift	подпись
amm	nurse	Amm	кормилица
andmebaas	database	Datenbasis, datenbank	база данных
anomaaliad	anomalies	Anomalien	аномалии
aretusfarm, -kari	breeding farm, - herd	Zuchtvieh	племенная ферма, племенное стадо
aretusindeks	breeding value	Zuchtwert	племенная ценность
aretusliin	breeding line, breeding stock	Zuchtlinie	заводская линия
aretusmeetod	breeding method	Zuchtmethode	метод разведения
aretuspõrsas	store pig for breeding	Zuchtläufer	племенной поросенок
aretusväärtuse hinnang	Estimated Breeding Value (EBV)	Zuchtwertschätzung	оценка племенной ценности
Austria	Austria	Österreich	Австрия
baasaretusfarm, -kari	nucleus farm, - herd	Basisherde	базовая племенная ферма
djurok	Duroc	Duroc	дюрок
ebaproduktiivsed päevad	nonproduction days	Verlusttage	непродуктивные дни
Eesti	Estonia	Estland	Эстония
Eesti Tõusigade	Estonian Pig Breeding	Assoziation Estnisch	Эстонская Ассоциация
Aretusühistu	Association	Zuchtschwein	Свиноводства
ema (E)	dam (D)	Mutter (M)	мать (М)
emaema EE	MGD maternal granddam	M.M Muttersmutter	ММ мать матери
emaemaema EEE	MGDD	M.M.M	МММ мать матери матери
emaemaisa EEI	MGDS	M.M.V	ОММ отец матери матери
emaisa EI	MGS maternal grandsire	M.V Muttersvater	ОМ отец матери
emaisaema EIE	MGSD	M.V.M	МОМ мать отца матери
emaisaisa EII	MGSS	M.V.V	ООМ отец отца матери
emis	sow	Sau, Altsau, (Mutterschwein)	свиноматка
emise ≥ 2. psk	multiparous sow's litter	Altsauenwurf	вторичный помет
esmaspoegimise vanus	age at first farrowing	Abferkelalter	возраст первого опороса
esmaspoeginu pesakond	sow's first litter	Erstlingswurf	первичный помет
esmaspoeginud emis	first farrowed sow	Erstlingssau	первородящая свиноматка
esmasseemendus	first mating	Erstbelegung	первичное осеменение
esmasseemenduse vanus	age at first insemination	Erstbelegungsalter	возраст первичного осеменения
ettevõte	company, enterprise, firm	Betrieb	предприятие
geneetiline hindamine	genetic evaluation	Genetisch Evaluation	генетическая оценка
hindamine	evaluation	Auswerten	оценивание, бонитировка
Holland (Madalmaad)	Netherlands	Niederlande	Нидерланды (Голландия)
hämshir	Hampshire	Hampshire	хампшир
imetamisperioodi pikkus	lactation days	Säugelage	длина лактации
imetav emis	nursing, suckling sow	Sau, säugende	кормящая свиноматка
imikpõrsa kaod	losses of suckling piglets	Ferkelverluste	потери подсосных поросят
imikpõrsas	sucker pig, suckling piglet	Saugferkel	сосунок
individuaalnumber (nr)	identification tag	Geflügelmarke, Nummer	номерная марка, идент. нр.
indlemine	heat, hogging	Rauschen	период стечки у свиней
Inglismaa	England	England	Англия
isa (I)	sire (S)	Vater (V)	отец (О)
isaema IE	PGD paternal granddam	V.M Vatersmutter	МО мать отца
isaemaema IEE	PGDD	V.M.M	ММО мать матери отца
isaemaisa IEI	PGDS	V.M.V	ОМО отец матери отца
isaisa II	PGS paternal grandsire	V.V Vatersvater	ОО отец отца
isaisaema IIE	PGSD	V.V.M	МОО мать отца отца
isaisaisa III	PGSS	V.V.V	ООО отец отца отца

Ülevaade sigade jõudluskontrollist Soomes

Jõudluskontrolli Keskuse väliteenistuse osakond käis oktoobris õppereisil Soomes. Kahepäevase reisi eesmärk oli tutvuda Soome jõudluskontrolli ja aretuse süsteemiga. Meid võttis vastu *ProAgria Maaseutukeskusten Liito* (edaspidi ProAgria). Firma liikmeteks on mitmed põllumajandusega seotud asutused. Jõudluskontrolli ja aretusega seotud asutustest kuulub ProAgriasse andmetöötluskeskus *Maatalouden Laskentakeskus*, FABA (Soome põllumajandusloomade aretusorganisatsioon) ja piirkondlikud nõuandekeskused. ProAgria pakub põllumajandustootjatele mitmeid teenuseid, millest üks on põllumajandusloomade jõudluskontroll.

Sigade jõudluskontrolliga tegeleb ProAgrias viis inimest paarisajast. Sigade jõudlusandmeid kogutakse kahe erineva programmiga – WinPig ja finPOTKA. Talu valib programmi vastavalt tootmisuunale. Aretussuunaga talud kasutavad FABA programmi finPOTKA, tootmissigalad kasutavad Taani programmi WinPig. FinPOTKA programmiga kogutakse aretuseks vajalikke andmeid ja suurema tähelepanu all on aretusalsed analüüsid. WinPig on aga suunatud ökonoomsusnäitajate kogumisele ja majandusliku tasuvuse hindamisele. Mõlema programmi kasutajad edastavad oma andmed andmetöötluskeskuse keskandmebaasi. Soome talunikud on väga huvitatud oma tulemuste võrdlemisest teistega ja selline võimalus on neile loodud. Hiljuti valmis spetsiaalne trükis “Talu analüüs”. Sisuliselt on see analüüs sarnane meie seakasvatavatele juba 2003. a koostatud edugruppide trükisega. Kahjuks puudus selle vastu Eesti seakasvatavate huvi. Meie seakasvatavate soovi korral võiksite edugruppide trükise koostada 2006. a kohta.

Aretustööd korraldab Soomes ProAgria üks liikmetest – FABA. Nii veiste, sigade kui ka teiste põllumajandusloomade aretust koordineeritakse ühes asutuses. Kokku töötab FABAs 90 inimest, neist piirkondades 65 ja keskuses 25. Tähtsal kohal on tõuraamatu pidamine. Sigade aretuse osakonnas peetakse nelja tõu tõuraamatut. Geneetilise hindamise meetodika erineb Eestis kasutatavast. Emiste osas hinnatakse geneetiliselt poegimisintervalli ja võõrutatud põrsaste arvu ning aretusväärtuste järgi tuuakse välja ka vastavate näitajate geneetilised trendid. Lihajõudlusnäitajatest hinnatakse geneetiliselt ööpäevast juurdekasvu, söödakasutust, tailihasisaldust ja pekipaksust. Erinevalt Eestist kogutakse hindamiseks vajalikud lihajõudlusnäitajaid katsejaamades. Lisaks eelpool nimetatud näitajatele hinnatakse geneetiliselt ka liha happesust.

Soomes toimib hästi nõustamissüsteem. Nõustamisteenuse tõhustamiseks on ProAgrial kasutada mitmeid erinevaid programme põllumajandusliku tootmise tasuvuse hindamiseks. Andmeid sisestab reeglina programmidesse talunik. Kui seda teeb nõustaja, siis selle eest küsitakse lisatasu. Nõustamisteenus on kohustuslik jõudluskontrolli tegevatele taludele.

Andmeid talu nõustamiseks saab konsulent andmetöötluskeskuse keskandmebaasist. Nimetatud firma töötajatest 67% on infotehnoloogia eriala ja 33% põllumajandusliku eriala inimesed. Sama asutus annab klientidele õigusi andmebaasi kasutamiseks – andmete edastamiseks ja analüüside saamiseks. Arveid makstakse korrektselt, kuna võlgnikelt võetakse ära andmebaasi kasutamise õigused. Kui võlga ei ole likvideeritud kahe meeldetuletuse järgselt, infot enam ei avalikustata. Nõustajale annab andmetöötluskeskus õiguse näha talu andmeid, kui tal on sõlmitud taluga vastav leping.

Lõpetuseks veel mõned tähelepanekud Soome jõudluskontrolli ja aretustöö korraldamisest. Seemendusjaama testloomade, eelkõige testpullide spermat väljastatakse tasuta, et saada kiiresti

andmeid uute loomade kohta ja hinnata neid võimalikult lühikese aja jooksul.

Soome riik ei toeta jõudluskontrolli ja selle teenuse eest maksab loomaomanik ise. Kui spermat tellitakse väljaspool ettenähtud aega, siis maksab doos spermat tavalisest rohkem.

Ka Soomes on omad mured. Lihatööstused ei ole rahul aretustulemustega, seda eriti lihakvaliteedi osas ja tapamajad tahavad osta Taanist kulte ning teha oma kuldijaama.

Kokkuvõtteks võib öelda, et Eesti jõudluskontrolli süsteem ei ole halvemini korraldatud kui Soome oma. Mõnes asjas oleme isegi eespool. Eesti seakasvatavad on olnud väga tublid ja läinud edukalt üle andmete elektroonilisele edastamisele. Seda osa Soomes veel arendatakse.

Külli Kersten

Sigade ja muude loomade sektori juhataja

Jõudlusandmete kogujate atesteerimisest

Jõudlusandmete kogujate tunnistuste uuendamine on jõudnud lõpule. 2006. aastal oli inimestel võimalik valida kahe variandi vahel – ainult testi täitmine tunnistuste uuendamiseks või testi täitmine koos vastava koolitusega. Tunnistust sai uuendada mitmes paigas – Jänedal, Raplas ja Kuressaares. Nendes kohtades rääkisime kolme aasta jooksul toimunud süsteemi arengust, uuendustest ja muudatustest. Pärast tunnistuse saamist tekkis meeldiv vestlusring. Farmi spetsialistid vahetasid tööalaseid kogemusi ja arutlusteemad hõlmasid nii sigade märgistamist, seadusi, algdokumentide täitmist, kontrollorganite tähelepanekuid ja ettepanekuid. Kogemusi vahetati ka Possu kasutamise osas. Jõudlusandmete kogujate koolitus toimus ainult 14. detsembril Tartus. Põhirõhk oli koolitusel suunatud sigade geneetilisele hindamisele kui kõige raskemale lõigule jõudluskontrollis. Tunnistuste uuendamise päevadel kogusime informatsiooni ka Possu programmi kohta. Kõik kohalolijad täitsid vastava küsimustiku. Programmi kasutajate vastuste ja arvamuste alusel on hea võimalus muuta Possu programm veelgi mugavamaks. Aitäh kõigile, kes oma mõtted kirja panid.

Külli Kersten

Possu tugiteenusest ja litsentsi suurendamisest programmis

Märkamatu on möödunud aasta sellest, kui viimased farmid said db-Planeri asemel endale Possu programmi. Uue programmi kasutusele võtmisega toimus muudatusi ka programmi kasutamiseõigustes ja hinnapoliitikas. Lisandusid mõisted Possu tugiteenus ja litsents, millest andsime teile esmase ülevaate JKK Sõnumites Aprill 2006. Need kaks terminit on omavahel seotud. Litsentsi suuruse määrab see, mitme aktiivse emise ja kuldi andmeid on võimalik programmi sisestada. Litsentsi maksumusest sõltub aga tugiteenuse hind, mis moodustab 20% farmi litsentsi maksumusest. Tugiteenuse eest esitatakse Possu kasutajale arve üks kord aastas, võttes aluseks tugiteenuse lõppemise hetkel karjas olevate põhikarja loomade arvu. Kui mõni farm on loomade arvu oluliselt muutnud, siis palume sellest teatada. Possuga kohanemise perioodil oli litsentsi suurendamine tasuta. 2007. aastast alates tuleb farmi litsentsi hakata juurde ostma, arvestades, et litsentsi suurendamine ühe emise võrra maksab kümme krooni. Litsentsi suurendamiseks palume pöörduda Vaike Konga poole telefonil 738 7751.

Külli Kersten

Tutvumas Soome jõudluskontrolliga

Möödunud aasta oktoobris külastas Jõudluskontrolli Keskuse (edaspidi JKK) 15-liikmeline grupp Soome Vabariiki. Kahepäevase reisi eesmärgiks oli tutvuda Soome aretus- ja jõudluskontrolli süsteemiga, keskendudes peamiselt piimaveiste jõudluskontrollile. Lootsime üht-teist õppida ja mõne hea idee ka Eestisse kaasa tuua. Reisisihi valikul olid määrava tähtsusega 3 asjaolu:

1. Soome jõudluskontrolli süsteemi hea tase, mida on rahvusvaheliselt tunnustatud 2006. aasta ICARi kongressi korraldusõiguse andmisega.

2. Meie vastuvõtja, Soome piimaveiste jõudluskontrolli eest vastutav, ProAgrias töötav Juho Kyntäjä on töötanud ka Eestis, mistõttu tunneb ta meie olukorda ja räägib päris hästi eesti keelt. Tagantjärele tarkusena võin väita, et reisi planeerides alahindasin seda asjaolu.

3. JKK ei ole Soomes “õpipoiss”, sest soomlased võtsid oma praegu kasutusel oleva andmebaasimudeli üle just JKKlt. Seega on nad teadlikud meie tasemest, mis on oluline eelkõige seetõttu, et kohtumisel ei räägita näiteks loomade märgistamise vajalikkusest jõudluskontrolli läbi- viimisel.

Millised aga on Soome ja Eesti jõudluskontrolli süsteemide peamised erinevused?

Erinevus on juba organisatsioonilises ülesehituses. Kui Eestis tegeleb JKK jõudluskontrolli tsükliga algusest lõpuni, siis Soomes on see erinevate loomapidajatele kuuluvate organisatsioonide vahel jaotatud. Näiteks:

- piimaproovide kokkuvedu ja piimaproovide analüüsimeetodite teostab Valio piimatööstus;

- kogu andmetöötlus ja infotehnoloogiline arendus (programmeerimine) toimub andmetöötluskeskuses Maatalouden Laskentakeskus;

- jõudluskontrolli ideoloogiline arendamine ja keskne juhtimine toimub ProAgria keskuses, kus aretusorganisatsiooniga FABA tihedat koostööd tehakse;

- piirkondlik jõudluskontrolli korraldamine koos erinevate nõustamisvaldkondadega toimub ProAgria piirkondlikes kontorites.

Andmetöötlus, aretustöö ja jõudluskontroll toimub küll erinevates organisatsioonides, kuid tegemist on ühe organisatsiooni tütarfirmadega.

Loomapidajale on üheks suuremaks ja ka olulisemaks erinevuseks see, et Soomes on kõik loomakasvatusega seotud andmed ühes andmebaasis (jõudluskontroll, veterinaaria, loomade registri andmed ja ka piimakvoodi täitmine), seega on sealsele loomapidajale võõras andmete topeltesitamine või Eestis toimuv järelkontroll-lüps. Viimast just seetõttu, et jõudluskontrolli andmeid võrreldakse jooksvalt kvoodiandmetega. Järelkontroll-lüps tehakse ainult üksikutele juhtudel kõrgetoodangulistest karjadest.

Soome süsteemi tugevus on kindlasti jõudluskontrolli (loe: karjakontrolli) süsteemi laiaulatuslikkus, mis hõlmab kogu majapidamist toodangutest majandusliku tasuvuseni.

Toimunud reis andis meile kinnitust Soome väga heast tasemest, mille eelduseks on eelpool mainitud ühine andmebaas ja hea nõuandesüsteem. Õnneks ei ole ka Eestil põhjust häbenemiseks, sest meil on jõudluskontrolli süsteem küll väikese mahulisem, kuid andmete kvaliteedi osas oleme loodetavasti paremadki ehk oskar-lutsulikult: “kui kogu rehkendust ei jõua teha, siis tee pool, aga tee hästi!”.

Kaivo Ilves
Direktor

Tööjuubelid

01.01.2007 Ly Kogermann – 15

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee



Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Harju-, Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru, Pärnu-, Saaremaa klienditeenindaja	738 7754
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7700

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel.	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk		gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 1754	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmester	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

NB! Alates jaanuarist asub Harjumaa kontor uuel aadressil: Tuleviku 3, Laagri, Harju maakond.

Hea klient!

Kui palju võis olla 2004. aasta aprillis neid inimesi, kes hoides käes JKK Sõnumeid, pidasid seda naljaks? Sellele küsimusele ei oska keegi täpselt vastata, aga kolme aasta jooksul ilmunud 12 numbrit tõestavad, et nali see kindlasti ei olnud.

Nalja tegemise asemel oli meie eesmärgiks tutvustada teile lähemalt Jõudluskontrolli Keskuses toimuvat, juhtida tähelepanu uuendustele ja olulistele asjadele, selgitada jõudluskontrolliga seotud teemasid ja vahelduseks ka muhedat nalja teieni tuua. Aasta alguses toimunud küsitlus näitas, et üldiselt on meil see õnnestunud, kuid kohati on teie ootused suuremad. Kindlasti üritame teie soovidega arvestada ja tulevikus teid huvitavatel teemadel JKK Sõnumites või infolehtedes kirjutada.

Hoides käes jälle aprilli numbrit, mis maagilist 13ndat numbrit kannab, siis loodetavasti ei võta seda keegi halva naljana. Tõsiselt teemasid tuleb kindlasti tõsiselt võtta ja tagasivaadet 2006. aastasse võib uskuda. Kuid traditsiooniliselt on aprilli numbrisse ka väike nali peidetud, mis vaheldust pakkuma peaks.

Soovin kõigile rõõmsat naljakuud!



Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised**2006. aasta parimad veisekasvatajad**

Maaelu Edendamise Sihtasutus (MES) valib parimat piima- ja lihaveisekasvatajat koostöös Eesti Tõuloomakasvatajate Ühistu, Veterinaar- ja Toiduameti, Jõudluskontrolli Keskuse, Eesti Maaülikooli Veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudi, Eestimaa Põllumajandustootjate Keskliidu, Eestimaa Talupidajate Keskliidu ja Põllumajandusministeeriumiga. Kui varem

valiti parimaid piimakarjakasvatajaid kahes grupis, siis sellest aastast valitakse parim piimakarjakasvataja ja parim lihaveisekarjakasvataja.

2006. aasta parimaks piimakarjakasvatajaks tunnistati **Ahto Vili (Torma Põllumajandusosaühing)** Jõgevamaalt ja parimaks lihaveisekarjakasvatajaks **Leino Vessart (OÜ Karitsu Rantšo)** Raplamaalt.

2006. aasta jõudluskontrollist

1. jaanuaril 2007 oli jõudluskontrollis 99 596 lehma, mis moodustab 91,5% Eesti lehmadest. Jõudluskontrollialuseid piimakarju oli 1475. Keskmise lehmade arv karjas oli 67,5 lehma.

2006. aasta oli tulemuslik. Aastalehma kohta saadi 6862 kg piima. Maakondadest oli parim Põlvamaa 7715 kg-ga. Kahes karjas saavutati aastalehma toodanguks üle 11 000 kg piima: Lea Puuri Õunapuu talu lehmad lüpsid 11 907 kg ning OÜ Põlva Agro lehmad 11 145 kg piima. Suurima laktatsiooni piimatoodangu lüpsis EHF lehmadest Haavi – 16 794 kg, EPK lehmadest Loodi – 13 593 kg (mõlemad OÜ Põlva Agro), EK lehmadest OÜ Sarapiku Piim lehm Põnna – 9395 kg. Avo Kruusla lehm Õuni püstitas eesti punast tõugu lehmade eluajatoodangu rekordi – 96 539 kg.

2006. aastal pöörati JKKs suurt tähelepanu elektroonilise teenuse arendamisele. Loomapidajate seas said kiiresti populaarseks kontroll-lüpsi tulemuste edastamine Vissukese kaudu ja subkliinilise ketoosi võimalikku esinemist näitav analüüs.

Sigade jõudluskontrollis oli 1. jaanuari 2007. a seisuga 43 karja ja 17 380 siga. Viljakamad emised olid Ermo Sepa talus, kus elusalt sündis 11,9 põrsast pesakonnas. Kõige rohkem põrsaid pesakonnas võõrutati OÜ Pihlaka Farmis – 11,5. Sama farm oli ka emiste kasutamise efektiivsusest parim – karja keskmine toodanguindeks oli kõrgeim (25,5). Parimad emised viljakuse suhtelise aretusväärtuse järgi olid AS Ruixi Mõisas – 105,7, jõudluse suhtelise aretusväärtuse järgi OÜ Estpig Tännassilma farmis – 117,2.

Sigade jõudluskontrollis oli pöhirõhk suunatud andmete kvaliteedile. Loodi sigade põlvnemisandmete elektroonilise edastamise võimalus loomade müümisel ühest karjast teise. Rakendatud on andmete õigsuse kontroll kolmel tasandil – andmete sisestamisel Possusse, andmete kandmisel andmebaasi ja andmebaasis andmete vahel tekkivate seoste alusel. JKK ja ETSAÜ ühistööna valmis seemendusjaama kultide info dünaamiline avaldamine JKK andmebaasist aretusühistu koduleheküljel. Sellised uuendused on vähendanud ebaloogiliste andmete arvu miinimumini.

Uuendused

Esimesena Eestis võttis lüpsirobotid kasutusele AS Pakar Harjumaal 2006. aastal. Jõudluskontrolli toodanguarvutamine vajab robotlülpsil erikäsitlust. Kontrollpäeva (24 tunni) piimatoodangu, piima rasva-, valgu- ja karbamiidisalduse ning somaatiliste rakkude arvu arvutamisel lähtume ICARi (Rahvusvahelise Jõudluskontrolli Komitee) soovutestest. Kontrollpäeva piimakoguse täpselt hindamiseks vajame vähemalt

14 viimase lüpsi algusaega ja lüpsikogust. Piimakomponentide sisalduse määramiseks on vaja võtta üks piimaproov. Kontrollpäeva piimavalgu- ja karbamiidisaldus ja somaatiliste rakkude arv võetakse võrdseks selle ühe proovi analüüsitulemustega. Rasvaprotsendi hindamiseks kasutame hollandlaste (Peeters, Galesloot) poolt väljatöötatud regressioonvõrrandit. Võrrandi rakendamiseks on vaja teada

piimaproovi rasva- ja valgusisaldust, ajavahemikku kontroll-lüpsi ja sellele eelneva lüpsi vahel ning ajavahemikku kahe kontroll-lüpsile vahetult eelneva lüpsi vahel, piimakogust proovivõtul ja sellele eelneval lüpsil, päevi laktatsiooni algusest, laktatsioonikorda, proovivõtu kellaaega ja kuud.

Vastavalt kokkuleppele ei ole JKK-l õigust regressioonivõrrandit avaldada.

Sigade jõudluskontrollialane terminoloogia II osa

EESTI	INGLISE	SAKSA	VEENE
jalad	legs	Beine	ноги
jõudlus	production	Produktionsleistung	продуктивность
Jõudluskontrolli Keskus (JKK)	Animal Recording Centre (ARC)	Zentrum für Leistungs-kontrolle	Центр Учета Продуктивности Животных
jõudluspäevad	performance days	Leistungstage	дни продуктивности
järglaste arv	no of progeny	Anzahl Nachkommen	количество потомков
kadude põhjused	causes of losses	Verlustgrund	причины потери
Kanada	Canada	Kanada	Канада
kaod, hukkumised	losses of piglets	Verluste	потери
karja täiendus	replacements selected for the herd	Viehzüchtergänzung	пополнение стада
karjast väljaminek	culling, removal, waste	Merzen, Abgangs	выбраковка
karjatest	on-farm test, field-test	Farm-test	контроль на ферме
karjatuleku kuupäev	herd entry date	Einstalldatum	дата вхождения в стадо
karjatuleku vanus	age at herd entry	Einstallalter	возраст вхождения в стадо
kasupõrsad	crossfostering, foster-piglet	Ammenwurf	приемные поросята (приемыш)
kasutamine väljaminekuni	using until culling	Benutzung bis Ausgang	использование до выбраковки
keskkonna mõju	environmental management	Umwelt Effekt	влияние среды
keskmine	average	Durchschnitt	среднее
keskmine emiste arv	average total female inventory, no of sows	Durchschnittszahl von Sauen	среднее количество свиноматок
kokku	total	Gesamt	всего
kuldi kasutamine	boar utilization	Natursprung NS	использование хряка
kult	boar	Eber	хряк
kunstlik seemendus (KS)	artificial insemination (AI)	Künstliche Besamung (KB)	искусственное осеменение (ИО)
kuupäev	date	Datum	дата
kõrgus	height	Höhe	высота
kõrvamärk	ear tag	Ohrmarke	ушная бирка
laut	barn (US), pigsty, pig house	Stall	свинарник
Leedu	Lithuania	Litauen	Литва
liha kvaliteet	meat quality	Fleischqualität	качество мяса
lihakombinaat, tapamaja	slaughterhouse	Fleischfabrik, Schlachthof	мясокомбинат, бойня
lihasiga	heavy baconer, meat-type pig	Fleischwein	мясная свинья
lihassilma läbimõõt	muscle depth, thickness	Muskel Durchmesser	диаметр “мышечного глазка”
lihassilma pindala	loin eye area	Muskelfläche	площадь “мышечного глазка”
loom	animal	Tier	животное
loomade pidamine, söötmine	animal nutrition, feeding	Tierernährung, Tierfütterung	содержание, кормление животных
Läti	Latvia	Lettland	Латвия
maa	country	Land	страна
maakond	county	Landkreis	уезд
maatõug	Landrace (L)	Baconschwein	местная порода свиней
majanduslik hindamine	economic evaluation	Ökonomisch Evaluation	экономическое оценивание
mass	weight	Wurfgewicht	масса, вес
massi-iive, ööpäevane juurdekasv	daily gain, weight gain, gain in weight	Gewichtszuwachs	суточный прирост массы
märkused	notes	Bemerkung	замечания
määrus	regulation	Verordnung	постановление
müüja	seller	Händler	продавец
müümiseks	on sale	Verkaufen	на продажу

Tähelepanekuid sigade jõudlusnäitajate trendides

Kätte on jõudnud aeg teha väike paus igapäevatöödesse ja süveneda oma töö tulemustesse. Jõudlusnäitajate trendidest ülevaate saamiseks võrdleme seekord 2006. aasta tulemusi 1999. aastaga. Ette rutates võib öelda, et enamus tulemusi on positiivse trendiga, aga meil on ka näitajaid, millele on vaja hakata tähelepanu pöörama. Väga tõsiselt tuleks vaatluse alla võtta emiste tiinestumisega seotud probleemid. JKK andmebaasi andmetel suureneb vähehaaval ümberindlevate emiste osatähtsus,

aga veel suurem mure tekitaja on tendents, et seemendatud emistest jõuab poegimiseni iga aastaga järjest vähem loomi. Üha rohkem viiakse emiseid karjast välja põhjusega, et emis **ei ole tiinestunud, ei indle või on viljatu. Ajavahemikus 01.01.2000 – 20.08.2006 viidi prakeeritud emistest karjast välja 27,2% tiinestumisega seotud põhjustel.** Farmide lõikes jääb vastav näitaja vahemikku 9,8 – 60,3%. Eelpool nimetatu oli ka põhjuseks, miks 2006. a oli vaja muuta poegimiste protsendi arvutamise

valemit. Eelmise aastaga on halvast olukorrast mitmed farmid siiski suutnud välja tulla ja isegi suurendada emiste viljakust. Kuidas see neil õnnestus? Vesteldes nendega selgus, et mõni on muutnud emiste söötmisskeemi, mõni on vahetanud välja seemendaja, aga kõlama jäi ikka põhimõte, et **sigu on vaja jälgida ja seda peab tegema inimene**. Kui meie sigalates on läbi investeeringute söötmise ja sõnniku eemaldamine muudetud ülimalt lihtsaks, siis seda rohkem aega peaks jääma sigadega tegelemiseks. Teoreetiliselt teavad kõik, kuidas ja millal on vaja siga seemendada, aga inimesele on mugav korraldada tööd nii nagu temale sobib. Kõige kurioossem näide seemendaja tööst oli spermatuubi sisu tühjendamine sõnnikurenni. Seemendaja õnnetuseks aga juhtus seda nägema firma juht. Ka sellised asjad on võimalikud, nii et lisaks sigadele tuleb jälgida ka inimese töid ja tegemisi. Kehtib vana tuntud reegel – usalda, aga kontrolli. Kui tiinestumisega on farmides probleeme, siis poegimis- ja võõrutustulemused on kõik positiivse trendiga (tabel 2 ja 3). Emiste kasutamise efektiivsusest saab ülevaate tabelist 4, mis näitab, et emistelt saadud pesakondade arv enne väljaminekut on hakanud suurenema. Aga kas me peame normaalseks tulemust, et saame igalt emiselt enne väljaminekut 3,3 pesakonda ja kasutame emist ainult 1,7 aastat? Sellele näitajale tuleks samuti hakata tähelepanu pöörama ja selgitada põhjused, miks meie emised nii lühikest aega karjas püsivad. Kas võivad siin olla põhjusteks sigade pidamistingimused, loomade tervis või ei ole söötmistase vastavuses sigade aretustasemega? Optimaalne oleks saada emiselt 5 pesakonda. Elu on näidanud, et probleemile pühendumine toob kaasa positiivseid muutusi meie töös ja olukord ei tohiks olla lootusetu.

Aretustööd ja jõudluskontrolli viiakse läbi aretusprogrammi “Marmorliha” alusel. Sisuliselt on see ristandaretusprogramm, mida kinnitavad ka andmed – jõudluskontrollis olevatest sigadest oli eelmise aasta lõpuks 52,2% puhtatõulised (eesti maatõug – L, eesti suur valge – Y, hämpšir – H, pjeträän – P) ja 42% kahe põlvkonna ristandid (LY, YL, HP, PH). Eriti paistab silma ristandemiste järjest suurenev osatähtsus kui võrrelda seakarja tõulist koosseisu 2000. aastaga, mil “Marmorliha” programmi järgi oli aretustööd korraldatud alles mõni aasta. Jõudluskontrolli Keskuse andmebaasi andmetel hakkasid esimesed ristandemised porsaid tootma 1999. aastal. Ülevaate sigade tõulisuse muutumisest annab tabel 5.

Tabel 6. Parimad farmid erinevate näitajate järgi

Näitaja	Farmide nimed			
Elusalt sündinud porsaid pesakonnas	Ermo Sepa talu	OÜ Pihlaka Farm	OÜ Kehtna Seakasvatus	
Võõrutatud porsaid pesakonnas	OÜ Pihlaka Farm	OÜ Kehtna Seakasvatus	OÜ Estpig	
Elusalt sündinud porsaid aastaemise kohta	OÜ Pihlaka Farm	Ermo Sepa talu	OÜ Ääre Seakasvatus	
Võõrutatud porsaid aastaemise kohta	OÜ Pihlaka Farm	OÜ Vinimex Inju farm	OÜ Estpig	
Esmaspoegimise vanus	OÜ Estpig Tännassilma	OÜ Saare Peekon	OÜ Päidla	
Imetamisperiood (p)	OÜ Ääre Seakasvatus	AS Tamme Kuivatid	Valjala SK OÜ	
Vabaperiood (p)	Kehtna Seakasvatuase OÜ	OÜ Estpig Tännassilma	OÜ Estpig	
Põhikarja loomade keskmine J_SAV	OÜ Estpig Tännassilma	OÜ Pihlaka Farm	AS Kaubi Ettevõtte	
Põhikarja loomade keskmine V_SAV	AS Ruixi Mõis	AS Sõmeru-S	AS Todas	
Toodanguindeks	OÜ Pihlaka Farm	OÜ Vinimex Inju farm	OÜ Kehtna Seakasvatus	
Ümberindluste %	OÜ Väandra	OÜ SF Pandivere	OÜ Kehtna Seakasvatus	
Poegimise %	OÜ Väandra	OÜ SF Pandivere	OÜ Kehtna Seakasvatus	

Tabel 1. Emiste seemendamise / paaritamise tulemused

Aasta	Farmide arv	Keskmine emiste arv	Esmasseemenduste %	Ümberindluste %	Poegimise %	Väljaminek pärast seemendust %	Vanus esimesel seemendusel päevades
1999	50	249	21,9	17,7	72,7	9,1	258
2006	42	617	19,6	20,3	65,6	7,5	233

Tabel 2. Emiste poegimistulemused

Aasta	Sündinud porsaid pesakonnas			Sündinud porsaid aastaemise kohta		Vanus esimesel poegimisel päevades
	kokku	elusalt		kokku	elusalt	
		nooremis	vanaemis			
1999	10,7	9,4	10,3	20,3	19,0	379
2006	11,5	9,8	10,9	24,1	21,9	358

Tabel 3. Emiste imetamisperioodi näitajad

Aasta	Aastaemise kohta võõrutatud		Võõrutatud porsaid pesakonnas	Imikpörsate hukkimise %	Imetamis perioodi pikkus päevades	Vaba perioodi pikkus
	pesakondi	porsaid				
1999	1,9	16,6	8,8	12,7	38,5	12,0
2006	2,1	19,1	9,3	12,5	30,5	6,6

Tabel 4. Emiste kasutamise efektiivsus

Aasta	Kasutamine väljaminekuni			
	Pesakondade arv	Kasutamise aeg aastat	Võõrutusest väljaminekuni päevi	Seemendusest väljaminekuni päevi
1999	2,9	1,6	33,1	88,4
2006	3,3	1,7	10,3	74,2

Tabel 5. Jõudluskontrollis olevate sigade tõulise koosseisu muutumine

Aasta	Sigade arv	Puhtatõulised (L, Y, P, H)		Ristandid (YL, LY, PH, HP)		Muu tõug	
		arv	%	arv	%	arv	%
2000	12 594	11 366	90,2	875	6,9	353	2,9
2006	15 026	7841	52,2	6316	42	869	5,8

JKK uus teenus

Vastu tulles mitmete meie meesklientide soovidele alustab JKK selle aasta aprillist meeste jõudmisandmete kogumist. Projekti eesmärgiks on koostada andmebaas neist eesti meestest, kes jõuavad. Andmebaasi R-ossa kantakse nende meeste andmed, kes ei jõua või lihtsalt ei taha.

Eelmise aasta teises pooles läbi viidud pilootprojekti kontrollmõõtmiste tulemused näitasid, et meeste jõudmine sõltub põhiliselt tõust, vanusest, motivatsioonivormist ja tahtejõust. Et pisut illustreerida pilootprojekti tulemusi, toon siinkohal ära väljavõtte 01.01.2006 katseprotokollist:

1. Ants Tartumaalt jõudis tööle alles kell 9.15.
2. Ülo Pärnust jõuaks ära süüa 7 sardelli, oleks vaid õlut.
3. Mart Harjumaalt enam ei jõua.
4. Otto Valgast jõudis põgeneda.
5. Villu Jõgevamaalt jõuaks küll, aga ta ei viitsi.

Meie uue teenusega tutvuda ja oma jõudmisandmeid sisestada saate aadressil www.jkkeskus.ee/joudevmees/. Kõik jõudmisandmete kogujad peavad omama vastavat tunnistust, mille väljastavad JKK spetsialistid siis, kui jõuavad.

Meeldivat koostööd soovides,
Jõu-An Ikka
Projektijuht

JKK Sõnumite küsitlus

Jaauarikuu JKK Sõnumite vahelt leitud küsitluse täitis ja tagastas JKKle 245 inimest. Saime küsitlusest palju asjalikke ja huvitavaid ettepanekuid ning teemasid, mida üritame edaspidi JKK Sõnumite ja infolehtede väljaandmisel kajastada. **Aitäh kõigile küsitluse täitjatele!**

Õnn naeratas JKK saunalina loosimisel **Krista Karask** ile Ida-Virumaalt. **Palju õnne!**

JKK 2006. aasta arvudes

- JKK andmebaasis oli 31.12.2006 seisuga 141 906 sea, 2 461 168 veise ja 593 kitse andmed.
- 2006. aastal sisestati JKKs 1 233 565 piimaveiste sündmust. Loomapidajad sisestasid elektrooniliselt 161 851 piimaveiste sündmust.
- Possu kaudu sisestati sigade andmebaasi 180 231 põlvnemise ja toodangu kirjet.
- Lihaveiste andmebaasi sisestati 10 227 sündmust.
- 31.12.2006 seisuga oli programmi Vissuke kasutajaid 431, Possu kasutajaid 45 ja Liisu kasutajaid 23.
- Sigade jõudluskontrolli alustas kolm ja lõpetas neli farmi. Piimaveiste jõudluskontrolli alustati 14 ja lõpetati 576 korral. Lihaveiste jõudluskontrolli alustati 40 ja lõpetati 102 korral.
- Klientidele korraldati üks seminar ja 16 infopäeva.
- Anti välja 371 veiste ja 43 sigade jõudlusandmete koguja tunnistust.
- Viidi läbi 33 seafarmi külastust, 565 piimakarja külastust ning teostati 165 järelkontroll-lüpsi (millest 114 olid esmakordsed ning 51 teistkordsed).
- JKK laboris analüüsiti 1,64 miljonit piimaproovi, mis on 136 666 proovi kuus. Liitritesse ümberarvutatuna teeb see 5500 liitrit piima kuus.
- JKK piimaproovide kogumise auto läbib iga kuu 315 piimaproovi kogumise punkti. Piimaringide pikkus kokku on 10 720 kilomeetrit. 2006. aastal läbiti piimaproovide kogumisel ca 129 000 kilomeetrit, mis oleks ligikaudu 3,2 tiiru ümber maakera.
- Piimaproovide laborisse jõudmisest kuni vastuste postitamiseni kulub keskmiselt kaks päeva.
- Müüdi 105 398 veiste, 29 434 lammaste, 10 751 sigade ja 783 kitsede kõrvamarki ning 16 599 veiste, 1040 lammaste ja 21 kitsede asenduskõrvamarki.

Tööjuubelid

10. tööjuubel

01.06.2007 Malle Unt – zootehnik
Pärnumaal

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee



Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Harju-, Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru, Pärnu-, Saaremaa klienditeenindaja	738 7754
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7700

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel.	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjuma	Maire Põhjola	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 1754	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Hea klient!

Oleme Jõudluskontrolli Keskuses viimastel aastatel töötanud andmete usaldusväärsuse tõstmise nimel ja andmete täpsust kõikjal rõhutanud. Aasta tagasi saadud ICARI eritempli kasutamiseõigus oli Jõudluskontrolli Keskusele ühe olulise eesmärgi täitumine. Kui teenuse täpsus on saavutatud, siis järgmine samm on Jõudluskontrolli Keskuse jaoks töö teenuse kättesaadavuse nimel. Oluline aspekt on teenuse mugavus kliendile, tegemata järeleandmisi andmete usaldusväärsuses. Oleme arendanud jõudluskontrolli süsteemi lambakasvatatajatele (Pässu), lihavesikasvatatajale (Liisu) ning uuendanud sigade jõudluskontrolli andmekogumissüsteemi Possu näol. Õnneks on ka piimavesikasvatatajatele mõeldud Vissuke pidevalt arenenud, kuid piimaveiste jõudluskontrolli süsteem tervikuna on mõnda aega olnud muutusteta.

Tänaseks on selged eesmärgid, mille suunas piimaveiste jõudluskontrolli teenust soovime arendada. Klientidele huvipakkuvamad on ehk jõudluskontrolli lihtsustamine ja elektrooniline andmevahetus. Kahjuks ei oska me keegi Jõudluskontrolli Keskusest täna lubada, millised uuendused või muutused on järgmiseks aastaks ellu viidud.

Kindel on aga see, et juba käesolevast kuust katsetame oma võimekust kiirendada teenust tasemeni „täna kogutud proovide vastused väljastame järgmisel päeval“. Loomulikult suudame sellist teeninduse taset pakkuda ainult siis, kui meile tulevad korrektselt täidetud paberid!

Loodan väga, et järgmiseks aastaks suudame lahendada aastaid probleemiks olnud andmevahetuse PRIAga, mille tulemusena kaoks ära andmete topeltesitamise vajadus.

Kuid ka siin kehtib vanasõna „tibusid loetakse sügisel“ ja eks meiegi oleme sügisel targemad.



Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised**Eesti piimatoodangu rekord**

Põlva Agro Osühingu lehm Võrgu ületas maikuus senise piimatoodangu rekordi koguni 741 kg võrra. Lehm Võrgu kolmanda laktatsiooni toodang oli 17 535 kg (22.06.06-3-17535-2.6-456-2.73-479-935), mis on Eesti lehmade seas läbi aegade suurim laktatsiooni piimatoodang. Võrgu isa on pull Etazon Lambro-Et, kes on kuulus oma tütarde kõrge piimatoodangu poolest.

Eelmine rekord kuulus Põlva Agro OÜ lehm Haavile, kelle teise laktatsiooni toodang oli 16 794 kg (15.01.06-2-16794-2.58-434-3.26-548-981).

JKK koostatud tabelis “Teadaolevad rekordlehmad läbi aegade” kuuluvad 16 esimest kohta Põlva Agro OÜ lehmadele.

Veiste andmebaasi saab laadida looma foto

Foto laadimine eeldab sisselogimist ID-kaardiga. Foto lisamiseks otsite veiste andmekogus vastava looma ja kui sellel loomale ei ole varem pilti esitanud, siis avaneb tabeli allosas link Lisa pilt. Pildi ülesriputama saab oma pilte asendada ja kustutada oma pildi vaatamisel põlvnemisandmetes või veiste andmekogus vajutades .

Tagamaks piltide õigsust on fotode riputamine võimalik ID-kaardiga sisenedes ning teiste kasutajate pilte ei saa muuta ega kustutada.

Fotode avaldamise eesmärk on kiire ülevaate saamine lehma või pulli välimikust.

Uued analüsaatorid

JKK ostis Taani firmalt Foss Analytical A/S piimas üldbakterite arvu määramiseks analüsaatorid BactoScan FC 100 ja BactoScan FC 50. Analüsaatorid toolikusega vastavalt 100 ja 50 proovi/tunnis, töötavad läbivoolu tsütomeetria põhimõttel. Praegu toimub analüsaatorite paigaldamine ja kalibreerimine.

Seadmete vahetamise tingis asjaolu, et samast firmast 1999. a ostetud eelmise põlvkonna analüsaatoritele ei toodeta enam tagavaraosasid ja proovide analüüsimiseks vajalikke kemikaale.

Elektroonilised kõrvamärgid nüüd ka Eestis

Jõudluskontrolli Keskus tellis maikuus esimesed elektroonilised kõrvamärgid. Tellitud kõrvamärkide näol on tegemist katsepartiiga. Elektrooniliste kõrvamärkide (edaspidi EID) kasutamist igapäevatoös katsetatakse AS Tartu Agro Vorbuse farmis koostöös DeLaval ASiga.

EID märk sarnaneb väliselt põrsaste märgistamisel kasutatavale nn nõobile. Kõrvamärgis on andmekandja, millesse on salvestatud looma registrinumber. Lisaks salvestatud infole on looma registrinumber kõrvamärgile ka trükitud. Seega on looma võimalik identifitseerida nii spetsiaalset lugejat kasutades kui visuaalselt.

Elektroonilistel kõrvamärkidel on mitmeid eeliseid. Pärast sündi pannakse loomale paremasse kõrva tavapärane kõrvamärk ning vasakusse kõrva andmekandjat sisaldav kõrvamärk (EID). Märgistamiseks sobivad praegu kasutusel olevad aplikaatortangid.

Kui farmi tehnoloogia toetab EID lugemist, ei ole edaspidi noorloomadele ja lehmadele enam eraldi respondereid vaja kasutada. Loom identifitseeritakse EID märgi kaudu ning kaob vajadus kasutada igapäevatoös lisaks inventari- ja/või registrinumbrile ka respondri numbrit.

Maailmas on EID märgid kasutust leidnud loomade identifitseerimisel automaatsõõtjate ja -jootjate puhul, loomade sorteerimisel, loomade kaalumisel, identifitseerimisel lüpsiplatsil nii tavalüpsi kui kontroll-lüpsi käigus ning lihatööstustes.

JKK on teinud Põllumajandusministeeriumile ettepaneku seadusandluse muutmiseks, et Eestis seadustada EID kõrvamärkide kasutamine.

Täidetud laudakaardi tellimine

Alates juulikuust on Jõudluskontrolli Keskusest võimalik tellida põlvnemisandmetega laudakaarte.

Täidetud kaardi hind on 2 krooni, kaartide tellimiseks palume pöörduda klienditeenindajate poole.

Paaridevaliku programm – seakasvataja abimees

Eesti riik on väike ja see seab meile kohustusi, mida peame sigade aretuses jälgima. Teadlik paaride valik on üks selline teema. Sugulupaaritus on väikese loomapopulatsiooni juures väga lihtne tekkima kui olukorda ei kontrollita. Seda kinnitas mai lõpus JKK andmebaasi põhjal tehtud analüüs, kui palju on meie karjades esimese astme suguluspaaritusi perioodist 1.01.06–29.05.07. Esimese astme suguluspaarituste all mõeldakse seemendusi, kus seemenduskult, kuldi isa või kuldi ema on seemendatud emise eellaseks. Tulemustest selgus, et selliseid seemendusi oli üle 700.

43 jõudluskontrollis olevast farmist esines suguluspaaritust 37 farmis. Mõnes farmis oli suguluspaaritust 10%.

Ainult neljas farmis ei olnud ühtegi esimese astme suguluspaaritust. Need farmid olid OÜ Pihlaka Farm Harjumaalt, Haameri ja Külmsoo talud Põlvamaalt, Muuga PM OÜ Lääne-Virumaalt, Loyde OÜ Võrumaalt. Suguluspaaritust ei olnud võimalik analüüsida ühes farmis, kus eelmisel aastal alustati jõudluskontrolli ja emiste põlvnemisandmed on poolikud.

Suguluspaarituse osatähtsus farmide keskmisena ei ole veel ülitõsine probleem, aga et suguluspaarituste arv käesoleval aastal näitab tõusvat trendi võrreldes eelmise aastaga, siis on vaja sellele teemale tähelepanu juhtida. Erilist tähelepanu peaks hakkama pöörama paaride valikule kui ostetakse spermat ETSAÜ seemendusjaamast. Analüüsist selgus, et esimese astme **sugulusseemendusest on 36% tehtud seemendusjaama kultidega**. Jõudluskontrolli andmebaasi andmetel oli 12.06.07 seisuga karjas **609 suguluspaaritusega saadud emist, neist 220 emise isa oli seemendusjaama kult**. Sellest tuleb farmidel järeltada ainult üht — seemendusjaama spermat kasutades tuleb eelnevalt vaadata kuldi ja seemendatava emise põlvnemist.

Suguluspaaritust ei saa vältida, vaadates ainult kuldi nime ja emise isa nime. Kunagi ammu oli see võimalik, sest Eestis olid kindlad kuldi liinid. See tähendas, et kuldile anti täpselt selline nimi nagu oli tema isal, vanaisal, vanavanaisal jne. Kuldi liini mõiste sellises tähenduses oli väga suure praktilise väärtusega just suguluspaarituse vältimiseks, aga see ei ole enam niimoodi. Sugupuud tuleb uurida kindlasti registrinumbrate järgi. Teistest maadest imporditud kultide nimesüsteem erineb meie endisest süsteemist ja see tähendab, et imporditud kultidel ja nende eellastel on kõigil individuaalsed nimed.

Emiste ja kultide sugupuud on paaridevalikus vaja jälgida nii oma karja kulte kui ka seemendusjaama kultide puhul. Meie sigade populatsioon on väike. Seemendusjaama valitakse kulte baasaretusfarmidest, kus loomade arv ei ole suur. Samal ajal ostetakse nendest karjadest ka head aretusmaterjali emiste näol. Loogiline on ka see, et seemendusjaama kultide tütreid valitakse karja täienduseks. Seemendusjaama kultide tütreid on vaadeldavas perioodis valitud karja täienduseks 3824, mis moodustab emiste üldarvust umbes 20%. Eelpool toodud tähelepanekud näitavad, et suguluspaarituse tõenäosus on väga suur.

Probleemi tekkimist nägi JKK ette juba 2000. aastal ja töötas loomapidaja jaoks välja internetipõhise **paaridevaliku programmi**. Täna on selge, et ainus võimalus suguluspaaritust vältida on nimetatud programmi kasutamine. Programm pakub emise seemendamiseks kulte nii oma karjast kui ka ETSAÜ seemendusjaamast. Programm jälgib, et kult ei oleks emisega suguluses kolme põlvkonna vältel. Lisaks sellele on võimalik paaridevalikul aluseks võtta ka viljakuse ja jõudluse suhtelist aretusväärtust.

Need seafarmid, kellel ei ole võimalik kasutada internetipõhist paaridevaliku programmi, võiks meelde tuletada ühe vana tava — mitte kasutada karjas korraga väga paljusid erineva sugupuuga kulte. Iga paari aasta tagant võiks valida uue põlvnemisega kuldid, kellega on võimalik seemendada eelmisel perioodil karjas olnud kultide tütreid ilma suguluspaarituse ohuta.

Lõpetuseks teave neile, kes veel ei kasuta paaridevaliku programmi. Selle leiab JKK kodulehelt sigade päringute alt. Programmi kasutamiseks on vaja registreeruda andmebaasi kasutajaks. Selleks peab soovija esitama JKKle vastava avalduse. Avalduse vormi leiab samuti JKK kodulehelt.

Külli Kersten

Sigade ja muude loomade sektori juhataja

Jõudluskontrolli tulemused erinevates riikides 2006. a

Eesti seakasvatus muutub iga aastaga järjest kommertslikumaks ja majandamistulemused sõltuvad sealiha hindadest nii Euroopas kui ka mujal maailmas. Konkurents püsimiseks ei piisa sellest, et olla kursis eestisest tootmistulemustega. Tuleb teada ka teiste maade tootmisnäitajaid. Ülevaate olulisematest jõudluskontrolli näitajatest Soomes ja Norras annab järgnev tabel.

Näitaja	Eesti	Soome	Norra
Farmide arv	43	379	524
Keskmine emiste arv karjas	617	71,4	73
Kokku sündinud põrsaid aastaemise kohta	24,1	24,8	x
Võõrutatud põrsaid aastaemise kohta	19,1	19,7	22,7
Kokku sündinud põrsaid pesakonnas	11,5	12,1	13,5
Elusalt sündinud põrsaid pesakonnas	10,7	x	12,4
Võõrutatud põrsaid pesakonnas	9,3	9,6	10,6
Poegimiskordade arv väljaminekuni	3,3	3,5	2,7
Imikpõrsaste hukkumise %	12,5	12,9	14,4
Esmaspoegimise vanus päevades	358	369	353
Kahe poegimise vahe päevades	175,7	170	x
Imetamisperioodi pikkus	30,5	x	x

Eesti tulemused pärinevad 2006. a Jõudluskontrolli aastaraamatust, Soome andmed on ajakirjast “Sika 3/2007”, Norra andmed on võetud In-Gris kodulehelt.

Silmaringi laiendamiseks

XIII Balti aretuskonverentsil esitasid Leedu teadlased metssea ja kodusea ristandite liha kvaliteedinäitajate uurimuse tulemusi. Kuigi liha keemilise koostise ja kvaliteedi näitajad polnud statistiliselt oluliselt erinevad erineva genotüübi puhul, oli liha maitse ristandite puhul tunduvalt rikkalikum võrreldes kodusea lihaga. Ristandsigadel, nii ½ veresuse kui ¼ veresuse puhul oli suur jahutuskadu. Metssea geenide osatähtsuse suurenemisel suurenes jahutuskadu. Mida suurem oli metssea geenide osakaal ristanditel, seda kõrgem oli liha veesiduvusvõime ning keedukadu. Ka rasva sisaldus ja liha pH olid kõrgemad. ¼ metssea veresusega sigade lihastesiseses rasva sisaldus oli kõrgem ning värvus heledam.

Ristandite viljakust ei analüüsitud, kuid esines väga erineva suurusega pesakondi. Metssea ja kodusea ristandite kasvatamine omab praktilist tähtsust siiski vaid niššitoodete valmistamisel. Turismitaludes annab see ühe lisavõimaluse pakkuda mahedama ulukimaitsega sealiha.

Kasulik teave JKK sigade andmebaasi kasutamiseõigustest

Oleme jõudnud internetiajastusse ja seetõttu on meil kõigil kasutamiseks mitmeid paroole ja salasõnu andmepankadest info saamiseks. Levinum neist on pankade andmebaasi pääsemise salasõna. Sellega oleme kõik kokku puutunud. Teame ka seda, et panga paroole teistele isikutele ei avalikustata. Põhimõtteliselt sama lugu on ka JKKst antud andmebaasi kasutamiseõigustega. Oluline on hoida paroole ainult enda teada. Peame olema kursis, kellel on juurdepääs meie andmetele ja mida peaks tegema andmete turvalisuse huvides, juhul kui parooli teadvad inimesed lahkuvad töölt.

Sigade andmebaasi kasutamiseks antakse õigusi kolmel erineval juurdepääsu tasandil:

1. tasand — näeb osaliselt päringuid JKK koduleheküljelt;
2. tasand — näeb lisaks esimesele tasandile loomaomaniku kõiki jõudluskontrolli andmeid, kuid ei ole õigust andmete saatmiseks JKK andmebaasi;
3. tasand — lisaks kõikide andmete nägemisele on õigus saata JKK andmebaasi jõudluskontrolli sündmusi ja laadida oma arvutisse JKK infot.

Juurdepääsu tasandite väljastamisel on lähtutud isikute tööülesannetest ja ka andmete turvalisusest. **Esimese tasandi õigused** on antud VTA inspektoritele, kes oma ametiülesannete tõttu peavad nägema päringuid, mille alusel saab kontrollida aretusseaduse täitmist.

Teise tasandi õigused on antud ETSAÜ konsulentidele. Aretustöö korraldamiseks on neil juurdepääs kõikide farmide jõudlusandmetele Possu programmi kaudu. Samas puudub neil võimalus andmete edastamiseks JKK andmebaasi. Samuti on neil õigus koostada sigade põlvnemistunnistusi JKK andmebaasist.

Kolmanda tasandi õigused on antud farmide spetsialistidele — jõudlusandmete kogujatele. See tasand annab võimaluse interneti kaudu:

1. edastada Possu programmi varukoopiat JKK serverile (andmete turvaliseks säilitamiseks);
2. saata Possust jõudluskontrolli sündmuste faili JKK andmebaasi;
3. laadida oma Possusse JKK infot, mis sisaldab geneetilise hindamise tulemusi, ostetud sigade põlvnemis- ja testiandmeid,

infot uute seemendusjaama kultide kohta, andmebaasis avastatud ebaloogilisi jõudlusandmeid;

4. uuendada Possu programmi;
5. kasutada paaridevaliku programmi suguluspaarituse vältimiseks;
6. näha andmebaasis leitud ebaloogilisi andmeid.

Kuidas loomaomanik saab teada isikutest, kes näevad tema jõudlusandmeid?

Selleks on vaja siseneda seakasvataja portaali aadressil <http://www.jkkeskus.ee/pp>. Sinna pääseb farmile väljastatud kasutajanimega ja salasõnaga. Alammenüüs **Andmed** saab loomaomanik näha isikuid ja neile antud kasutajaõiguste tasandit.

Eelpool toodud juurdepääsu tasandite kirjeldusest selgub ka põhjus, miks farmi spetsialistidele väljastatud kolmanda tasandi paroole ei tohi edastada kõrvalistele isikutele. Paroolide mittelevitamine tagab selle, et farmi andmeid ei saa JKK andmebaasi edastada keegi peale loomaomaniku, sest tema vastutab põllumajandusloomade aretuse seaduse alusel jõudlusandmete õigsuse eest. Selline andmebaasi kasutajate õiguste jagamise süsteem on välja töötatud andmete turvalisuse huvides. Võib esineda ka pahatahtlikke inimesi, kes kuritarvitavad infot, millele nad ei peaks enam juurde pääsema.

Soovitus on: jälgige mängu! Kui inimesed vahetuvad, on tark tegu muuta JKKs oma paroolid. Kõik see on ainult farmide endi huvides. Ei tee paha ka lihtsalt parooli muutmine teatud aja möödudes. Vajalik on see kindlasti juhtudel, kui olete oma parooli avalikustanud 1. või 2. tasandi õigustega isikutele.

Andmebaasi kasutamise õigusi saab muuta JKK. Kui seda artiklit lugedes tekkis vajadus parooli muutmiseks, siis selleks on vaja helistada JKKsse telefonil 738 7765 (Külli Kersten).

Kes ei ole veel andmebaasi kasutajaks registreerunud, saavad JKK koduleheküljelt avalduse, mille alusel väljastatakse vajalikud õigused.

Külli Kersten

Tähelepanu!

01. juunist 2007. a võttis Eesti Post külade jaoks kasutusele uued postiindeksid. Iga küla sai oma individuaalse indeksi kui seda veel ei olnud. JKK klientide andmebaasis on üle 4000 küla, neist enamiku postiindeks muutus. JKK andmebaasis muutmise aluseks olid vald ja küla ning küla nimi pidi esinema kliendi aadressväljas. Muutmata jäid nende klientide indeksid, kes olid palunud oma kirjad saata mujale kui külanimest moodustatud aadress (neid on üle 200).

Kui Teile väljastatud arvel on kirjas: “Käesolev arve on tasutud lunasummana Eesti Postile”, siis seda arvet **ei ole vaja JKKle uuesti maksta**. Kuna mitmed kliendid on seda siiski teinud, on neil tekkinud ettemaks.

Sellega seoses palume Teil pöörata tähelepanu arvel olevale tekstile, kus on **ettemaksu olemasolu korral** kirjas selle suurus.

Osadele taludele on Eesti Post andnud eriindeksi, mis erineb küla n-ö üldindeksist.

Kui on kliente, kes on omale Eesti Postist tellinud indeksi või kelle indeks on JKK andmebaasis vale, palume sellest teatada oma maakonna zootehnikule või klienditeenindajale.

See on summa, mille võrra võite käesolevat arvet **vähem tasuda**. Kui soovite ettemaksu tagastamist, saatke palun JKKle avaldus, millele on märgitud ka Teie arveldusarve number.

Küsimuste tekkimisel helistage raamatupidamisse numbril 738 7704.

Vissi konkursid

1. juunil toimus Ülenurmel eesti punase tõu Viss 2007, kus osales 12 loomaomanikku 58 loomaga. Tiitli pälvis AS Tartu Agro lehm Liisu. JKK autasustas traditsiooniliselt esmaspoeiginud grupi võitjate omanikke. Esmaspoeiginud grupi I koha pälvis AS Tartu Agro lehm Immi, II koha OÜ Kõpu PM lehm Egiptus ja III koha võitja OÜ Vaimastvere Agro lehm Ripsi.

Saarte Viss korraldati 15. juunil Upal. Osales 11 loomaomanikku 39 loomaga. Eesti maatõu Vissiks sai Liia Sooääre Ürsi. Punase tõu Vissi tiitli pälvis Kärja PÜ lehm Mella. Holsteini tõu Vissi tiitli pälvis Kõljala POÜ lehm Reedik, kes valiti ka Saarte Vissiks.

EPK konkursil valis kohtunik parima loomaesitleja, kelleks sai Tartu Agro'st Tiina Rodim. Saaremaal olid valijateks JKK töötajad ja parimaks tunnistati Mereranna OÜ lüpsja Eerika Remmelg.

JKK tunnustab kõiki osalejaid!

Läti liitus Interbulli hindamisega

Viimastel aastatel on kolleegid Lätist aktiivselt arendanud lüpsikarja geneetilise hindamise süsteemi.

Sarnaselt meiega otsid nad Saksamaalt hetkel kõige kaasaegsema hindamismudeli kasutuslitsentsi. Selle konkreetse mudeliga toimub jõudlustunnuste ja udara tervise tunnuste hindamine Saksamaal ja Austrias ning alates möödunud aasta novembrist ka Eestis. Uue hindamismudeli juurutamise ja vastava testlahenduse eduka läbimise järel sai Lätist käesoleva aasta maikuu hindamisel uus liige Interbulli jõudlustunnuste hindamisel nii holsteini tõugude kui ka punaste tõugude grupis.

Õnnitleme Läti kolleege selle aretuseks olulise tähtsuse saavutamisel!

Kliendiküsitluse tulemustest

Märtsikuus said paljud kliendid JKKst saadetud küsitluslehed, milles uurisime rahulolu pakutavate teenustega ja klienditeenindusega. Täidetud küsimustikke saabus tagasi täpselt 100. Kõige enam oli vastajaid Lääne-Virumaalt, Raplamaalt ja Võrumaalt. Vastajate karja suurus oli alates 4 lehmast kuni 1200 lehmani. **Aitäh kõigile küsitluslehe täitjatele!**

Tulemusi vaadates oli heameel tõdeda, et vastajad on JKK teenusega rahul. Kõige kõrgemalt hinnati teeninduse taset JKK piimalaboris ning maakonnaspetsialistide kompetentsust. Madalaim oli rahulolu piimatööstuste proovide analüüsitulemuste väljastamiskiirusega, kuigi ka siin oli keskmine hinne suurem kui 4. Oleme püüdnud väljastamiskiirust parandada, kiirendades nädala lõpus analüüsitud proovide tulemuste edastamist.

Küsitluse üks eesmärke oli teada saada, mida loomapidajad JKKlt praegusele teenusele lisaks ootavad. Saime asjalikke ettepanekuid, mida püüame tulevikus arvestada. Teie ettepanekud ja soovid JKK teenuse veel paremaks muutmiseks on ka edaspidi teretulnud.

Suur tänu südamlike soovide ja tervituste eest, mis olid paljudele küsitluslehtedele kirjutatud! Seekord naeratas Fortuuna JKK saunalina loosimisel Pilvi Merisalu'le Võrumaalt. **Palju õnne!**

Muhedat

“Juku, kui aedikus on 20 lammast ja üks aiaaugu kaudu sealt välja pääseb, siis kui palju lambaid jääb aedikusse?”

“Mitte ühtegi.”

“Ikka 19 jääb, sa ei tunne üldse aritmeetikat.”

“Vabandust õpetaja, tunnen küll aritmeetikat, Teie lihtsalt ei tunne lambaid.”

Raamatupidamise telefoninumber

JKK raamatupidamisega saab ühendust otsenumbri 738 7704. Kui helistate numbril 738 7700, siis referent suunab Teie kõne raamatupidajale.

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee



Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Harju-, Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru, Pärnu-, Saaremaa klienditeenindaja	738 7754
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu

Tel. 738 7726

Faks 738 7724

Piimameetrite testimine 738 7722

Piimaproovide vastuvõtt 738 7721

Piimaringid 738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 1754	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Hea klient!

Paljud nimetavad praegust ajastut infotehnoloogia ajastuks ja tänaseks on kõik loomapidajad, eriti veel Jõudluskontrolli Keskuse kliendid, kokku puutunud erinevate registrite või andmebaasidega. Üldiselt suhtuvad inimesed andmebaasidesse teatava aukartusega ja ehk isegi teatava hirmuga, et neis leidub kõikvõimalikku infot meie ja meie tegevuse kohta.

Huvitava väljakutse pakkus mulle mõni aeg tagasi Maalehe ajakirjanik Heli Raamets, kes tundis huvi maailma suurima piimatoodanguga lehma vastu. Kusjuures asja tegi lihtsamaks asjaolu, et ta ei täpsustanud, kas huvi pakub päeva-, laktatsiooni- või eluajatoodang.

Teda huvitas, et kas Eestimaal juba paarkümmend aastat räägitud müüt Kuuba rekordlehmast vastab tõele või mitte.

Olin maailma suurima piimatoodangu üle varemgi mõtisklenud, kuid vastus puudus, õigemini ei olnud ma sellega põhjalikult tegelenud. Igatahes peaks teoreetiliselt olema JKK antud küsimusele õige vastaja ja nii tuli küsimusele vastus leida.

Olles tuttav Rahvusvahelise Jõudluskontrolli Komitee ICARi tegevuse ja inimestega, siis alustasin ma otsinguid just sealt. Saatsin järelepärimise organisatsiooni juhtfiguuridele, kuid kahjuks keegi neist täpset vastust ei teadnud. Seejärel eeldasin, et selline rekord peaks kuuluma holsteini tõugu lehmale ja võtsin ühendust Maailma Holstein Friisi Föderatsiooniga, kus minu kurvastuseks küsimusele vastust samuti ei teatud.

Kõik teavad või eeldavad, et rekordtulemus pärineb Põhja-Ameerikast, kuid täpsem info puudub tänaseni.

Õnneks teame kõrgemaid piimatoodangu andmeid Eesti kohta:

- kontrollpäeva toodang 76,8 kg,
- 305-päevane laktatsioon 17 535 kg,
- eluajatoodang 129 648 kg.



Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised**Kõrvamärgid koju kätte piimaprooviautoga!**

Alates oktoobrist pakub Jõudluskontrolli Keskus loomapidajale kõrvamärkide kätetoimetamiseks uut teenust – transporti piimaproovide kogumisautoga. Kuna piimaproovide auto sõidab paljudele loomapidajatele lausa lauda juurde, jääb ära kõrvamärkide tõttu postiasutusse, maakonnakeskusesse või Tartusse sõit ning kõrvamärkide ning nende transpordi eest saab tasuda ülekandega.

Kõrvamärkide tellimiseks helistab loomapidaja JKKsse (tel 738 7762) ja teeb valiku Eesti Posti või JKK piimaprooviauto vahel. JKK registripetsialist vaatab, millal kogutakse kliendi piimaproovid ning teavitab kõrvamärkide tellijat proovide kogumisajast ja -kohast. Kui kliendile see koht ja aeg sobib, registreerib registripetsialist tellimuse.

Kui kõrvamärke on vaja kiiremini saada, on registripetsialistil võimalus vaadata, millised piimaringid läbivad veel lähikonda sobival ajal. Kui leitakse sobiv koht ja aeg, registreeritakse tellimus andmebaasis.

Kõrvamärkide tellimusi transpordiks piimaprooviautoga võetakse vastu piimaringile eelneva päeva lõunani, et JKKs jõutakse tellimus komplekteerida.

Kõrvamärkide kättesaamiseks peab tellija olema kokkulepitud kogumispunktis õigeaegselt. Autojuht võtab paki üleandmisel loomapidajalt või tema esindajalt allkirja märkide kättesaamise kohta. Kui klienti nimetatud ajaks kogumispunktis ei ole, tuuakse kõrvamärgid JKKsse tagasi ning saadetakse tellijale postiga. Sellisel juhul maksab loomapidaja nii transpordikulu kui postikulu. Seega tasub kõrvamärkide kättesaamise aega meeles pidada, et mitte liigselt raha kulutada.

Kõrvamärkide transport on tasuline: 1 – 5 kõrvamärgi kohaletoimetamine maksab 25, 6 – 20 kõrvamärki 30, 21 – 50 kõrvamärki 35, 51 – 100 kõrvamärki 40, 101 – 200 kõrvamärki 45, 201 – 300 kõrvamärki 60, 301 – 500 kõrvamärki 75, üle 500 kõrvamärgi 100 krooni. Hinnad sisaldavad kaibemaksu.

Transporditeenust pakub JKK praegu vaid esmaste kõrvamärkide tellimisel mandril asuvatele klientidele.

Asenduskõrvamärgid peab loomapidaja kätte saama 20 päeva jooksul tellimuse esitamisest. Et piimaprooviauto sõidab loomapidaja juurest läbi tavaliselt korra kuus, ei ole JKKl sellisel juhul võimalik kindlustada asendusmärkide õigeaegset kohaletoimetamist.

Kõrvamärkide transporditeenust saavad kasutada kõik JKK lepingulised kliendid – nii piimaveiste, lihaveiste kui sigade jõudluskontrolli tegijad. Uue teenuse eelised on:

1. Teil ei ole vaja kõrvamärkide kätte saamisel sularahaga arveldada.
2. Kui Teie laudas on proovide kogumispunkt, siis tuuakse märgid lauta kohale ja Te ei pea postkontorisse minema.
3. Suurematel karjadel on võimalus tellida kuni 500 kõrvamärki ühe pakina.
4. Tellides kõrvamärgid kätte piimaproovide autoga, on kõrvamärkide transport pisut odavam.

SMS teenuse tellimise karidest

Jõudluskontrolli Keskus on kaks kuud pakunud loomapidajatele võimalust saada mobiilile lühisõnum kontroll-lüpside ja/või meiereiproovide tegemise kohta. Teenust saab tellida Vissukeses. Teenuse seadistamisel oleme täheldanud järgmisi probleeme.

▪ Telefoni seadistamine on jäetud „Kinnitussõna ootele“. Kinnitussõna saab mobiiltelefonist. Kuivõrd soovime olla kindlad, et loomapidaja antud mobiili number on korrektne, siis saadame sellele numbrile katseks SMSi, mis sisaldab juhuslikult genereeritud arvu – kinnitussõna. Kui kinnitussõna on kaduma läinud või ei ole ekslikult antud mobiilinumbrile tõttu üldse saadud, siis kustutage „kinnitussõna ootel“ rida ära ja seadistage telefon uuesti.

▪ Mobiil on seadistatud korrektselt, aga teateid ikka ei tule. Veenduge, et teadete tellimine on ikka tehtud – soovitud lahtritesse on pandud „linnukesed“.

▪ Ei saa tellida meiereiproovide teateid. Kas te näete Vissukeses meiereiproovide vastuseid? Kui ei, siis seadistage kõigepealt see ära, mille peale lisandub tellimise lehel meiereiproovide tellimise veerg ja lülitage teenus sisse.

Henrik Nielsen soovitusi seakasvatajatele

Henrik Nielsen omab pikaajalist töökogemust Taani seakasvatuses nii farmijuhatajana ning praegu konsulendina Farm Design koosseisus.

Enne seafarmi ehitamist on vaja läbi mõelda mitmed küsimused:

- geneetika, aretus, tervis – põhipotentsiaal tootmiseks,
- hoone ehitus, farmi- ja bioseadmed, keskkonnanõuete täitmine,
- söötade optimeerimisvõimalused, söötade hoiustamine,
- farmi juhtimine.

Seakasvatuses on küsimuseks, palju investeerida geneetikasse ja pidamistingimustesse? Need on lihtsalt kontrollitavad kuluartiklid, juhtimist (*management*) ja sööta on keeruline arestada.

Euroopa Liidus on suund sigade vabapidamisele, see on ka Eesti seakasvatuse tulevik. Taanis on seafarmi planeerides farmi eesmärkideks:

- elusalt sündinud põrsaid pesakonnas 13 – 14,
- poegimiste % 85 – 90,
- ümberindluste % max 5,
- pesakondi emise kohta 6,
- esmasseemendusiga 8 – 9 kuuselt.

Vabade emiste sigala. EL ei nõua temperatuuri reguleerimist sigalates (kütmine, jahutamine), kuid Taanis on see nõue kehtestatud. Sigalas peab olema:

- temperatuur 18 kraadi,
- ventilatsioon 140 m³/tunnis emise kohta (kuuma ilma korral 40 – 60% lisaks),
- kütmise võimalus (keskkonna kaudu soojuse saamine odavam kui sööda kaudu),
- individuaalne söötmine ja vesi,
- põrand ei tohi olla libe,
- kontakt kuldiga ning kuldi jalutamine (vahekäigud/kuldikoridor 0,8 – 1,0 m),
- iga neljanda emise taga tihe (lābipaistmatu) uks,
- kunstliku seemendamise, inna stimuleerimise jaoks ruumi puuris (2,1 m emise puuri pikkus künast alates, 70 cm lai, esiüks avanev mõlemale poole).

Emised grupeerida kehakonditsiooni järgi (vähem agressiivsust grupis). Grupeerimine kas kohe peale võõrutust (ei vaja individuaalseid sulge) või neli nädalat peale seemendust. Emiste grupeerimine vael ajal implantatsiooni perioodil 25. – 28. päeval peale võõrutust, on üheks väikeste pesakondade esinemise põhjuseks. Seejuures tuleb meeles pidada, et kui implanteerub vähem kui 6 munarakku, hakkab emis taas indlema.

Emised on eraldi grupis, kult teises sigala osas. Enne seemendamist sööta emist isu järgi, peale seemendust sööta neli nädalat kehakonditsiooni järgi. Neli nädalat on piisavalt pikk aeg normaalse kehakaalu saavutamiseks – ühtne konditsioon grupi emistel on oluline stressi ning võitluste vähendamiseks grupi emiste vahel. Kõhna emise normaalkonditsiooni saamiseks võõrutada põrsad varem, kindlasti seemendada kohe esimese inna ajal peale võõrutust ning seejärel sööta emist imetava emise söödaga isu järgi. Normaalse kaalu peab emis saavutama enne grupisulgu viimist. Peale seemendamist tuleb puurides olevad emised tuleb lõast vabastada ning hoida niiviisi neli nädalat. Söötmine peab olema väga kontrollitud 28 päeva peale võõrutamist.

Tiinete emiste sigala. Parim on vabapidamine, mis tekitab kõige vähem stressi. Tiinuse ajal ei tohi emis kaalus kaotada. Pidamistingimused:

- temperatuur 18 kraadi;

- ventilatsioon 100 m³/tunnis emise kohta (kuumal ajal lisaks 40 – 60 %);

- küte;
- individuaalne söötmine, jootmine (sööta kord päevas, söödakogust suurendada 3 nädalat enne poegimist kuni 3,5 kg-ni emise kohta päevas);
- restpõrand (143 mm kaetud osa, 20 – 22 mm vahed restis);

- sigadele meeldib koos süüa – siga on sotsiaalne loom;
- tiinuse ajal tõsta söödas kiu sisaldust agressiivsuse vähendamiseks tiinuse lõpus;

- nooremised paigutada eraldi;
- soojustuseta farm suvel liiga kuum, talvel külm (vaja korralikku ventilatsiooni, et niiskust eraldada);

- soojustamata sigala puhul vaja varuda 1000 kg põhku emise koha kohta aastas, abortide arv suurem nii suvel kui ka talvel;
- soojustatud sigalas põhu vajadus 50 – 300 kg emise koha kohta aastas väiksem, sigivus parem;

- ventilatsiooni kontrollib arvuti.
- Taanis levinud emiste söötmine põrandalt. See väldib kaklust söödakoha pärast. Kui emised ei pääse söödakoha juurde, siis viljakus väheneb. Hr Nielsen tähelepanekute alusel on Eestis levinud tiinete emiste söötmine automaatsöötjatest vabalt. Tema arvates oleks Eestis lihtne rakendada emiste söötmist põrandalt.

Söötmissüsteemid:

- automaatidest – kuivisööt torust või vedelsööt tuubist – osaliselt kontrollitav söötmine,
- vaba juurdepääs söödale – põrandalt söötmine,
- *trickle feeding* ehk doseeritud söötmine pika perioodi jooksul (puuduseks vähene paindlikkus),
- kohvik – grupp sisse, grupp välja,
- individuaalne elektrooniline automaatsöötmine (sead ei saa aru kui uusi võõraid juurde paigutatakse).

Vaba juurdepääsu korral künast söötmisel on kõrge konkurents söödale, nõrgemad tõrjutakse kõrvale. Viljakus madalam. Kallis lahendus, tööjõukulu suur, puudub individuaalne söötmine. Põrandalt söötmine on odav, emised saavad koos süüa, raske majandada, puudub individuaalne söötmine. Parim on tiinete emiste individuaalne söötmine.

Poegimislaut. Eesmärkideks on:

- 12,5 võõrutatud põrsast pesakonnas,
- 4-nädalaselt põrsa kaal 7,5 kg,
- 5-nädalaselt põrsa kaal 9,0 kg.

Taanis levinud põrsaste võõrutamine 5-nädalaselt, sest siis on võõrutatud põrsas tugevam, suurem.

Poegimissigala tingimused:

- hea soojustus,
- põrsaste pesakastis kohalik soojus tagamaks sobivat mikrokliimat ja temperatuuri 32 kraadi,
- poegimissulgudes on 16 – 18 kraadi,
- kõrge hügieenitase – sulud on pestud ja desinfitseeritud,
- poegimissulud peavad olema reguleeritavad vastavalt emise suurusele.

Sigala planeerimisel peaks kavandama ruumi 14 põrsa jaoks emise kohta. Geneetilise arengu tulemusena on emised 10% pikemad ja 20% raskemad kui varem. Pikal seal on rohkem nisasid ja tal sünnib rohkem põrsaid. Seetõttu on Taanis uueks poegimissulu suuruseks 180 x 270 cm emisele, kusjuures põrsaste jaoks peab olema 0,8 m². Poegimispuuri tagumise värava taga peab olema 20 cm vaba ruumi. Emise all on tavaliselt metallpõrand,

kõrval plastpõrand (rohkem vigastusi) või emise all betoon ning metallrest sulu tagaosas.

Imetavaid emiseid soovitatakse sööta 3 korda päevas, jagades sööda 40% hommikuks 30% lõunaks ja 30% õhtuks (näiteks kell 7.00 - 8.00, 15.00, 21.00). Söödakoguseid tuleb järkjärgult tõsta. Kuivsööda puhul jagada sööda kogus kolmeks võrdseks osaks. Emis peaks sööma küna tühjaks 30 minuti jooksul. Selle järgi vaatad, kellele vaja rohkem sööta, kellele vähem. Söömust kontrollida iga päev alati kindlal ajal, näiteks alati hommikuse söötmise ajal. Nädalavahetustel ei soovitata söödakoguseid muuta.

Võõrutuslaut. Erinevad süsteemid

1. süsteem:

- 20 – 50 pörsast sulus,
- ruumi temperatuur 30 kraadi,
- plastpõrand,
- põrandaküte,
- söötmine isu järgi.

Selle süsteemi kasutamisel kasutati varem pörsaste profülaktilist süstimist antibiootikumidega.

2. kahe kliimaga süsteem (*two-climate*):

- 20 – 25 pörsast sulus,
- ruumi temperatuur 24 kraadi,
- pörsaste magamisalal temperatuur 30 kraadi,
- 30 – 50% põrandast betoonist, ülejäänud respõrand,
- ruumi kütmise ja jahutamise võimalused,
- lisaks automaatidest söötmisele kasutatakse põrandalt söötmist 1 – 2 nädalat peale võõrutust.

Kaks võrdset pesakonda pannakse sulgu kokku. Lamamisala põranda soojusega, pesanurga kohal 50 – 75 cm kõrgusel “kaas”. Põrandakütet reguleeritakse käsitsi, seda ei tohi panna automaatikaga sõltuma õhu temperatuurist. Pörsaste kasvades ja soojuse vajaduse vähenemisel tõstetakse lamamisala kohal olev “kaas” üles. Pörsaste sulu suurus on 4 x 2 m, põrandapinda 0,4 m² pörsale. Sellises sulus hoitakse pörsaid kuni 30 kg raskuseni. Põrand on 60% ulatuses betoonist, respõranda mõõdud 12/12 mm ehk 12 mm vahe ja 12 mm rest. Sulus on ka eraldi joogikoht lisaks söödaautomaatide jooginiplitele. Pörsaid söödetakse algul kuus korda päevas. Sellise pidamisviisi korral antibiootikume ei vajata. Katsetest on selgunud, et pörsaste arvu suurenemisel ühes sulus väheneb ööpäevane juurdekasv. Ööpäevased juurdekasvud vastavalt pörsaste arvule sulus:

- 15 pörsast – 450 g,
- 30 pörsast – 440 g,
- 60 pörsast – 430 g,
- 120 pörsast – 400 g.

Nuumikute laut. Ammoniaagi lendumise vähendamiseks soovitatakse õhu niisutamist. Kui temperatuur on 14 – 16 kraadi, siis piserdada vett sigade “WC kohal” 1 – 2 minutit 1 – 2 tunni tagant. Kui temperatuur on 18 kraadi, siis pihustada 2 – 3 minutit 2 – 3 tunni tagant. Puuduseks madal hügieen, kuid positiivseks amoniaagi mitte lendumine. Jälgida tuleks mänguajade vajadust ja arvestada haigete sigade paigutamisega laudas. Haigete sigade alaks ei tohi olla koridor, vaid isoleeritud ruum.

Vedelsöötmise eelised:

- tagab hea mikrofloora sooles,
- vähendab salmonella levikut,
- söödakulu väiksem,
- parem jälgida sigade seisundit,
- tagatud sigade ühtlasem kasv,
- hea võimalus kasutada erinevaid söödaliike,

- kallim süsteem, 40 euro võrra kõrgem koha hind,
- vaja pikemat söödafronti.

Puudusteks:

- söödast suurem aminohapete kadu,
- osa sööta rikneb torustikus.

Kui torud pestakse, siis neid probleeme ei ole.

Sigala valgustus. Üldine valgustus vabade emiste laudas peab olema minimaalselt 180 luksit sea pea juures. Valguspäeva pikkus 16 tundi. Tiinetele emistele ja kultidele piisab 100 luksist 16 tundi ööpäevas. Nuumikutel pole palju valgust vaja, piisab 0,5 tundi enne söötmist ja 0,5 tundi pärast söötmist. Lambid peaksid asetsema risti ruumiga nii, et akendest ja lampidest tulev valgus oleks samasuunaline. Kui värsket õhku tuleb lauta akende kohalt, siis mõjub selline lampide paigutus positiivselt ka ventilatsioonile.

Kuldijaam. Kuldi sulu pindala on 6m². Kult kasutatakse sperma võtmiseks kuus kuud, seejärel vahetatakse välja. Generatsioonide vahetus on väga kiire, sest järjest tuleb peale parema indeksiga kulte. Kult õpetatakse spermat andma peale karantiini. Seemendusjaama valitakse hea indeksiga ja koliresistentseid kulte. Koliresistentsus määratakse verest geneetika laboratooriumis DNA testiga. Seemendusjaama kultidelt võetakse spermat üks kord nädalas ja sperma on kasutuskõlblik kaks päeva. Spermat võetakse kuldilt sulus. Sperma säilitatakse 16 – 18 kraadi juures ja enne seemendamist ei soojendata. Seemendusjaama kultidele antakse imetava emise sööta 2,5 kg päevas.

Emiste seemendamine. Emised paigutatakse peale võõrutust kõrvutasetsevatesse sulgudesse. 1. – 2. päeval peale võõrutamist “üllatatakse” emist kuldiga 1 – 2 tundi. 3. – 4. päeval kult emiste juurde ei lasta. Emiseid seemendatakse 5. – 6. päeval. Seemendamise ajal on kontakt kuldiga kohustuslik. Kult võib emisega kontaktis olla 30 minutit. Esimese kümne minuti jooksul vallanduvad tiinestumiseks vajalikud hormoonid. Seejärel on vaja emis ära seemendada, sest kui hormoonide tase hakkab langema, ei pruugi emis tiinestuda. Siit tuleneb Taanis nõue, et kult võib olla enne seemendust kontaktis ainult nelja emisega, sest 20 minutiga ei jõua rohkem emiseid seemendada. Enne seemendamist kontrollida seisurefleksi, puhastada vulva ja stimuleerida. Kordusseemendus tehakse 24 tunni pärast ja kui seisurefleksi püsib, siis seemendatakse 24 tunni pärast veel kord. Sperma peab emakakaela voolama vabalt, mitte pigistades. Kui sperma valgub liiga kiirelt emakakaela, siis jäetakse kateeter 15 – 20 minutiks sisse. Emiste seemendamisel märgistatakse emis spreiga. Igal nädalal kasutatakse erinevat värvi, sest selle alusel on hea jälgida emiseid, kes võivad uuesti innelda.

Nädala seemenduste kohta trükitakse nimekiri ja sellesse tehakse pidevalt täiendusi emiste kohta, kes indlevad uuesti, siis on hea vaadata, kes läheb poegimisse.

Tervisekontroll. SPF (*Specific Pathogen Free*) süsteem loodi 1971. aastal, mille all on 3700 karja. SPF hõlmab:

- a) sigade tervisliku seisundi,
- b) loomade liikumise, transpordi kontrolli.

Tervisekontrolli alla kuuluvad haigused:

- mükoplasmoos,
- aktinobatsillius pleuropneumoonia tüübid 1 – 10 ja 12,
- täid,
- sügelised,
- düsenteeria,
- atroofiline riniit,
- PRRS (euroopa ja ameerika tüvi).

soovitused jätkuvad

Lisaks loetletutele tehakse kontrolli ka salmonella, E. coli tüüpide ning Yersinia tüüp 09 kohta.

Aretuse tippkarjades viiakse tervisekontrolli läbi erinevatele haigustele:

- 12 korda aastas võetakse proove mükoplasmoosile, aktinobatsillid pleuropneumoonia serotüübile 2 ja 6, PRRS-le, salmonelloosile;
- 4 korda aastas võetakse proove aktinobatsillid pleuropneumoonia serotüübile 12;
- 1 kord aastas aktinobatsillid pleuropneumoonia serotüüp 1,4,7,9,10.

Tootmiskarjades käib kohalik veterinaarinspektor tervisekontrolli läbi viimas 11 korda aastas, vereproove võetakse kord aastas.

SPF süsteemi tasemed märgitakse erinevate värvidega – punane, sinine ja roheline tase. Punane on kõrgeim ja roheline madalaim tase. Tervisekontrolli järgi saab iga farm oma taseme, mida saab vaadata kodulehel www.spf-sus.dk. Iga farmi kohta kirjeldatakse kas farmi tervislik tase on kõrge, keskmine või madal ning millised haigusi (loetletud seitsmest) farmis kindlalt ei esine.

Sinise taseme farmi korral võib lähim seafarm asuda 100 m kaugusel, punase taseme korral aga minimaalselt 500 m kaugusel. Võimalusel ostavad farmerid enda farmi ümber võimalikult palju maad, et takistada teise seafarmi rajamist lähiümbrusesse.

Sigade transpordil liigub auto kõrgema tasemega farmist madalamasse, mitte vastupidi. Kui on vaja sõita kõrgema taseme farmi, siis peab auto seisma 12 tundi karantiinis. Transpordiauto sisaldab kõike sigade transpordiks vajalikku, väljastpoolt vajab vaid puhast vett. Autodel on haiguste leviku vältimiseks süsinikfilter.

Transpordi üle on väga tugev kontroll. Laboratooriumid võtavad autodelt proove, kontrollivad puhtust ja kui leitakse nakkuspisikuid, siis juht vallandatakse. Sigade müümisel viiakse sead farmist oma transpordiga 1 km kaugusele ja laaditakse seal ümber transpordifirma autole.

Sigade ostmisel paigutatakse ostetud sead 8 nädalaks karantiini. Talitaja söötab karantiinis olevad loomad alati viimasena, et tagada 12 tunnine kontakti vältimine oma karja loomadega. Karantiinis olevatele loomadele tehakse 4. nädalal vereproovid. 6. nädalal saabuvad vastused ning kui loomad on terved, võetakse nad 8. nädalal karja. Kui ostetud loomad osutuvad tervemaks oma karja loomadest, siis viiakse üks oma karja siga karantiinis olevate loomade juurde, et kõik loomad kannaksid ühesuguseid haigustekitajaid. Sellise teguviisiga tagatakse 7 korda vähem haigestumisi.

Inimesed tohivad farmi siseneda ainult läbi dušširuumide ja peavad täielikult vahetama riided. Laudas ei tohi olla kasse ja koeri. Samuti jälgitakse sigala nn nurgapuhtust. Seafarmi lautade ümbrus peab olema 2 m ulatuses täiesti lage põõsastest, lilledest ja rämpsusust. Isegi muru ei tohi kasvada.

Emiste valik ja aretustöö. Taanis peetakse normaalseks, et igast voorust prakeeritakse 25% emistest, s.t aasta jooksul 50% emiste asendamist uutega. Emist ei lasta elu jooksul poegida rohkem kui kuus korda, siis prakeeritakse. Emiste valikul karja on aluseks koliresistentsus ja elusate põrsaste arv 5. päeval peale poegimist. Selle viimasega saavutati ühe aasta jooksul suurt edu võrreldes põrsaste arvu osas. Varem on valiku aluseks olnud kokku sündinud põrsaste arv pesakonnas ja elusalt sündinud põrsaste arv pesakonnas, kuid viimane valikualus on osutunud efektiivsemaks.

Konspekterisid Anne Lilleorg *Eesti Tõusigade Aretusihistust* ja Liia Taaler ning Külli Kersten *Jõudluskontrolli Keskusest*

Tööjuubel

10. tööjuubel

13.11.2007 Merle Kruus – IT osakonna biomeetria sektori peaspetsialist

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee



Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel.	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 1754	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Suvises numbris kirjutasin Jõudluskontrolli Keskuse (JKK) plaanidest ja muuhulgas nimetasin ka JKK – PRIA võimalikku koostööd andmete topeltesitamise vältimiseks. Meie ühine eesmärk oli/on korraldada andmete liikumine selliselt, et loomapidajad ei peaks esitama andmeid topelt nii JKKle kui PRIAle. Täidetud peavad olema ainult neli tingimust:

- * Vissukesse logimiseks kasutatakse ID-kaarti,

- * Vissukeses esitatakse nii JKKle vajalikud poegimisandmed kui PRIAle vajalikud märgistamisandmed,

- * Andmete esitaja peab olema ka PRIAs registreeritud kui volitatud andmete esitaja,

- * Peale andmete esitamist on vajalik ka andmete kinnitamine e-pria portaalis!

Suvist numbrit kirjutades uskusin, et juba 2007. aasta jõuludeks suudame Teie tööd vähendada. Kahjuks pean tõdema, et meie jõulusoov ei täitunud. Põhjus on selles, et PRIA ostab tarkvara arendust sisse ning planeeritud töödega ei ole valmis jõutud.

See tähendab, et alanud 2008. aastal on tulemas kaks väga olulist muudatust veisekasvatajatele:

- * Andmeid saab hakata esitama PRIAle Vissukese või Liisu kaudu,

- * Muutub poegimisandmete ja väljamineku põhjuste esitamine.

Seega ootame Teid kõiki peagi toimuvatele infopäevadele ning soovime Teile tegusat uut aastat!



Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uus koondaruanne

JKKs valmis piimatootjale uus ülevaatlik trükis – karja andmeid koondav “Koondaruanne”. See koosneb kaheksast tabelist ja kahest graafikust, mis annavad ülevaate karja olukorrast. Detsembris saadeti kõigile üle 10 lehмага loomapidajatele koondaruanne tema karja kohta. Aruande tellimiseks tuleb JKKsse saata avaldus, näidates kas trükist soovitakse ühekordselt või igakuiselt. Aruande hind on 59 krooni.

Koondaruande tabelid ja graafikud:

1. Toodangunäitajad: lehmade arv karjas kontrollpäeval ning kontroll-lüpsi keskmised tulemused. Esitatud on ka karja kogu- ning jooksva 12 kuu keskmine toodang lehma kohta.
2. Karja struktuur: veiste arv vanusegruppide kaupa, lehmade vanus aastates ning laktatsioonides.
3. Loodetavad poegimised: tabelis on järgmise viie kuu loodetavate poegimiste arv lehmade ja lehmikute kaupa. Loodetavad poegimised arvestatakse viimase seemenduse põhjal.
4. Kontrollpäeva piimatoodang ja somaatiliste rakkude arv. Graafiliselt on esitatud keskmine toodang lehma kohta kontrollpäeval ning som. rakkude arv.
5. Piima keskmine karbamiidisihaldus. Lisaks on välja toodud karbamiidi soovituslik alam- ja ülempiir.
6. Udara tervise näitajad. Tabelis on udara tervise näitajad 5 viimase kontroll-lüpsi kohta.
7. Taastootmisnäitajad: andmed seemenduste, poegimiste ning väljamineku kohta.
8. Aretusnäitajad: seemendamisel kasutatud pullide arv aasta algusest arvates, Eestis hinnatud pullide aretusväärtused, karjasolevate lehmade SPAV ning aasta algusest sündinud vasikate keskmine põlvnemisindeks.
9. Sigimisnäitajad: esitatud sigimisnäitajad on arvutatud viimase 12 kuu jooksul poeginud lehmade andmete põhjal: vanus esimesel seemendusel, esmaspoegimisiga, poegimisvahemik, uuslõpsiperioodi ja kinnisperioodi pikkus, seemenduste arv tiinestumise kohta, tiinestumine 1. seemendusest ja päevade arv poegimisest esimese seemenduseni.
10. Karjast väljaminek: lehmade ning lehmikute väljaminek põhjuste lõikes ning väljaläinud

loomade keskmine vanus.

Loodame, et “Koondaruanne” annab vajalikku informatsiooni (s.h võrdlused eelmiste ajaperioodidega) kõigile, kelle jaoks on oluline oma karjas toimuv.

Possu uus versioon seakasvatajatele

Valmis on saanud sigade jõudlusandmete kogumise programmi uus versioon – Possu 3. Seni kasutusel olnud Possu 2 oli heaks abimeheks emisekarja majandamisel, kuid ta ei andnud ülevaadet kõikidest vanuserühmadest. Uus versioon annab võimaluse vaatluse alla võtta ka noorsead ja nuumikud alates võõrutamise momendist. Possu 3 võimaldab koostada käibearuannet, mille koostamine käsitsi iga kuu lõpus on väga töömahukas protsess. Lisaks loomade käibele on uues versioonis ka söötade käive ja minimaalsed majanduslikud analüüsid söödakulu ja juurdekasvude kohta. Possu 3-ga on võimalik töötada erinevat tüüpi farmides – täistsükliga seafarmis, põrsatootmisele spetsialiseerunud või nuumikute kasvatamisega tegelevas farmis. Possu uue versiooniga on võimalik hallata kogu karja.

Lihaveiste tapaandmed jõuavad JKK andmebaasi

Tabiveres 16. novembril toimunud lihaveisekasvatajate infopäeval allkirjastati akt, mis võimaldab andmevahetust Estonian ACB Vianco ja Jõudluskontrolli Keskuse andmebaaside vahel. Praktikas on andmevahetus siiski ühesuunaline – kõigi Estonian ACB Vianco kaudu Rakvere Lihakombinaati viidud lihaveiste tapaandmed jõuavad JKK andmebaasi. Oluline on teada ka seda, et kasutusse lähevad ainult aretuseks vajalikud andmed nagu registrinumber, tapakuupäev, rümbamass, lihakus (SEUROP), rasvasus ja looma tüüp (pullmullikas, kastraat, lehm, lehmnullikas). Loomapidaja ja Estonian ACB Vianco vahelised rahalised suhted jäävad Jõudluskontrolli Keskuse eest varjatuks. Tapaandmete kajastamine JKK andmebaasis peaks tulevikus andma suurepärase võimaluse lihakvaliteedi parandamiseks aretuse kaasabil.

Sigade jõudluskontrollialane terminoloogia III osa

EESTI	INGLISE	SAKSA	VEENE
nahk	skin, cutis	Haut	кожа
nimi	name	Name	кличка
nina	nose	Nase	нос
nisad	teats; underline, nipples (US)	Zitzen	соски
nooremis	gilt, yelt, elt, young swine	Jungsau	молодая свинья, свинка
noorkult	boar piglet	Eberferkel	молодой хряк
numasiga	fattening pig, fatling pig, feding pig (US)	Mastschwein (masttier)	откормочная свинья
numikute sigala	fattening piggery	Schweinemaststall	свинарник-откормочник
omanik	owner, farmer	Besitzer	владелец
orikas, kastreeritud noorkult	barrow	Bor	боров
ostja	buyer, purchaser	Abnehmer	покупатель
paaritus (paaritatud)	mating (served)	Belegen (Belegt)	покрытие, случка, спаривание
pekipaksus	backfat thickness	Rückenspeck	толщина спинного сала
pekipaksus 100 kg juures	backfat at 100 kg	Speckdichte bei 100 Kilo	толщина спинного сала при 100 кг
pesakond (psk)	litter, farrow	Wurf	помет (поросят)
pesakonna nr	litterid	Wurf Nummer	номер помета
pesakonna suurus	litter size, number of piglets per litter	Wurfgröße	величина приплода
pieträän	Pietrain	Pietrain	пьетраан
pikkus	length	Länge	длина
poegimine	farrowing	Abferkeln	опорос
poegimise kord	parity	Parität	порядок опороса
poegimise kuupäev	date of farrowing	Wyrfdatum	дата опороса
poegimissigala	farrowing house	Abferkelstall, Sauenstall	свинарник-маточник, свин. для опоросов
poegimiste protsent	rate of farrowings	Ferkelnprozent	процент опоросов
poegimiste vahemik	farrowing interval	Zwischenwurfzeit	интервал между опоросами
prakeerimine	culling, removal, waste	Merzen	выбраковка
proovikult	teaser boar	Probierheber	пробный хряк
protsent	percentage	Prozent	процент
puhtatõuline	pure bred	Reinrassig, Reingezüchtet	чистопородная
punktid	score, points	Punkt	баллов
põhjus	cause	Grund	причина
põllumajandusministeerium	ministry (department) of agriculture	Ministerium für Landwirtschaft	министерство сельского хозяйства
põlvnemine	pedigree, origin	Herkunft	родословная, происхождение
põlvnemisandmed	pedigree data	Stammdatenlisten	данные родословной
põlvnemistunnistus	pedigree certificate	Zuchtbescheinigung	племенное свидетельство свиней
põrsaid juurde paigutatud	piglets added	Zugesetzt	добавление поросят
põrsaid ära paigutatud	piglets away	Weggesetzt	убавление поросят
põrsakasvatus	piglet rearing	Ferkelaufzucht	выращивание поросят, разведение
põrsas	piglets, pigling, farrow	Ferkel	поросенок
päev	day	Tag	день

Põrsaste sündimine surnult või imikpõrsa hukkumine - on sellel vahet?

Karjaanalüüsi käigus küsitakse väga tihti, milline on aktsepteeritav surnultsündinud põrsaste osatähtsus. Firmajuhte huvitab, kas ja kuidas on võimalik vahet teha surnultsündinud ja hukkunud imikpõrsa vahel. Loomaomanikud väidavad, et kui juhi poolt võetakse vaatluse alla imikpõrsaste hukkumine, siis järgmisel kuul on imikpõrsaste kadu vähenenud ja suurenenud hoopiski surnultsündinute osatähtsus. Selline muutumine lühikese ajaga ei ole loogiline ja näitab, et andmeid ei kajastata usaldusväärselt. Sellised küsimused on õigustatud, sest vastutab ju loomaomanik jõudlusandmete õigsuse eest. Selline trend teeb murelikuks ka JKK ja ETSAÜ. Miks ikkagi on vaja neid andmeid täpselt registreerida? Valeandmete esitamisega moonutame jõudluskontrolli statistilisi analüüse ja geneetilise hindamise tulemusi. On ju teada, et emiste viljakust hinnatakse elusalt sündinud põrsaste arvu järgi pesakonnas. Sama kehtib ka geneetilisel hindamisel, mis omakorda on aretuslaste otsuste tegemise aluseks. Valeandmete esitamisega võib sigade aretus liikuda soovimatus, viljakuse vähenemise suunas. Samuti ei ole võimalik valesi registreeritud andmete alusel kindlaks teha farmi majandamise kitsaskohti.

Vastuse küsimusele, kuidas on võimalik vahet teha surnultsünni ja hukkumise vahel, leiab iga huviline ajakirjast "Tõuloomakasvatus" 2007/4, Alo Tänavotsa refereeringust "Põrsaste surnultsünnid ja nõrga elujõuga põrsad". Artikkel on kättesaadav ka internetis ETLL koduleheküljelt <http://www.eau.ee/~vl/touloom/pdf/touloomakasvatus40.pdf>.

Artiklit lühidalt kokku võttes võib öelda, et aktsepteeritav surnultsünni osatähtsus on 3 – 5%. Probleemi süvauurimise vajadus tekib, kui surnult sünnib üle 7% põrsastest. Eesti keskmisena sündis surnult 2000. – 2006. a 5,1 – 6,9% põrsastest. Farmide lõikes on vastav näitaja väga erinev, jäädes 2006. a vahemikku 1,2 ja 15,5%. Üle 7% põrsastest sünnib surnult 16s farmis, mis tähendab, et 26% farmidest vajab analüüsi surnultsünni põhjuste väljaselgitamiseks.

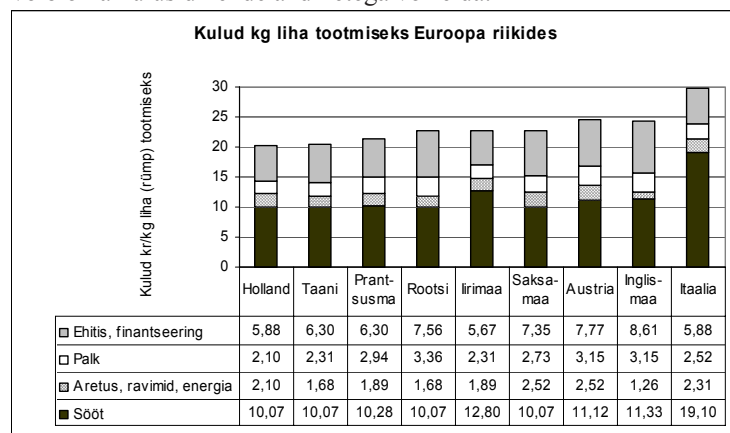
Külli Kersten

Sealiha tootmise kulud Euroopas

Masked ajad sunnivad sealiha tootjaid hoolikamalt oma tegevust üle vaatama ja optimeerima tootmiskulusid. Järgnevalt lühiülevaade 2006. aasta tootmiskulude kohta Euroopa riikides, kes on ühinenud InterPig-ga. InterPig on rahvusvaheline organisatsioon, mille liikmeteks on mitmed Euroopa riigid, kuid ühinenud on ka näiteks USA, Brasiilia ja Kanada. InterPig avaldab igal aastal ülevaate standardiseeritud tootmiskulude kohta. Euroopa riikide kohta on 2006 aasta tootmiskulud ära toodud alljärgneval joonisel.

Madalaima hinnaga suudab sealiha toota Brasiilia. Ühe kilogrammi liha tootmiseks kulub 14,70 kr/kg tapakaalu kohta. Brasiiliale järgneb Kanada, kus on madalaim sööda maksumus. USA-s on tootmiskulud suuremad bioenergia tootmisega kaasnenud hinnasurve tõttu. Brasiilia tootmiskulude madal tase on saavutatud väikese investeeringuga palkadesse ning hoonetesse. Samas tuleb mainida, et aja kulu toodetud sea kohta on Brasiilias neli korda suurem kui Taanis. Euroopas seevastu suudavad kõige väiksemate kuludega (19,95 kr) sealiha toota Holland ning Taani. Hispaania tootmiskulud ei kajastu analüüsis, kuid Hispaania tootmiskulud on veelgi madalamad. Itaalias on tootmiskulud kõrgeimad – 30,00 kr/kg, mis on põhjustatud eelkõige raskemate sigade realiseerimisest (tapakaal 130 kg). Hoonete amortisatsiooniks arvestatakse 20 aastat ning inventarile 10 aastat. Selles osas on erinevad Taani ja Rootsi, kus vastavad näitajad on 25 ja 12 aastat.

2007. aasta vilja hinna tõus tegi kindlasti omad korrektuurid sealiha tootmiskuludes. InterPig avaldab 2007. a kulude võrdluse järgmisel aastal. Eesti kohta vastavad näitajad küll puuduvad, kuid iga tootja võib oma kulusid nende andmetega võrrelda.



Allikas: InterPig, tootmiskulud 2006

Hinnad antud eesti kroonides

Liia Taaler

Biomeetria sektori peaspetsialist

Tähelepanu seemendusandmete sisestamisel Possusse

Viimasel ajal on jõudlusandmete sisestamisel tekkinud uus liik vigu – seemenduskult on vale. See on sisuline viga ja tekib tähelepanematusesest andmete sisestamisel või teadmatusesest. Teadma peab, et farmis eristatakse sigu individuaalnumbri järgi, andmebaasis ja ka Possu programmis aga registrinumbril alusel. Registrinumber koosneb sea sünnikarja ehitise koodist, individuaalnumbrist ja sünniaasta kahest viimasest numbrist. See number muudab iga sea unikaalseks ja kordumatuks. Sisestamisvead tekivad juhul, kui näiteks mõne seemendusjaama kuldi individuaalnumber ühtib farmi kuldi individuaalnumbriga. Sel juhul on vaja olla lihtsalt tähelepanelik. Andmete sisestamisel annab Possu programm teile valida kahe kuldi vahel ja õige kuldi saate teada just registrinumbril abil.

Külli Kersten

Sigade ja muude loomade sektori juhataja

Noppeid Taani ajakirjast Svin

Kuidas vähendada imikpõrsaste hukkamist? Taanis on viimase aasta keskmine imikpõrsaste ning nuumikute surevus jätkuvalt langeva trendiga. Perioodil aprill 2006 – aprill 2007 oli imikpõrsaste keskmiseks surevuseks sünnist 5. elupäevani 3,2%, nuumikute surevuseks aga 4%. Alates 2004. aastast on surevuse vähenemise tõttu üleskasvatatud 0,8% põrsaid rohkem, mis kokku annab 200 000 siga koguväärtusega 60 milj taani krooni. Prognoositud trendiks on aastast surevuse ja surnultsündide vähenemine 1,4%. Taanis hinnatakse viimastel aastatel lisaks imikpõrsaste arvu 5. elupäeval ja sellega antakse hinnang ka emisele. Registreerides põrsaste arvu 5. elupäeval saab valida suurema elujõuga põrsaid.

Mida teha emise karjas püsimiseks? Emise ülesandeks on oma eluajal toota võimalikult palju elujõulisi põrsaid. Selle täitmise eelduseks on loomade kõrge viljakus ja emise pikk kasutusiga. Praktikas aga lähevad paljud emised karjast välja peale esimest või teist pesakonda. Väljamineku põhjuseks on peamiselt haiged jäsemad (sageli liigeste ning kõhrkoe probleemid), mittetiinestumine ning seadeprobleemid. Emiste pikemaks karjas püsimiseks soovitatakse taani seakasvatajatele emiku esmaseemendusvanuseks 230–240 päeva, enne seemendamist peki paksuseks 12–18 mm ning sobivaks esmasseemenduse kaaluks 130–140 kg.

Päritavuskoefitsientidest. Soome teadlased uurisid esmaspoegimisvanuse, emise kasutusea ja jäsemete tervise päritavust. Huvitavaks ja ainulaadseks teeb uurimuse see, et emiste kasutusea geneetilisi komponente pole seni eriti uuritud. Uurimuse tulemustest selgus, et soome maatõugu emiste kasutusiga on päritavaks tunnuseks.

Päritavuskoefitsiendid olid järgmised:

- emise esmaspoegimisvanus 0,19;
- kasutusiga 0,14;
- jäsemete tervis 0,24.

Jalgade hea tervis seostub emise pikema kasutusega ehk aretades tugevate ja tervete jäsemetega emiseid mõjutab kaudselt emise kasutusiga.

Emise poegimisaja määramine. Uuriti, kas ja kui täpselt on võimalik määrata emise poegimisajaga. Kui emise nisades on piim, siis emise poegib varsti, aga millal? Tehtud uuringu alusel võib väita järgmist:

- kui emisel pole nisades piima, siis emise järgneva 12 tunni jooksul kindlasti ei poegi.
- kui piim on juba nisas, siis enamuse emiseid poegib 14 tunni jooksul.
- kui nistas tuleb vaid paar piiska, siis on poegimiseni aega kuni 28 tundi. Emise poegimisaja ennustamine on vajalik eelkõige vastündinud põrsastele sobiva mikrokliima tagamiseks, kui nad seda kõige enam vajavad (soojalampide sisselülitamine, allapanu jm).

Juurdekasv. Juurdekasv on hästi mõjutatav aretuse kaudu. Aretustööd tehakse selleks, et tootmiskarjades tagada häid tulemusi ja majanduslikku kasu. Tootmiskarjades kõrge juurdekasvuindeksiga kultide sperma kasutamine andis hea juurdekasvuga järglased. Rõhutatakse heade aretusloomade kasutamise vajadust, et saadud ristandid oleksid suure juurdekasvuga.

Refereeris Liia Taaler

Parimad teadaolevad laktatsioonid dets. alguse seisuga

Eesti holstein							
Nimi	Omanik	Lakt. nr	Piima kg	Rasva kg	Rasva %	Valku kg	Valgu %
Võrgu	Põlva Agro OÜ	3	17535	456.2	2.60	478.7	2.73
Pali	Põlva Agro OÜ	3	16624	591.0	3.56	491.3	2.96
Siiru	Põlva Agro OÜ	4	16362	467.5	2.86	510.1	3.12
Eesti punane							
Märsi	Saimre OÜ	4	14382	477.6	3.32	453.7	3.15
Silla	Põlva Agro OÜ	4	14029	477.9	3.41	452.1	3.22
Viiu	Lea Puur	7	13795	480.1	3.48	432.9	3.14

Meenutagem!

2009. aastal on põhjust tähistada jõudluskontrolli 100 aastast ajalugu Eestis. Kuidas on jõudluskontrolli (varasema nimetusega karjakontrolli) tehtud läbi aja?

JKK teeb ettepaneku panna kirja oma mälestused, meenutused aastatetagusest jõudluskontrolli läbiviimisest. Kirjutage oma kogemustest seoses jõudluskontrolli protsessiga – proovide võtmisest või andmete esitamisest, ühesõnaga erinevatest jõudluskontrolli tahkudest. Eriti teretulnud on mälestused sõjajärgsest ajast, kui karjakontroll praktiliselt lakkas olemast, selle taastamisest 1960-ndatel, masinarvutusele üleminekust. On olemas vaid andmetöötajate omapoolne nägemus sellest. Tahame teada ka loomapidajapoolseid mälestusi, millised raskused esinesid, mida positiivset masinarvutusele üleminek kaasa tõi. Kuigi paljud tolaeagsed jõudluskontrolli assistendid (praeguse mõiste järgi JAK-d) on juba pensionil, on võib-olla siiski olemas neid, kes panevad oma mälestused kirja.

Jutustage vabas vormis, oma kogemuste ja näidete kaudu. Tööde pikkus ei ole piiratud. Paremad tööd leiavad äramärkimist ning tõenäoliselt leiavad nad ka kajastamist jõudluskontrolli juubeliaastal.

Meenutused palume JKKSse edastada hiljemalt 1. juuniks 2008. a.

Meenutusi ootame nii paber kandjal kui elektrooniliselt. Need võib anda piirkonna zootehniku kätte või saata piimaproovidega või Eesti Postiga.

JKK Aasta töötaja

Viis aastat on JKK töötajad endi hulgast valinud Aasta töötaja. Tiitel omistatakse töötajale, kelle töö on kõige rohkem tunnustamist väärt. 2007. aasta JKK Aasta töötaja on Tiia Püssa, arvutivõrgu peaspetsialist–andmebaasi administraator. Kolleegide sõnul on Tiia positiivse ellusuhtumisega hoolas perenaine–varahoidja JKKle usaldatud andmetele, kes tagab turvatunde kolleegidele ja klientidele.

Neljandat korda valisid JKK töötajad endi seast kolleegipreemia “Päikesekiir” laureaadi. Päikesekiire tiitel antakse välja töötajale, kes on kaastöötajate arvates kõige sümpaatsem, säravam ja lahkem kolleeg. 2007. aasta Päikesekiireks valiti vanemreferent Riina Tisler — abivalmiduse ja rõõmsameelsuse eest.

Uus töötaja

Alates 7. jaanuarist töötab meil raamatupidaja–palgaarvestajana Anita Minin.

Muhedat

Pull läheb lehma juurde ja ütleb talle: “Lehm, kuule, kas sa mult jõusööta ei taha osta, hästi odav aga kuramuse hea ...” Lehm põrnitseb pulli veits aega altkulmu ja küsib: “Ega sa mind lüpsata ürita?”

Tööjuubel

30. tööjuubelit tähistasid 1. jaanuaril 2008. a Tiia Püssa — arvutivõrgu peaspetsialist–andmebaasi administraator ja Inno Maasikas — jõudluskontrolli andmetöötajate osakonna juhataja

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee



Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel.	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 1754	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Täna on Jõudluskontrolli Keskusel 2007. aasta kohta kokkuvõtted tehtud ning 2008. aasta tegemised täies hoos. Hea meel on tõdeda, et veiste piimatoodang ja sigade sigivusnäitajad näitasid eelmisel aastal positiivset trendi.

Jõudluskontrolli Keskusele on oluline ka see, et eelmisel aastal suutsime oma töö ümberkorraldamise tulemusena kiirendada jõudluskontrolli teenuse osutamist piimaveisekasvatajale.

Hea et jaanuaris – veebruaris kehtima hakanud veiste poegimisandmete ja väljamineku põhjuste esitamise muudatused on ilma suuremate tagasilöökideta käivitunud.

Täienenud on teenuste valik. Eelmisest aastast pakutavad uued teenused piimaveisekasvatajale, – “Koondaruanne”, “Kõrvamärkide transport piimaproovide kogumispunkti”, “SMS-teade” –, on leidnud positiivse vastuvõtu ja loodetavasti muutuvad veelgi populaarsemaks.

Möödunud aastal tehtud arendused Possu on samm-sammult rakendumas. Possu nuumikute moodul on seakasvatajates huvi tekitanud ja esimestelt kasutajatelt oleme juba saanud programmi kohta positiivset tagasisidet.

Loodetavasti on lugemise hetkeks ka paljuräägitud JKK ja e-PRIA projekt käivitunud ning aktiivsemad piimatootjad andmete toepeltesitamisest lahti saanud.

Käesoleva aasta algusest oleme alustanud pihuarvutite tutvustamist, mis võimaldab muuta JKK ja loomapidaja vahelise andmete liikumise veelgi kiiremaks, täpsemaks ja mugavamaks, kuid selles osas on ilmselt sügis õige aeg tibus lugemiseks.



Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

E-arve JKK-st

Jõudluskontrolli Keskus hakkab pakkuma oma klientidele võimalust saada arve e-postiga. E-arve muudab asjaajamist lihtsamaks klientidel, kel raamatupidamine ja loomakasvatustöötajad asuvad erinevates kohtades. Samuti paraneb arve kättesaamise kiirus. Pdf-vormingus arve saadetakse kliendi esitatud e-postiaadressile.

Esimese etapina on valminud e-arve rakendus seakasvatajatele ning esimene e-arve väljastati märtsis. E-arvest huvitatud seakasvatajatel palume pöörduda Vaike Konga poole (vaike.konga@jkkkeskus.ee), kes registreerib e-posti aadressi, millele hakatakse arveid väljastama.

Järgmise etapina on kavas e-arvete väljastamine piimatööstustele. Seejärel võetakse arendusse e-arvete väljastamine piimaveise jõudluskontrolli tegijatele.

Kui valmivad tehnilised võimalused veisekasvatajatele e-arvete väljastamiseks, siis teatame, kellele e-arve soovijad saavad edastada e-posti aadressid.

“Vaade tulevikku”

Märtsi alguses korraldas JKK ajurünnaku “Vaade tulevikku”. Kokku kutsuti veiste ja sigade aretusorganisatsioonide nõukogude ja juhatuste liikmed. Ajurünnaku eesmärk oli kujundada arusaam, milline on Eesti loomakasvatuse aastal 2014. JKK jaoks on tähtis teada loomapidaja vajadusi ja soove tulevikus, et pakkuda vajalikke lahendusi.

Ajurünnakul jäid kõlama mõtted:

- loomakasvatuse Eestimaal jätkub, sest nõudlus toiduainete järgi kasvab kogu maailmas;

- kasumlikkuse võti on efektiivsus.

Efektiivsus on valdkond, mille tõstmisesse saab oma tegevuse ja andmetega anda suure panuse Jõudluskontrolli Keskus.

Uued töötajad

Jaanuarist vastab üldtelefonile ja tegeleb postiga vanemreferent Aimi Sörg.

Kõrvamärke müüb ja postitab alates märtsikuust registrispetsialist Favsta Ossul. Senine kauaaegne registrispetsialist Helve Vares jäi pensionile.

2007. aasta piimatoodang

2007. aastal ületas Eesti piimatoodang 7000 kg piiri – aastalehma kohta saadi 7052 kg piima. Toodang lehma kohta suurenes aasta jooksul 190 kg võrra.

Võrdluseks: Rootsi lehmad andsid keskmiselt 9217 kg piima, mis on 2165 kg enam kui Eestis. Taanis oli toodang 8919 kg, Ungaris 8362 kg, Tšehhis 7513 kg. Lätis oli toodang 5478 kg, Leedus 5863 kg. Eesti lehmad lüpsavad ka rohkem kui Poola (6688 kg) ja Slovakkia lehmad (6517 kg).

Toimus Possu 3 esitlus

14. märtsil toimus Possu programmi uue versiooni esitlus. Koolitusest võttis osa 26 inimest. Possut tutvustati kolmele erinevale sihtgrupile:

- spetsialistidele, kellel puudub Possuga töötamise kogemus;
- seafarme teenindavatele veterinaararstidele;
- Possu programmi kogemustega kasutajatele.

Uutele Possu huvilistele ja veterinaaridele tutvustas programmi kasutamise võimalusi Külli Kersten. Possu 3 erinevused võrreldes eelmise versiooniga tõi välja Aivar Annamaa, kes tutvustas ka täiesti uut, nuumikute osa. Farmidel on võimalik ise otsustada, kas hallata põhikarja ja nuumakarja andmebaasi koos või mõlemat eraldi asuvates arvutites. Emiste ja/või nuumikute andmebaasi moodustamiseks on vaja tellida Jõudluskontrolli Keskusest hinnakirja alusel litsents või litsentsid, mis väljastatakse aastaks.

Huvi nuumikute mooduli vastu oli üllatavalt suur – viis farmi soovisid esimesel võimalusel tööle hakata Possu 3-ga. Juba enne esitlust töötas nuumikute mooduliga kaks farmi – OÜ Markilo Kureoja farm ja Jampo SK OÜ. Nende farmide spetsialistid on aidanud uut moodulit testida. Täname neid!

Eestlasest Soomes

Soome ajakirja “Sika” jaanuarinumbris ilmus põhjalik artikkel Aasta Põllumehest 2007 Ermo Sepast. Artikkel on nähtav ka JKK kodulehel (alamlehel Sead valida menüüst artiklid).

Possu 3 kasutamisevõimalused

Possu kolmas versioon on jõudnud seafarmidesse. Suurim erinevus eelmise versiooniga võrreldes on võimalus hallata kogu karja – siiani oli võimalik ülevaadet saada ainult põhikarjast, täielikult puudus nuumikute haldamise osa. Programm on paindlik, mis tähendab seda, et kasutaja võib vastavalt farmi töökorraldusele kasutada erinevaid mooduleid kas eraldi või koos. Possu programmi saab kasutada nüüdsest ka farm, kellel on ainult nuumikud.

Mille alusel otsustada, millist või milliseid mooduleid kasutada? Selline küsimus tekib eelkõige nendel kasutajatel, kellel on täistsükkliga seafarm. Siin on võimalikud järgmised variandid:

- Possu programmi litsents nii emiste kui ka nuumikute andmebaasi haldamiseks
- Possu programmi litsents ainult emiste andmebaasi haldamiseks
- Possu programmi litsents ainult nuumikute andmebaasi haldamiseks

Mille põhjal siis otsus langetada? Soovitused tulenevad sellest, et **Possu programmiga ei saa paralleelselt töötada kaks erinevat inimest üheaegselt erinevates arvutites**. Varukoopiate vahetamisega ja kordamööda töötamisega ei ole kaitstud andmete turvalisus.

Kui emised ja nuumikud asuvad ühes hoones ja programmi kasutab üks inimene, on vaja tellida litsents nii emiste kui ka nuumikute mooduli kasutamiseks. Mõlemad andmebaasid on sel juhul kasutatavad ühes programmis ja andmeid peab sisestama Possusse üks kasutaja.

Kui emised ja nuumikud asuvad erinevates ehitistes ja programmi hakkab kasutama kaks erinevat inimest erinevates arvutites, siis on vaja tellida litsentsid eraldi emiste moodulile ja nuumikute moodulile.

Kui emised ja nuumikud asuvad erinevates ehitistes, aga andmeid hakkab programmi sisestama ainult üks inimene, siis võib tellida programmi, milles on litsents nii emiste kui ka nuumikute andmebaasi majandamiseks.

Litsents väljastatakse kasutajale vastavalt loomade arvule tähtajaliselt piiratud perioodiks JKK kehtiva hinnakirja alusel. Soovitav periood on üks aasta. Litsentsi suurus ja kehtivusaeg on nähtav Possu programmis. Litsentsi aegumistähtaaja saabumisel annab programm märku litsentsi uuendamise vajadusest. Kui litsentsi ei uuendata, siis programm blokeerub ja sisestatud andmetega töötada ei ole võimalik.

Kasutage võimalust nuumikute mooduli katsetamiseks, sest maikuuni on see tasuta.

Sigade jõudluskontrollialane terminoloogia IV osa

EESTI	INGLISE	SAKSA	VEENE
rasvasiga	lard pig, fat-type pig; lard hog (US)	Fettschwein, speckschwein	сальная свинья
ristand	crossbreed	Hybrid	гибрид
ristandaretuskari	multiplier herd	Vervielfältigung Herde	стадо гибридных свиней
ristandsiga	hybrid pig, cross-breed	Hybridschwein, Bastard, Hybrid	гибридная свинья, помесь
Rootsi	Sweden	Schweden	Швеция
rümba (lihakeha) mass	carcass weight	Rumpfmasse	масса туши (туловища)
rümba (lihakeha) pikkus	carcass length	Rumpflänge	длина туши (туловища)
Saksamaa	Germany	Deutschland	Германия
seaaretaja	pig breeder, pig farmer; hog farmer (US)	Schweinezüchter	заводчик
seafarm	pig farm, piggery	Schweinefarm	свиноводческая ферма
seakari	pig stock, herd; pig crop, hog crop (US)	Schweinebestand, Herden	поголовье свиней
seakasvataja	pig keeper, hog man (US)	Schweinehalter	свиновод
seakasvatus	pig breeding, pig husbandry; hog farming (US)	Schweinezucht	свиноводство
sealiha	pork, pork-meat	Schweinefleisch	свинина
seapidamine	pig keeping, pig raising, pig management	Schweinehaltung	содержание свиней
seatalitaja	pig fattener, pigman, pig tender; hog feeder (US)	Schweinemäster, Schweinefleger	свинарка
seemendus (seemendatud)	insemination (inseminated)	Belegen, Belegung	осеменение
seemendusjaam (SJ)	inseminationstation (IS)	Besamungsstation (BS)	станция искусственного осеменения (СИО)
sig	pig, swine; hog (US)	Schwein	свинья
sigade nuumamine	pig fattening, hog feeding (US)	Schweinemast	откорм свиней
sigala	farm, piggery	Schweinestall	ферма
sigivus	performance	Leistung	воспроизводительная способность
singid	ham	Schinken	ветчина, окорок
Soome	Finland	Finnland	Финляндия
stressisündroom	porcine stress syndrome (PSS)	Streßsyndrom des Schweines (PSS)	синдром стресса
stressitundlikkus	susceptibility to stress	Streßempfindlichkeit	чувствительность к стрессу

Sigade jõudluskontroll 2007. aastal

2007. aastal lõppes trend, kui võisime rääkida sellest, et karjade arv jõudluskontrollis väheneb, aga sigade arv suureneb – nüüd on ka sigade arv vähenema hakanud. Aastaga vähenes sigade arv jõudluskontrollis 17%. Jõudluskontrolli lõpetas viis farmi, uusi alustajaid oli ainult kaks. Aasta jooksul ostis Possu programmi kolm farmi, aga üks farm kasutab seda ainult karjasiseselt ega anna andmeid sigade geneetiliseks hindamiseks ning aretustulemuste analüüsimiseks. Jääb lootus, et see farm liitub sigade jõudluskontrolli ja aretussüsteemiga käesoleval aastal.

Eelmise aasta jõudluskontrolli põhjalikke kokkuvõtteid on võimalik vaadata JKK koduleheküljelt www.jkkeskus.ee või farmidesse saadetud aastaraamatust.

Näitajad on stabiilsed olnud juba neli aastat ja enamus nendest on võrreldes eelmise aastaga minimaalse positiivse või negatiivse trendiga. Milliste trendidega olid näitajad 2007. aastal võrreldes 2006. aastaga, näeme alljärgnevast loetelust.

Positiivsed trendid

1. Baasaretusfarmide keskmine emiste arv (+31 emist)
2. Ümberindluste osatähtsus (-1,9%)
3. Väljaminek pärast seemendust (-0,2%)
4. Nooremiste viljakus (+0,2 põrsast)
5. Vanaemiste viljakus (+0,1 põrsast)
6. Emiste keskmine viljakus (+0,1)
7. Aastaemise kohta elusalt sündinud (+0,5 põrsast)
8. Võõrutatud aastaemise kohta (+0,5 põrsast)
9. Imetamisperioodi pikkus (-0,4 päeva)
10. Päevi pesakonna tootmiseks (-0,7)
11. Ebaproduktiivseid päevi pesakonna kohta (-0,2)
12. Tiinestuvus (+2,1%)
13. Poegimiste protsent (+1,8)
14. Lihassilma läbimõõt seemendusjaama kultide järglastel (+1,4 mm)
15. Lihassilma läbimõõt omakarja kultide järglastel (+1,5)
16. Kõikide kultide järglaste lihassilm (+1,4)
17. Pekipaksus (-0,3 mm)
18. Hinnatud kultide jõudluse suhteline aretusväärtus (+1,7)
19. Hinnatud emiste jõudluse suhteline aretusväärtus (+1,7)
20. Hinnatud kultide viljakuse suhteline aretusväärtus (+2,8)
21. Hinnatud emiste viljakuse suhteline aretusväärtus (+1,6)

Negatiivsed trendid

1. Kõikide karjade keskmine emiste arv (-63 emist)
2. Esmasseemenduste arv (-1%)
3. Seemenduste arv (-5771 seemendust)
4. Imikpõrsaste hukkumine (+0,2%)
5. Pesakondade arv väljaminekuni (-0,1)
6. Võõrutusest väljaminekuni (+0,3 päeva)
7. Seemendusest väljaminekuni (+5 päeva)
8. Seemendusjaama kultide järglaste testimisvanus (+7,3 päeva)
9. Omakarja kultide järglaste testimisvanus (+2,5 päeva)
10. Seemendusjaama kultide järglaste juurdekasv (-15,3 g/ööpäevas)
11. Omakarja kultide järglaste juurdekasv (-4,4 g/ööpäevas)
12. Kõikide testitud loomade juurdekasv (-11 g/ööpäevas)
13. Testitud loomade arv (-1380)

Stabiilsed trendid

1. Kokku sündinud põrsaid pesakonnas (11,5)
2. Aastaemise kohta sündinud põrsaid kokku (24,1)
3. Võõrutatud pesakondi aastaemise kohta (2,1)
4. Võõrutatud põrsaid pesakonnas (9,3)
5. Vabaperioodi pikkus (6,6)
6. Kunstliku seemenduse osatähtsus baasaretusfarmides (66%)

Esmasseemenduse (240 päeva) ja esmaspoegimise (359) vanuse võiks lisada stabiilsete näitajate loetellu, sest need tulemused on optimaalsed. Nagu näeme, on positiivseid trende rohkem kui negatiivseid.

Erilist rõõmu teeb aastaemise näitajate paranemine, mis näitab emiste efektiivsemat kasutamist. Ühtlustunud on omakarja kultide järglaste testandmed seemendusjaama kultide järglaste omadega. Selline trend peaks seadma uued eesmärgid Tartu seemendusjaamale kultide valiku osas.

Elusalt sündis pesakonnas 10,8 põrsast, Esmaspoegijate pesakonnas sündis elusalt 10 põrsast, mis keskmise näitajana on hea tulemus. Pesakonnas võõrutati 9,3 põrsast, kusjuures imikpõrsastest hukkus 12,7%. Keskmiselt indles ümber 18,4% seemendatud emistest. Farmide lõikes viljakus ühtlustub.

Elusalt sündis pesakonnas üle 11 põrsa juba 18 farmis, mis moodustab 47% jõudluskontrollis olevatest farmidest. Selline trend avaldub nii silmatorkavalt esmakordselt.

Eesti Tõusigade Aretusühistu konsulendid testisid 2007. aastal ultraheliaparaadiga Piglog-105 üle kümne tuhande noorsea. Testitud sigade keskmine ööpäevane massi-iive sünnist 100 kg elusmassi saavutamiseni oli 556,6 g, keskmine pekipaksus 10,2 mm ja seljalihase läbimõõt 60,6 mm. Lihaomaduste juures on kadumas valgete tõugude esimese põlvkonna ristandite heteroosiefekt. Miks see nii on, selleks on vaja aretusala analüüsi.

Sigade kunstliku seemenduse osatähtsus on viimastel aastatel olnud minimaalse tõusva trendiga ja seda võib öelda ka 2007. aasta kohta. Eesti Tõusigade Aretusühistu seemendusjaama kultide spermaga seemendati 45% kõikidest jõudluskontrollis olevatest emistest. Baasaretusfarmides oli vastav näitaja 66%. Võrdsele tasemele loomuliku paarituse ja kunstliku seemenduse kasutamisel on jõudnud emiste viljakus. Mõlemal juhul sündis pesakonnas 10,8 elusat põrsast. Aastaid omavahel võrreldes suurenes selliste esmasseemenduste osatähtsus, kus seemendusmeetodiks on kunstlik seemendus. Sellistes pesakondades sündis 9,6 elusat põrsast, mis 2006. aastaga võrreldes on 0,3 põrsa võrra rohkem. Mainimata ei saa jätta ka farmisest spermavõtmist ja selle kasutamist oma tarbeks. 2007. aastal moodustasid sellised seemendused koos segusperma kasutamisega umbes 17%. Farmisest seemendamist kasutatakse põhiliselt nuumikute tootmiseks, karjatäienduse saamiseks aga kasutatakse Eesti Tõusigade Aretusühistule kuuluvate kultide spermat – 61% testitud sigadest olid Tartu seemendusjaama kultide järglased.

Külli Kersten

Sigade ja muude loomade jõudluskontrolli sektori juhataja

Tähtpäevi

• 1. juunil tähistab Jõudluskontrolli Keskus oma 15-ndat aastapäeva. 1. juunil 1993 moodustati EV Tõuaretusinspektsiooni Jõudluskontrolli Keskus. Kuni selle hetkeni tegelesid jõudluskontrolli korraldamise ja läbiviimisega ELVI Piimaanalüüside Laboratoorium ja Andmetöötlusosakond ning Tõuaretusinspektsiooni spetsialistid.

• 10 aastat tagasi osales Eesti esmakordselt holsteini tõugu pullide jõudlustunnuste rahvusvahelises hindamises.

2008. aasta on sigade jõudluskontrolli süsteemi arengus eriline mitmete ümmarguste tähtpäevade poolest.

• 25 aastat tagasi avanes võimalus jõudluskontrolli kokkuvõtete tegemiseks arvuti abil. Algselt nimetati seda masinarvutuseks. Sigade jõudlusandmed farmidest edastati JKK-sse spetsiaalsetel pabervormidel, aasta kokkuvõtted, mida nimetati seakarja boniteerimiseks, aga koostati farmi jaoks arvuti abil. Esimesi alustajaid oli neli. Sellist jõudlusandmete kogumise süsteemi kasutati 15 aastat.

• 25 aastat jõudluskontrolli arvuti abil täitub ühel JKK praegustest klientidest – Jampo Seakasvatuse Osahingul. See farm on 25 aasta jooksul koos JKK-ga kaasa teinud kõik süsteemi arengud.

• 10 aastat möödub Oracle andmebaasi loomisest, mis oli eelduseks personaalarvutitele üleminekuks.

• 10 aastat möödub personaalarvutite kasutuselevõtmisest seafarmis.

• 10 aastat tagasi hakati jõudlusandmeid farmides koguma tarkvaraprogrammiga db-Planer.

Aprillikuised uuendused

On hea meel teatada, et alates aprillist on JKK-st võimalik soetada elektroonilisi kõrvamärke, mis sobivad kõikide põllumajandusloomade märgistamiseks. Kuigi väliselt sarnanevad need märgid sigade identifitseerimisel kasutatavate

“nööpidega”, ei ole tegemist pelgalt plastikust abivahenditega loomade eristamiseks. Uued märgised on varustatud elektroonilise kiibiga, millele on võimalik salvestada väga erinevat infot alustades looma nimest ja lõpetades omaniku ning tema abikaasa poolt looma seltsis veedetud ajaga (sekundilise täpsusega). Lisaks infokandja funktsioonile annavad uued kõrvamärgid võimaluse loomade positsioneerimiseks. Loomapidajal on võimalik pidevalt jälgida oma loomade liikumist karjamaal, nende sotsiaalset ja sugulist aktiivsust ning hinnata loomade sööda ja vaba aja kasutamist.

Elektrooniliste kõrvamärkide kasutuselevõtt on hea uudis ka VTA ja PRIA ametnikele, kes nüüdsest saavad teostada kontrolli kontorist lahkumata. Ka on lihtsam leida näiteks söödasõime taha peitu pugenud loomi, kes varem võisid jääda “kahe silma vahele”.

Tuleb lisada, et loomade jälgimiseks on vajalik GPS-seadme sarnane lisavidin.

Elektroonilised märgid ei sobi mesilaste ega suguliselt väga aktiivsete loomade märgistamiseks, sest antud isendid muudavad jälgimisseadme pildi kirjuks või hüplevaks, mis mõjub halvasti inimese silmade tervisele.

Uue teenusena on Vissukese kasutajatel võimalik ise valida oma loomade toodangunäitajaid, vanemaid ning kokkuostetava toorpiima hinda. Selleks on uus elektrooniline andmevahetuslehekülg “Soovikontsert”. Ärahoidmaks piimatööstuste pretensioone toorpiima kvaliteedi hüppelise paranemise osas, ei ole loomapidajatel võimalik ise valida somaatiliste rakkude hulka müüdavas toorpiimas.

Kuna kõiki uuendusi ei ole praktikas veel testitud, siis aprillis võib esineda nende töös tõrkeid, seepärast palume neisse suhtuda mõistvalt ja heatahtlikult.

Kena karjakevadet soovib Jõudluskontrolli Keskus!

Tööjuubelid

1. aprillil **Pille Simmo** (autojuht) — **25**
1. mail **Kalle Pedastsaar** (direktori asetäitja IT alal) — **30**
4. mail **Küllil Kersten** (sigade ja muude loomade sektori juhataja) — **10**

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee



Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel.	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 1754	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Sarnaselt teiste Eestis tegutsevate tõuaretusorganisatsioonidega täitis Jõudluskontrolli Keskusel käesoleva aasta juunis 15 tegutsemisaastat. 15 aastat tagasi alustas Jõudluskontrolli Keskus tööd 70 inimesega, kellest 22 töötab ka täna meie asutuse heaks. 15 aasta jooksul oleme vahetanud nime kahel korral – 1998. aastal Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Keskuseks ning 2001. aastal tagasi Jõudluskontrolli Keskuseks. Selle aja jooksul tegelesime lisaks jõudluskontrolli arendamisele ka esialgse loomade registri loomisega ning maksime välja esimesed otsetoetused.

Hea koostöö loomapidajate ja erinevate aretusorganisatsioonidega on võimaldanud meil arendada jõudluskontrolli süsteemi soovitud suunas. Lisaks veistele ja sigadele on meie andmebaasi lisandunud andmed lammaste ja hobuste kohta.

Jõudluskontrolli tegemine on muutunud 15 aasta jooksul tänu paljudele asjaoludele kiiremaks, mugavamaks ja kaasaegsemaks. Tänu loomapidajate vajaduste ning võimaluste muutumisele on jõudluskontroll muutunud bürokratlikust paberimäärimisest kaasaegseid tehnoloogiaid kasutavaks teenuseks.

Kui käesoleval aastal tähistame Jõudluskontrolli Keskuse 15ndat sünnipäeva, siis juba järgmisel aastal möödub 100 aastat esimese karjakontrolli organisatsiooni (Vändra Põllumeeste Seltsi karjakontrolli osakond) loomisest. Täna Eestis jõudluskontrolli eduloos peame väärtustama fakti, et suutsime säilitada jõudluskontrolli järjepidevuse 90ndatel aastatel, kui teised Balti riigid oma süsteemi lammutasid ja endale sellega “karuteene” tegid.

Täna oleme olukorras, kus võime uhkusega oma kogemusi ja Eestis toimuvat tutvustada!



Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Pihuarvuti JKKst koos nutiVissuga

JKK töötab välja piimaveiste jõudluskontrolli klientide tarbeks eestikeelse pihuarvuti tarkvara nutiVissu. NutiVissu koosneb kahest osast: proovitegemine ja Vissuke pihuarvutil. Proovitegemise programm hõlbustab kontroll-lüpsi tegemist. Vissuke pihuarvutil on väikse ekraani jaoks kohandatud. Sarnaselt lauaarvutil töötava Vissukesega saab sellega teha looma ja karja kohta päringuid ning registreerida sündmusi, kaasaarvatud sündmuste koosesitamine JKKsse ja PRIAsse.

Lisaks tarkvarale on võimalik JKKst soetada ka pihuarvuti, milleks on Psion Teklogix'i WorkAbout PRO.

Farmi koondaruanne

JKK pakub piimatootjale karja andmeid koondavale “Koondaruandele” lisaks “Farmi koondaruannet”. Loomapidajad, kellel on ettevõttes mitu farmi, saavad näha iga farmi tulemusi ning leida iga farmi kitsaskohad ja tugevused.

Sarnaselt “Koondaruandele” koosneb farmi koond 8 tabelist ja 2 graafikust. Andmed on kahel trükiel veidi erinevad – farmi aruandes ei käsitleta noorloomade infot. “Farmi koondaruande” hind on 50 krooni farmi kohta (hinnale lisandub käibemaks). Aruande tellimiseks tuleb JKKsse saata sellekohane avaldus, näidates avaldusel, kas trükist soovitakse igakuiselt või üks kord kvartalis (jaanuar, aprill, juuli, oktoober). Tellijad saavad koondi kõigi oma ettevõtte farmide kohta. Aruanded saadetakse piimatootjale koos teiste JKK trükistega.

EID-märgid lammastele

JKK pakub lammaste märgistamiseks elektroonilist transponderit sisaldavaid kõrvamärke (elektrooniline ehk EID-märk). Kõrvamärgis on andmekandja, kuhu on salvestatud looma registrinumber. Lamba kõrvamärgipaar koosneb ühest tavapärasest kõrvamärgist ning ühest EID-märgist. Kõrvamärkide paar maksab 40 krooni. Märgistamiseks sobivad kasutusel olevad märgistamistangid. Esimesed lammaste EID-kõrvamärgid said kõrva AS Saaremaa Ökoküla loomad.

Päevalüpsi rekord

Maikuus ületas Kõljala Põllumajandusliku OÜ lehm Täpik seni kehtinud Eesti päevalüpsi rekordi, milleks oli Põlva Agro OÜ lehm Hesa lüpstud 76,8 kg. Täpik suutis 2005. a septembrist püsinud rekordit lüüa 2,5 kiloga, lüpstes maikuu kontroll-lüpsil 79,3 kg päevas.

Mobiil-ID

JKK pakub Vissukesse ja Liisusse sisenemisel ühe autentimisvõimalusena Mobiil-ID.

Mobiil-ID on ID-kaardi analoog ja võimaldab teha samasid e-toiminguid. Mobiil-ID kasutamise eeliseks on sõltumatus kaardilugejaga varustatud arvutist. Lisaks ei tule Mobiil-ID kasutamiseks paigaldada arvutisse lisatarkvara.

Mobiil-ID teenuse lepingu saavad sõlmida seni ainult EMT kliendid EMT või Elioni esindustes. NB! Mobiil-ID teenus eeldab ka ID-kaardi olemasolu!

EMT eraisikust kliendiga sõlmitakse Mobiil-ID kasutamiseks lepingu lisa. Firma mobiiltelefoni kasutaja peab sõlmima eraisikuna EMT liitumislepingu Mobiil-ID kasutamiseks. Mobiil-ID on eraisiku omand, nagu ka ID-kaart, seepärast ei ole vaja liitumisel firma volitust.

Isikut tõendava dokumendina on vaja kaasa võtta oma ID-kaart. Seejärel annab EMT uue SIM-kaardi. Mobiilinumbr ja kõikide teenuste kasutus jääb endiseks. Samuti salvestatakse uuele SIMile vajadusel ümber telefoniraamat (kui telefoninumbrid on SIMil hoitud). Seejärel tuleb Mobiil-ID teenus aktiveerida.

Teenuse kasutamine on lihtne: vajutada nuppu „Sisenen Mobiil-IDga”, seejärel kinnitada mobiilil klahvivajutusega, et seal on näha samasugune kontrollkood kui arvutiekraanil. Sisselogimiseks sisestatakse PIN1 (saab kaasa EMTga lepingu sõlmimisel), digiallkirja andmiseks PIN2.

Kuni 2008. aasta lõpuni on Mobiil-ID tasuta, edasi hakkab maksma 10 krooni kuus. Kõik tehingud Mobiil-IDga on tasuta – võib sisse logida ja digiallkirja anda nii palju tahad.

Mobiil-ID kohta leiate pikemat lugemist aadressil <http://www.id.ee/mobiil>.

Kuumuse mõju emiste taastootmistunnustele

Sead taluvad kuumu suhteliselt kehvasti, sest sead ei higista. Eriti halvaks kombinatsiooniks on kõrge temperatuuri ja kõrge õhuniiskuse samaaegne esinemine, mis annab "sauna efekti" ehk reaalne kuumus on kõrgem kui mõõdetav. Sead kasutavad enda jahutamiseks käitumuslikku termoregulatsiooni, seda juhul, kui neil on ligipääs jahedatele pindadele, mudale või veele. Sead eelistavad veele jahedat pinda, jahutavat vett või jahedat õhku. Kuumastressis sigadel on madalam toodang, halvem heaolu ning ammoniaaki lendub kuumu ilmaga rohkem.

Kuumuse mõju emistele

Kirjanduse andmetel võib normaalsest kõrgem temperatuur vähendada inna ajal ovuleeruvate munarakkude arvu ning suurendada embrüonaalset suremust. Emised on eriti tundlikud kuumusele 8.-16. tiinuspäeval. Ümberindlus on sageli põhjustatud 13.-18. tiinuspäeval aset leidnud loodete embrüonaalsest surmast. Emised indlevad taas 21 ja 42 päeva pärast. Aastaaegade variatsioon põhjustab võõrutamise ja indlemise vahelise perioodi pikenemist ning 10-20 päeva hilisemat nooremiste suguküpsuse saavutamist. Suvine kõrge temperatuur võib põhjustada söömuse vähenemist imetamisperioodil, mille tagajärjel õheneb seljapekk ning emis vajab pikemat taastumisperioodi. Seejuures ei tohi unustada aasta, karja, sulu mõju, mis põhjustavad variatsiooni. Aastaaegade variatsioon on tingitud valgusolude ning päeva pikkuse muutustest. Allikas: www.norsvin.no

Kuumuse mõju kultidele

Kuumus mõjutab ka kultide viljakust, mistõttu tuleks kuumu suve korral vältida loomuliku paarituse kasutamist. Kunstlikul seemendamisel kasutatava sperma kvaliteet on eelnevalt kontrollitud, mis välistab sobimatu sperma kasutamise.

Palava ilmaga on sperma transport komplitseeritum ning nõuab korralikke säilitamistingimusi ka farmis. Kuumuses võivad kuldid muutuda uimaseks, ning nende suguiha väheneb. Mida kuumem ilm, seda kauem kestab kuldi paaritusakt ning ejakulatsioon toimub hiljem. Allikas: www.norsvin.no

Kultidele mõjub juba 25-30 kraadne kuumus.

Eriti tähelepanelik tuleb olla kui temperatuur tõuseb üle 29°C. Spermatosoidide sisaldus spermas langeb, on vähem elujõulisi ning otseliikuvaid spermatooside.

Muutused sperma kvaliteedis ilmnevad keskmiselt 2 nädala pärast. Sperma kvaliteet taastub 6-7 nädala jooksul pärast kuumalaine taandumist. Kui selle ajaga kvaliteet ei taastu, võib olla tegu permanentse kahjustusega. Näiteks kuldid, kes kannatasid 35 kraadist kuumu kolm päeva juuli lõpus, võivad olla põhjuseks emiste mittetiinestumises kuni septembrini. Allikas: http://www.ext.vt.edu/news/periodicals/livestock/aps-03_07/aps-244.html – Virginia State University

Külma mõju on sarnane kuumuse mõjule. Kultidel suureneb ebanormaalseste spermide arv, sest kult hoiab külmas munandeid liiga keha ligi. Normaaltemperatuur spermatogeneesi toimumiseks on kehatemperatuurist 2,8 kraadi võrra madalam temperatuur. Allikas: http://porkinfo.osu.edu/Word%20Documents/boar_perfDL.doc – The Ohio State University

Analüüsisime kuumuse mõju Eesti seafarmide jõudlusandmete alusel. Keskmised õhutemperatuurid on võetud Eesti Meteoroloogia ja Hüdroloogia Instituudi kodulehelt.

2006. aasta suvi oli tõeliselt kuum ja kuiv. Kas see mõjus ka

sigivusele? Mõjus küll (vt tabelid). Sügise saabudes ilmnesid kuumuse tagajärjed oma täies hiilguses. Emiste ümberindluste protsent (ÜI 23,2% 2006. a suve seemendustest) oli eelnevate aastatega võrreldes kõrgem, poegimisi oli tunduvalt vähem (poegis 66,7 % 2006. suve seemendustest) ning seemenduskordade arv poegimise kohta tõusis. 2006. a augustis seemendatud emistest indles ümber 24,8 %, seejuures mai seemenduste korral oli ÜI % 20,4 (erinevuseks 4,4 protsendipunkti). Võrreldes 2006. a juuli, augusti ja septembri seemenduste ÜI % talviste ümberindlustega on erinevuseks kuni 7 protsendipunkti. Madalaim abortide osakaal oli maikuu seemendustel (0,7%), mil õhutemperatuurid olid Eesti eri paigus keskmiselt 9,2 kuni 11,5°C. Elusalt sündinud põrsaste arv pesakonna kohta (10,4 ning 10,5) oli 2006. aastal madalaim juuni ja oktoobri seemendustel.

Tabel 1. Emiste tiinestumine Eestis erinevatel aastaaegadel.

Seemen- dusaasta	Ümberindluste %		Tiinestuvus %		Poegimiste %		Seemenduste arv poegimise kohta		Elusalt sündinud põrsaid pesakonnas	
	kevad	suvi	kevad	suvi	kevad	suvi	kevad	suvi	kevad	suvi
2004	16,4	20,1	75,0	71,3	74,8	70,9	1,3	1,4	10,8	10,5
2005	17,8	20,2	74,1	71,4	73,5	70,4	1,4	1,4	10,6	10,6
2006	20,3	23,8	71,1	67,4	70,4	66,7	1,4	1,5	10,7	10,6
2007	17,6	22,9	62,8	67,1	70,6	66,4	1,4	1,5	10,8	10,6
	sügis	talv	sügis	talv	sügis	talv	sügis	talv	sügis	talv
2004	18,4	17,6	71,0	72,6	71,5	72,7	1,4	1,4	10,6	10,7
2005	19,8	18,3	70,9	72,1	70,6	72,1	1,4	1,4	10,7	10,7
2006	22,7	19,3	69,3	69,6	68,5	70,9	1,5	1,4	10,6	10,7
*2007	21,8	15,2	64,7	30,5	67,1	58,2	1,5	1,7	10,6	11,1

*2007. a andmed mittetäielikud

*Arvutused on tehtud aluseks võttes seemendamise kuupäeva (nt 2004. a suvel seemendatud emistel oli keskmiselt 10,5 elusalt sündinud põrsast pesakonnas).

kevad – märts, aprill, mai

suvi – juuni, juuli, august

sügis – september, oktoober, november

talv – detsember, jaanuar, veebruar

Kuidas kuumusstressi ära tunda? Kuumusstressi tunnusteks on: hingamine avatud suuga, plekiline nahk, jäik kere, lihasvärinad, südame löögi sageduse tõus, kehatemperatuuri tõus. Normaalseks kehatemperatuuriks täiskasvanud sigadel on 38 kraadi ja hingamissageduseks 15-25 hingetõmmet minutis. Kõrgemad näitajad viitavad kuumuse stressile. Signaale tuleks regulaarselt jälgida.

Järgnevalt on ära toodud mõningad **juhtnöörid kuumusstressi vältimiseks**.

- Taga korralik valgus, pestes valgustorud/hõõglambid ning vahetades katkised valgustorud (valgustugevus väheneb märkimisväärselt peale aastast kasutamist). Valgusrežiim olgu ööpäeva rütmiga, mitte kestva ööpäevase valgustusena.

- Aretuskarjale tuleks võimalusel tagada jahedam keskkond, sead eelistavad end jahutada jahedal pinnal lamades. Alternatiiviks oleks vihmuti paigaldamine, mille all sead saaksid end soovi korral värskendada.

- Taga puhta, jaheda (10°C) joogivee olemasolu. Päevase veetarbe arvestamine suvel: imetav emis 38 liitrit, tiine emis 19 liitrit, kult 15 liitrit. Kui temperatuur tõuseb üle 25°C siis vee vajadus suureneb kuni poole võrra. Soovitav veevool niplis

Tabel 2. Emiste tiinestumine 2006. aasta jooksul.

Paarituse/ seemen- damise kuu	Ümber- indluste %	Poegi- miste %	Seemen- duste arv poegimise kohta	Elusalt sündinud põrsaid pesa- konnas	Abortide %	*Õhu- temperatuur	*Maksimum temperatuur
jaan	18,1	72,9	1,4	10,7	0,8	-1,9 kuni -6,9	-32,0
veebr	19,7	71	1,4	10,7	0,8	-3,8 kuni -10,2	-29,4
märts	20,1	70,8	1,4	10,6	0,8	-2,8 kuni -6,4	-23,9
aprill	20,2	71	1,4	10,6	0,8	3,0 kuni 6,1	20,1
mai	20,4	69,5	1,4	10,8	0,7	9,2 kuni 11,5	24,8
juuni	22,8	67,6	1,5	10,5	0,9	13,9 kuni 17,3	31,6
juuli	23,7	66,9	1,5	10,7	0,8	17,9 kuni 19,9	35,1
aug	24,8	65,6	1,5	10,6	0,8	16,5 kuni 19,2	28,4
sept	23,3	67,3	1,5	10,6	0,8	13,1 kuni 16,1	24,2
okt	24,1	67,4	1,5	10,4	0,9	7,5 kuni 11,5	19,5
nov	20,7	71	1,4	10,7	0,9	1,3 kuni 5,9	-18,1
dets	19,3	72,4	1,4	10,6	0,9	2,7 kuni 6,6	-15,2

* Allikas: <http://www.emhi.ee>

on 3-4 liitrit minuti jooksul. Emised muutuvad kiiresti rahutuks, kui vee voolavus on väike. Nad jätvad joomata, mis omakorda mõjutab söömust.

- Kontrolli ventilatsiooni. Kuuma ilma puhul peaks ventilatsiooni tugevuseks olema looma kohta 152-304 m³/min emiste ja põrsaste laudas, 76-91 m³/min kultide ja tiinete emiste laudas.

- Sööda aretuskarja, teosta tiinuskontrolli ning seemendamist jahedamal ajal – varahommikul või õhtul hilja.

- Võtke rohkem aega inna avastamiseks, emise stimuleerimiseks ning seemendamiseks. Kuldi kontakt soodustab emiste indlemist. Eriti oluline on see nooremiste suguküpsuse õigeaegseks saavutamiseks.

- Investeeri sperma säilituskappi, mis tagaks spermale ühtlase säilitustemperatuuri.

- Tiinuse ajaks taga emistele stressivaba keskkond.

- Arvesta sügiseks rohkem remontemiseid, et voorud saaks täis.

- Lakteerivate emiste jõusööda rasvaga rikastamine tõstab sööda energiasisaldust ja tagab parema kasvu. Taga imetusperioodiks energiarikas sööt ning pidev vee olemasolu. Sööda 3-4 korda päevas. Võimalusel sööda vedelat sööta (sööda, vee suhe 1:5).

Allikad: www.norsvin.no, www.ext.vt.edu kodulehed ning http://mark.asci.ncsu.edu/Swine_News/2004/jul04.pdf

Liia Taaler

Biomeetria sektori peaspetsialist

Tähelepanu

Probleemseimaks kohaks Possu nuumikute programmis on osutunud sündmuse "Inventuur" sisestamine. Selle sündmusega seoses peab teadma, millise kuupäevaga on vaja inventuuri teha. Täiusliku käibe ja söödakulu saamiseks ühes kuus on vaja teha inventuur **eelmise kuu viimasel kuupäeval ja vaadeldava kuu viimasel kuupäeval**. Inventuur on vaja teha **igale nuumakarja asukohale ja igale söödapunktile**. Kui me näiteks soovime aruandes näha loomade käivet, ööpäevaseid juurdekasvusi, söödakulusid ja söödaväärindusi perioodis 1.-31. mai, siis on vaja inventuurid teha 30. aprillil ja 31. mail. Ainult nii koostab programm täiuslikud aruanded, mis annavad ülevaate söödakulust, ööpäevasest juurdekasvust ja söödaväärindustest.

Miks tekkis Possusse nuumaemiste grupp

2007. aasta kokkuvõtete avalikustamisel kostus JKKsse mitmest farmist nurinat, et aastaemise kohta käivate näitajate järgi ei ole farmide tulemused omavahel võrreldavad. Põhjuseks see, et farmid tõlgendasid emise karjast väljamineku sündmust erinevalt – osa farme pidas väljamineku kuupäevaks emise kõrvaldamist tootmisest, teised aga emise tegelikku karjast väljamineku päeva. Looma karjast väljamineku kuupäeva järgi arvutatakse aga söötmisspäevi.

Emiste söötmisspäevade alusel toimub mitmete farmi efektiivsust näitavate tulemuste arvutamine (elusalt sündinud põrsaid, võõrutatud põrsaid ja saadud pesakondi aastaemise kohta). Need on olulised seafarmi majandamist iseloomustavad tulemused, mille kohta koostatakse ka erinevaid pingeridu ja edugruppe. Possu senine versioon eeldas, et emisele lisatakse väljamineku kuupäev

siis, kui see sündmus tegelikult toimub. Kahjuks lähenesid Possu kasutajad sellele erinevalt – mitmed farmid lisasid väljamineku kuupäeva siis, kui emis otsustati tootmisest kõrvaldada, aga tegelikult jäi emis ootama realiseerimist. Tegelikult tootis selline emis ebaproduktiivseid söötmisspäevi, mis aga jäid arvestusest välja ja muutsid farmi majandamisnäitajad tegelikust paremaks. See oli ju iseenda petmine, sest emis oli ikkagi laudas ja tekitas iga päevaga kulutusi sööda ja pidamise näol. Tulemus ei olnud võrreldav nende farmidega, kus sisestati tegelik emise karjast väljamineku kuupäev. Aastaemise kohta välja toodud näitajate pingerida muutus ebatõeks.

JKK töötajad ei osanud midagi sellist kahtlustada, aga üks naaberfarmi juhtide vahel tuleb jutuks nii mõndagi. Jõudlusandmete kogumise programmi uuendamise käigus arutleti võimalust, kuidas muuta JKKs koostatud aastakokkuvõtted usaldusväärsemaks. Probleemi lahendamiseks otsustati Possu programmi lisada emisele uus staatus – nuumaemis.

Tootmiseks mittesobivad emised ehk farmi juhataja poolt prakeeritud loomad on võimalik kanda nuumaemiste gruppi. Nuumaemiste gruppi kantakse tootmiseks sobimatud loomad, kes ootavad realiseerimisvõimalust. On ju teada, et emiste realiseerimisega on suuri raskusi ja söötmisspäevi võib tekkida päris palju. Nuumakarja emiste söötmisspäevi loetakse põhikarja söötmisspäevadest eraldi. Sellega saame täpse ülevaate sellest, kui palju ebaproduktiivsed päevi tekib seoses tootmisega ja kui palju seoses emiste realiseerimisraskustega. Sellega loome kõikidele farmidele ühesugused võimalused ja loodame muuta aastaemise kohta arvutatavad näitajad erinevate farmide vahel võrreldavaks.

Esimeste Possu 3 kasutajate poolt on juba tulnud positiivset tagasisidet loomade käibe aruande kohta. Käibe aruandes kajastub lisaks põhikarja loomade liikumisele ka nuumakarja osa. Nuumikute osa kasutamiseks on vaja tellida JKK litsents vastavalt nuumikute arvule. Esimese farmina tellis selle Muuga PM OÜ LääneViru maakonnast.

Suur tänu aktiivsetele kasutajatele, kes on andnud olulise panuse programmi testimisel!

Külli Kersten

Sigade ja muude loomade jõudluskontrolli sektori juhataja

Noppeid JKK 15 aastases ajaloost

Jõudluskontrolli Keskus loodi 1. juunil 1993 ELVI aretuskeskuse andmetöötuse osakonna ja piimalaboratooriumi baasil. Esialgu töötati edasi olemasoleva tehnikaga, milleks olid suurarvuti EC-1055 ja vanad piimaproovide analüsaatorid, mis määrasid vaid piimarasva ja -valgu sisaldust. Andmebaasi süsteemi ADABAS-i kasutades panime alguse oma klientide andmebaasile ja veiste registrile. 1994. a hakati Eestis sisse viima veiste ühtset numeratsiooni, kus iga lehm hakkas algul ühes, siis mõlemas kõrvas kandma kollast kõrvamärki, millel oli unikaalne number. Süsteem rakendus jõudsalt ja muutus alates 2000. a kohustuslikuks. Esimesed kõrvamärgid ostsid 14. aprillil 1994 Adavere Agro AS, Selja Osühing ja Lanksaare talu.

1994. a saabus JKKsse Itaalia abi korras Olivetti server koos 8 personaalarvutiga, mis ühendati Novell-võrku. Tarkvarana muretseti Oracle andmebaasisüsteem, millele otsustati üle viia kogu jõudluskontrolli andmetöötlus.

1994. a oktoobris võttis piimaanalüüsise labor kasutusele uued analüüsaatorid, mis määrasid peale piima rasva- ja valgusisalduse ka somaatiliste rakkude arvu ja karbamiidi sisalduse piimas ning salvestasid vastused ka personaalarvuti diskettidele. Proovivastuste tagastamise kiirendamiseks saadeti analüüsi tulemused kliendile otse laborist ja alles hiljem sai klient meilt teise kirja karjakontrolli arvutustega. Nii kestis see kuni uuele süsteemile üleminekuni 1998. aastal. Üks põhilisemaid erinevusi varasemaga võrreldes oli kuutoodangute arvutamise meetodika muutus. Kui seni arvutati tehtud kontroll-lüpsi põhjal selle kuu toodang, siis nüüdsest mindi üle periooditoodangu arvutusele, milleks on toodang eelmisele kontroll-lüpsile järgnevast päevast kuni jooksva kuul tehtud kontroll-lüpsi päevani. Karjakontrolli kokkuvõtted saadeti tagasi

kohe samal päeval, kui piimaproovid olid laboris tehtud ja piimakogused arvutisse sisestatud. Omanikule hakati järgmiseks proovilüpsiks laudalehti ette trükkima. Samale lehele sai kirjutada kõik lehmadega vahepealsel perioodil toimunud sündmused. Oluline muudatus oli ka see, et omanik sai teate tema esitatud andmetes olevate loogiliste vigade kohta.

Seoses uuele süsteemile üleminekuga ja arvutite ning Interneti laiemal levikuga tegeldi alates 1998. a sellega, et loomaomanik pääseks üle Interneti oma arvutist JKK andmebaasi. Aprillis 1998. a katsetasid seda esimesena Torma Põllumajandusühing ja Kuie Põllumajandusühistu. Interneti-teenuste hulk suurenes pidevalt. 2003. a aprillis loodi loomapidajale võimalus sisestada üle Interneti loomadega toimunud sündmusi. Selles vallas olid esimesteks katsetajateks Haage Suurtalu ja Rein Nurmsalu.

Inno Maasikas

Andmetöötuse osakonna juhataja

Muhedat

Tekste siltidel:

Selvepesumajas: "Automaatsed pesumasinad. Kui tuli kustub, siis palun võtke oma riided ära".

Kiriku uksele: "See on värv taevasse, kõik on teretunud. (Tuuletõmbuse tõttu suletud, palun kasutage teist ust).

Farmi juures: "Pakitud hobusesõnnik 10 krooni kott. Kui soovite kotte ise täita, siis poole odavam".

Londonis ühel uuel hoonel, mida pidi ametlikult avama Wales'i prints:

"Kuni avamiseni suletud. Jääb suletuks ka pärast avamist. Avatakse homme".

Fotosalongi uksele: "Olen lõunal. Kui kella viieks tagasi ei ole, jään ka õhtusöögile".

Tervisetoodete poe aknal: "Haiguse tõttu suletud".

Tööjuubelid

1. sept **Anne Rosenberg** (Järvamaa zootehnik) – 15

1. sept **Aime Lokk** (projektijuht-konsultant laboris) – 10

22. sept **Deniss Protopopov** (analüütik-seadmete hooldaja laboris) — 10

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee



Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700
Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel.	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 1754	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Viimastel kuudel on enamik meediaväljaannetest toinud meid negatiivsete uudistega. Olgu märksõnadeks Eesti majanduslangus, järgmise aasta riigieelarve, sündmused Gruusias või siis tänavune ilm. Ilmast rääkides on minule jäänud tunne, et sellel aastal saavad ka paljud "linnainimesed" ilmastiku tekitatud probleemist aru ja selliseid lahmivaid kommentaare või mõtteavaldusi on vähem kuulda. Kõike seda negatiivset lugedes/kogedes tekib küsimus: "On meie igapäevases elus ka midagi positiivset?" Meil, Jõudluskontrolli Keskuses, on! Tulevikku vaadates on oluline, et meie uued teenused on leidnud tootjate poolt sooja vastuvõtu. Seakasvatajatele mõeldud Possu uus versioon on üle saamas oma sünniraskustest ning programmi kirjutamisel tehtud näpuvead on parandatud. Meeldivald positiivse vastuvõtu osaliseks on saanud selle aasta algusest piimatootjatele pakutav Koondaruanne, millele oleme loomapidajate soove arvestades lisaks teinud Farmi koondaruande. Omalt poolt oleme ehk vähem reklaaminud kõrvamärkide ja asendusmärkide saatmist meie piimaprooviautoga, kuid ka seda võimalust kasutavad loomapidajad järjest rohkem ja rohkem. Üha populaarsemaks muutub loomapidajatele loodud võimalus esitada loomade registri andmeid PRIAsse läbi Vissukese. Lisaks ilmus Soome põllumajandusajakirjas Käytännön Maamies nr 10/2008 artikkel, milles antakse igati positiivne ülevaade Jõudluskontrolli Keskuse tegemistest ning Eesti piimanduse arengu eduloost. Positiivsetele uudistele pani punkti septembrikuu Maamajanduses ilmunud prof Olav Kärde mõtteavaldus: "Meie jõudluskontrolli ja karjaaretuse süsteem on väga heal tasemel, seal töötavad asjatundjad ja väga pühendunud inimesed."



Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Lammaste geneetiline hindamine

Lammaste jõudluskontrolli läbiviijaks Eestis on Eesti Lambakasvatajate Selts, kes alates 2004. a teeb seda Jõudluskontrolli Keskuse loodud tarkvara ja andmehoiu teenust kasutades. Täiendava teenusena on JKKs kujundamisel lammaste geneetilise hindamise süsteem. Toimunud on esmane geneetiline hindamine ehk testhindamine. Hinnati viljakuse aretusväärtus elusalt sündinud tallede arvu alusel ja jõudluse aretusväärtus tallede 100 päeva massi alusel. Testhindamise tulemuste ja ühiste arutelude põhjal kujundab ElaS edasised sammud ametliku geneetilise hindamise tegemiseks.

Uuendusmeelsed seakasvatajad

Lõppenud on üleminek Possu kolmandale versioonile – kõik jõudluskontrolli tegevad farmid töötavad Possu 3-ga. Suurimaks täienduseks on ülevaate saamise võimalus noorte, kasvavate sigade ööpäevastest juurdekasvust, kasutatud sööda kogustest ja söödaväärindusest. Mitmel viimasel aastal on seasööt olnud kallis, aga sealih müügist saadav rahasumma ei ole suurenenud. Seetõttu on omanikul oluline omada ülevaadet, kui hästi tema seakari väärib sööda juurdekasvuks. Seda mõjutab nii aretustase kui ka ratsioonide koostis. Söödaväärindus näitab, mitu kg sööda on kulutatud ühe kg juurdekasvu tootmiseks. Kui Possust tulevad söödakulu analüüsid näitavad liiga suurt numbrit, tähendab see ka suurt rahakulu. See omakorda sunnib üle vaatama ratsiooneid ja kui need on optimaalsed, siis tuleb põhjust otsida seakarja aretustasemest.

Neid näitajaid hinnati kunagi Kehtna ja Tartu seakasvatuse katsejaamades, aga need asutused on tänaseks oma töö lõpetanud. Loodame väga, et Possu 3 suudab seda lõiku mingilgi määral asendada ja omanikud oskavad ööpäevaste juurdekasvude, sööda koguste ja söödaväärinduse analüüsides abil üles leida oma farmi kitsaskohad ning need likvideerida. Tulenevalt farmi tootmise iseärasustest on programmi võimalik kasutada nii täistsükliliga seafarmis kui ka ainult emiseid või ainult nuumikuid kasvatavas farmis.

Andmete koosesitamine kasvab

Pikalt kavandatud JKK jõudlusandmete ja PRIA veisteregistri andmete koosesitamine käivitub selle aasta mais. Lühidalt – loomakasvataja saab Vissukese kaudu esitada samaaegselt mõlemale asutusele loomade poegimise/märgistamise ja väljamineku andmeid. Pakutud teenus on hästi vastu võetud – siiani on olnud 33 teenuse kasutajat, kes on saatnud e-PRIAsse 4600 kirjet, kusjuures populaarseimat, vasika märgistamist on saadetud 3000 kirjet, mis moodustab 8,5% piimaveiste märgistamise kirjetest.

Oleme veendunud, et koosesitatud andmete maht kasvab edaspidi veelgi. Eelduse selleks annab teenuse edasiarendamine loomapidajate spetsiifilisi vajadusi arvestades. Aravete Agro OÜ soovil, kes saadab sündmusi failiga, lisasime võimaluse saata koos poegimise andmetega ka märgistamise andmed. Poegimise kirjes tuleb elusatele vasikatele anda täiendavalt vaid registrinumber. Märgistamisandmetes vajalik märgistamise kuupäev pannakse samaks poegimise kuupäevaga ja ehitise koodi, kus poegiv lehm asub, leiab programm. Vajadusel saab neid enne e-PRIAsse saatmist Vissukese PRIA-märkmikus muuta (põhjalikult on see kajastatud Vissukese failivahetuse juhendis).

Teine ettepanek tuli Estonia OÜlt sooviga lihtsustada noorloomade elusmüügi andmete esitamist. Suurtootja võib ühele ostjale müüa korraga palju loomi ja siis on loomakaupa andmete esitamine, kus muutub vaid looma registrinumber, väga tüütu. Nüüd saab anda elusmüüki kuni 20 loomale korraga.

Täiendav info aretuspullide valikuks

Kõrge piimatoodanguga lehmadel on sageli probleemid tiinestumisega. Augustikuu hindamisest alates saab aretaja oma karjale pulle valides vältida neid loomi, kellel on tütarde sigivusnäitajate alusel hinnatud sigivuse aretusväärtus väga madal. Pullide suhteline sigivuse aretusväärtus avaldatakse JKK piimaveiste geneetilise hindamise lehel koos suhtelise üldaretusväärtuse SKAV tulemustega.

Karja suurema viljakuse kindlustab teadlik ristamine

Aretusühistu aastakoosolekul tõdesime, et 14 aastat toimunud järjekindel valik liha kvaliteedi osas on end õigustanud. Aeg on tähelepanu suunata emiste viljakuse tõstmisele ja aastaemisel võõrutatud põrsaste arvu suurendamisele.

Igasuguse analüüsi aluseks on algandmed, nende abil hetkeolukorra määratlemine ning analüüsist tulenevalt uute eesmärkide seadmine. Järgnevas analüüsis on kasutatud JKK andmebaasi andmeid. Ühtlasi tänan neid farmereid, kes kasutavad jõudlusandmete kogumiseks Possu programmi ja edastavad need hindamiseks Jõudluskontrolli Keskuse andmebaasi, andes sellega suure panuse aretusprogrammi “Marmorliha” elluviimiseks. Analüüs on vaesem nende karjade võrra, kes kasutavad küll seemendusjaama kultide spermat, kuid andmebaasiga ei suhtle.

Tõeterake 1 – viljakuse päritavuskoefitsient on madal ja vähe päritav. Viljakust saab suurendada teadlikku ristamist kasutades.

Tõestuseks on tabel 1, mis kajastab puhtatõuliste ja erinevate ristandkombinatsioonide viljakust neljal viimasel aastal. Selgelt eristub teistest tõukombinatsioonidest kahe valge tõu esimese põlvkonna ristandemiste viljakus. Kõik teised toovad põrsaid puhtatõuliste emistega samal tasemel või isegi vähem.

Tõeterake 2 – ristamisel avalduv heteroosiefekt on suurim esimese põlvkonna ristandemiste (LY, YL) seemendamisel põlvnemiselt puhtatõuliste lihatõugu kultidega (P). Tõestus on tabelis 2, milles on toodud seemendusjaama karjas olevate kultidega saadud pesakondade arv ja keskmine viljakus. Kui tabelis 1 küünib puhtatõuliste pieträänemiste viljakus vaevalt

10 põrsani pesakonnas, mis on lihatõugudele iseloomulik, siis puhtatõuliste pieträäni tõugu kultide viljakus on kõrgeim - 11,1 põrsast. See on seletatav sellega, et valdavalt kasutatakse neid kulte ristandemiste seemendamiseks. Emiste seemendamisel djurok-landrassi ja hämpšir-pieträäni ristandkultidega jäävad pesakonnad võrreldes pieträäni tõugu kultidega keskmiselt 0,2-0,3 põrsa võrra väiksemaks.

Järeldus: Tabelis 2 toodud pesakonna andmete alusel saab väita, et puhtatõulise pieträäni tõugu kuldi kasutamine ristandemiste seemendamiseks annab võimaluse suurendada viljakust.

Tõeterake 3 – puhtatõuliste lihatõugu kultide (P) järglased ristandemistega (LY, YL) on ühtlasema lihakehade kvaliteediga kui lihatõugu ristandkultide (DL, HP, PH) järglased. Seda näitab siiani hinnatud lihakehade analüüs, mille kohta saate lugeda Arne Põldvere artiklist Tõuloomakasvatases 2/2008. Aretus on üks komponent seakasvatases, mille olulisust ei tasu alahinnata. Arvestades neid loodusseaduste tõeterakesi on majanduslikult mõistlik karjades välja vahetada erineva veresusega tootmisemised kahe valge tõu esimese põlvkonna ristandemiste vastu ja saada aastaemise kohta pesakonnas üks elusalt sündinud põrsas keskmiselt juurde. Selle tegevuse aluseks on täpne põlvnemis- ja jõudlusarvestus, piisav puhtatõuliste emiste olemasolu, et tagada karjale vajalikul arvul F1 ristandnooremiste üleskasvatamine. Toetudes eelnevale seame endale eesmärgiks karjades emiste veresuse korrastamise. See õigustab end majanduslikult!

Tabel 1. Emiste viljakus erinevatel tõugudel ja ristandkombinatsioonidel JKK andmed 2004-2007

Aeg	Tõukombinatsioonid									
	L	Y	P	LxY	YxL	LxLY	YxLY	LxYL	YxYL	Muu
2004	10,8	10,4	9,6	11	11,2	10,2	10,5	11,1*	10,5	10,1
2005	10,7	10,3	9,8	11	11	10,1	9,9	10,5	9,4	10,5
2006	10,7	10,2	10	10,9	11	9,9	10	11,1**	8,9	9,9
2007	10,8	10,3	9,9	10,8	11,1	9,6	9,6	10,9	8,8	10,5

* - aastaemiste arv 6

** - aastaemiste arv 21

Tabel 2. Seemendusjaama aktiivsete kultide viljakuse andmed 13.08.2008. a seisuga

Kuldi tõug	Sündinud pesakondade arv	Keskmine viljakus
Landrass	1906	10,9
Jorkšir	934	10,6
Pieträän	2855	11,1
Djurok-landrass	2815	10,9
Hämpšir-pieträän	1624	10,8
Pieträän-hämpšir		
Hämpšir	651	10,0

Anne Lilleorg
Eesti Tõusigade Aretusühistu
aretusspetsialist

Kasulik teave Possu programmi kasutajatele

Possu 3-le üleminekul on enim küsimusi esitatud seoses käibe aruandega, aga on ka muid nüansse, mida peab programmi kasutamisel teadma. Lühidalt välja tuues on need järgmised:

1. Käibe aruandes ei lähe imikpõrsad võõrutuskirje sisestamisega automaatselt võõrdepõrsaste gruppi. Vastav kirje tuleb ise sisestada, näidates ära arvu, massi ja võõrdepõrsa asukoha.

2. Käibe aruandes on **karja täienduseks kasvatatavad noorsead kuni testimiseni nuumikute grupis**. Karja täienduseks valitud sead tuleb nuumikute grupist välja kanda, valides väljamineku liigiks **Põhikarja viimine**. Karja täienduseks müüdavad testitud nooremised ja kuldid tuleb müüa nuumikute rühmast, valides väljamineku liigiks **Väljaminek nuumakarjast**.

3. Võõrdepõrsaste, kesikute ja nuumikute farmisisesel liikumisel ühest asukohast teise on kindlasti vaja sisestada ka **uus või vana asukoht**. Kui asukoht jätta panemata, siis programm ei suuda käibe aruandes viia sigu ühest käibegrupist teise.

4. Teadma peab, et programm tekitab automaatselt võõrdepõrsaste, kesikute ja nuumikute sissetuleku (väljamineku) kirjega vastava kirje ka teises asukohas. Kui seda ei jälgita, võib tekkida topeltkirjeid ja käibe aruandesse tekib rida **Vastuolu andmetes**. Sellise rea tekkimisel ei arvuta programm ööpäevast juurdekasvu ja söödaväärindust.

5. Emiste ja kultide karjavõtmisel on vaja kindlasti sisestada loomale rakendus – kui seda ei tehta, ei suuda programm koostada korrektset käibe aruannet ja seemendusi kuldiga ei saa sisestada.

6. Probleeme aitab vältida kui andmete parandamisel valed kirjed kustutada ja sisestada uuesti õiged andmed. Seda tehes tuleb mõttega kaasa töötada ja kontrollida ka parandatud kirjega seotud järgnevad sündmused (nt hukkunud imikpõrsaste arvu parandamisel on kasulik jälgida ka võõrutusandmete õigsust).

7. Kui olete andmed sisestanud, aga need ei ilmu sea või sündmuste aknas nähtavale, kasutage nuppu **“Värskenda”**.

8. Sööda sissetuleku ja inventuuri sisestamise vormid on identsed. Seetõttu ei ole vaja sööda jääki perioodi lõpus eraldi kirjena sisestada sellisel juhul, kui sööt on tulnud punkrisse vaadeldava perioodi viimasel päeval.

9. Perioodi (tavaliselt kuu) lõpus ei tohi sööda jääk olla suurem kui viimase sissetulnud sööda kogus – programmis tekib tõrge ja söödaanalüüs ei ole õige.

10. JKKst seni telefonitsi ja e-kirjaga edastatud veateated on nüüd nähtavad ka Possu programmis **Karja ülevaade/Probleemid**.

Külli Kersten

Sigade ja muude loomade jõudluskontrolli sektori juhataja

Possu nuumikute moodul

Rõõm on tõdeda, et huvi nuumikute mooduli kasutamise vastu on olnud üllatavalt suur. Seda, kuidas keegi uue asja vastu võtab, võib mingil määral võrrelda moega – alati on esimesed julged nõus esimesel võimalusel selga panema ultramoodsad riided, teine osa võtab uue moe omaks aasta pärast, mingi osa jääbki konservatiivseks ja kannab vanu riideid edasi. Nii on ka tarkvara uuendustega. Kohe, kui 1. septembril lõppes nuumikute mooduli tasuta katsetamise aeg, tellis litsentsi kaheksa täistsükliga seafarmi. See tähendab seda, et 21% jõudluskontrollis olevatest farmidest on nuumikute mooduli kasutusse võtnud. Esimene nuumikute litsents telliti juba 2. juunil ja tellijaks oli Muuga PM Osühing. Need, kellel edaspidi tekib vajadus nuumikute mooduli kasutamiseks, peavad ostma vastava litsentsi. Tellimiskirja koos hinnakirjaga saab JKK koduleheküljelt aadressil http://www.jkkeskus.ee/pages/siga/possu/possu_tellimiskir.rtf.

Siinkohal tahan tänada kõiki neid, kes leidsid aega ja edastasid meile oma mõtteid selle kohta, mida Possu nuumikute moodul võiks seakasvatajale pakkuda. Samuti täname kõiki teid mõistva suhtumise eest Possu 3-le üleminekul ja vabandame ebatäpsuste pärast, mis tulid ilmsiks programmi testimisperioodil.

Külli Kersten

Sigade jõudluskontrollialane terminoloogia, V osa

EESTI

sugu
sulg
suur valge (SV)
sõrg
sõrgats
sälkimine
sälkimistangid
söödaväärindus (sü/kg)
söötmispäevad
sündinud elusalt
sündinud surnult
sündmused
sünniaeg
sünnikoht
sünnimass

INGLISE

sex, gender
pen, crate
Yorkshire (Y), large white (LW)
hoof
pastern
pulling out, ear-marks clipping
ear clip, ear-mark
feed conversion fu/kg
female-days
alive born
stillborn
producing events
date of birth
place of birth
birth weight

SAKSA

Geschlecht
Bucht
Edelschwein (DE)
Klauen
Fesselung
Kerben
Kerbzange
Futtermverwandlung
Futterntage
Lebend geboren
Tot geboren
Produktionvorgang
Geburtsdatum
Geburtsort
Geburtsgewicht

VEENE

пол
загон
крупная белая (КБ)
копыто
бабка
перфорация
щипцы для перфорации
пересчет корма
дни кормления
рожденные живыми
рожденные мертвыми
события
дата рождения
место рождения
масса при рождении

Soome ajakirjas tutvustati Eesti piimatootmist

Eelmises lehes kirjutasime, et aprillis käisid JKKs ja kolmes farmis külalised Soomest. Augustis ilmus ajakirjas "Käytännön Maamies" sellest reisist kaks artiklit. Esimene tutvustas Eesti loomakasvatuse arengut ning JKKd, teine artikkel jutustas AS Tartu Agro tegemistest.

Ajakirjaniku tunnustuse pälvib Eesti kiire areng piimatootmises. Artiklis antakse kiitev hinnang ka JKK tegemistele. Erilist tähelepanu väärrib infotehnoloogia ja andmetötluse areng. Eesti saavutusi kommenteerib Soome nõustamis- ja jõudluskontrolliorganisatsiooni ProAgria arendusjuht Juho Kyntäjä artiklis järgmiselt:

"Seitsmeteistkümne iseseisvusaasta jooksul on Eestis toimunud suured muutused. Alguses ei olnud areng sugugi vaid positiivne. Piimatoodang lehma kohta jõudis iseseisvumisele tasemele 1997. a. Kui vaatame 2000ndatel toimunud arenguid, on piimatoodang lehma kohta Soomes kasvanud 145 kg aastas. Eestis on suurenemine olnud peaaegu kahekordne - 300 kg aastas. Keskmise toodangu erinevus on 2007. a tulemuste põhjal sellele vaatamata siiski veel üle 1700 kg. Toodangu osas on Eestis veel tegemist, et Soome karjadele järele jõuda, kuid see on võimalik. Teine oluline asi on piima kvaliteet, mis meil on juba varem korda saadud, kuid Eesti poolel jätkub seda tööd veel pikemaks ajaks."

Eesti jõudluskontroll on Kyntäjä arvates tasemel. "Soome ja Eesti jõudluskontrollis on ajalooliselt väljakujunenud erinevusi, kuid nende alusel ei saa süsteeme paremusjärjestusse panna."

Kyntäjä vaimustavad eestlaste poolt jõudluskontrolli jaoks tehtud programmid. "Lühikese ajaga on seal loodud paindlik süsteem, mis on mõneski kohas juba ees meil pikaajaliselt arendatud vahenditest."

Eestlastelt tasub Juho Kyntäjä sõnul käia hankimas kogemusi ja oskusi eriti suurte üksuste kohta. "Kuna karja suurus on meist ees, leidub Eestis oskusi, mida on vaja suurte komplekside juhtimisel nii tööjõu kasutamise osas kui ka selles, kuidas vabas turumajanduses hakkama saada. Eesti suurkarjade piimatootmise konkurentsivõime on selgelt soomlastest ees".

Tartu Agrot tutvustavas artiklis räägitakse ettevõttest tervikuna ja piimatootmise tulemustest. Ajakirjanik annab ülevaate aretustööst, loomade pidamisest ja söötmisest ning muudest igapäevastest tegemistest karjas. Ettevõtte kõrge piimatootmise tase saab tunnustuse osaliseks.

Hiiumaa loomapidaja!

Oktoobrikuust alates teenindab Hiiumaa kliente Aarne Põlluäär, kes on ühtlasi ka JKK zootehnik Saaremaal. Hiiumaa kontori asukoht ei muutu, ent uued vastuvõtuajad on iga kuu teine ja neljas kolmapäev kell 12.00-16.00.

Uus töötaja

Alates 1. septembrist müüb ja postitab kõrvamärke Ilme-Tiiu Jõudu.

Muhedat

Vana õpetaja kõnnib mööda teed ja näeb, kuidas Atsi talu noorem poeg üritab ümber läinud heinakoormaga midagi peale hakata.

"Tule puhka veidi, ajame paar sõna juttu, siis tulen sulle appi!" ütleb õpetaja. "Isale see ei meeldiks," vastab poiss ja harutab heinakuhja edasi.

"Ei noh, tule siis võta tilk vettki," jätkab õpetaja. "Isale see ei meeldiks," vastab poiss uuesti.

"No kas ta on sul mõni orjapidaja või? Kus ta on, õpetaksin teda lapsi kasvatama!" ärritub õpetaja. "Heinakuhja all," kõlab vastuseks.

Tööjuubelid

4. nov **Maire Põhjala** (Harjumaa zootehnik) – 10

16. nov **Mart Uba** (biomeetria sektori juhataja) – 30

3. dets **Mart Kuresoo** (laboratooriumi juhataja) — 35

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee



Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700
Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel.	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Aarne Põlluäär	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 517 4320	2. ja 4. K 12.00-16.00
Ida-Võrumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Võrumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 1754	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Alanud aasta on Jõudluskontrolli Keskuse juubeliaasta. Kui eelmisel aastal möödus 15 aastat Jõudluskontrolli Keskuse moodustamisest, siis 2009. aastal täitub 100 aastat Eesti esimese jõudluskontrolli organisatsiooni loomisest. Karjakontrolli tehti üksikutes taludes ja mõisates juba 19. sajandi lõpul, kuid 1909. aasta 8. märtsil otsustati asutada Vändra Põllumeeste Seltsi juurde karjakontrolli osakond. Esimene kontrollring alustaski tööd 1. mail 1909. aastal Hans Virkuse eestvõttel. Eesti esimeseks kontrollassistendiks sai Soomes õppinud Ernst Tomingas.

Selline on põgus tagasivaade jõudluskontrolli algusele Eestis.

Julgen lubada, et kõigil huvilistel on võimalik selle aasta vältel jõudluskontrolli ajaloost rohkem lugeda. Esimest meenutuskildu on võimalik lugeda juba käesoleva infolehe viimaselt leheküljelt.

Täna kõiki neid, kes vastasid meie üleskutsele kirjutada oma mälestusi jõudluskontrolli tegemisest! Oma meenutused on Jõudluskontrolli Keskusesse saatnud Virve Aasna, Laine Domborg, Hilda Ilves, Virve Lehtma, Maret Luhari, Elvi Martinson, Milli Metsaots, Krista Murumägi, Ervin Piirsalu, Valdur ja Vilma Rauniste, Leelo Seebold, Liivi Sepp ja Silvia Sutt. Lisaks meenutustele on meile saanud ka vanu fotosid ja dokumente.

Praegustes oludes on paslik meenutada, et meie loomapidajad on teinud jõudluskontrolli ka varasematel majanduslikult raskematel aegadel, vaatamata valitsevale riigikorrale. Jõudluskontrolli saja-aastane ajalugu annab tuge nii loomapidajatele kui JKK töötajatele.

Soovin kõikidele Jõudluskontrolli Keskuse klientidele head uut aastat!



Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Esimesed vasikad said elektroonilise kõrvamärgi

Detsembris märgistati esimesed vasikad Eestis elektroonilise kõrvamärgiga. EMÜ Märja katsefarmi lehmvasikad identifitseeritakse nüüd sünnijärgselt märgipaariga, milledest üks on tavaline ning teine elektroonilist transpondrit sisaldav nõõbikujuline kõrvamärk.

Märja katsefarmis täidab elektrooniline kõrvamärk ka praktilist otstarvet – DeLaval vasikate jootmiseseade identifitseerib vasika kõrvamärgi abil ning annab igale vasikale temale ette nähtud koguse. Jääb ära vajadus osta vasikatele respondriga kaelarihmad ning loomi on võimalik nii jootmisel kui edaspidi sorteerimisel, kaalumisel, lüpsiplatsil jne identifitseerida vaid ühe numbriga – registrinumbriga.

Elektroonilised kõrvamärgid võeti 2007. a lisamärgina kasutusele AS Tartu Agro Vorbuse farmis, kus kaelaskantava respondri asemel identifitseeritakse lehm lüpsiplatsil kõrvamärgi abil.

Maailmas kogub elektrooniliste kõrvamärkide kasutamine üha enam populaarsust.

Liisu ja e-PRIA koostöö

Lihaveiste programm Liisu võimaldab nüüd esitada sündmusi korraga JKKsse ja PRIAsse. Koos esitada saab poegimise ja väljamineku andmeid.

Poegimise sisestamisel tuleb täiendavalt anda märgistamise kuupäev, et vasikate märgistamist saaks esitada ka PRIAsse.

Elusmüügi korral peab sisestama lisaks kuupäevale looma uue omaniku JKK kliendikoodi ja valima uue ehitise registri numbriga. Muu väljamineku korral tuleb lisaks täita tapmise koht ja tapmise tüüp, kui pole tegemist kadumise või hukkamisega. Salveta-nupu vajutamisel analüüsitakse andmed, tehakse täiendused JKK andmebaasis ja ettevalmistused PRIAsse edastamiseks.

Kõike eelnevat saab teha kasutajanimel või ID-kaardiga Liisus sisenedes.

PRIAsse edastamine toimub uuel leheküljel, kus saab valida, milliseid andmeid soovitakse saata. PRIAsse saab saata ainult ID-kaardiga Liisus olles. Kui vastus saatmisele on positiivne, tuleb need dokumendid e-PRIAs kinnitada.

E-arve laialdasse kasutusse!

Paberile trükitud arve asemel on võimalik saada arve oma e-posti aadressil. See annab võimaluse JKKl saata arve otse raamatupidajale, mitte koos jõudluskontrolli tulemustega farmi. Eriti mugav on teenust kasutada loomapidajal, kelle raamatupidamine asub farmiga võrreldes teises asukohas.

Piimaveisekasvatajatel on e-arve tellimiseks järgmised võimalused:

1. Vissukese kasutajad saavad arve saaja e-posti aadressi registreerida lingil **Seaded** → **eArved**, pannes kirja e-posti aadressi ning kasutaja nime.

2. Arve saaja e-posti aadressi saavad registreerida ka JKK zootehnika peaspetsialistid maakondades ning JKK andmetöötlosakond (sooviavaldus saata e-posti aadressil keskus@jkkkeskus.ee).

Registreeritud e-posti aadressi omanik saab JKKlt teate elektroonilise arve tellimise kohta. Kirjas on ka näidatud, kes aadressi registreeris. Vajadusel on võimalik e-arve saajat edaspidi muuta.

Lihaveisekasvatajad saavad praegu e-arve tellida läbi JKK, saates sellekohase soovi aadressil keskus@jkkkeskus.ee.

E-arveid väljastab JKK nii jõudluskontrolli teenuse kui kõrvamärkide eest.

Lisa “Koondaruandele”

Veebruaris saavad kliendid, kes on tellinud “Koondaruande” täiendavalt uue trükise “Karjade võrdlus”. See koosneb kahest graafikust, millest ühel on tulemused võrrelduna kõigi ülejäänud karjadega ning teisel võrrelduna karjadega, mis asuvad samas suurusgrupis. Joonised on jaotatud: tulemused, mida saab panna skaalale “halvim-parim” ning näitajad, mille puhul on tulemused reastatud väikseimast väärtusest suurima väärtuseni. Graafikute kõrvale on toodud ka halvim/madalaim ning parim/suurim tulemus, karja enda tulemus ning vastavalt Eesti keskmine või suurusgrupi keskmine tulemus.

Uute näitajatenähtena on trükisel lehmade toodang elupäeva kohta, toodang esimesel, teisel ning hilisematel laktatsioonidel ja lehmikute %, kes on karjast välja läinud vanuses kuni 6 kuud ning üle 6 kuu.

Karjade võrdlus tehakse aasta- ja poolaasta tulemuste põhjal.

Sealiha kvaliteedi hindamine UltraFom 300-ga

2007. a augustikuul alustati Eesti Tõusigade Aretusühistus Valga Lihatööstus ASis aretusühistu liikmete sigade tapaandmete analüüsi. Andmetest on huvitatud nii farmer kui ka aretusühistu. Farmeritele saadetakse osapoolte kokkuleppel iga kuu või kord kvartalis aretusühistust farmi sigade tapaandmed. Aretusühistu saab kasutada andmeid statistiliseks analüüsiks, mille baasil saab anda hinnangu aretusühistu liikmete tapasigade rümbakvaliteedi kohta. 2009. aastal lisanduvad analüüsi ka Saaremaa LT OÜsse realiseeritavate sigade andmed.

Töötati välja andmete sisestamise programm, millega saadetakse interneti kaudu aretusühistu liikmete sigade tapaandmed partiide kaupa lihatööstusest aretusühistusse. Rümba kohta on näitajad järgmised: tailihasisaldus, pekিপaksus ja seljalihase läbimõõt, mass, klass SEUROP-klassifikatsiooni järgi, kategooria ja sea sugu.

Edaspidi on plaanis välja töötada tarkvara, mille alusel saaks edastada infot iga rümba kohta eraldi, mis võimaldaks anda hinnangut ka karja tervisliku seisundi kohta.

2007. a koguti andmed 11 erineva karja 17 725 searümbalt (tabel 1). Rümpade keskmine tailihasisaldus on 58,9%, mis on küllaltki hea tulemus keskmise 79,5 kg rümbamassi juures. Enamus searümpadest kuulus E-klassi (59,5%). Alla 50%-lise tailihasisaldusega rümpasid oli vähe (5,8%).

Tabel 1. Valga LT OÜs tapetud sigade rümpade lihakvaliteedi näitajad (n=17 725)

Näitajad	Keskmine	Standardhälve
Rümba mass, kg	79,5	6,38
Keskmine seljapeki paksus, mm	14,1	2,94
Seljaliase läbimõõt, mm	62,0	5,3
Tailihasisaldus rümbas, %	58,9	2,38
Jagunemine SEUROP-süsteemis (%):		
S-klass (lihaskude 60% ja rohkem)	34,7	
E-klass (55-60%)	59,5	
U-klass (50-55%)	5,6	
R-klass (45-50%)	0,2	

Kui võrrelda tapasigade rümpade lihakvaliteedinäitajaid sõltuvalt sugupoolest ja rümbamassist, selgub, et noorkultide rümbad on võrreldes nuumikutega õhema seljapekiga, suurema lihase läbimõõdu ja tailihasisaldusega (tabel 2).

Tabel 2. Valga LT OÜs tapetud searümpade lihakvaliteedi näitajad sõltuvalt sugupoolest ja rümbamassist

Näitaja	Nuumsead			Noorkultid		
Rümbamass, kg	50–69	70–84	85–99	50–69	70–84	85–99
Seljapeki paksus, mm	13,2 ^a	13,9 ^b	15,2 ^c	12,0 ^d	13,3 ^a	14,1 ^{abc}
Seljaliase läbimõõt, mm	62,0 ^{ac}	62,1 ^a	61,5 ^c	63,9 ^b	61,9 ^{ac}	62,9 ^{abc}
Tailihasisaldus, %	59,5 ^a	59,0 ^b	58,0 ^c	60,6 ^d	59,5 ^a	59,0 ^{abcd}

a, b, c, d - Sarnaste tähtedega näitajad ei erine oluliselt näitajasiseselt ($P>0,05$)

Kõige rohkem lihaskudet oli kergemate (rümbamass 50-69,9 kg) nuumikute ja noorkultide rümpades (59,5-60,6%), kõige vähem suurema rümbamassiga (85-99,9 kg) sigadel (59%). Kuldirümbad olid võrreldes nuumikutega lihaskoerikkamad kõikide kaalugruppide lõikes. Nii oli kultidel kergema, keskmise ja raskema kaaluga gruppides rümpades lihaskude võrreldes nuumikutega vastavalt 1,1%, 0,5% ja 1,0% enam. Samuti oli kõikides gruppides kuldirümpadel õhem seljapekk ja suurem seljaliase läbimõõt. SEUROP-klassifikatsiooni alusel kuulus kõikidest kaalugruppidest rohkem kuldirümpa S-klassi. Kõige kergematel ja kõige raskematel kuldirümpadel oli S-klassi osatähtsus vastavalt 57,8% ja 36,4%, ületades nuumsigade vastavate grupi näitajad vastavalt 16,5% ja 16,3% võrra.

Enamiku näitajate gruppidevahelised erinevused on statistiliselt usutavad.

Eeltoodust nähtub, et võrreldes nuumikutega (emised, orikad) on kuldirümbad parema rümbakvaliteediga.

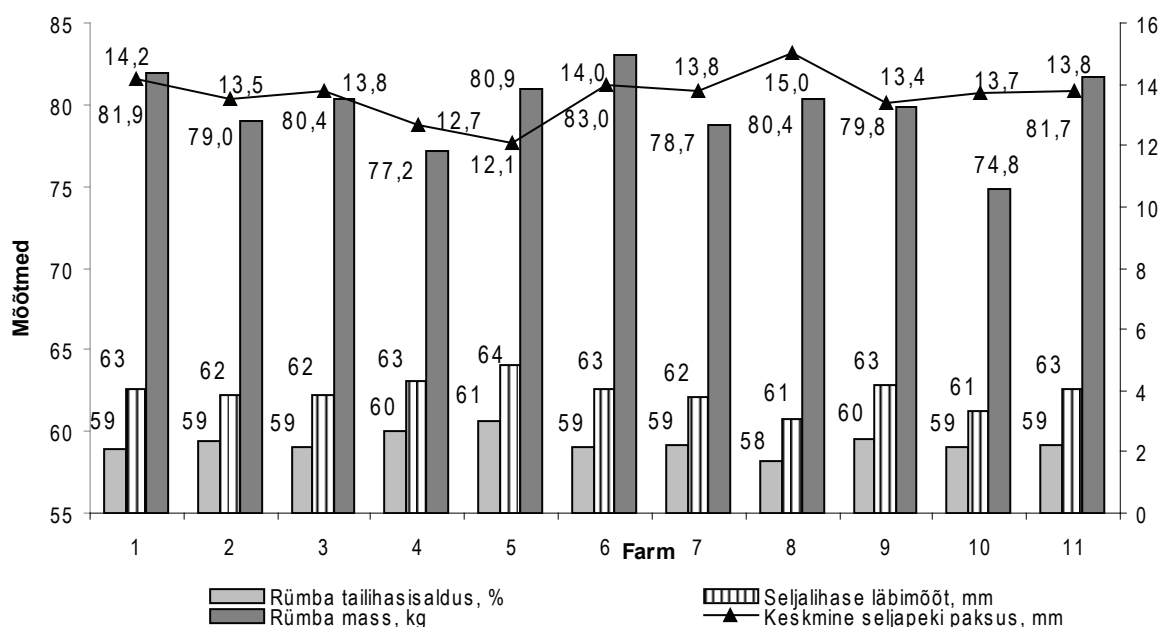
Farmerite poolt kultide laialdasemat kasvatamist tapaseana takistavad kultide realiseerimise raskused lihatööstustele ja kuldiliha eest pakutav madal hind. Lihatoöstuse poolt on probleemiks kuldilihal esinev spetsiifiline lõhn, mis tekitab lihatööstusel sellise liha kasutamise probleemide.

Sigade rümpade tapaandmed pärinevad 11 erinevast seafarmist (diagramm 1). Andmed kõiguvad farmide lõikes, mis on tingitud karjade erinevatest söötmis-pidamistingimustest, sigade aretusväärtusest ja valiku intensiivsusest.

Andmete kogumine lihatööstusest jätkub ka järgnevatel aastatel. 2008. a jooksul on laekunud aretusühistusse 53 000 nuumiku tapaandmed. Neid andmeid analüüsitakse järgmisel aastal.

Aarne Põldvere, põllum knD
Eesti Tõusigade Aretusühistu

Diagramm 1. Searümba kvaliteedinäitajad farmide lõikes



Tähelepanu segusperma kasutamisel!

Viimastel aastatel on populaarseks muutunud emiste seemendamine seguspermaga. Mida peab sellega seoses teadma andmete sisestamisel Possusse? Aastalõpu andmete kvaliteedi kontrolliga tuli ilmsiks seemenduskirjeid, mille kohta on sisestatud nii kuldi individuaalnumber kui ka kommentaar “Segusperma”. Selline informatsioon on vastuoluline. **Segusperma puhul me ju ei tea kuldi numbrit.** Siit järeldus, et segusperma kasutamisel ei pea kuldi numbrit üldse sisestama. Saadav pesakond peab jääma ilma isata, mis on loogiline. Isata jääb emise pesakond ka juhul, kui emist on seemendatud mitme kuldiga. Sellistest pesakondadest ei ole soovitatav võtta ka karja täiendust. Kahjuks on ka karja võetud kuus järglast, kellel puudub isa. Kokku on JKK andmebaasis 555 seemenduskirjet, millele on lisatud kommentaar “Segusperma”. Sellest 84 kirjet on vastuolulised, sest lisaks kommentaarile sisaldavad ka kuldi numbrit. Nende kirjete kohta saadame konkreetsetele klientidele emiste nimekirja andmete kontrollimiseks ja parandamiseks, teistele olgu see info lihtsalt teadmiseks.

Kogemuste jagamine Läti kolleegidele

Novembris külastas koostööprojekti raames Eesti Maaülikooli Läti uurimisinstituudi SIGRA töötaja, kes huvitus lisaks geneetika ja söötislabori tehtavatele teaduslikele uuringutele ka sigade söötmisest ja aretusest. EMÜ pakkus JKKle võimalust tutvustada külalisele sigade jõudlusandmete kogumise süsteemi, andmete kogumise tarkvara programmi Possu ja sigade geneetilist hindamist. Külalisele avaldas muljet erinevate asutuste, eelkõige JKK, Eesti Tõusigade Aretusühistu (ETSAÜ) ja EMÜ vaheline hea ja sujuv koostöö, mis on aidanud luua Eesti seakasvajale kaasaegse ja kiire infovahetuse süsteemi. SIGRA spetsialist külastas ka ETSAÜd.

Sigade jõudluskontrollialane terminoloogia, VI osa

EESTI	INGLISE	SAKSA	VEENE
Taani	Denmark	Dänemark	Дания
tailiha %	lean meat percentage, content	Fleischverhältnis	содержание постного мяса (%)
tapasiga	pig for slaughter	Schlachtschwein	убойная свинья
tapavanus	slaughter age	Schlachtreife	возраст убоя
tervis	health	Gesundheit	здоровье
testimisvanus	test age	Testalter	возраст тестирования
tiine emis	in-pig sow, pregnant sow	Sau, trächtige; Sau, tragende	супоросная свиноматка
tiinestumisprotsent	male fertility	Trächtige Prozent	процент стельности
tiinus	pregnancy, gestation	Trächtigkeit	супоросность
tiinuskontroll	pregnancy check	Trächtigkeit	проверка стельности
tiinusperiood	gestation	Trage	период стельности
toodang	production	Produktion	продукция
toodangupäevad	production days	Produktionstage	дни продуктивности
tootmisfarm	production farm	Produktionsfarm	производственная ферма
tulemuseta seemendus	unproductive insemination	Offene Belegung	безрезультативное осеменение
tulemuslik seemendus	productive insemination	Abgeschlossene	результативное осеменение
tõuemis, suguemis	breeding sow, brood sow	Zuchtsau, Muttersau	племенная свиноматка
tõufarm	breeding farm	Zuchtfarm	племенная ферма
tõug	breed	Rasse	порода
tõukult, sugukult	breeding (stock, service) boar	Zuchteber (Stammeber)	племенной хряк
tõulisus	bred	Raciality	породность
tõuraamat, RTR	herdbook	Zuchtbuch	племенная книга (ГПК)
tõusiga	breeding pig	Zuchtschwein	племенная свинья
tätoveering	tattoo	Tätowierung	татуировка

Kuidas käituda, kui tekib vajadus sea registrinumbri muutmiseks

Registrinumbri tähtsusest on kirjutatud ka varem, aga elu näitab, et sellest peab kirjutama. Ikka esineb juhtumeid, kus registrinumbrit on Possus muudetud. Registrinumber koosneb kolmest osast: sea sünnehitise koodist, karjasisesest kordumatust individuaalnumbrist ja sea sünniaasta kahest viimastest numbrist. Selles numbris kajastub sea kohta väga oluline põlvnemise informatsioon. JKK andmebaasi tulevate põlvnemisandmete osas on kehtestatud väga range kontroll. Seetõttu ei või andmebaasi haldaja registrinumbri komponente kontrollimatult lihtsalt üle kirjutada ja sellised andmed vajavad kontrollimist. Vastavate paranduste sisseviimine andmebaasi ei toimu automaatselt, vaid käsitsi, eelnevalt kontrollitud info põhjal. Kui farmi Possus on mingil põhjusel muudetud sea sünnikohta, individuaalnumbrit või sünniaega, siis **on vaja sellest informeerida JKK töötajat Vaike Kongat** (tel 738 7751 või e-post vaike.konga@jkkkeskus.ee). Nii on kasulik mõlemale poolele — loomapidaja saab oma loomade andmed korrektselt andmebaasi, JKK on kindel andmete muutmise vajaduses ja aega kulub mõlemal poolel vähem.

Ettevalmistused aasta kokkuvõtete tegemiseks

Jällegi on lõppenud üks aasta ja alanud uus. Ees ootab meid aasta kokkuvõtete tegemise aeg. JKK soovib, et saadaksite andmed esimesel võimalusel pärast aastavahetust. Sellega saame hajutada väga kiiret ja intensiivset perioodi pikema aja peale — ootate ju Teiegi aasta kokkuvõtteid võrdlemaks oma farmi tootmistulemusi eelmise aastaga, aga ka teiste farmidega.

Teguderohket uut aastat!

Möödunud märgates

Meenutab Laine Domberg
Aasta 1961, november. Äsja Türi Sovhoostehnikumi lõpetanud tüdruk, laborandina, mahajäänud kodukolhoosis, Paunkülas, oma esimesel töökohal.

Kolhoosiesimees jagas hommikul töökäske. Ta oli maames, suured kõrge säärega kummikud jalas. Ta pöördus minu poole ainult sõnadega, mitte pilguga: „Nii, nüüd on sedasi, kulla Laine! Hobune rakenda ette, piimapudelite kast ja piimakaal reele ja sõida lauda juurde. Lüps algab lõunal kell 14:00. Vaata, et sa hobusega hästi ringi käid, muu pole tähtis,“ ütles nii ja juba ta oligi läinud.

Kolm korda päevas lüpsiti neid lehmi, kes andsid üle 12 kg päevas piima. Laudad asusid üksteisest kolme kilomeetri kaugusel. Piimaproovide tegemiseks oli väike ruum vanas veskis. Küttekoldeks oli puupliit suure sisseüüritud katlaga. Peale selle oli ruumis käsitsi ringiaetav vurr piimaproovide tsentrifuugimiseks.

Kõige raskemaks tööks oli korkide keeramine butüromeetritele. See kõik nõudis suurt jõudu, lihtsalt öeldes „sepa kätt“. Sõrmedel olid suured rakud, mis läksid kohe katki piimapudelite pesemisel pesupulbrises vees. Inimene aga harjub kõigega – varsti olid sõrmed tugevad ja töö oli muutunud palju meeldivamaks.

Peagi tundsin ma tervet karja nimepidi. Jälgisin jõudluskontrolliraamatuid täites nende rasvaprotsente ja toodangunäitajaid. Nende andmete järgi sai valida karja täiendust, kuna jäeti kasvama parimate lehmade järglased.

Laborandi tööks oli kõik välja arvestada: aasta, kuu, 300 päeva toodang ja võirasva kilogrammid. Töövahenditeks olid vana arvemasin „Feliks“ ja sõber arvelaud.

Suvel toimus lehmade lõunane lüps käsitsi Paunküla järve ääres. Lehmad sulistasid soojas järvevees. Sealt tulid nad lõunase lüpsi ajaks välja ajada. Mõnele meeldis rohkem vees olla, kui ennast

lüpsta lasta. Siis tuli ohelik sarvi panna ja üleannetu välja tuua.

Aeg liikus kiiresti edasi paremuse poole. Suure katla asemel ilutses elektriboiler ja käsivurri asemel elektrivurr. Laboratoorium oli sisustatud ilusate laudade ja kappidega, raadiost kostus mõnusat muusikat.

Mõne aja möödudes hakkas tööle Tartu suur laboratoorium, kus töödeldi kõigi majandite piimaproovid. Andmed tulid majanditesse tagasi.

Vastuvõtuaeg Paides

Alates jaanuarist on Järvamaa zootehnika Anne Rosenberg'i vastuvõtuaeg üks kord nädalas: kolmapäeval 9.30-15.00.

Valga kontori asukoht

Alates novembrist võtab Valgamaa zootehnik Evi Prins kliente vastu aadressil Aia 17 (samal majas asub PRIA Valga büroo). Vastuvõtuajad on endised: iga kuu 2. ja 4. esmaspäev kell 10-13. Evi Prins on kättesaadav mobiilil 520 6231.

JKK Aasta töötaja

Viis aastat on JKK töötajad endi hulgast valinud Aasta töötaja. Tiitel omistatakse töötajale, kelle töö on kõige rohkem tunnustamist väärt. 2008. aasta JKK Aasta töötaja on Mae Uri, kauaaegne JKK programmeerija. Mae on andnud oma panuse raamatupidamise, kõrvamärkide müügi, PRIA andmevahetuse, e-arve teostuse, sigade andmebaasi, Possu programmi töö toimise. Tema tehtud analüüsid on korrektsed. See on töö, mis ei vaja kontrollimist.

Viiendat korda valisid JKK töötajad endi seast kolleegipremia „Päikesekiir“ laureaadi. Päikesekiire tiitel antakse välja töötajale, kes on kaastöötajate arvates kõige sümpaatsem, säravam ja lahkem kolleeg. 2008. aasta Päikesekiireks valiti väliteenistuse juhataja Aire Pentjärv — abivalmiduse ja rõõmsameelsuse eest.

Tööjuubelid

22. jaanuaril on **30.** tööjuubel labori analüütik-autojuhil **Toomas Vain**'il.

18. märtsil täitub **10** aastat JKKs pearaamatupidaja **Kadri Hermits**'al.

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee



Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094
Tel 738 7700
Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Aarne Põlluäär	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 517 4320	2. ja 4. K 12.00-16.00
Ida-Võrumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	K 9.30-15.00
Lääne-Võrumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Tänaseks on JKK Sõnumid ilmunud juba viis aastat ning käesolev number on järjekorras 21. Viie aasta jooksul on muutunud pisut JKK Sõnumite välimus, kuid sisult on jäänud meie infoleht üldjoontes endiseks. Olulised teemad on olnud ikka jõudluskontrolli ja Jõudluskontrolli Keskusega seonduv. Nii saate ka selle numbri uudiste rubriigis lugeda veisekasvatajatele mõeldud uutest teenustest ning Soome seakasvatajate huvist Possu programmi vastu. Kui varasematel aastatel oleme edastanud ainult Jõudluskontrolli Keskuse uudiseid, siis seekord kajastame ka Maaülikooli geneetika laboratooriumi ICARilt saadud akrediteeringut. Heade kolleegide saavutuste kirjeldamine pole meil uus suund, vaid seekordne erand on seotud asjaoluga, et ICAR organisatsioonina on ikkagi jõudluskontrolli organisatsioonide katusorganisatsioon ning geneetika laboratooriumi akrediteering suurendab rahvusvaheliselt ka meie usaldusväärsust.

Nii nagu varasemalt on ka seekord siseküljel kirjutatud jõudluskontrolli nüanssidest või juhitud tähelepanu olulistele asjadele. Kuna aga hetkel on meid ümbritsev elu piisavalt tõsine, siis tagalehel on lisaks Krista Murumäe meenutustele võimalik kõigil huvilistel tutvuda ühe väga lihtsa moodusega, kuidas tõsta piimatoodangut ja seda tänasel majanduslikult raskel ajal ilma igasuguste kulutusteta!

Head lugemist ja jõudu praeguseks keeruliseks ajaks!



Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Veiste müük

Nüüdsest on loomaomanikel võimalik oma loomade müügikuulutusi avaldada ka JKK kodulehel. Selleks tuleb müüjal sisestada oma kontaktandmed ning märkida pakutavad loomad Vissukeses või Liisus, mille tulemusena JKK kodulehel kuvatakse müügis olevate loomade nimekiri.

Lisaks mugavusele on loomade müügist huvitatutele lisaväärtuseks asjaolu, et ostuhuvilistel on võimalik vaadata ka müügis olevate loomade põlvnemisandmeid ja toodangunäitajaid.

Geneetikalaboril ICARi akrediteering

Eesti Maaülikooli veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudi geneetika labor sai Rahvusvahelise Jõudluskontrolli Komitee (ICAR) akrediteeringu veiste põlvnemisandmete õigsuse kontrollimiseks DNA analüüside põhjal.

ICAR kehtestas 2007. a miinimumnõuded laboritele, kus tehakse DNA analüüsi aretuse eesmärkidel. Rahvusvaheliseks standardiks põlvnemisandmete õigsuse kontrollimisel on DNA markerid. Alates 2010. aastast peab olema ICARi akrediteering kõigil veiste põlvnemisandmete õigsust kontrollivatel laboritel. Seni on akrediteeringu saanud 19 laborit 13 riigist.

ICARi akrediteering annab klientidele kindluse, et eksperiti vastuses ei tule kahelda. Samu DNA markereid kasutades saadakse ükskõik millises maailma laboris, kus veiste põlvnemisandmete õigsuse kontrollimisega tegeldakse, sama tulemus.

Loomaomanikel on võimalus tellida EMÜ geneetikalaborist järgmisi teenuseid:

- veised – põlvnemisandmete õigsuse kontrollimine (DNA ja veregrupid), piimavalkude pärilike tüüpide määramine (CSN2, CSN3, LGB) ja holsteini tõugu veistele BLAD-test;
- hobused – põlvnemisandmete õigsuse kontrollimine DNA markerite põhjal;
- lambad – PrP geeni polümorfismi selgitamine (skreipiresistentsus);
- sead – sigade stressiresistentsuse uuring (PSS-test).

Paaride valik

Kõikidel Vissukese kasutajatel on võimalik kasutada uut Vissukese lisaosa PV (Paaride valik). Uus programm aitab loomapidajal leida oma karjale sobivaimad pullid. Programm näitab, millised pullid sobivad konkreetsetele lehmadele. Pullide leidmisel välditakse sugulusaretust ning iga tunnuse, mida parandada, valib programmi kasutaja ise. Lineaarselt hinnatud lehmade puhul on võimalik kasutada ka välimikuhindeid (lineaarselt hindamata loomadel ema-isa välimikuhindeid).

Lisaks sobivate pullide leidmisele on programmis kokkuvõte enamlevinud välimikuvigadest ning juhitakse tähelepanu pullidele, keda võiks konkreetsel lehmäl või kogu karjas vältida.

Paaride valiku programm on testimisjärgus ning sügiseni kõigile kasutajatele tasuta. Vältimaks tõrkeid esimestel katsetustel soovitame enne programmiga töötamist tutvuda programmi juhendiga.

Põhjanaanabrid huvituvad Possu programmist

Juba mitmel korral on JKKsse jõudnud teave soomlaste huvist meie sigade jõudlusandmete kogumise programmi vastu. Mitu korda olid huvitujateks Eesti seafarmerid, kellest mõned olid juba Soome konsulendid. Ka Soome farmerid on huviga meie programmi arendamist jälginud – maailm on väike ja kahe maa farmeritel on tihedad kontaktid. Eelmise aasta lõpus ostis Eesti Tõusigade Aretusühistu Soomest tõumaterjali ja seekord huvitusid Possu programmist FABA (Soome Põllumajandusloomade Aretusühistu) spetsialistid. 18. märtsil toimus kolmepoolne kohtumine Possu programmi ja Eesti sigade aretussüsteemiga tutvumise eesmärgil. Osa võtsid FABA, ETSAÜ ja JKK spetsialistid. FABAt esindasid Timo Serenius ja Matt Puonti – direktorid sigade aretuse ja ekspordi alal. JKK esitles Possu programmi osaliselt soome- ja osaliselt ingliskeelsena, sest tõlkimine on veel pooleli. Põhjanaanabrid said kaasa demoversiooni. Soomlaste arvamus Possust oli positiivne ja huvi programmi vastu oli oodatust suurem. Kiidusõnad Raivo Laanemaale, tänu kellele see kohtumine aset leidis!

Kas valida emiseid viljakuse või viljakuse aretusväärtuse järgi?

Seakasvataja sooviks on emiselt saada võimalikult palju põrsaid. Viljakuse aretamisel on hinnatavaks tunnuseks elusalt sündinud põrsaste arv. Viljakust hinnatakse eesti maatõugu ja eesti suurt valget tõugu sigadel ning esimese põlvkonna ristanditel ning tagasi ristatud ristanditel. Viljakuse suhtelise aretusväärtuse (V_{SAV}) saab emis pärast esimese pesakonna sündi ning kult pärast oma esimese tütre poegimist. Suhteline aretusväärtus näitab, kas emis/ kult pärandab hea viljakuse ka oma järglastele.

Viljakus on vähe päritav tunnus ($h^2=0,10$) ehk pesakondade suurust mõjutavad väga olulisel määral söötmis-pidamistingimused. Viljakuse aretusedu saavutamiseks on tarvis teha ranget valikut.

Mida rohkem on emistel poegimisi või kultidel poeginud tütreid erinevates karjades, seda suurema tõenäosusega võime väita, kes nendest pärandavad kõrget viljakust ka järglastele. Kuid kas karjataienduseks valida noorloomi vaid mitu korda poeginud emiste pesakondadest? See oleks hea mõte, kuid sageli on sobivaid vanaemiseid karjas vähe ning karja täiendust tuleb valida ka esimest või teist korda poeginud emiste pesakondadest. Emise viljakuse

aretusväärtus annab juba esimesest pesakonnast alates aimu, millised geenid emis järglastele pärandab. Iga siga saab oma geenid viljastumise hetkel ja tema genotüübiväärtus ei muutu. Heades söötmis-pidamistingimustes avaldub eellastelt kaasa antu täies hiilguses, kehvades tingimustes ei pruugi kõrge V_{SAV} ga emised anda suuri pesakondi, kuigi nad on geneetiliselt selleks võimelised.

Seemendusjaama (SJ) kultide V_{SAV} d avaldatakse JKK veebilehe sigade geneetilise hindamise lehel. Samalt lehelt leiame suurima aretusväärtuse või indeksiga noorloomad, liikudes lehel SEAD → HINDAMINE → Emaliini parimad noorloomad. JKK koostatud teised abivahendid "Paaride valik", "Pesakonna viljakusindeks", "Emiste viljakus" ning "Kasutatud kuldid" leiame lehelt SEAD → PÄRINGUD.

Igale seale, kellel veel ei ole V_{SAV} i, arvutatakse viljakusindeks, mis on vanemate V_{SAV} i keskmine. Järglase aretusväärtus on otseselt seotud tema vanemate aretusväärtusega ehk vanemloomadelt saadud genotüübiväärtusega. Valides kõrgema viljakusindeksiga noorloomad, loodame saada kõrgema viljakusega emise/kuldi karja. Emiku valimine viljakusindeksi abil on kindlasti usaldusväärsem, kui arvestades ema keskmist pesakonna suurust.

Kõrge aretusväärtusega vanemate paare valides on suurem võimalus saavutada aretusedu, mis väljendub järglaste kõrgemas toodangus eakaaslastega võrreldes. Tähelepanu tuleks pöörata SJ-kultide valikule, sest kuldi mõju on karjas/populatsioonis suurem kui emistel, kelle viljakusomaduste geenid antakse edasi vaid väiksele arvule järglastele. Eriti tuleks vaadata kuldi V_{SAV} i puhtatõuliste või 1. põlvkonna ristandemiste seemendamisel, sest saadud pesakondadest valitakse järgmise põlvkonna emasloomad. Kuldi jõudlusomaduste aretusväärtus omab põrsatootmisel vähem tähtsust. Pesakondade puhul, kust ei valita sigu põhikarja täienduseks on oluline võimalikult kõrge jõudluse aretusväärtus, sest saadavad järglased peaksid kiiresti kasvama ja saavutama varakult tapaküpsuse. Niisiis, kultide ja emiste võimalikult kõrge aretusväärtus on oluline selliste emiste seemendamisel, kelle pesakondadest valitakse karja täiendust. Vastavalt pesakonna rakendusele, kas nuumloomaks või karja täienduseks, tuleb valida ka kult.

Viljakusprobleemidega tegeldakse ka teistes riikides. Näiteks Soomes märgistatakse kõrge V_{SAV} ga SJ-kultide sperma "Faba Matriarkka" ja kõrge J_{SAV} ga "Faba Muskeli" nimetusega. "Faba Kombi" märgistus antakse kultide spermale, kui nii viljakuse kui ka jõudluse aretusväärtused on kõrged.

"Eesti jõudluskontrolli aastaraamatu 2008" aasta kokkuvõtteid vaadates võib väita, et 2008. a sündinud kuldid on heade jõudlusnäitajatega ehk head isaliini kuldid ($J_{\text{SAV}}=119,4$), kuid emaliini kultideks vähem sobivad ($V_{\text{SAV}}=100,5$). SJ-kultide ja omakarja kultide järglaste SAV võrdlusest (vt tabel 1) võib järeldada, et farmide enda kultide valikul on suuremat rõhku pandud viljakusomadustele. SJ-kultide valik lihajõudluse järgi on olnud rangem, mis avaldub nii SJ-kultide puhtatõuliste järglaste suuremates J_{SAV} näitajates kui ka karjatesti keskmistes tulemustes.

Aretusväärtused arvutatakse uuesti igal hindamiskorral kõikidele sigadele. Aretusväärtus on ajas muutuv suurus, sest andmete lisandumisega muutub seale antav hinnang täpsemaks.

Tabel 1. Geneetiliselt hinnatud puhtatõuliste järglaste võrdlus

Seemendusjaama kultide järglased										Omakarja kultide järglased									
Tõug	arv	vanus testimisel, p	ööpäevane juurdekasv, g	sellapeki paksus, mm	lihassilma läbimõõt, mm	T_indeks	jõudluse SAV	viljakuse SAV		arv	vanus testimisel, p	ööpäevane juurdekasv, g	sellapeki paksus, mm	lihassilma läbimõõt, mm	T_indeks	jõudluse SAV	viljakuse SAV		
L	1923	186	562,8	9,4	61,2	109,3	115,9	102,4	605	179	582,9	9,4	61,6	109,7	116,0	105,2			
Y	877	180	574,8	10,5	62,3	107,0	114,4	98,0	816	198	519,6	11,5	60,2	103,8	109,7	102,1			
P	80	180	567,6	8,0	69,5	109,2	105,1		16	187	553,8	11,3	63,6	102,8	104,0				

Näiteks 2006. aasta lõpus hinnatud SJ-kultide 2005. aastal sündinud 228 järglase keskmisteks oli $J_{\text{SAV}}=115$ ja $V_{\text{SAV}}=101$. 2008. aasta viimasel hindamise SJ-kultide 2005. aastal sündinud 3468 järglase keskmine $J_{\text{SAV}}=113,9$ ja $V_{\text{SAV}}=103,5$. Niisiis, 2005. a sündinud järglased on osutunud esialgse prognoosiga võrreldes tegelikkuses viljakamaks ning jõudluse aretusväärtus on natuke vähenenud. Võrreldes SJ-kultide 2006. aastal sündinud järglaste 2007. ja 2008. aasta viimase hindamise keskmisi aretusväärtusi näeme, et 2007. a oli $J_{\text{SAV}}=116,1$ ja $V_{\text{SAV}}=104,9$ kuid 2008. aasta hindamisel olid keskmised väärtused vastavalt $J_{\text{SAV}}=115,6$ ning $V_{\text{SAV}}=99,6$ ehk 2006. a sündinud SJ-kultide järglaste viljakuse suhteline aretusväärtus on andmete lisandumisel osutunud madalamaks.

Varasemate sünniaastate kultide/emiste aretusväärtusi vaadates saab teha järeldusi (kui on toimunud järglaste järgi hindamine) minevikus tehtud aretusotsuste kohta. Planeerides pesakondi, saame vanemloomade paaride valikul siiski toetuda nii viljakusindeksitele kui ka aretusväärtustele, sest järglaste järgi hinnatud SJ-kuldid annavad suurema tõenäosusega sarnaseid tulemusi ka teiste tütarde puhul kui kuldid, kes ei ole hinnatud järglaste järgi (testkuldid).

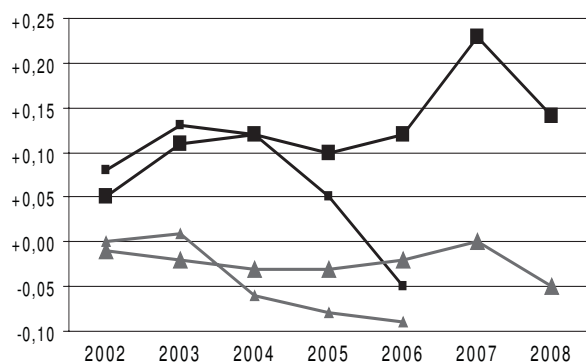
Võrreldes erineval ajahetkel hinnatud 2006. sünniaasta sigade keskmisi aretusväärtusi, näeme tabelis 2 esitatud väljavõttes ajalist aretusväärtuste muutumist. Kaks aastat hiljem, kui hinnatud sigade arv on kaks korda suurem, on keskmised aretusväärtused muutunud kõige enam juurdekasvul ja viljakusel. Andmete lisandumisel on juurdekasvu aretusväärtus vähenenud ning viljakuse aretusväärtus tõusnud märkimisväärselt. Viljakuse geneetilist trendi hinnates tuleks mees pidada, et kahe kuni kolme viimase aastakäigu järglaste aretusväärtused ning geneetiline trend muutuvad kõige enam (vt joonis 1). Tabelis 2 on näha, et viljakuse aretusväärtus on muutunud negatiivsest väärtusest positiivseks.

Viljakuse parandamine on aega ning järjepidevust nõudev tegevus, mis õigete aretusotsuste tegemisel annab tulemusi.

Tabel 2. 2006. aastal sündinud sigade keskmised aretusväärtused tõugude viisi, võrreldes 2006 ja 2008 aasta geneetilise hindamise tulemusi

Tunnus	Gen. hind. kuupäev	Eesti maatõug sigade arv	AV	Eesti suur valge sigade arv	AV	Ristandid LY,YL sigade arv	AV
Seljapeki paksus, mm	21.12.06	1871	-1,71	1317	-1,69	1972	-1,73
	18.12.08	3924	-1,92	2608	-1,86	4233	-2,00
Lihassilma läbimõõt, mm	21.12.06	1871	+2,77	1317	+2,76	1972	+2,61
	18.12.08	3924	+3,00	2608	+3,22	4233	+3,06
Juurdekasv, g	21.12.06	1871	+19,13	1317	+6,72	1972	+12,51
	18.12.08	3924	+12,54	2608	+2,26	4233	+7,78
Elusalt sündinud põrsaid pesakonnas, põrsast	21.12.06	1525	-0,05	1209	-0,09	1786	-0,07
	18.12.08	3940	+0,12	2720	-0,02	4318	+0,05

Joonis 1. Viljakuse geneetiline trend 2006. ja 2008. aasta hindamistulemuste lõikes



Liia Taaler

Biomeetria sektori peaspetsialist

Tähelepanekuid aasta kokkuvõtetest

Lõppenud on 2008. aasta kokkuvõtete tegemine ja loomaomanikel on oma farmi tootmistulemused aretus-, baasaretusfarmide ja Eesti keskmiste tulemustega võrreldud. Eelmine aasta oli edukas – enamus emiste jõudlusnäitajatest oli positiivse trendiga. Pesakonnas sündis kokku 11,8, neist elusalt 11 põrsast, mis on parim tulemus alates 1993. aastast. 2007. a võrreldes kasutati emiseid intensiivsemalt. Seda kinnitab aastaemise viljakusnäitajate paranemine – aastaemise kohta sündis elusalt 0,8 ja võõrutati 0,4 põrsast rohkem. Lihtne matemaatika näitab, et emiste parema kasutamise ja viljakuse

Tabel 1. Jõudlusnäitajate võrdlus

Näitaja	1999	2008
Ümberindlemisi (%)	17,7	17,9
Esmaseemendusvanus (päeva)	258	239
Esmapoegimisvanus (päeva)	379	368
Pesakonnas sündinud põrsaid	10,7	11,8
neist elusalt	10,0	11,0
Võõrutatud põrsaid pesakonnas	8,8	9,4
Imikpõrsa kadu (%)	12,4	13,5
Imetamisperiood (päeva)	37,2	29,6
Vabaperiood (päeva)	12	6,4
Võõrutatud pesakondi emise väljaminekul	2,9	3,4
Emise kasutamisaastaid väljaminekuni	1,6	1,8
Ebaproduktiivseid päevi pesakonna kohta	32,4	21,9
Testitud sigade arv: KSJ kultide järglased	2003	2183
omakarja kultide järglased	6757	1584
Seljapeki paksus: KSJ kultide järglased	14,0	9,9
omakarja kultide järglased	15,0	10,6
Seljalihase läbimõõt: KSJ kultide järglased	48,4	61,6
omakarja kultide järglased	48,2	61,0

tõusuga +0,2 põrsa võrra pesakonnas saadi aastas ca 10 000 põrsast rohkem kui sama arvu emistega 2007. a. Trende on alati huvitav jälgida pikema perioodi vältel. Tabelis 1 on võrreldud jõudlusnäitajaid üheksa-aastase intervalliga. Miks just 1999. aasta? See oli esimene täisaasta, mil seafarmides koguti andmeid personaalarvuti programmiga ja tulemuste arvutamise meetodika on võrreldav 2008. a omaga. Silma hakkab mitmeid positiivseid tulemusi meie tublide seakasvatavate ja aretajate töös – viljakuse suurenemine, emiste parem kasutamine, lihajõudlusnäitajate suurenemine, eriti lihassilma läbimõõdu osas.

Keskmised tulemused on küll positiivsed, aga samas teeb murelikuks näitajate suur kõikumine erinevate farmide keskmisi tulemusi vaadates. Näiteks aastaemise kohta võõrutati minimaalselt 10,6 ja maksimaalselt 26,2 põrsast. Vahe on ligi 2,5-kordne. Seemendatud emistest jõudis poegimiseni parimas farmis 90,9% ja halvimas 34,5% emistest. Vahe on 2,6-kordne. Vabaperioodi minimaalne pikkus oli 4,8 päeva ja maksimaalne 27,4 päeva – erinevus koguni 5,7-kordne. JKK saadab farmidesse aasta kokkuvõtteid ja võrdlusandmeid just põrsatootmise olukorra analüüsiks. Selleks peab teadma optimaalseid piire, et välja selgitada tootmise kitsaskohad. Kui mõnel farmeril puudub teave optimaalsetest tulemustest, siis JKK spetsialistid on nõus seda jagama. Tootmise parendamiseks halbade tulemustega farmides oleks kasulik leida seakasvatuse konsulent ja hakata järgima tema nõuandeid. Konkreetsema materjali – seafarmide tootmisnäitajate võrdlustrükise – saadab JKK teile juulis.

Jõudu ja jaksu edaspidiseks!

Küll Kersten

Sigade jõudluskontrolli sektori juhataja

Tähelepanu

Seemenduste sisestamisest. Viimasel ajal on Possusse sisestatud kirjeid, kus kahe seemenduse vahe on ebaloogiliselt väike, jäädes vahemikku 1-15 päeva (normaalne 21 päeva). Tegemist võib olla sisestamisvigadega. Seakasvatases on saanud tavaks, et emist seemendatakse ühe innatsükli jooksul 2-3 korda 12-tunnise vahetega, aga algandmetes registreeritakse ainult esimese seemenduskorra kuupäev, lisades kirjele seemenduskordade arvu. Ka emise seemendamine kahe erineva kuldiga on võimalik sisestada sama kirje juurde. JKK peab vajalikuks sellised andmed üle kontrollida. Vastava info leiate Possust peale andmevahetust trükiselt “Inna ajal eri päevadel seemendatud?”.

Palve andmete edastamiseks. Jõudluskontrolli lepingu alusel on eelmise kuu andmete edastamise päevaks järgneva kuu 10. kuupäev. JKK palve on, et püüaksite seda võimalusel teha 5 päeva varem, et arveid kiiremini väljastada. Selline soov on tulnud mitme farmi raamatupidamisest, kes tahavad käibedeklaratsiooni ja teised vajalikud aruanded õigeaegselt esitada. Võimalusel palun arvestage seda soovi. Kui andmed ei ole siiski 10. kuupäevaks laekunud, väljastatakse jõudluskontrolli arve JKK andmebaasi andmete alusel.

Möödunud märgates

Meenutab Krista Murumägi
Asusin 1962. a maikuus tööle Hulja sovhoosi seleksioonäär-zootehnikuna. Hulja veisekari oli komplekteeritud 1953/54. aastal Viisu, Kohila, Auvere ja Pekingi sovhoosi karjast toodud loomadega. Aretus oli korras, sest sovhoosi direktor Hans Loite oli loomakasvataja hingega mees.

Huljas ei kasutatud käibelolevaid karjakontroll-raamatuid. Direktor Loite ja peazootehnik Udo Johanson olid kasutusele võtnud suured tabelikujulised vormid, kus ühel suurel joonistuspaberipögnal olid kogu lüpsigrupi lehmad. Sinna oli märgitud kontroll-lüpsid, seemendused, poegimised, kinnijätmised vastava kuu lahtrites. Kasutati värvipliiatseid: poegimine – punane, seemendus – sinine, kinni – kollane. Väga hea ja ülevaatlik.

Mulle meeldis see väga, polnud tarvis lehekülgi lapata ja otsida. Täiendasime üht-teist, tegime veel mõnda asja käepärasemaks. Kui põllumajanduse ministeerium 60ndate alguses jõudluskontrolli dokumentide võistluse korraldas, võtsime sellest osa ja saime auhinnalise koha. Pidasime oma süsteemi kohaselt arvestust lõpuni. Ka tõulavade zootehnikud ja rajooni asjamehed algul küll porisesid, kuid leppisid meiega. Lasime trükkida paksule joonistuspaperile need blanketid. Lehele mahtus 12 lehma. Igal aastal oli oma lehmade raamat.

Suur töö oli laktatsioonitoodangute rehkendamine. Zootehnikutele arve-masinaid ei jätkunud. Öhtul peale raamatupidajate tööpäeva lõppu sain enda kasutusse vana arvemasina Felix. See oli niisugune, kus kangikestega liigutasid numbrid paika, väntasid edasi-tagasi. Ragises kõvasti. Ikkagi parem kui pliatsi ja paberiga. Kuutoodangud kontroll-lüpside põhjal rehendasin arvelauaga – puunuppudega lollikindel arvuti.

Nime mõju toodangule

Ajakirjas Anthrozoös (vol 22, no 1) avaldatud Briti teadlaste uuringu järgi annavad lehmad, kellele peremees on nime pannud, aastas 3,4% rohkem piima kui nende nimetud liigikaaslased.

Pärast 2008. a kontrollaasta tulemuste teatavakssaamist võtsin ette uurimistöö, et selgitada välja, millise nimega lehmad lüpsid eelmisel aastal Eestis kõige rohkem. Et vältida juhuslikkust, on vaatluse all vaid need lehmad, kellele üks või teine nimi oli pandud vähemalt 10 korda. Töö tulemusena selgus, et enim lüpsid Halbi nime kandvad lehmad (13 lehma keskmine toodang oli 12 266 kg). Üle 11 000 kg lüpsid lehmad, kes kandsid nimesid Anta, Vahvel, Tullas, Poldi, Võrgu ja Maimik. Ka need lehmad, kes lüpsid 10 000-11 000 kg aastas kandsid mitte väga tavapäraseid nimesid: Tupsik, Rallu, Lanna, Lemma, Ake, Maagi, Inger, Hesa, Nelke, Nuka, Haavi, Kilgas ja Hirmi.

Tundsin huvi ka, kuidas lüpsavad väga tavalise nimega lehmad. Nende tulemused osutusid väga keskpärasteks või alla selle. Mustiku nime kandvad lehmad lüpsid keskmiselt 6343 kg, Kirjakud 6439 kg ja Punikud 6546 kg. Veidi parema tulemuse andsid Moonid – 6905 kg. Siit järeldus, et parema tulemuse annavad mittetraditsioonilise nimega lehmad.

Kui lehmale nime panek valmistab raskusi, siis võib selle üldse panemata jätta, sest Eesti oludes on ilma nimeta lehmade keskmine toodang kõrgem (7821 kg) kui nime kandvatel lehmadel (7265 kg). Kõige halvemini lüpsid Taadu-nimelised lehmad – 5167 kg, kes jäid tagantpoolt järgmisele alla tervelt 402 kilogrammiga. Pole see Taadu mingi õige lehma nimi, pigem pulli oma. Hästi ei lüpsa ka lehmad, kellele on pandud inimese nimi. Kõik Ilonad, Piretid, Barbarad, Kadrid ja Tiid lüpsid keskmiselt alla 6000 kg aastas.

Inno Maasikas

Andmetöötlusosakonna juhataja

Tööjuubel

22. mail on 25. tööjuubel jõudluskontrolli andmetöötluse osakonna Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja Tea Kivimaa'l.

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee



Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094
Tel 738 7700
Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Aarne Põlluäär	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 517 4320	2. ja 4. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Jõudluskontrolli Keskus on oma 16 tegevusaasta jooksul arendanud organisatsiooni ja jõudluskontrolli teenuseid eelkõige teie huve arvestades. Kindlasti on Jõudluskontrolli Keskuselgi asju, mis on paremini või halvemini õnnestunud. Kuid viimasel ajal oleme rahvusvahelises suhtluses märganud suhtumise muutumist meie tegevusse. Ka varasematel aastatel ei ole me kogenud negatiivset suhtumist, kuid meie tegevust kuulati rohkem kui ülevaadet toimunust. Viimasel ajal tuntuks aga meie tegemise vastu huvi just õppimise või kogemuste saamise eesmärgil. Ida-Euroopa riigid mõtleavad täna eelkõige teenuse odavamaks muutmise võimaluste ja teenuste arendamise üle, millega Jõudluskontrolli Keskus alustas juba peaaegu viis aastat tagasi. Selle aasta septembris ootame Eestisse kolleege Poolast, kes tahavad tutvuda meie jõudluskontrolli süsteemiga. Lisaks Ida-Euroopa riikidele oleme ka lääne riikides huvi tekitanud. Eelmises JKK Sõnumites kirjutasime FABA huvist Possu vastu, aga ka näiteks kolleegid Ameerika Ühendriikide Wisconsin osariigist planeerivad järgmiseks aastaks Jõudluskontrolli Keskuse külastamist. Nende peamiseks eesmärgiks on õppida meie kogemusi Interneti-tarkvara arendamisel. Kui me räägime aga tarkvara arendamisest, siis see saab toimuda ja on ka toimunud tänu tarkvara kasutajatele ja nende kommentaaridele. Täname teid!

Head lugemist!



Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

ICARi seminar

Maikuus toimus Horvaatias järjekordne ICARi üldkoosolek ja seminar, millest võttis osa JKK direktor Kaivo Ilves.

Üldkoosolek oli oma olemuselt sarnane kõikide organisatsioonide üldkoosolekutega, kus arutletakse organisatsiooni arengute üle ning võetakse vastu vajalikke otsuseid. Programmi huvitavam osa oli aga seminar, mille esinejatest valdav osa töötab jõudluskontrolli süsteemis ja kes oma ettekannetes tutvustasid jõudluskontrolli praktilist poolt. Seminar oli mõeldud eelkõige tegevjuhtidele, kuid sobis kuulata kõikidel piimaveiste jõudluskontrolli või aretusega seotud praktikutel.

Kogu seminari jooksul oli võimalik kuulata ettekandeid maailmas kasutatavatest uudsetest lahendustest (piimakomponentide määramine farmis või geneetikaga seonduv), jõudluskontrolli tegemist lihtsustavatest igapäevastest võimalustest (kiipide kasutamine piimaproovipudelitel, kontrolllõpside tegemine suurtes ja väikestes karjades, elektrooniliste kõrvamärkide kasutamine), aga ka silmaringi laiendavaid ettekandeid (kuidas on toimunud jõudluskontrolli organisatsiooni reform ja areng Taanis ja Kanadas ning miks Šveitsis organisatsioonide ühinemine ei toimunud).

Järgmine ICARi konverents toimub 2010. aastal juuni alguses meie lõunanaabrite pealinnas Riias.

Lammaste geneetiline hindamine

Eesti Lambakasvatavate Seltsi ja Jõudluskontrolli Keskuse vahelise kokkuleppe alusel teeb JKK 1. juuniks, 1. augustiks ja 1. oktoobriks lammaste geneetilise hindamise. Esimene ametlik hindamine on toimunud ja 1. juunil esitati ElaSile avaldamistingimustele vastavate järede viljakuse ja 100 päeva massi aretusväärtused.

Seemenduste sisestamisest

Seemenduste sisestamiseks on Jõudluskontrolli Keskusel uus tarkvara, mis on senisest töövahendist lihtsam ning

mugavam. Uus tarkvara ei vaja eraldi installeerimist, vaid on kohe kasutatav aadressil www.jkkeskus.ee/insem. Lisaks seemenduste sisestamisele on seemendajal uues töövahendis võimalik näha ka seemendustulemusi.

Seemenduste sisestamise tarkvara on võimalik kasutada kõigil seemendajatel. Kuna kunstliku seemendusega seonduv on Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu vastutusalas, siis tarkvara kasutamiseõigused annab Tõnu Põlluäär (tel 749 3234, punane.kari@mail.ee).

Veterinaarandmete töötlemine Vissukeses

Piimaveiste veterinaarandmete töötlemise arendustööd on jõudnud niikaugele, et on käivitatud pilootprojekt kuues karjas. Eesmärk on sellel aastal alustada teenuse pakkumist kõigile soovijatele. Mida teenus sisaldab? Lühidalt – loomakasvataja jaoks kohustuslikku ravimi- ja raviarvestust piimaveisekarjas. Sellealane andmete töötlemine on koondatud Vissukese alammenüüsse VET ja vaikimisi on see nähtav vaid karja omanikule, s.t teised Vissukese kasutajad karja veterinaarandmeid ei näe ega saa ka esitada. Küll saab karja omanik ise neid õigusi teistele Vissukese kasutajatele anda. Käesolevas lühikirjutises ei ole võimalik avada uue teenuse täisfunktsionaalsust, ehk annavad mõningase ettekujutuse VET menüüs sisalduvad alapunktid:

- Ravimid (ametlikud ravimid, ravimid lisaks ametlikele).
- Ravimite müüjad.
- Ladu (ülevaade, haldamine, aegunud ravimid).
- Ravi (sisestus, pooleliolev ravi, keelu all loomad, kulu looma kohta, ravimiarvestus).
- Haiguste ajalugu.
- Profülaktika sisestus (lehmad, lehmikud, pullikud).

Uus käibemaksumäär

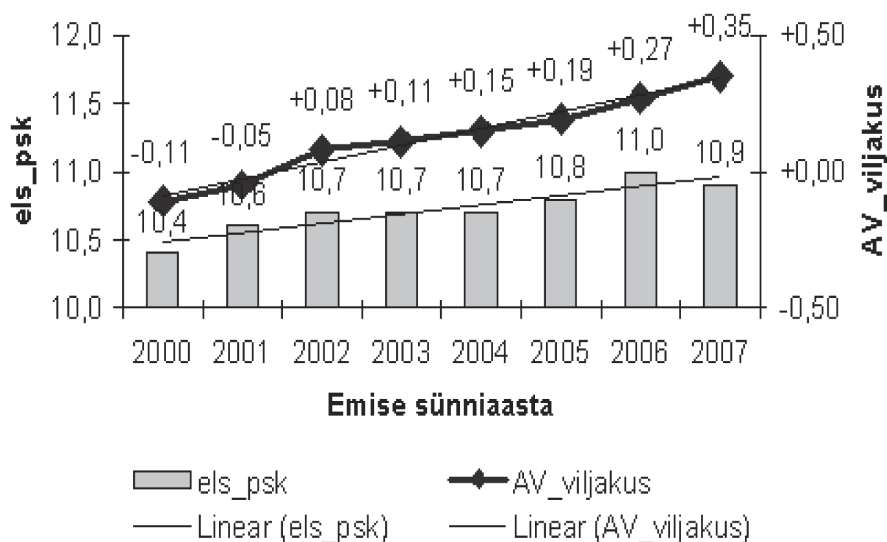
Seoses käibemaksu tõusuga muutuvad 1. juulist 2009 JKK teenuste ja toodete hinnad. Uuenenud hinnakirjaga on võimalik tutvuda JKK kontorites ja kodulehel www.jkkeskus.ee.

Arengud sigade geneetilisel hindamisel

Viimasel ajal on suurema tähelepanu all olnud sigade viljakuse teema. Aretusühistu initsiatiivil toimus 13. mail JKK ja ETSAÜ arutelu viljakuse aretusväärtuse täpsema hindamise võimaluste leidmiseks. JKK esitles 2. juunil ETSAÜ juhtkonnale ja konsulentidele kavandatud lahendusi. Ühise arutelu tulemusel otsustati pakutud lahendused kasutusele võtta.

Toome ära viljakuse ja viljakuse aretusväärtuse trendid. Graafikult on näha viljakuse (els_psk) ja viljakuse aretusväärtuse (AV_viljakus) stabiilne, positiivne trend. Iga järgneva põlvkonna emised on eelmistest põlvkondadest viljakamad, mis kajastub ka JKK aastaraamatus esitatud kokkuvõtetes.

Elusalt sündinud põrsaste arv pesakonnas suureneb iga aastaga. Soovida võiks mõnevõrra kiiremat aretusedu. Kui kiiresti saavutame soovitud 12 elusalt sündinud põrsast pesakonna kohta? Praeguse arengu jätkudes (ca +0,1 põrsast aastas) saavutame



selle kümne aasta pärast. Kas see on piisavalt kiire või mitte, jääb iga aretaja/omaniku otsustada.

Liia Taaler

Biomeetria sektori peaspetsialist

Geneetiliste gruppide moodustamise vajaduse selgitus

Eestisse on paljude aastate vältel erinevatest riikidest imporditud sigade aretusmaterjali (elussigu ja ka spermat). Lähteriikide kõrgele aretustasemele vaatamata on importloomade Eestis hinnatud aretusväärtus aretaja jaoks tihti arusaamatult madal. Põhjuseks on asjaolu, et praegune hindamismudel käsitleb kõiki hinnatavaid loomi ühise ajas muutumatu populatsioonina, kus loomade põlvnemisandmetes teadmata põlvnemisega vanemad moodustavad ühise nn baasloomade grupi. Seega eeldatakse, et aastate jooksul geneetilist arengut pole toimunud ja eksportmaade ning Eesti sigade populatsioonid on ühesugused. Hindamises uue kohaliku aretuslooma loodetav aretusväärtus on põlvnemisindeks ehk tema vanemate aretusväärtuse keskmine. Hindamises on uue importlooma vanemad Eestis reeglina hindamata (sest nendel pole Eestis eelnevalt järglasi olnud) ja seetõttu on importlooma loodetav aretusväärtus põlvnemisindeksi asemel baasloomade keskmine ehk 0.

Moodustades igale teadmata põlvnemisega loomale sõltuvalt lähteriigist, sünniperioodist ja tõust nn fantoomema ja fantoomisa, seome iga fantoomvanema järglased omavahel külsugulasteks, saades loomade geneetilised grupid. Grupeerimisel on sünniperioodi pikkuseks valitud 10 aastat, kuna nii importloomade lähteriikides kui ka Eestis on aretustöö tulemusel sigade geneetiline tase ajas muutunud. Ühe geneetilise grupi moodustavad näiteks kõik meie andmestikus olevad pärast 2000. a Rootsis sündinud maotõugu sead, teise grupi moodustavad 1990. aastatel Soomes

sündinud ristandsead, kolmanda grupi moodustavad pärast 2000. a Soomes sündinud suurt valget tõugu sead, neljanda grupi moodustavad pärast 2000. a Eestis sündinud maotõugu sead jne. Praeguses hindamises saame 26 erinevat geneetilist gruppi ja senise rohkem kui 10 000 teadmata põlvnemisega baaslooma asemel on meil baasloomadena hindamises kokku 52 fantoomema ja fantoomisa. Hindamisprogramm arvutab igale fantoomloomale aretusväärtuse, kirjeldades sellega vastava grupi geneetilist taset ja kasutab seda informatsiooni iga konkreetse looma aretusväärtuse hindamisel. Ehk piltlikult öeldes “teab” nüüd ka hindamisprogramm, et näiteks Norrast imporditud kuldi loodetav aretusväärtus on eelnevalt Norrast toodud loomade aretusväärtust arvestades tunduvalt kõrgem kui seni kasutatud baasloomade keskmine.

Geneetilise hindamise käigus kujunevad aretusväärtused nii, et baasloomade (meil 52 fantoomlooma) aretusväärtuse keskmine on 0 ja iga looma aretusväärtus on parem või halvem baasloomade keskmisest. Hindamise järgselt valitakse baasloomadeks 2001. a sündinud loomad, korrigeerides kõiki hindamistulemusi nende aretusväärtuse keskmise võrra. Selle tulemusel 2001. aastal sündinud loomade keskmine aretusväärtus = 0 ja keskmine suhteline aretusväärtus = 100 ning iga looma aretusväärtus kirjeldab tema paremust või halvemust võrreldes 2001. a sündinud nn keskmise loomaga.

Mart Uba

Biomeetria sektori juhataja

Tähelepanu

Kõrvamärke saab osta ka maakonna kontorist. Lisaks kõrvamärkide tellimisele postipakiga on võimalik osta sigade märgistusvahendeid ka igas maakonna kontoris zootehnik-peaspetsialisti vastuvõtu päeval (vaata viimasele leheküljele). Ära jääb postipaki kohaletoimetamise kulu. Kui keegi soovib edaspidi osta kõrvamärke piirkondliku zootehnik-spetsialisti käest, palume ettevalmistuste tegemiseks sellest eelnevalt informeerida Külli Kerstenit telefonil 738 7765, 520 6245 või e-kirjaga aadressil kylly.kersten@jkkkeskus.ee.

Varukoopiate kustutamise võimalus Possu portaalis. JKK on pakkunud farmidele võimalust Possu varukoopiate säilitamiseks oma serveril. Nüüdseks on mõnel farmil neid sinna kogunenud juba üle saja. Kuna tegemist on farmi andmetega, siis on loodud võimalus omanikul endal neid kustutada. Selleks on vaja minna JKK kodulehele aadressiga <http://www.jkkkeskus.ee/pp>, avada Farmi failid, klõpsata kustutatava varukoopia real olevale sõnale *Muuda*, kerida lehekülj alla ja vajutada nupule *Kustuta*. Kustutamata soovitame jätta kümme värskemata varukoopiat.

Võimalus firmajuhtidele

Possu programm pakub kasulikku informatsiooni lisaks seafarmi tööd korraldavale spetsialistile ka omanikule või finantsjuhile. Programmist leiab statistilisi aruandeid, saab jälgida tootmisnäitajate trende, kerge vaevaga saab ülevaate erinevate perioodide tulemustest, prognoosida sigade müüki ja veel palju muud. Aasta tagasi rakendati Possu kolmas versioon, millega avanes võimalus saada ülevaade ka nuumakarja sigadest – ööpäevasest juurdekasvust, söötmispäevadest, kasutatud sööda kogustest, sööda jääkidest ja söödaväärindusest. Aktiivsemad firmajuhid on enda jaoks Possu programmi näol juba abimehe leidnud ja nendelt saadud tagasiside on positiivne. Eriti mugavaks peetakse võimalust, et programmi saab kasutada juhi isiklikus arvutis farmi sõitmata. Andmeid saab uuendada Interneti vahendusel JKK serverilt või võtta need kaasa mälupulgaga farmist. **JKK pakub firmajuhtidele võimalust individuaalseks väljaõppeks.** Huvilistel helistada Külli Kerstenile telefonidel 738 7765, 5206245 või kirjutada e-kiri aadressil kylli.kersten@jkkkeskus.ee.

Külli Kersten

Sigade jõudluskontrolli sektori juhataja

Huvitavaid fakte emiste viljakusest

Vahelduseks tööisele elule on aeg-ajalt huvitav lugeda emistest, kellel on ebatavaline võime saada ühe poegimisega mitme pesakonna jagu põrsaid. Jõudluskontrolli Keskuse andmebaasi põhjal on Eesti karjades kaks viljakat emist, kellel on sündinud 24 põrsast pesakonnas.

Üks neist on eesti maatõugu emis numbriga 2229. See emis on sündinud 18.06.2004 Saaremaal. Suurima pesakonna, 24 elusalt sündinud põrsast, tõi ta ilmale 14.04.2006 oma kolmandal poegimisel. Elu jooksul on see emis toonud ilmale 147 põrsast. Superemis ootab oma üheteistkümnendat pesakonda. Igasse pesakonda on sündinud vähemalt kümme põrsast. Üles on ta kasvatanud 99 põrsast. 19 põrsast on antud ammede hoole alla, sest emisel endal on võimalik toita 16 põrsast, kuna niipalju on tal nisasid. Tema 51. tütre keskmine viljakus on 11,2 elusalt sündinud põrsast pesakonnas ning tütarde keskmine viljakuse aretusväärtus on 104. Emise enda keskmine pesakonna suurus on 12,9 põrsast ning viljakuse aretusväärtus 118. Imetlusväärne on fakt, et emisel on kogu elu jooksul olnud ainult üks mittetulemuslik seemendus. Lisaks on emis sale, sihvakas ja lihaseline – testimisel mõõdeti pekipaksuseks 8 mm ja seljalihase läbimõõduks 67 mm.

Teine superemis on yorkširi ja landrassi ristandemis numbriga 738, kes on sündinud 30.04.2006 Pärnumaal. Sellel emisel sündis neljandas pesakonnas samuti 24 elusat põrsast ja tal on 89 järglast viiest pesakonnast. Väikseim pesakond on olnud 12 põrsast. Ise on ta imetanud 59 põrsast.

Tiitlit suurima eluajatoodanguga emis karjas kannab ristandemis 4140 (PxLY), kes kuulub Osaühingule Kaubi Farmid. *Grand old lady*’l on kokku sündinud 174 elusat põrsast 14 pesakonnas.

Aegade suurim eluajatoodang on aga 203 elusalt sündinud põrsast emise kohta. See emis oli OÜ Vinimexi karjas aastatel 2000–2008.

Liia Taaler

Sigade jõudluskontrollialane terminoloogia, VII osa

EESTI	INGLISE	SAKSA	VENE
ultrahelimõõtmine	ultrasonic measurement	Ultraschallmessung	ультразвуковое измерение
vabaperiood	dry period	Trockenperiode: Absetz-Beleg-Tage	сухостойный период
vanaemis	old sow	Altsau	свиноматка
vanus	age	Alter	возраст
vanus 100 kg saavutamisel	age at 100 kg	Hundertkiloalter	возраст достижения 100 кг
veesisaldus	water holding, capacity in tissue	Wasser Inhalt	содержание воды
Venemaa	Russia	Russland	Россия
viljakus (el. sündinud põrs.)	fertility	Fruchtbarkeit	плодовитость
voor	round	Tour	тур
voorpoegimine	batch farrowing	Abferkeln, Periodenweises	периодический опорос
võõrdepõrsas	weaner, weaned pig	Absetzferkel	поросенок-отъемыш
võõrdepõrsaste sigala	weanling house	Absetzferkelstall	свинарник для поросят-отъемышей
võõrutamata pesakond	unweaned litter	Offener wurf	неотъемный помет
võõrutus	weaning	Absetzen	отъем
võõrutusjärgsed näitajad	postweaning traits	Absetzen Kennzahl	показатели отъема
välimik, eksterjäär	exterior	Exterieur	экстерьер
väljaminek pärast seemendust	culled after insemination	Ausgang nach dem Besäen	выбраковка после осеменения
väärarengud	mummies	Mumien	уродливые
ümberindlus	return to heat (service)	Umrauschen	возобновление желания
ümberindluspäevad	days from insemination to return	Umbräuschtage	после случки дни до возобновления желания после случки

Möödunud märgates

Milli Metsaots

Alates 1973. aastast olin Järvamaal, selleaegses Paide rajoonis. Kirna kolhoosis töötasin algul lühikest aega veisekasvatuse zootehnikuna ja siis juba kuni kolhoosi likvideerimiseni selektsionäärina.

Paide rajoon oli sel ajal üheks paremaks põllumajandusrajooniks Eestis. Siin olid paremad põllumaad, samuti edenes paremini ka loomakasvatussaaduste tootmine. Üldse olid seitsmekümnendad aastad Eesti põllumajandusele edukad. Suurenesid nii teravilja hektarisaagid kui ka piima ja lihatootangu numbrid. Kirna kolhoos sai üle 4000 kg piima lehma kohta juba 1974. aastal. Toota tuli muudkui rohkem ja rohkem – turg oli ju olemas ja see turg nõudis aina juurde ja juurde. Kogu tegevus kolhoosis toimus nn nõukogude ajal ikka partei ja valitsuse juhtimisel. Rajooniorganid andsid majanditele ülesandeid mida ja kui palju on vaja aastast toota. Et neid ülesandeid täita, oli kombeks koostada igakuiseid abinõude plaane. Näiteks kolhoosi juhatause otsusega kinnitati “Veiste taastootmise parandamise ja ahtruse vähendamise abinõude plaan”. Minu kui veisekasvatuse zootehniku ülesandeks oli selle plaani järgi suveperioodil:

- kindlustada iga päev lüpsikarja häireteta haljassööda ettevedu,
- igakuiselt viia läbi loomakasvatajatega nõupidamised töötulemuste kohta,
- karja taastootmise kindlustamiseks seemendada iga kuu 40 mullikat jne.

Peale igasuguste abinõude plaanide koostamise moodustati majandis tööde parandamiseks ka komisjone. Näiteks moodustati ahtruse tõrje komisjon. See komisjon oli 2–3 liikmeline ja selle ülesandeks oli igakuine veiste tiinuse kontroll. Kontrolli tulemused tulid ette kanda juhatause koosolekul. See komisjon tegeles ka põhikarja loomade väljaprakeerimisega.

Kui algul rajooniorganid kinnitasid majanditele aastaplaanid, siis 1980. aastal partei rajoonikomitee soovitusel hakati majanditele andma ka igakuulisi ülesandeid. 1980. aasta mais pidi Kirna kolhoos lehmalt saama 445 kg ja kokku tootma 2420 tonni piima. Sama aasta septembri ülesanne anti juba kolme arvuga – lüpsla lehma kohta 360 kg, päevas 12 kg ja toota kuus kokku 1950 tonni piima.

Alates 1983. aastast arvestati ka erasektori poolt toodetud ja müüdud piim ning liha majandi kaudu riikliku plaani täitmiseks, kusjuures vastutus riikliku plaani täitmise eest jäi majandile. Nii rakendati ka kolhoosnikud ja samuti kõik teised, kes soovisid loomadega tegeleda, riikliku plaani täitmisele. Inimesed hakkasid nii maal kui linnas pulle kasvatama. Majanditesse võeti tööle eraldi inimene, kes organiseeris loomade vedu lihakombinaati. Kõik olid rahul.

Saarte Viss

17. juunil peeti 15. korda Saarte Vissi. Osales 11 loomaomanikku 39 loomaga. Holsteini Vissiks pärjati Vifi Kõljala POÜ karjast. Punase tõu Vissi tiitli pälvis Kõljala POÜ lehm Mallik, kelle ka publik valis Saarte Vissiks.

Muhedat

Kenal naisterahval on aed, kus kõik kasvab ja on lopsakas, kuid tomatid ei taha sugugi punaseks minna. Kuna aga roheliste tomatitega pole suurt midagi peale hakata, läheb ta naabrinaiselt nõu küsima. “Kuidas sinu aias tomatid nii ilusad punased on, minul aga ainult rohelised?”

“Aga sa mine öösel aeda ja jaluta seal alasti ringi, tomatid näevad seda ja punastavad piinlikkusest.”

Järgmisel hommikul on naabrinaine kohal ja uurib, et kuidas läks.

“Nii ja naa, tomatid on küll endiselt rohelised, aga kurgid on ööga 5 tolli pikemaks kasvanud.”

Otsime kaanestaari!

JKK on Eesti jõudluskontrolli aastaraamatute kaane kujundamisel kasutanud fotosid veistest ja sigadest. Ka sinu loom võib saada aastaraamatu kaanestaariks, kui saadad hiljemalt detsembriks meile pildifaili (keskus@jkkkeskus.ee).

www.jkkkeskus.ee
keskus@jkkkeskus.ee



Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Aarne Põlluäär	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 517 4320	2. ja 4. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Enamus JKK Sõnumite lugejatest teab, et 2009. aastal möödus 100 aastat organiseeritud jõudluskontrolli alustamisest Eestimaal.

Juubeliaasta kulmineerus raamatu "100 aastat jõudluskontrolli Eestis" ilmumisega. Raamatu esitlust täiendas JKK ruumides korraldatud näitus esemetest ja meenutustest jõudluskontrolli ja Jõudluskontrolli Keskuse ajaloost. Näitusel sai lehitseda nii esimese Eesti Vabariigi aegseid karjakontrolli aastaraamatuid, tolleaegseid karjaraamatuid, katsuda margapuud või boniteerimisel kasutatud mõõtmisvahendeid, vaadata millised olid esimesed Eestis kasutusele võetud kõrvamärgid. Näitus kinnitas – **tehnik**a ja sellest tulenevalt trükiste ja asjade, tegevuste vorm võib muutuda, ent jõudluskontrolli sisu püsib. Tsiteerides 1910. aastal avaldatud Liivimaa kontrollühisuse esimest näidispõhikirja: "Ühisus asutatakse selle otstarbega, et järjekindlate proovilüpside ja piima rasva kindlakstegemise abil niisuguseid kariloomi soetada, kes vähese toidu juures palju ja rasvarikast piima annavad."

Minu käest on küsitud, et kas 100 aastat on palju või vähe võrreldes teiste riikidega? Me ei saa eestlaslikult uhkustada faktiga, et olime ühed esimesed. Enne Eestit on jõudluskontrolliga alustatud kõikides Põhjamaades ning mõnedes teistes Euroopa riikides. Aga ka näiteks Austraalia alustas jõudluskontrolliga 100 aastat tagasi. Eestist hiljem on jõudluskontrolliga alustatud Kanadas, Suurbritannias, Belgias, Itaalias ja lähimatest riikidest ka Leedus.

Kindlasti on pika ajaloo kõrval oluline meie tänane olukord ja selles osas võime tõdeda, et "eestlane olla on uhke ja hääl!" Siinjuures on mul hea meel tänada kõiki jõudluskontrolliga tegelevaid loomaomanikke ning nende abilisi (assistendid, konsulendid, ametnikud), tänu kellele saame nii ümmargust tähtpäeva uhkusega tähistada!



Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Jõudluskontrolli juubeli-raamat

1. oktoobril toimus Jõudluskontrolli Keskuses raamatu "100 aastat jõudluskontrolli Eestis" esitlus. Raamat annab hea ülevaate jõudluskontrolli kujunemisest ning arengust kuni tänapäevani. Kui kümme aastat tagasi andis Jõudluskontrolli Keskus välja raamatu "90 aastat jõudluskontrolli Eestis", siis praeguse raamatu puhul ei ole tegemist eelmise kordustrukiga. Juubeliraamatus on Inno Maasikas uurinud ja kirjeldanud väga põhjalikult jõudluskontrolli kujunemist eelmise sajandi algusaastatel. Hilisemast ajast annavad ülevaate Eha Lokk, Arvi Olkonen ning tänased Jõudluskontrolli Keskuse töötajad. Lisaks arenguloole on võimalik lugeda ka laudas assistendina töötanud inimeste isiklikke mälestusi jõudluskontrollist.

Raamatu saadame oktoobrikuu jooksul kõikidele lepingulistele klientidele – nii piimaveise-, lihaveise- ja seakasvatajatele. Lisaks on alates novembrist raamat koos kõigi meenutustega kättesaadav ka elektrooniliselt meie kodulehelt ning raamatuna Jõudluskontrolli Keskuse kõikides kontorites.

Juubeliraamatu valmimisele andis suure panuse Põllumajandusministeerium.

Tänu sõnu on väärt kogu raamatu toimetuse: Kaivo Ilves, Inno Maasikas, Aire Pentjärv, Toomas Remmel, Eneken Ulmas. Keelelise korrektuuri tegi Aimi Sõrg.

Huvitavat lugemist!

Külalised Poolast

15.–17. september võõrustas Jõudluskontrolli Keskus kolleege Poola Piimakarjakasvatavate ning Tõuaretajate Ühendusest. Külaskäigu eesmärk oli tutvuda Eesti piimakarjakasvatusega ning meie jõudluskontrolli süsteemiga. Eestis tehtav pakkus külalistele suurt huvi – Jõudluskontrolli Keskuses veedetud päeval uuriti põhjalikult jõudluskontrolli ja tõuaretuse erinevaid tahke. Taaskord saime uhkust tunda Eesti jõudluskontrolli üldise hea taseme ja meie poolt klientidele pakutavate IT-lahenduste üle. Informatsiooni ja võimaluste rohkus pälvis siirast tunnustust.

Külalistel oli huvi ka meie karjades toimuva vastu. Külastasime Poola kolleegidega Kõpu PM Osühingut, Saimre Osühingut, Soone Farm OÜd ja Aravete Agro OÜd. Karjade valikul oli aluseks külaliste soov näha erineva pidamis- ja lüpsmisviisiga karju. Kõpus oli võimalik näha ka kontroll-lüpsi tegemist. Täname kõiki loomapidajaid meeldiva vastuvõtu eest!

JKK osaleb ICARi kvaliteedisüsteemis

2006. aastal sai Jõudluskontrolli Keskus ühena viimastest ICARi eritempli kasutamisoiguse. ICARi eritempel oli tunnistuseks, et Eesti jõudluskontrolli süsteem vastab rahvusvahelistele reeglitele. ICARi eritempli saamiseks esitas JKK ICARi juhatajale taotlusedokumendi, milles olid kirjeldatud kõik jõudluskontrolliga seotud tegevused. 2006. aasta veebruaris külastasid Eestit ka ICARi juhatajate liikmed, kes käisid meie tegevust kohapeal hindamas ning jäid nähtuga rahule.

2007. aastast muudeti organisatsioonide hindamise süsteemi, sest kord juba eritempli saanud riigid võisid seda kasutada aastaid ilma tegevuste regulaarse auditeerimiseta. Kasutusele võeti kvaliteedisertifikaat (*Certificate of Quality*), mis kehtib kolm aastat. Eritemplit omavate organisatsioonide puhul toimub esmane hindamine taotlusedokumendi põhjal, kolme aasta möödudes hindavad audiitorid organisatsiooni lisaks taotlusedokumendile ka kohapeal.

Jõudluskontrolli Keskus on saanud ka ise uues kvaliteedisüsteemis osaleda. 2007. aastal sai kvaliteedisertifikaadi *Holstein UK* (Suurbritannia), kelle dokumenti hindas JKK direktor Kaivo Ilves. Käesoleva aasta suvel hindas *Cattle Information Service* (Šotimaa) taotlusedokumendi JKK väliteenistuse osakonna juhataja Aire Pentjärv. Auditi tulemused esitati ICARi juhatajale, kes teeb lõpliku otsuse kvaliteedisertifikaadi väljaandmise kohta.

Jõudluskontrolli Keskus esitas oma taotlusedokumendi kvaliteedisertifikaadi saamiseks kevadel ning see on praegu hindamisel.

Näpunäiteid Possu nuumikute mooduli uutele kasutajatele

Juba üle aasta on esimestes farmides kasutatud Possu 3 nuumikute moodulit. Lihtsustamaks uute kasutajate tööd on õige aeg välja tuua enim küsimusi tekitanud kohad programmis. Kõige rohkem segadust tekitab **ühtse arusaamise puudumine loomade käiberühmade osas**. On farme, kus käiberühmad on moodustatud vastavalt elusmassile, nt imikpõrsad 0–8 kg, võõrdepõrsad 9–25 kg, nuumikud 26–100 kg. Selline jaotus on loogiline ja seotud sigade söötmisega. Teise gruppi kuuluvad farmid, kus kasutatakse ikka veel nõukogudeaegseid käiberühmasid (imikpõrsad 0–2 kuud, võõrdepõrsad 2–4 kuud, nuumikud 4–6 kuud, noorsead 4–9 kuud). Ajal, mil põrsad võõrutati kahekuuselt olid sellised käiberühmad põhjendatud, praeguse ühe kuu vanuse võõrutuse korral aga mitte.

Jõudlusandmete alusel on keskmine imetamisperiood alla 30 päeva ja seega saab ka imikpõrsa vanus olla ainult kuni 30 päeva. Programmi paremaks mõistmiseks on oluline vahet teha imikpõrsal ja võõrdepõrsal. Kui kahe rühma põrsad loetakse ühe rühmana, esineb tõsiseid raskusi nuumikute mooduli kasutamisel. Loomade käibe koostamist ei koordineeri ükski seadus, mistõttu Possu programmi ülesanne on lisaks farmijuhataja töö lihtsustamisele ühtlustada ka mõisteid ja farmides kasutatavaid aruandeid. See omakorda lihtsustab seakasvatuskonsulentide tööd ja nende nõuande on tõhusam, kui kõik saavad terminitest üheselt aru. Programmis kasutatavad sigade käiberühmade nimetused on võetud põllumajandusministri 3.12.2002 määrusest nr 80.

Possu nuumikute mooduli programmeerimisel olid JKK töögruppide suureks abiks kaasaegse tehnoloogia ja innovaatilise mõtteviisiga farmide omanikud. Programmi paindlikkus võimaldab kasutajal ise otsustada, kas hakata programmis analüüsima võõrdepõrsaste, kesikute ja nuumikute nuumajõudlusnäitajaid eraldi või jälgida nende rühmade näitajaid koos. Soovituslik on siiski kasutusele võtta kolm erinevat käiberühma tulenevalt sea vanusest, toitainete vajadusest ning elusmassist:

- võõrdepõrsad, vanus 29–62 päeva, elusmass 9–25 kg;
- kesikud, vanus 63–118 päeva, elusmass 26–60 kg;
- nuumikud, vanus 119–150 päeva, elusmass 61–100 kg.

Kõige rohkem segadust on olnud võõrdepõrsaste rühmaga. Peab teadma, et võõrutamise hetkest saab imikpõrsast võõrdepõrsas. Probleemid tekivad sellest et, kahe erineva käiberühma sead, imik- ja võõrdepõrsad loetakse kokku ja nimetatakse sigadeks vanusega 0–2 kuud. Sellist lähenemist soodustab olukord, et võõrutatud põrsad jäetakse võõrdeperioodiks poegimislauda. Vaatamata sellele, et nad asuvad poegimislaudas, on nad siiski võõrdepõrsad ja neid tuleb lugeda imikpõrsastest eraldi.

Teadma peab ka seda, et nuumikute moodul on eraldiseisev osa emiste mooduli sees, kuhu kuuluvad võõrdepõrsad, kesikud ja nuumikud. Imikpõrsaste rühm kuulub emiste moodulisse, mis tähendab seda, et imikpõrsaste arvud perioodi alguses ja lõpus kujunevad emisele sisestatud andmete alusel (sündinud, hukkunud, ümberpaigutatud, võõrutatud põrsaste arv). Kui imikpõrsaste arv kuu lõpus ei ole Possus ja laudas identne, siis on andmed sisestatud ebatäpselt. Imikpõrsaste grupist ei toimu peale võõrutuse sisestamist automaatselt sigade üleminekut võõrdepõrsaste käiberühma. Võõrdepõrsaste rühma tulevate põrsaste arvu ja massi peab kasutaja ise sisestama. Samuti puudub Possus 4–9 kuu vanuste sigade rühm, mida kasutatakse veel mitmetes farmides. Selles rühmas olid vanasti arvel põhikarja täienduseks kasvatatavad sead. Possus on põhikarja täienduseks valitud sead vastavalt vanusele ja söödale kas võõrdepõrsaste, siis kesikute ja kõige lõpus nuumikute rühmas. Küll aga võib neid hoida eraldi sulgudes, näidates selle ka Possus. Kui valitakse

põhikarja täiendust, siis sisestatakse nuumikute rühmas kirje *Põhikarja viimine*. Nuumarühmast väljaminekuga lõpeb sea üle arvepidamine nuumikute moodulis ja põhikarja emiseks valitud sea üle peetakse arvet emiste moodulis. Emiste moodulisse kandmiseks on vaja emis märgistada registrinumbriga, sisestada talle karjatuleku kuupäev ja rakendus ning siga võetakse Possus arvele emikute rühmas

Nuumikute mooduli analüüside osas on kõige rohkem küsitud, miks jäävad ööpäevase massi-iibe ja söödaväärinduse väljad käibe aruandes tühjaks. Põhjuseks on sisestatud andmete ebatäpsus või on jäänud mõni vajalik kirje sisestamata. Loomade inventuuri kirje sisestamisel on vaja jälgida, et programmi pakutav loomade arv oleks identne laudas loetud loomade arvuga. Kui need ei ole identsed, siis tekib käibesse nn indikaator, vastuolu rida ning programm ei koosta käibe aruannet ega ka muid analüüse. Vea leidmiseks on soovitatav andmed üle kontrollida asukohtade ja söödapunkrite kaupa.

Vea leidmiseks kontrollida, kas:

- iga asukoha (lauda või sektsiooni) kuu lõpu sigade arv ja mass (inventuur) on sisestatud,
- loomade arv laudas ühtib programmis oleva infoga,
- kõik loomade liikumised on sisestatud õigesti,
- kõik söödaga seotud sündmused on sisestatud,
- kuu lõpus allesolevad sööda jäägid (inventuur) on sisestatud,
- ei esine topeltkirjeid, sest sigade väljaminekukirje sisestamisega ühest asukohast teise tekib automaatselt sissetuleku kirje ka teises asukohas.

JKK meeskond soovib uutele kasutajatele julget pealehakkamist ja on alati oma abi pakkumas.

Külli Kersten

Sigade jõudluskontrolli sektori juhataja

Eesti seafarmide tootmistulemused Euroopa tasemel?

Augusti lõpus Saaremaal toimunud seminaril “Kasumlik seakasvatus” esines põhilektorina John Gadd, maailmas üks tuntumaid seakasvatusspetsialiste. Oma ettekandes tõi ta välja kasumliku seakasvatuse eesmärgid. Üks püstitatud eesmärk on võõrutada aastaemise kohta 28–30 põrsast. Mida sellest arvata? Kas selline eesmärk on meie seakasvatajatele helesinine unistus? Paljudel Eesti seakasvatajatel tekib küsimus, miks meie tulemused on nii palju halvemad. Seminaril esitati hr Gadd’ile küsimus, kuidas arvutatakse Suurbritannias aastaemiste arv. Lektori vastusest selgus, et emiste söötmispäevade alusel **alates esimesest pogimisest**. Teades seda, et Eestis arvutatakse aastaemiste arv **alates esimesest seemendusest**, ongi pilt selge, miks meie vastav näitaja on madalam. Hr Gadd täpsustas oma vastust veelgi, väites, et erinevate riikide tulemuste võrdlemine aastaemise näitajate alusel on problemaatiline, sest kasutatavad meetodikad on väga erinevad. Saades kinnitust oma teadmisele meetodikate erinevusest, tekkis huvi, milline oleks vastav näitaja Eestis, kui arvutada see Suurbritannia meetodika järgi. Artiklis olevasse tabelisse on toodud erinevate meetodikate järgi arvutatud aastaemise näitajad ning näitajate arvutamiseks vajalikud algandmed. Tabelis on kasutatud 2008. aasta jõudluskontrolli aastaraamatu andmeid.

Näeme, et meetodika võib oluliselt muuta tulemust. Aastaemiste arv Suurbritannia meetodika järgi arvutatuna oleks 4231 võrra väiksem, võõrutatud põrsaste arv jääks aga samaks ja Eesti

2008. aasta näitaja	Eesti jõudluskontrolli aastaraamatus	Suurbritannia metoodika alusel
Elusalt sündinud põrsaid aastas	302 140	302 140
Võõrutatud põrsaid aastas	258 283	258 283
Emiste söötmispäevi kokku	4 752 184	3 133 629
Keskmine aastaemiste arv	13 011	8 579
Elusalt sündinud põrsaid aastaemise kohta	23	35
Võõrutatud põrsaid aastaemise kohta	20	30

seakasvatatud ongi jõudnud Euroopa parimate farmide tasemele. Tekib küsimus, miks jäetakse aastataemise arvutamisel välja esmaseemendatud emiste söötmispäevad. Et andmed oleksid ilusamad? Reaalselt on ju emise esimese tiinusperioodi jooksul tehtavad kulutused seotud ikkagi põrsaste saamisega.

Samasuguse teadmisega peaksime suhtuma ka erinevatest farmi majandamise programmide (Possu, WinPig, db-Planer jne) saadavate analüüsides võrdlemisse. Programmi vahetamisega tekkinud aastaemise näitajate hüppeline suurenemine ei pruugi olla hea töö tulemus, vaid hoopiski metoodikate erinevus.

Raamatu “100 aastat jõudluskontrolli Eestis” koostamine

Käesolev artikkel tutvustab Eesti veiste jõudluskontrolli 100. aastapäeva puhul ilmunud raamatut “100 aastat jõudluskontrolli Eestis” ja raamatu saamislugu.

Eesti oli tsaariajal jaotatud kahe kubermangu vahel ning mõlemas osas kulges elu omaette, tekkisid ja eksisteerisid paralleelsed organisatsioonid. Tolleaegne Eestimaa kubermang haaras Harju-, Viru-, Järva- ja Läänemaad (koos Hiiumaaga). Lõuna-Eesti kuulus Liivimaa kubermangu koosseisu, tema neli maakonda Tartu-, Võru-, Pärnu- ja Viljandimaa asusid Eesti territooriumil ja moodustasid nn Põhja-Liivimaa; Riia, Cēsis, Valmiera ja Valga maakond moodustasid nn Lõuna-Liivimaa, mis põhiosas hõlmas praegust Lätimaad. Saaremaa kuulus ka Liivimaa koosseisu, kuid seal karjakontrolliga enne I maailmasõda algust ei tehtud. Suurmajapidamised (mõisad) olid peaaegu eranditult sakslaste käes ning nendel eksisteerisid omad põllumajandulikud organisatsioonid ning seetõttu saame jälgida karjakontrolli tekkimist nelja erineva organisatsiooni all. Karjakontrolli sünnipäevaks Eestis loetakse 1. maid 1909. a, mil Hans Virkuse eestvõttel loodi Väandras esimene kontrollühing. Samal aastal viisid mõlema kubermangu mõisnikud sisse karjakontrolli mitmetes mõisates üle Eesti. Eestimaa kubermangus oli mõisate karjakontrolli organiseerijaks Estländische Landwirtschaftliche Verein. Esimene talupoegade kontrollühing Eestimaa kubermangus tekkis alles 1911. a Kullamaal. Eestvedajaks kujunes siin Tallinnas asuv Eestimaa Põllumeeste Keskseks. Liivimaa mõisate osas oli organiseerijaks Livländische Gemeinnützige and Ökonomische Sozietät ja talude osas Põhja-Liivimaa Põllutöö Keskseks asukohaga Tartus. Kõik need seltsid löid enda juurde karjakontrolli osakonnad, palkasid tööle instruktorid, töötasid välja kontrollühistute tüüppõhikirja, juhised ja abitabelid assistentidele, jagasid valitsuse antud abirahasid.

Artikli “Jõudluskontrolli vanemast ajaloost” kirjutamise käigus sai tutvutud paljude arhiivis olevate originaalmaterjalidega ja trükkis avaldatud kirjutistega tolle ajajärgu kohta. Eesti Ajalooarhiivist, Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiiviraamatukogust ja Tartu Ülikooli Raamatukogust õnnestus kätte saada palju tol ajal trükkis ilmunud

Aastaemise teemale võib lisada ka noorsigade kasvukiiruse teema. Juba aastaid on meie seakasvatatjad olnud võimalus külastada erinevate Euroopa riikide seafarme ja saada ülevaade sealsetest jõudlustulemustest. Kõju tulles võetakse ette oma farmi näitajad ja leitakse, et sigade aretus Eestis ei ole arvestataval tasemel ja tootmise intensiivsus on alla igasugust arvestust. Väidetakse, et sigade ööpäevased juurdekasvud meil on alla 600 g, välisriigis aga 900–1000 g. Aretustöö spetsialistid on küsinud, millises vanuses sigade juurdekasvust jutt käib. Tihti jäädaakse vastus võlgu. Miks ikkagi on nii suured erinevused? Ka siin on tihti küsimus metoodikast, mitte meie madala efektiivsusega tootmises või halvas aretustöös. Ööpäevastest juurdekasvudest on võimalik rääkida katsejaama andmetel, mis kajastavad tavaliselt sigade kasvukiirust katseperioodil alates sea 30 kg-st kuni 100 kg-ni või ööpäevastest juurdekasvudest sea sünnist kuni 100 kg elumassi saavutamiseni. Siit tulenevad ka kasvukiiruse suured erinevused. Kui me midagi tahame võrrelda, siis peame väga täpselt teadma, kas andmete võrdlemine on üldse põhjendatud.

Need kaks näidet artiklis peaksid meie tublidele seakasvatajatele mõjuma motiveerivalt ja tuju tõstvalt. Meie tulemused on Euroopa parimate tulemustega võrdväärased, kui me võrdleme neid ühtse metoodikaga arvatatu alusel.

Küllä Kersten

materjale mõisate ja talude karjakontrolli kohta. Eriti palju tuli välja seni avaldamata materjali karjakontrolli tekkimise ja leviku kohta Liivimaa kubermangu mõisates ja Eestimaa kubermangu talukarjades, mida polnud seni ükski uurija avastanud ega kasutanud. Tsaariajale oli iseloomulik suur salastamine ning üksikkarjade tulemused avaldati valdavalt anonüümselt (ka talukarjadel), vaid Eestimaa kubermangu mõisakarjade kohta avaldati 1913/14 ja 1914/15 paremate karjade tulemused nimeliselt. Eesti Vabariigi ajal 1920–1940 ning sellele järgnenud okupatsioonide perioodil 1940–1945 ilmusid väga mahukad ja põhjalikud karjakontrolli aastaraamatud. Neis kõigis on ülevaatlilikud koonddabelid, artiklid karjakontrolli tähtsündmustest aasta jooksul jms. Üksikkarjade tulemused avaldati alati kõik nimeliselt kas talude või karjaomanike nimede järgi.

Eha Lokki artikkel “Jõudluskontrolli areng Eestis taasiseseisvumiseni” annab ülevaate karjakontrollist Eesti Vabariigi algusaegadest kuni Jõudluskontrolli Keskuse loomiseni.

Ülevaate jõudluskontrolli proovide analüüsimisest ja andmete töötlemisest annavad artiklid “Meenutusi jõudluskontrolli arvutiseerimisest” ja “Piimaproovide analüüsimise mehhaniseerimisest ja tsentraliseerimisest”. Jõudluskontrolli arengute kohta taasiseseisvud Eestis on raamatus mitu artiklit, mis kajastavad Jõudluskontrolli Keskuse tänapäevaseid tegemisi, saavutusi ja uuendusi.

Artikleid ilmestavad graafikuid ja tabelid andmetest, mis on teada kogu või peaaegu kogu 100-aastase perioodi kohta (karjakontrollis olnud loomade arv, nende aastatoodang, päevalüps jt). Pikaajaliselt jõudluskontrolliga seotud inimeste meenutused ja fotod annavad edasi seda olustikku ja elu, mis oli ja on kontroll-lüpside tegijal laudas.

Loodan, et raamat pakub kõigile meie klientidele äratundmis- ja avastamisrõõmu jõudluskontrolli ajaloo tundmaõppimisel. Soovin kõigile head lugemiselamust!

Inno Maasikas

artikli “Jõudluskontrolli vanemast ajaloost” autor

Möödunud märgates

Meenutab Aini Maalmeister
Peale EPA lõpetamist 1971. a asusin tööle J. Gagarini nim. Näidissovhoostehnikumi. Viiratsis algas õppimine ja kogemuste omandamine kahe vanema kolleegi kõrval zootehnik-seleksioonäärina. Majandis oli üle 1800 lehma ja lisaks noorkari. Tuli täita lehmakaarte, hinnata lehmade ja lehmikute välimikku, loomi kaaluda jne. Tol ajal tehti kontroll-lüpsi 3 korda kuus. Piimaproovide analüüs tehti majandi laboris, kus määrati rasva% ja puhtus. Ametis oli kaks laboranti, nemad täitsid karjakontroll-raamatut. Sinna märgiti lehma poegimine, piima kogus, rasva%, kinnijätt, väljaminek ja arvestati ka laktatsiooni toodang. Tartusse hakati meie majandi piimaproove saatma 1974. a kevadel, sellest ajast alustati ka valgu% määramist. Samal aastal läks karjakontroll ja boniteerimine üle masinarvutusele. Need trükised on pikaajalisel säilitamisel.

Suur töö oli aasta lõppedes boniteerimine. See oli lehmade hindamine 100 punkti süsteemis ja koosnes paljudest näitajatest. Lehmade hindamisel anti hindamispallid järgmiste näitajate eest: toodang, välimik, masinlõpsi kiirus, eluskaal, tõulisus, ema klass, isa klass, isa kategooria (piim, rasva%, tütreid). Punktide alusel arvestati üldklass: eliitrekord, eliit, I klass, II klass, klassita. Noorkarja hindamise aluseks olid eluskaal, välimik, tõulisus, ema klass, isa klass, isa kategooria. Nende alusel määrati üldklass. Terve karja loomade andmed kanti pikkadele lehtedele käsitsi.

Boniteerimise tulemused esitati kõrgele komisjonile. Komisjoni esimees oli Tartust (väga range proua), komisjoni liikmeteks olid rajoonide tõuaretuse zootehnikud (3–4 inimest). Kaasa tuli võtta kõik oma raamatud ja lehmakaardid, muretseda auto ja sõita Viljandisse. Komisjonile tuli anda vastused kõikidele küsimustele ja tõestada oma töö õigsust. See oli nagu diplomitöö kaitsmine.

Käsitsi tööd oli palju, töö pingeline ja väsis silmi. Hea oli see, et boniteerimine oli tasustatav. Olenevalt loomade arvust oli võimalik teenida kuni 120 rubla. Kui meie töötasu oli 68 rubla kuus, siis oli see meeldiv lisa.

Raamatupidajale

Kui tasute meie arvete eest ülekandega:

- Palun kirjutage selgitusse vähemalt üks arve number, mille eest tasute. Selgitus “piimaproov” või “jõudluskontroll” ei seostu meil Teiega.
- Kui maksate mitut arvet korraga, võite teha ühe ülekande, mitte igale arvele eraldi. See aitab ülekande tasu kokku hoida.
- Kui Teie arvet maksab Teie asemel keegi teine, tuleks selgitusse lisada ka jõudluskontrolli tegija (arve saaja) nimi. Arvel olev nimi tuleb selgitusse kirjutada ka siis, kui maksekorraldusel on maksjaks märgitud talu nimi.
- Väga palju laekub JKKle ettemakse ja summasid, mis moodustavad vaid osa arvest. Seeläbi kaob Teil kontroll, kui palju Te tegelikult meile maksma peate. Soovitame jälgida arvel rida “tasumata arvete summa seisuga...”. Üldjuhul on seal kuupäevaks arve väljastamisele eelnenud päev, mis tähendab, et kui soovite tasuda kogu võla, tuleb sellele liita veel käesoleva arve summa.

Muhedat

Külakõrtsis saavad kokku kaks farmerit. Vanemal ja muidu teada-tuntud konservatiivsel härral on ühes kõrvas ilus kiviga kõrvarõngas.

“Kuidas siis nii?!”

“Ah, las ta olla,” pomiseb vanem farmer pahuralt.

“Ei noh, mis ajast sa nõnda edevaks oled muutunud,” ei jäta teine mees järele.

“Sest ajast, kui mu naine selle minu autost leidis.”

Tööjuubilar

5. novembril on **30.** tööjuubel jõudluskontrolli andmetöötluse osakonna Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja **Heili Reinhold**’il.

Õnnitleme!

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee



Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Aarne Põlluäär	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 517 4320	2. ja 4. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Möödunud aasta viimased kuud tõid Jõudluskontrolli Keskusele meeldivaid uudiseid. Kiituseks tehtud töö eest oli ICARi kvaliteedimärgi kasutusõiguse saamine ja ka Eesti Tõusigade Aretusühistu tunnustus Possu eest. Lisaks tunnustusele saime positiivsed vastused käesoleva aasta plaanide rahastamisaotlustele (MAK meede 1.1 Koolitus- ja teavitustegevus). Tähelepanelikumad lugejad märkasid juba meie seekordset kliendilehte kätte võttes, et traditsioonilist kujundust on täiendatud Euroopa Liidu ja Maaelu arengukava sümbolika lisamisega, mis juhivad tähelepanu rahastamisallikale. Lisaks JKK Sõnumitele said positiivse rahastamisotsuse veel mitmed koolituse ja infopäeva taotlused, mistõttu soovitan operatiivse info saamiseks jälgida Jõudluskontrolli Keskuse kodulehte.

Lisaks juba mainitud rõõmustavatele uudistele on meeldiv tõdeda, et eelmisel aastal suutsime pakkuda oma piimaveisekasvatajatest klientidele mitmeid tarkvarauuendusi: paaride valiku programm, müüginfo programm (kasutada saavad ka lihaveisekasvatajad), veterinaaria rakendus ning seemenduste sisestamiseks mõeldud infosüsteem.

Kui meie tänased plaanid õnnestuvad, siis suudame ka sellel aastal teile uusi ja vajalikke teenuseid pakkuda!



Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Piimaveiste jõudluskontroll vastab rahvusvahelistele nõuetele

Rahvusvaheline Jõudluskontrolli Komitee (ICAR) hindas Eesti jõudluskontrolli süsteemi kvaliteeti. Eelmise aasta novembri lõpust on Jõudluskontrolli Keskusel õigus kasutada kvaliteedimärki ICAR *Certificate of Quality* (ICARi kvaliteedisertifikaat).



ICAR *Certificate of Quality* antakse jõudluskontrolli valdkonnale või valdkonna mingile osale. Jõudluskontrolli Keskus taotles kvaliteedimärki piimaveiste jõudluskontrollile tervikuna (märgistamine, jõudlusandmete kogumine, piimaproovide analüüsimine, toodangu arvutamine ning geneetiline hindamine).

Seekordsed audiitorid olid Eestile 2006. aasta ICAR *Special Stamp*'i taotlemisest juba tuttavad Andrea Rosati ja Frank Armitage. Mõlemad audiitorid on jõudluskontrolli alal suurte kogemustega ning ka rahvusvaheliselt väga tunnustatud spetsialistid. Andrea Rosati töötab Roomas ICARi ja EAAPi (Euroopa loomakasvatusteadlasi ühendav organisatsioon) tegevjuhina. Frank Armitage töötab ICARi tehnilise konsultandina, kuid oli 2008. aastani ICARi asepresident.

Audiitorid tõid Eesti tugevustena:

- koostöö aretusorganisatsioonidega ja Maaülikooli geneetika laboratooriumiga põlvnemisandmete osas,
- JAK-de atesteerimissüsteem,
- järelkontroll-lüpside valimi moodustamise põhimõtted,
- piimalabori enesekontrollisüsteem,
- infotehnoloogia võimaluste kasutamine (Vissuke ja andmevahetussüsteemid),

◦ Interbulli saadetavate andmete kvaliteet.

Lisateenustest märgiti Jõudluskontrolli Keskuse 2008. aastast pakutavat trükist "Koondaruanne".

Oluline on ka fakt, et JKK hindamisel ei toodud esile ühtegi puudust. Välja pakuti mõned ideed, mida soovitatakse tulevikus arendada. Terviseandmete kogumine on tänaseks juba sisuliselt lahendatud veterinaaria rakenduse valmimisega Vissukeses. Teisi ettepanekuid on Jõudluskontrolli Keskuses varasemalt hinnatud ning arutletud koostöös Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistuga.

Jõudluskontrolli Keskus võib ICARi kvaliteedimärki kasutada aastani 2012, misjärel tuleb esitada uus taotlus ning valmistuda audiitori(te) külastuseks.

Ametlik ICAR *Certificate of Quality* üleandmine leiab aset 2. juunil Riias toimuval ICARi üldkogul.

Aasta Tegu seakasvatases

Eesti Tõusigade Aretusühistul (ETSAÜ) on traditsioon tunnustada seakasvatuse valdkonnas tegutsevaid tublisid inimesi ja edukaid ettevõtteid. 2009. aastal otsustati välja anda tiitel "Aasta Tegu seakasvatases". Komisjon arutles viie tunnustust vääriva teo vahel ja otsustas tiitli anda Possu programmile, mis on valminud Jõudluskontrolli Keskuses. Possu programm annab farmi omanikele ja aretusspetsialistidele põhjaliku ülevaate seakasvatuse efektiivsusest ja aretustulemustest, programmil on oluline roll ETSAÜ aretusprogrammi "Marmorliha" elluviimisel. Programmi edukuse tagab hea koostöö seafarmide omanike, Eesti Tõusigade Aretusühistu ja Jõudluskontrolli Keskuse vahel. Tunnustusega kaasneva meene, Aare Freimanni tehtud istuva sea kuju, andsid Jõudluskontrolli Keskuse esindajale üle ETSAÜ nõukogu esimees Aare Mölder ja juhatuse esimees Raivo Laanemaa aastalõpu pidulikul üritusel 4. detsembril Roosna-Alliku mõisas.



Maaelu Arengu Euroopa
Põllumajandusfond:
Euroopa investeringud
maapiirkondadesse

Mis on inbriiding ehk sisearetus, inbriidingukoefitsient, inbriidingudepressioon ja kuidas see mõjutab paaride valikut karjas?

Iga aretaja teab, et paaride moodustamisel tuleb vältida lähisugulaste paari panemist, sugulust tuleb jälgida kolme põlvkonna piires.

JKK veebilehe seakasvatuse lehel on paaridevalik olemas alates aastast 2001. Possu kolmas versioon sisaldab ka paaridevalikut. Lähisuguluspaarituste vältimiseks ei pea juba ammu näpuga paberites sugulasi taga ajama. Aga miks see suguluse vältimine on nii tähtis?

Suguluspaarituste teel saadud põrsad on kehvema elujõu, väiksema kasvukiiruse, nõrgema tervisega, pesakonnad on keskmisest väiksemad, väärarendeid esineb rohkem kui mittesuguluspaarituste teel saadud pesakondades keskmiselt. Loetletud negatiivseid muutusi nimetatakse inbriidingudepressiooniks. Pidev sisearetus mõjutab eelkõige sigimistunnuseid, vähem teisi tunnuseid. Sisearetatud emise pesakonnad on väiksemad.

Nii populatsiooni kui ka karja sigade genotüübi- ja geenisagedust mõjutab suuresti paarumistüüp. Ühiste eellastega sead kannavad sarnaseid gene. Järglasel on tema kummagi vanemaga 50% ühiseid gene, täisõvedel samuti, poolõvedel on ühiseid gene 25%, järglasel ning vanavanematel on 25% gene jne. Mida rohkem sarnaste geenidega sigu karjas, populatsioonis ehk geneetiliselt suguluses olevaid sigu, seda suurem on samade alleelide kohtumise tõenäosus. Ehk teisisõnu – suureneb letaalse efektiga geenide avaldumise võimalus, mis ongi suguluspaaritusest tingitud embrüonaalse suremuse, abortide, surnultsündide, väärarendite, nõrkade põrsaste esinemise üheks põhjuseks.

Samas ei saa ära unustada, et inbriiding on olnud tõugude kujundamisel oluliseks aretusvõtteks ühtlase järglaskonna kujundamisel ning soovitud tunnuste kinnitamisel. Sisearetuse tulemusel suureneb nii homosügootsete retsessiivsete (sageli letaalse efektiga geenide) kui ka homosügootsete dominantsete geenide sagedus. Sisearetuse kasutamisel (liinaretus) tuleb siiski vältida lähisuguluspaaritust, seejuures säilitades kõrge sugulusaste väljapaistva eellasega (liini alustajaga). Lähisugulaste (õde-vend, vanem-järglane) paaritust tuleks igal juhul vältida. Liinaretus on inbriidingu kerge vorm.

Järglase inbriidingukoefitsient näitab tema vanemate geneetilisest sugulusest tingitud homosügootsuse suurenemise tõenäosust ehk samade alleelide kohtumise tõenäosust. Populatsiooni keskmine inbriidingukoefitsient arvutatakse kõikide üksikisendite inbriidingukoefitsientide summana.

Inbriidinguga suureneb homosügootsete ja väheneb heterosügootsete genotüüpidega isendite arv populatsioonis iga põlvkonnaga. Põllumajandusloomadel saavutatakse õdede ja vendade paaritamisega 99%-line homosügootsus 15–16. põlvkonnas, poolõdede ja poolvendade paaritamisega 20–30. põlvkonnas. Inbriidingukoefitsient õe ja venna paarumisel

on järglastel 0,25. Poolõde-poolvenna paarumisel 0,125. See tähendab, et saadud järglasel on heterosügootsete geenipaaride arv vähenenud 12,5% võrra võrreldes populatsiooni keskmisega.

Sisearetatud pesakonna puhul on emisel keskmiselt päeva võrra pikem tiinus (vt. tabel 1). Emis inbriidingukoefitsiendiga suurem kui 0,1 saab keskmiselt 0,3 elusat põrsast vähem kui väiksema inbriidingukoefitsiendi puhul. Kirjanduse andmetel on sisearetatud emiste emaomadused samuti kehvemad (põrsaste võõrutuskaalu vähenemine 1 kg võrra, ning võõrutusjärgne põrsaste hukkumine on 2,5% võrra suurem). Eesti kohta meil põrsaste juurdekasvu andmed puuduvad.

Suur selektsiooni intensiivsus suurendab samuti inbriidingu määra. Variatsioon väheneb juhusliku geenitriivi tõttu. Sigade geneetiline sarnasus/erinevus on erinev kinnistes farmides ja loomi vahetavates (spermat ostvates) farmides. Miks meile läheb korda geneetiline varieeruvus? Geneetilise varieeruvuse ehk erinevate genotüüpide võimalikult suure hulga tagamine on aretuse aluseks. Kui puudub valik, puudub ka areng ning algab taandareng. Sisearetuse tulemusel võivad soovitud geenid kaotsi minna. Seetõttu tuleks nii karja kui populatsiooni siseselt:

- vältida inbriidingu suurenemist, millega kaasneb inbriidingudepressioon, retsessiivsed arenguhälbed, soovimatute geenide avaldumine;
- säilitada geneetiline mitmekesisus ja paindlikkus ning
- tagada pikaajaliste protsesside areng (näiteks aretuseesmärkide täitmine).

Inbriidingu vältimiseks kasutatakse kultu lühiajaliselt ning väiksema arvu emiste seemendamiseks (näiteks 5% populatsioonist). See piirang aitab ära hoida soovimatute alleelide massilise levimise.

Tabel 1. Sünnipesakonna parameetrid erineva inbriidingukoefitsiendi (Fx) korral

	ESP/psk	Surnultsünd/psk	Anom./psk	Kaod/psk	Võõrutatud/psk	Tiinuspäevi
Fx >0,10	11,3	0,71	0	1,2	9,7	117,0
Fx ≤0,10	11,6	0,72	0,01	1,2	9,9	116,1

Tabel 2. Sisearetatud emise taastootmistulemused

	ESP/psk	Surnultsünd/psk	Anom./psk	Kaod/psk	Võõrutatud/psk	Tiinuspäevi
Fx >0,10	10,6	0,72	0	1,4	9,2	116,3
Fx ≤0,10	11,0	0,73	0,01	1,2	9,8	116,0

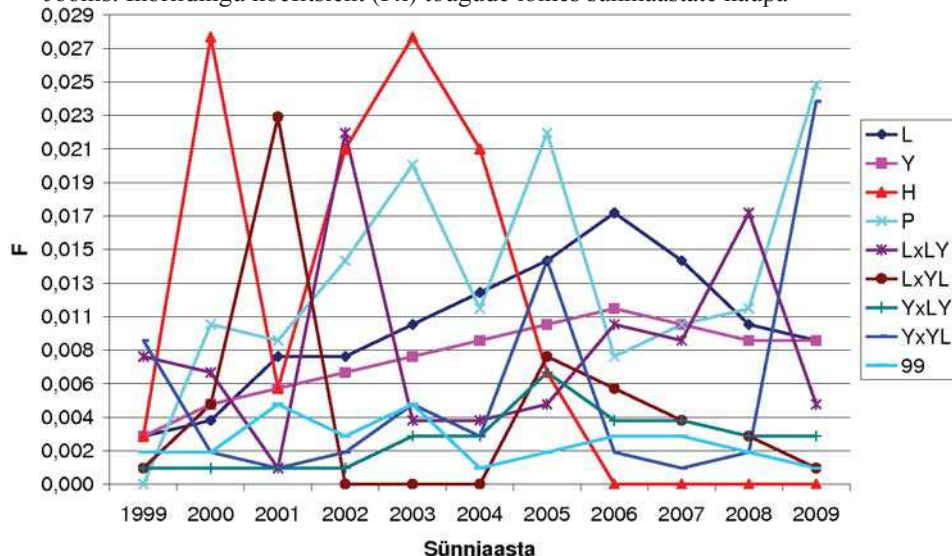
Kõik põlvnemisandmed:
inbriidingukoefitsiendi jaotus 54 544 sea kohta.

Inbr.koef Fx	Sigade arv
0,00 – 0,05	51 746
0,05 – 0,10	1919
0,10 – 0,15	632
0,15 – 0,20	57
0,20 – 0,25	128
0,25 – 0,30	61
0,30 – 0,35	1

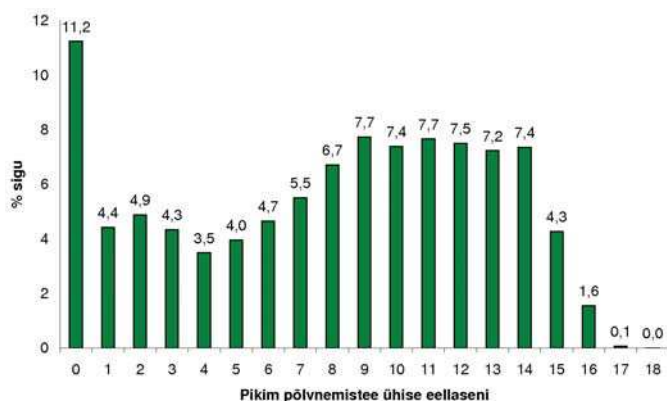
17.11.2009 seisuga oli jõudluskontrolli tegevates karjades inbriidingukoefitsiendiga $F_x=0\ldots 0,10$, toodanguandmetega 13 837 emist ja 305 kultu, $F_x=0,10\ldots 0,26$ oli 51 emist.

Täielikult puuduva põlvnemisega ($LAP=0$) sigu oli kokku 20 089 (11,2% sigadest), mittetäieliku põlvnemisega (ema või isa info puudu) sigu oli 9802. Põlvnemisinfo oli olemas 148 906 seal, ehk 83,3%-l loomadest. Pikim põlvnemistee ($LAP=18$) ühise eellase oli 15 seal ehk vähem kui 0%-l kõigist sigadest. Sigade põlvnemisinfo registreerimine on paranenud aasta-aastalt.

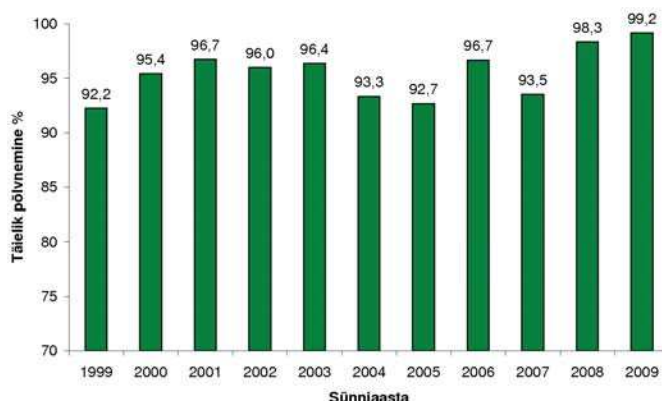
Joonis. Inbriidingu koefitsient (F_x) tõugude lõikes sünniaastate kaupa



Joonis. Pikima põlvnemistee (LAP) jaotus



Joonis. Põlvnemisinfo sigade osakaal sünniaastate lõikes



Inbriidingu trendide usaldusväärsus on seda kõrgem, mida täielikum on põlvnemine ning mida kvaliteetsem on põlvnemisinfo. Mida kvaliteetsem põlvnemisinfo, seda täpsemalt kirjeldab inbriidingukoefitsient tegelikku homosügootsuse muutust geenitasemel.

Kaudne selektsioon inbriidingu vältimiseks toimub pidevalt – nimelt valides parema jõudlusega sigu, valime kaudselt ka heterosügootsemaid sigu (eeldusel, et suurema homosügootsusega sigadel on väiksem jõudlus).

Inbriidingudepressioon ning ristamisel avaldub heteroosiefekt on sama mehhanismi erinevad tahud ning pole mingi ime, et need tunnused, mida mõjutab enim

innbriidingudepressioon, saavutavad ristamisel suurima heteroosiefekti. Heterosügootsuse poolt enim mõjutatavateks tunnusteks on kultide libiido, pesakonna suurus ning kaal, põrsaste elujõud.

Ristamisel avaldub heteroosiefekt (suurem elujõud, suuremad pesakonnad, tervemad pojad, suurem kasvukiirus) on suurim võimalikult erinevate tõugude või sisearetatud liinide ristamisel, mille puhul on vanemateks erinevate genotüüpidega isendid.

Liia Taaler
Biomeetria sektori peaspetsialist

Tähelepanu

Segusperma müük laieneb. Eesti Tõusigade Aretusühistu (ETSAÜ) otsustas lisaks djuroki seguspermale üle minna ka teiste, lihatootmiseks mõeldud terminaalkultide segusperma tootmisele ja müümisele. Kasutusele võetakse liin P ja liin DL.

Seemenduste sisestamiseks Possusse tuleb aluseks võtta spermatuubil olev informatsioon ja vajadusel uuendada faili JKK infoga. Segusperma tootmise ja kasutamise põhimõtteid kajastab ETSAÜ täpsemalt farmidesse saadavas infokirjas.

Järva- ja Pärnumaa klientide teenindamisest

2010. aasta töi muudatused piirkondlike zootehnikute koosseisus. Järvamaa kliente hakkas teenindama Saive Kase, senine Viljandimaa zootehnik.

Pärnumaa zootehnik on Maire Põhjala, varasem Harjumaa zootehnik. Loomapidajate vähenemine ning majanduslik surutis sundis JKKd väliteenistuse koosseisu vähendama.

Täname Anne Rosenbergi ja Malle Unti hea koostöö eest!

Saartel uus zootehnik

Saare ja Hiiumaa maakonna piirkondlik zootehnik on alates detsembri keskpaigast **Maire Tamm**. Maire mobiilil on 5332 4204. Kontorite asukohad ja lauatelefonid on endised. Muutus ka vastuvõtuaeg Hiiumaa Käina kontoris – iga kuu 1. ja 3. kolmapäeval kell 12–16.

Viljandi kontori asukoht

JKK Viljandi esinduse ruum muutus – uus tuba on 3. korrusel, kabinet nr 317.

JKK Aasta töötaja

Kuus aastat on JKK töötajad endi hulgast valinud Aasta töötaja. See on töötaja, kelle töö on eriti tunnustamist väärt. 2009. aasta töötaja on Jõgeva ja Tartu piirkonna zootehnik Merle Lillik. Merle on uute ideede genereeriija ja rakendaja, kes on südamega tegelenud Vissukese VET-mooduli väljatöötamise, arendamise ning tutvustamisega. Kolleegide arvates jõuab Merle palju, on initsiatiivikas, töökas, pühendunud, põhjalik, positiivne ning on alati nõus kogemusi jagama.

Traditsiooniliselt valiti ka kolleegipremia Päikesekiir laureaat. See on töötaja, kes on kolleegide arvates kõige sümpaatsem, säravam ja lahkem kolleeg. Seekordne Päikesekiir on piirkondlik zootehnik Malle Unt – alati positiivne, naerusuine ja humoorikas.

Õpetame Vissukest suhtlema vene keeles

Arvestades venekeelsete klientidega on Vissuke tõlgitud osaliselt vene keelde. Tõlgitud on päringud, Exceli tabelid ja peamenüü, tõlkimata on veel sündmuste esitamine, raportid (Vissukese lehmakaart on tõlgitud) ja juhendmaterjalid.

Suhtluskeele muutmiseks tuleb vajutada peamenüü all olevale keele muutmise lingile, mis lülitab Vissukese käimasoleval sessioonil kasutama valitud keelt. Samas korratakse ka viimast päringut uues suhtluskeeles. Näiteks tegite päringu „Loodetavad poegimised lähema 90 päeva sees“ ja soovite näha, kuidas see vene keeles paistab. Vajutage vene keele lingile, selle peale kuvatakse tabel „Предполагаемые отёлы в следующие 90 дней“.

Keele eelistust ei salvestata, seega peab vene keele kasutamist peale Vissukese järjekordset käivitamist alati uuesti tellima.

Piimaveisekasvatate küsitlus

Novembris saatsime piimaveise jõudluskontrolli klientidele koos trükistega küsitluslehe, et saada tagasisidet. Küsitluse analüüsitulemustest järgmises JKK Sõnumites. Auhinna loosimisel oli õnne Vello Padaril Hiiumaalt, kes sai piimaveiste juubeliaasta logoga sooja pleedi omanikuks.

Muhedat

Kaks kanget farmerit sattusid baaris õllekannu taga ärplema, kummal on rohkem maid.

“Mul on teravilja all üle 200 hektari ja siis on mul veel sama palju karjamaade all,” teatab esimene.

“Heh, see on ju ainult õue-aiamaa,” teatab teine. “Mul kulub päev, et jeebiga oma valduste ühest veerest teiseni jõuda.”

“Jajahh, mul oli ka kunagi selline auto,” kostab esimene farmer seepeale.

Tööjuubel

13. veebruaril on 15. tööjuubel väliteenistuse osakonna juhataja **Aire Pentjärv**’el.

Õnnitleme!

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee



Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwalldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiumaa, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7746
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwalldi 46, 50094 Tartu	
Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Maire Tamm	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 5332 4204	1. ja 3. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Saive Kase	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 524 0147	K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Maire Põhjala	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7886	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Maire Tamm	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 5332 4204	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwalldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4-317, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

2009. aasta tulemustest on tänaseks kõik oma kokkuvõtted ja järeldused juba teinud. Hea meel on tõdeda, et veebruari keskel jõudluskontrolli tulemustest kokkuvõtteid tehes oli tunda, et tulemuste vastu on huvi suur ja need on oodatud. Lisaks JKK Sõnumitele ja Jõudluskontrolli aastaraamatule on möödunud aasta tulemusi kajastatud ka ajakirjades Tõuloomakasvatus ning Maamajandus. Jõudluskontrolli tulemused on ka oluliseks kriteeriumiks parima piimakarjakasvataja ja parima lihakarjakasvataja valimisel.

Heameelt valmistab, et tulemused lähevad aasta-aastalt paremaks ja seda isegi rasketel aegadel, nagu möödunud aasta paljudele meie klientidele oli.

Jõudluskontrolli Keskuses oleme viimastel aastatel pingutanud selle nimel, et pakkuda oma klientidele uusi teenuseid ja parandada olemasolevaid. Viimase kahe aasta jooksul oleme juurutanud ligi kakskümmend uuendust.

Seejuures on oluline, et oleme muutunud ka seemendajale ja loomaarstile paremaks partneriks. Seemenduste sisestamiseks mõeldud programm muutus möödunud aastal kindlasti kasutajasõbralikumaks ning muutub sellel aastal veel informatiivsemaks. VET-moodul Vissukeses on saamas järjest populaarsemaks ning sama ootame ka meie uult teenuselt Mastiit 12.

Ilusat saabuvat kevadet soovides!



Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Mastiit 12 – uus teenus!

Alates aprillikuust alustab Jõudluskontrolli Keskus uue teenuse pakkumisega – Mastiit 12. Teenus Mastiit 12 võimaldab määrata piimaproovist 11 enamlevinud mastiidi tekitajat: *Staphylococcus aureus*; *Staphylococcus sp.*; *Streptococcus agalactiae*; *Streptococcus dysgalactiae*; *Streptococcus uberis*; *Escherichia coli*; *Enterococcus sp.* (sh *E. faecalis* ja *E. faecium*); *Klebsiella sp.* (sh *K. oxytoca* ja *K. pneumoniae*); *Serratia marcescens*; *Corynebacterium bovis*; *Arcanobacter pyogenes*, *Peptostreptococcus indolicus*. Lisaks määratakse veel penitsilliini resistentsust (beeta-laktamaasi geeni).

Mastiit 12 proovi hind koos käibemaksuga on 375 krooni ning korraga toodud 5 ja enama proovi korral on proovi hind 50 krooni võrra odavam.

Mastiit 12 olulised eelised teiste mastiidi tekitajate määramismetoodikate ees on:

- Mastiit 12 võimaldab saada mastiidi tekitaja vastuse ühe tööpäeva jooksul (kui proovid on JKKs enne kella 10.00).
- Mastiit 12 võimaldab määrata mastiidi tekitaja ka jõudluskontrolli (konserveeritud) piimaproovist.
- Mastiit 12 tulemused säilitatakse Vissukeses ja on seotud looma andmetega.

Loomaomanik saab analüüsitulemused paberil ja Vissukesest. Vissukese kaudu on võimalik tellida analüüsivastused ka oma e-posti aadressile või mobiiltelefonile SMS-lühisõnumina.

Piirkondlikud infopäevad

Aasta on alanud JKKle teisiti – esimest korda saime teavitustegevuseks toetust Maaelu Arengukavast. Toetuse abil oleme JKK ja ETKÜ piirkondlike infopäevade sisu ja vormi täiustanud, nt Piret Kalmus Eesti Maaülikoolist on rääkinud terviseandmete kasutamisest karja majandamisel, oleme klientidega külastanud kaasaegse lüpsitehnikaga farme. Toetuse abil toimusid infopäevad peaaegu pooltele maakondadele, võimalusi vaagides ja osavõtjate tagasisidet analüüsides otsustame, kas tulevikus taotleda toetust kõigile infopäevadele.

ELi rahastamisel tehtud infopäevade jaotusmaterjal on ka JKK kodulehel (piimaveiste lehel link üritused).

IT-arendused hobusekasvatajatele

Euroopa Liidu liikmena on Eestile kohustuslik Komisjoni määrus nr 504/2008, millega rakendatakse hobuslaste identifitseerimise meetodid.

Hobuslaste register asub PRIAs. JKKs on loodud hobuste tõuraamatu pidamise tugiprogramm ning JKK majutab hobuste tõuraamatu andmeid oma andmebaasis. Tõuraamatu ja registri vastavuse saavutamiseks hakatakse tõuraamatu hobuste andmeid registriga vahetama mainitud tugiprogrammi kaudu. See toob kaasa rea täiendavate tunnuste kogumise ja salvestamise. Tähtsamad on UELN (*Universal Equine Life Number* – hobuslaste universaalse elunumbri süsteem), transpondri number ning toiduks tarvitamise keelu piirkuupäevad. UELN on unikaalne 15-kohaline tähtnumbriline kood, mis kannab teavet konkreetse hobuse ning andmebaasi ja riigi kohta. Mõtteliselt koosneb UELN kahest osast: kuuekohaline UELNile vastav (riigi) aretusühingu identifitseerimiskood ja hobusele määratud individuaalne üheksakohaline identifitseerimisnumber. Vajalike täienduste ja lisanduva funktsionaalsuse programmeerimine on praegu töös.

Andmevahetus tõuraamatust registrisse hakkab toimuma reaalajas. Programmi sisenemine toimub ainult ID-kaardiga, sest riikliku registriga suheldes on vajalik isiku tuvastamine. Kasutajanimede andmise ja salasõnade jagamise ning administreerimisega tegelevad EHS ja ESHKS.

Uus geneetiline baas lüpsikarja geneetilises hindamises

Aretusväärtuse geneetiliseks baasiks on mingil konkreetsel aastal ehk nn baasaastal sündinud lehmade keskmine aretusväärtus. Lüpsikarja rahvusvahelises geneetilises hindamises väljakujunenud tava kohaselt muudetakse baasaastat iga viie aasta järel viie aasta võrra. Seda tava järgides on Eestis alates 2010. aasta aprilli hindamisest järgneva viie aasta jooksul geneetilise baasi arvutamise aluseks 2005. a sündinud lehmade aretusväärtus senise 2000. a sündinud lehmade aretusväärtuse asemel. Pikemalt sel teemal aprillikuu Piimaveisekasvatajate Sõnumites.



Maaelu Arengu Euroopa
Põllumajandusfond:
Euroopa investeringud
maapiirkondadesse

Milliseid andmeid täpsustatakse enne aastakokkuvõtete tegemist

Aasta esimesed kolm kuud on Jõudluskontrolli Keskuses (JKK) kokkuvõtete tegemise aeg. Esimene etapp on andmete kvaliteedi kontroll, mis toob välja vigased või kahtlased andmed. Sisuliselt tähendab see andmete loogilisuse kontrolli ja enne kokkuvõtete tegemist on oluline kahtlasena tunduvad sündmused üle kontrollida. Avastatud probleemid edastatakse farmi spetsialistidele, kes kontrollivad andmed algdokumentidelt üle ja vajadusel parandavad Possu programmis. Vaatluse alla võetakse aasta jooksul kõik andmebaasi kantud andmed ja kontrollitakse neid mitme erineva analüüsi alusel.

Importspermaga seemendatud emised. Sellised seemendused on aretuse seisukohalt väga olulised ja vajavad õigsuse osas erilist tähelepanu. Aasta jooksul farmides kasutatud importspermat täpsustab JKK Eesti Tõusigade Aretusühistu (ETSAÜ) aretusspetsialistiga ja saadud usaldusväärne informatsioon on aluseks seemenduskirjete kontrollimisel. Kui ETSAÜ ei ole farmile importspermat müünud, Possus aga on importspermaga emiseid seemendatud, siis sellised vead edastatakse JKKst loomaomanikule ja farmi spetsialistid peavad valed kirjed Possus ära parandama ning saatma parandused JKKsse.

Seemendused, kus kahe järjestikuse seemenduse vahel vähem kui viis päeva. Sellised seemendused vajavad kontrollimist, sest nii lühikese aja möödudes emis tavaliselt ei indle uuesti, pigem võib olla tegemist sama innatsükliga. Vead võivad tekkida emise numbri lugemisel või andmete sisestamisel Possusse. Üsna tihti selgubki, et tegemist on eksitusega ja viga vajab parandamist. Kontrollimise käigus on selgunud, et mõnikord on emist ühel innaperioodil seemendatud kahe erineva kuldiga, aga ei teatud, kuidas sellist olukorda Possus kajastada. Selliste seemenduste sisestamiseks on Possus võimalus avada vorm "Seemenduse sisestamine kahe erineva kuldiga". Miks see on probleem? Jättes Possusse mõlemad, kuni viie päevase vahega sisestatud seemendused, suurendab see ümberindlemise protsenti, sest kahest seemendusest saab emis ainult ühe pesakonna. Lisaks sellele jääb ka järglase põlvnemine kahtlaseks, mis vähendab põlvnemisinfo usaldusväärsust.

Seemenduskirjed kuldli numbrita. Selle analüüsi tulemusena selgus, et mõnes farmis kasutatakse paarituseks kulde, kes ei ole Possu programmi sisestatud. Põhjenduseks toodi see, et kuldil puuduvad testandmed ja teda kasutatakse emiste paaritamiseks vooruvälisel ajal, kui spermat ei ole tellitud. Selliseid seemendusi oli päris palju. Teadmiseks, et ka testimata kuldli põlvnemine on võimalik Possusse sisestada, aga kuna Possu programm on väga tihedalt seotud aretusprogrammiga Marmorliha, siis ei ole seda varianti reklaamitud. Kui aga tekib vajadus, siis koos leiame lahenduse – tahame ka sellise kuldli viljakusnäitajaid teada.

Kultide rakendused Possus ja seemendused, mis on tehtud teise omaniku kultidega. Kuldile sisestatud rakendus Possus näitab kuldli kasutamist loomuliku paarituse kuldina või kunstliku seemenduse kuldina. Kunstliku seemenduse kultide rakenduse puhul on veel oluline vahet teha, kas kuldli spermat kasutatakse emiste seemendamiseks ainult ühes või mitmes samale omanikule kuuluvas farmis. Kui kuldli rakenduse määramisega eksitakse, võib see kaasa tuua probleeme ka teistes farmides. Seetõttu teeb JKK vastava analüüsi ka kultidele antud rakenduste osas. Teades, et on farme, kes võtavad kultidelt spermat õigusega kasutada seda ainult oma emiste seemendamiseks, toob selline analüüs välja teistes farmides ekslikult sisestatud seemendused. Andmete täpsustamisel selgub, et sisestusviga on tekkinud kuldile antud vales rakendusest. Sellised seemenduskirjed vajavad parandamist ja seda peab tegema koguni kahes farmis. Millised on võimalikud

kultide rakendused ja millised on nende erinevused? Farmides on kuldli rakenduseks võimalik valida nelja variandi vahel:

- kunstlikuks seemenduseks samas farmis – valitakse juhul, kui kultli kasutatakse ainult spermakuldina
- loomulikuks paarituseks – kasutatakse juhul, kui kultli kasutatakse ainult loomulikuks paarituseks
- KS ja LP – valitakse juhul, kui kultli kasutatakse vahel paarituskuldina, vahel spermakuldina. Seemenduste sisestamisel tuleb tähele panna, et selle valiku puhul pakub Possu programm seemendusmeetodiks automaatselt kunstlikku seemendamist, kui aga on tegemist loomuliku paaritusega, siis tuleb see käsitsi valida
- KS kult farmi grupele – valitakse juhul, kui kuldli spermat kasutatakse emiste seemendamiseks mitmes, samale omanikule kuuluvas seafarmis

Ülejäänud pakutavad variandid Possus on mõeldud Tartu seemendusjaama kultidele.

Võõrutamise või poegimise sündmused, mis on sisestatud Possusse pärast looma väljaminekut karjast. Ka selliseid kirjeid esineb ja need vajavad algdokumentide järgi täpsustamist. Enamasti selgub, et tegemist on sisestusveaga. Sellised vead tekivad andmete parandamisel Possus, kui algdokumentidel ei ole kirjas korrektne informatsioon ja andmete sisestaja eksib. Parandamisel võib jääda märkamatuks asjaolu, et parandatud sündmuse kuupäev on hilisem kui emise väljamineku kuupäev. Kui need vead jäävad parandamata, siis võetakse emise söötmisspäevade arvutamisel aluseks andmebaasi viimase sündmuse kuupäev. Näiteks, kui emise väljamineku kuupäev on 17.03.09, kuid võõrutuskuupäev 19.03.09, siis arvestatakse emise söötmisspäevi võõrutuskuupäevani, sest see on viimane teadaolev sündmus. Kui selliseid ebatäpsusi esineb, on aastaemise näitajad Possus mõnevõrra suuremad kui andmebaasi andmetel arvutatud näitajad, sest Possu loeb emise söötmisspäevi väljaminekuni, andmebaasis aga viimase reaalse sündmuseni, nt võõrutuseni. Meeldetuletuseks – aastaemis on arvutuslik näitaja, mis saadakse aasta jooksul karjas olnud nooremiste ja vanaemiste söötmisspäevade jagamisel 365ga. Karjast väljamineku päeva ei loeta söötmisspäevade hulka.

Nooremiste ja -kultide müük teistesse farmidesse. Selle analüüsiga otsitakse üles kõik müüdnud või teise farmi üleviidud loomad, kelle põlvnemine saadetakse uue omaniku Possusse JKK andmebaasist elektroonilise failiga. Kontrollitakse, kas kõigil omanikku vahetanud loomadel on rakendused olemas. Teadma peab, et ostetud loomale, nii kuldile kui ka emisele, peab uus omanik rakenduse ise määrama, sest müüja ei tea ostja tootmissuunda. Kui rakendus jääb sisestamata, ei ole võimalik Possusse korrektselt andmeid sisestada, nt kuldli rakenduse puudumisel seemendusi, ning mitmed analüüsid on vigased, k.a käibearuanne.

Küllli Kersten

Sigade jõudluskontrolli sektori juhataja

Sigade jõudluskontrolli tulemustest

Aegajalt on huvitav vaadata tulemusi pikema aja vältel, nägemaks trende. Keskmiste näitajate positiivne trend võiks olla tunduvalt suurem kui farmide tase oleks ühtlasem – keskmiste tootmisnäitajate variatsioon on väga suur. Näiteks ümberindluse protsent farmides jääb vahemikku 7,3–85,4%, aastaemise kohta võõrutatud põrsaste arv vahemikku 27,1–13,7%. Märgatavalt on vähenenud jõudluskontrollis olevate farmide arv (-37%), samas on karjade keskmine suurus kahekordistunud (51%). Jõudluskontrollis olevate sigade arv on vähenenud 13%.

Tabel 1. Tulemuste võrdlus 2004–2009 aasta

Näitaja	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Farmide arv	54	44	42	38	36	34
Põhikarja sigu jõudluskontrollis 31. det	16935	16752	16872	14387	14293	14722
Keskmine emiste arv farmis	278	531	617	554	541	544
Esmaseemendusvanus (päeva)	238	237	233	240	239	243
Emapoegimisvanus (päeva)	361	358	358	359	368	363
Pesakonnas sündinud porsaid	11,5	11,5	11,5	11,5	11,8	11,9
neist elusalt	10,7	10,6	10,7	10,8	11,0	11,1
nooremiselt	9,9	9,9	9,8	10,0	10,2	10,4
vanaemiselt	11,0	10,9	10,9	11,0	11,3	11,4
Võõrutatud porsaid pesakonnas	9,2	9,4	9,3	9,3	9,4	9,5
Imikpõrsa kadu (%)	13,2	12,6	12,5	12,7	13,5	13,7
Imetamisperiood (päeva)	32,8	31,0	30,5	30,1	29,6	29,0
Vabaperiood (päeva)	7,1	6,4	6,6	6,6	6,4	6,5
Ümberindlemisi (%)	17,5	17,9	20,3	18,4	17,9	20,1
Võõrutatud pesakondi emiste prakeerimisel	3,5	3,3	3,3	3,2	3,4	3,5
Emise kasutamisaeg esmaseemendusest prakeerimiseni (aasta)	1,7	1,7	1,7	1,7	1,8	1,8
Aastaemisel sündinud porsaid	24,5	24,5	24,1	24,1	25,0	25,0
neist elusalt	22,8	22,8	21,9	22,4	23,2	23,3
võõrutati	19,7	19,4	19,1	19,6	20,0	20,3
Pesakonna tootmiseks kulunud päevi kokku	175,6	173,2	175,7	175,0	173,7	172,8
sellest kasulikke päevi	154,6	153,0	152,7	152,3	151,7	151,0
ebaproduktiivseid	21,0	20,2	22,9	22,7	21,9	21,8
Testitud noorsigade arv	9679	10282	11506	10126	8494	9101
Keskmine seljapekipaksus 100 kg juures (mm)*	10,0	9,0	10,5	10,2	10,2	10,1
Lihassilma läbimõõt 100 kg juures (mm)*	56,5	58,0	59,2	60,6	61,4	62,0
Ööpäevane juurdekasv (g) 100 kg elumassi saavutamiseni	569,1	565,9	567,6	556,6	559,1	560,4

* Piglog 105ga
mõõdetud
näitajad

Millest on tingitud andmete erinevus Possus ja JKK andmebaasis

Iga aasta esimeses kvartalis väljastab Jõudluskontrolli Keskus (JKK) Eesti Tõusigade Aretusühistule (ETSAÜ) mitmeid erinevaid statistilisi ja aretuslaseid kokkuvõtteid baasaretus- ja aretuskarjade, tõuraamatu ja aretusregistri sigade kohta. Need kokkuvõtted koostatakse JKK andmebaasis olevate andmete alusel. Üks oluline trükk kajastab põhikarja sigade arvu farmides 1. detsembril. See lisatakse Veterinaar- ja Toiduametile (VTA) esitatavasse aretuse aruandesse ja selle alusel kontrollitakse jõudluskontrolli läbiviimist farmides. Kontrollimise käigus esitatakse JKKle suhteliselt tihti järelepärimisi, miks on sigade arv Possus teistsugune kui JKK väljastatud trükisel. Ka käesolev aasta ei ole erand ja esimesed järelepärimised on juba tehtud. Millest siis on erinevused tingitud? Sellel on mitmeid selgitusi – tegemist on kahe täiesti erineva andmebaasiga. Possu on PC, mitte internetipõhine programm, mis tähendab seda, et farmides on alati päevakohasemad andmed, kui seda on JKK andmebaasis. Farmides sisestatakse andmeid iga päev, JKKsse saadetakse andmed peale igat noorsigade testimist või iga kuu 5. kuupäevaks. Väga paljud farmid saadavad andmeid isegi kord nädalas, tagades sellega oma andmete turvalisuse, see tähendab, et andmebaasi seis on pidevas muutumises farmidest laekuvate andmete tõttu. Saamaks teada sigade arvu mingil ajahetkel või koostamaks mingit analüüsi, kasutab JKK vastavat meetodikat, fikseerides andmebaasi seisu ühel konkreetsetel ajahetkel ja väljastades ETSAÜle küsitud analüüsid või sigade arvud fikseeritud seisu alusel, sest järgmisel hetkel võib andmebaasi andmetes olla juba muudatusi. Hetkeseisu fikseerimine on ainuvõimalik variant ka muude statistiliste kokkuvõtete, k.a jõudluskontrolli aastaraamatu koostamiseks. JKK väljastab 1.detsembri sigade arvud farmide lõikes siis, kui kõikidest farmidest on detsembris andmed saadetud.

Idealis peakski andmebaasi sigade arv Possuga ühtima, kuid on mitmeid põhjuseid, miks see alati nii ei ole. Farmis tuleb tihti ette andmete parandamist, mis on tingitud sea identifitseerimisest, emise plaskõrvamärgi kaotamisest, sisestamisvigadest või lihtsalt unustamisest jne. Näiteks olukord, kus 21. jaanuaril avastatakse, et emis on karjast prakeeritud juba eelmise aasta 25. novembril, aga väljaminek on Possusse jäänud sisestamata. Seejärel sisestataksegi väljamineku sündmus Possusse avastamise momendil ehk 21. jaanuaril, kuid väljamineku kuupäevaks sisestatakse tegelik sündmuse päev, 25. november. Selline asi aga tekitab kohe erinevuse 1. detsembri sigade arvus. Lisaks sellele muutub ka omanikule või raamatupidamisele juba esitatud detsembri ja novembri käibe aruanne ning esimesena hakatakse viga otsima programmi töös, kuigi vead on tekkinud andmete muutmisest või parandamisest. Seda on kasulik teada, et üheskoos kindlaks teha erinevuse põhjused.

Erinevus JKK andmebaasi ja Possu andmetes võib olla tingitud ka vigastest andmetest, mida Possu programm ei ole suutnud vältida ja mis avastatakse andmevahetuse käigus JKKga, kus andmed läbivad veel ühe, andmebaasi kontrolli. Avastatud ebatäpsustest informeeritakse farmi spetsialisti, kes peab vead algdokumentide põhjal Possus parandama, sest ainult looma omanikul on selleks õigus. Et andmed Possus ja JKK andmebaasis oleksid identsed, ei piisa ainult parandamisest Possus, vaid need on vaja edastada ka JKKsse. Kuni uue andmevahetuseni jäävadki kaks andmebaasi erinevaks. Lisaks sellele ei kasutata vigaste andmetega kirjeid ka geneetilises hindamises.

Andmete erinevuse põhjused on alati kasulik välja uurida ja JKK on meeleldi nõus seda koos teiega tegema.

Külli Kersten

Kliendiküsitluse tulemustest

2009. a novembris saatsime oma piima-veisekasvatajatest klientidele küsitluslehed. Välja saadeti ca 1000 küsitluslehte, tagasi saime 285 vastust. Kõige enam oli vastajaid Pärnu-, Lääne-Viru- ja Viljandimaalt. Karja suurust arvestades saime kõige enam vastuseid karjadest, kus on 11–50 lehma.

Aitäh kõigile vastanutele!

On hea meel tõdeda, et vastajad on JKK teenusega rahul. Kõige kõrgemalt hinnati probleemide lahendamise kiirust maakondades, keskuse klienditeenindajate kompetentsust ja üldist teeninduse taset maakonnakontorites. Madalaim oli rahulolu piimatööstuste poolt võetud proovide tulemuste JKKst kättesaamise kiiruse ja mugavusega.

Soovisime ka teada saada, kuidas kliendid hindavad programmi Vissuke. Vissukese puhul sai kõrgema hinde kajastatava info vajalikkus. Kasutamismugavust hinnati veidi madalamalt, mis tähendab, et programmi on võimalik muuta veel kasutajasõbralikumaks. Paljud vastajad märkisid siiski, et halva või hoopiski puuduva internetiühenduse tõttu ei ole Vissukest võimalik kasutada. Samuti vajab osa kliente täiendavat Vissukese koolitust. Sellisel puhul soovitame julgelt pöörduda meie zootehnikute poole, kes saavad oma teadmistega abiks olla. Lisaks praegusele infole soovitakse Vissukeses näha nii sööda- kui geneetikalabori analüüsitulemusi.

Kuigi JKK saadetak info on kättesaadav ka Vissukeses, soovitakse andmeid ka edaspidi saada paberil. Kõige vähem vajatakse interneti olemasolul lisateenuste (udara tervise jne) paberil väljastamist.

Piirkonnakontori vastuvõtupäeva peeti enamasti vajalikuks, eelkõige vastajad väiksematest karjadest.

Vastajad esitasid ka mitmeid soove ja ettepanekuid, mida püüame edaspidises tegevuses arvestada. Suur tänu küsitluslehtedele kirja pandud südamlike soovide ja heade sõnade eest!

Pääs JKK rakendustesse

JKK klienditeeninduselt on IT osakonda jõudnud info, et meie klientidel on olnud probleeme JKK veebirakendustesse sisenemisel. Probleemseks kohaks on osutunud veebilehitseja teade ebatavalise ühenduse kohta Firefox kasutajatel ja veebilehekülje vigaste turvasertifikaatide veateade Internet Exploreri kasutajatel. Kõigil klientidel, kellel on probleeme JKK kodulehel olevatesse rakendustesse sisenemisel võivad julgesti ühendust võtta IT osakonnaga tel 738 7749.

Uued tuuled märgistamises

Aasta algusest on JKK väljatöötanud uut loomade identifitseerimise süsteemi, mis põhineb looma unikaalsel häälel. Inspiratsiooni saime telefonikõnest, kus üks jaapani proua uuris, et kas JKK tegeleb ka loomahäälte salvestamisega – meie ingliskeelset nime võib tõlkida “Loomade plaadistamis- või salvestuskeskus”.

Projekti eesmärk on pikemas perspektiivis välja vahetada esmalt veiste, seejärel ka teiste loomaliikide märgistamiseks kasutatavad kollased kõrvamärgid, mis on ebaesteetilised, sageli loetamatud ja mis kergesti ära kaovad. Projekti esimeses osas on juba programmeeritud internetipõhine tarkvara, mis on võimeline eristama ja tuvastama piiramatul hulgal nii lehmade kui vasikate häälefaile. Loomapidajal tuleb lauta paigaldada vaid piisavas koguses mikrofone, mis on ühendatud portatiivse vee- ja tolmukindla helistuudioga. Kui audiosüsteem paigas, piisab loomade tuvastamiseks nende häälitsemisele ärgitamisest. Kuigi testperioodil kasutasime ruumipuudusest ja veiste sööda suhteliselt kõrgest hinnast tingituna märgistatud mesilasi, oleme kindlad, et süsteem toimib ka lehmade puhul.

Loomapidajatele on hea uudis ka, et ilusama või omapärasema häälega loomadest on moodustamisel segakoor MUU-lased. Esimene ülesastumine on Vissi konkursil.

Tööjuubelid

1. aprillil **Vaike Konga** (klienditeeninduse sektori juhataja) – **30** ja **Ludmilla Aan** (Virumaa piirkondlik zootehnik) – **15**

24. mail **Toomas Rimmel** (keskuse zootehnik) – **10**

1. juunil **Eduard Punga** (labori peatehnoloog) – **35**

5. juunil **Eve Rämmar** (analüütik) – **10**

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee



Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7746
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu

Tel 738 7726

Faks 738 7724

Piimameetrite testimine 738 7722

Piimaproovide vastuvõtt 738 7721

Piimaringid 738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Maire Tamm	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 5332 4204	1. ja 3. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Saive Kase	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 524 0147	K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Maire Põhjola	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7886	E 9.30-15.30
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Maire Tamm	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 5332 4204	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4-317, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

ICAR 2010

Hea klient!

Käesolevas numbris on üsna palju lugeda juuni alguses Riias toimunud ICARi konverentsist. See on mõisteta, sest jõudluskontrolliga tegelevatele organisatsioonidele on see üritus kõige olulisem rahvusvaheline sündmus, kus on võimalik teiste riikide kolleegidega kogemusi vahetada ning tutvuda meie valdkonna uuemate arengutega.

Konverentsijärgselt tuleb tunnistada, et meie lõunanaabrid tegid konverentsi korraldamisel suurepäraselt tööd. Konverentsil osales umbes 400 osalejat 45 erinevast riigist. Kuna üritus toimus Eestile niivõrd lähedal, siis oli seekord ka Eesti delegatsioon tavapärasest arvukam. Lisaks Jõudluskontrolli Keskusele olid konverentsil Eesti Tõuloomakasvatajate Ühistu, Veterinaar- ja Toiduameti ning Eesti Maaülikooli esindajad.

Kahjuks kattus ICARi konverents ajaliselt Lihaveisekasvatavate Seltsi 10. juubeliteemaga, mistõttu ei saanud ma üritusel osaleda, kuid soovin Lihaveisekasvatavate Seltsile ning kõigile lihavesikasvatavatele edaspidiseks palju jõudu ja edu oma tegemistes ning ettevõtmistes! Loodan, et lihavesikasvatuse tormiline areng ei pidurdu veel niipea!



Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

31. maist kuni 4. juunini toimus Riias 37. Rahvusvahelise Jõudluskontrolli Komitee (ICAR) konverents. ICARi konverentsil oli Eesti esinejateks kaks ettekannet: Haldja Viinalass Eesti Maaülikoolist tutvustas oma esitluses Balti riikide vahelist aretusala koostööd, Kaivo Ilves JKKst rääkis oma ettekandes jõudluskontrolli korraldusest Eestis.

ICARi konverentsi raames toimus ka järjekordne Balti Aretuse ja Geneetika konverents, kus teiste hulgas esines ka Mart Uba JKKst ettekandega "Kasutusea geneetiline hindamine Eestis".

Traditsiooniliselt toimus koos ICARi konverentsiga ka Interbulli koosolek. Koosolekul läbivaks teemaks oli genoominfo ning selle kasutamine aretuses. Samuti räägiti lihavesikeste rahvusvahelise geneetilise hindamise pilootprojektist Interbeef ning selle edasistest arenguplaanidest.

ICARi üldkogul andsid oma tegevusest aru kõigi ICARi töögruppide ja alamkomiteede juhid. ICARil on neli alamkomiteed (piimamõõtmisvahendid, loomade identifitseerimine, piimaanalüüs, Interbull) ja 12 töögrupp (jõudlusandmete registreerimine, kunstlik seemendus, välimiku hindamine, funktsionaalsed tunnused, laktatsiooni arvutamise meetodid, põlvnemise registreerimine, geneetiline ekspertiis, lihajõudlus ja Interbeef, kitsede piimajõudluskontroll, lammaste piimajõudluskontroll, villa-jõudlus, arengumaade töögrupp).

Järgmine konverents toimub kahe aasta pärast Iirimaa Corkis.

Riias esitatud ettekanded on kättesaadavad aadressil http://www.icar.org/Documents/Riga_2010/index.htm.

JKK direktor valiti ICARi juhatusse

Riias toimunud ICARi üldkogul valiti Kaivo Ilves ICARi juhatuse liikmeks. Lisaks Eestile on juhatuses esindatud Taani, USA, Austraalia, Saksamaa, Prantsusmaa, Suurbritannia, Hispaania, ning Itaalia FAO esindajaga. Juhatuse liikme mandaat kehtib neli aastat. Riias valiti ICARile ka uus president. Kanada esindaja Neil Petreny ametiaeg sai läbi

ning uueks ICARi presidendiks valiti taanlane Uffe Lauritsen.

Lisaks ICARi juhatuse töös osalemisele juhib alates juunist JKK direktor Kaivo Ilves ICARi loomade identifitseerimise alamkomiteed. Töögrupi ülesanded on:

- 1) tavakõrvamärkide testimise korraldamine;
- 2) elektrooniliste identifitseerimisvahendite (kõrvamärgid ja lugejad) testimise korraldamine;
- 3) osalemine uute identifitseerimisvahendite standardite väljatöötamises;
- 4) koostöö arendamine teiste rahvusvaheliste organisatsioonidega (ISO, OIE).

Töögrupp koosneb kuuest liikmest ning lisaks Eestile on esindatud Austraalia, USA, Saksamaa, Prantsusmaa ja Suurbritannia.

Külalised Põhja-Ameerikast

Jõudluskontrolli Keskust külastasid 5.-8. juunini külalised Põhja-Ameerika kahest jõudluskontrolliorganisatsioonist: Canwest DHI (Kanada) tegevjuht Neil Petreny (ICARi president 2006–2010) ja AgSource Cooperative Services (Wisconsin, USA) asepresident Patrick Baier (vastutusala on piimavesikeste jõudluskontroll).

Külaliste vastuvõtu planeerimisel võtsime aluseks nende soovi näha nii Jõudluskontrolli Keskust kui Eesti farme. Jõudluskontrolli Keskuse peakontoris andsime ülevaate meie tegevusest ning jõudluskontrolli korraldusest Eestis. Meie tegemised pälvisid siirast huvi ning tunnustust. Samas saime soovitusi edasiste võimalike tegevuste kohta.

Külalisi võõrustasid ka kolm piimatootjat: Tiit Niilo Nopri talu, AS Perevara ja OÜ Aravete Agro. Täname kõiki vastuvõtjaid! Eesti piimafarmide kõrge tase avaldas külalistele muljet.

Lisaks töökohtumistele näitasime külalistele ka Eestimaad – matk Meenikunno rabas, Lõuna-Eesti kaunis loodus, Tartu ja Tallinn ning Setomaa suitsusaun jäävad neile kauaks meelde.

Järgmisi külalisi on Jõudluskontrolli Keskusesse oodata oktoobris, kui Eesti võõrustab Põhjamaade jõudluskontrolli organisatsiooni.



Maaelu Arengu Euroopa
Põllumajandusfond:
Euroopa investeringud
maapiirkondadesse

Tihti esitatavad küsimused Possu programmi kasutamisel

Miks tekivad vead põrsaste ümberpaigutamisel või seoses ammpesakonnaga? Mitme farmispetsialisti soovil eemaldati Possu programmist nõue, et põrsaste paigutamisega seotud emiste poegimine peab olema sisestatud. See tähendab seda, et põrsaid saab paigutada ka emise juurde, kes on poeginud, aga kelle poegimine on veel sisestamata. Vead tekivad pluss- (+) või miinusmärgi (-) valest kasutamisest, ümberpaigutuse topeltsisestamisest või eksimisest emise numbriga sisestamisel. Põrsaste äravõtmisel emise juurest on vaja kasutada miinusmärki “-”, põrsaste paigutamisel emise juurde piisab lihtsalt põrsaste arvu sisestamisest. Teadma peab, et ümberpaigutuse kirje esimese emise juures sisestatuna salvestatakse automaatselt teise emise juures. Vead võivad tekkida ka andmete parandamisel. Kuna põrsaste ümberpaigutamisel on tegemist mitmete emistega, siis on vaja iga paranduse järel kasutada nuppu VÄRSKENDA. Hästi toimib ka valede kirjete kustutamine ning õigete andmete uuesti sisestamine – eriti soovitatav on kustutamine siis, kui ümberpaigutusega on seotud rohkem kui kaks emist. Peale parandamist on soovitatav kõikide ümberpaigutustega seotud emiste andmete ülevaatamine F5 aknas veendumaks andmete õigsuses. Ebakõla elusalt sündinud ja võõrutatud põrsaste arvus kajastub ka Possus trükiel Probleemid. Põrsaste ümberpaigutusest tingitud vead, alates juba db-Planeri kasutamisajast, mõjutavad imikpõrsaste arvu käibes perioodi alguses ja lõpus.

Kuidas käituda, kui andmete edastamisel JKKsse tekib Possus tõrge? Andmevahetusel tekkivad tõrked on tingitud andmete muutmise Possu programmis. Tõrge tekib andmebaasis olemasolevate ja uute, saadetavate andmete vahel siis, kui farmi Possus on andmeid parandatud. Teade tõrkest tuleb farmispetsialisti Possusse ja JKK spetsialistile, et anda märku vajadusest kontrollida Possus parandatud andmeid enne andmebaasi kandmist. Kontrollitakse andmeid, mis on sisestatud või mida on parandatud eelmisest andmevahetusest praeguse andmevahetuseni. Tõrke kiireks likvideerimiseks on oluline, et farmist saadetakse JKKsse ka varukoopia. Kui tõrke põhjustas toodanguandmete muutmine Possus, siis eeldab JKK spetsialist, et tehtud parandused on õiged, teeb vastava muudatuse ka andmebaasis ning seejärel kantakse andmed baasi. Kui tegemist on põlvnemisveaga, võtab JKK andmete täpsustamiseks ühendust farmiga ja alles seejärel likvideerib tõrke põhjuse. Reeglina lahendab JKK olukorra poole tunniga ja andmed kantakse baasi. Andmete uus saatmine farmist toimub tõrgeteta. Tõrge ei takista kuidagi JKK info võtmist Possusse, tagades sellega farmile normaalsed tingimused töö jätkamiseks.

Kuidas parandada testiandmeid? Testiandmete sisestamisel tekkinud vigu on soovitatav parandada, mitte kustutada. Piglog 105ga mõõdetud andmeid on võimalik parandada nii Sea aknas kui ka Ülevaate aknas, põlvnemisandmeid (sünniaeg, ema, isa, sugu) saab parandada ainult Sea aknas põhiinfo lehel. Kustutamisel aga jääb siga Possusse registreeritud seana ja selle kustutamiseks on vaja pöörduda JKKsse. Kustutamiskirje saab farm oma Possusse JKK infoga.

Testikirjesse valesti sisestatud sea individuaalnumbrit parandatakse Sea akna põhiinfo lehel. Sellisel juhul muutub sea number identseks ka testiga seotud trükistel ja loom jääb Possusse ainult ühe ehk muudetud numbriga. Registrinumbris olev individuaalnumber on Sea aknas nähtav mustana, mitte punasena (vt järgnevat pilti). Punasena peab individuaalnumber jääma nähtavaks juhul, kui seda on muudetud sea karjatuleku sisestamisvormis tagamaks aktiivsete sigade individuaalnumbrite kordumatuse.

Kui põhiinfo aknas on andmed parandatud, kontrollida veel kord üle testikirjes olevad andmed (nt tõug). Kui sea tõug ei ole testikirjes muutunud õigeks, siis tuleb testikirje kustutada ja uuesti sisestada.

Sea numbriga muutmise karjatuleku kirje juures on vajalik juhul, kui sama individuaalnumbriga siga on karjas juba olemas ja töö lihtsustamiseks antakse noorele seale uus number. Sellisel muutmisel jääb loom Sea aknas identifitseeritavaks nii esialgse kui ka muudetud numbriga, kusjuures uus individuaalnumber on Possus nähtav punasena, esialgne number aga kajastub registrinumbris (vt allolevat pilti). F5 aknas leiab Possu sellise sea üles mõlema numbriga järgi, sest testiandmetes jääb selline loom esialgse numbriga. Pärast muudatuse on kasulik programm hetkeks sulgeda ja uuesti avada.

Õpime teiste vigadest. Farmi jaoks on oluline, et Possu programm töötaks korrektselt. Paaris farmis on juhtunud, et programm töötab tõrgetega, aga sellest ei ole õigeaegselt informeeritud JKKd, mistõttu probleemi hilisel avastamisel tuleb teha lisatööd ehk kustutada vigased andmed ja seejärel andmed uuesti sisestada. Kuidas aru saada, et midagi on valesti? Tavaliselt annavad sellest märku ingliskeelsed teated programmi avamisel või sulgemisel (nt fail directory is incorrect), aga ka see, kui programm ei kontrolli sea staatust (nt põrsatega emisele saab sisestada seemenduse, seemendamata emisele poegimise jne) viitab probleemile, mis vajab kiiret lahendamist koostöös JKKga. Programmi faile võib rikkuda voolukatkestus, äike jne. Iga kahtlust tekitava probleemi esinemisel on kasulik koheselt pöörduda JKKsse, et vältida suurt lisatööd andmete parandamisel. Ka sagedane andmevahetus on kasulik, sest JKK serverile saadetud varukoopia on vajadusel alati kättesaadav.

Küllli Kersten

Sigade jõudluskontrolli sektori juhataja

Suurima eluajatoodanguga emiste esikolmik

2009–2010 karjast välja viidud. Eesti

Tõug	Kõrvamärk	Sünniaeg	Pesa-kondade arv	Põrsaid kokku	Elusalt sündinud põrsaid	Surnult sündinud põrsaid	Viljakus	Omanik/Kasvataja
Y	328	8.07.2002	16	196	163	33	10,2	AS Tamme Kuivatid
Y	4276	4.10.2002	14	165	154	11	11,0	OÜ Kaubi Farmid
Y	4557	29.06.2003	14	164	160	4	11,4	Osaühing SF Pandivere
L	2229	18.06.2004	12	171	149	22	12,4	Valjala Seakasvatuse Osaühing
L	634	13.02.2003	13	163	160	3	12,3	OÜ Vinimex (Vaeküla farm)
L	5477	29.08.2004	10	160	131	29	13,1	Osaühing Kaavere Agro
Ristand	4413	19.04.2003	14	178	175	3	12,5	Osaühing SF Pandivere
Ristand	4796	28.04.2003	13	177	171	6	13,2	Osaühing SF Pandivere
Ristand	4550	20.04.2004	11	175	165	10	15,0	OÜ Kaubi Farmid

Karjasolevad 2010. Eesti

Tõug	Kõrvamärk	Sünniaeg	Pesa-kondade arv	Põrsaid kokku	Elusalt sündinud põrsaid	Surnult sündinud põrsaid	Viljakus	Omanik/Kasvataja
Y	661	5.01.2004	14	164	147	17	10,5	AS Tamme Kuivatid
Y	5572	23.10.2004	11	136	125	11	11,4	AS Tartu Agro
Y	4912	9.01.2004	12	131	128	3	10,7	Osaühing SF Pandivere
L	1254	18.01.2005	11	151	146	5	13,3	Osaühing Viru Mölder
L	2647	11.06.2005	11	147	134	13	12,2	Valjala Seakasvatuse Osaühing
L	2629	18.05.2005	11	145	139	6	12,6	Valjala Seakasvatuse Osaühing
Ristand	4369	17.04.2003	15	209	192	17	12,8	Osaühing SF Pandivere
Ristand	8958	16.07.2004	12	185	156	29	13,0	Osaühing Estpig
Ristand	4964	11.02.2004	14	184	182	2	13,0	Osaühing SF Pandivere

2009 karjast välja viidud. Soome (allikas: Sika 3/2010).

Tõug	Kõrvamärk	Sünniaeg	Pesa-kondade arv	Põrsaid kokku	Elusalt sündinud põrsaid	Surnult sündinud põrsaid	Viljakus	Omanik/Kasvataja
Y	79802	29.11.1998	17	238	209	29	12,3	Toivonen, Kari
Y	410712	13.02.2003	13	184	167	17	12,8	Vesikukka, Martti ja Ellen
Y	271909	15.04.2001	16	177	163	14	10,2	Mannerjärvi, Pasi
L	233586	5.11.2000	16	191	180	11	11,3	Tienari, Tapani
L	489841	9.02.2004	11	180	162	18	14,7	Jeppo Lantgris AB
L	421500	9.01.2003	13	178	162	16	12,5	Hiippavuori, Marjo
Ristand	218840	31.07.2000	17	247	212	35	12,5	Touru, Kimmo
Ristand	432047	15.04.2003	14	220	191	29	13,6	Takku S&A / Uusitalo mty
Ristand	383882	4.06.2002	14	213	184	29	13,1	Uusitalo P ja H mty

Uudiseid geneetilisest hindamisest Taanis

Vereproovist DNA-profiili abil sea geneetilise potentsiaali määramine ning selle põhjal sea aretusliku väärtuse määramine on Taani seakasvataja lähitulevik. Juba imikpõrsal saab DNA-proovi abil ennustada tema juurdekasvu, tailiha protsenti, söödakulu ja elujõulisust. Emispõrsa puhul saab ennustada emise karjaspüsivust ja pesakonna suurust. Genoomselektioon annab võimaluse aretada täiesti uusi tunnuseid, näiteks haigusresistentsust või elujõulisust. Genoominfo kasutamine geneetilisest hindamisest võimaldab parandada sigade geneetilist potentsiaali nii tootmistunnuste kui tervise osas. 2008. a tehti DNA analüüs 1000le landrassi tõu

parimale kuldile, 2009. a analüüsiti 2000 djuroki tõu parimat kultu. DNA-analüüs tehakse verest ja vastuseid kasutatakse uue geneetilise hindamise mudeli väljatöötamiseks, kus DNA info on lisainfoks olemasolevatele tunnustele. Eesmärgiks on võtta genoomselektioon kasutusele käesoleval suvel. Tulevikus plaanitakse koguda tootmisandmeid valitud toomiskarjadest ning ka ristandemistelt. Genoominfo annab ka täpsema ülevaate populatsiooni sisearetuse kohta.

Taani ajakirjast Svin, aprill 2010
vahendas Liia Taaler

Tähelepanu

Kurdeti, et JKKst ostetud kõrvamärgid lähevad paigaldamisel kõveraks, ei lähe läbi sea kõrva või kaovad kõrvast ning numbrid tuhmuvad. Uurimisel selgus, et probleemi põhjuseks oli erinevast

firmast ostetud kõrvamärgid ja tangid, supermarketist ostetud marker. Vältimaks probleeme tuleb jälgida, et kõrvamärgid, paigaldustangid ja marker oleksid ühe firma omad.

100 tonni piima ühelt lehmalt

Oma elu jooksul üle 100 000 kg piima lüpsnud lehm on JKK andmebaasi põhjal teada kaheksa, neist seitse on karjast välja läinud. Elus on Selja OÜ lehm Lali, kes ületas 100 000 kg piiri tänavu aprillikuus.

Esimesena ületas 100 000 kg piiri Estonia kolhoosi lehm Mirvik, kes sündis 11. aprillil 1961. a ja läks karjast välja 30. juunil 1977. a. Eluaja jooksul on kõige enam piima andnud Estonia OÜ (kolhoosi) lehm Eta, kes lüpsis kokku 129 707 kg piima. Rekordlehmadest elas

vanimaks Estonia OÜ lehm Emi, kes oli pikka aega kõige vanemaks lehmaks jõudluskontrollikarjades üldse.

Senised 100 000 kg piiri ületajad on olnud eesti holsteini tõugu. Eesti punast tõugu lehmadest jõudis kõige lähemale sellele rajajoonale Enn Areni karjas olnud lehm Õienupp, kes karjast väljamineku ajaks 27. aprillil 2010 oli lüpsnud 99 483 kg piima.

Inno Maasikas
andmetöötlusosakonna juhataja

Nr	Nimi	Sünd	Karjast väljaminek	Piima kg
189	Eta	9.05.1979	28.01.1997	129 707
732945	Emi	18.10.1985	26.01.2005	122 750
353	Nääpsu	10.11.1983	23.07.1995	107 708
1462	Mirvik	11.04.1961	30.06.1977	106 016
949	Loodus	9.08.1979	30.12.1992	104 887
8	Nelta	14.01.1981	25.01.1993	103 641
375466	Ritsikas	30.11.1994	8.02.2010	102 783
256577	Lali	24.07.1995		100 256

Vissi konkursid

Mai alul toimus Luigel eesti holsteini tõu Viss 2010, kus osales 23 loomapidajat 87 lehmaga. Tiitli pälvis Nigula Piim OÜ lehm Kaili. JKK autasustas traditsiooniliselt esmaspoeginud grupi võitjate omanikke. Esmaspoeginud grupi I koha sai Adavere Agro AS lehm Neemo. II koht kuulus Kokale Kaiu LT Osühingust ja III koht lehmale Lessu Aravete Agro OÜst.

Saarte Viss korraldati juuni keskepaigas Upal. Osales 13 loomaomanikku 43 lehmaga. Esmaspoeginute klassi võitja eesti punast tõugu loomade osas oli Saare Farmer OÜ lehm Preili ja eesti holsteini osas Rauni Põllumajanduse Osühingu lehm Pammi. Kõljala Põllumajandusliku OÜ loomad võitsid Vissi tiitli. Lehm Laino on EHF Viss ja Säaris EPK Viss.

Eesti punase tõu Viss 2010 valiti 3. juulil Ülenurmel. JKK tunnustab kõiki osalejaid!

Mõtteid ja soovitusi suveks

Umbrohud on taimed, mis on selgeks saanud kõik ellujäämise saladused peale rividena kasvamise.

Kuidas eristada umbrohtu kasulikust taimest? Rohides tuleb maa seest ilusti koos juurtega välja ainult kasulik taim.

Parim viis, kuidas aiatoide teha: pane pähe laia äärega õlgkübar, selga mugav õhku läbilaskev riietus, võta paremasse kätte näiteks külm õlu ja vasakuga juhata, kust tuleb kaevata.

Kui juhend näiteks herneseemnete pakendil näitab, et taim vajab toetamist, siis tähendab see, et lõpuks ometi saate rakendada oma lapse või lapselapse teadmisi, kelle inseneriharidusse te juba nii-ii pikalt olete investeerinud.

Sääsed on putukad, kes õpetavad teid kärbestesse suhtuma kui positiivsetesse kangelasestesse.

Töö teeb õndsaks, aga see ei ole praegu tähtis.

Tööjuubelid

5. juubel: 13. juunil **Merle Lillik**’ul (Tartu- ja Jõgevamaa zootehnik) ja 11. juulil **Maila Kirs**’il (Lääne- ja Raplamaa zootehnik).

30. juubel: 1. septembril **Aino Vaikmaa**’l (labori analüütik), 22. septembril **Grista Kuuskla**’l (labori analüütik), 24. septembril **Lea Käärrik**’ul (Hiiu, Ida-Viru, Jõgeva, Valga ja Võru maakonna klienditeenindaja).

40. juubel: 1. juulil **Vello Roo**’l (põlvnemisandmete spetsialist).

Jõudluskontrolli Keskus Estonian Animal Recording Centre

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7746
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Maire Tamm	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 5332 4204	1. ja 3. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Viru 5a II korrus, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Saive Kase	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 524 0147	K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Maire Põhjala	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7886	E 9.30-15.30
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Maire Tamm	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 5332 4204	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4-317, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Taas on käes sügis ja vanasõna kohaselt tuleb hakata tibusid lugema. Teraviljakasvatajad on tänaseks oma salved juba täitnud ning esmased kokkuvõttedki on tehtud.

Kummaline on siinjuures see, et kui räägitakse teravilja hinna tõusmisest maailmaturul ning seetõttu ka võimalikust teraviljatoodete hinnatõusust, siis arvatakse, et tegemist on kartellikokkuleppega. Kui aga kõikide suuremate kütuse müüjate hinnatõus toimub sisuliselt ühel ajal, siis mõistavad kõik, et järelikult on muutunud maailmaturuhinnad.

Ka piimatootjad on saanud viimasel ajal positiivseid uudiseid. Justkui kingitusena tõuraamatu 125. aastapäevaks on jõudnud info tõuloomade eduka müügi kohta telekraani kaudu paljude linnainimesteni. Tõuloomade ekspordimaana tundub Türgi väikese Malta kõrval lausa põhjatu. Lisaks tõuloomade ekspordile kajastab Eesti trükimeedia uudiseid piimahinna tõusust ning järjest rohkem räägitakse piima (tegelikult toiduainete üldisest) puudusest.

Kui ideaalis ei tohiks peatse euro tulekuga hinnad muutuda, siis kas meie põllumehed on muutumas lähitulevikus konkurentsivõimelisemaks? Eks seda näitab aeg. Kui mõni aeg tagasi tunnustati Eesti tublimaid ettevõtteid (www.konkurents.ee), siis avalikkuse ette toodi põhiliselt Ericsson Eesti AS ja Tallink Grupp AS. Oluliselt vähem kajastati teisi tunnustatud ettevõtteid, kelle seas oli ka Markilo OÜ, kes tunnustati konkurentsivõimelisimaks põllu- ja metsamajandusettevõtteks.

Palju õnne tervele Markilo OÜ kollektiivile eesotsas Urmas Lahega!



Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Veiste kõrvamärkide valik täienes

Jõudluskontrolli Keskus pakub veiste märgistamiseks nüüdsest ka kõrvamärke, mille tagumine pool on suurem kui seni kasutusel olevatel kõrvamärkidel. Suured kõrvamärgid võeti kasutusele nende veisekasvatajate soovest arvestades, kes kurtsid, et kõrvamärgi tagumise poole numbrid on liiga väikesed. Uue kõrvamärgipaari esimene pool on sarnane siiani kasutusel olevaga ning sellele on trükitud JKK logo, Eesti ISO kood EE, veise 10-kohaline registrinumber ja ribakood. Tagumine, teravikuga pool, on sama suur kui esimene pool ja sellele on trükitud JKK logo, EE ja registrinumber.

Loomapidajad, kes soovivad osta suuri kõrvamärke, peavad seda kindlasti märkide tellimisel teatama. Suurte kõrvamärkide hind on 21 krooni.

Veisekasvatajad saavad valida, kas loomade märgistamisel kasutada kõrvamärke:

1. mille tagumine pool on veidi väiksem kui esimene pool (praegu kasutusel olevad veiste plastkõrvamärgid);
2. kõrvamärke, mille mõlemad pooled on ühesuurused (suured kõrvamärgid);
3. või kõrvamärgipaari, mis koosneb elektroonilisest märgist ning tavaasuurega plastkõrvamärgist.

Veiste kõrvamärkide asendamine toimub alati esmase kõrvamärgi alusel. Kõrvamärkidele, mis on ostetud suure kõrvamärgina, tellitakse asendusmärk alati suure kõrvamärgina ja tavamärgid asendatakse alati tavamärgiga.

Lätlased kasutavad meie Mastiit 12 teenust

Lätis Ulbrokas asuv piimaanalüüside laboratoorium on toonud augustis ja septembris JKK laborisse piimaproove, millest sooviti määrata mastiiditekitajad, kasutades teenust Mastiit 12.

Läti veterinaarid peavad saadud tulemusi väga informatiivseteks. Ulbroka laboril on plaanis taotleda Euroopa Liidu abiprogrammidest raha meetodi rakendamiseks vajalike seadmete hankimiseks.

Vissuke on täienenud karja tervise analüüsidega

Vissuke on saanud viimasel ajal mitmeid täiendusi, nt aruanded *Saamata piim* ja *Probleemsed lehmad*.

Sageli jääb märkamata, et kõrge SRAga lehmadel saadakse ka piima palju vähem kui see terve udaraga looma puhul võimalik oleks. Tabelis *Saamata piim* on JKK välja toonud viimase kontroll-lüpsi andmete põhjal hinnangulise piimakao. Saadud koguse põhjal on võimalik välja arvutada ka rahaline kaotus.

Vaade *Probleemsed lehmad* esitab nimekirja karja udaraprobleemidega lehmest. Lehmad on jaotatud eraldi nimekirjadesse analoogselt Koondaruandel oleva udara tervise näitajatega.

Lõunanaabrid külas

JKKd külastas septembris Läti kolleegide kaheksaliikmeline delegatsioon. Esindusse kuulusid Läti andmetöötluskeskuse, põllumajandusministeeriumi ning Riia lähedal Ulbrokas asuva piimalabori esindajad. Külastuse eesmärgiks oli tutvuda meie jõudluskontrolli üldise ülesehitusega, aga ka tutvuda JKK finantssüsteemiga – Lätis on jõudluskontroll siiani riigi finantseeritud, kuid järgmisel aastal planeerib Läti valitsus toetuse vähendamist. Huvi äratas ka meie assistentide atesteerimise ning mõõtmisvahendite kontrolli jälgimise korraldus.

Järgmised külalised on meil oktoobris, kui Eestit külastavad Põhjamaade jõudluskontrolliorganisatsioonide esindajad.

Karjade SRA ja karbamiidiandmed

2009. a detsembris peatasime piima karbamiidisalduse ja soomaatiliste rakkude arvu näitajate avaldamise JKK kodulehel piimaveiste statistika osas "Kontrollaasta" tabelis, sest mõned söödafirmad kasutasid neid oma agressiivses müügitöös. Paljud kliendid avaldasid soovi neid andmeid siiski näha. Et andmeid näeksid vaid jõudluskontrolli tegijad, on nimetatud tabel koos SRA ja karbamiidinäitajatega nähtav Vissukese kasutajatele, kes Vissukesse sisenemisel kasutavad ID-kaarti või Mobiil-IDd. Tabeli asukoht: Vissuke → Üldised → KL vabariigis.

Missugust tõugu eelistada ristamisel?

Vastuse saamiseks analüüsiti Eesti Tõusigade Aretusühistu (ETSAÜ) seemendusjaama eesti suurt valget (Y) ja eesti maatõugu (L) kultide puhtatõuliste ja ristandjärglaste 2009. aasta karjatesti- ja 2009-2010. a rümbaandmeid. Karjatesti andmeid mõõtsid konsulendid Piglog 105ga, rümbaandmeid mõõts Aarne Põldvere Scan Stariga.

Seemendusjaama kultide puhtatõuliste järglaste testiandmeid võrreldes on eesti maatõugu sigade seljapekk 1,7 mm õhem kui eesti suurt valget tõugu sigadel. Lihassilma läbimõõt on ühtlustunud 63 mm tasemele. Puhtatõuliste sigade aretustöö tulemuslikkust näitab hästi võrdlus 2004. aastaga, mil maatõugu sigade lihassilma läbimõõt oli 55,9 mm (+7,2), eesti suurel valgel tõul 57 mm (+5,7). Pekipaksuse vähendamine aretuse eesmärgina on peatatud, sest see on jõudnud optimaalsele tasemele (tabel 1 ja 2).

Heade lihaomadustega ristandsigade tootmise aluseks on puhtatõuliste sigade aretus. Andmeid vaadates tundub, et eesti suurt valget tõugu kuldi mõju järglaste pekipaksusele on suurem kui eesti maatõugu kultidel, kelle järglaste pekipaksus on ühtlikum. Aretusalaste otsuste langetamisel puhtatõuliste loomade valikul on oluline jälgida iga konkreetse kuldi andmeid eraldi, sest varieeruvust konkreetsete kultide lõikes siiski esineb.

Eesti suure valge ja eesti maatõu ristandemiseid valitakse lihasigade tootmiseks. Ristamiskombinatsiooni YL (Y – kuldi, L – emise tõug) kasutavad tootjad rohkem kui LY (L – kuldi, Y – emise tõug) kombinatsiooni. Seda tingib ka asjaolu, et puhtatõulisi eesti maatõugu emiseid peetakse karjades rohkem. Eesti suurt valget ja eesti maatõugu sigade esimese põlvkonna ristandite (YL, LY) karjatesti andmeid võrreldes võib väita, et mõlema ristamiskombinatsiooni puhul on ühtlustunud nii keskmine pekipaksus kui ka lihassilma suurus.

Aretusprogrammi edukust hinnatakse 3 või 4 tõu ristandsigade lihakehade kvaliteedi alusel. ETSAÜ aretusprogramm “Marmorliha” näeb ette liha tootmiseks ristandemiste (YL, LY) seemendamist puhtatõuliste pieträani (P), djuroki (D) või ristandkultide HP, PH ja DL spermaga. Tabelis 3 on aastal 2009–2010 Aarne Põldvere kogutud erinevate tõukombinatsioonide ristandnumasigade rümpade andmed. Eeltoodust selgub, et suurim erinevus esineb nuumsigade pekipaksuse ja ööpäevase juurdekasvu osas.

Vaadates lihasigu veresuse seisukohalt näeme, et õhema seljapekiga on nuumikud ristandemistelt YL, kes on seemendatud DL ristandkultidega. Selles ristamiskombinatsioonis on suurem osakaal eesti maatõul, kes pärandab edasi õhukest seljapeki paksust. Seakasvatuse tulukust näitab kaudselt ka sigade ööpäevane juurdekasv. Selle suurendamisele aitab kaasa ristamine teise tõuga, kuid teadma peab, et heade tulemuste saamine ristamisega on tugevalt sõltuvuses söötmisega. Tabelis 3 on suurimad ööpäevased juurdekasvud djuroki tõu veresusega nuumsigadel.

Tabel 1. Seemendusjaama eesti suurt valget tõugu kultide järglaste testiandmed 2009. a.

Kult	Puhtatõulised järglased			Ristandjärglased		
	Testitud järglasi	Keskmine pekipaksus testil	Keskmine lihassilm testil	Testitud järglasi	Keskmine pekipaksus testil	Keskmine lihassilm testil
Pussi 5355	1	15	56	53	8,8	61,3
Jahka 631128	79	11,2	62,8	270	10,4	64
Jokotai 700453	13	11	63,5	6	9,8	61,3
Gradu 2483	32	10,6	62,1	106	11,3	64,3
Beppe 6204	41	12,4	61,1	53	10,8	61,8
Beppe2561	6	13,1	65	5	8,8	64,2
Beppe 2563	26	10,5	64,9	1	13,5	62
Banco 5816	78	11,7	63,5	126	11,8	64,1
Ostron 6206	89	11,2	59,5	151	11,1	63,3
Zulo 6205	112	10,9	63,2	222	10,2	63,5
Zmajl 8006	73	11,9	63,5	162	12,5	64,6
Pussi 7038	20	11,3	61,8	66	11,4	64,7
Pussi 7042	5	9,2	65	35	9,1	64,2
Iron Lee 8061	65	12	63,8	170	11,4	64
Mango 8060	60	11,2	63,5	135	10,7	64,8
Rino 5641	8	13,6	59,9	16	9,9	64,9
Borr 2526	17	12,9	59,6	17	12,8	62,8
Zager 2356	35	11,4	64,8	62	10,2	65,9
Saurus 2320	15	12,1	65,3	11	10	61,7
Keskmine	775	11,4	62,7	1667	10,9	63,9

Tabel 2. Seemendusjaama eesti maatõugu kultide järglaste testiandmed 2009. a.

Kult	Puhtatõulised järglased			Ristandjärglased		
	Testitud järglasi	Keskmine pekipaksus testil	Keskmine lihassilm testil	Testitud järglasi	Keskmine pekipaksus testil	Keskmine lihassilm testil
Miuku 631166	294	9,6	63,6	69	9,7	63,3
Meemi 631157	208	10	62,5	85	11,2	64
Lim 193	12	8,2	62,9	1	12	59
Europa 703	48	9,7	64,8	13	8	59,8
Opus 709	52	8,8	64	4	9,3	65,3
Opus 711	79	9,8	63,7	58	10,8	63
Goldberg 201	5	8,5	61,8	7	12,9	58,4
Andante 219	22	8,4	62,2	7	13,3	58,1
Nero 466	49	9,6	63,8	48	10,7	62,6
Nero 77	20	9,1	63,6	5	9,5	66,2
Fabian 133	54	10,7	63,4	72	11,3	63,9
Omsider 227	76	9	63,2	53	10,6	62,6
Fejk 438	58	9,7	63,5	26	10,4	63,8
Blom 441	237	10,3	64	100	10,8	63,8
Frodig 570	107	9,2	61,6	54	10,4	63,1
Hyssing 784	59	9,5	62,6	16	10	63,6
Hyssing 798	37	10,2	60,4	7	9,4	66,1
Hyssing 844	35	9,8	63,1	45	11,1	64,8
Milli 7001	119	10,3	63,1	60	11,5	64
Milli 7002	191	9,3	62,4	58	9,8	63,8
Meemi 1030	8	13,1	65,3	2	14	60,5
Keskmine	1770	9,7	63,1	790	10,5	63,4

Tabel 3. Erinevatest tõukombinatsioonidest rümpade andmed (2009–2010. a)

Näitajad	Tõukombinatsioon										
	DLxLY	DLxYL	DLxLY/YL	DxLY	DxYL	DxLY/YL	PxLY	PHxLY	LxL	YxY	LxY
Rümpade arv	22	16	38	62	29	91	202	47	109	106	25
Elusmass, kg	112	108	110	114	118,8	115,6	110,2	113,5	109,1	112,1	111,5
Rümba mass, kg	76,6	74,2	75,7	78,2	81,5	79,2	75,6	77,8	76,3	76,5	76,4
Rümba pikkus, cm	98,3	98,4	98,4	97,7	99,6	98,3	96,4	97,5	102,1	97,2	97,4
Pekipaksus 6.-7. roide kohalt, mm	18,2	15,1	16,9	21	19,1	20,4	19,1	19,4	16,8	19	17,6
Keskmine pekipaksus, mm (nelja mõõtmekeskmine)	17	15,6	16,4	19,2	18,7	19	18,4	18,2	16	17,5	16,2
Rümba tailiha sisaldus, %	60,3	58,7	59,6	57,9	57,8	57,9	59,2	59,1	60,3	59,4	59,8
Ööp. massi-iive, g	664	635	652	712	693	706	612	618	639	651	614
Rümba massi-iive, g	456	436	447	489	476	484	420	424	438	447	421
Tapavanus, päeva	168,7	169,4	169	160,7	171,6	164,2	180,5	183,6	172	172,9	181,9

Kokkuvõtteks võib öelda, et valides ja aretades valgeid tõuge on seakasvatajad nende baasil saanud nuumikute tootmiseks lihaandmete poolest ühtlased ristandemised. Lahknevused tapasigade liha- ja nuumaandmetes tulenevad erinevate tõugude kasutamisest ristamisel. Tundes oma toodangu ostjat valib seakasvataja liha tootmiseks rasvatundlikule kliendile P x LY(YL) või DL x LY(YL) kombinatsiooni, eriti just viimase. Seakasvatajad, kelle kliendid on rasva suhtes vähem kapriissed ja hindavad sealiha maitset mahlakust, võivad julgesti kasutada ristamist puhtatõulise djuroki tõuga, suurendades sellega ööpäevast juurdekasvu teiste ristamiskombinatsioonide ees.

Puhtatõulist djurokit on ristandemiste seemendamiseks kasutatud alates 2009. a teisest poolaastast. 2010. a hinnatud searümpade arv on piisav, et teha esialgseid järeldusi djuroki tõu mõjust Eesti sigade aretusele. Teades, et puhtatõulise djuroki kasutamisel on nuumasigade pekipaksus natuke suurem, on võimalik neid lihatööstustesse müüa väiksema elusmassiga.

Anne Lilleorg
ETSAÜ peaspetsialist-konsulent
Arne Põldvere
ETSAÜ aretusspetsialist-lihatehnoloog

Huvitavat Balti Aretuskonverentsilt

Laikudega ja laikudeta pieträänid Leedus. Leedus on edukalt kasutatud nii mustalaigulisi kui ka valgeid pieträäne suure tailiha sisaldusega kolme tõu ristandpõrsaste tootmisel. Valgeks pieträäniks on Hypor firma isatõug, see on tõusisene hübriid, suure lihajõudlusega ristandjärglaste tootmiseks.

Leedu teadlased uurisid pieträäni kuldi mõju laikude esinemisele, elusaltsündinud põrsaste arvule, surnultsündidele, põrsa kadudele 3. elunädalani ja 2. elukuuni ning sünnikaalule ja juurdekasvule.

Valgete pieträänide ristandjärglastel oli põrsaste sünnimass pesakondades suurem ja ühtlikum. Laiguliste pieträänide ristandpesakondades oli põrsaste arv suurem, kuid nende sünnimassid ei olnud ühtlikud, samuti esines rohkem surnultsündide ja võõrutusjärgseid kadusid.

Kuldi genotüüp mõjutas järglaste välimikku, laikude esinemist. Leedu maatõugu heterosügootsete valgete emiste ja laiguliste

pieträänikutide ristandjärglaste seas oli valgeid järglasi 83,3%. Leedu maatõugu värviliste emiste ja valgete pieträänikutidega ristamisel aga olid kõik järglased valged.

Probiootikumid viljakatele emistele. Läti Põllumajandusülikooli teadlased uurisid probiootikumi BioPlus 2B mõju viljakate Läti landrasstõugu emiste toodangule ja emiste kaalukaotusele imetamisperioodil. Katse tulemuseks oli katsegrupi (n=22) emiste väiksem kaalukaotus (-23 kg) kui kontrollgrupi (n=22) emistel (-42 kg). Katsegrupi emiste söömus oli 9,8% suurem kui kontrollgrupis. Probiootikumi emistele söötmine positiivne mõju avaldus ka põrsaste paremas tervises ja kiiremas kasvus. Võõrutatud põrsaste arv oli katsegrupis 7,5% võrra suurem kui kontrollgrupis ja imikpõrsaste kao % vähenes (14,8% versus 10,9%). Ka emiste tiinestumisele avaldas probiootikum positiivset mõju. Katsegrupi 22 emisest indles ümber 5 ja kontrollgrupis 7 emist 22st.

Tähelepanu

Possu programmi on täiendatud **imikpõrsaste vaksineerimisandmete sisestamise** valdkonnas. Eeltööna korrektse vaksineerimisprotokolli saamiseks on vaja lisada seadetes imikpõrsaste asukoht ja siduda see imikpõrsaste käiberühmaga. Seda saab teha nuumakarja asukohtade alajaotuses. Kasutatavad vaktsiinid on samuti vaja eelnevalt seadetes medikamentide alajaotuses sisestada. Vaksineerimised saab sisestada arvuliselt sündmuste aknas imikpõrsaste asukoha järgi. Imikpõrsaste vaksineerimise kokkuvõtte saab printida nuumikute vaksineerimise aktist, kui valida gruppiks imikpõrsad.

Teine täiendus tulenes seemendusjaamas kasutusele võetud uue sperma hindamise süsteemi rakendamisest ja see puudutas ainult seemendusjaamas kasutatavat programmi. Täiendused viidi sisse koostöös ETSAÜga, tehes vajalikud täiendused ka JKK andembaasis.

Mürgistusvahendite hinnakiri muutus septembris. Täiskasvanud sea plastkõrvamärk maksab uue hinnakirja järgi 5.50 ja põrsa kõrvamärk, nn nõõp maksab 3.20. Hinnad sisaldavad käibemaksu.

Uurimus “Piimalehmade praakimispõhjused”

Erinevaid jõudluskontrolli andmeid on kasutanud oma kõrgkooli lõputöodes paljud tudengid.

Lõputöös “Piimalehmade praakimispõhjused” uuriti nelja karja näitel, kas seoses muudatustega söötmisses ja pidamises on muutunud lehmade praakimispõhjused. Võrdlusperioodideks võeti 2000–2002 ja 2007–2009.

Valitud nelja karja puhul olid eesti holsteini ja eesti punast tõugu lehmade peamisteks praakimispõhjusteks udarahaigused, jäsemete haigused ja ahtrus. Suuri erinevusi nende põhjuste osas tõugude võrdluses ei esinenud. Eesti punast tõugu piimalehmade praakimisel oli suurem osakaal günekoloogilistel haigustel.

Kahe perioodi jooksul muutusid toodangutase ja söötmistingimused. Karjades, kus oli mõlemal perioodil lõaspidamine, vähenes holsteini tõugu lehmade ainevahetushaiguste tagajärjel praakimine. Eesti punast tõugu lehmade osas ainevahetushaiguste ja sigimisprobleemide tõttu praakimine suurenes. Vabapidamisega eesti punast tõugu lehma kasvatavates karjades olulisi muutusi polnud, kuid udarahaiguste tõttu praagiti mõlemal perioodil ligi pooled praagitutest, mis on 1,5 korda suurem Eesti keskmisest.

Pidamisviisi muutudes muutusid ka praakimispõhjused vaadeldud karjades. Kui lõaspidamisel polnud jalgadega suuri probleeme, siis vabapidamisele üleminekul suurenes holsteini tõugu lehmade praakimine jäsemete haiguste tõttu, aga vähenes udarahaiguste ja sigimisprobleemide tõttu praakimine. Eesti punasel tõul seevastu oli vabapidamisel suurem just udarahaiguste ja sigimisprobleemide tõttu praakimine. Seega võiks antud lõputöö järgi väita, et veisetõul ikkagi on teatud eripära pidamisviisi muutustele reageerimisel.

EPK Viss 2010

Eesti punase tõu Viss 2010 valiti Ülenurmel juulikuus. Konkursil osales 10 loomaomanikku 64 loomaga. Vissi tiitli pälvis AS Tartu Agro lehm Kelli. JKK autasustas esmaspoeginud grupi võitjate omanikke. Esmaspoeginud grupi I koha pälvis AS Tartu Agro lehm Kupi, II koha AS Tartu Agro lehm Palmi ja III koha võitja OÜ Vaimastvere Agro lehm Bella.

Tõuloom 2010

Ülenurme põllumajandusmuuseumis septembris toimunud näitusel “Tõuloom 2010” tekitas pealtvaatajates mõnusat elevust rõõmus ja kirju djuroki ja pieträani ristandpõrsas OÜst Pihlaka Farm, võites tiitli Publiku lemmik. Ka ajakirjanikud ei jäänud ükskõikseks ja kajastasid teemat pikalt ajalehes Postimees. Põrsakese omanikud said auhinnaks tšintšiljanahast tehtud punase rinnaehte, Eesti Karusloomakasvatajate Aretusühistu poolt väljapandud auhinna.

Muhedat

Kena linnatüdruk abiellub farmeriga. Ühel hommikul teatab mees, et täna tuleb seemendustehnik ühte lehma seemendama.

“Pean ise põllule minema, ole nii kena ja näita seemendajale õige lehm kätte. Et sul seda looma lihtsam leida oleks, löön naela seina just selle õige lehma juurde.”

Seemendustehniku saabudes juhatab neiu tolle laudas otsejoones õige lehma juurde.

Seemendaja on kena linnapreili asjatundlikkusest lausa rabatud ja uurib, et kuidas ta küll seda tegi.

“Lihtne, naela järgi,” vastab noor perenaine ja seab end minekule.

“Ahahh, aga miks see nael seal on?”

“Hm, ma päris täpselt ei tea, vast selleks, et saaksite sinna oma püksid riputada ...”

Tööjuubilarid

10. tööjuubelit tähistavad: autojuht **Kalle Noorma** 18. detsembril ja üldosakonna juhataja **Eneken Ulmas** 29. detsembril.

Õnnitleme!

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee



Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700
Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7746
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Maire Tamm	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 5332 4204	1. ja 3. K 12.00-16.00
Ida-Võrumaa	Ludmilla Aan	Viru 5a II korrus, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Saive Kase	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 524 0147	K 9.30-15.00
Lääne-Võrumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Maire Põhjala	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7886	E 9.30-15.30
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Maire Tamm	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 5332 4204	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4-317, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Alanud aasta on tervele Eestile oluline ja seda eriti tulevikku silmas pidades – Eesti on äsja liitunud eurotsooniga ning meid ootab ees järjekordne valimismelu koos kõikvõimalike ilusate lubadustega. Ilmselt on mõlema teema osas nii optimiste, kes usuvad eurosse ja valimistesse, kui ka neid, kes leiavad, et valimistega ei muutu midagi ja et euro kasutuselevõtt ei olnud kõige õigem mõte. Kahjuks ei saa me kunagi teada, et mis oleks olnud, kui ja eestlastel on erinevaid ütlusi, mis on seotud sõnadega “oleks-poleks”. Selge on see, et Jõudluskontrolli Keskuse ülesanne ei ole teha majanduslikke või poliitilisi prognoose, mida oodata euro tulekust või millised on ühe või teise erakonna tugevad ja nõrgad küljed. Just sellepärast leiate seekordsest JKK Sõnumitest taaskord infot selle kohta, mis meie asutuses või lähivälismaal toimunud on või sellest, mis meie arvates teile huvitav lugemine võiks olla.

Kui saabunud aasta on oluline terve Eesti jaoks, siis möödunud aastat võib lugeda kordaläinuks meie aretussüsteemile ja seda eelkõige veiste aretuses – tähistasime tõuraamatu juubelit, veiste ekspordist rääkisid ilmselt enamus veisepidajatest. Põllumeeste tunnustamise suursündmusel ehk aasta põllumehe konkursil oli Tanel Bulitko aretusorganisatsiooni juhina ka üks nominentidest – palju õnne!

Jõudluskontrolli Keskuse töötajad valisid detsembris parimat kolleegi. JKK kolleegipreemia aasta töötaja 2010 pälvis analüüsides laboratooriumi peatehnoloog Eduard Punga. Õnnitlused!



Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Spermalao arvestus

Alates 2010. a novembrist on seemenduste sisestamise programmi kasutajatel võimalik pidada farmi laos oleva sperma arvestust. Ostetud sperma tuleb programmi kasutajatel sisestada, laost maha lähevad spermadoosid seemenduste sisestamise järel automaatselt. Kui spermadoos on mingil põhjusel praagitud, saab selle maha kanda. Kui loomapidajal on mitu seemendajat või kui spermat hoitakse mitmes erinevas kohas (farmis), saab programmi abil hallata kõiki ladusid ka eraldi. Töövahend võimaldab lihtsalt jälgida laos olevaid spermakoguseid pullide lõikes ning planeerida spermaostusid.

Selleks, et lisaks seemenduste sisestamisele pidada ka laovarvestust, peab programmi kasutaja oma soovist JKKd teavitama. See on lihtne: tuleb klikkida menüüribal asuval lingile “Spermaladu” ja seejärel klikkida nupul “Registreeri”.

Tarkvara Liisu arendamine

Lihaveisekasvatajad, kellel on lisaks Liisu programmile ka Vissukese kasutamise kogemus, on huvi tundnud, et millal saab Liisu sama heaks nagu on Vissuke.

Täna ei saa me veel lubada, et Liisu on varsti Vissukesega võrdväärne, kuid muutusi paremuse poole loodame aasta jooksul kindlasti. 2010. a novembris kohtusid JKK programmeerijad ETKÜ lihaveisekasvatuse spetsialistidega ja üheskoos arutleti mida Liisus parandada. Kuna JKKl on andmebaasis paljude loomade tapaandmed ja mõned lihaveisekasvatajad registreerivad kaalusid korralikult, siis tulevikus tahame teha toodanguandmete kohta paremaid analüüse ja võrdlusi. Praeguses Liisus on sigivust ja taastootmist puudutav info minimaalne, mistõttu planeerime ka seda valdkonda paremaks muuta. Omaette teema on terviseandmete kogumine ja töötlemine. Piimaveisekasvatajatele tegime Vissukesse VET-osa, kus on võimalik loomade haigusi ja ravimisi registreerida ning kasutada erinevaid analüüse. Tõnu Kaptein Hiiumaalt oli üks esimesi lihaveisekasvatajaid, kes seda ka Liisus soovis näha, ja seda isegi enne, kui Vissukeses oli programm valmis. Hetkel on veel lahtine, kui lihtne või keeruline

on Vissukese VET-osa Liisusse tuua, või tuleb kõik uuesti programmeerida, aga veterinaaria osa peaks tulevikus ka Liisus olema.

Ootame lihaveisekasvatajate arvamusi, millised analüüsid neile karjamajandamisel abiks oleksid.

Allflexi esindaja Eestis

Eestit külastas novembri alguses identifitseerimisvahendite tootja Allflex esindaja. 2010. a suvest tegeleb Eestiga kliendihaldur Mathieu Patriat, kelle eesmärk oli kuulata meie muresid ja mõtteid koostöö paremaks muutmise kohta. Loomulikult oli tema ülesanne ka tutvustada Allflexi uusi tooteid. Kuna külalisel oli huvi kohtuda mõne Eestimaa talunikuga, külastasime Soone Farm OÜd.

Uuemad märgistamisvahendid, mis tulevikus Eesti loomapidajani võivad jõuda on näiteks liikuva nõelaga märgistamistangid ja veiste märgistamiseks mõeldud elektroonilised kõrvamärgid. Uus märk on kombinatsioon elektroonilisest märgist ja tavamärgist, ehk lisaks nööbi osale on kõrvamärgil ka plastikust allosa, millele on registrinumber trükitud suurelt.

Läti loobus veisepassist

Alates 15.11.2010 on kehtiv Euroopa Komisjoni otsus (www ldc gov lv/?n=265), mis vabastab Läti Põllumajanduse Andmetöötamise Keskuse (*Valsts aģentūra Lauksaimniecības datu centrs*) veisepasside trükkimisest ning nende postitamisest loomapidajatele. Läti tegi vastava taotluse 2010. a alguses ning juuni lõpul külastasid Lätit Euroopa Komisjoni ametnikud, et kontrollida sealse loomade registri tegevust. Kohapealse kontrolli käigus veenduti loomade registri toimimises. Läti Põllumajanduse Andmetöötamise Keskusel aitab nimetatud otsus omakorda tegutseda ka vähendatud eelarve tingimustes.

Kontonumbrite muutus

Alates 1.01.2011. sulgeb rahandusministeerium osa kasutusel olevaid pangakontosid, sellega seoses palume arvete tasumisel pöörata tähelepanu JKK arvetel olevatele kontonumbritele. Uued kontonumbrid on arvetel kirjas alates 2010. a novembrist.



Maaelu Arengu Euroopa
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

Kuidas saada esmapoegijate pesakonnas üks põrsas juurde?

2010. aastal oli Taani seakasvatustes tähelepanu all emikute ind ning esmaseemendusvanus. Käesoleva artikli esimene pool on antud teemal ilmunud artiklite refereering ning teises pooles on Eesti sigade jõudluskontrolli andmete põhjal koostatud analüüsid. Taanlased peavad majanduslikult optimaalseks paaritada emikut teisel innaperioodil. Miks? Soovituse olemusest ja põhjendustest alljärgnevalt veidi põhjalikumalt.

Paljudel Taani seakasvatajatel pole täpset ülevaadet selle üle, millises vanuses saavad sead suguküpsiks ning mitmes innaperiood emikul on. Eelnimetatust tingituna on emikute esmaseemendusvanus väga varieeruv nii farmide siseselt kui farmide vaheliselt. Emikute fläšing, kuldikontakt, ümberpaigutamine ja inna kontroll on igapäevastes töodes sageli vähese tähtsusega ja emikute esmaseemendus on pigem juhuslik kui planeeritud.

Taani konsulendid soovivad põrsatootmises kasutada emikute inna ajastamist eelkõige töökorralduste abil. Emikute esimese inna avastamiseks tuleks emikuid jälgida kaks korda päevas ning seisureflekski avaldumisel see ka kuupäevaliselt registreerida. Inna ajastamine ja juhtimine on suhteliselt lihtne emikute õiges vanuses ümberpaigutuse ning kuldikontakti abil. Selleks soovitatakse 5 kuu ehk 150 päeva vanuselt emikud paigutada seemenduslauta ja lasta kult iga päev emikute sigalasse vähemalt 15 minutiks jooksmas. Ümberpaigutuse ja kuldikontakti tulemusel hakkab enamus (85%) emikutest indlema kuu või pooleteise kuu pärast. Pärast esimest inda hakkab 97–99% emikutest indlema reeglipäraselt iga kolme nädala järel kuni tiinestumiseni. Mitmete teadustööde andmetel annavad ebareeglipärased indlejad eluaja jooksul peaaegu poole vähem järglasi ja vabaperiood on regulaarsetest indlejatest kuni kolm korda pikem. Seetõttu on tootmistulemuste suurendamiseks oluline jälgida emikute indlemist ja leida ebaregulaarsed indlejad.

Paljudes Taani karjades toimub emikute esimene kuldikontakt alles 8–8,5 kuu vanuselt. See aga on liiga hilja. Emikuid soovitatakse seemendada teisel innaperioodil, kui emik on ca 7,5 kuu vanune (230–240 päeva). Enne seemendamist tuleks veenduda, et emiku seemendamise aeg innatsükli oleks optimaalne. Seemenduseelset stimulatsiooni soovitatakse teha emikutele, keda suudetakse seemendada 20 minuti jooksul.

Emikute fläšingut ehk paarituseelset rikkaliku söötmist soovitatakse üks kuni kaks nädalat enne oodatavat teist inda kuni teise inna registreerimiseni. Kui esimene pesakond on väike ja/või esineb palju surnultsünde, peitub põhjus sageli fläšingu puudumises, liiga noorelt seemendamises või esimese inna ajal seemendamises.

Järjepidev innatunnuste jälgimine ning registreerimine tagab esmaseemenduse variatsiooni vähenemise ning “ära unustatud” emikute ja prakeerimist vajavate emiste arvu vähenemise karjas. Kui emikute inda ei juhtita ja neid seemendatakse inna märkamisel, siis on liiga vanade emikute osakaal karjas sageli suur – neid võib olla isegi kuni 25% emikutest. Paljud seakasvatajad Taanis ootavad vanaemiste prakeerimisega kuni on selgunud seemendatud emikute arv, kuid inna juhtimise abil on juba varem teada, mitu emikut peaks igal nädalal saama seemendatud. Selle abil saab põrsatootmise efektiivsust lihtsalt suurendada. Farmis tuleks kõigepealt saada ülevaade emikute vanuselisest jaotusest, nende asukohast karjas ning kas neil on täheldatud inna esinemist. Alles seejärel saab hakata moodustama voorusid, paigutades emikud seemendussektiooni varasemas vanuses, võimaldades nende tugevdatud seemenduseelset

söötmist, kuldikontakti ning teha emikute efektiivsemaks majandamiseks muid vajalikke ümberkorraldusi.

Suguküpsuse saavutamise vanus on 22% päritav, indlemis-intensiivsus aga 12–14 % päritav. Seetõttu on soovitatav prakeerida karjast emikud, kes pole 10. elukuuks kordagi innelnud. Kiiresti kasvanud emikud saavutavad suguküpsuse 3,5 päeva varem kui keskmise või aeglase juurdekasvuga sead. Väikest kasvu emiku vanemas eas seemendamine ei tasu end ära, sest kaalu kasvades ei muutu emik paremaks ja kehv juurdekasv viitab emiku haigusele või kohanemiskeskustele. Hilise innaga emikud annavad reeglina väiksema pesakonna nii esimesel kui järgnevatel poegimistel. Hilised indlejad võivad end liiga rasva süüa, millega seoses tekivad jalgade probleemid. Varase suguküpsusega emikute innaperiood on pikem, samas hiljem suguküpsuks saanud emikutel on ind reeglina lühike. Kasulik on teada, et lühema vabaperioodiga emised indlevad pikemalt.

Viimase aja seisukohaks on, et seemendusaegne kehamass ei mõjuta pesakonna suurust, emaomadusi ega karjaspüsivust. Küll aga tasub võtta arvesse emiku suguküpsuse saavutamise vanust ja registreerida esimese inna avaldumine.

Milleks juhtida emikute inda? Emikute inna juhtimine tagab väiksema söödakulu, vähendab seakohtade vajadust, suurendab esmapoegijate viljakust, võimaldab tootmismahdade täpsemat planeerimist ja kehvemate emiste kiiremat prakeerimist tootmisest. Väga oluline on emikute esimese inna registreerimine farmis, sest selleta kaob ka fläšingu mõte ning ilma fläšinguta on esimesed pesakonnad väikesed.

Reeglipärane on, et varajase suguküpsusega emikud on viljakad ja püsivad kauem karjas.

Emikute seemendamisel esimese inna ajal, ilma eelneva fläšinguta saadakse esmapoegija pesakonnas 1–1,5 põrsast vähem kui saadakse emiku seemendamisel teise inna ajal ja eelnevalt fläšingut tehes.

Järgnevalt vaatleme andmeid Eesti sigade kohta.

Tabelis 1 on ära toodud jõudluskontrollis olnud farmide keskmised tulemused aastatel 2007–2009. Viimaste aastate keskmised näitajad ja jaotus on üsna stabiilsed, mõnevõrra on langenud maksimaalne esmapoegimisvanus karjas keskmiselt. Kui 1997. aastal sündinud emikute esmaseemendusvanuseks oli keskmiselt 264 ± 60 päeva, siis alates 2001. a sündinud emikute esmaseemendusvanus on keskmiselt $239\text{--}244 \pm 30\text{--}40$ päeva. Keskmise esmaseemendusvanus on aastate jooksul vähenenud ja muutunud ühtlasemaks ehk praegused emikud hakkavad indlema ca kuu aega varem kui nende vaaremad. Esmaseemendusvanuse

Tabel 1. Keskmise esmaseemendusvanus ja esmapoegimisvanus jõudluskontrollialustes farmides 2007–2009. a Eestis

Vanus	Eesti keskmine	Parem 25%	Keskmine	Halvem 25%
2007. aasta				
esmaseemendusel	240	211–231	231–250	250–327
esmapoegimisel	359	332–353	353–373	373–577
2008. aasta				
esmaseemendusel	239	210–227	227–250	250–313
esmapoegimisel	368	331–355	355–385	385–458
2009. aasta				
esmaseemendusel	243	222–234	234–250	251–327
esmapoegimisel	363	338–354	355–372	373–444

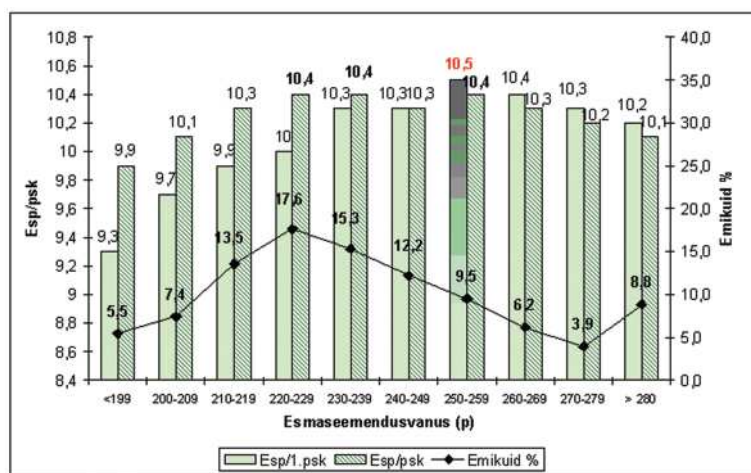
Tabel 2. Esmaseemendusvanuse seos emise poegimiskordade arvu ja vabaperioodi pikkusega

Esmaseemendus- vanus (päeva)	<199	200–209	210–219	220–229	230–239	240–249	250–259	260–269	270–279	> 280
Pesakondade arv väljaminekul	3,8	3,7	3,6	3,4	3,3	3,2	3	2,9	3	2,7
Vabaperioodi pikkus (päeva)	6,6	6,6	6,5	6,7	6,9	7,1	7,2	7,5	7,7	8,1

väheneb oma osa ka 1999. aastal kasutusele võetud Db-Planeril, mille abil muutus andmetest ülevaate saamine ja vajalike aretusotsuste tegemine palju lihtsamaks. Sarnaselt Taaniga varieerub Eestis emikute esmaseemendusvanus farmi suurtes piirides. On farme, kus emikute esmaseemendusvanus varieerub vaid ± 11 päeva, esmapoegimise vanus ± 17 päeva, kuid on ka farme, kus esmaseemendusvanuse varieeruvus on ± 45 päeva, esmapoegimise vanus ± 79 päeva.

Kõige rohkem emikuid seemendatakse esmakordselt 210–239 päevasekt. Kõige suurema viljakusega esmapoegijad (10,5 põrsast) on aga nooremised, kelle esmaseemendusvanuseks oli 250–259 päeva (joonis 1). Enne seitsmendat elukuud seemendatud emikud on arvatavasti seemendatud esimese inna ajal. Nende esimene pesakond on kuni ühe põrsa võrra väiksem võrreldes hiljem seemendatud emikutega. Eesti tulemused toetavad väidet, et teise inna ajal seemendades on põrsaste arv esimeses pesakonnas suurem. Eestis kasutatakse vähe seemenduseelset fläšingut, mille abil on Taani kolleegide sõnul võimalik veelgi suurendada esimese pesakonna suurust. Kõikide pesakondade keskmist vaadates aga annavad suurima keskmise pesakonna (10,4 põrsast) emikud, kes on esmakordselt seemendatud 220–239 päeva vanusena.

Joonis 1. 2005.–2009. a sündinud emikute osatähtsus esmaseemendusvanuse gruppide lõikes ning nende viljakus



Varase suguküpsusega emikud püsivad kauem karjas, andes eluajal rohkem pesakondi. Emise keskmine pesakondade arv väljaminekul väheneb hilisema esmaseemendusvanusega märkimisväärselt (vt tabel 2). Suguküpsuse saavutamise vanus mõjutab ka emise tulevaste tootmistsükli vabaperioodi pikkust. Hilisema innaga emikute vabaperiood on reeglina pikem kui varase suguküpsusega emikutel.

Võttes aluseks nii Eesti kui teiste maade tulemused, on soovitatav panustada emikute inna juhtimisse. Emikute inna registreerimise, fläšingu, kuldikontakti ja teise inna ajal seemendamise on võimalik suurendada esmapoegijate viljakust 1–1,5 elusaltsündinud põrsa võrra. Inna juhtimise abil on võimalik suurendada karjas varase innaga emikute osakaalu, kes on viljakamad ning püsivad ka kauem karjas. Samal ajal suureneb ka

põrsatootmise efektiivsus ja vähenevad kulud. Iga seakasvataja saab järgi uurida, kuidas mõjutab erinev esmaseemendusvanus emiste viljakust ja karjaspüsivust ning milline oleks optimaalne esmaseemendusvanus karjas.

Liia Taaler

biomeetria sektori peaspetsialist

Aretussea põlvnemisandmete elektrooniline edastamine

Sigade jõudlusandmete kogumise programm Possu on väga mahukas, mistõttu mõningaid võimalusi ja reegleid on vaja aeg-ajalt meelde tuletada. Üks neist on elusloomade müümise ja ostmisega seotud teema. Eksitakse sellega, et sisestatakse ostetud sea andmed käsitsi Possusse, mida ei tohi teha. Kultide ja emiste müümiseks ühest karjast tehti 2005. a põlvnemisandmete elektroonilise andmevahetuse süsteem läbi JKK andmebaasi. Selline süsteem on vajalik selleks, et ostetud siga saaks kaasa kontrollitud põlvnemise, testimise ja geneetilise hinnangu andmed, hoida kokku andmete sisestamisele kuluvat aega ning välistada sisestamisel tekkivaid vigu. Süsteemi tõrgeteta toimimiseks on vajalik tegevuste kindel järjekord. Esimesena peab looma müüja sisestama oma Possusse sea müümise kuupäeva ja ostja nime ning seejärel saatma sündmused JKKsse, kus toimub andmete õigsuse kontroll. Kui see on tehtud, peab looma ostja importima oma Possusse JKK infotaili, mis sisaldabki ostetud looma põlvnemise, testi ja geneetilise hinnangu andmed. Pärast JKK infotaili importimist saab üksiku sea aknas kontrollida, kas ostetud sea põlvnemisandmed on Possus. Kui programm ei leia vastavat siga, siis ei ole müüja veel andmeid JKK andmebaasi saatnud. Sellisel juhul on vaja helistada Vaike Kongale (tel 738 7751) või Külli Kerstenile (tel 520 6245), kes aitavad probleemi lahendada. **Mitte mingil juhul ei tohi ostetud sea põlvnemisandmeid käsitsi Possusse sisestada, sest sellega tekitatakse ühele seale kaks erinevat identifikaatorit. See omakorda tekitab probleeme nii andmetes kui ka andmevahetuses.** Farmid, kes müüvad tõusigu, peaksid arvestama sellega, et sea uus omanik soovib nii kiiresti kui võimalik siga tootmises kasutama hakata ja selleks on tal andmeid vaja. Andmevahetus JKK andmebaasiga peab toimuma võimalikult kiiresti peale loomade müümist ühest farmist teise.

Külli Kersten

sigade jõudluskontrolli sektori juhataja

Possu litsentsidest

Tagamaks töö sujuvust farmides, edastati 2011. aasta litsentsid Possusse veel enne eelmise aasta lõppu, võttes aluseks senised litsentsid. Arved litsentside eest väljastatakse veebruari alguses. Seega on kõigil võimalus rahulikult läbi mõelda alanud aasta tegevused ja kui kellegi on plaanis sigade arvu, seega ka Possu litsentsi, vähendada, siis soovime sellekohast informatsiooni saada 31. jaanuariks 2011 telefonidel 738 7765 või 520 6245. Mõnusat koostööd alanud uuel aastal.

Põhjamaade jõudlus- kontrolliorganisatsioonide kokkusaamine Tartus

Põhjamaade jõudluskontrolliorganisatsioonide esindajad kohtusid oktoobris Tartus. Esindatud oli Eesti, Soome, Norra, Taani ja Rootsi. Programm jaotati kolmele päevale ning lisaks tööalasele infovahetusele külastati ka farme – OÜ Aravete Agrot Järvamaal ning OÜ Soone Farmi Tartumaal. Farmid jätsid külalistele väga hea mulje.

Töökoosolekul arutati nii jõudluskontrolli igapäevaseid ja tehnilisi sõlm-punkte kui ka tulevikku puudutavaid teemasid. Eesti ja Rootsi jõudluskontroll on oma olemuselt suhteliselt sarnased. Soome tõuseb esile sellega, et neil on jõudluskontrolli kõrval tugev ja üldist tootmist toetav nõuandesüsteem, mida on Eestis ka kiidetud. Taani organisatsioon paistab silma, ja seda terves maailmas, väga hea tehnilise taseme poolest (sh teadmised). Taani jõudluskontrolli organisatsioon teeb aktiivselt koostööd paljude lüpsiseadmeid tootvate firmadega ja nende ettepanekutesse suhtutakse tootearenduses tõsiselt.

Töökoosolekul oli arutlusel ka üle maailma kiirelt populaarsust koguv teenus, mida Eestis pakume nime all Mastiit 12. Lisaks Eestile pakuvad piimatootjatele seda teenust ka Soome ja Taani. Rootsis käivad katsetused ja tänaseks on ilmselt teenus juba käivitatud. Norras ei ole teenuse juurutamist veel tõsisemalt arutatud. Soome ületab teenuse mahtude poolest enamikku riike, aga samas ei säilita proovitulemusi andmebaasis. Taanis on tänu riiklikule mastiiditõrjeprogrammile teenuse kasutamine reguleeritud juba seaduslikult. Nii näiteks ei tohi loomi müüa teise karja, kui karja ei ole mastiiditekitajate osas kontrollitud.

Seoses uute tehnoloogiate kasutusele-

võtuga on maailmas järjest enam tähelepanu all küsimus, et kas ja kellel on õigus karjaandmetega kaubitseda. Jõudluskontrolliorganisatsioonidel on olnud hea tava lepinguga reguleerida seda, et loomapidaja andmeid ei avaldata ilma tema nõusolekuta kellelegi. Sõltuvalt riigist ja selle traditsioonidest on andmete avaldamisel teadusasutustele erinevusi. Viimastel aastatel on aga internet ja infotehnoloogia jõudsalt arenenud ning seoses sellega on väga paljudel firmadel/organisatsioonidel ligipääs loomapidajate andmetele, mis suurendab võimalust, et karja andmeid kasutatakse loomapidaja teadmata ärilistel eesmärkidel. Ka sellel teemal teeb Taani juba ettevalmistusi ning Taani loomapidajatel soovitakse farmitehnoloogiat tarnivate firmadega lepingu sõlmimisel lisada sinna klausel, et andmete müük/levitamine on ilma loomapidaja nõusolekuta keelatud.

Sarnaseid Põhjamaade jõudluskontrolli-organisatsioonide töökoosolekuid peetakse üldjuhul üks kord aastas ning korraldamisõigus liigub riikide vahel rotatsiooni korras. Järgmine koosolek toimub 2011. a oktoobris Taanis.

Muhedat

Punase fooritule ajal tormab veoautojuhi juurde naiivitar ning koputab aknale. “Vabandage, teil pudeneb koormast pidevalt midagi tänavale!”

Veautojuht ainult ühmab midagi umbmäärast selle peale ja sõidab edasi. Järgmisel ristmikul jõuab naiivitar uuesti veoautole järele ja kordub sama pigem ühepoolne dialoog.

Kui veok järgmise punase tule all uuesti kinni peab, on hingeldav tüdruk taas platsis. Seekord ei jää veoautojuht enam ootama, mis piigal öelda on, vaid kerib akna alla ja teatab: “Kuule, kenake, ära mind rohkem jälita, see auto on liivapuistur!”

Tööjuubilarid

15. jaanuaril on **10.** tööjuubel Järva- ja Viljandimaa zootehnik **Saive Kasel.**

5. veebruaril on **10.** tööjuubel arvutivõrgu peaspetsialist **Andrei Tšepelevitšil.**

1. märtsil on **30.** tööjuubel Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja **Eha Mäetagal.**

Õnnitleme!



Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7746
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu

Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Maire Tamm	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 5332 4204	1. ja 3. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Viru 5a II korrus, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Saive Kase	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 524 0147	K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Maire Põhjala	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7886	E 9.30-15.30
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Maire Tamm	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 5332 4204	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4-317, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Käesolev number avab JKK Sõnumite kaheksanda aastakäigu. Sarnaselt varasematele aastatele teeme ka käesolevas aprilli numbris tagasisivaate möödunud aasta toodangunäitajatele. Loomulikult on igal tootjal oma eesmärgid ja soovid ja küllap igaüks on oma hinnangu möödunud aasta numbritele juba andnud. Toodangunumbrite trende kokku võttes võime nentida, et elame ilusal ajal – hoolimata aastast, on see siis ühe loomaliigi kasvatajatele raskem ja teistele kergem või vastupidi, – lähivad toodangunumbrid igal aastal suuremal või vähemal määral ikka paremaks. Samas nagu elus ikka, nii on ka aastakokkuvõtetes näitajaid, mis võiksid olla pisut paremad.

Minevikust olulisem on muidugi see, mis ootab meid sel aastal ja kaugemas tulevikus. Jõudluskontrolli Keskusest vaadatuna ootan huviga, kuidas leiavad kasutust erinevad uued võimalused, millega oleme juba alustanud või kohe-kohe alustamas nagu Mastiit 12, elektroonilised kõrvamärgid ja nende lugejad, pihuarvutid või DeLaval'i pakutav Herd Navigator, mille puhul ka JKKl on oma roll täita.

Toon esile ka kaks keskkonnasõbralikku ja innovaatilist piimatootjat:

Aatmaa AS, kes palus endale edaspidi trükiseid paberil enam mitte saata, sest kõik andmed ja trükised on ka Vissukese kaudu kergesti kättesaadavad.

Õnne Piimakarjatalu Osaühing, kes katsetas alates möödunud aasta lõpust kontroll-lüpsi tegemisel pihuarvutit ja selle võimalusi ning otsustas kontroll-lüpsi lihtsustamiseks selle investeeringu teha ning pihuarvuti soetada.



Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Kontroll-lüpsi teenus JKKlt

Kontroll-lüpsi tegemine on töömahukas ning nõuab teadmisi ning oskusi. Loomapidajad on tihti mures, kes kontroll-lüpsi teeb, kui kontroll-lüpsi tegija haigestub või lahkub töölt. Käesolevast aastast on loomaomanikel kontroll-lüpsi tegija puudumisel võimalik tellida kontroll-lüpsi tegema JKK piirkonna zootehnik.

Kontroll-lüpsi teenus on tasuline, tellija peab tasuma nii väljakutse kui töötundide eest. Väljakutse hind sõltub kontroll-lüpsi meetodist, kuna vastavalt meetodile on vaja piimakogus mõõta ning piimaproov võtta ühel, kahel või kolmel lüpsikorral. Väljakutse hind ei sõltu loomade arvust, küll aga sõltub hind sellest, kas kontroll-lüpsi teeb üks või kaks JKK inimest. Kui farmis tehakse tavapäraselt kontroll-lüpsi mitmekesi, peab abiline olema ka JKK zootehniku teostataval kontroll-lüpsil. Kui farmi poolt abilisi ei anta, tuleb JKKst kontroll-lüpsi tegema kaks inimest.

Töötunni hind sõltub lüpsi kellaaegadest ning arvestusse läheb nii kontroll-lüpsi tegemise aeg kui (vajadusel) sündmuste kogumiseks kuluv aeg.

Kontroll-lüpsi teenuse tellimiseks tuleb ühendust võtta oma piirkonna zootehnikuga ning kokku leppida sobiv kontroll-lüpsi aeg.

Uued märgistamistangid

Jõudluskontrolli Keskuse märgistamistangide sortiment laienes uute tangidega. Allflexi uued tangid erinevad teistest seni kasutusel olnutest selle poolest, et nõel, millele kinnitatakse kõrvamärgi ogaga osa, on liikuv. Kui loom rabeleb märgistamisel ja tõmbab pea eemale, liigub nõel sirgelt tangide otsa, moodustades 90kraadise nurga asemele sirge. Nii saab tangid looma kõrvast kergesti kätte ja looma kõrva rebenemise võimalus väheneb.

Loomapidaja tunneb uued tangid ära värvi järgi – Allflexi liikuva nõelaga tangid on rohelised. Liikuva nõelaga tangide hind on 40 eurot (sh käibemaks).



Uued EID-märkide lugejad

Lisaks elektroonilistele kõrvamärkidele pakub JKK loomapidajatele ka elektrooniliste kõrvamärkide lugejaid. Täna seni oleme pakkunud firma Allflex lugejaid, mis võimaldavad EID-märke lugeda ja loetud märgid kaabli või *bluetooth*-ühenduse abil arvutisse laadida. Hetkel katsetame ka firmade Agrident ja Datamars lugejaid. Agridenti lugejaid on meil kaht tüüpi: lihtsat tüüpi "*stick reader*" ehk analoog Allflexi lugejaga, mille tehnilised võimalused on sarnased. Agridenti teise lugeja kasutamine on piiratud ja seda on võimalik kasutada ainult integreerituna meie pakutavate pihuarvutitega Psion Workabout Pro. Kolmas lugeja, Datamarsi oma, koosneb kahest osast – lugejast ja antennist, kuid lugejat saab kasutada ka ilma antennita. Datamarsi lugeja erineb teistest selle poolest, et tegu on lihtsamat tüüpi pihuarvutiga ehk lugejat on võimalik eelnevalt programmeerida erinevate sündmuste kogumiseks. Näiteks loomade märgistamisel on võimalik määrata, millist informatsiooni ja millisel kujul registreerida. Samuti on võimalik määrata, millist infot ei küsita, aga vaikimisi salvestatakse (nt märgistamise kuupäev). Kui selline ettevalmistus on tehtud, siis looma märgistamisel ei ole vaja muud teha, kui vajalik info järjest registreerida ning kogutud info hiljem arvutisse laadida. Kui JKK jõuab testimisega järeltulele, et katsetatud lugejad võivad olla huvipakkuvad meie loomapidajatele, siis tutvustame neid lähemalt.

Mastiidiproovide tulemuste laboritevaheline võrdlus

Soome firma ThermoFisher Scientific tegi möödunud aasta detsembris võrdluskatsed laborite vahel, mis määravad piimaproovidest mastiiditekitajaid baktereid. Test saadeti 19 laborile üle maailma. Laboritele saadeti 5 piimaproovi, milles igaühes olid 1-2 peamist mastiidi-tekitajate bakterite tüve.

JKK analüüsides labori määratud piimaproovides tuvastati kõigis peamised mastiiditekitajate bakterite tüved. JKK labori saadetud tulemused loeti usaldusväärseteks ja test sooritatuks.



Emiste karjaspüsisus

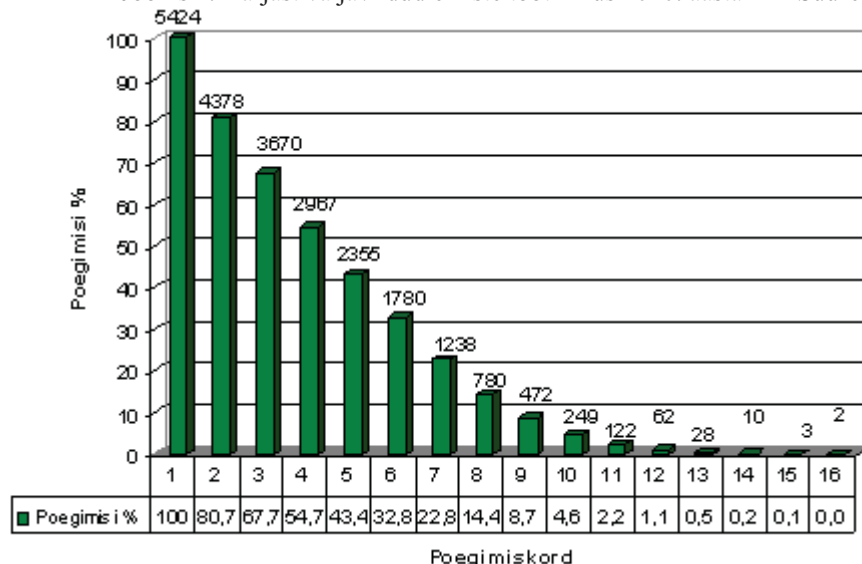
2010. aastal karjast väljaviidud emised olid poeginud keskmiselt 3,6 korda, mis on 0,1 pesakonda enam kui 2009. aastal. Emised püsisid kauem karjas. Aastatel 2004–2007 viidi emised karjast välja 1,7 kasutusaasta järgselt, 2008–2009. a pärast 1,8 kasutusaastat ning 2010. a pärast 1,9 kasutusaastat. 2001. aastal oli emiste keskmiseks kasutusajaks vaid 1,5 aastat. Emiste kasutusaeg algab esmase emendusest ja lõpeb emise prakeerimisega. Emiste karjaspüsisust mõjutab positiivselt eesti maatõugu (L) emiste eluea pikenemine ja pesakondade arv (tabel 1). Nii seemenduse kui võõrutuse järgselt karjast prakeerimise otsus langetati kõige varem LxYL ristandemiste puhul.

Tabel 1. Emiste kasutamise efektiivsus 2010. aastal

Tõug	Farme	Emised	Pesakond	Kasutusaastad	Võõrutusest väljaminekuni, p	Seemendusest väljaminekuni, p
LY	25	1198	3,9	1,9	8	71
YL	21	1692	3,6	1,8	6	65
L	25	1543	3,8	1,9	8	71
Y	26	1267	3,1	1,7	8	66
LxYL	13	56	3,8	1,9	5	60
YxLY	10	139	3,1	1,8	9	64
Kokku	35	6437	3,6	1,9	8	70

2010. aastal prakeeritud emistest ei jõudnud esimese poegimiseni 17,1%. Vähemalt korra poeginud emistest (n=5424) jõudis teise poegimiseni 80,7% (vt. joonis 1). Vähemalt kolm korda poegis 67,7% ja vähemalt kuus korda 32,8% emistest. Optimaalseks emise eluaja toodanguks peetakse kuut pesakonda, mil enamus emiseid saavutab viljakuse maksimumtaseme.

Joonis 1. Karjast väljaviidud emiste tootlikkus 2010. aastal

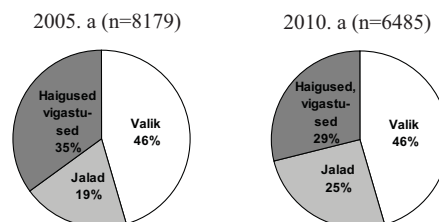


JSR Geneticsi teaduse ja geneetika direktori dr. Grant Wallingi artikli “Emiste viljakuse ja söömuse elueaandmed” (refereering Tõuloomakasvatases 1–11) katseandmete järgi poegis esmapoeginutest ka teist korda 93%, kolmandat 87%, neljandat 81%, viiendat korda 71% ja 60% emistest poegis kuuel korral. Võrreldes Eesti farmide andmeid Suurbritannia katseandmetega paistab silma, et Eesti sigadel on eelkõige probleeme teise ja kolmanda poegimiskorrani jõudmisega. Suurbritannia uurimus näitas, et emised, kes ei jõua kolmanda poegimiseni, ei too seakasvatajale tulu, sest nad ei teeni tehtud investeeringut tagasi. Vaatamata

asendatava emise maksumuse erinevusele, on ka Eesti seakasvataja sooviks tootlik, pikalt karjas püsiv ja viljakas emis.

Emised viiakse karjast välja peamiselt kas teadlikult – valikutingimustele mittevastavaks osutudes, või kasvataja tahtmisest sõltumatult – haiguste, vigastuste või jalgade probleemide tõttu. Võrreldes emiste prakeerimise põhjusi 2005. ja 2010. aastal näeme, et tahtliku prakeerimise osakaal 46% (registreeritud väljaminekupõhjudest) pole muutunud. 2010. aastal on sunnitud prakeerimise puhul suurenenud jalgade osakaal ja vähenenud tervislike põhjuste osa.

Joonis 2. Emiste väljamineku põhjused 2005. ja 2010. aastal



Aretusliku valiku tagajärjel emiste karjast väljaviimise põhjused ja suurusjärg on jäänud viie aasta jooksul samaks (46%). Aretusspetsialistid viivad emise põhikarjast välja kõige sagedamini mittetiinestumise, vanuse, suure ümberindluse, ebapiisava jõudluse ning imetamisomaduste tõttu. Jalavigastuste, -haiguste ning halvatuste tõttu prakeerimine on märgatavalt suurenenud (19%lt 25%ni). Kas põhjuseks on renoveeritud põrandate sobimatus või emiste nõrgemad jalad, pole teada. Järgnevalt on välja toodud tervislikust seisundist tingitud prakeerimise põhjuste grupis toimunud peamised muutused. Haiguse tõttu prakeeritute osakaal on 14%lt suurenenud 20%ni ning mitteindlemise põhjus on 20%lt vähenenud 19%ni. Suurenenud on aborti (10%lt 12%ni) tõttu prakeeritute hulk.

Vähenenud on nii vigastuste, õnnetuste (11%lt 7%ni) kui ka hukkumise (13%lt 3%ni) osakaal.

Väljamineku põhjuste märkimine on vabatahtlik ning mõningates farmides toimub põhjuste märkimine regulaarselt, teistes aga on see pigem juhuslikku laadi. Sektordiagrammidel (joonis 2) välja toodud väljamineku põhjuste osatähtsusi võrreldes võib väita, et järjest enam emiseid tuleb prakeerida jalgade tõttu ning järjest vähem emiseid prakeeritakse tervislike põhjustel.

Sõltumata emiste väljamineku põhjustest, tuleb karja uuendada. Karjauuendusprotsendina väljendatakse nooremiste suhet karja emiste üldarvu fikseeritud kuupäeval (näiteks 31.12 seisuga).

$$\text{Karjauuendus\%} = \frac{\text{nooremised}}{\text{nooremised} + \text{vanaemised}} \times 100$$

2009. ja 2010. aastalõpu seisuga oli Eesti farmides keskmine karjauuendus vastavalt 19,9 % (mediaan 19,1%) ja 16,2% (mediaan 15,5%). Reeglina on karjades erinevatel perioodidel keskmiselt 15–20% nooremiseid.

Selleks, et arvutada aasta jooksul toimunud karja koosseisu muutustest tingitud *kulutuste määra*, saab kasutada söötmispäevade arvestust. “Karjauuendust” võib vaadelda ka kui prakeeritud emiste söötmispäevade osakaalu karja nooremiste ja vanaemiste söötmispäevadest.

$$\text{Väljaviidud emiste söötmispäevi\%} = \frac{\text{väljaviidud emiste söötmispäevad}}{\text{nooremiste} + \text{vanaemiste söötmispäevad}} \times 100$$

2009. ja 2010. aastal moodustasid karjast välja viidud emiste söötmispäevad vastavalt 24,1% ja 21% (mediaan 20%). Seega

20–25% söötmispäevadest olid karjas emised, kelle asemele tuli karja võtta uued emised.

Selleks, et emised püsiks karjas optimaalse aja (6 pesakonda) ning karjauuenduse põhjuseks oleks valik, mitte emise kehvad jalad või haigused, tuleks tähelepanu pöörata senisest enam noorloomade kasvatusele ning haiguste ennetamisele. Emised ei jõua teise ega kolmanda poegimiseni jalgade ja tervise probleemide tõttu. Emiste karjaspüsivus on aasta aastalt paranenud ning loodetavasti see trend jätkub ka tulevikus tarkade valikute tulemusena.

Liia Taaler
biomeetria sektori peaspetsialist

Emiste kunstliku seemenduse tulemused 2010. aastal

Emiste kunstlikuks seemendamiseks kasutatakse Eesti farmides erineva päritoluga spermat: a) ETSAÜ imporditud; b) ETSAÜ seemendusjaamast ostetud; c) loomaomaniku farmis asuva kuldi sperma. ETSAÜ seemendusjaama kultide ja imporditud sperma kasutamist vaadeldakse koos, sest need spermadoosid pärinevad firmadest, kellel on sperma müügiks ametlik luba. Omaniku karjas asuvate kultide sperma kasutamist vaadeldakse eraldi, sest sellist spermat võib kasutada ainult karjasiseselt.

2010. a kõikidest kunstlikest seemendustest moodustas farmides kasutatud ETSAÜ seemendusjaama kultide ja imporditud sperma 68%. Kunstlike seemenduste hulka arvestatakse ka emakasisesed seemendused. 32% kunstlikke seemendusi tehti spermaga, mis ei olnud ETSAÜ seemendusjaama päritolu.

Järgnevalt on välja toodud tootmisnäitajate võrdlus erinevate seemendusmeetodite ja erinevat päritolu sperma kasutamisel (tabel 1). Kunstlikult seemendatud emiste keskmised tootmisnäitajad on paremad. Loomuliku paarituse puhul on esmapoegimisvanus suurem (374 vrs 367 päeva) kui kunstliku seemenduse korral, mis võib olla indikaatoriks, et loomulikult paaritatakse enam probleemseid emiseid. Loomulikult paaritatud emiste probleemsus kajastub ka suuremas surnultsündide arvus ning imikpörsaste hukkumises (16,4% vrs 12,4%). Paaritatud emiste efektiivsus oli väiksem, nii imetamis- kui vabaperiood oli neil emistel pikem.

Tabel 1. Tootmisnäitajad 2010. aastal

Näitajad	Seemendusmeetod		Sperma päritolu	
	loomulik paaritus	kunstlik seemendus	ETSAÜ seemendusjaam, import-sperma	omakarja kuldi sperma
Sündinud põrsaid kokku/ psk	12,2	12,1	12,2	11,9
Elusalt sündinud põrsaid/ psk	11,3	11,4	11,4	11,2
Nooremised elusalt sündi/ psk	10,6	10,5	10,5	10,4
Vanaemised elusalt sündi/ psk	11,6	11,6	11,5	11,4
Surnult sündinud põrsaid/ psk	0,9	0,8	0,8	0,7
Vanus esmapoegimisel, p	374	367	371	359
Võõrutatud põrsaid/ psk	9,3	9,8	9,8	9,7
Imikpörsaste kaod %	16,4	12,4	12,7	12,0
Imetamisperiood, p	31,5	28,5	28,8	27,9
Vabaperioodi, p	8,5	5,9	5,8	5,9

Võrreldes tootmisnäitajaid kasutatava sperma päritolu järgi, eristuvad positiivselt ETSAÜ pakutava spermaga seemendatud emiste tootmistulemused omakarja kultide

spermaga seemendatud emiste tulemustest.

Analüüsis ei kajastu seemendused, mille puhul on Possus jäetud seemendusandmeid sisestades märkimata seemendusmeetod ja kultide rakendus.

Liia Taaler

Sigade arv 1. detsembril Jõudluskontrolli Keskuse andmebaasis ja Possus

Eesti Tõusigade Aretusühistu (ETSAÜ) saab taotleda riigipoolset aretustoetust JKK andmebaasis olevate sigade arvu alusel. Kontrollkuupäevaks on 1.detsembril tõuraamatus ja aretusregistris olevate loomade arv tõugude kaupa ning jõudluskontrollis olevate aktiivsete sigade arv farmide kaupa. Arvesse lähevad emikud, nooremised, vanaemised ja kuldid ning vastavad arvud väljastatakse ETSAÜle pärast andmete laekumist kõikidest farmidest. Nende numbrite alusel kontrollib VTA aretustoetuste kasutamist ETSAÜs ja ka farmides. Seetõttu on oluline teada, millest võivad olla tingitud erinevused andmebaasi ja Possu programmi vahel. Kõige rohkem tekitab segadust nuumaemiste grupp, mida Possu programm kajastab, andmebaas aga mitte. Lihtne on nendes farmides, kus prakeeritud põhikarja emised realiseeritakse kuldina, emikuna, noor- või vanaemisena ehk ei kasutata põhikarja sigade kandmist nuumagruppi. Andmete võrdlemiseks Possuga sobivad mitmed trükised (aktiivsete loomade seis antud kuupäeval, põhikarja koosseisu muutumine, käive). Korrektsete andmete puhul peab sigade arv eelpool nimetatud trükistel olema ühesugune. Keerulisem on võrdlemine juhul, kui prakeeritud põhikarja loomad kantakse nuumagruppi. Sellisel juhul on sigade arvud eelnimetatud trükistel erinevad. See tuleneb sellest, et trükis “Põhikarja koosseisu muutumine”, nagu nimigi ütleb, peegeldab sigade arvusid ilma nuumaemiste ja kultideta, “Aktiivsete loomade seis antud kuupäeval” aga sisaldab ka nuumaemiseid. Ka käibe aruandes on nuumaemised eraldi grupis. Kui selgub, et ETSAÜle esitatud arvud ei ühti Possu trükistega, on kasulik JKKsse helistada (telefon 738 7765) selgitamaks ebakõla põhjus.

Kohustuse meeldetuletus

Tuletame meelde, et seakasvataval on kohustus igal aastal 15. maiks esitada PRIA-le 1. mail karjas olnud sigade arv. Selline nõue tuleneb põllumajandusministri määrusest nr 128, mis on vastu võetud 21.12.2009. Määrus kannab nime “Identifitseerimisele kuuluvate põllumajandusloomade liikide loetelu, põllumajandusloomade identifitseerimise ning nende kohta andmete registreerimise viisid ja kord, registreerimistunnistuse väljastamise kord ja veisepassi vorm ning põllumajandusloomade arvestuse pidamise kord”. Nimetatud määruse § 7 ütleb seakasvatajast loomapidajale järgmist: loomapidaja esitab töötlejale (PRIA-le) korra aastas teatise tema peetavate sigade kohta 1. mai seisuga sama aasta 15. maiks. Nimetatud teatises märgitakse ehitise registreerimise number ning sigade puhul ehitiste kaupa põrsaste, võõrdpörsaste, nuumsigade, nooremiste, emiste ja kultide arv. Teatise näidisvormid avalikustatakse PRIA veebilehel.

Lõpetatud toodangukirjete analüüs

Viimasel ajal on sageli küsitud, kuidas Possu programmis mõtestada lahti trükist “Lõpetatud toodangukirjete analüüs”. See analüüs ei sobi ülevaate saamiseks jooksvast kuust või lähiminekiku sündmustest, vaid on mõeldud trendide jälgimiseks pikema perioodi jooksul. Täpsemalt saab sellest lugeda JKK kodulehelt aadressil <http://www.jkkeskus.ee/pp/> (vt 10.11.2006).

Tunnustus Mart Uba tööle

JKK biomeetria sektori juhataja Mart Uba pälvis Põllumajandusministeeriumi sinise teenetemärgi kui piimaveiste geneetilise hindamise ideoloog Eesti Vabariigis. Tema töö on piimaveiste geneetilise hindamise süsteemi kujundamine ja arendamine rahvusvaheliselt tunnustatud tasemele. Lisaks piimaveiste geneetilise hindamise süsteemile on Mart Uba käivitanud Eestis lammaste geneetilise hindamise.

Sinise teenetemärgi laureaadiks saab ministeeriumi ja selle valitsemisala riigiasutuse teenistuja silmapaistvalt hea teenistuskohustuste täitmise eest.

Uued infomaterjalid

JKK valmistas oma klientidele 2 infotrukist. Infovihik "Põllumajandusloomade märgistamine 2011" saadetakse kõigile esmaste ja asenduskõrvarmärkide ostjatele ja tellijatele koos kõrvarmärkidega.

Sigimiskalendrid, nii veiste kui sigade omad, said jõudluskontrolli kliendid koos märtsikuu trükistega.

Veiste sigimiskalendrit ja kõrvarmärkide infovihikut saab ka piirkondlikelt zootehnikutelt. Nende trükiste väljaandmist toetas Eesti Maaelu Arengukava.

Varakevad - õppimise aeg

Lisaks tavapärastele ühistele infopäevadele ETKÜga, korraldas JKK märtsis Jänedal koolituse keskmise suurusega karja pidajatele. Keskenduti karja- ja terviseandmete kasutamisele. Kahepäevase koolituse käigus jagasid oma kogemusi ja teadmisi nii loomapidajad, EMÜ teadlased kui JKK töötajad.

Aprilli alguses tegi JKK infopäeva suurkarjade loomakasvatuse- ja farmi-juhtidele. Infopäeval "Kuidas pikendada looma karjas püsimist" esinesid EMÜ teadlased ja JKK inimesed.

Koolitusi toetas Maaelu Arengukava.

Uus kevad - uus teenus

Aprillis on meie klientidel võimalik tellida abikäsi JKKst. Uue teenuse eesmärk on hinnata tootjate meelsust JKK teenuste suhtes ja ka aidata tootjaid igapäevatoos. Kuna enamusel meist puudub laudas töötamise praktiline kogemus, pakume esimesel aastal oma abi neis valdkondades, mida me tunneme.

Andmetöötluse osakonda saab kasutada loomade näo järgi tuvastamisel nt kontroll-lüpsil, loomadele nimede panekul ning laktatsiooni lõpetanud loomade toodangute ennustamisel pimemeetodil.

IT-osakonna teemaks on telerite digibokside häälestamine kontorites ja töötajate kodudes ning piimamõõturite tehaseadete taastamine kontroll-lüpsil pärast iga lehma lüpsi lõppu.

Piimalabori spetsialistidelt saab abi piimaproovide organoleptilisel hindamisel kontroll-lüpsil ja mastiiditekitajate jälitamisel farmi territooriumil.

Väliteenistus on meelsasti nõus jalutama lehmi laudast välja ning tagasi, mis annab paljudele võimaluse taotleda karjatamistoetust, ja õpetama kontroll-lüpsil arvutimängude pihuarvuti versioone. Seakasvatuse sektor soovib, et ainuke, kes kontroll-lüpsi läbiviimist segama ei tule ja teeb ära nende JKK inimeste töö, kes parasjagu "objektile" viibivad.

Üldosakonna katta jäävad lehmade ja sigade PR-valdkond ning tuleohutus kontroll-lüpsil. Ja loomulikult on ka JKK juhtkond valmis appi tulema, sest just nende pädev nõuanne meie töötajatele tagab uue teenuse maksimaalse efektiivsuse.

JKK töötaja saate oma ettevõttesse tellida, kui saadate vabas vormis põhjenduse aadressile segaja@jkkkeskus.ee.

Valga kontor 2. korrusel

Valgamaa piirkondlik zootehnik teenindab kliente endisel aadressil (Aia 17), kuid korrus kõrgemal - II korrus, tuba 202.

Tööjuubilarid

24. aprillil on **5.** tööjuubel IT osakonna tehnilise teeninduse sektori juhataja **Indrek Kanepil**.

24. mail on **35.** tööjuubel labori analüütik-seadmete hooldaja ja piimameetrite testija **Oles Hagelil**.

1. juunil on **30.** tööjuubel kontroll-labori analüütik **Veera Püttseppal**.



Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvarmärkide müük	738 7762
Järvamaa klienteennindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienteennindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienteennindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienteennindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienteennindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7746
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Maire Tamm	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 5332 4204	1. ja 3. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Viru 5a II korrus, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Saive Kase	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 524 0147	K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Maire Põhjala	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7886	E 9.30-15.30
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Maire Tamm	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 5332 4204	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17-202, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4-317, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Kui aasta esimese JKK Sõnumite eessõnas oli juttu muudatustest, mis puudutasid Eestit tervikuna (euro tulek ja lähenevad valimised), siis tänaseks päevaks on ka meie aretusorganisatsioonid muutuste tuules. Eesti Lihaveisekasvatavate Seltsi kauaaegne juhatuse esimees Leino Vessart andis ameti üle ning seltsi juhatuse valis uueks esimeheks Aldo Vaani. Aldo Vaan on oma mitmekülsuse tõttu teada-tuntud tegija ka hobusekasvatavate ja mesinike seas. Soovin Jõudluskontrolli Keskuse poolt uuele juhile jõudu ja edu tema ettevõtmistes!

Muutuste tuuled ei ole ka Jõudluskontrolli Keskust ennast jätnud puutumatuks. Taas kord räägitakse Jõudluskontrolli Keskuse erastamisest. Hetkel ei ole veel ühtegi otsust langetatud, aga üldisem arusaam on, et arutellu peavad olema kaasatud aretusorganisatsioonid.

Muudatustest ei ole pääsenud ka käesolev JKK Sõnumite number, mille vahelt leiavad piimakarjakasvatavad värvilise lisalehe, kus oleme kirjeldanud erinevaid mastiiditekitajaid. Lisalehe mõte tekkis sellest, et Mastiit 12 populaarsuse suurenedes saame järjest enam telefonikõnesid, kus helistajad tunnevad huvi erinevate haigustekitajate päritolu vastu ning tahavad soovitusi edaspidiseks tegevuseks.

Hoolimata muudatustest on ka traditsioonid olulised. Esimesed lehmanäitused on juba möödunud ning Jõudluskontrolli Keskus jätkab Vissi üritustel esmaspoeginute klassi võitjate autasustamist. Önnitleme kõiki võitjaid!



Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Kõik trükised Vissukeses

Alates maikuust on kõik paberile trükitud perioodilised jõudluskontrolli trükised loomapidajale nähtavad ka Vissukeses. Pärast andmete töötlemist JKKs prinditakse trükised ja postitatakse. Samal ajal salvestatakse trükised JKK serverile. Lisateenuste trükistest näeb loomapidaja ka Vissukeses vaid neid, mis on tellitud. Salvestatud trükised on Vissukeses nähtavad kolm kuud. Trükised on kättesaadavad: Vissuke – Raportid – Postituse koopiad. Koondaruanne ja Karjade võrdlus on endiselt Vissuke – Raportid – Ekstra tellitud. Kui keegi soovib trükiseid pikemalt säilitada, peab ta need Vissukesest välja trükkima või salvestama oma arvutisse.

Muudatus sai tehtud eelkõige klientide soove arvestades. Mitmed kliendid on öelnud, et meelsamini vaataksid nad andmeid ekraanilt kui paberilt. Nüüd on soovijatel võimalus pabertrükistest loobuda.

Laboris uus analüsaator

Juunis alustas laboris tööd uus piimaanalüsaator CombiFoss FT+ ja vanematele analüsaatoritele installeeriti uus tarkvara Foss Integrator. Nüüd on võimalus osta analüsaatoritele litsentsid piimast ketokehade (atsetoon ja β -hüdroksüvõihape) ja rasvhapete määramiseks.

Ketokehade määramine võimaldab õigeaegselt avastada subkliinilist ketoosi (energia ainevahetushaigus). Sellega saab vältida piimatoodangu ja reproduktsioonijõudluse langust suure tootlikkusega karjades. Hetkel teeme koostöös Maaülikooliga ketokehade määramise katsetusi ja võrdluskatseid. Kui tulemused osutuvad positiivseks, siis kaalume tulevikus vastava lisavõimaluse soetamist ning teenuse pakkumist laialdasemalt.

Piimaproovides oleks võimalik määrata ka küllastumata- ja küllastunud rasvhappeid, samuti polü- ja monoküllastunud rasvhappeid. Nende tulemuste alusel on farmis võimalik kohandada söötmist suurendamaks küllastumata rasva osa piimas. Rasvhapete määramist teenusena pakume tõenäoliselt kaugemas tulevikus.

Uus EID-märkide lugeja

JKK katsetas Datamarsi lugejat GES3S ja otsustas selle oma tootevalikusse lisada. Lugeja erineb teistest seepoolest, et tegu on lihtsamat tüüpi pihuarvutiga, mida on võimalik eelnevalt programmeerida erinevate sündmuste kogumiseks ja info edastamiseks vastavalt soovitud formaadile. Datamarsi lugejaga ei saa töötada online-ühenduses andmebaasiga, vaid failid andmetega tuleb üles ja alla laadida. Esmajärjekorras oleme lahendanud piimaveiste sündmuste esitamise. Lugeja abil saab registreerida lehmade kinnijätku ja väljamineku, emasloomade tiinuse kontrolli ja paaritamise andmed, ning loomade kaalumise andmed. Lugejast saab vaadata ka mõningaid loomade andmeid, mis on eelnevalt sinna laaditud (üleslaaditav infomaht on väga piiratud).

Lugeja on mõeldud eelkõige looma kiireks identifitseerimiseks elektrooniliste märkide lugemise abil ning vajalike sündmuste sisestamiseks. Seetõttu on seade eelkõige karjadele, kes kasutavad elektroonilisi kõrvamärke. Sündmuste loetelu, mida saaks antud lugejaga esitada, kindlasti laieneb edaspidi ning eeldatavasti on seda võimalik tulevikus kasutada ka lihavediste omanikel.

JKK kasutab järelkontrollil ribakoodiga proovipudelit

Loomapidajad, kelle karjades on viimastel kuudel tehtud järelkontroll-lüpsi, on märganud, et zootehnikud kasutavad järelkontrollil pihuarvutit ja kasutatavad proovipudelid erinevad tavapärastest – nende kaas on pudeli küljes ja kaanele on kleebitud ribakood. Uus tehnoloogia võimaldab järelkontrolli teha pabervorme kasutamata ja väiksema töökuluga.

Järelkontrolli tegemisel salvestatakse iga looma andmete juurde kohe proovipudeli number. Nii võib pudelid kasti paigutada suvalises järjekorras. Proovi analüüsimisel loeb analüsaatori ribakoodilugeja proovipudeli numbrit ning andmetöötlusel ühendatakse piimaproovi tulemused lehma andmetega.

Sarnast tehnoloogiat loodame tulevikus ühe võimalusena kasutada ka kontrollilüpsil. Puuduseks on vaid kasutatavate töövahendite küllalt kõrge hind.



Maaelu Arengu Euroopa
Põllumajandusfond:
Euroopa investeringud
maapiirkondadesse

Imikpörsaste osa käibes - raskeim ja segaseim koht Possus

Käibe aruanne on ülesehituselt üks keerulisemaid trükiseid Possu programmis. Aruande koostamiseks kogutakse eelnevalt vajalikke andmeid mitmetesse erinevatesse programmisistesse abitabelitesse ning käivitatakse need spetsiaalsete funktsioonidega. Vigaseid kirjeid, kus sisestatud andmed ei ole korrektsed, abitabelitesse ei kanta, see aga mõjutab omakorda käibearuande korrektsust. Näiteks põhikarja sigade arv käibes on seotud sea rakendusega – kui rakendus on sisestamata, siis seda siga käibes ei lisata. Siin peab teadma, et ostetud sigadele määrab uus omanik ise kasutuseesmärgi ja peab selle ka Possusse sisestama. Põhikarja või nuumsigade grupiga on käibes vähe probleeme, aga keeruline on käibe koostamine imikpörsaste grupile, peamiseks põhjuseks ebatäpne emistevaheline pörsaste ümberpaigutamine. Ebakõla võib esineda perioodi alguse imikpörsaste arvus, perioodis sündinud, hukkunud või võõrutatud pörsaste arvus. Kui ebakõla ilmneb perioodi alguses, kandub see üle ka perioodi lõppu ning tavaliselt on tegemist parandamata jäänud pesakonna andmetega, kus võõrutatud pörsaste arv ei klapi sündinud pörsaste arvuga, k.a ka väljaläinud emiste parandamata pesakonna andmed. Algseisu klappima saamiseks on kaks võimalust: parandada kõik andmed alates jõudlusandmete kogumisest personaalarvuti programmiga (db-Planeri kasutamise algusest, sest Possusse võeti andmed elektrooniliselt üle) või klappitada vaadeldava perioodi lõpuseis perioodis sündinud, võõrutatud või hukkunud pörsastega. Ebatäpsusi, mille põhjustajaks on olnud eelkõige ebakorrektned pörsaste ümberpaigutamine, on olnud ka perioodis sündinud, hukkunud ja võõrutatud ehk teise rühma viidud pörsaste arvudes. Ebatäpselt sisestatud andmetele viitab imikpörsaste arvu erinevus käibes võrreldes arvuga lihtsama ülesehitusega trükistes. Sündinud pörsaste arvu perioodis on võimalik Possus leida mitmetelt trükistelt (sünniakt perioodis toimunud poegimiste kohta, sündmused perioodis, pesakonna andmed perioodis, pesakonnad 2, käive) ja see peab kõikides olema ühesugune. Ka võõrutatud pörsaste arv peab olema identne mitmel trükisel (sündmused perioodis, pesakonna andmed perioodis, käive). Hukkunud imikpörsaste arv käibes, imikpörsaste hukuaktis ja sündmustes perioodi kaupa (vt imikpörsaste kadude arv kuupäeva järgi) kuvandub korrektselt ainult juhul, kui need on sisestatud koos kuupäevaga. Kui käibes kajastuv sündinud ja/või võõrutatud pörsaste arv erineb trükistel ja laudas loetud arvust, siis tuleb andmed algdokumentide järgi üle kontrollida.

Pörsaste ümberpaigutamise või ammpesakonna pörsastega tekib vigu mitmetel põhjustel: algdokumendil ei ole ümberpaigutus korrektselt kirjas, ei panda tähele, et ümberpaigutus ühe emise juures salvestub automaatselt teise emise juures ja sisestatakse topelt, ümberpaigutus tehakse teisele emisele, kelle poegimine ei ole veel sisestatud. Sellisel juhul paigutatakse pörsas loodetava poegimise või ammpesakonnaga emisele ning visuaalselt sea aknas vaadatuna jääb ümberpaigutuse kirje enne poegimiskirjet, sest programm salvestab andmeid sisestamise kronoloogilises järjekorras, sellest tekib ebakõla andmete paigutamisega abitabelisse, sest sinna paigutamisel on oluline kontrollifunktsioon poegimise või ammpesakonna loomise kuupäeval. Tähtis on ka täpsus andmete parandamisel, mil peab alati kasutama

Värskenda nuppu ja jälgima kohe ka ümberpaigutusega seotud teiste emiste pesakonna andmeid. Andmete parandamine ei tekita vigu, kui tagapool olevad kirjed kustutada ja seejärel uuesti sisestada. Vahepealsete sündmuste (seemendamine, poegimine, võõrutamine) kustutamine rikub toodangukirjete järjekorra ära ja seale tekib trükistel, nt seemendatud emiste nimekirjas mitu erinevat rida erineva seemendamisajaga. Toodangukirjete järjekord on hästi nähtav sea aknas **Ülevaate** lehel. Kui selline olukord on tekkinud, siis on vaja kõik sündmused tagantpoolt kuni probleemse kirjeni (k.a) kustutada ja uuesti sisestada. Sündmuste vahepealne kustutamine on küll programmi poolt keelatud, aga kuidagi on selliseid olukordi siiski tekkinud.

Korrektned käibe saamiseks on soovitatav võõrutusvead võimalikult kiiresti parandada. Enamlevinud võõrutusvead on Possus **Probleemide** trükisel, aga mõningate kohta edastab Vaike Konga veateated elektronkirjaga. Teadma peab, et vigade parandamine minevikust mõjutab kohe ka Possu käivet minevikus, mis tähendab seda, et varem prinditud käive ei ole pärast andmete parandamist enam identne Possus olevaga.

Eriti tähelepanelik peab olema imikpörsaste ümberpaigutuse parandamisel, mil ei tohi unustada **Värskenda** nupu kasutamist. Kui seda ei tehta, ei salvestu parandus ümberpaigutusega seotud teise või teiste emiste juures. Parandusi on soovituslik teha sea aknas, jälgides sündmuste lehel salvestunud ja sisestamisvormis olevaid andmeid **kõikide sündmusega seotud emiste** juures. Järgneval vaatel on näha, et emise 9221 sisestamisvormis ei ole ümberpaigutust emiselt 9384, mis viitab ümberpaigutusega seotud kahe emise 9221 ja 9384 võõrutusandmete ülekontrollimise vajadusele. Kui sisestamisvormis on mõne emise ümberpaigutus puudu võrreldes sündmuste lehel olevaga, siis tulebki ebakõla otsida selle emise andmetest. Ebakõla, kus ümberpaigutuse Vaade 1

Sea aken

Sea nr: 9221 Otsi 9221-09 seemendatud Uus siga

64747-9221-09 01.08.09 04.03.10 13.01.11 - 154p

9221 L KU võõr. 2psk

Põhiinfo Sugupuu Ülevaade Sündmused Asukoht:

Kõik sündmused (20) Värskenda Lisa uus sündmus

Datum	Sündmus	Andmed
24.09.10	Tiinuskontroll	+ positiivne
16.12.10	Poegimine	elus: 14, surnud: 0
18.12.10	Kadu	Surnuks muljutud (1)
22.12.10	Kadu	Surnuks muljutud (1)
05.01.11	Pörs. ümberp.	+1 <- 9384
13.01.11	Võõrutus	Päid: 12, mass: 81

Võõr. kp. Imet.p. Võõrut. arv emisp kultp kokku Mass (kg) kokku keskm Psk indeks Uus asukoht Psk. päevi nr

Võõr. kp.	Imet.p.	Võõrut. arv emisp kultp kokku	Mass (kg) kokku keskm	Psk indeks	Uus asukoht	Psk. päevi nr
13.01.2011	28	12	81	6,8		142

Kaod: 2 arv. põhjus, kp, mass

Kaod	arv.	põhjus	kp	mass
1	1	Surnuks muljutud	18.12	1,5
1	1	Surnuks muljutud	22.12	1,5

UP: arv. teine emis, kp

Anomaallad arv. anomaalia

Võõrutuse kommentaar Märkused Emise põhikommentaar

Salvesta Loobu

parandus on ainult ühe emise juures salvestunud, mõjutab vaadeldava perioodi käivet ning kandub ka emise järgmistesse toodangukirjetesse edasi, tekitades emise uue poegimise kuul käibes samasuguse vea.

Praktikas on segadust tekitanud imikpõrsa ja võõrutatud põrsa mõiste sellise tootmise spetsiifika juures, kus võõrutamisel põrsad eraldatakse emisest, emis aetakse seemenduslauda, põrsad jäetakse poegimislauda. Arvatakse, et need põrsad on imikpõrsaste grupis, aga Possus on võõrutamine toimunud, emise staatus on võõrutatud emis, seega ka põrsad ei ole enam imikpõrsaste grupis. Ka need üksikud põrsad, kes on ilma emata poegimislaudas nn järelkasvamisel, tuleb lugeda võõrdpõrsaste grupiks. Seda on vajalik teada mõistmaks Possus käibe koostamise põhimõtteid ja arvestada seda sigade lugemisel laudas.

Sisestamisvigade vältimiseks on soovitus sisestada andmeid Possusse loogiliselt – põrsaid saab paigutada selle emise juurde, kes on poeginud. Praktiline elu laudas on loogiline, sest põrsaid ei saagi paigutada tiinele emisele, aga andmete sisestamisel Possusse võib tekkida olukord, kus teisel emisel on ümberpaigutuse sisestamise hetkel poegimisaeg veel sisestamata. **Soovitus** kõigile: tagamaks loogilisust on kasulik sisestada algul kõikide emiste poegimised ning alles siis hakata sisestama ümberpaigutusi. Vigu tekib tunduvalt vähem, sest sellega antakse Possu programmile võimalus loogilisuse põhjal andmeid kontrollida ning käive saab õigeks ka imikpõrsaste grupis. Nähes db-Planeris võõrutusandmetesse tekkivaid vigu, oli algselt Possu programmis range kontroll, mis keelas põrsaste ümberpaigutamise emisele, kelle poegimise kuupäev oli sisestamata, aga vastu tulles seakasvatajate soovidele muuta sisestamine mugavamaks, võeti see kontroll maha ning sellega langes vastutus andmete sisestajale.

Probleemide ja küsimuste tekkimisel on alati võimalus helistada ja koos leiame igale küsimusele lahenduse. Jõudluskontroll lihtsalt on üks täpne asi, sest täpsuseta ei saa ka õigeid andmeid otsuste langetamiseks.

Külli Kersten
sigade jõudluskontrolli sektori juhataja

Elektroonilised kõrvamärgid kasutusel ka emistel

Väga paljudes seafarmides on viimastel aastatel uuendatud tootmiskomplekse ja sisustatud need kaasaegsete tehnoloogiliste lahendusega. Kaavere Agro OÜ on üks esimesi, kes valis tiinete emiste automatiseeritud söötmissüsteemiks söötmise nn robotiga. Sellise söötmissüsteemi kogu tegevus põhineb looma täpsel identifitseerimisel elektroonilise kõrvamärgi abil, mis võimaldab sigu sööta sea tiinusele vastava söödakogusega. Üks söötmisrobot suudab sööta 70 emist. Suureks plussiks on sööda kokkuhoid, sest korraga etteantavad söödakogused on väikesed. Inimese ülesandeks on noorte sigade sööma õpetamine, ümberindlejate avastamine ja sigade tervisliku seisundi jälgimine. Järgneval pildil on mõned vaated süsteemist. Esimesel pildil on arvutiekraan, millelt on võimalik jälgida sigade söömist, neile ettenähtud söödakoguseid päevas, kui palju sellest on söödud ja palju veel süüa. Ka sigade kohta, kes päeva jooksul ei ole söömas käinud, saab arvutist

ülevaate. Teisel pildil on elektrooniliste kõrvamärkide lugeja. Kolmandal pildil on nn käsijaam, mis ühendatakse roboti külge sigade harjutamisel automaatsööjtuga. Kahe harjutamiskorraga on emisel robotis söömine selge. Viimasel pildil on söötmisrobot.



tekst ja fotod Külli Kersten
pilditöötlus Kerly Saarna

Possu programm ja Windows 7

Viimasel ajal on mitmetes farmides toimunud arvutite väljavahetamine uute vastu, millesse on ostmisel installeeritud Windows 7 – Microsoft Windows'i uusim personaalarvutites kasutatav operatsioonisüsteem, mis juhib arvutisüsteemi tööd ja teenindab erinevaid rakendusprogramme, k.a Possu programmi. Eranditult igas arvutit vahetanud farmis on olnud Possu programmi installeerimise ja selle tööle saamisega probleeme. Mida oleks probleemide vältimiseks kasulik teada? Windows 7-l on kuus erinevat versiooni, millest tavakasutajatele pakutakse enamasti Home Premiumit, harvem Professionali või Ultimate'i. Millist versiooni valida? Possu programmi normaalseks toimimiseks soovime valida Professional-versioon, sest see võimaldab vajadusel valida tööks Possuga Windows XP operatsioonisüsteemiga ühilduva töörežiimi. Home Premiumis selline võimalus puudub ning Possu programm ei pruugi probleemivabalt toimida. Professional on Home Premiumist ainult natuke kallim (ca 25 €). Windows Ultimate on juba tunduvalt kallim versioon ja Possu programmi kasutamisel ei anna ta kasutajale rohkem eeliseid.

Lisaks Possu installeerimise probleemidele on mõnes farmis tegemist olnud ka kuupäeva formaadi muutmise, mis tähendab seda, et vaatamata arvutis olevatele seadetele on Possu sisestamisvormides ja trükiste parameetrites kasutusel vale kuupäeva formaat (kuu, kuupäev, aasta). Vale formaat on ka põhjuseks, miks osa trükiseid ei avane. Ka on ilmnunud nüansse mõnda liiki vigade parandamisega (nt tõug). Kui kellelgi peaks tekkima vajadus installeerida Possu programm uude arvutisse, saate eelnevalt kasulikke näpunäiteid helistades JKKsse tel 738 7765. Jätkuvalt on soovituslik saata võimalikult sageli andmed Possust JKKsse – see päästab teid üleliigsest tööst, sest varukoopiaga saab Possu andmebaasi uues arvutis taastada. Varukoopiate hoidmise eest JKK serveril lisatasu ei küsita.

Külli Kersten

Allflex - üks maailma suuremaid kõrvamärkide tootjaid

JKK esindajad külastasid mais Allflexi tehast, kust pärinevad ka kõik Eestis kasutatavad kõrvamärgid. Allflex on loomade identifitseerimisvahendeid tootvatest firmadest maailma tuntuimaid ja suuremaid. Firma peakontor ning kõige olulisem tootmisüksus asub Prantsusmaa väikelinnas Vitres. Vitre tehase on nn täistsükkliline tehase, kus toimub kõrvamärkide tootmine, trükkimine ning klientidele saatmine. Peale tavamärkide toodetakse Vitres ka elektroonilisi kõrvamärke, lihasesse paigaldatavaid kiipe ning elektrooniliste kõrvamärkide ning kiipide lugejaid. Lisaks asuvad Allflexi tootmisüksused veel Brasiilias ja Hiinas, kuid Vitre tehases toodetud märke võib leida kõikjal maailmas (umbes 80% toodangust läheb ekspordiks). Kui Prantsusmaa tehase on täistsükkliline, siis paljudes maades on tehased, kus Prantsusmaal toodetud kõrvamärgile trükitakse numbrid. Suurimad printimisüksused on lisaks Vitre tehasele Šotimaal, Belgias, Poolas, Norras, Saksamaal, Türgis, Kanadas (Quebecis), Ameerika Ühendriikides, Argentiinas, Austraalias, Uus-Meremaal ning Indias. Lisaks tootmisüksustele on Allflexil paljudes riikides veel oma esindused.

Kui rääkida veel Vitre üksusest, siis täna töötav tehase ehitati 1978. a. Loomulikult on kogu tootmine aja jooksul uuenenud. Tehases töötab kolmes vahetuses umbes 200 inimest, tehase töötab 24/7 süsteemiga ja aastas seisab tootmine ainult kolmel päeval – kaks päeva jõulude ajal ning 1. mail. Märkide tootmiseks on kokku 32 liini, 15 laserit numbrite printimiseks, 4 liini kõrvamärkide kiibi tootmiseks, 3 tavakiibi tootmisliini ning 22 elektrooniliste identifitseerimisvahendite programmeerimise liini. Tehase toodab 1,2 miljonit märki päevas ehk 400 miljonit märki aastas.

Kaivo Ilves

Vissi konkursid

Eesti punase tõu Viss 2011 valiti 11. juunil Ülenurmel. Osales 12 loomapidajat 60 loomaga. JKK autasustas traditsiooniliselt esmaspoeginud grupi võitjate omanikke. Esmaspoeginud grupi I koha sai Kõpu PM OÜ lehm Vööbe. II koht kuulus Hüpikule ja III koht Talvile Tartu Agro AS Rahinge laudast. Vissi tiitli pälvib Kupi Tartu Agro AS Vorbuse farmist.

Saarte Viss korraldati 15. juunil Upal. Osales 13 loomaomanikku rekordarvulise 49 lehmaga. Esmaspoeginute klassi võitja eesti punast tõugu veiste seas oli Kärkla Põllumajandusühistu lehm Unistaja ja eesti holsteini osas Kõljala Põllumajandusliku OÜ lehm Tuuni, kes pärjati ka Vissi tiitliga. Kõljala lehm Sääris võitis EPK Vissi tiitli.

Muhedat

Talumees käis kord linnakeses vajalikke nipsasju soetamas. Ühest ärist ostis pange ja kruustangid, linnukaupmehe juurest aga ühe hane ja kaks kana. Jääb aga talumees siis mõtlema, et kuidas ta üksi kogu selle kraami koju viib. Linnukaupmees soovib, et pangu kruustangid pange, hani võtku ühe ja kanad teise kaenla alla. Talumees kiidab mõtte heaks ja astub minema.

Koduteel satub ta kokku väikese vanema naisega, kes uurib, et kuidas Heina tänavat leida. Mees lahkelt nõus aitama, sest temagi kodutee läheb Heina tänavale kaudu.

“Tulge minuga kaasa, tean otseteed läbi pargi, mis otse Heina tänavale viib,” teeb talumees ettepaneku.

“Ei saa, olen korralike elukommetega väike lesknaine, hakkate mulle viimati veel seal pargis külge lööma,” kõlab vastuseks.

“Kuidas, tont võtaks, te seda ette kujutate?” imestab talumees, viibates peaga oma kandamile.

“Oh, see on lihtne, hane paned pange alla, kruustangid pange peale ja mina hoian kanu!”

Tööjuubelid

1. augustil tähistab **30.** tööjuubel IT arendussektori juhataja **Jelena Pellijeff.**

1. augustil on **30.** tööjuubel programmeerija **Riina Tomusk'il.**

23. septembril on **15.** tööjuubel JKK direktor **Kaivo Ilves'el.**

Õnnitleme!

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee



Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7746
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Maire Tamm	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 5332 4204	1. ja 3. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Saive Kase	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 524 0147	K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Maire Põhjala	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7886	E 9.30-15.30
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Maire Tamm	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 5332 4204	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17-202, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4-317, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Hea klient!

Eesti valmistub taas kord talve tulekuks ning meie loomanäitused on tänaseks peetud. Kui vissivõistlustel väliskülalisi kuulata, siis ühed tunnistavad, et meie loomad on muutunud ilusamaks ja Eestis esimest korda olid tõdevad üllatusega, kui ilusad on meie loomad. Teisisõnu – meie loomapidajad ja aretajad on teinud aastate jooksul head tööd. Mõistagi paneb see meenutama, mis on toimunud jõudluskontrolli süsteemis Eesti iseseisvusaja jooksul. Jõudluskontrolli Keskus loodi 1993. aastal ning juba esimestest aastatest alates pöörasime suurt tähelepanu jõudluskontrolli teenuse kvaliteedile. Loomulikult oli selge, et süsteem tuleb ümber korraldada, aga siin tuleb ühtlasi tunnistada, et meie loomakasvatuse areng on olnud äärmiselt kiire ja tootjad on oma arenguga esitanud meile aina uusi ja uusi väljakutseid. Aegade jooksul oleme saanud nõu ja abi paljudelt riikidelt, aga täna, 15 aastat hiljem on meeldiv märgata, kuidas Eesti jõudluskontrolli süsteem on saamas nii mõnele riigile eeskujuks ja oleme riik, kus on, mida õppida.

Poola või Läti kolleegide küsimused, kuidas korraldada jõudluskontrolli lüpsrobotiga farmides või kuidas on Eestis korraldatud andmevahetus farmide ja JKK vahel karjades, kus piima mõõtmine toimub elektrooniliselt ja andmed salvestatakse jooksvalt laudaarvutisse, ei tundugi enam nii üllatavad. Pisut üllatav on kuulda, et Eesti on esimene riik Ida-Euroopas, kes juurutas teenuse, mida Eesti piimatootjad tunnevad Mastiit 12 nime all. Üllatus on ka see, et Euroopa alles arutleb, kuidas elektrooniliste märkide kasutamine veistel võiks olla loomapidajale vabatahtlik ning liikmesriik peaks võimaldama ametliku märgisena kasutada ka elektroonilist märgistamisvahendit, samas kui Eestis on see juba mõnda aega kasutusel. Kui otsida riike, kellel on kogemusi selles vallas, siis Euroopas neid väga palju peale Eesti ei olegi.

Suur tänu kõigile, kes panevad meid mõtlema, kuidas loomapidajatele paremat teenust pakkuda!



Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised**Mastiit 12 proovide analüüsimisest**

Teenuse Mastiit 12 piimaproovide analüüsimise töökorraldus muutub alates oktoobrist 2011. Kui laborisse saabub ühel päeval kokku kuni kolm proovi, siis analüüsitakse need järgmisel päeval. Proove oodatakse laborisse endiselt enne kella 10. Töökorralduse muutmise tingis proovi analüüsimise kõrge omahind ja seda eriti väikeste mahtude juures. Analüüsimiskorralduse tõhustamine võimaldab proovi hinda hoida senisel tasemel.

Mastiidianalüüsides II laboritevaheline võrdlus

JKK analüüsides labor võttis osa teisest rahvusvahelisest mastiiditekitajate bakterite määramise ringtestist. ThermoFisher Scientific saatis käesoleva aasta juunis üle maailma 16 laborile viis piimaproovi, milles igaühes olid 1–3 peamist mastiiditekitaja bakteri tüve.

JKK labor tuvastas kõigis viies piimaproovis kõik mastiiditekitajate bakterite tüved. Erinevus esines kolme bakteritüve koguselises (kas ++ või +++) määramises.

Samuti leiti kahes piimaproovis üks ja sama bakteritüvi (*Staphylococcus sp*), mida testi korraldajad ei tuvastanud, küll aga tuvastasid kaheksa testist osavõtvat laborit.

JKK labori saadetud tulemused loeti usaldusväärseteks ja test sooritatuks.

Hinnakujunduse muudatustest

JKK plaanib muuta uuest aastast mõnede teenuste hindasid ja arvete esitamise aluseid. Muutused puudutavad lisateenustega Vissukese ning lisatrukiste kasutajaid. Lisateenustega Vissukese hind tõuseb, kuid kõik seni tasulised trükised on nüüd Vissukeses nähtavad, aruannete eest tuleb tasuda ainult siis, kui soovitakse neid paberil. Piimaveiste jõudluskontrolli põhiteenuseid (piimaproovide analüüsimine ning andmete säilitamine ja töötlemine), hinnamuudatus ei puuduta. Plaanis on soodushind pabertrükistest loobujatele.

Rohkem sigimisalast infot

Vissukeses on uus aruanne, kus on näha seemendaja töötulemused. Vaates *Täiendavad → Seemenduste analüüs → Seemendustulemused* on perioodis tehtud seemenduste arv, tiinestunud loomade arv ja tiinestumisindeks kogu karja kohta. Samuti on kirjas esmasseemenduste arv ja tiinestumine esimesest seemendusest. Kui karjas on mitu seemendustehnikut, saab tulemusi võrrelda seemenduste arvu ja esmasseemenduste tulemuste põhjal.

JKK teadmised ja kogemused Kosovos

JKK IT osakonna IT arendussektori juhataja Jelena Pellijeff on viimasel kahel aastal osalenud Euroopa Liidu Kosovo abiprojektis. Selle projekti eesmärk on organiseerida väikeste loomade ja sigade märgistamine Kosovos ning luua loomade identifitseerimise, registreerimise ja liikumise kontrolli infosüsteem, mis sisaldab ka GISi (geoinfosüsteemi) loomist. Selles projektis osalevad lisaks spetsialistid Inglismaalt, Kosovost, Albaaniast.

Farmide registreerimise ja kariloomade märgistamisega alustati Kosovos juba 2005. a (samuti EL projekti raames), aga viimased viis aastat ei toiminud süsteem tehniliste põhjuste tõttu. Sellepärast oli projektimeeskonna esmane ülesanne korraldada farmide ümberregistreerimine ja kontrollida üle veiste arv.

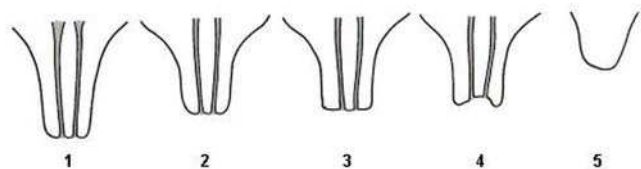
Nagu paljudes riikides, kus alustatakse loomade märgistamist ELi abil, on esialgu loomaomanikule kõik tasuta. Loomade märgistamise ja andmete edastamisega tegelevad projekti palgatud eraettevõtjatest veterinaarid ja zootehnikud, kõrvamärkide eest maksab riik. Kuna Kosovo poliitiline situatsioon on keeruline, eriti neljas enklaavis Kosovo-Serbia piiril, on raske asju neis piirkondades korraldada. Aga vaatamata sellele suutsid veterinaarid just seal lisaks loomade märgistamisele vaktsineerida ka lambad ja kitsed brutselloosi vastu ning sead CSF vastu ja edastada need andmed keskandmebaasi.

Projekt lõpeb veebruaris 2012 ja loodetavasti jääb infosüsteem toimima.

Head nidad on suure ja elujõulise pesakonna eelduseks

Selleks, et pesakonnas saaks võõrutada 12 ja enam põrsast, peaks põrsastel olema nisadele hea juurdepääs ja piima vool nisadest peaks olema takistusteta. Töötavate e funktsionaalsete nisade arvu registreerimine koos nisade üldarvu registreerimisega on oluline kraaternisade osakaalu vähendamisel. Töötavate nisade järgi valik on keeruline, sest eeldus, et kraaternisad ei tööta üldse, ei pruugi alati õige olla. Ka välisel vaatlusel igati kenad nidad ei pruugi töötada, ja vastupidi. Õigete otsuste langetamiseks peab tundma nisade anatoomiat. Joonisel 1 on näha, et nidad jaotuvad viide klassi. Ideaalne nisa on pikk ja nisakanal avaneb nisa otsas. Heaks nisaks on samuti nisa, mis on natuke lühem ja nisakanal ulatub nisa otsani. Kolmandasse klassi paigutuvad nidad, mis on tõmbi otsaga ning nisa sulgurlihase on nähtav (sageli näha tumeda täpina). Neljandasse klassi paigutuvad nidad, kus sfinkter ei ole näha, ehk teisisõnu nisakanali lühenemine põhjustab nisaotsa sissepoole pöördumist. Sellist nisa nimetatakse kraaternisaks ja peetakse reeglina mittetöötavaks. Viiendasse klassi paigutuvad nidad, mis on sünnijärgselt 48 tunni jooksul ära hõõrutud ja seetõttu on tekkinud kudede kärbumine. Need on mumifitseerunud nidad.

Joonis 1. Nisade jaotus



1, 2, 3 – töötavad nidad

4 – kraaternisa, mittetöötav

5 – vigastatud, kärbunud mittetöötav nisa

Optimaalne või minimaalne funktsionaalsete nisade arv emisel on vaieldav teema. Ideaalseks peetakse 16 nisa, kuid seda esineb populatsioonis ca 5% emistel, 25% emistel on 14 nisa ning seetõttu võiks vähemalt 12 töötavat nisa olla heaks valikuks. Soovituseks on lisatud, et oma karjast aretuseks valitud emistel võiks olla 14 ja enam nisa.

Nisade paigutus. Nisade asukoht udaral on niisama oluline kui nende funktsionaalsus. Pole mingit kasu neljateistkümnest täiuslikust nisast, kui need on udaral paigutunud nii, et vastsündinud põrsal on neid raske leida. Nidad peaksid olema paigutunud paaridena, mõlemal küljel võrdselt ja asetsema paralleelsetel joontel (joonis 2). Kui nidad ei asetse ühel joonel, raskendab see nende leidmist. Liignisad paiknevad normaalsete nisade vahel ja harilikult on neid enam 3. ja 4. nisapaari vahel. Tavaliselt liignisad ei tööta, kuigi võivad olla ühenduses näärmekeoga (enamasti ei ole piimakanalit). Suure kere ümbermõõduga emiste nidad on põrsaste jaoks halvema asetusega, kui seda on väiksema ümbermõõduga emistel.

Nisade halb funktsionaalsus on üheks peamiseks põhjuseks, miks emise kohta võõrutatud põrsaid ei ole 11 või 12 ja enam. Ka suurte sünnipesakondadega farmides võib põrsaste viiendal elupäeval täheldada piima vähesusest tingitud kaalu kaotust kahel-kolmel põrsal ja nad tuleb ammede juurde paigutada. Kaks põrsast saab sõõnuks ühe nisa juures, toitudes esimesed 12–24 elutundi, kuid seejärel võtab tavaliselt tugevam põrsas nisa üle ja nõrgemale jääb nisa, mis on vaba, kuid millest ei saa piima kätte või milles on juba alanud piima vähenemine.

Aretusemiste isade nisade asetus on niisamuti oluline kui nende emade oma. Hea mainega aretusettevõtted on teadlikud nisade arvu, nende funktsionaalsuse, paigutuse tähtsusest ning on lisanud need tunnused valikukriteeriumite hulka. Valiku

rangus mõjutab põrsatootmise kasumlikkust. Emikute ostmisel tuleks alati üle kontrollida nende nidad.

Nisade kärbumine ehk mumifitseerumine. Aastate jooksul on täheldatud, et mõned põrsad vigastavad esimese 18 elutunni jooksul nabaväadi lähedal asuvate nisade sfinktrit neid põranda vastu hõõrudes, mis põhjustab sulgurlihase kärbumise. Seda esineb sagedamini põrsastel, kes sünnivad paistetunud, turses nisade ja näärmetega, mis on tingitud emise hormoonide mõjust läbi platsenta. Selliseid kahjustusi esineb kõikide põrandakatete puhul, kuid loomulikult on kahjustused raskemad robustsema põrandakatte korral. See probleem kaob 24 tunni jooksul pärast sündi. Põhku või saepuru allapanuna kasutades saab mõnevõrra vähendada selliste vigastuste teket, kuid sageli pole see lahendus praktiline. Alternatiivina pakutakse välja nisade katmist silikoonspreiga või plaastri või tsinkoksiidi liimiplaastriga 36 tunniks.

Selektsooni tehnikad. Aretuseks sobivate emiste esmast valikut nisade funktsionaalsuse, asetuse ning arvu (12–14 hästiasetsevat nisa) järgi saab teha juba põrsaste **viiendal elupäeval**. Põrsaste nisade hindamiseks tuleks nad asetada kindlale piiretega alusele (nt kaal) sobivale kõrgusele, kus nidad on hästi vaadeldavad. Nisade hindamisega koos saab ära hinnata ka välised suguorganid, määrata üldmulje ja liikumiskerguse (halvatuse vältimiseks).

Võimalike hälvete äratundmine ja laktatsiooniprobleemide ennetamine:

- Iga emise udarat tuleks palpeerida pärast poegimist 12–24 tunni jooksul. Käelabaga palpeerides kontrollida üle iga nisa ja udar, võttes udara pihku nii, et nisa jääb peo keskele ja seejärel avaldada nõrka survet, leidmaks valulikke kohti ning kõrvalekaldeid näärmete tekstuuris.

- Tuleks tuvastada häbeme turse või vedeliku eritumine sellest või tursunud koed jalgadel.

- Udarat palpeerides tuleks sõrme vajutada nii kõvasti, et oleks näha vajutuse jälg – kui jälge ei jää, on see märk peatselt algavast tursest.

- Esimesed tajutavad märgid on näha 4–6 tundi pärast poegimist, kuid vahel on näha mastiiti või piimanäärmete infektsiooni juba enne poegimist, mille korral esineb isutust ning emise ei saa imetamisega hakkama.

- Kogenud kasvataja tuvastab laktatsiooniprobleemid sea käitumise järgi, emisel puudub erksus ja ta ei heida pikali imetama.

- Tabandunud näärmed on värvist väljas ja paistes.

- Emisel võib olla palavik ja ta lamab oma udara peal ning on isutu.

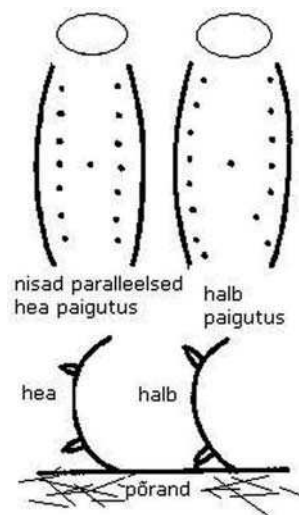
Esimeseks laktatsiooniprobleemi märgiks on püstiste karvadega ja õõnsate kõhtudega põrsad, kes otsivad meeletult süüa.

Udara haigused võib grupeerida järgnevalt:

- Uudara turse, piim ei lasku nissasse;

- Uudara hüoplaasia (osaliselt või täielikult

Joonis 2. Nisade paigutus



funktsioneerimisvõimetu);

- Piimatus;
- Mastiit.

Algallikas The Pig Site. Pig Health. Udder
tõlkis Liia Taaler

Funktsioneerivate, mumifitseerinud ja kraaternisade registreerimine Possus

Funktsionaalsete nisade arvu päritavus jääb reeglina vahemikku 0,20–0,50 ning mittefunktsionaalsete (sh ka kraaternisad) päritavus 0,04–0,22. Pärast poegimist registreeritud kraaternisade päritavus on 10–20%. Nisade arvu suurenedes suureneb ka kraaternisade hulk (geneetiline korrelatsioon emikutel 0,37). Eesti keskmisena on emistel 14,5 nisa.

Aretuslikust aspektist lähtudes on nisade analüüs oluline ja seda on võimalik teha JKK andmebaasi kogutud testandmete alusel, arvutades kultide lõikes välja kraaternisade esinemise osatähtsuse, seda juhul, kui keskkonnast tingitud vigastuste tekkimise võimalus on minimeeritud. Kraaternisade info on vajalik ETSAÜ seemendusjaama kultide valimisel või kultide prakeerimisel. Ka farmide jaoks, kus kraaternisade esinemissagedus on suur, on sperma ostmisel oluline teada, kui tihti on kuldi järglastel kraaternisadid esinenud. Nisad hindab ETSAÜ konsulent noorsigade testimisel ja see registreeritakse Possu programmis. Viimastel kuudel on mitmete farmide spetsialistid kurnanud kraaternisade massilist esinemist noorsigadel, mistõttu analüüsisime olukorda JKK andmebaasi andmete põhjal. Analüüs näitas, et 2010. a oli kraaternisadid registreeritud kaheksas farmis kokku 58 loomal, nendest 50% olid seemendusjaama kuldi järglased. Testitud sigade üldarvust moodustab see ainult 0,73%. Kuni 18. maini 2011 testitud sigadest oli kraaternisadid 49 seal üheksas farmis (43% seemendusjaama kuldi järglased), näidates tõusutrendi, aga ikkagi on see kaduvväike osa. Andmed näitavad, et probleemi nagu ei olekski, aga ometi kurdetakse kraaternisade massilise esinemise üle. Tekib küsimus, kas prakeeritud sigade testiandmeid üldse sisestatakse Possusse? Kahtlust kinnitab ka tõsiasi, et probleemi tõstatanud spetsialistid ei ole ise ühtegi kraaternisa oma Possusse registreerinud. Seega analüüs, leidmaks seemendusjaamast kraaternisadid mittepärandavad kuldid, ei pruugi olla usaldusväärne. Teades, et kraaternisad on päritavad, oleks kasulik neid ka korrektselt registreerida, saades sellega lisavõimaluse kultide valikuks.

Külli Kersten
sigade jõudluskontrolli sektori juhataja

Teaduse ja aretuse suunaviidad seakasvatuses

Euroopa Loomakasvatuse Föderatsiooni (EAAP) konverentsil Stavangeris esitlesid Euroopa teadlased ja aretusorganisatsioonid kokkuvõtet seakasvatuse hetkeseisust ja arengusuundadest.

Sealiha tootmine. Järjest suureneb vajadus tootmis- ja tegevuslitsentsi kehtestamise järele seakasvatuses. Muredeks on sigade heaolu, zoonooside, patogeensete mikroorganismide ja jääkide esinemine toodetud sealihas. Eesmärgiks on tootmise ühtlikustamine igas valdkonnas ning vajadus tootmishinna alandamise järele, seda just söödaväärinduse parandamise abil.

Sigade aretus. Tuleviku tootmissüsteemi defineerimine, arvesse võttes nii kliimat, pidamist, tervist kui ka söötmist.

Aretuseesmärgid on suunatud tootmistunnustelt jätkusuutlikkuse tunnustele nagu elujõud, karjaspüsivus, ühtlikkus ja käsitluse lihtsus. Tehnoloogia võimaldab mitmeid võimalusi andmete kogumisel, analüüsil ja sidumisel DNA geneetilise profiiliga.

Teadus. Sea genoomi järjestusel ja genoomselekttsioonil on hindamatu tähtsus terves maailmas. Genoominfo lisab võimalusi, kuid ka kulusid aretusprogrammi. Konkurentsipüsimiseks on jätkuv vajadus investeringute järele Euroopa Liidu programmide kaudu.

Lähiaja aktuaalsed teemad: 1) Sotsiaalsed aspektid: heaolu indikaatorid, kastreerimise keelustamine, genoomselekttsioon. 2) Genoomjärjestuse hüvede kasutamine õppimaks tundma siga, markerselekttsiooni ja genoomselekttsiooni. 3) Tunnuste arendamine: söödaväärinduse maksimeerimine, võttes arvesse soolte tervist ja mõistes aluseks olevate toitainete efektiivsust, käsitledes inimese ja looma tervist kui ühtset uurimisala, emiste ja põrsaste elujõulisuse suurendamine, emaomaduste parandamine ja emiste kasutusaja pikendamine.

Uurimist vajab: a) liikideülene genoomika, baasteadmised geenide mõjust ja nende tööprintsipist; b) liikideülene tervis, baasteadmised resistentsuse, tolerantsi ja peremees-patogeen koosmõju kohta; c) parem koostöö teaduse ja aretusprogrammide vahel ladusama koostöö ja teadussuundade määramise kaudu.

Liia Taaler
biomeetria sektori peaspetsialist

Eurooplane sööb meelsasti sealiha

ELi kuues liikmesriigis (Saksamaa, Prantsusmaa, Holland, Hispaania, Itaalia, Suurbritannia) viidi sarnast metoodikat kasutades läbi tarbijauuring saamaks teada tarbija eelistusi värskes sealiha ostul ning suhtumist kuldilõhna esinemisse. Euroopa Liidus tarbiti 2008. aastal keskmiselt 42 kg sealiha inimese kohta aastas. Aastal 2010 oli sealiha tarbimine 40,5 kg inimese kohta aastas. Nendes kuues riigis tarbiti vastavalt 53,6; 34,5; 45,5; 56; 35,9 ja 24,6 kg sealiha inimese kohta aastas. Üle 90% küsitletutest tarbis sealiha rohkem kui kahel korral nädalas, v.a Prantsusmaal, kus selliselt tarbib sealiha vaid 34,8% küsitletutest. Enamik tarbijatest ostab oma liha supermarketitest, v.a hollandlased, kes eelistavad liha osta turult. Saksamaal osteti sealiha kõige enam kastme jaoks, Hispaanias ja Itaalias ostetakse kõige rohkem vinnutatud sealiha, Prantsusmaal keedetud kintsuliha, Hollandis hakkliha, Suurbritannias viilutatud peekonit. Kõikides riikides tarbis keedetud kintsuliha ja kastet rohkem kui kaks korda nädalas üle 40% vastanutest. Teiste toodete puhul oli tarbimisharjumus riigiti erinev.

Aastaks 2018 soovitakse ELi maades täielikult loobuda kultide kastreerimisest. Kastreerimise alternatiiviks soovitatakse vaktsineerimist kuldilõhna (androsteron, skateool) vastu. Uuringus osalenud riikides kastreeritakse kultipõrsaid erinevas mahu – Saksamaal 99,8%, Itaalias 100%, Suurbritannias 2,1%, Hispaanias 33,2%, Prantsusmaal 97,5% ja Hollandis 97,8% kõikidest kultipõrsastest. Värskes sealiha ostueelistusi mõjutas 5,9% sea sugu, 56,8% maitse ja lõhn, sea päritolu 16,4% ja hind 20,9%. Üle 60 protsendi küsitlusest ei teadnud, mida tähendab kuldilõhn või et selle vältimiseks kastreeritakse kultipõrsaid. Teavitamise järgselt arvasid küsitlusest, et nad eelistaksid vaktsineerimist kastreerimisele, samas ei suutnud paljud oma kindlat eelistust välja tuua, lisades põhjuseks vaktsiini teadmata mõju inimesele.

Liia Taaler

Sügisessed Vissi konkursid

Tartu Sügisnäituse ja Tõuloom 2011 raames valiti 3. septembril ka Eesti maakarja Viss 2011. Tiitli pälvis Eerika Farm OÜ lehm Heidi, kes pärjati Vissi tiitliga ka 2009. a.

Eesti holsteini tõu Viss 2011 valiti 8. septembril Luigel, kus osales 24 loomapidajat 92 loomaga. JKK autasustas traditsiooniliselt esmaspoeginud grupi võitjate omanikke. Selle grupi I koha sai Tartu Agro AS lehm Lindi Red, kes sai ka Vissi tiitli. II koht kuulus Kehtna Mõisa OÜ Oliviale ja III koht Sussile Estonia OÜst.

Infot Kosovost

Kosovo on väike riik Balkani poolsaare lääneosas, mis on umbes 4,5 korda väiksem kui Eesti ja kus elab ligi 1,7 miljonit inimest. Enamus nendest on albaanlased, kes uhkelt nimetavad ennast kosovarideks. Hetkel on Kosovos käimas umbes 300 erinevat ELi projekti lisaks rahvusvahelise rahuvalve kontingendile ja õigusriigi missioonile.

Kosovo kariloomade andmebaasis on registreeritud 95 782 farmi, nendest 82 614 on koos koordinaatidega. Enamus farme peab 1–2 lehma, tootmiskarju on vähe.

Lehmade ja pullide arv on 519 039, mis tegelikult ei vasta tõele, kuna väljaminekud registrisse ei laeku korralikult. See on probleemiks paljudes riikides ja üks abinõu, mis aitab seda lahendada, on riigitoetused. Sellel aastal maksis riik toetusi loomaomanikule, kes peab vähemalt 15 lehma, ja see aitas pisut korrastada veiste registrit. Järgmisel aastal on Kosovol plaanis toetada karju, kus on vähemalt 5 lehma.

Lammaste, kitsede ja sigade märgistamise kompaania on pooleli ja hetkel on märgistatud ja andmebaasis registreeritud lambaid 135 214, kitsi 14 809, sigu 11 373.

Vanimad lehmad

Eesti lehmakari nooreneb aasta-aastalt, alla 5aastaseid lehmi on praegu karjas 65,7%, 5-10aastaseid 32,8%, 10-15aastaseid 1,47% ja üle 15aastaseid üksnes 20, mis on karja koguarvust vaid 0,02%.

Praegu on karjas kindlalt teadaoleva põlvnemisega lehmadest vanim Tõnu Järveotsale kuuluv EPK tõugu Kauni, kes on sündinud 23. detsembril 1992. Kauni on 13 korda poeginud ja toonud neli lehmvasikat, ainsana on neist jõudnud põhikarja 2007. aastal sündinud tütar Kanni. Kauni on kogu elu olnud küllalt tagasihoidliku toodanguga.

1993. aastal sündinud lehmadest on karjas vaid üks – 28. märtsil 1993 sündinud Orja, kes kuulub Saare Farmer OÜle. Orja on samuti EPK tõugu, poeginud 13 korda ning toonud viis lehmvasikat, kellest kolm jõudsid ka põhikarja, kuid praegu on neist elus üks. Orja ise peab praegu vanaduspõlve, enam ta ei lüpsa, kuid karjast teda välja ka ei viida. Saare Farmeri töötajate sõnul on ta üks isepäine lehm, laudas oli tal alati oma kindel koht. Kui farmis mindi üle karusell-lüpsile, keeldus Orja karusellile minemast ja teda peeti edasi eraldi laudas koos värskeltpoeginud lehmadega.

Muhedat

Vana mees leiab tiigi kaldalt konna, püüab selle kinni ja hakkab endale tasku toppima. Konn vanameest sensuaalse häälega paluma: "Taaduke-kullake, päästa mind needusest, suudle mind huultele, muutun imekauniks noorikuks." Vana mõtleb hetke, üritab siis aga uuesti konna tasku pista. Konnake üritab uuesti vanameest ära rääkida: "Taaduke-kullake, aita mind, suudle mind huultele, muutun imekauniks noorikuks."

"Minu eas on targem omada rääkivat konna," pobiseb vanamees endamisi habemesse ja peidab konna taskusse.

Tööjuubilarid

4. oktoobril on 35. tööjuubel kontroll-labori analüütik **Helle Kokal**.

2. detsembril on 15. tööjuubel Põlva, Valga ja Võru zootehnik **Evi Prinsil**.

16. detsembril on 30. tööjuubel IT osakonna programmeerija **Mae Uril**.

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee



Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700
Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7746
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Maire Tamm	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 5332 4204	1. ja 3. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Viru 5a II korrus, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Saive Kase	Prääma, Paide vald, Järva mk	tel 385 0286	gsm 524 0147	K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Piira, Lääne-Viru mk	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Maire Põhjola	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7886	E 9.30-15.30
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Maire Tamm	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 5332 4204	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17-202, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4-317, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Hea klient!

Taas oleme astunud uude aastasse ning sarnaselt eelmistele aastatele tehakse kokkuvõtteid möödunud aastast, antakse uue aasta lubadusi ning seatakse plaane ja eesmärgid.

Tagasisivaatena möödunud aastasse kasutan võimalust önnitlenda Jõudluskontrolli Keskuse nimel kõiki konkursi aasta põllumees 2011 nominente ning aasta põllumeest, kelleks valiti Avo Samarüütel Tartumaalt. Siinkohal on mul hea meel meenutada, et Männiku Piima head jõudluskontrolli tulemused aitasid kaasa parima piimakarjakasvataja tiitli saamisele, see konkurss toimus möödunud aasta jaanuaris.

Tulles tagasi alanud aastasse ja tutvustades Jõudluskontrolli Keskuse plaane peatuksin ma kahe uudise juures.

Esiteks tahame laiendada pakutavate kõrvamärkide valikut ja hakata pakkuma kahe erineva tootja kõrvamärke.

Teist uudist reklaamisime juba pisut meie eelmises numbris – märtsi lõpul toimub udara tervise seminar, kus lisaks Eesti lektoritele esinevad ka välislektorid Taanist ja Kanadast.

Alanud aastaks soovin kõigile meie klientidele edu ja plaanide täitumist!



Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised

ICARi andmevahetuse töögrupis JKK töötaja

Novembris kinnitati JKK direktori asetäitja IT alal Kalle Pedastsaar ICARi andmevahetuse töögrupi liikmeks. Töögrupi ülesanne on töötada välja ühtne reeglistik, mis võimaldaks lihtsustada erinevate süsteemide vahelist andmevahetust. Eesti jaoks on oluline olla kaasatud eelkõige farmiarvuti ja andmebaasi vahelise andmevahetuse ühtse standardi väljatöötamisse.

Lisaks Eestile osalevad töögrupis Prantsusmaa, Austraalia, Taani, Inglismaa, Holland, Kanada ja Saksamaa.

Inglismaa jõudluskontrolli-organisatsiooni hindamas

2011. a detsembris avanes väliteenistuse juhataja Aire Pentjärvel võimalus hinnata ICARi kvaliteedisertifikaadi audiitorina Inglismaa jõudluskontrolliorganisatsiooni NMR (*National Milk Records*). Auditi käigus andsid NMRi spetsialistid ülevaate jõudluskontrolli korraldusest ja reeglistest, andmete kogumisest, kontrollimisest ja säilitamisest ning farmeritele pakutavatest erinevatest teenustest ja IT-vahenditest. Samuti oli võimalus viibida ühes farmis kontroll-lüpsil ning jälgida piimaproovide teekonda proovivõtmisest kuni vastuste postitamiseni. Auditi tulemuste kohta tuleb esitada kokkuvõtte ICARi juhatusale, kes teeb otsuse kvaliteedisertifikaadi väljaandmise kohta.

NMR on suurim jõudluskontrolli-organisatsioon Suurbritannias, osutatakse teenust 4800 piimafarmile, kus on ca 450 000 lehma. Organisatsioon kuulub 6000 aktsionäri ning seda juhib kuueliikmeline direktorite nõukogu. Igapäevast tööd korraldab NMR valdkonnajuhtidest koosnev juhatus.

Kontroll-lüpsse teevad peamiselt NMRi palgal olevad tehnikud (ca 500), kontroll-lüpsi kastid võtab farmist peale piimatööstuse auto ning NMRi kaubikud transpordivad jõudluskontrolli ja kvaliteediproovid piimatööstustest laborisse. Laboris määratakse jõudluskontrolli piimaproovidest rasva- ja valgusisaldus ning SRA (piima karbamiidisaldus määratakse vaid vähestele farmidele).

NMRil on Inglismaal kolm laborit, millest kaks tegelevad peamiselt piimatööstuste kvaliteediproovidega ja üks jõudluskontrolli piimaproovidega. Üks labor piimatööstuste proovide analüüsimiseks on ka Põhja-Iirimaal. Umbkaudu aasta pärast jääb NMRil Inglismaale kaks piimalaborit, kuna uue laborihoone ehitamise järel suletakse labor, mis siiani tegi vaid jõudluskontrolli piimaproove ning uues laboris hakatakse analüüsima nii jõudluskontrolli- kui piimatööstuste proove, samuti haigus-tekijate esinemist (mastiit, BVD, IBR, leptospirosis, paratuberkuloos).

Sündmused ja kontroll-lüpsi tulemused edastatakse NMRisse enamasti vastavaid jõudluskontrolli programme kasutades, võimalik on andmed saada ka paberil. Ka vastused on võimalik saada paberil või arvutiprogramme kasutades. Andmete kontrollimiseks võrreldakse kontroll-lüpsi tulemusi igal kontrollpäeval tankipiima vastavate näitajatega (piimakogus, rasva- ja valgusisaldus, SRA).

Geneetilise hindamisega tegeleb DairyCo, kuhu kõik jõudluskontrolliorganisatsioonid edastavad andmed. Pärast hindamist lisatakse hindamistulemused loomade jõudluskontrolli andmebaasi. Tõuraamatu pidamisega tegelevad tõuaretusseltsid, kes annavad välja tõuraamatunumbreid ja hoiavad põlvnemisandmeid.

Paberivaba teenus ja lisatrükised paberil

Oleme saanud klientidelt positiivset tagasisidet piimaveiste jõudluskontrolli paberivaba teenuse kohta. Paberivaba teenuse tellimisel tuleb arvestada, et see tähendab kogu edaspidist suhtlust ainult elektroonilisel viisil. Ka arved saadab JKK teile elektrooniliselt. Enne teenuse tellimist analüüsige, kas elektrooniline suhtlus sobib teie töökorraldusega.

Tasulise Vissukes kasutajad vast märkasid, et ümbrikus polnud aruannete trükke. Kõik aruanded on alates jaanuarist Vissukesest kättesaadavad. Kui te soovite neid siiski saada paberil, siis tellimuse saab teha Vissukeses (*Seaded* → *Paberraportite tellimine*) või saates meili keskus@jkkkeskus.ee. Nii paberraportite kui e-arvete tellimist saab Vissukeses teha omanikuõigustes isik.

Djuroki tõu mõjust sealiha kvaliteedile

Viimastel aastatel on toodetud turule õhukese seljapeki ja kõrge tailihasisaldusega rümpasid, mis senini on rahuldanud nii tarbijaid kui ka lihatööstusi. Tarbija aga muutub üha nõudlikumaks. Aretuses kasutatavate pieträani ja hämpširi tõugu kultide järglaste liha maitseomadused ja värvus ei rahulda täies ulatuses tarbijat selles esineda võiva tuimavõitu heleda PSE-liha tõttu.

Eeltoodud probleemide lahendamiseks hakati 2009. aastal kasutama Kanadast imporditud djuroki tõugu kulte, kes paigutati Eesti Tõusigade Aretusühistu seemendusjaama. Kanada andmetel on djuroki kultide järglased kiire kasvu ja hea söödaväärindusega, nende rümbad on ühtlase suurusega, suure tailihasisaldusega ning liha on marmorjas, sisaldades palju lihasesisest (intramuskulaarset) rasva.

Eesti Tõusigade Aretusühistu ja Eesti Maaülikooli toiduteaduse ja toiduainete tehnoloogia osakonna lihalaboris hinnati 509t erineva tõukombinatsiooniga toodetud lihakeha. Sead tapeti AS Arkes ja Raasiku Lihatööstuses ning kolmes tapapunktis.

Searümpade kvaliteedi ja majanduslikud näitajad esitatakse tabelis 1, mis kinnitavad Kanada väiteid. Andmetest selgub, et puhtatõulise djuroki (D) ja ristandemiste (YL, LY) järglased realiseeritakse teiste kombinatsioonidega võrreldes kõrgema elus- ja rümbamassiga (vastavalt 115,6 ja 79,2 kg). Djuroki ristandid osutusid rümba tailihasisalduse järgi pekisemaks (57,9%), mistõttu SEUROP-süsteemi S- ja E-klassi kuulus vastavalt 22% ja 74%. Vaatamata madalamatele lihasuse näitajatele, on djuroki ristandsead väga kiire kasvuga (tapmisvanus 164,2 päeva), ületades DL ja puhtatõulise eesti suurt valget tõugu kultide järglaste rühma vastavalt 4,8 ja 8,7 päevaga. Kõige aeglasemalt kasvasid PxLY, PHxLY ja LxY rühmade sead. Djuroki ristandite järglaste ööpäevased kui ka rümba massi-iibed oli väga kõrged (706 ja 484g), ületades DL ja eesti suurt valget tõugu sigade näitajad vastavalt 54 ja 37 g võrra.

Kui võrrelda djuroki ja DL kultide järglaste tulemusi, siis rümba pikkuses erinevusi ei ole, küll aga on DL kultide järglased õhema pekiga, mistõttu on rümba tailihasisaldus suurem (59,6%).

Tabel 1. Searümpade kvaliteedi ja majanduslikud näitajad tõukombinatsioonide lõikes

Näitajad	Tõukombinatsioon					
	PxLY	DLxLY/YL**	DxLY/YL	PHxLY	YxY*	LxY
Rümpade arv	202	38	91	47	106	25
Elusmass, kg	110,2	110,0	115,6	113,5	112,1	111,5
Rümbamass, kg	75,6	75,7	79,2	77,8	76,5	76,4
Rümba pikkus, cm	96,4	98,4	98,3	97,5	97,2	97,4
Seljapeki paksus, mm						
6.–7. roide vaherkohalt	16,7	16,9	20,4	19,4	19,0	17,6
Nelja mõõtme keskmine	18,4	16,4	19,0	18,2	17,5	16,2
Rümba tailihasisaldus, %	59,2	59,6	57,9	59,1	59,4	59,8
Rümpade jaotus SEUROP-süsteemis						
sh S-klass, %	47	47	22	43	41	52
E-klass, %	48	53	74	57	59	48
U-klass, %	5		4			
Ööpäevane massi-iive, g	612	652	706	618	651	614
Rümba massi-iive, g	420	447	484	424	447	421
Tapmisvanus, päeva	180,5	169,0	164,2	183,6	172,9	181,9

* Y (kult) x Y (emis);

** DL (ristandkult) x LY/YL (ristandemis)

Tapajärgselt määrati osal searümpadel selja pikimast lihastest happesus (pH-väärtus). Kuna rümpade lihaskoe pH-väärtus oli suhteliselt kõrge ja tõukombinatsiooniti oli heleda PSE-liha osatähtsus ca 1–2%, võib öelda, et hinnatud searümbad olid hea liha kvaliteediga.

Tabeli 2 andmetel on erinevate tõukombinatsioonide järglaste lihassilma pindala hea. Kõige kõrgem on see näitaja pieträani tõugu järglastel (57,3 cm²), järgneb djuroki ristandite rühm (51,8 cm²). Kõikide rühmade lihasuse indeksid olid madalad (0,24–0,35), mis viitab rümpade heale lihasusele. Kaheksakümne aastatel olid Eesti searümpade lihassilma pindalad vahemikus vaid 30–40 cm², lihasuse indeksid kõikisid 0,6–1,0ni. Aastatel 2005–2007 oli Eesti Tõusigade Aretusühistus määratud valgetest tõugudest kultide järglaste rümpade keskmine lihassilma pindala ca 50 cm². Eeltoodu näitab, et sigade aretuses on toimunud suur hüpe rümba lihasuse paranemise suunas.

Tabel 2. Lihassilma pindala suurus olenevalt tõukombinatsioonist

Näitajad	Tõukombinatsioon			
	YxY	PxP	DxLY/YL	DLxLY/YL
Lihassilma pindala, cm ² *	49,0	57,3	51,8	48,9
Pekipindala, cm ²	16,3	13,6	17,9	15,1
Lihase indeks **	0,35	0,24	0,35	0,31

* rümba parem poolkõlg lõigati 13.–14. roide vaherkohalt risti lahti, seljalihastest tehti digifoto ja vastava arvutiprogrammi Scan Star abil leiti seljalihase ja selle peal oleva peki pindala

** pekipindala jagatud lihassilma pindalaga

Väga tähtis on lihaskoe kvaliteedi seisukohast see, kui palju sisaldab lihaskude rasva ehk milline on liha intramuskulaarne rasvasisaldus, sest sellest sõltuvad suurel määral liha maitseomadused. Sea kasvamisel ladestub rasv lihaskoesse lihaskiudude ja lihaskimpude ümber, mis annab lihale nn marmorsuse. Mida kõrgem on lihasesisene rasvasisaldus, seda õrnem on liha (marmorsus on parem).

Katseandmetel on Eestis kasvatatavatel valgetel tõugudel lihasesisest rasva ca 1%, djuroki ja DL ristanditel on see näitaja kaks korda suurem (2,1%), mistõttu on djuroki ja DL ristandite liha õrnem ja paremate maitseomadustega.

Liha tehnoloogilisi ja kulinaarseid omadusi mõjutab kõige rohkem liha veesidumisvõime ja sellest sõltuv keedukadu. Mida suurem on see näitaja, seda vähem vett eraldub tehnoloogilistes protsessides. Normaalse kvaliteediga sealiha veesidumisvõime ületab 53%, alla selle on tegemist madala kvaliteediga PSE-lihaga. Selle näitaja poolest oli kõikide rühmade liha normaalse kvaliteediga.

Kõige vähem sidus vett djuroki ristandite liha (veesidumisvõime 56,4%), kõige rohkem suurt valget tõugu sigade liha (59,3%).

Djuroki tõu kasutamisel nuumikute tootmiseks saadakse farmiti väga erinevaid tulemusi. Rümba tailihasisaldus kõikis

farmide lõikes 57,4–60,1%ni, seljapeki paksus 15,1–24,3 mm-ni. Samuti oli kõikuv farmides sigade tapmisvanus (152,1–179,7 päeva), ööpäevane massi-iive (587–787 g) ja rümba massi-iive (444–540 g).

Näitajate suure varieeruvuse põhjust on raske välja tuua, kuid seda võib põhjustada sigade söötmistase, sigade pidamine, emisekarja geneetiline tase farmis jt faktorid.

Tabel 3 näitab, et djuroki tõugu kultide sperma kasutamisel valgetest tõugudest ristanemiste (LY/YL) seemendamisel saadakse väga erineva kvaliteediga rümbad. Katseandmetel on ristamisel emisega nr 26171 saadud väga pekised (30 mm) ja madala lihaskoega rümbad (54,3%), kuid ka suhteliselt normaalse kvaliteediga rümpasid (nt emistega 2413, 2436).

Tabel 3. Djuroki tõugu ristanemiste rümbaandmed vanempaaride lõikes

Emise number	Rümba pikkus, cm	Seljapeki paksus, mm 6.–7. roide kohal	keskmine	Rümba tailiha sisaldus, %
26151	97,8	23,5	20,5	57,8
26171	97,0	30,0	26,4	54,3
2412	96,0	22,6	20,3	57,6
2413	94,7	23,5	20,1	58,4
2436	95,8	22,7	20,1	58,4

Kokkuvõte. Analüüsist selgub, et searümba kvaliteet ja majanduslikud näitajad sõltuvad kasutatavast tõust, vanempaarist kui ka farmist. Rümba pikkuselt katsevad oluliselt ei erinenud.

Katseandmetel on Kanada geneetika kasutamine djuroki tõugu kultide sperma näol eesti valgetest tõugudest ristanemiste seemendamisel parandanud nende järglaste liha kvaliteeti (paranenud liha marmorsus) ja majanduslikke näitajaid (tapmass, tapmisvanus, ööpäevane ja rümba massi-iive). Djuroki ristanemitel on pekk seljal jaotunud ühtlasemalt ja kõhuliha on paksem, võrreldes teiste kombinatsioonidega. Negatiivse aspektina on djuroki tõugu ristanemitel, võrreldes teiste rühmadega, mõningal määral paksem seljapekk ja väiksem rümba tailihasisaldus.

Seevastu teised uuritud rühmad olid hea rümba kvaliteediga (õhuke seljapekk, kõrge tailihasisaldus rümbas).

Djuroki veresusega DL kuldid pärandavad järglastele samuti kiire kasvu ja kõrged massi-iibed, erinevalt djuroki tõust ka taised rümbad. Seni kasutuses olnud djuroki veresusega DL ristanemikultide geneetika pärineb Norrast, mis toodi Eestisse viimastel aastatel spermana. Kohapeal eesti maatõugu emiste seemendamisel importspermaga saadi DL ristanemikuldid.

Defektse lihaskoe (PSE-liha) osatähtsus ei olnud katserühmades märkimisväärne, ulatudes 1–2%ni.

Djuroki ja DL veresusega ristanemiste lihaskoes oli ca kaks korda (2,1%) rohkem lihasesisest rasva võrreldes valgete tõugudega (1%), mistõttu on nende liha õrnem, mahlasem.

Seakasvatatjat huvitab eelkõige ettevõtmise tulukus, mida näitab kaudselt sigade ööpäevane massi-iive, mis on djuroki katserühmal kõige suurem. Djuroki tõu puhul on ka tarbijapoolne nõue mahlase, õrna liha osas täidetud. Kuna djuroki tõugu sead on mõningal määral pekisemad, tekib tarbijal võimalus valida turul pekisema ja taisema sealiha vahel.

Missugust kombinatsiooni farmer lihatootmiseks kasutab, sõltub konkreetselt toodangu realiseerimise võimalustest ja ettevõtja valikust.

Majandusliku tulukuse seisukohast tuleks seakasvatajal arvestada, kas oleks otstarbekas kasutada ristamiseks djuroki tõugu, saades hea kasvukiiruse ja liha kvaliteediga pekisemad tapasead, või kasutada teisi artiklis toodud kombinatsioone, mis annavad taisemaid rümpasid.

Seakasvataja, kelle klientuuri hulgas on enam pehist liha nõudvad tarbijad ja kes hindavad sealiha maitset mahlakust, võivad kasutada djuroki tõuga ristamist. Kui kliendid aga soovivad taist liha, peaks kasutama teisi esitatud ristamiskombinatsioone.

Pm-knd Arne Põldvere
ETSAÜ, EMÜ

Imikpõrsaste hukkumise põhjused

Suur imikpõrsaste hukkumine on probleem, millega tuleb tegeleda nii loomade heaolu kui ka majandustulemusi silmas pidades. Imikpõrsaste hukkumise vähendamiseks tuleb välja selgitada huku põhjused. Peamiseks imikpõrsaste huku põhjuseks on läbi aegade olnud surnuks muljumine (35–43%), teine põhjus on alakaal (14–17%). Hukkunud põrsad ei ole olnud piisavalt tugevad ja kiired, et pikali heitvast emisest eemale põigata. Rekonstrueeritud poegimissigalate osakaalu suurenemine ei ole vähendanud imikpõrsaste surnuks muljumist. Viimase kahe aasta jooksul on saagenud hukkumine kõhulahtisuse tõttu. Varasemalt oli kõikidest hukkudest ca 6% kõhulahtisuse põhjustatud, 2011. aastal aga on see tõusnud 9%ni. Aastate 2007–2011 jooksul registreeritud imikpõrsaste hukkumise põhjustest üle 1% moodustavad järgmised põhjused (alanevas järjestuses): kängumine, alakaal, elujõuetu, tapetud, surnuks nälginud, jalad ei kannu, valge (aneemia), maks haige, õnnetus, liigesepõletik, soolepõletik. Imikpõrsaste keskmine kaoprotsent on viimase viie aasta jooksul enamikus farmides püsinud 10–17% juures. Parimates farmides hukkub imikpõrsaid kuni 10%. Kõikidest sündinud põrsastest sünnib surnult või hukkub kokku ca 19%, farmiti varieerudes vahemikus 4–37,7%. Imikpõrsaste surnult sündimise ja hukkumise täpne registreerimine ja põhjuste analüüs on väga oluline, kui soovetakse võrutada rohkem põrsaid.

Taani teadlased uurisid imikpõrsaste hukkumise põhjust, uuringus osales 3402 imikpõrsast 203 pesakonnast. Uuringu tulemustel oli 0–1 elupäeval hukkunud imikpõrsastest 80% lahkamisel tühja maoga; 2–26 elupäeval surnud põrsastest oli tühja maoga 56% põrsaid. Vaatamata sellele, et hukkunutest nägid nälginud välja vaid üksikud, oli toitainete puudus hukkumisele kaasaaitavaks faktoriks ning tõenäoliselt ka üheks muljumise põhjuseks. Kui esimesel ööpäeval hukkunud imikpõrsaste magu on tühi, tuleks selle pesakonna põrsad üle kontrollida ja kiiresti ümber paigutada. Kui emis lamab sageli kõhu peal ja põrsastel on võitluses saadud vigastusi, on see märk, et emisel on imetamise ja piimakusega probleeme. Kui muuta poegimissigala töökorraldust efektiivsemaks ja kvaliteetsemaks, väheneb ka hukkunud põrsaste arv.

Liia Taaler
biomeetria sektori peaspetsialist

Possu litsents 2012. aastaks

Tagamaks aastavahetusel töö sujuvus farmides, uuendatakse 2012. aasta Possu litsentsid jaanuari lõpus, aluseks võetakse senised litsentsid. Kui on tekkinud vajadus litsentsi vähendada, ootame sellekohast informatsiooni 31. jaanuariks 2012 e-maili aadressil kylli.kersten@jkkkeskus.ee. Arved litsentside eest väljastatakse veebruari alguses. Seega on kõigil võimalus rahulikult läbi mõelda uue aasta tegevused.

Mõnusat koostööd alanud uuel aastal!

Külli Kersten
sigade jõudluskontrolli sektori juhataja

Põhjamaade jõudlus-kontrolliorganisatsioonid kohtusid Taanis

Oktoobri lõpul toimus Taanis järjekordne Põhjamaade jõudluskontrolli organisatsioonide kohtumine. Seekordsel kohtumisel olid kohal Eesti, Taani, Rootsi ja Soome esindajad.

Traditsiooniliselt andis koosoleku alguses iga riik lühiülevaate oma maal toimuvast. Ühine kõikidele põhjamaadele on mastiidetekitaja määramise teenuse (Eestis Mastiit 12 nime all) juurutamine. Kuna Taanis on veiste elektrooniline märgistamine eelmisest aastast kohustuslik, siis on taanlaste prioriteediks elektroonilise kõrvamärgi võimaluste parem kasutamine. Soome ja Rootsi tegelevad sarnaselt Eestiga kontroll-lüpsi lihtsustamisega pihuarvuti ja ribakoodiga proovipudelite abil.

Kõige keerulisemas olukorras on Soome, kus karjad on väikesed ning vahemaad karjade vahel suhteliselt suured, mistõttu vajalikud investeeringud uute tehnoloogiate kasutuselevõtuks jõudluskontrollis on kallid. Vahemaade probleemi tõdes ka Rootsi. Seetõttu oleks A-kontrolli teostamine nendes riikides väga kulukas. Seevastu Taanis on karjad üksteisele küllalt lähedal ning kontroll-lüpsi teenuse pakkumisel ei teki suuri transpordikulusid. Kui Soome jõudluskontrolliorganisatsioon on suurel määral keskendunud ka nõustamisele, siis Taani jõudluskontrolli assistentide ülesandeks on vaid kontroll-lüpsi tegemine. Loomakasvatusalast abi saavad Taani farmerid spetsialiseerunud nõustajatelt.

Üsna pikalt arutati farmiarvuti ja andmebaasi vahelise andmevahetuse probleemistiku üle. Jällegi eristus taanlaste süsteem teistest. Kui teised riigid soovivad ka farmiarvutist andmeid võtta, siis Taanis peetakse farmiarvutis olevate andmete usaldusväärsust madalaks ja kõiki andmeid kontrollib ja registreerib

jõudluskontrolli assistent. Rõõmustav oli, et kõik Põhjamaad on võimalike lahenduste osas ühisel arvamusel, keerukaks võib olukorra teha ainult see, et erinevad riigid defineerivad sündmusi pisut erinevalt.

Lisaks põhiteemadele olid kõne all kameie igapäevased mured nagu proovipudelite kvaliteet, farmitöök sobivate mõistliku hinnaga pihuarvutite pakkumiste puudumine, kontroll-lüpsi lüpsirobotiga farmis või loomade identifitseerimise probleemid lüpsiplatsil.

Järgmise kohtumise organiseerivad rootslased 2013. aasta jaanuaris.

JKK kolleegipreemia

JKK kolleegipreemia aasta töötaja 2011 pälvis üldosakonna juhataja Eneken Ulmas. Enekeni töö on seotud koolituse ja teavitustegevuse toetusprojektidega. Nende abil on saadud pakkuda klientidele infopäevi, erinevaid trükiseid. Ta on tegelenud toetustega seonduva keeruka paberimajandusega ning hoidnud silma peal, et kõik õigel ajal tehtud saaks. Lisaks on ta hästi omandanud kunstmiku kujundustööd, meened, kodulehe jälgimine. Kolleegide sõnul on Eneken töökas, sõbralik, jagab infot oma tegemistest, küsib arvamust kolleegidelt.

Muhedat

Kohtumajas toimub uue aasta esimene istung, mida juhtiv kohtunik on just jõulupuhkuselt tulnud, puhunud ja heas tujus.

“Miks te siin olete?” uurib ta süüpingis istujalt.

“Politsei ütles, et otsisin jõulukinke liiga vara.”

“Kuidas nii, see ju küll mingi kuritegu ei ole,” imestab kohtunik.

“Noh, ma tegin seda enne kaupluse avamist.”

Läänemaa esindus kolis

Jaanuarist alates võtab Läänemaa piirkondlik zootehnik kliente vastu aadressil Jaani 10, Haapsalu. See on nn Läänemaa põllumajandusmaja, JKK ruum on 2. korrusel. Vastuvõtuaeg on endine, kolmapäeviti 9–15.

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee



Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700
Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7746
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Maire Tamm	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 5332 4204	1. ja 3. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Viru 5a II korrusel, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Saive Kase	Prääma, Paide vald, Järva mk	tel 385 0286	gsm 524 0147	K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Piira, Lääne-Viru mk	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Jaani 10 II korrusel, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Maire Põhjola	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7886	E 9.30-15.30
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Maire Tamm	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 5332 4204	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17-202, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4-317, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Aasta on alanud Jõudluskontrolli Keskusele eriti tõiselt. Lisaks möödunud aasta kokkuvõtetele oleme organiseerinud meie piimatootjatele kaks koolitust. Kui esimene, andmete registreerimise koolitus, oli meie jaoks juba kolmas omataoline, siis udaratervise koolitus oli JKK jaoks täiesti uus kogemus. Koolitus sai ainukordne ja huvitav oma esinejate poolest, lisaks Eesti tunnustatud spetsialistidele avaldasid oma seisukohti Taani riikliku mastiiditõrje programmi juht Jørgen Katholm ning Kanada suurima jõudluskontrolliorganisatsiooni CanWest DHI turundus- ja klienditeeninduse juht Richard Cantin.

Täname suure teadmistehuvi eest!

Uudne oli ka salasõnade vahetamine, millest käesolevas lehes juttu on. Kui salasõnade vahetus nii mõneski hämmeldust ja ilmselt ka pahameelt tekitas, siis rõõmu valmistab, et üldiselt on meie loomapidajad üsnagi avatud uuendustele. Elektrooniliste märkide kasutamine leiab üha uusi ja uusi kasutajaid veisekarjades, kuid on leidnud kasutust juba ka seakasvatustes. Elektrooniliste märkide kasutamise kasvuga on tekkinud suurem huvi EID-märkide lugejate ning andmete kogumise-edastamise süsteemide vastu.

Mastiit 12 teenus juurdub meil visalt, aga proovide arv näitab tõusutrendi. Kuid proovide arvust olulisem on see, et meil on juba mitmeid kliente, kes on teenuse omaks võtnud ning tegelevad sihipäraselt mastiiditõrjega.

Selle aasta alguses otsustasime muuta meie kodulehel asuva Veiste müüginfo piima- ja lihavedelike kasvatavatele tasuta teenuseks, mis kohe teenuse kasutamisele positiivselt mõjus.

Ilusat kevadet soovides!



Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Kõrvamärgiuudised

- Märtsikuust on veiste asenduskõrvamärkidena kasutusel Allflex Ultra kõrvamärgid. Väliselt on Ultra kõrvamärk äratuntav musta värvi n-ö "nupu" järgi. Sisuline erinevus seisneb endisest kvaliteetsemas lukustussüsteemis. Allflex Ultra kõrvamärgid on edukalt läbinud ICARi kõrvamärkide tunnustamise testi. Peagi hakkame müüma Ultra kõrvamärke ka veiste esmaseks märgistamiseks mõeldud kõrvamärkidena.

- JKK on müünud esimese koguse elektroonilisi kõrvamärke emiste identifitseerimiseks. Mitmes seafarmis on viimastel aastatel uuendatud tootmis-komplekse ja sisustatud need kaasaegsete tehnoloogiliste lahendusega, kus on kasutusel emiste automatiseeritud söötmissüsteemid ehk söötmine nn robotiga. Sellise söötmissüsteemi tegevus põhineb looma identifitseerimisel elektroonilise kõrvamärgi abil, mis võimaldab sigu sööta sea tiinusele vastava söödakogusega.

Salasõnade vahetus

Piiratud juurdepääsuõigustega veebirakendustes (Vissuke, Liisu jne) pakub JKK autentimiseks kolme võimalust: kasutajanime/salasõna, ID-kaarti ja Mobiil-ID. Kasutajanime/salasõna kasutamise puuduseks on vähene turvalisus – iga inimene, kes neid teab, saab juurdepääsuõiguse rakendusele. Nende teadasaamine ei ole kuigi keeruline, sageli annab konto omanik need vabatahtlikult teistele kasutamiseks, jätab need arvuti juures nähtavale kohale või laseb veebilehitsejal salvestada.

Salasõnade vahetuse nõue on kantud soovist „jalutamaläinud“ kontode kasutusõiguste peatamiseks. JKK järgib järgmisi põhimõtteid:

- Salasõna pikim kasutus on 180 päeva;
- Salasõna aegumise teadasaamisest alates peab salasõna vahetama 7 päeva jooksul;
- Salasõna ei saa kohe uuesti kasutada. Selleks peab olema eelmisest kasutusest möödas vähemalt 30 päeva ja tehtud vähemalt kolm salasõna vahetust teiste salasõnade vastu.

Kahjuks ei läinud salasõna vahetuse

nõude juurutamine valutult, sest mitmed veebirakendused ei olnud selle toetamiseks täielikult valmis. Segadust oli palju ja JKK palub selle tekitamise eest vabandust!

Nüüd on probleemid lahendatud ja veebirakenduste kasutajad saavad probleemide korral sisselogimisel asjakohast tagasisidet:

- Salasõna on aegumas. Vahetage salasõna rakenduses, mis seda võimaldab või paluge salasõna vahetus teha JKK-l.

- Salasõna on aegunud. Kasutaja on jätnud õigeaegselt salasõna vahetamata ja sellepärast on juurdepääs kontole peatatud. Uue salasõna saamiseks pöörduge JKK-sse.

- Konto on lukustatud. Vale kasutajanime/salasõna kombinatsiooni on kasutatud vähemalt 10 korda. Konto avatakse automaatselt tunni aja pärast, kui aga rakendust on vaja kiiresti kasutada, siis helistage JKK-sse. Salasõna vahetuse järel on see situatsioon kerge tulema, sest jätkatakse vana salasõna kasutamist. Ka veebilehitseja võib jätkata vana salasõna automaatset pakkumist, kui konto salasõna vahetuse järel jääb see veebilehitsejas tegemata. Probleemide ilmnemisel veenduge, et veebilehitseja on korrektselt seadistatud, näiteks Internet Exploreris saab seda teha *Tools → Internet Options → Content → AutoComplete Settings* alt.

Kokkuvõttes võib öelda, et kasutajanime/salasõna kasutamine ei ole eriti turvaline ega probleemivaba. Kasutage parem ID-kaarti ja/või mobiil-ID!

Tipplohm Jacqueline

Tartu Agro AS lehm Jacqueline võttis juba 2009. aastal lehmade 305päevase piimatoodangu rekordi oma nimele lüpskes neljandal laktatsioonil 18 935 kg piima. Nüüdseks on ta lõpetanud kuuenda laktatsiooni ja lüpsnud eluajal kokku üle 100 000 kg. Oma 107 281 kg piimatoodanguga (31.12.2011 seisuga) asub ta sajatuhandeliste klubis auväärsel neljandal kohal. Kui Jacqueline veel kaks laktatsiooni karjas püsib, on tal kõik eeldused asuda esikohale, sest kõik temast eespool olevad lehmad on karjast välja läinud. Selleks peab ta lüpsma kahel järgmisel laktatsioonil kokku vähemalt 22 427 kg piima.

Sigade jõudluskontrolli tulemused

Sigade jõudluskontrollis oli 31.12.2011 seisuga 34 seafarmi ja 15 311 põhikarja siga. Viimase kümne aastaga on farmide arv vähenenud 41%, samas sigade arv vaid 7% ehk 1089 looma võrra (tabel 1). Keskmine põhikarja sigade arv farmis on suurenenud 167,5 looma võrra.

Tabel 1 Sigade ja farmide arv jõudluskontrollis 31. dets seisuga

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Farmide arv jõudluskontrollis	58	54	55	44	42	38	36	35	35	34
Põhikarja sigade arv	16400	15980	16935	16752	16872	14387	14293	14722	14052	15311
Keskmine karja suurus	282,8	295,9	307,9	380,7	401,7	378,6	397	420,6	401,5	450,3

Jõudluskontrollis olevatest emistest olid 40,4% puhtatõulised sead (eesti maatõugu 23,9%, eesti suurt valget 16,3%, pieträäni 0,2%). Aretusprogrammi Marmorliha järgi soovitatud esimese põlvkonna ristandemiseid (LY, YL) oli 51,2%, kusjuures arvukaima grupi moodustasid YL ristandemised. Möödunud aasta jooksul viidi karjast välja viimased hämpširi tõugu emised ja mittesoovituslike ristandemiste osatähtsus on aastatega järjest vähenenud.

Esmakordselt seemendatud emiste osakaal oli 16,5% ja neid seemendati 247 päeva vanuselt. Samas leidub ka mõningaid farme, kus vastav number on üle 400 päeva. See näitab kaudselt probleeme sigade söötmise optimeerimisega. Ühegi poegimiseni ei jõudnud 15,8% esmaseemendatud emistest. Esimese pesakonna saamiseks seemendati 2011. a emiseid erinevatel innaperioodidel keskmiselt 1,3 korda. Jällegi paistab silma suhteliselt suur erinevus farmiti, jäädes vahemikku 1–2,2 seemenduskorda. Esimese pesakonna saamiseks tehtavate seemenduste arv näitab väikest tõusu – kuni 2005. a (k. a) oli vastav näitaja 1,2. Käesoleva aasta andmetel jääb 1. jaanuarist kuni 26. märtsini seemenduskordade arv esimese pesakonna saamiseks farmiti vahemikku 1–2,4.

Emiste tiinestamiseks kasutati loomulikku paaritust ja kunstlikku seemendamist. Loomulik paaritus moodustas kõikidest seemendustest 23%. Vaid ühes farmis on loomulik paaritus ainsaks emiste tiinestamise meetodiks. Kunstlikku seemendamist saab vaadata kahest erinevast aspektist – seemendamine ETSAÜ seemendusjaama (k. a importsperma) ning oma karja kultide spermaga. JKK aastaraamatus on kajastatud vaid tunnustatud seemendusjaama kultide (k. a importsperma) sperma kasutamist ja selle järgi oli kunstliku seemendamise osatähtsus 53%. Eesti ainus tunnustatud seemendusjaam kuulub ETSAÜle. Võttes arvesse ka seemendamised farmides asuvate kultide spermaga, võib öelda, et kunstliku seemendamise tegelik osakaal on 77%. Karjades asuvate kultide spermaga seemendati 24% emistest. Kunstliku seemendamise üks meetod on ka emakasisene seemendus, mida kasutati suhteliselt tagasihoidlikult – 2011. a 608 emist, kellest 21,6% indles ümber ja keskmine viljakus oli 11,2 põrsast pesakonnas. Tulemused on sarnased teiste meetoditega.

Võrreldes erinevate seemendusmeetodite tulemusi (tabel 2) on oma karja kultide sperma kasutamisel poegimiste protsent ja pesakonna suurus mõnevõrra väiksem kui ETSAÜ seemendusjaama kultide sperma kasutamisega, aga mitte oluliselt. Küll aga on eelnevate aastatega võrreldes muutunud seemendusandmete kogumine korrektsemaks – seemendusmeetod oli märkimata vaid 48 korral. Ainuke koht, millele peaks andmete registreerimisel tähelepanu pöörama, on ebanormaalne päevade arv kahe seemenduse vahel. Bioloogiliselt on võimalik, et regulaarse innatsükliga emis indleb 21päevaste vahedega. Viimastel aastatel aga on sagenenud juhtumid, kus emiseid seemendatakse ebaloogilise perioodi järel, nt 7 või 10 päeva pärast seemendust.

Sellisel juhul saab emis ühe pesakonna kahe seemendusega, mis tähendab seda, et üks seemendus loetakse ümberindluste hulka. Tegemist võib olla ebaregulaarselt indlevate emistega, emist ei seemendata õigel päeval, emise numbrit loetakse valesi või on seemendusandmed sisestatud ebatäpselt. Kui selgub, et tegemist on eksimisega, tuleks vale seemenduskirje Possust kustutada.

Tabel 2. Tulemused erinevate seemendusmeetodite kasutamisel

Näitajad	Loomulik paaritus	Kunstlik seemendus (KS)	
		seemendus- jaama kultide spermaga	farmi kultide spermaga
Poegimiste %	64,7	64,6	61,6
Viljakus*	11,7	11,7	11,5

* viljakus – elusalt sündinud põrsaste arv pesakonnas (ESP/psk)

ETSAÜ seemendusjaama kultide ja importspermaga seemendati 2011. aastal neljas farmis üle 90% emistest. Farmiti on poegimiste protsent nii loomuliku paarituse kui ka kunstliku seemendamise osas väga erinev, jäädes vahemikku 47–85%. Sama võib öelda ka viljakuse kohta, mis jääb vahemikku 9,5–13,5 ESP/psk. Samas näitab viimastel aastatel positiivset trendi esmaseemendatud sigade tulemuste paranemine kunstliku seemenduse meetodiga. Esmakordselt seemendati 2011. a kunstliku seemenduse meetodiga 44% emikutest (tabel 3).

Tabel 3. Esmaseemendatud emiste tulemused paaritamisel ja kunstlikul seemendamisel

Näitajad	Loomulik paaritus			KS seemendus- jaama sperma		
	2005	2010	2011	2005	2010	2011
Poegimiste %	79,6	78,7	79,6	60,4	69,6	72,1
Viljakus	9,9	10,5	10,9	9,3	10,4	10,5

Emiste viljakusega, mis on jätkuvalt positiivse trendiga, probleeme ei ole. Seitsme aastaga on viljakus suurenenud täpselt ühe põrsa võrra ja muutunud farmide lõikes ühtlikumaks. 20% farmidest sai keskmiseks tulemuseks rohkem kui 12 elusalt sündinud põrsast pesakonnas ja üks farm isegi üle 13. Keskmine viljakus oli 11,7 põrsast, korduvalt poeginud emistel (VE) 11,9 ja esmapoegijatel (NE) 1,2 põrsa võrra väiksem. NE keskmine viljakus oli 10,7, millest allapoole jäid oma tulemusega pooled farmid. Farmide tulemusi võrreldes jääb NE viljakus vahemikku 9,2–12,1.

Poegimisandmeid analüüsid hakkab silma surnult sündinud põrsaste suur osakaal (tabel 4). Aktsepteeritav surnultsündide tase on 3–5% sündinud põrsaste arvust. Kui surnultsündide tase ületab 7%, siis tuleb läbi viia andmete ja põrsaste surmajärgne ekspertiis (Tõuloomakasvatus 4, 2007, A. Tänavots, refereering). Mullu sündis surnuna keskmiselt 6,6% põrsastest e 0,8 põrsast igas pesakonnas (min 0,1; max 2). Kui võrrelda omavahel NE ja VE pesakonnaandmeid, siis korduvalt poeginud emise pesakonnas sündis surnuna keskmiselt 0,2 põrsast rohkem kui

Meeldetuletus seakasvatajale!

esmapoegijate pesakonnas. Aastatel 2000–2011 on keskmine näitaja olnud aktsepteeritavates piirides (6–7,2%), aga umbes pooled jõudluskontrollis olevatest farmidest peaksid välja selgitama põhjused, miks surnultsündinute osatähtsus ületab 7%, kusjuures mõnes farmis isegi 17% (tabel 4). Majanduslikult on väga oluline välja selgitada surnultsünni põhjused ja püüda need kõrvaldada, sest ainuüksi emise tiinusaegset söödakogust ja selle maksumust aluseks võttes saame tulemuseks, et iga sündinud, k. a surnult sündinud põrsas maksab ca 8 €.

Tabel 4. Surnultsündinute osatähtsus

Näitaja	2006. a	2011. a
Keskmine surnult sündinute (ss) %	7,1	6,6
Väikseim ss % farmis	1,2	1,0
Suurim ss % farmis	15,5	17,3
Farmide osakaal, kus ss % > 7	52	46
Farmide osakaal, kus ss % > 10	30,4	17,9

Keskmine imetamisperiood kestis 28,9 päeva. Nii mõneski farmis, kus imetamisperioodi pikkuseks on ca 50 päeva, saaks emiste kasutamist intensiivistada ainuüksi imetamisperioodi lühendamise. Pesakonnas võrutatult keskmiselt 10 põrsast, mis on 0,3 põrsast rohkem kui aasta tagasi. Esmakordselt jõudis vastav näitaja kümne võrutatud põrsani pesakonnas. Imikpõrsastest hukkus keskmiselt 13,2%. Korduvalt poeginud emistel hukkus igas pesakonnas 0,3 põrsast rohkem kui esmapoeginud emiste pesakonnas. Nagu mitmete näitajate puhul, nii on ka imikpõrsaste hukkumine farmi väga erinev, ulatudes kuni 26%ni. Esmapilgul tundub, et hukkumine on suurem farmides, kus tehnoloogilised uuendused on tegemata.

Emiste kasutamine on muutunud intensiivsemaks, emiste kasutamisaeg on pikenenud. Seda kinnitavad aastaemise kohta arvutatud näitajad. Aastaemise kohta sündis elusalt 0,9 põrsast ja võrutatult 1,2 põrsast rohkem kui 2010. a. Vähenenud on emiste ümberindluse sagedus, aga ka selle näitajaga on tulemused farmi väga erinevad, nagu ka aastaemise näitajate osas.

ETSAÜ konsulendid testisid ultraheliaparaadiga Piglog-105 farmides 7877 noorsiga. Testitud sigade keskmine ööpäevane massi-iive sünnist 100 kg elusmassi saavutamiseni oli 562,4 g, keskmine seljapeki paksus 10,3 mm ja seljalihase läbimõõt 62,6 mm. Eelmise aastaga võrreldes on lihajõudluse näitajad stabiilsed.

Viljakate emiste statistika

2011. a poegis 18 väga viljakat emist, kellel sündis vähemalt 20 elusat põrsast ning võrutatult rohkem kui 15 põrsast pesakonnas. Emised asusid kolmes erinevas farmis. Pooltel nendest emistest (9 tk) oli viies poegimine, viiel emisel neljas poegimine. Kahel

Seakasvatajal on kohustus igal aastal 15. maiks esitada PRIA-le 1. mail karjas olnud sigade arv. See nõue tuleneb põllumajandusministri määrusest nr 128, mis on vastu võetud 21.12.2009. Määrus kohustab loomapidajat PRIA-le esitama korra aastas teatise tema peetavate sigade kohta 1. mai seisuga sama aasta 15. maiks. Nimetatud teatise märgitakse ehitise registreerimise number ning sigade puhul ehitiste kaupa põrsaste, võõrdpõrsaste, nuumsigade, nooremiste, emiste ja kultide arv. Teatise näidisvormid avalikustatakse PRIA veebilehel.

emisel oli väga suur pesakond isegi kaheksandal poegimiskorral, kus sündis 20 ja 21 põrsast ja võrutatult 17 ja 19. Kokku oli 2011. a JKK andmebaasi andmetel 29 055 poegimist.

Viljakaid emised leidub peaaegu igas jõudluskontrollis olevas farmis. Küll aga on erinevused suurte pesakondade esinemissageduses farmi. On farme, kus maksimaalne viljakus on 13 põrsast pesakonnas ja sedagi vaid kahel emisel, samal ajal kui 28 farmis oli kokku 276 poegimist, kus sündis üle 18 põrsa. Huvitav on võrrelda 2006. ja 2011. a suurte pesakondade esinemissagedust tõugude lõikes (tabel 6).

Tabel 6. Suurte pesakondade esinemissagedus erinevatel tõugudel 2006. ja 2011. a poegimiste järgi

Tõug	Pesakondi viljakusega üle 14 põrsa		Pesakondi viljakusega 10–14 põrsast		Pesakondi viljakusega alla 10 põrsa	
	%	muutus 2006. a, %	%	muutus 2006. a, %	%	muutus 2006. a, %
2011. aasta						
Landrass (L)	14,7	5,2	61,8	-1,7	23,5	-3,5
Yorkšir (Y)	12,9	5,9	61,5	4,1	25,6	-10,0
Ristand LY	15,4	9,8	58,4	2,8	26,2	-12,6
Ristand YL	13,4	4,3	62,9	2,2	23,7	-6,5
2006. aasta						
Landrass (L)	9,5	x	63,5	x	27,0	x
Yorkšir (Y)	7,0	x	57,4	x	35,6	x
Ristand LY	5,6	x	55,6	x	38,8	x
Ristand YL	9,1	x	60,7	x	30,2	x

Silma hakkab, et suuri pesakondi (üle 14 põrsa) sünnib võrreldes 2006. aastaga sagedamini nii landrassi kui jorkširi tõugu emistel, aga eriti just ristandemistel LY, kus isaks on landrass ja emaks jorkšir. Meie seakasvatajad ja aretajad on teinud tõhusat tööd viljakuse suurendamiseks. Jaksu kõigile ka edaspidiseks!

tekst Külli Kersten
sigade jõudluskontrolli sektori juhataja
andmed Liia Taaler
biomeetria sektori peaspetsialist

Tabel 5. Suurte pesakondade esinemissagedus 2011. a poegimiste järgi

	Pesakondi viljakusega üle 13 (%)	Pesakondi viljakusega üle 14 (%)	Pesakondi viljakusega üle 15 (%)	Pesakondi viljakusega üle 16 (%)	Pesakondi viljakusega üle 17 (%)	Pesakondi viljakusega üle 18 (%)
Farmide arv, kus vastavaid pesakondi sündis	38	37	37	35	32	28
Vastavate pesakondade % kokku	27,3	16,9	9,6	4,9	2,2	0,9
Suurima esinemissagedusega farm	51,8	38,6	25,8	16,5	9,5	4,7
Väikseima esinemissagedusega farm	0,4	1,3	0,4	0,2	0,2	0,1

Andmete üheaegne esitamine JKK-le ja PRIA-le

Alates 2008. a maist on JKK klientidel võimalus esitada andmeid üheaegselt veiste liikumise, põhikarja mineku, poegimise ja sündinud vasikate märgistamise ning karjast väljamineku kohta nii JKK-le kui ka PRIA-le. Esialgu oli see võimalik vaid piimalehmade jõudluskontrolli tegijatel Vissukese kaudu, mõnevõrra hiljem ka lihavesikasvatavatel Liisu programmis. Kuni tänavu 1. märtsini oli seda võimalust kasutanud 265 klienti. Esimesel aastal kasutas andmete üheaegse edastamise võimalust 50 klienti, järgnevalt on igal aastal kasutajate arv suurenenud umbes 50 võrra. Enim kasutavad seda andmete edastamise võimalust suured piimatootjad. 80 suurtootjat, kel oli aastavahetusel karjas vähemalt 100 lehma, olid 1. märtsiks teinud PRIAsse 114 253 andmeedastust, mis moodustab 90,7% viimaste koguarvust (126 044). Kuid ka siin on arenguruumi, sest viimatimainitud suurtootjaid oli lõppenud aastal 202. Mis puudutab erinevaid andmeliike, mida edastatakse, siis neist on esikohal veiste märgistamine, mida on tehtud 75 780 korda (60,1%), sellele järgnevad karjast väljamineku sündmused (tapmine, hukkimine, kadumine, elusmüük välismaale) 25 300 korda ehk 20,1% ja veiste liikumine – 22 013 (17,5%). Märgistamistest langeb 94,5% piimaveiste ja 4,5% lihavesiste arvele, väljaminekutest on 97,2% piimaveiste ja 2,8% lihavesiste omad. Viimastel kuudel on PRIAsse edastatud keskmiselt veidi üle 4000 sündmuse.

Mõned nõuanded andmete üheaegseks esitamiseks. Vissukesse tuleb siseneda kindlasti ID-kaardiga. Veiste väljaminekute esitamisel tuleb juhul, kui loom liigub vahendaja kätte, esitada JKK-le tema karjast väljaviiamise tõeline põhjus, selleks on tavaliselt madal toodang, halb lüpstavus, vanus, sigimisprobleemid, jms

ning lahtrisse “loom liigub vahendaja juurde” teha linnuke. Elusmüüki näidake vaid sel juhul, kui müüte looma teisele lehmapidajale tema karja täienduseks.

Inno Maasikas
andmetöötlusosakonna juhataja

Hilistalvised koolitused toimunud

Kolmandat aastat järjest kujunes märtsikuu ajaks, mil JKK korraldas oma klientidele koolitusi Eesti Maaelu Arengukava toel.

Kuu alguses oli Rakveres andmete kasutamise koolitus keskmise suurusega piimafarmide pidajatele. Kahepäevase koolituse käigus keskenduti karja- ja terviseandmete kasutamisele. Märtsi lõpus toimus rohke osavõtuga udaraterwise teemaline koolitus Udar 2012 loomakasvatuse- ja farmijuhtidele.

Mitmepeäevased koolitused on selleks aastaks peetud, (piirkondlikke) infopäevi on veel ees. Koolituste materjalid on avaldatud ka JKK kodulehel.

JKK pakub tööd

Udaratervis ja sigimisinäitajad on teemad, millest viimastel aastatel on küll palju räägitud, kuid märgatavat muutust paremuse suunas ei ole toimunud. Kuna kaasaegsete teadmiste, ravimite ja probleemide kompleksse lahendamise mõju on aeglane või puudub sootuks, siis JKK on otsustanud valida alternatiivsete vahendite kasutamise tee.

Ootame oma kollektiivi inimest, kes omab laialdasi teadmisi ja praktilist kogemust klaaskuuli, kaartide või šamaani-trummi kasutamise alal. Tööülesanneteks saavad olema lehmade tiinuse, sündiva vasika soo ja piima kvaliteedi määramine ennustamise meetodil.

Kandidaadilt eeldame riigikeele valdamist suhtlustasandil, interneti kasutamise oskust ja lehmasignaale

tundmist. Kasuks tuleb varasem kontakt lehmaga. Omalt poolt pakume meeldivat seltskonda ja uusi kummikuid. CV koos palgasoooviga palume saata e-posti aadressile konkurss1loodavaleametikoale. lillike@jkkkeskus.ee. Tööle asumise aeg on 1. aprill 2012.

www.jkkkeskus.ee
keskus@jkkkeskus.ee



Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094
Tel 738 7700
Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7746
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 51006 Tartu	
Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Maire Tamm	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 5332 4204	1. ja 3. K 12.00-16.00
Ida-Võrumaa	Ludmilla Aan	Viru 5a II korrus, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Saive Kase	Prääma, Paide vald, Järva mk	tel 385 0286	gsm 524 0147	K 9.30-13.30
Lääne-Võrumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Piira, Lääne-Viru mk	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Jaani 10 II korrus, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Maire Põhjola	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7886	E 9.30-15.30
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Maire Tamm	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 5332 4204	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17-202, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4-317, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Kui Eesti põllumehed võitlevad Brüsselis õiguse eest saada teiste Euroopa põllumeestega võrdseid toetusi, siis Brüsselis käib teinegi arutelu, mis pakub huvi Jõudluskontrolli Keskusele – mõttevahetus veiste elektroonilise märgistamise üle. Huvitavaks teeb arutelu asjaolu, et tegelikult üritatakse seadustada olukorda, mis on juba nii mõneski liikmesriigis praktikas kasutusel. Lisaks Eestile on veiste elektroonilised märgid kasutusel ka näiteks Soomes ja Prantsusmaal ning lausa kohustuslikud Taanis. Elektrooniliste märkide süsteem leiab järjest rohkem toetajaid erinevate loomaliikide juures ning on veiste märgistamisel kasutusel erinevates riikides üle maailma. Kahjuks on Euroopa Liidus siiski liikmesriike, kes ei ole huvitatud oma veisekasvatajatele sellise võimaluse pakkumisest ning seepärast üritatakse tõestada, et elektroonilised märgid ei toimi. Tänapäeval ASi Saaremaa Ökoküla, kes mai lõpus jagas Jõudluskontrolli Keskuse ja Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti töötajatele oma kogemusi elektrooniliste märkide kasutamisel. Külaskäigu kokkuvõtteks julgen väita, et seal ollakse uue tehnoloogiaga väga rahul ning tööd ilma elektrooniliste märkideta ei kujutata enam ettegi.

Kui algne plaan oli Brüsselis vaidlused lõpetada käesoleva aasta lõpuks, siis hea meel on tõdeda, et tänased küsimused ei ole enam niivõrd tehnilised kui varem poliitilised ja loodetavasti jõutakse nendegi vaidlustega positiivse lõpuni.

Lõpetuseks õnnitlen meie kolleegi Eesti Tõuloomakasvatajate Ühistust, kes juuni lõpul avasid oma pullidele uue farmi!

Ilusat suve jätku soovides!



Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Kõrvamärkide valik laieneb

Alates juulist on võimalik JKKst tellida veiste märgistamiseks ka n-ö kaks-ühes elektroonilisi kõrvamärke (edaspidi suured EID-märgid). Uued kõrvamärgid sarnanevad tavapärastele plastmärkidele, kuid märgi ülaosas on ka looma registri numbriga kiip. Nii on looma võimalik identifitseerida nii visuaalselt kui EID-märkide lugejat kasutades. Esmaseks märgistamiseks mõeldud kõrvamärgipaar koosneb suurest EID-märgist ja Allflex Ultra plastkõrvamärgist. Fotol on vasakul suured EID-märgid ja paremal senine EID-märkide komplekt.

EID-märkide kasutajatel on võimalus tellida ka korduvkasutatavaid EID-märke. Nende märkide olemasolul saab loomale elektroonilise kõrvamärgi kadumisel koheselt panna uue kõrvamärgi ning asenduskõrvamärgi saabumiseni on looma endiselt võimalik lüpsiplatsil, kaalumisel või vasikate jootmisautomaadis identifitseerida. Asendusmärgi saabumisel lõigatakse korduvkasutatav kõrvamärk kõrvast ning märki saab edaspidi kasutada, asendades vaid teravikuga osa uuega. Korduvkasutatavad kõrvamärgid on roosat värvi, et selgelt eristada, kas looma kõrvas on looma ametlikuks identifitseerimiseks kasutatav EID-märk või korduvkasutatav kõrvamärk.

Juulis saavad müüki ka teise tootja kõrvamärgid. Šveitsi firma Datamars osales samuti JKK kõrvamärkide riigihankel ning osutus edukaks. Seega on nüüd loomakasvatajal valida, kas kasutada tuttavaid Allflexi kõrvamärke või proovida, kuidas sobivad Datamarsi kõrvamärgid. Datamarsist tellitakse esialgu plastkõrvamärke veiste, lammaste ja kitsede esmaseks märgistamiseks ning EID-märke veiste ja lammaste märgistamiseks. Pakume ka Datamarsi märgistamistange. Kuigi Datamars kinnitab, et kõrvamärkide paigaldamiseks sobivad ka Allflexi tangid, soovime kõrvamärke paigaldada sama kõrvamärgitootja tangidega.

Kõrvamärgi kadumisel või loetamatuks muutumisel asendame esialgu kõik kadunud märgid Allflex Ultra kõrvamärkidega.

Kuna kõrvamärkide sortiment üha



suureneb, on oluline, et klient annaks kõrvamärkide tellimisel teada, millise firma ja mis tüüpi kõrvamärke ta soovib. Kõrvamärkide hinnad leiab JKK kodulehel olevast hinnakirjast.

Rahvusvahelises koostöös osalemine

JKK väliteenistuse osakonna juhataja Aire Pentjärv kaasati mitmesse rahvusvahelisse ettevõtmisesse.

Soome taotles ICARilt jõudluskontrolli-süsteemi hindamist ning kvaliteedimärki *ICAR Certificate of Quality*. Seekordne Soome hindamine peab toimuma koos väliseksperdi külastusega ja ICAR valis hindajaks Aire Pentjärve.

Juunis Iirimaal toimunud ICARi konverentsil tehti Eestile ettepanek osaleda arengumaade töögrupi töös. Töögrupi ülesanne on töötada välja arengumaadele juhendmaterjale loomade identifitseerimise- ja jõudluskontrolli süsteemi ülesehitamiseks ning juurutamiseks. Töögrupi liikmetena soovitakse näha eelkõige riike, kellel on kogemusi, mida vähemarenenud riikidega jagada. Liikmed peaksid tulema ka maailma erinevatest paikadest ning Aire Pentjärv ja Eesti esindavad kõiki Ida-Euroopa riike. Näiteks Lääne-Euroopa esindaja on Prantsusmaa. Töögrupp teeb tihedat koostööd ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsiooniga FAO, kelle esindaja on ühtlasi töögrupi juht.

Aire liitumisel ICARi töögrupiga on Eesti esindatud juba kolmes töögrupis. Andmevahetuse töögrupis on Kalle Pedastsaar ja loomade märgistamise töögrupis Kaivo Ilves.

Mida panna tähele emiste seemendamisel

Sperma säilitamine. Seemendamine algab sperma säilitamisest õigetes tingimustes. Kui sperma farmi jõuab, on kõige parem võtta tuubid pakendist kohe välja ja asetada jahutuskappi 16-18 kraadisele temperatuurile (17°C). Hea, kui tuubid saab asetada ühe kihina, nii et kõigile spermidele mõjuks võimalikult ühesugune temperatuur. Kontrolli kindlasti jahutuskapi temperatuuri iga päev, kui seal on spermatuubid sees, sest temperatuuri langemine alla 15 kraadi toimib spermidele hävitavalt! Temperatuuril üle 18 kraadi kulutab sperm energiat ning tema eluiga lüheneb. 38 kraadist kõrgem temperatuur põhjustab spermidele juba pöördumatuid kahjustusi ja sellise spermaga pole mõtet seemendada. Samuti ära jäta spermatuube otsese päikesevalguse kätte! Penoplastkastides olev sperma saavutab väliskeskkonnaga sama temperatuuri juba 6 tunniga, mis mõjutab otseselt spermide elujõudu, eluiga ja seemendustulemusi. Juba üles soojenenud sperma ei talu uuesti jahutamist ning kõige parem oleks selline sperma lihtsalt minema visata ning mitte riskida ümberindluse või väikese pesakonnaga.

Pane tähele!

- Spermatuube tuleb hoida valguse eest kaitstult.
- Säilitada 17 kraadi juures.
- Vältida temperatuuri muutusi, nii liigset külma kui sooja.
- Spermatuube ei tohi raputada.
- 2 korda päevas pöörata tuube ettevaatlikult, et spermid jaguneksid lahuses ühtlaselt.
- Ära kasuta vana või tükkis spermat.
- Probleemidest teavita kohe seemendusjaama spetsialiste.

Seemenduslaht. Seemenduslaudas peab valitsema rahu ja vaikus. Lauta ei tohi kostuda söödaliinide kolin või põrsaste kisa. See kõik segab ümberpaigutatud või võõrutatud emisel keskenduda kõige tähtsamale – indlemisele. Oluline osa on ka teistel keskkonningimustel: valgus (nii valgustugevus kui valguspäeva pikkus), ventilatsioon ja temperatuur. Valguspäeva pikkus seemenduslaudas peab olema vähemalt 8 tundi (soovituslik 14–16 tundi). Sellel ajal on hea, kui on tagatud 100 lux valgustugevus emise selja kõrgusel. Valgustus on vajalik nii emise hormonaalsüsteemi toimimiseks kui ka töötajale emiste vaatlemiseks, vigastuste avastamiseks ja vooluse märkamiseks ning kokkuvõttes heade tulemuste saavutamiseks farmis. **Vältima peab tuuletõmbust.** Sobiv seemenduslauda temperatuur on 16–18 kraadi.

Seadke sisse rutiinne, igapäevane seemenduslauda emiste vaatlemine. Märkige üles kõik erisused emise kaardile ning kasutage ka selgesti mõistetavat märgistussüsteemi emiste seljal. Seemenduslauda töökorraldus peab võimaldama ka ootamatult asendama saadetud töötajal lihtsalt ja kiirelt aru saada, millise emisega mida teha.

Inna avastamine. Iga emis vajab individuaalset tähelepanu. Seemenduslauda toodud emiseid peab jälgima vähemalt üks kord päevas, väga hea, kui jälgitakse nii hommikul kui pealelõunal, et märgata ja üles märkida kõik innaaegsed muutused. Inna pikkus on keskmiselt 60 tundi, ovulatsioon toimub inna teises kolmandikus, s.o umbes 40 tundi peale inna algust. Esmased inna tunnused tekivad tavaliselt 3 päeva pärast võõrutamist, paigalseisu refleksi 4–5 päeval. Optimaalse seemendusaja tunnusteks on paigalseisu refleks, tüüpiline pea ja kõrvade hoiak, häbeme punetus, turse. Innaaegset lima tupest ei tohi segamini ajada põletikulise voolusega. Inna on selge, läikiv, läbipaistev inna alguses ja muutub kleepjamaks, tuhmimaks ja valkjamaks inna lõpupoole. Põletikuline voolus on kollakas ja meenutab värvilt ning konsistentsilt majoneesi.

Kõige parem inna avastaja on muidugi kult. Seemendaja saab parimad tulemused, kui ta töötab koos kuldiga nii inna avastamisel kui seemendamisel. Kuldi kasutamise meetodeid on erinevaid, peaaegu on hoida kult erutatuna ja tekitada emistele nn “üllatusmomenti” just inna avastamisel. Stimuleerimise ja seemendamise ajal on hea, kui võimaldate emisele pideva kontakti kuldiga.

Päevi võõrutusest innani	Indlejate protsent
1–3 päeva pärast	0–5
4. päeval	10–75
5. päeval	20–80
6. päeval	5–20

Stimuleerimine. Parimate tulemuste saavutamiseks ei piisa ainult kuldist. Seemendaja peab varuma aega ja kannatust ning pühenduma emisele täpselt nii kaua, kui emis seda vajab. Õigeaegne stimuleerimine ja kuldi kasutamine tagab edu. Pole oluline, kas kasutate viie, seitsme või kümne punkti süsteemi, oluline on, et kulutate emise masseerimisele ja stimuleerimisele vähemalt 1 minuti. Oluline on, et emisel oleks paigalseisu refleks ja ta laseks endaga tegeleda. Lamav emis ei indle. Pärast stimuleerimisega alustamist tuleb emis seemendada 10–15 minuti jooksul. Kui mingil põhjusel läheb seemendama asumisega rohkem aega, tuleb see emis rahule jätta vähemalt 40 minutiks ning alustada siis kogu stimuleerimise protsessi algusest peale. Seda sellepärast, et stimuleerides vabanevad hormoonid, mis põhjustavad emaka kokkutõmbeid ja aitavad kaasa sperma transportimisele emakasarve tippu. Hormonaalne “purse” ei kesta kaua ja õige aja mööda laskmisel ei ole tagatud spermide jõudmine viljastuspaika. Emise emaka sarv on kuni 2 meetrit pikk ning sperma transportimine läbi kurrulise sarve võtab aega. Hormonaalse süsteemi õige toimimine tagab spermide ja munarakkude valmimise ning mõjutab otseselt pesakonna suurust.

Kuidas stimuleerida?

- Togi ja tõuka emist küljele ja tagumiste jalgade vastu.
- Masseeri emise selga ja külgi.
- Haara udarast ja suru kubeme piirkonda – jäljendades kuldi nina togimist ja tõukeid.
- Suru rusikaga ettevaatlikult häbeme alusesse piirkonda.
- Viimaks istu emisele selga.

Seemendamine. Esimene seemendus võiks toimuda 12–16 tundi pärast esmaste innatunnuste tekkimist, järgmine seemendus 12 kuni 24 tunni möödudes. Teise seemenduse aja valik sõltub farmist ja süsteemist. Kui seemendamisega on kõik korras, ei tasu seemendusaega muuta. Kui aga ümberindluse protsent on kõrge, tuleks kaaluda uut lähenemist emistele ja seemendamisele. Kuldi kasutamisel ei pea esmaseid innatunnuseid näitavaid emiseid kohe seemendama tormama. Kui märkasite esmaseid tunnuseid hommikul, siis on rahulikult aega hakata seemendamisega tegelema pealelõunal. Ehk see vana hea reegel: kui kaks korda päevas käid indlejaid otsimas, siis hommikul paigalseisev emis seemendatakse esimest korda õhtul ja õhtul avastatud paigalseisev emis seemendatakse järgmisel hommikul. Ka vara seemendamine on üks väikeste pesakondade saamise põhjus. Õige aeg seemendamiseks on siis, kui emisel tekib paigalseisu refleks inimese stimuleerimise tulemusel ja emis laseb seemendajal endale selga istuda. Alati leidub karjas ka erandeid ning ka nooremiste seemendusaja kindlaks tegemine on raskem kui vanaemistel. Sellepärast ongi väga oluline erisuste ülesmärkimine ja õigeaegne märkamine. Samuti võib nooremistel kaaluda kolmekordset seemendamist.

Ümberindluse põhjused:

- vale seemendamise aeg
- halb sperma kvaliteet või kehvad sperma säilitamise tingimused
- liiga vähe viljastumisvõimelisi munarakke, et säilitada tiinus
- abort, infektsioonid munasarjades või emakas
- nooremiste suguorganite deformatsioon
- vähene progesterooni produktsioon kollakehas sügisperioodil
- toksiinid söödas
- halb laudakliima: temperatuur, tuuletõmbus jne

Hügieen. Ärge unustage ega alahinnake seemenduslauda hügieeni olulisust ja seemendusvahendite puhtust. Kateetri sisseviimisel tuppe ei tohi see saastuda hābeme ümbruses oleva mustusega. Väga must hābe tuleb pesta ja kuivatada paberrätiga. Kui mustust on vähe, tõmmake ühe käega hābememokad ettevaatlikult laiali ning sisestage kateeter rahulikult tuppe, puudutades vaid limaskesta. Piisava lima puudumisel kasutage kindlasti seemendusgeeli, et mitte tekitada emisele ebamugavustunnet. Seemendusgeeli tuleb säilitada suletavas anumask ja minimeerida kokkupuude õhuga. Kateetri libestamiseks pigistage geeli ettevaatlikult kateetri tipule. Kindlasti ei tohi kateetrit kasta geeli sisse. Kasutage ainult ühekordseid kateetreid



Seemendustarvikud. Foto Pille Kütt

ning ärge eemaldage kateetreid pakendist enne, kui olete kindel, et neid on vaja.

Edukat seemendamist!

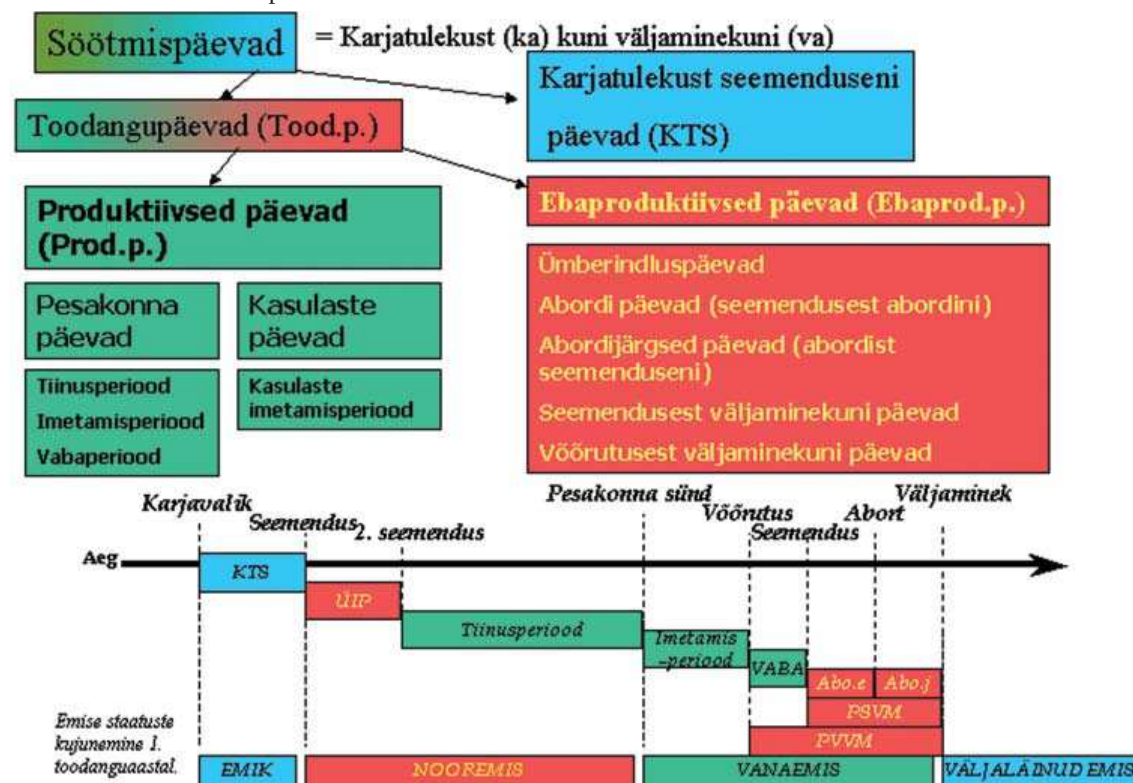
Pille Kütt

ETSAÜ arendusosakonna spetsialist

Emiste tootmispäevade arvestus

Viimasel ajal on sageli palutud selgitust ebaproduktiivsete päevade kohta ja küsitud, kas emikud kuuluvad nuumikute või emiste rühma. Teema paremaks mõistmiseks on hea vaadata skeemi emise tootmispäevade arvestusega (skeem 1). Emise toodangupäevad jagunevad kaheks – produktiivseteks ja ebaproduktiivseteks. Produktiivsed päevad on pesakonna tootmiseks kulunud päevad, mis tulenevalt sea sigimise füsioloogiast on vajalikud e nendeks on tiinus- ja imetamispäevad (k.a kasulaste imetamise päevad) ning vabaperioodi päevad. Ebaproduktiivsed päevad tekivad emiste mitteotstarbekast kasutamisest. Need on ümberindlus-, aborti- ja abortijärgsed päevad uue seemenduseni. Ka seemendatud ja võõrutatud

Skeem 1. Emise tootmispäevade arvestus



emiste väljaminek karjast lisab ebaproduktiivseid päevi. Nt kui seemendatud emis viiakse lihatööstusesse 20. tiinuspäeval, siis ebaproduktiivseid päevi on 19 (seemenduspäev k.a, väljamineku päev v.a). Kui emis viiakse karjast välja 20. päeval pärast võõrutamist, siis tekib ebaproduktiivseid päevi vaid 14 päeva, sest vabaperiood loetakse produktiivsete päevade hulka.

Ka emise staatuse muutumine on skeemil näha, sh emiku staatuse. Emikuks loetakse siga karjatesti või karjatuleku kuupäevast (k.a), mil ta saab individuaalse märgistuse. Emik on põhikarja täienduseks valitud siga, kes on märgistatud plastikust kõrvamärgiga ja keda identifitseeritakse registrinumbriga. Emiku staatuse lõpeb esmakordse seemendusega ja temast saab nooremist. Küsimus tekib tavaliselt mais, kui seakasvatavad esitavad PRIA-le aruande "Sigade arv ehitises seisuga 1. mai". Seal on sigade

vanusgruppide näha pörsad, võõrde-pörsad, nuumsead, nooremised, emised ja kuldid, emikuid selles ei ole. Tavaliselt asuvad emikud seemenduslaudas (mitte nuumiku-laudas), seega on nende lugemine emiseks täiesti põhjendatud. Eel-pool kasutatud terminite definit-sioonid on kirjas sigade jõudlus-kontrolli käsi-raamatus, mille leiab ka JKK veebi-lehelt.

Küllä Kersten
sigade
jõudluskontrolli
sektori juhataja

Teadmiseks Possu kasutajale!

Juulis muutuvad JKK andmebaasi kasutajate salasõnad, mille kohta edastatakse kõigile praegustele kasutajatele täpsem teave elektronkirjaga sellel aadressil, mis on nähtav seakasvataja portaalis www.jkkeskus.ee/pp/ (real Possu kasutaja e-mail). Miks neid on vaja muuta ja kui tihti seda tehakse, saab täpsemalt lugeda aprillikuu JKK Sõnumitest. Kui farmis on Possu kasutaja muutunud või on muutunud mõni aadress, andke sellest teada kylli@jkkeskus.ee või telefonidel 738 7765, 520 6245.

Vissi näitus-konkursid

Sel aastal toimusid vissivõistlused ühe nädala jooksul juunikuus – 6. juunil valiti 18. korda Saarte Viss, osa võtsid 12 loomapidajat 43 lehmaga.

Saarte Viss 2012 tiitli pälvivad eesti holsteini tõugu Pirke ja eesti punast tõugu Kesta Kõljala Põllumajanduslikust OÜst ning Liia Sooääre maakarja tõugu Kelli.

JKK autasustas traditsiooniliselt esmaspoeginute grupi võitjate omanikke. Esmaspoeginud lehmade klassi parim holsteini tõugu lehm oli Pirke Kõljala Põllumajanduslikust OÜst ja parim punast tõugu lehm oli Tangel TÕ Mereranna Põllumajandusühistust.

8. juunil valiti Ülenurmel esmakordselt koos nii eesti punase kui eesti holsteini tõu Viss 2012. Punast tõugu lehmade võistlusest võttis osa 37 lehma 11 karjast, holsteine oli 81 looma 22 karjast.

Eesti punast tõugu esmaspoeginute grupi I koha sai lehm Killi Tartu Agro ASi Rahinge laudast. II ja III koht kuulusid Kõpu PM Osahingu lehmadele Melani ja Uisu.

Vissi tiitliga pärjati lehm Hüplik Tartu Agro ASi Rahinge laudast.

Eesti holsteini tõu esmaspoeginute grupi parim oli Trilla Kehtna Mõisa

osaühingust, II koht kuulus Krootuse Agro ASi lehmale Musi ja III koht Torma Põllumajandusosahingu lehmale Neste.

Viss 2012 tiitli sai Tartu Agro ASi Vorbuse lauda lehm Monita.

EPK piimatoodangu rekord uuenes

Üle hulga aja oli maikuus laktatsiooni rekord, kolme aasta vanune rekord ületati 602 kilogrammiga.

Jõgevamaal asuva Sadala Piim OÜ lehm Tulles saavutas eesti punast tõugu lehmade seas läbi aegade suurima laktatsiooni piimatoodangu. Uue rekordlehma kolmanda laktatsiooni piimatoodang oli 16 653 kg (rasvasisaldus 3,28% ja valgusisaldus 2,87%).

See tulemus asetab eesti punast tõugu piimaandja Eesti lehmade laktatsioonitoodangu edetabelis 32. kohale. Eelmine punast tõugu rekordiomanik oli Tartu Agro ASi lehm Neti, kelle toodang oli 16 051 kg (laktatsioonitoodangu edetabelis 73. koht).

Lehm Tullesi isa on punasekirju holstein Ludox-Red, emaisa on šviitsi päritoluga Vestak.

Muudatus Võru esinduses

Juunis muutus JKK Võrumaa esinduse asukoht. Aadress jäi endiseks (Liiva 11, Võru), muutus JKK esinduse toa asukoht – II korrus, paremat kätt esimene kabinet.

Paide kontor kolib

Alates augustist asub JKK Järvamaa kontor aadressil Pärnu 58, Paide. JKK kabinet asub II korrusel. Uues Järvamaa põllumajandusmajas asuvad ka PRIA, ETKÜ ja veterinaar keskuse ruumid.

Muhedat

Ühes piiriäärses maakonnas on hundid kenasti signinud ja lammaste murdmine on muutunud lausa igapäevaseks. Loomulikult see lambakasvatajatele ei meeldi ja nad üritavad kiskjaid hävitada nii püsside ja püünistega kui ka muid koledaid vahendeid kasutades.

Jutud olukorrast jõuavad ka linna teadlaste kõrvu, kes saavad oma spetsialisti mõnda humansemat lahendust pakkuma. Vallamajas koosolekul selgitab noor teadlane talumeestele: "Lugupeetud lambakasvatajad, meie plaan on selline, et püüame isased hundid kinni ja kastreerime nad. Hundikarjas siis enam juurdekasvu ei tule ja nii saabki asi kontrolli alla."

Saalis on rahvas vaikne ja seedib ettepanekut. Viimaks tõuseb tagumisest reast üks vanem talumees: "Noormees, te olete meie murest natukene valesti aru saanud. Hundid nimelt mitte ei karga meie lambaid, vaid söövad neid."

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee



Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094
Tel 738 7700
Faks 738 7702

Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Geneetiline hindamine (sead)	738 7746
Raamatupidamine	738 7704

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Maire Tamm	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 5332 4204	1. ja 3. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Viru 5a II korrus, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Saive Kase	Pärnu 58 II korrus, Paide	tel 385 0286	gsm 524 0147	K 9.30-13.30
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Piira, Lääne-Viru mk	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Jaani 10 II korrus, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Maire Põhjala	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7886	E 9.30-15.30
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Maire Tamm	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 5332 4204	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17-202, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4-317, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11 II korrus, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Hea klient!

Käesolevas numbris on teiste lugude hulgas võimalik lugeda kahest teemast: andmevahetusest ning jõudluskontrolli süsteemi kvaliteedist. Andmevahetusega seotud teemadest on JKK Sõnumites varemgi kirjutatud, kuid selles piimaveiskasvatavate Sõnumites on väike ülevaade kümne aasta jooksul toimunud. Uudiste osas on juttu Rumisoft tarkvarast, sest elektrooniliste kõrvamärkide kasutuselevõtuga on suurenenud vajadus ka kiirema ja lihtsama andmevahetuse järgi.

Kui eelmises numbris kirjutasime uudisest, et JKK väliteenistuse osakonna juhataja Aire Pentjärv kontrollib väliseksperdina Soome jõudluskontrolli süsteemi, siis nüüdseks on Jõudluskontrolli Keskus ka ise jõudnud kvaliteedisertifikaadi uuendamise taotlemiseni.

Piimaveiskasvatavad saavad oma lehe siseküljelt lühiülevaate piimalabori kvaliteedisüsteemist, mis loodetavasti nii mõnelegi küsimusele vastuse aitab leida.

Loodan, et ka seakasvatavad leiavad seekordsest numbrist huvitavat lugemist ja kasulikke näpunäiteid, sest põrsaste juurdekasvu suurendamine on ju kõigi seakasvatavate eesmärk.

Soovin kõigile head lugemist!



Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised**Datamarsi kõrvamärgid**

Alates augustist pakub Jõudluskontrolli Keskus kahe erineva tootja kõrvamärke. Kõrvamärkide ostja saab valida Allflexi ja Datamarsi kõrvamärkide vahel. Datamarsi tootevalikust pakume plastkõrvamärke veiste, lammaste ja kitsede märgistamiseks ning veiste ja lammaste märgistamiseks kõrvamärgikomplekte, milles üks märk on elektrooniline (EID). Võimalik on osta ka Datamarsi märgistamistange. Kõrvamärkide ja tangide hinnad on JKK kodulehel avaldatud hinnakirjas. Esimene kõrvamärgipartii valmistas meile ka halva üllatuse, kuna ilmnes, et saabunud EID-märkide kodeeringus oli viga. Viga oli põhjustatud asjaolust, et Eestis on erinevalt paljudest teistest riikidest kõrvamärgil olev kontrollnumber (viimane number kõrvamärgil) registreerimisnumbri osa. Vea ilmnemisel peatasime ajutiselt EID-märkide müügi, kuni Datamars asendas probleemsed kõrvamärgid tasuta.

Vabandame kõigi loomapidajate ees, kelle karjades see probleem segadust tekitas! Praeguseks on kõrvamärgid asendatud tehniliselt korrektsetega ja JKK pakub kogu eelnimetatud kõrvamärgivalikut.

Eestikeelne EID-märkide lugeja varsti

Eelmise aasta kevadest on Jõudluskontrolli Keskusest võimalik osta EID-kõrvamärkide lugejat GES3S (tootja Datamars). Lisaks elektrooniliste kõrvamärkide lugemise funktsioonile võimaldab see registreerida ja JKKle edastada ka mõningaid piimaveiste sündmusi (tiinuse kontroll, väljaminek, kinnijätt, kaalumine ja paaritus). Kui täna on lugejaga kaasasolev tarkvara (Rumisoft) meie loomapidajate jaoks võõrkeelne ning seetõttu on lugeja kasutamine pisut keerulisem, siis JKK ja Datamarsi koostöös saab see lähiajal tõlgitud ka eesti keelde. Seega ei tohiks lähitulevikus vähene inglise keele oskus meie loomapidajatele enam takistuseks olla. Tulevikus loodab JKK nimetatud lugeja kasutamisevõimalusi veelgi suurendada, pakkudes seda ka lihavedelike ja lammaste sündmuste kogumiseks

ning edastamiseks. GES3S tuleb toime erinevate tootjate EID-märkidega.

Piimaveise teenuste kvaliteedi tõendamine

JKK on taas uuendamas oma ICARi kvaliteedisertifikaati. Esimest korda saime sertifikaadi 2006. aastal, kui meie jõudluskontrolli toimimist kontrollisid ICARi juhatuse liikmed Andrea Rosati Itaaliast ning Frank Armitage Inglismaalt. Esmakordsel taotlemisel külastasime ka kolme farmi – Haage Agro OÜ, Põlva Agro OÜ ja Soone Farm OÜ. Kuna sertifikaat on kehtiv kolm aastat, siis 2009. aastal pidime oma sertifikaati uuendama, kuid reeglite kohaselt on audiitori külastus kohustuslik iga kuue aasta järel, mistõttu 2009. aastal saime sertifikaadi ilma kontrollvisiidita.

Kvaliteedisertifikaat antakse jõudluskontrolli organisatsioonile lähtuvalt loomaliigist ning organisatsiooni poolt pakutavatest teenustest. JKK taotleb kvaliteedisertifikaati piimaveiste märgistamisele, jõudluskontrolli tegemisele (see hõlmab ka piimalabori ja andmetöötluse tegevust) ning piimaveiste geneetilisele hindamisele.

Seekordsel sertifikaadi taotlemisel on meil oodata taas ühe või mitme audiitori visiiti, mis ilmselt jääb talveperioodi, ja eeldatavalt otsustatakse meie sertifikaadi uuendamine juba 2013. aasta kevadel.

JKK töötajad SEB Tallinna Maratonil

JKK inimesed on aeg-ajalt pannud end proovile ning käinud SEB Tallinna Maratonil jooksma-kõndimas. Sel sügisel osalesime kuuendat korda 10 km distantsil.

18st osavõtnud JKK töötajast sai parima aja (56:15) Mart Uba, kes oma vanuseklassis oli 20. Väleduselt teine oli Oles Hagel laborist, kes oma vanuseklassis sai 30. koha. Naistest oli kiireim Tartu- ja Jõgevamaa zootehnik Merle Lillik, kes jäi 116. kohale oma eagrupid. SEB Tallinna Maratoni 10 km distantsile startis üle 8000 jooksja ja 6700 käija-kepinkondija.

Vesi tagab põrsaste suurema juurdekasvu

Põrsaste joodav veekogus sõltub paljudest teguritest, nagu lauda temperatuur, sööda koostis ja söötmistüüp, juurdepääs niplitele/jootmiskünale/jootmisnõule, vee läbivoolu kiirus niplist jne. Selgitamaks imik- ja võõrdepõrsa tarbitavaid veekoguseid viidi Hollandis läbi vastavad katsed. Paralleelselt vee tarbimisega jälgiti ka söödakoguseid ja põrsaste kasvukiirust. Katsetes söödeti põrsaid kuiva söödasegu ja vee.

Imikpõrsastega tehtud kaks katset algasid 6. elupäeval ja lõppesid võõrutamisega 26. elupäeval. Imikpõrsaste esimeses katsetes uuriti eelkõige imikpõrsaste söödakoguseid erinevate jootmisviiside kasutamisel. Ühe grupi põrsad said vett ainult niplitest, teise grupi omasid joodeti alates 6. elupäevast lisaks niplitele ka spetsiaalsetest jootmisnõudest. Mõlemas grupis olid 23 pesakonna põrsad (tabel 1). Teise katsega võrreldi põrsa ja pesakonna vee kogust niplitest või künadest jootmisel (tabel 2). Vee kättesaadavust näitavad kõige paremini põrsaste kasvukiirus, mille selgitamiseks kaaluti kõik põrsad võõrutamisel ja arvutati nende ööpäevane juurdekasv ning keskmine võõrutusmass.

Esimese katse tulemused näitavad, et jootmisnõudest on väikestel põrsastel (eriti katse algul) vett lihtsam kätte saada kui niplitest, suurendades sellega söödavust, sööda omastatavust ja ööpäevast juurdekasvu. Põrsad sõid katseperioodil 103 g sööta rohkem ja võõrutamisel kaalus põrsas 400 g rohkem võrreldes ainult niplist joonud põrsastega, kuigi nende sünnimass oli veidi väiksem. Ka põrsa ööpäevane juurdekasv oli 4 g suurem.

Tabel 1. Erinevate jootmisviiside mõju sööda kogustele

Näitaja	Joomis- võimalus ainult niplist (n=23)	Joomis- võimalus niplist ja jootmisnõust (n=23)
Põrsa sünnikaal (kg)	1,39	1,35
Põrsa mass võõrutamisel (kg)	8,0	8,4
Võõrutamisvanus (päeva)	26,2	27,0
Pesakonna mass võõrutamisel (kg)	6,6	7,0
Põrsa ööpäevane juurdekasv (g)	254	259
Sööda kogus pesakonnale (kg)	2,75	3,76
Sööda kogus põrsale (g)	246	349

Imikpõrsaste **teises katsetes** selgitati imikpõrsaste tarbitud vee koguseid jootmisel künast (21 pesakonda) ja niplist (22 pesakonda). Künadest jõid imikpõrsad 26. elupäevani vett keskmiselt 0,2 l rohkem kui niplitest, samas aga oli nippeljootmise korral vee kulu nii põrsa kui ka pesakonna kohta väiksem, söömus ja ööpäevane juurdekasv veidi paremad, aga mitte märkimisväärselt (tabel 2).

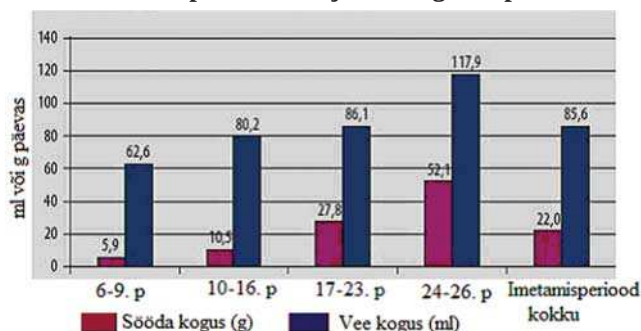
Tabel 2. Vee kogused erinevate jootmisviiside kasutamisel

Näitaja	Jootmine künadest (n=21)	Jootmine niplitest (n=22)
Põrsa sünnikaal (kg)	1,46	1,52
Põrsa mass võõrutamisel (kg)	8,0	8,1
Võõrutamisvanus (päeva)	26,2	26,4
Pesakonna mass võõrutamisel (kg)	6,5	6,6
Põrsa ööpäevane juurdekasv (g)	248	251
Sööda kogus pesakonnale (kg)	5,0	5,5
Sööda kogus põrsale (g)	450	480
Vee kogus pesakonnale (l)	19,5	18,5
Vee kogus põrsale (l)	1,7	1,5

Imikpõrsaste kuivisööda ja vee kogused (emisepiim v.a) suurenevad imetamisperioodil vastavalt vanusele, kusjuures

söödakogus kiiremini kui vee kogus (joonis 1). Kahekümne kuue päeva jooksul tarbib imikpõrsas keskmiselt 22 g kuiva sööta ja 85 ml vett ööpäevas. Imetamisperioodil tarbitud sööda ja vee keskmine suhe on 1:4, mis vastab emisepiima kahekümneprotsendisele kuivaine sisaldusele. Erineva vanusega põrsastel on see suhe erinev, olles 6.–9. elupäeval 1:10, 24.–26. elupäeval 1:2,3.

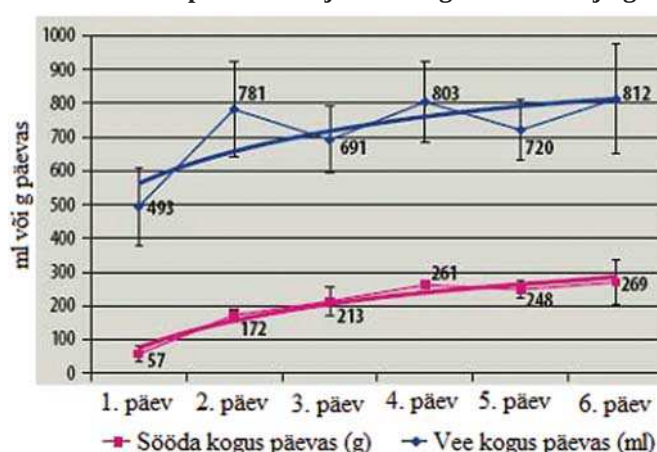
Joonis 1. Imikpõrsa sööda ja vee kogused päevas



Võõrutatud põrsaste tarbitud sööda- ja veekoguseid uuriti esimesel kuuel võõrutusjärgsel päeval. Katsetes olnud nelja osakonna 331 põrsast võõrutati 25,2 päeva vanuselt keskmise massiga 8,1 kg. Neljandal võõrutusjärgsel päeval kaalusid nad 8,6 kg ja kuuendal päeval 9,0 kg. Esimesel päeval pärast võõrutamist vähenes nii vee kui ka sööda, aga eriti just sööda kogus, võrreldes imetamisperioodi lõpul tarbitud kogustega, mil iga põrsas tarbis päevas ühe liitri emisepiima. Kui emisepiim on 20% kuivaine sisaldusega, võib tinglikult öelda, et iga põrsas sõi vahetult enne võõrutamist 200 g kuiva sööta päevas. Sama koguse kuiva sööda söömiseni jõuab põrsas uuesti kolmandal võõrutusjärgsel päeval. Kuuendal võõrutusjärgsel päeval sööb põrsas juba ca 5 korda rohkem kui esimesel päeval, mil põrsad eelistasid kuivale söödale vett (joonis 2).

Kuuel võõrutusjärgsel päeval suurenevad nii sööda kui ka vee keskmised kogused pidevalt, kuid sööda ja vee suhe muutub stabiilseks kolmandast päevast alates.

Joonis 2. Põrsa päevased vee ja sööda kogused võõrutusjärgsel



Järeldus. Uuringute põhjal võib väita, et nii imik- kui ka võõrutatud põrsaste veevajadus on kõrge. Põrsad söövad rohkem ja kasvavad kiiremini, kui neil on olemas pidev juurdepääs veele. Ka imikpõrsad vajavad emisepiimale lisaks vett. Värske vee kättesaadavus imetamisperioodil on põrsaste söömusele positiivse mõjuga, mis omakorda mõjutab võõrutusmassi. Seetõttu on äärmiselt vajalik põrsaid harjutada jooma juba imetamisperioodil. Esimestel võõrutusjärgsetel päevadel

eelistavad põrsad kuivale söödale vett, aga juba 3.–4. päeval pärast võõrutamist söövad nad juba 269 g kuiva sööta ja joovad 812 ml vett (suhe 1:3). Kirjanduse andmetel ei pruugi ca 50% põrsastest võõrutusjärgse 24 tunni jooksul üldse vett juua, mistõttu on oluline põrsaste jälgimine. Hollandis on kohustuslik

võimaldada põrsastele pidev juurdepääs veele alates teisest elunädalast.

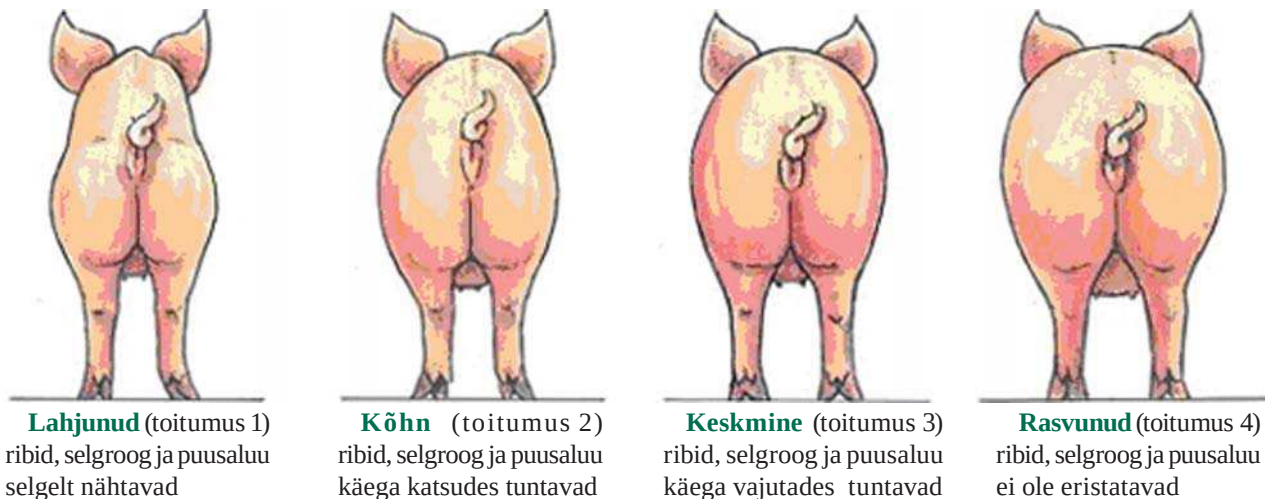
L.C.M Enckevort, firma Denkvit, Holland, www.pigprogress.net/piglet-feeding/provide-sufficient-water-to-piglets-around-weaning/. Refereeris Külli Kersten.

Emiku vanus ja kaal seemendusel määrab pesakonna suuruse

Taani teadlaste soovitude kohaselt peaksid emikud esmaseemendusel olema 230–260 päeva vanused ning kaaluma ca 130–140 kg saamaks suuri pesakondi. Saavutamaks optimaalset kehakaalu 230–260-päevaseks soovitatatakse emiku 60 kg kehakaalu saavutamisel alustada piiratud söötmisega. Katsete tulemustel kasvasid emikud 60–125 kg kehakaalu saavutamiseni keskmiselt 710–900g ööpäevas. Suurimad pesakonnad saadi 231–260-päevase esmaseemendusvanuse korral. Seemendades emikuid esmakordselt vanemana kui 260 päeva püsis pesakonna suurus stabiilsena ning vanemana seemendades ei mõjutanud vanus enam pesakonna suurust. Emik ei tohiks esmaseemendusel olla liiga kõhn ega ka mitte rasvunud.

Emiste konditsioonist esmaseemendusel sõltub emiste söötmine tiinusperioodil. Joonisel on näidatud emised nelja erineva toitumustasemega. Kui söötmine on tasakaalus, ei tohiks emikud esmaseemendusel kuuluda kategooriatesse “rasvunud” ja “lahjunud”. Esimese nelja-viie seemendusjärgse nädala söötmisel on suur mõju pesakonna suurusele. Kui esmase inna ajal on emik kõhn (enam kui 20 kg kaalust kergem), peaks tema konditsiooni kiiresti viima keskmisele tasemele energiarikkama sööda abil (sööda energiasisaldus kuni 51 MJ/ME (4 FEso*) päevas). Seejuures tuleks meeles pidada, et normaalses toitumuses “keskmine” seemendatud emik ei tohi 4–5 nädala jooksul peale esmaseemendust saada liiga energiarikast sööta, see mõjub pesakonna suurusele ja poegimisprotsendile negatiivselt. Sel perioodil arvestatakse emikule ca 30,5 MJ/ME (2,4 FEso) päevas.

Joonis. Emiste toitumus



Neljandal tiinusnädalal võiks nooremis olla keskmise toitumusega. Oluline on meeles pidada, et nooremis vajab sööta ka loodete arenguks, mistõttu soovitatatakse viimasel 2–3 tiinusnädalal suurendada sööda energiasisaldust kuni 44,5 MJ/ME (3,5 FEso) päevas.

Emiste toitumust soovitatatakse hinnata kindlasti katsudes (emis peab seisma). Visuaalselt antud hinnang on väga sageli ekslik. Toitumust tuleks määrata kolmel korral tsükli jooksul, see annab võimaluse ratsiooni energiataseme korrigeerimiseks ning vajadusel emise eraldi paigutamiseks individuaalseks söötmiseks. Toitumist määratakse võimaluse korral poegade võõrutamisel, tiinuse keskel ning enne poegimist. Väga oluline on toitumust määrata peale võõrutust, et emis saavutaks enne järgmist pesakonda optimaalse

kehakaalu. Heas toitumuses emis püsib kauem karjas ning on vähem vastuvõtlik haigustele. Toitumuse määramise gruppe võiks olla nii palju, kui on erinevaid emiste ratsioone farmis kasutusel: nt kui on kolm ratsiooni, siis jagada emised kolme gruppi; kui neli, siis nelja või viide gruppi. Toitumuse määramine aitab määrata emistele õiget ratsiooni. Tulemused on objektiivsemad kui toitumust määrab sama isik.

Sigade toitumise määramise taanikeelne video on aadressil: <http://vsp.lf.dk/Viden/Video/Huldvurdering.aspx>

USAs kasutatakse sigade toitumustaseme määramiseks ja sööda energiasisalduse muutmiseks seljapeki regulaarse mõõtmise tulemusi. Seljapeki mõõtmisel testeri või skänneriga on eksimus toitumuse määramisel kordades väiksem kui inimese hinnangul. Masina abil toitumuse määramine on kulukam, kuid täpsem ja võimaldab konkreetse emise söötmist jooksvalt reguleerida. Toitumuse määramine kombates annab siiski enam tagasisidet, kui seda üldse mitte tehes. Ka kontrollgrupi toitumuse määramine ja selle alusel rühma söötmise korrigeerimine on abiks. Söötmise reguleerimine toitumuse järgi võimaldab kuni 10% sööta kokku hoida.

Õhutemperatuur sigalas mõjutab nii söömist kui ka energia-vajadust. Kõhnade sigade energiavajadus on suhteliselt suur võrreldes rasvunud sigadega. Selle põhjuseks on isoleeriva rasvakihi puudumine naha all. Samuti suureneb elatustarve niiskete põrandate korral. Elatustarve suureneb lineaarselt temperatuuri alanedes 20 kraadilt 5le (tabel). Pidamisviis mõjutab elatustarvet, vabapidamisel sead saavad rühmas lesida ja seeläbi energiat kokku hoida.

Tabel. Sigala temperatuuri ja toitumuse mõju lisaenergia vajadusele MJ/ME päevas (FEso päevas)

Sigala temp. °C	5	10	15	20
Rasvunud sead	8,9 (0,7)	5,1 (0,4)	2,5 (0,2)	0 (0)
Kõhnad sead	11,5 (0,9)	7,6 (0,6)	4,9 (0,39)	0 (0)

* 1 FEso on üks emise söötühik, kasutusel Taanis. Ühe kg odra energeetiline väärtus emistel (1 FEso) sisaldab arvestuslikult 12,73 MJ/ME. Eestis kasutusel MJ/ME.

“Svin” nr. 6, juuni 2012, Videncenter for Svineproduktion
www.vsp.lf.dk. Refereeris Liia Taaler.

Maakarja Viss

Alates 2003. aastast on ürituse „Tartu sügisnäitus & Tõuloom“ raames valitud eesti maatõugu kauneim lehm ehk Maakarja Viss ja reservviss. 1. septembril 2012 toimunud konkursil Tõuloom 2012 osales eesti maatõugu Vissi valimisel kuus loomapidajat seitsme lehmaga.

Maakarja Vissiks pärjati Lea Puuri lehm Pipi Õunapuu talust Viljandimaalt, kes pälvis esmakordselt Vissi-tiitli 2010. a.

Reservvissi tiitel läks Tartumaale, Hillar Loodi Loodimäe talu lehmale Ummi. JKK autasustas reservvissi.

Viis aastat elektroonilisi kõrvamärke Eestis

Viis aastat tagasi, 2007. aastal, võeti Eestis kasutusele esimesed elektroonilised kõrvamärgid (EID-märgid). Uudsed kõrvamärgid võeti kasutusele ASi Tartu Agro, DeLaval OÜ ja JKK koostöös ning esmast praktilist kasutust leidsid kõrvamärgid identifitseerimisvahendina lüpsiplatsil ASi Tartu Agro Vorbuse farmis. Tavapärasele plastkõrvamärgipaarile täiendavalt kõrva löödud EID-märk võimaldas kaelaskantavad respondrid asendada märksa väiksemate ja odavamate identifitseerimisvahendite vastu.

Esimesed vasikad said kohe sünnijärgselt kõrvamärgid, millest üks oli elektrooniline ja teine plastrühm, Eesti Maaülikooli Märja katsefarmis 2008. aastal. Samal aastal müüs JKK esimesed lammaste EID-märgid ASi Saaremaa Ökoküla lammaste märgistamiseks. Seakasvatajad ostsid JKKst esimesed elektroonilised kõrvamärgid 2012. aasta alguses.

Kaasaegse tehnoloogia üha laialdasem kasutamine farmides on avardanud EID-märkide kasutusvõimalusi igapäevatoös. Seda näitab ka üha suurenev EID-märkide kasutajate arv. Viie aasta jooksul on

EID-kõrvamärgi saanud üle 22 000 piima- ja lihaveise, ligi 12 000 lammast ja 14 kitse.

Muhedat

Ettevaatust! Me elame ohtlikus maailmas. Asjad, mis meid ümbritsevad, on küll vajalikud, kuid sageli võivad meile põhjustada valu ja kannatusi. Seepärast on väga oluline lugeda läbi need hüüamärgiga hoiatused, mis aitavad meil hoiduda halvimast. Kõik need hoiatused on kunagi kuskil reaalselt kirjas olnud.

Hoiatus lapsekärul: Enne kokkuvoltimist võtke laps kärust välja!

Hoiatav kiri välgumihkil: Mitte kasutada näo läheduses!

Veel üks kiri välgumihkil: Leek võib põhjustada tulekahju!

Hoiatus mootorsael: Ärge peatage ketti käega!

Kiri elektriküünaldel: Kasutamiseks ainult sise- või välitingimustes!

Hoiatus digitaalsel termomeetril: Pärast rektaalset kasutamist mitte kasutada oraalset!

Hoiatus juukseföönil: Magades mitte kasutada!

Hoiatus landil: Ära pane toodet suhu!

Kiri soolatud maapähklite purgil: Võib sisaldada pähkleid!

Hoiatus kööginoal: Hoidke nuga lastest eemal!

Hoiatus elektripuuril: Toode ei ole ette nähtud hammaste puurimiseks!

Hoiatus köögikombainil: Mitte kasutada muul otstarbel!

Alati pole vaja hoiatada, võib hoopis kasutamist õpetada. Kui muu enam ei aita, siis peaksite lugema instruktsiooni.

Õpetus seebikarbil: Tehke seep veega märjaks, hõõruge korralikult, peske nahk, loputage ja kuivatage hoolikalt!

Õpetus tulekustutil: Kandke tule juurde!

Instruktsioon torude ummistuste eemaldaja pudelil: Kui te ei saa tekstist aru või ei oska lugeda kõiki õpetusi ja hoiatusi, siis ärge toodet kasutage!

Enamus neist pärlitest pärineb küll laiaast maailmast, kuid sarnaseid asjatundlikke näpunäiteid leiab ilmselt ka kohalikus kaubanduses pakutavatel toodetel. Turvalist oktoobrit kõigile!



Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7746
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 51006 Tartu

Tel 738 7726

Faks 738 7724

Piimameetrite testimine 738 7722

Piimaproovide vastuvõtt 738 7721

Piimaringid 738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Maire Tamm	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 5332 4204	1. ja 3. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Viru 5a II korrus, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Saive Kase	Pärnu 58 II korrus, Paide	tel 385 0286	gsm 524 0147	K 9.30-13.30
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Piira, Lääne-Viru mk	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Jaani 10 II korrus, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Maire Põhjola	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7886	E 9.30-15.30
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Maire Tamm	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 5332 4204	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17-202, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4-317, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11 II korrus, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Tulekul Mastiit 16

Varsti laiendatakse mastiiditekitajate määramise võimalusi Jõudluskontrolli Keskuses. Selleks paigaldati detsembris Saksamaal lisafiltri dna-analüsaator PCRile, millega määratakse mastiiditekitajaid, ja nüüd saab lisaks eelnevalt määratud 11 bakterile ja beetalaktamaasile määrata ka mükoplasmasid (bakterisarnased mikroorganismid) *Mycoplasma bovis* ja *Mycoplasma spp.*, pärmsent ja vetikat *Prototheca spp.* Need neli viimatinimetatud võivad samuti olla sagedased mastiiditekitajad, mis seni jäid diagnoosimata. Nad ei allu traditsioonilisele antibiootikumiravile ning võivad põhjustada suurt majanduslikku kahju.

Masina äraolek Saksamaal oli ka põhjuseks, miks JKK oli sunnitud detsembris ja jaanuari alguses teenuse Mastiit 12 peatama.

ICARi kvaliteedisertifikaat

Jõudluskontrolli Keskus on taas ICARi kvaliteedisertifikaati uuendamas. Seekord kaasnes sertifikaadi uuendamisega ka väliseksperdi külastus. Meie audiitoriks oli Franz Schallerl Austriast, kes töötab Austria jõudluskontrolli süsteemis sealse laboratooriumi juhatajana. Tema jaoks tegi külastuse huvitavaks asjaolu, et tema juhitud labor Austrias on oma suuruselt võrreldav Jõudluskontrolli Keskuse piimalaboriga.

Jõudluskontrolli Keskuse audit kestis kaks päeva (10.–11. detsembrini), mille jooksul külastasime ka kahte farmi – Sepassaare talu ning Härjanurme Mõis OÜd, kus vaatlesime kontroll-lüpsi tegemist. Jõudluskontrolli Keskuses olles tutvustasime JKKs loodud tarkvarasid (Vissuke) ning meie jõudluskontrolli protsessi samm-sammult.

Lõplik otsus saab selgeks paari kuu jooksul peale külastust, sest väliseksperdi ülesanne on peale külastust kirjutada aruanne, kus muuhulgas tuuakse välja leitud puudused või eksperdi ettepanekud süsteemi parandamiseks. ICARi juhatusel saadetakas aruandes teeb audiitor ka ettepaneku organisatsioonile

kvaliteedisertifikaat omistada või esitab hoopis nimekirja muutustest, mis tuleks organisatsioonil oma süsteemi sisse viia enne kvaliteedisertifikaadi saamist.

Meie külastuse lõpul tõi kontrollija naljatades välja oma kõige suurema hirmu, mis oli Eestis tõeks saanud – “kui kontrolli käigus ei suuda ta midagi leida!”. Aga tõsisemalt rääkides oli ta nähtud kontroll-lüpsidega ning meie jõudluskontrolli korraldusega väga rahul. Eraldi tõi ta välja, et paljudel riikidel oleks Eestilt nii mõndagi õppida (ülevaade piimameetrite kasutamisest, ülevaade jõudlusandmete kogujatest, JKK väliteenistusele loodud internetipõhine töökeskkond jne).

Kokkuvõtlikult võib öelda, et audiitori külastus kulges hästi ja loodetavasti kajastab seda ka Eesti kohta kirjutatav aruanne.

Infot lihhaveiste aretajatele

Lihhaveiste jõudluskontrolli andmete kogumine ja töötlemine Jõudluskontrolli Keskuses toimub alates 2000. a septembrist. Esimesed andmete sobivuse uuringud ja katseline lihhaveiste kasvukiiruse geneetiline hindamine toimus 2010. aasta kevadel, kuid erinevatel põhjustel regulaarse hindamise läbiviimiseni ei jõutud. Eesti Lihaveisekasvatavate Seltsi algatusel on teema uuesti aktiivselt päevakorras. Lõppenud aasta novembris JKKs toimunud töökoosoleku arutelu ja sellele järgnenud arendustöö tulemusi tutvustati 19. detsembril ELKSi juhatusel laiendatud koosolekul, kus esitatud ülevaade sai positiivse vastukaja. Aretuses kasutatavate pullide valimiseks tutvustati ülevaates looma sünnikaalu ja võõrutuskaalu alusel hinnatava kasvukiiruse aretusväärtust pulli järglaste kaalude alusel ning sama andmestiku alusel nn ammlehma piimakuse aretusväärtust pulli tütarde järglaste kaalude alusel.

Edasised tegevused regulaarse geneetilise hindamise läbiviimiseni jõudmiseks ja konkreetseid üksikasjad aretusväärtuste avaldamiseks otsustatakse ELKSi, ETKÜ ja JKK ühises töörühmas.

Hea klient!

Jõudluskontrolli Keskusel on peagi täitumas 20 tegevusaastat, mille jooksul oleme lühikest aega kandnud ka paljudes segadust tekitavat nime Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Keskus. 20 tegevusaasta jooksul on muutunud nii mõndagi, endiselt tegeleme piimaveiste ja sigadega. 20 aastat tagasi oli meie kokkupuuted lihhaveiste teemaga põgusad, kuid see valdkond on tänaseks oluliselt suurenenud nii meie asutuses kui terves Eestis. 20 aasta jooksul on meie tegevusalasse lisandunud lambad, hobused ja paljude üllatuseks ka kitsed. Läbivateks tegevusvaldkondadeks on nende aastate jooksul olnud loomade märgistamine, jõudluskontrolli läbiviimine ja piimaanalüüsid. Kuid usun, et paljud loomapidajad ei mäletagi enam fakti, et esimesed põllumajanduse otsetoetused maksis välja Jõudluskontrolli Keskus ning ka tänane PRIA on tegelikult välja kasvanud Jõudluskontrolli Keskusest.

Kui esmaspilgul tundub 20 tööaastat üsna lühike periood, siis tegelikult on toimunud selle aja jooksul suured muutused kõikides jõudluskontrolli puudutavates valdkondades (loomade märgistamine, loomakasvatuse tehnoloogia, infotehnoloogia ja piimalabori tehnoloogia), mis omakorda mõjutab otseselt Jõudluskontrolli Keskuse igapäevast tööd. Suur tänu kõigile, kes on aidanud ja suunanud meid muutustele!



Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Nõuded looma heaolule

Kohustuslikele majandamisnõuetele lisandub 2013. aastal 18 uut loomade heaolualast nõuet, nende hulgas 8 nõuet sigade heaolu kohta. Nõuded tuginevad loomakaitseseadusele (Riigikogu 13.12.2000) ja põllumajandusministri määrusele 3. detsember 2002. a nr 80 (edaspidi PM määrus).

Loomaomaniku või loomapidajana käsitletakse iga füüsilist või juriidilist isikut, kes alaliselt või ajutiselt vastutab või hoolitseb loomade eest. Kõik põllumajandusloomade pidamisele kehtivad heaolualased nõuded puudutavad sööta, joogivett, ehitiste vastavust ja mikrokliimanõudeid ehitistes.

Kirjeldan allpool loomapidamisele kohaldatavaid nõudeid, viidates seaduse ja määruse punktidele, mis puudutavad seakasvatust.

Põllumajanduslikel eesmärkidel peetava või aretatava looma pidaja peab loomale võimaldama vastavalt looma liigile ja eale kohases koguses sööta ja joogivett.

PM määrus § 16. Sigade söötmine ja jootmine

- Kõikide sigade jaoks peab olema saadaval nende eale ja kehakaalule kohane ning sigade füüsilisi tarbeid rahuldav sööt.

- Sigu tuleb sööta vähemalt üks kord päevas.

- Kui sigu ei söödeta vabalt või automaatsel söötmismeetodil, siis peavad kõik sead pääsema sööma samaaegselt.

- Üle kahe nädala vanused sead peavad saama puhast joogivett vastavalt vajadusele.

PM määrus §17. Sigade söötmise ja jootmise vahendid ning seadmed

- Sigade söötmise ja jootmise vahendid ning seadmed peavad olema sellised, et sigadele antava sööda ja vee saastumise risk on võimalikult väike.

- Nooremiste ja emiste rühmas pidamise korral tuleb kasutada selliseid söötmise vahendeid ja seadmeid, mille puhul on tagatud, et iga siga saab piisaval hulgal süüa.

Loomapidaja peab loomale võimaldama sobiva mikrokliima ja ruumi või ehitise, mis rahuldab liigile iseloomulikke liikumisvajadusi. Loomapidamisel on keelatud kasutada vahendeid või seadmeid, mis võivad looma vigastada. Põllumajanduslooma pidamise ruumis või ehitises peab olema piisavalt ruumi, et loomal oleks võimalik takistamatult süüa, juua, maha heita, lamada ja üles tõusta ning jäsmeid välja sirutada. Loomapidamisel on keelatud kasutada vahendeid või seadmeid, mis võivad looma vigastada. Loomapidamise ruum või ehitis peavad olema sellisest materjalist, mida on kerge puhastada ja desinfitseerida ning mis ei ole kahjulik looma tervisele.

PM määrus § 10. Sigade pidamise ruum või ehitis

- Sigade pidamise ruum või ehitis peab olema ehitatud nii, et iga siga saab seal takistusteta maha heita, lamada ja üles tõusta.

PM määrus § 11. Sigade pidamise ruumi või ehitise ning vahendite ja seadmete ohutus

- Sigade pidamise ruum või ehitis ning vahendid ja seadmed, millega siga kokku puutub, peavad olema kergesti puhastatavast ning desinfitseeritavast materjalist, mis ei ole seale kahjulik.

Põllumajanduslooma pidamise ruumi või ehitise õhuvahetus peab tagama, et ruumi suhteline õhuniiskus, temperatuur, tolmu- ja gaasisaldus püsivad tasemel, mis ei kahjusta looma tervist. Põllumajanduslooma ei tohi pidada alaliselt pimedas. Looma pidamise ruum või ehitis peab olema piisavalt valgustatud kas loomuliku valguse või kunstliku valgustusega. Sigadel

peab kunstliku valgustuse tugevus olema minimaalselt 40 lx. Võimalus peab olema kasutada ööpäev läbi lisavalgusallikat, et vajadusel kontrollida looma heaolu ja tervist. Sigade pidamise ruumis või ehitises ei tohi tekitada äkilist müra ja tuleb vältida pidevat mürataset, mis ületab 85 dBA.

PM määrus §10. Sigade pidamise ruum või ehitis

- Sigade pidamise ruumis või ehitises tuleb vältida pidevat mürataset, mis ületab 85 dBA. Samuti ei tohi tekitada äkilist müra.

PM määrus §13. Sigade pidamise ruumi või ehitise mikrokliima

- Siga ei tohi pidada alaliselt pimedas. Sigade pidamise ruum või ehitis peab olema piisavalt valgustatud kas loomuliku valguse või kunstliku valgustusega. Kunstlik valgustus tugevusega vähemalt 40 lx peab olema sisse lülitatud vähemalt kell 9.00–17.00. Lisaks peab olema võimalus kasutada ööpäevaringset lisavalgusallikat, et vajadusel kontrollida sigade tervist.

Väljas peetavaid loomi tuleb kaitsta looma tervist ähvardavate ohtude eest ja loomadele tagada võimalus varjuda. Väliaedik ja karjamaa peavad olema looma tervisele ohutud, piirdead tuleb hoida korras ja teravad esemed eemaldada. Loomale mittesobivate ilmastikutingimuste korral tuleb loomi nende eest kaitsta või mitte karjamaale lasta.

PM määrus §15. Sigade pidamiseks kasutatav väliaedik

- Sigade pidamine väliaedikus peab olema loomade tervisele ohutu. Väliaedikus paiknevad söötmise ja jootmise vahendid ning seadmed tuleb hoida puhtana, vältides väljaheidete sattumist sööda ja joogivee hulka.

- Väljas peetavatele sigadele tuleb tagada võimalus varjuda.

Põllumajanduslooma tervist ja heaolu tuleb kontrollida nii sagedasti, kui seda on vaja vältitavate kannatuste ärahoidmiseks.

- Sellise põllumajanduslooma tervist ja heaolu, kelle suhtes kohaldatakse intensiivset loomapidamist, tuleb kontrollida vähemalt üks kord päevas. Haigestunud või vigastatud loom peab saama asjakohast ravi. Vajaduse korral eraldatakse haige või vigastatud loom teistest loomadest, paigutades ta eraldi ruumi, kus on kuiv allapanu.

PM määrus §5 lg 1

Loomapidaja peab sea tema tervise ja heaolu kontrollimiseks üle vaatama vähemalt üks kord päevas. Intensiivses loomapidamises kasutatavaid tehnilisi seadmeid tuleb kontrollida vähemalt üks kord päevas ning avastatud vigu tuleb parandada võimalikult kiiresti. Kui viga ei saa võimalikult kiiresti parandada, tuleb viivitamata rakendada looma tervist ja heaolu kaitsvaid ajutisi meetmeid.

PM määrus §11. Sigade pidamise ruumi või ehitise ning vahendite ja seadmete ohutus

- Kõik sea tervisele ja heaolule vajalikud automaatsed ja mehhaanilised seadmed tuleb vähemalt üks kord päevas üle kontrollida. Kui avastatakse rike, siis tuleb see viivitamata kõrvaldada. Kuni rikke kõrvaldamiseni tuleb võtta kasutusele abinõud sea tervise ja heaolu tagamiseks. Kui kasutatakse sundventilatsiooni, siis peab sellel olema tagavara- ja alarmsüsteem. Alarmsüsteemi tuleb regulaarselt testida.

Keelatud on loomale kannatusi põhjustav aretustegevus ja muu sarnaste tagajärgedega tegu, mis ei ole tingitud looma ravimisest, muust veterinaarsest menetlusest ega hädaolukorrast. Keelatud on operatsioonid ja muud veterinaarsed menetlused,

mis muudavad looma välimust ja mida ei tehta ravi eesmärgil. Keelatud on loomade kastreerimine pikaaegset valu põhjustaval kudede nekroosi põhjustaval viisil.

Eespool kirjeldatud nõuded kehtivad kõigi põllumajandusloomade pidamise heaolule. Edaspidi on kirjeldatud otseselt sigade pidamise heaolunõudeid.

Nõue 1 (sigade rühmaspidamine)

- Sigade pidamisel rühmadena peab põllumajandustootja vältima erinevate rühmade ühendamist ja uute loomade viimist väljakujunenud rühma. Kui searühmade ühendamine on siiski vajalik, tuleb seda teha võimalikult noores eas sigadega, võimalusel enne nende võõrutamist või hiljemalt nädal aega pärast seda. Ülemäärase kisklemise ärahoidmiseks peab tagama sigadele põhu või muu sobiva tuhnismaterjali, mis ei tohi olla kahjulik sigade tervisele. Rühmadena pidamisel peab põllumajandustootja tuvastama sigade normaalse käitumise piire ületava kisklemise põhjuse ja kasutusele võtma meetmed selle ärahoidmiseks. Eriti agressiivsed sead ja ründamise ohvriks sattunud sead tuleb rühmast eraldada. Sigade rühmade ühendamisel on sigadele rahustite manustamine lubatud üksnes veterinaararsti ettekirjutudel.

PM määrus nr 80 §4 lg 1–5

Nõue 2 (betoonrestpõrandate kasutamine)

- Kui sigade pidamisel rühmasulus kasutatakse betoonrestpõrandat, peab selle avade laius olema: põrsaste puhul kuni 11 mm, võõrdepõrsaste puhul kuni 14 mm, nuumsigade puhul kuni 18 mm ning seemendatud nooremiste ja emiste puhul kuni 20 mm. Restpõranda ribide laius peab olema põrsaste ja võõrdepõrsaste puhul vähemalt 50 mm ning nuumsigade, seemendatud nooremiste puhul vähemalt 80 mm. Restpõranda ehitus peab välistama sigade jalgade vigastamise ning sõrgade restpõrandasse kinnijäämise.

PM määrus 80 §12 lg 2,3

Nõue 3 (põrandapinna suurus rühmas pidamisel)

- Sigade pidamisel rühmasulus on sulu põrandapinna minimaalne suurus sea kohta, välja arvatud seemendatud nooremised ja tiined emised, järgmine: kuni 10 kg – 0,15 m²; 10–20 kg – 0,2 m²; 20–30 kg – 0,3 m²; 30–50 kg – 0,4 m²; 50–85 kg – 0,55 m²; 85–110 kg – 0,65 m²; üle 110 kg – 1 m². Alates nelja nädala möödumisest seemendamisest kuni arvatavale poegimisele eelneva nädala alguseni tuleb nooremiseid ja emiseid pidada eraldi rühmana. Iga seemendatud nooremise ja tiine emise kohta peab olema vastavalt 1,64 m² ja 2,25 m² vaba põrandapinda. Kui nooremiseid ja emiseid peetakse rühmana, kuhu kuulub vähem kui kuus looma, peab rühmasulu põrandapind olema 10% võrra suurem, rühmas, kuhu kuulub 40 või enam looma, võib põrandapind olla 10% võrra väiksem. Emiste ja nooremiste pidamiseks kasutatava rühmasulu küljepikkus peab olema vähemalt 2,8 m, alla kuue emise rühmas pidamisel peab sulu küljepikkus olema vähemalt 2,4 m. Alla kümne nooremise ja emise pidamisel, võib neid pidada üksiksulgudes, kus neil on võimalus end takistusteta ringi pöörata. Nooremiste ja emiste lõas pidamine on keelatud.

PM määrus nr 80 §7 lg 1–6; §14

Nõue 4 (tiinete nooremiste ja emiste pidamine, põrsaste võõrutamine)

- Mitteametavatele tiinetele nooremistele ja emistele tuleb nälja kustutamiseks ja närimisvajaduse rahuldamiseks anda piisav kogus mahukat või kiudainerikast sööta ning energiasööta.

Nädal enne arvatavat poegimist tuleb poegimissulgu paigutatud nooremistele või emistele anda sobivat pesamaterjali, välja arvatud juhul, kui see ei ole sõnniku eemaldamise süsteemi tõttu tehniliselt teostatav. Põrsastel peab poegimissulus olema ilma augustuseta, mati või kohase allapanuga kaetud magamisala, kuhu kõik põrsad mahuvad samaaegselt lamama. Põrsaid ei tohi emiselt võõrutada varem kui 28 päeva vanuselt. Põrsaid võib võõrutada kuni seitse päeva varem, kui see on vajalik emiste või põrsaste tervise ja heaolu tagamiseks või tootmistehnoloogia eripära tõttu.

PM määrus nr 80 §8 lg 1, 4; §16 lg 6 ja §9 lg 1

Nõue 5 (kuldi pidamine)

- Kuldi sulg peab olema paigutatud ja ehitatud nii, et see võimaldaks kuldil end vabalt ringi pöörata, samuti kuulda, haista ja näha teisi sigu. Kuldi sulu suurus peab olema vähemalt 6 m². Kui sama sulgu kasutatakse ka paaritamiseks, peab sulu suurus olema vähemalt 10 m². Sulus ei tohi olla liikumist takistavaid objekte.

PM määrus nr 80 §6 lg 1 ja 2

Nõue 6 (veterinaarsed menetlused)

- Sigade suhtes rakendada lubatud veterinaarsed menetlused on:

- 1) kuni seitsme päeva vanuse põrsa silmahammaste lõikamine;
- 2) kuldi kihvade lühendamine;
- 3) saba lõikamine;
- 4) sea kastreerimine meetodil, mis ei põhjusta kudede rebenemist;
- 5) väliaedikus peetava kuldi kärsa rõngastamine.

Kuni seitsme päeva vanuse põrsa silmahammaste lõikamist, kuldi kihvade lühendamist ja saba lõikamist on lubatud rakendada üksnes teiste sigade tervise ja heaolu huvides, kui neil esineb vigastusi kõrvadel, sabadel või udaral.

Tiinetele nooremistele ja emistele tuleb vajaduse korral teha sise- ja välisparasiitide tõrjet.

PM määrus nr 80 §7 lg 8; §18 lg 1 ja 2

Kehtima hakkavad loomaheaolunõuded on refereeritud konsulentide nõuetele vastavuse koolitusel Veterinaar- ja Toiduameti spetsialisti Aivar Vuksi ettekande materjalidest 19. novembril 2012 Tallinnas.

Anne Lilleorg

ETSAÜ aretusspetsialist-konsulent

Andmevahetus geneetilise hindamise päeval

Geneetilise hindamise päeval andmeid JKKsse saates võib juhtuda, kus aretusväärtuste failid kantakse Possu programmi üle vaid osaliselt. Selline olukord võib tekkida juhul, kui andmevahetus farmi Possust ja hindamistulemuste kättesaadavaks tegemine JKKs toimub samaaegselt.

Kui ollakse huvitatud andmevahetusest hindamispäeval, siis hommikul võib saata ainult andmed, JKK infot ei tohi siis Possusse võtta. Probleemide vältimiseks soovitame hindamispäeval (reeglina neljapäeviti) hindamisprotsessi toimumise ajal JKK infot Possusse mitte laadida. Küll aga võib seda teha pärast hindamise lõppu, millest teavitatakse teid vastava elektronkirjaga. Siis saate Possusse ka uued aretusväärtused.

Külli Kersten

sigade jõudluskontrolli sektori juhataja

Jacqueline püsib rekordikursil

Jõudluskontrolli Keskusel on rõõm teatada, et Eesti 305-päevase piimatoodangu rekordilehm Tartu Agro ASi Jacqueline (4. laktatsioonil 18 935 kg piima) on jõudnud oma eluaja piimatoodanguga Eestis teisele kohale. 17. detsembriks oli ta lüpsnud 123 669 kg piima ja läks sellega mööda OÜ Estonia lehmast Emist, kes andis eluajal 122 750 kg piima. Temast ettepoole jääb veel vaid Estonia OÜ lehm Eta, kelle eluajatoodang oli 129 707 kg piima.

JKK kolleegipreemia

JKK kolleegipreemia aasta töötaja 2012 pälvis Andrei Tšepelevitš, kes töötab infotehnoloogia osakonna tehnilise teeninduse sektori arvutivõrgu peaspetsialistina. Andrei kiituseks kirjutasid kolleegid, et ta on tark, arenev, innovaatiline ja mõtleb oma peaga. Lisaks abivalmis alati ja mitte ainult IT alal. Andrei on serverite väga asjatundlik haldaja, samuti laua- ja sülearvutite ning printerite seadistaja ja turvaja. Andrei on asunud ka teatud määral programmeerijate ridadesse. Väljaspool tööaega on Andrei hoolitsev isa ning lasteaja hoolekogu liige.

JKK koostöö lambakasvatatega

Möödunud aasta sügisel pakkus JKK koostöös Eesti Lambakasvatajate Seltsiga (ELaS) paljudele lambakasvatajatele võimalust osta soodustingimustel lammaste ekspordiks nõutavaid elektroonilisi kõrvamärke (lisamärgisena). Koostöö alguses oli oluline kõrvamärgi hind, kuid lammaste ekspordi kasvamisest muutus määravaks hoopis tellimuste täitmise aeg. Positiivse üllatuse pakkus

tellimus, mille saatsime Prantsusmaale ühel päeval ning tellitud kõrvamärgid olid JKK kontoris juba järgmisel päeval. Tänu usaldusele ja heale koostööle oli sellel perioodil arveldamine ja kõrvamärkide saatmine lihtsustatud, sest arvete maksmise garanteeris ELaS ning mõne tellimuse puhul korraldas ELaS isegi loomade märgistamise. Septembris-oktoobris tellisime ja väljastasime elektroonilisi lisamärgiseid üle 3300 lamba märgistamiseks. Novembris ja detsembris telliti veel ligi 500 lisamärki.

Eksporditurule mõeldes on soovitatav kasutada juba esmasel märgistamisel kõrvamärgipaari, millest üks märk on elektrooniline – see tuleb kokkuvõttes odavam, kui tellida tavamärgid ning hiljem elektrooniline märk lisamärgisena. Samuti hoitakse kokku aega, mis kulub loomade taasmärgistamisele.

Muhedat

Mari ja Jaan istuvad hommikuses kohvilauas ja kuulavad raadiost ilmateadet: "...oodata on 10–15 cm lund, teekoristusfirmad on stardivalmis, autod palume tänavatel parkida paaritute numbritega majadepoolsesse veerde." Seda kuulnud, tormab Jaan välja.

Järgmisel hommikul taas kuulavad Mari ja Jaan raadiost ilmateadet: "Lumetorm läheneb, lumekoristajad sõitsid just välja, autod palume parkida tänavatel paarisarvuliste majadepoolsesse serva." Jälle tormab Jaan kohvilauast minema.

Kolmandalgi hommikul kuulab paar ilmateadet, kuid enne kui meeldiv naishääl jõuab parkimiskorralduste edastamiseni, läheb elekter ära. Segaduses Jaan pöördub Mari poole: "Mis ma siis nüüd teen?"

"Ehk jäta täna auto garaaži," lausub Mari malbelt.

Tööjuubilarid

1. jaanuaril on 35. tööjuubel andmetöötlusosakonna juhataja **Inno Maasikasel** ja IT tehnilise teeninduse sektori andmebaaside administraator **Tiia Püssal**.

7. jaanuaril on 5. tööjuubel üldosakonna raamatupidaja **Anita Mininil**.

21. jaanuaril on 5. tööjuubel üldosakonna vanemreferent **Aimi Sõrgil**.



Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7746
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 51006 Tartu	
Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Maire Tamm	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 5332 4204	1. ja 3. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Viru 5a II korrus, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Saive Kase	Pärnu 58 II korrus, Paide	tel 385 0286	gsm 524 0147	K 9.30-13.30
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Piira, Lääne-Viru mk	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Jaani 10 II korrus, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Maire Põhjola	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7886	E 9.30-15.30
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Maire Tamm	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 5332 4204	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17-202, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4-317, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11 II korrus, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Kui juunis möödub 20 aastat Jõudluskontrolli Keskuse loomisest, siis ka JKK Sõnumitel on algamas juubelihõnguline aasta. Nimelt alustame käesoleva numbriga 10. ilmumisaastat. Loomulikult on JKKs toimunud arutelusid, kas jätkamine on mõttekas, kuid õnneks on märgata, et meie väikest ajalehte loetakse ja seepärast oleme tava jätkamas.

Nii nagu JKK Sõnumite ilmumine on saanud traditsiooniks, on traditsiooniks saanud aasta alguses möödunud aasta parimate tunnustamine. Maaelu Edendamise Sihtasutuse eestvedamisel ja koordineerimisel valitakse juba aastaid parimaid karjakasvatajaid, kus JKKl on võimalus oma kandidaadid esitada ning valimisest osa võtta. Seekord oli lõppvalikus neli tublit piimakarjakasvatajat ning viis hakkajat lihavesikasvatajat. 2012. aasta parimaks piimakarjakasvatajaks valiti Tõnu Post Kõljala Põllumajanduslikust OÜst ning parimaks lihavesikasvatajaks Aldo Vaan Topi Mõis OÜst. Kõljala POÜ 2012. aasta karja keskmine piimatoodang oli 10 842 kg. Kõljala POÜ loomad on juba aastaid osalenud edukalt ka Saarte Vissil, mis tänasel päeval on Eesti ainuke kohalik loomanäitus. Aldo Vaan kasvatab oma majapidamises limusiini ja hele akviteeni tõugu lihavesiseid ning on samuti aktiivne näitustel osaleja lihavesikasvatuse propageerijana. Peale oma karja edendamise juhib Aldo Vaan Eesti Lihavesikasvatajate Seltsi presidendina kogu Eesti lihavesikasvatust. Lisaks parimatele soovin Jõudluskontrolli Keskuse nimel õnnitleda kõiki piimatootjaid, kuna 2012. aasta jääb meie ajalukku märgilise tähtsusega, sest ületatud sai 8000 kg piir.



Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Eestikeelne märgilugeja

Oleme reklaaminud, et peagi pakume eestikeelset elektrooniliste märkide lugejat (Datamarsi GES3S). Nüüdseks on JKK pakutavate lugejate tarkvara Rumisoft tõlgitud eesti keelde ning antud meile katsetamiseks. Kui esialgu tundsid lugeja vastu huvi piimakarjakasvatajad, siis viimasel ajal on huvi kasvanud ka lihavesikasvatajate seas. Piimakarjakasvatajatel on lisaks lugemiskontrollile võimalik lugejas salvestada ja hiljem JKKsse edastada infot karjas toimunud sündmuste (tiinuse kontroll, väljaminek, kinnijäät, kaalumine ja paaritus) kohta. Lihakarjakasvatajad saavad lähiajal katsetada sündmuste edastamise võimalust, ka oleme suutnud huvilistele leida sobivaid lahendusi, et lugejat oleks võimalik igapäevases või hooajalises töös kasutada. Kui on huvi ja valmisolek eestikeelset tarkvara testida, siis olete oodatud võtma ühendust piirkondliku zootehnikuga, et täpsemalt kokku leppida.

Mastiit 16 töötab

Alates märtsist pakub JKK Mastiit 12 asemel teenust Mastiit 16. Esimese kuuga tehti üle 150 proovi. Teenuse hind sõltub proovide hulgast: 1 kuni 4 proovi maksab 30 € proov, 5 kuni 9 proovi – 27 € proov, 10 ja rohkem proovi – 25 € proov.

Proovide edastamisega seonduv on endine: proovipudel ning pudeli kaas märgistatakse ribakoodiga, ribakood kleebitakse ka saatelehele. Ribakoodid ning saatelehe saab JKKst (sh maakonna zootehnikutelt). Kui piima konsistents pole normaalne, siis tellida vaid mastiidiproov – värvilise markeri või pliitsiga tõmmata üle kaanel oleva ribakoodi ning proov asetada kastis jõudluskontrolli proovide lõppu. Proovid saab saata jõudluskontrolli proovikastis või toimetada ise JKK laborisse. Enne kella 10.00 JKKsse saabunud proovid analüüsitakse üldjuhul samal päeval või hiljemalt järgmisel tööpäeval. Kui laborisse saabub ühel päeval kokku kuni kolm proovi, siis analüüsitakse need järgmisel päeval.

Herd Navigator

JKK ja DeLaval OÜ on olnud pikaaegsed koostööpartnerid. Senine koostöö on hõlmanud kontroll-lüpside ning loomade identifitseerimise teemasid. Uus koostöövaldkond on seotud farmihaldussüsteemiga Herd Navigator, kus DeLaval on meid oma

partneriks valinud. Kui DeLaval tegeleb peamiselt tehniliste küsimustega, siis JKK ülesanne on olla toeks Herd Navigatori abil saadud andmete tõlgendamisel. Koostöö DeLavaliga Herd Navigatori osas algas kaks aastat tagasi ning tänaseks on jõutud esimese piimatootjani, kes süsteemi kasutab. Eesti esimene Herd Navigator töötab Männiku Piim OÜs Tartumaal. Lähiajal on lisandumas uusi piimatootjaid, kelle igapäevatööd Herd Navigator abistama hakkab.

Lihaveiste aretajatele

ELKSi, ETKÜ ja JKK ühistöö tulemusena oleme valmis lihavesiste kasvukiiruse geneetiliseks hindamiseks ja loomisel on rakendused tulemuste avaldamiseks lihavesiste infosüsteemis Liisu. Loomade kaalumisanalüüsi alusel nn otsese kasvukiiruse hindamisel saame aretusväärtuse sünnimassile, võõrutusmassile ja aastamassile ning nn emapoolse kasvukiiruse hindamisel saame aretusväärtuse sünnimassile ja võõrutusmassile. Liisu kasutajatele avaldame hindamistulemused nende pullide kohta, kelle järglased on hindamises vähemalt kahes karjas. Lisaks hakkab iga Liisu kasutaja nägema oma karja hinnatud loomade aretusväärtusi.

Esimene ametlik lihavesiste aretusväärtuse hindamine toimub augustis ja tulemused avaldame septembri alguses. Rakenduste valmimisel on aga juba eelnevalt võimalik tutvuda esialgsete hindamistulemustega.

Eesti Posti postipakkidest

Märtsist muutusid Eesti Posti tingimused maksikirja mõõtmete osas ning see mõjutab postiga esmaste ja asenduskõrvamärkide saatmist. Kuna alusega kõrvamärgid on mõni millimeeter laiemad kui maksikirja lubatav mõõt (20 mm nagu postkasti ava laius), siis maksikirjana pole enam lubatud kõrvamärke postitada. Seega saadame kõrvamärgid tähtsaadetisena edastatava standardpakina. Võrreldes tähtitud maksikirjaga on standardpaki saatmine kallim alla 500-grammiste pakkide osas. Kuni 1-kilose paki hind on 3.07 €. Paki saatmine on käibemaksuvaba.

JKK autoga märkide transpordi hinnad ei muutu. Ilma saatmistasuta saab esmaseid märke osta JKK piirkondlikelt zootehnikutelt. JKK on teinud Eesti Postile taotluse lubada asenduskõrvamärkide väljastamist tähtitud maksikirjana, ent lehe trükkimineku ajaks polnud vastus veel saabunud.

Sigade jõudluskontroll 2012. aastal

2012. aasta kokkuvõtte koos kaaskirjaga on jõudnud farmidesse ja ülevaade tulemustest on olemas. Käesolevas artiklis puudutame teemasid, mida ei ole eelnevalt kajastatud või mida saaks teha paremini. Emiste jõudlusnäitajad olid võrreldes 2011. aastaga positiivse trendiga, mida kinnitab ka emiste efektiivsem kasutamine. Pesakonna tootmiseks kulunud päevade arv vähenes 3,5 päeva võrra, prakeeritud emistelt saadi 0,2 pesakonda rohkem, aastaemise kohta sündis ja võõrutati 0,7 põrsast rohkem kui 2011. a. Emiste ümberindluse sagedus vähenenes 2,2 protsendipunkti, imikpõrsastest hukkus 11,9%, vähenedes 1,3 protsendipunkti.

Sigade hindamisest karjatestil

Eesti Tõusigade Aretusühistu konsulendid testisid 2012. a 8467 noorsiga 27 farmis. Viies farmis ei hinnatud karjatestil ühtegi siga, kusjuures kolm farmi ostab või toob testitud noorsead teisest farmist. Tähelepanu alla tuleks võtta sigade mass testimisel, mis iga aastaga suureneb. Tulemuste võrdlemiseks arvutatakse iga sea näitajad koefitsientide abil selliseks, nagu oleks kõik sead testitud 100 kg raskustena. Korrigeeritud andmeid kasutatakse ka sigade geneetilises hindamises ja tulem on seda täpsem, mida väiksem on erinevus sea testimisaegse kehamassi ja 100 kg vahel. Eelmisel aastal testiti sigu 156–188 päeva vanuselt keskmise elumassiga 112 kg, korrigeeritud ööpäevane massi-iive oli 575,7 grammi (13,3 grammi parem kui 2011. a), seljalihase läbimõõt 63,0 mm (+0,4), keskmine pekipaksus 10,4 mm. Testimisvanus on aastate vältel püsinud suhteliselt muutumatuna (2002. a testiti sigu vanuses 162–185 päeva), tunduvalt on aga suurenenud sigade testimismass. Aretusühistu poolt on sigade testimiseks ette nähtud soovituslik elumassi vahemik, mida kõikides farmides ei jälgita. Peaaegu ühes kolmandikus farmidest (32%) testiti sigu raskemana kui 115 kg, kõikidest testitud sigadest 41% olid raskemad kui 115 kg. Testitud sigadest 28 olid isegi raskemad kui 151 kg, mis jätab need välja ka geneetilisest hindamisest. Suurimate keskmiste elumassidega sigadest testiti rohkem kui pooled (vahemik farmiti 52,3–96,8%) raskemalt kui 115 kg kuues farmis (tabel 1). Farmiti on erinevused väga suured – keskmine testimismass jäi vahemikku 99,1–125,6 kg, mida peaks proovima ühtlustada. Korrigeeritud tulem on seda täpsem, mida väiksem on näitaja standardhälve. Soovitusliku testimismassi piiridest väljajäävate sigade andmete kohta on marmorliha programmis öeldud järgmist: igale tõule on ette antud aretusühistu poolt kontrollpiirid testiandmete sisestamiseks tarkvarasse. Kui antud soo ja tõu näitajad nendesse piiridesse ei mahu, siis pole antud mõõtmiste registreerimine aretuslikult oluline ning looma tuleb kirjeldada testist väljalangemise koodiga. Siga kasvab kiiremini kui kümme aastat tagasi, saavutades optimaalse testimismassi varem. Eeltoodut arvestades on soovitus mõelda võimalusele hakata sigu nooremalt testima.

Tabel 1 Suurimate testimismassidega farmide testimiste ülevaade

	Testitud sigu kokku	Testitud sigu massiga üle 115 kg		
		arv	%	Keskmine mass, kg
Farm 1	216	113	52,3	128,5
Farm 2	97	60	61,9	126,1
Farm 3	451	324	71,8	131,3
Farm 4	930	720	77,4	123,8
Farm 5	779	667	85,6	128,1
Farm 6	156	151	96,8	125,1

Emiste tiinestamisest kunstliku seemenduse meetodiga

ETSAÜ seemendusjaamas oli aastavahetusel 55 kultu, kellest 80% olid puhtatõulised, ülejäänud olid lihasigade tootmiseks kasutatavad ristandkuldid. Seemendusjaamast ostetud ja teistest riikidest imporditud spermaga seemendati umbes pooled emised, kellest jõudis poegimiseni 78% (5,6% rohkem kui paaritusega) ja elusalt sündis 11,8 põrsast pesakonnas (0,2 põrsast rohkem kui paaritusega). Iga aastaga paraneb esmakordselt seemendatud emiste tiinestumine ja neist jõudis eelmisel aastal poegimiseni 74,9%. Jäänud on üks farm, kus ei kasutata üldse kunstlikku seemendamist, aga samas on ka üks farm, kus tiinestati kõik emised seemendusjaamast ostetud spermaga. Selline farm vajab erilist tunnustust kui tõeline aretaja, andes olulise panuse kultide hindamiseks järglaste järgi ning suurendades ETSAÜ kultide geneetilise hindamise tulemuste usaldusväärsust. Tublid on veel kaks farmi, kus vastav näitaja oli üle 90%. Kui aga vaadata seemendusjaamast ostetud spermale lisaks seemendusi, mis on tehtud oma karja kultide spermaga, siis tiinestatakse kunstlikult 77,4% emistest. Kunstliku seemenduse meetodiga tiinestab peaaegu kõik 90–100% emistest, kolmandik jõudluskontrollis olevatest farmidest. Emakasisene seemendus kui kunstliku seemendamise üks meetod on kaotamas populaarsust.

Surnultsünnid, abordid, anomaaliad

Viimastel aastatel on vaatluse all olnud ka surnult sündinud põrsaste osatähtsus. See näitaja on tõusnud kriitilise tasemeni, mis nõuab juba põhjuste süvauuringut. Eestis sündis 2012. a surnult 6,8% põrsastest. Vastav näitaja on farmide lõikes väga erinev, jäädes vahemikku 1,1 kuni 17% (tabel 2). Peaaegu pooled jõudluskontrollis olevatest farmidest vajavad süsteemanalüüsi surnultsünni põhjuste väljaselgitamiseks (vt Alo Tänavots “Põrsaste surnultsünnid ja nõrga elujõuga põrsad”, Tõuloomakasvatus 2007/4).

Tabel 2. Surnult sündinud põrsaste osatähtsus kokku sündinud põrsastest

Näitaja	2006	2011	2012
Keskmine surnult sündinute (ss) %	7,1	6,6	6,8
Väikseima ss % farm	1,2	1,0	1,1
Suurima ss % farm	15,5	17,3	17,0
Farmide osakaal, kus ss % ≥ 7	52	46	45,7
Farmide osakaal, kus ss % ≥ 10	30,4	17,9	20,0

Aborteerunud emiste osatähtsus kõikidest poegimistest oli Eesti keskmisena 2,05%. Farmiti oli aborte väga erinevalt, jäädes vahemikku 0–9,25%. Kümnes farmis aborteerus vähem kui 1% emistest. Ühtegi aborti ei olnud aasta jooksul kahes farmis, mis aga tekitab kahtluse, kas sündmusi registreeritakse korrektselt. Sama mõte tekib ka surnult sündinud põrsaste arvu, anomaaliade ja muumiate sisestamise vaadates. Anomaaliaid registreeriti aasta jooksul ainult 14 farmis, kusjuures nendest kuues farmis oli anomaaliaid alla 10. Kokku registreeriti 2012. a 483 anomaaliat 387 pesakonnas, s.t et keskmiselt esineb jõudluskontrollialustes karjades anomaaliaid 0,1% kõikidest sündinud põrsastest.

Andmete kontrollimine

Inimlikku eksimist aitab vähendada loogikal põhinev andmete kontrollimine ja parandamine enne aasta kokkuvõtete tegemist. Ebatäpsused tuleb jõudlusandmete kogujatel (JAK) Possus parandada ja saata seejärel JKKsse. Kontrollimiseks saadeti farmidesse järgmised andmed:

- karjatulek enne testimist,
- seemendus enne karjatulekut,
- ebaloogilise kõrvalekadega sündmused (nt siga poegib 600 päeva vanuselt),
- ebaloogilise tiinuse pikkusega poegimised,
- seemenduskirjed, kus puudub kuldi number,
- seemenduskirjed, kus on vastuolu seemendusmeetodi ja kuldi rakenduse vahel,
- seemenduskirjed, kus puudub seemendusmeetod,
- importspermaga tehtud seemendused,
- teisele farmile kuuluva kuldiga tehtud seemendused,
- korduvseemendused, kus kahe seemenduse vahe on alla 15 päeva.
- seemendused, mis on tehtud kuldiga, kes on seemenduse päeval juba karjast väljas.

Aretuse seisukohalt on väga olulised just seemenduskirjed ja need vajavad õigsuse osas erilist tähelepanu. Kultide hindamiseks on oluline ka see, et sündinud põrsastel oleks isa, aga seemenduskirjete arv, kus kuldi number puudub, ei ole vähenenud. Lisaks Jõudluskontrolli Keskusele kontrollib Eesti Tõusigade Aretusühistu seemenduskirjete vastavust seemendusjaamast farmile väljastatud sperma alusel. Loogilist kontrolli ei ole võimalik teha oma karja kultide seemenduste kontrollimisel, seega vastutus põlvnemisandmete õigsuse eest jääb farmis töötavale JAKile. Tähelepanelik tuleb olla seemenduskirjesse kuldi numbri sisestamisel, sest programm

pakub kõige lähedasemat numbrit, kergendades sellega vaid õige kuldi leidmist nimekirjast. Täpselt vaatamata võib juhtuda, et sisestatakse number, milles viis esimest numbrit on õiged, kuid viimane number on vale. Õiged põlvnemisandmed on aga aretuses üliolulised. Tavaliselt on põhjus selles, et andmevahetust JKKga tehakse väga harva, kuldi rakendus on määramata, mistõttu ei ole vajalikku kultu nimekirjas, hiljem aga unustatakse. Ka eriolukordi võib tekkida, nt juhul, kui seemendusjaama kuldil on ühel päeval kaks sündmust – sperma võtmine ja karjast prakeerimine. Sperma on kasutamiskõlblik kolme päeva jooksul, aga sõltuvalt andmevahetusest farmi ja JKK vahel võib tekkida olukord, et kõnealust seemendusjaama kultu ei saa enam Possusse sisestada, sest ta on väljaläinud loom. Sellisel juhul tuleb pöörduda JKKsse, mitte jätta seemenduskirje kuldi numbrita. Andmete täpne sisestamine on väga oluline, sest ainult korrektselt sisestatud andmete alusel suudab konsulent farmile anda objektiivset nõuannet. Jõudlusandmete koguja ehk andmete sisestaja saab oma tööd teha hästi vaid korrektselt täidetud algdokumentide põhjal, kuhu on kirja pandud kõik sündmused, k.a esmapilgul väheolulisena tunduvad anomaaliad, muumiad, abordid. Tulemused näitavad meie seakasvatate ja aretate tublidust. Jaksu kõigile ka edaspidiseks!

andmed Liia Taaler

biomeetria sektori peaspetsialist

tekst Külli Kersten

sigade jõudluskontrolli sektori juhataja

Possu programmi kasutamises

Possu ei ole mõeldud ainult jõudlusandmete kogumiseks – enamus sellest on mõeldud farmi tootmis- ja aretustulemuste analüüsimiseks. Possu tarkvarast võtavad maksimumi peaaegu pooled seakasvatavad, kasutades seda lisaks emiste jõudluskontrollile ka nuumikute kasvukiiruse ja söödaväärinduse hindamiseks. Nuumikute mooduli kasutajate ring on aasta-aastalt tasapisi laienenud – 2012. a suurenes programmiga hallatavate

nuumikute arv 7000 looma võrra. Nuumikute moodulit saab kasutada ka eraldiseisva programmina, sisestades sellesse vaid võõrdepõrsaste, kesikute ja nuumikute andmeid. Praegused kasutajad on rahul – nuumakarja sündmuste sisestamine ei võta kaua aega ja paari näpuliigutusega on kuu lõpus olemas käive nii sigade arvu, ööpäevaste juurdekasvude kui söötade osas ning vajadusel ka info sigade müügi ja vaksineerimiste kohta. Alljärgnev on näide nuumikute mooduli tähtsaimast analüüsist, milleks on käibe aruanne.

	Kesik arv	Kesik mass	Nuumik arv	Nuumik mass	Kokku arv	Kokku mass
Algseis	1106	64148	1472	144256	2578	208404
S: Ostetud teisest farmist	11869	523190	328	32870	12197	556060
S: Sünd. v. teisest rühmast			11100	832500	11100	832500
V: Tapmine oma tarbeks	52	2340	112	11288	164	13628
V: Hukkumine	267	12165	385	27900	652	40065
V: Üleviimine teise karja			399	50855	399	50855
V: Müük teise karja			1101	126880	1101	126880
V: Müük lihakombinaati			2604	298760	2604	298760
V: Müük välismaale			6784	668841	6784	668841
V: Teise rühma	11100	832500			11100	832500
Lõppseis	1556	90248	1515	149985	3071	240233

Tähelepanu

Väga vana soovitus võib teid säästa mõttetust tööst. Ärge kartke saata Possust andmeid JKKsse! Ikka juhtub, et arvuti lakkab töötamast, tuleb osta uus ja sellesse on vaja üle kanda ka Possu programmi andmebaasi viimane seis. Selleks on vaja, et andmed oleksid salvestatud lisaks arvutile ka kuhugi mujale. Possus on tehtud väga lihtsaks andmete salvestamine JKK serverile, kus

teie andmed on turvaliselt kaitstud. Kui teete seda pärast iga suuremat andmesisestust, võite olla kindlad, et andmebaasi saab üle kanda uude arvutisse ja teil ei teki vajadust andmeid käsitsi taastada. Pikim periood, mille andmed tuli teistkordselt käsitsi Possusse sisestada, on olnud kuus kuud, viimase juhtumi puhul 39 päeva. Säästke oma aega ettenägelikkusega!

Üle 200 tonni piima ühelt lehmalt!

Soome lehm Jella saavutas suurepärase tulemuse – tema eluaja piimatoodang ületas 200 tonni piiri – 200 797 kg. 18aastane Jella (isa Mustikkapuron Ey) on teine lehm Euroopas ning üheksas lehm maailmas, kes on sellise saavutuseni jõudnud. Jella annab veel piima, mis tähendab, et tema toodangunumber suureneb.

Maailma elueatoodangu rekord kuulub Kanada lehmale Gillette Smurf, kes saavutas 2012. a 216 893 kg, järgnevad Jaapani lehm Amanda (215 218 kg) ja USA lehm My-Word (214 050 kg). Eesti elueatoodangu rekord on Estonia lehma Eta nimel, kes lüpsis 129 707 kg.

Allikad: Holstein International, ProAgria.

Põhjamaade jõudlus-kontrolliorganisatsioonide kohtumine

2013. aasta Põhjamaade jõudluskontrolli-organisatsioonide kohtumine toimus jaanuaris Stockholmis. Kohtumisel olid esindatud kõik Põhjamaade gruppi kuuluvad organisatsioonid ehk osalised olid lisaks Eestile ja Rootsi organiseerijatele ka Soomest, Norrast ja Taanist. Kohtumise alguses tutvustasid Taani ja Rootsi esindajad muudatusi oma organisatsioonides. Kui varasematel aastatel tegeles Taani jõudluskontrolliorganisatsioon ka veiste märgistamisega seotud küsimustega, siis tänase seisuga on Taani kolleegide igapäevane töö seotud ainult jõudluskontrolli korraldamisega. Ilmselt on paljudele meie tootjatelegi tuttav Rootsi piimatootjate ühistu Svensk Mjolk, mis 2013. a alguses samuti reformi läbi tegi. Rootsi piimaveiste jõudluskontroll on uue organisatsiooni Växa Sverige korraldada.

Sisulisi uuendusi tutvustades rääkis Taani kolleeg esialgsetest tulemustest tiinuse määramisel jõudluskontrolli piimaproovist. Lisaks oli juttu ketokehade määramisest jõudluskontrolli piimaproovist, mis aitab leida ketoosikahtlusega lehma. Selle teenuse ettevalmistamisega tegeleb ka JKK. Kui eelmisel kohtumisel rääkisime Mastiit 12 juurutamisest, siis nüüd jagasime juba kogemusi ning arutlesime teemal, kuidas teenust loomapidajale paremaks muuta.

Omaette teemaderingi moodustavad aina suuremat populaarsust koguvad lüpsirobotid. Hoolimata asjaolust, et lüpsirobotid on meie farmides juba üsna tavalised, on nende juures ikkagi momente, mis vajavad suuremat

tähelepanu (andmevahetus, kontroll-lüpsil võetud piimaproovide kasutamine jne). Nii on näiteks katsed näidanud, et kontroll-lüpsil roboti võetud piimaproov ei sobi väga hästi Mastiit 12/16 testide tegemiseks, sest väike osa eelmise lehma piima jääb siiski süsteemi, ning testi tundlikkuse tõttu võib see mõjutada proovi tulemust. Üldisematest küsimustest andsid kõik kohale tulnud ülevaate oma riigis toimuvast ning lepidi kokku, et järgmine Põhjamaade jõudlus-kontrolliorganisatsioonide kohtumine toimub 2014. aastal Norras.

Tagasisivaade tehtule

Juubelid on ikka hea ettekäändeks kokkuvõtete tegemiseks ja hinnangute andmiseks. Nii ka käesolev nupuke vaatab tagasi JKK alternatiivteenuste käekäigule.

Kui 2005. aastal mesilaste märgistamisega alustasime, ei olnud meil aimugi, et see teenus nii laialdast vastukaja võib leida. Kuigi tagasiside oli valdavalt positiivne, pidime projekti katkestama, sest sageli lõhkevad heeliumiballoonid muutsid mesilaste meeldiva sumina ebamääraseks piiksumiseks ja ekspertide arvates tulnuks tõepärasuse huvides muuta laulu “Summ, summ, lendab mesimumm” sõnu ning müügilt korjata kõik populaarse kiirloterii piletid.

JKK laboris oma jogurti välja-töötamisega läks hästi kõik seni, kuni jõuti toote maitseomadusteni. Kasutatud säilitusaine bronopol tagas küll jogurtile piiramatu säilimisaja, kuid andis ka maitse, mida oli võimalik peita vaid jogurtisse küüslaugu või vürtsikilude soolvee lisamisega. Meie tarbijate maitsemeel vajab aga veel harjutamist sellise “sakumm-jogurtiga”.

2007. aastal alustas JKK eesti meeste jõudmisandmete kogumisega. Kuna projektijuhiks oli määratud mees, siis pilootprojektist kaugemale ei jõutud.

2008. a kasutusele võetud elektroonilised kõrvamärgid on põhjustanud nii kiitust kui kriitikat ja kaasa toonud isegi ühe kohtuasja. Paljude loomakasvatavate jaoks on uued märgistusvahendid oluliselt lihtsustanud igapäevast tööd, võimaldades kasutusele võtta innovatiivseid abivahendeid, nagu kõrgtehnoloogiline amm ja elektrooniline isiku/looma tuvastamine. Siiski ei ole me pääsenud ka negatiivsest – anonüümse vihje põhjal alustati väärteomenetlust loomade ebaseadusliku jälitustegevuse paragrahvi alusel.

PS! See, et loomade elektroonilisi märke saab lugeda kaugemalt kui ~40 cm, oli

nali siis ja on seda ka praegu!

2009. aastal nimesderaamatu avaldamine ja selle aktiivne kasutamine on märkimisväärselt tõstnud Eesti keskmist piimatoodangut lehma kohta. See on hea näide sellest, et tõsiteaduslike ideede kasutuselevõtt teenuste arendamisel on kindel edu pant.

2010. aastal alustatud loomade hääle järgi tuvastamise projekt lõppes ootamatult, kui üks loomapidaja Saaremaalt kurtis, et tema lehmad on kõik kahtlaselt sarnase häälega. Selgus, et lüpsja Miina laulis laudas ja praktiliselt kogu karja lehmade salvestatud hääled olid üle lindistatud. Kuna salvestused olid jõudnud ka JKK andmebaasi ja seal totaalse kaose põhjustanud, tuli see projekt pooleli jätta.

Kaks aastat tagasi alustasime oma töötajate väljarentimist loomapidajatele. Teenus osutus nii populaarseks, et mullu tuli tööle võtta uus inimene, kes tegeleb väljarenditud JKK töötajate põhitöökohale tagasi meelitamisega.

Eelinfo harjukatele

Töenäoliselt maikuust kolib JKK Harjumaal esindus aadressile Teaduse 2, Saku (Põllumajandusameti maja).

Uus töötaja

Veebruaris asus piimaanalüüsides laborisse tööle Marelle Rätsep.

Tööjuubilarid

1. aprillil on 30. tööjuubel piimaanalüüsides laboratooriumi autojuhil **Pille Simmol**.

1. mail on 35. tööjuubel direktori asetäitjal IT alal **Kalle Pedastsaarel**.

4. mail on 15. tööjuubel sigade ja muude loomade jõudluskontrolli sektori juhatajal **Küllil Kerstenil**.



Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (sead)	738 7746
Raamatupidamine	738 7704

Hea klient!

Mai lõpul toimus Taanis järjekordne ICARi seminar, kus oli suurepärane võimalus õppida teiste riikide kogemustest ning saada ülevaade uuendustest. Kui ajalooliselt on ICAR olnud peamiselt piima tootvate põllumajandusloomade keskne, siis aastate jooksul on hakatud tegelema ka villa- ja lihajõudlusega. Siiski tuleb tunnistada, et piimaveiste piimajõudluste temaatika on endiselt suures ülekaalus ja Eestis kasutusel olev jõudluskontrolli süsteem on ICARist päris palju kasu lõiganud. Rõõmustav on, et rahvusvaheline lihaveiste jõudluskontrolli alane koostöö on viimastel aastate saanud kõvasti hoogu juurde. Kui mõned aastad tagasi oli lihaveiste rahvusvaheline geneetiline hindamine (Interbeef) üksikute riikide ettevõtmine, siis tänaseks on huvi suurenenud ja kuuldavasti on ka meie lõunanaabrid süsteemiga liitumas.

Lisaks piima- ja lihaveiste jõudluskontrollile on Eestis ka sigade jõudluskontroll olulisel kohal. Kahjuks peab aga nentima, et sigade jõudluskontrolli alane koostöö ICARis ei käivitunud ning kogu sellega seotud kogemuste hankimine toimub pigem projektipõhiselt lähtuvalt konkreetsete organisatsioonide omavahelisest koostööst.



Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor



Maaelu Arengu Euroopa
Põllumajandusfondi:
Euroopa investeringud
maapiirkondadesse

Uudised

Piimaveiste jõudluskontrollil kvaliteedimärk

Rahvusvahelise Jõudluskontrolli Komitee (ICAR) seminaril juunis anti JKK-le üle tunnistus, et JKK-l on õigus jätkuvalt kasutada kvaliteedimärki ICAR *Certificate of Quality* (ICARi kvaliteedisertifikaat). JKK-l on kvaliteedimärk veiste märgistamisele ja piimaveiste jõudluskontrollile tervikuna (jõudlusandmete kogumine, piima-proovide analüüsimine, toodangu arvutamine ning geneetiline hindamine) ning piimaveiste põlvnemisandmete töötlemisele ja tõuraamatu pidamisele. Kvaliteedimärk on kehtiv 2016. a märtsini.



ICARi president Uffe Lauritsen (Taani) ja Kaivo Ilves ICARi kvaliteedisertifikaadiga.

Foto: ICAR

Info lihaveiste andmetööstusest

Juulist muutus Liisu programmi kasutamine tasuliseks. Liisu maksab 3 senti looma eest kuus. Jaanipäeva seisuga oli üle veerandi senistest kasutajatest saanud nõusoleku tasulise Liisu kasutamiseks.

Alates juulist on võimalik ka lihaveiste jõudluskontrolli teenuse raames suhelda JKKga paberivabalt ehk ainult elektrooniliselt. Kõik jõudluskontrolli trükised on kättesaadavad Liisus ning muu vajaliku info saab JKK kodulehelt.

Uus eluaja piimatoodangu rekordiomanik

Eesti 305-päevase piimatoodangu rekordilehm Tartu Agro ASi Jacqueline (4. laktatsioonil 18 935 kg piima) on ületanud oma eluaja piimatoodanguga senise Eesti rekordi. 17. juuniks oli ta lüpsnud 131 462 kg piima ja läks sellega mööda Estonia OÜ lehmast Eta, kelle eluajatoodang oli 129 707 kg piima. Eta läks karjast välja 13. laktatsioonil 1997. a jaanuaris. Loodame, et Jacqueline jõuab laktatsiooni lõpuks 140 000 kiloni.

JKK võõrustab väliskülalisi

Septembris saab sügise tulekuga Jõudluskontrolli Keskus võõrustada mitmeid väliskülalisi. Tänase seisuga on kindel, et septembris toimub Tallinnas rahvusvahelise standardiorganisatsiooni ISO loomade elektroonilise märgistamise töögrupi töökoosolek. Töögruppi kuuluvad ja Tallinnasse on tulemas mitmeid elektrooniliste märgistamisvahendite tootjaid (sh Datamars, Allflex), aga ka erinevate riikide esindajaid (Austraalia, Brasiilia, Kanada, Prantsusmaa, Taani). ISO töökoosolekule eelneb suure tõenäosusega ICARi loomade märgistamise alamkomitee töökoosolek, mida juhib Jõudluskontrolli Keskuse direktor Kaivo Ilves.

Lisaks eelnimetatud töökoosolekutele on Eestisse oodata veel delegatsiooni Armeenias, kes soovib tutvuda Eesti loomade märgistamissüsteemiga ning kasutada meie kogemusi. Peale märgistamisteemade käivad JKK-l läbivõetamiseks veel ühe välisprojekti läbiviimiseks, mille eesmärk on jagada Eesti kogemusi piimaveiste jõudluskontrollisüsteemi ülesehitamisest. Kui projekt leiab rahastamist täies mahus, siis on Eestisse oodata delegatsiooni, kuhu kuuluvad Albaania, Armeenia, Bosnia ja Hertsoگوviina, Gruusia, Makedoonia, Moldova, Montenegro, Serbia, Ukraina ja Valgevene esindajad.

Põrsaste kaasasündinud lihastenõrkus

Põrsaste kaasasündinud lihastenõrkust nimetatakse tavaelus anomaaliaks ja öeldakse, et *jalad ei kanna*. Sellise defektiga põrsaste jalad on harali, nad ei suuda jalgadel seista, kukuvad selili ja liikuda saavad vaid keha lohistades, vigastades seejuures nahka. Iseloomulik on istumine nn *koera asendis* ja kaasneda võib värisemine. Kuna liikumine on häiritud, ei suuda põrsas iseseisvalt nisani jõuda, ta jääb ternespiimast ilma ja hukkub. Artikli autori, veterinaararst Mark White'i arvates on haigus tingitud tagajala-, vahetevahel ka esijalalihaste puudulikkusest arengust. Arvamus põhineb histoloogilistel uuringutel. Defekti esineb sagedamini kultpõrsastel ja landrassi tõugu sigadel. Selliseid probleeme esineb kirjanduse andmetel keskmiselt kahel protsendil põrsastest. Probleem võib esineda mõnes pesakonnas, pikema aja vältel kogu karjas või perioodiliselt, ulatudes isegi kuni 20%ni sündinud põrsastest.

Foto 1



Foto 2



Foto 3



Lihaste nõrkust võib esineda kõikidel jalgadel (foto 1), ainult tagajalgadel (foto 2) või ainult esijalgadel (foto 3). Esijala lihastenõrkust seostatakse emise viirushaigustega tiinuse hilises perioodis ja tihtipeale ei jää sellised põrsad vaatamata inimese abile ellu. Kõige levinum on tagajalgade defekt. Samas on selle tekkepõhjused ebaselged ja lõplikult välja selgitamata. Tõendid viitavad mitmetele teguritele. Nendeks võivad olla geneetiline lihasnõrkus, emise viirusinfektsioonid tiinuse hilisemas järgus (avaldub esijalgadel), toitainete puudus tiinete emiste ratsioonis ja/või keskkond (poegimissulu põranda libedus). Põhjuseks võib olla ka tiinete emiste söötmine ebakvaliteetse söödaga, k.a mükotoksiinidega saastunud söödaga. Defekti käsitletakse kui anomaaliat ja kui probleemi esineb rohkem kui 2%-l põrsastest, tasuks uurida geneetikat, sest tunnuse pärilikkus on üsna kõrge (0,40). Uurimiseks on oluline kõik juhtumid registreerida. Tagajalgade defektiga põrsaste ellujäämisvõimalus on suur, kui selliseid põrsaid sünnijärgselt paari päeva jooksul aidata. Ühtlasi suureneb seakasvataja majanduslik tasuvus. Esmane on aidata põrsas sünnijärgselt kohe nisa juurde, et ta saaks kätte vajaliku koguse ternespiima. Kahe imemiskorra vahel on kasulik paigutada põrsad soojenduslambi alla, sest jalgade defektiga kaasneb tihti ka värisemine. Tõhusaimaks, aga kõige tömahukamaks peetakse jalalihaste masseerimist 3–4 korda esimesel elupäeval kuni 5 minutit korraga.

Üheks abistamise võtteks on mitmesugused teipimised e jalgade toetamised 3–4 sünnijärgseks päevaks, parandamaks jalalihaste toonust ja suurendamaks põrsaste ellujäämisvõimalusi.

Jalgade toetamiseks on mitmeid võimalusi – kummipaela, plastikust kaablisidemete (fotod 6–7), apteegist ostetud spetsiaalsete kummidega või 25 mm isoleerpaelaga. Sama

Foto 4–5



Foto 6–7



Foto 8



protseduuri saab rakendada esijalgade toetamiseks. Tavaliselt hakkavad põrsa jalalihased paari päeva jooksul tööle.

Igasugune mitmest kiust koosneva punutud nõõri, k.a heinapallimise nõõri kasutamine ei ole lubatud. Jälgima peab, et teipimisvahendid ei sulgeks pärakut ja häbet. Teip tuleb kindlasti õigeaegselt eemaldada vältimaks jalade vigastamist ja verevarustuse häireid.

Tagajala lihaste nõrkusega põrsaste tagajalgu saab toetada isoleerpaelaga kandade tagant (foto 4) või kaasates selleks ka puusaliigese (foto 5). Kui kandu tagant toetada, peab kahe jala vahele jääma 50–80 mm. Apteegist on võimalik osta ka spetsiaalseid kummist venivaid trakse (foto 8). Plastikust kaablibade kasutamisel on soovitatav ripnevad otsad lühemaks lõigata.

Vastsündinud põrsaste jalgade probleemi süvenemise ennetamiseks on soovitatav panna poegiva emise sulu respõrandaga osale ajutiselt ajalehti/pappi või õhukesi kummimatte, mida kasutatakse ohutuse tagamiseks ujulates.

Mõned farmerid kasutavad edukalt plastikust kaablibasid ka nabaverejooksude sulgemiseks (fotod 9–10).



Foto 9–10

Allikas: veterinaararst Mark White'i artikkel <http://www.nadis.org.uk/bulletins/splayleg-in-piglets.aspx>

Fotod 1, 3, 4, 5: www.nadis.org.uk/bulletins/splayleg-in-piglets.aspx

Foto 2: www.pig333.com/tips_on_pigs/holding-together-the-legs-in-splay-leg-cases_6110/

Foto 8: <http://www.kerbl.com/catalog/ShowArtikel.aspx?SKCatalogID=555068&SKLanguageID=2&SKTreeParentID=555098&SKTreeID=555101&SKProductID=1509087&siteID=2&siteTyp=1#>

Fotod 9 ja 10: www.pig333.com/tips_on_pigs/using-tie-wraps-to-tie-navel-cords_6758/

Tõlkis ja koostas Külli Kersten

Põrsaste lihasnõrkuse ja muude anomaaliate esinemise sagedus jõudlus-kontrollialustes farmides

Eestis kerkib anomaaliate, k.a vastsündinud põrsaste jalalihaste puudulikkuse teema üles pea igal õppepäeval või seminaril, samas Possusse kogutud andmed ei kinnita probleemi tõsidust. Näiteks on 16 aastaga anomaaliat "jalad ei kannu" registreeritud vaid viiel põrsal viies farmis, kommentaar "jalad ei kannu" on 12 aastaga lisatud 170 pesakonnale (tabel 1). Anomaaliaid seostatakse pärilikkusega, mistõttu aretuslikus mõttes on oluline kõik juhtumid registreerida.

Tabel 1 Anomaaliate esinemissagedus JKK andmebaasi andmetel 31.05.13.a seisuga

	1997 kuni 2012. aasta	2013. aasta
Päraku puudumine	3542	89 (üheksas farmis)
Munandi või kubemesong (arv)	575	10 (viies farmis)
Nabasong	161	2 (ühes farmis)
Peitmunandilisus	72	1 (ühes farmis)
Hermafrodiit	33	0
Väärarengud	9	0
Jalad ei kannu, põrsaste arv (registreeritud anomaaliatena)	5	0
Jalad ei kannu, pesakondade arv (registreeritud pesakonna kommentaarina)	170	13 (viies farmis)
Väriseja	191	6 (neljas farmis)
Naba verejooks	5	0
Kraaternisad	0	0

Sigade geneetilise hindamise rahvusvaheline seminar Saksamaal

20 aastat tagasi kutsus Dr. E. Groeneveld esimest korda kokku sigade geneetilist hindamist teostavad spetsialistid. Kuues sigade hindamise seminar toimus 20.–22. juunini Mariensees. Eestit ja Jõudluskontrolli Keskust esindas Liia Taaler, kes esines ka ettekandega sigade geneetilisest hindamisest. Enamus osalejaid oli Euroopa riikidest, kuid kohale tuldi ka Kanadast ja Lõuna-Aafrikast.

Kolme päeva jooksul räägiti palju hindamise kvaliteedi kontrollist ning selleks kasutatavatest võimalikest töövahenditest, erinevate parameetrite hindamismudelitest ning hindamisprotsessi piiravatest teguritest, nagu näiteks suuremahuliste andmete (skanneripildid, käitumise videod, genotüübi info jne) säilitamine ja töötlus. Korduvalt arutati algandmete õigsuse kontrolli ning andmebaaside andmestiku kvaliteedi üle, mis algab sigade märgistamisest ning põlvnemisandmete registreerimisest korrektsusest. Riikides, kus ühel tõul peetakse mitut tõuraamatut ning registreerijateks on erinevad aretusorganisatsioonid,

Parem ei ole lugu ka teiste anomaaliate, nagu munandi-/kubeme- ja nabasong, peitmunandilisus, hermafrodiit, väriseja, nabaverejooks, väärarengud. Anomaaliatest kõige rohkem esineb ja on Possusse sisestatud päraku puudumist. Ei esine ka kraaternisad või ei sisestata neid sigade testiandmetega koos Possusse, seega ei avane ka võimalust teada saada, milline seemendusjaama kult neid pärandab.

Possusse saab erinevaid defekte sisestada anomaaliatena või pesakonna kommentaarina. Anomaaliatena sisestades saame täpselt teada, mitmel põrsal anomaaliaid esines, pesakonna kommentaarina sisestades saame teada pesakondade arvu, kus anomaaliaid esines, aga täpne põrsaste arv jääb teadmata. Korrektne anomaaliate registreerimine Possusse on oluline eelkõige ETSAÜ seemendusjaama kultide valikuks ja prakeerimiseks. Sama kehtib ka pesakonna kommentaaride sisestamise kohta, mis annab põhikarja loomade kohta kasulikku informatsiooni.

Andmed Liia Taaler

biomeetria sektori peaspetsialist

Tekst Külli Kersten

sigade jõudluskontrolli sektori juhataja

on põlvnemisandmete kvaliteet ja ühildatavus geneetiliseks hindamiseks üsna problemaatiline. Aretustöö peamine rõhk on puhtatõuliste sigade geneetilisel hindamisel, nemad on tõu tuumikuks. Ristandid on tootmiskarjades ning nende aretusväärtus on teisejärguline.

Vastavalt riigi vajadustele hinnatakse erinevaid näitajaid, näiteks Tšehhis, kus on 23 seemendusjaama, arvutatakse kultide sperma parameetrite alusel aretusväärtus spermale. Enamikes riikides on aretusväärtuste hindamisel oluliseks tunnuseks pesakonna mass nii sünnil kui võõrutusel. Saamaks järjest suuremaid pesakondi registreeritakse võõrutusel näiteks Kanadas põrsaste nisade arvud.

Endiste NL riikide ühiseks mureks on kohalikes populatsioonides sigade arvu ja jõudluskontrollialuste sigade kiire vähenemine, mille on põhjustanud välisfirmadele antud tegevusloa sealiha tootmiskomplekside haldamiseks ning kohaliku seakasvatuse väljasuremine vabaturumajanduse tõmbetuultes. Vaatamata probleemidele ning sigade arvu vähenemisele toimub aretus kindlas suunas: siga olgu lihakas ning viljakas.

Liia Taaler

Jõudluskontrolli Keskus 20

Paremaks koostööks tõuaretusühistute ja laborianalüüse tegevate ning jõudluskontrolli andmeid töötlevate organisatsioonide vahel moodustati 1. juunil 1993. a Eesti Loomakasvatuse ja Veterinaaria Instituudi (ELVI) piimalabori ja andmetöötlusosakonna baasil EV Tõuaretusinspeksiooni koosseisus Jõudluskontrolli Keskus (JKK).

Tõuaretusinspeksiooni direktori Agu Kõobi käskkirjaga määrati keskuse juhataja kohusetähtsaks tähtajaliselt Vambola Vilson, kes seni oli töötanud ELVI aretuskeskuse juhatajana. Keskuse struktuuris oli 76 ametikohta: juhtkond 9, andmetöötlusosakond 44 ja piimaanalüüside laboratoorium 23. Neist ametikohtadest oli mehitatud esialgu 70. Andmetöötlusosakonna juhatajana jätkasid Hillar Vallner ja piimaanalüüside labori juhatajana Jaak Kihu. Vambola Vilson täitis juhataja kohuseid 14. septembrini, seejärel määrati juhatajaks Tiina Vares. Neist 70st töötab tänaseni JKKs 21 inimest, sh kõik andmetöötlusosakonna töötajad ja 69% labori ning 63% IT-osakonna töötajatest.

Jõudluskontrolli Keskus loodi ELVI üksustest seetõttu, et selleks ajaks oli pea kogu veiste jõudlusandmete töötlemine sinna koondunud. Eestis oli põllumajandusreform lõpukorral, kolhoosid-sovhoosid likvideeritud ning nende baasil moodustatud ühistud, aktsiaseltsid jms. Palju veiseid oli kompensatsioonina tagastatud endistele omanikele, seega oli tekkinud palju uusi loomaomanikke. Endistele omanikele tagastatud veiste jõudluskontrolli hoidsid elus endiste kolhooside-sovhooside jõudluskontrolli assistendid. Keskuse moodustamise ajal oli vahetõttu klientidega ligadi-logadi, sest ELVI ja klientide vahel puudusid korrektsed lepingud. Endistele omanikele tagastatud loomade jõudluskontroll oli jätkunud seni piirkondade kaupa (nt Leie erasektor, Misso erasektor jne) ja

nende osas konkreetsed loomaomanikud puudusid. Ühena esimestest töödest seisis vastloodud keskuse ees lepinguliste vahetõttude korrastamine, seega on raske öelda, kui palju oli meil JKK loomise hetkel kliente. 1993. a lõpuks oli erasektori jaotamise ning jõudluskontrolli taasloomise (aga ka lõpetamise) arvel kasvanud klientide arv 3489ni, kel oli 167 579 lehma. Märgin, et 1992. a lõpul oli Eestimaal aastakokkuvõtete põhjal vaid 429 piimafarmi. Mitmed väikekliendid lepingut ei sõlminud või olid juba varem jõudluskontrolli sisuliselt katkestanud ja seetõttu neile jõudluskontrolli teenuse osutamine lõpetati.

Viie aasta pärast oli JKK-l 1. juunil 1998. a 2900 klienti 120 630 lehmaga; kümne aasta pärast 1. juunil 2003. a 2922 klienti 105 876 lehmaga; 15 aasta pärast 1. juunil 2008. a 1234 klienti 94 759 lehmaga ja tänavu 1. juunil 2013. a 826 klienti 91 069 lehmaga.

Varsti pärast viiendat tööaastat loodi 17. juulil 1998. a põllumajandusministri määrusega Jõudluskontrolli Keskuse baasil Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Keskus (PRIK) 89 ametikohaga, kus loodi täiendavalt registrite osakond. Seoses loomade kohustusliku märgistamise ja toetuste maksamise rakendamisega lisati 2000. a märtsis PRIKi struktuuri toetuste, kontrolli ja sisekontrolli osakonnad. Uuesti reorganiseeriti PRIK sama aasta juulis, mil ta jaotati kaheks asutuseks: Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ametiks (PRIA), mille ülesanneteks said registrite pidamine ja toetuste administreerimine; ning PRIKi osaks jäi jõudluskontrolliga tegelemine. Kahe asutuse väga sarnased nimed tekitasid segadust ning 2001. a jaanuaris nimetati PRIK ümber Jõudluskontrolli Keskuseks. Ametikohti oli tollal 85, praegu on töötajaid 44.

Inno Maasikas

Muhedat

Miks on suvel päevad pikemad kui talvel?

See on puhas füüsika – tegemist on soojuspaisumisega!

Tööjuubelid

1. septembril tähistab **5.** tööjuubelit väliteenistuse osakonna registrispetsialist **Ilme-Tiiu Jõudu.**

22. septembril on **15.** tööjuubel JKK piimaanalüüside laboratooriumi analüütik-seadmete hooldaja **Deniss Protopopovil.**

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee



Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu

Tel	738 7726
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Teaduse 2 (II korrus), Saku	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Maire Tamm	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 5332 4204	1. ja 3. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Viru 5a (II korrus), Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Saive Kase	Pärnu 58 (II korrus), Paide	tel 385 0286	gsm 524 0147	K 9.30-13.30
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Piira	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Jaani 10, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Maire Põhjala	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7886	E 9.30-15.30
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Maire Tamm	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 5332 4204	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17-202, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4-317, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11 (II korrus), Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

On vana tuntud tõde, et vahel tuleb koduseid asju vaadata pisut kaugemalt. Paljudele eestlastele andis selleks hea võimaluse hiljuti Läti Vabariigi pealinnas Riias toimunud järjekordne Baltimaade tõuaretuse ja geneetika konverents, kus Eesti oma heade tulemustega esile tõusis. Justkui kirsina tordil kõlas Läti lektori Dr. Andris Miglavsi iseloomustus, et Eesti on piimatootmise osas "Balti väike tiiger". Loomulikult oli uhke tunne olla eestlane, kui Eesti Maaülikooli teadlased avalikustasid oma Balti kolleegidele transgeense kloonvasika saavutuse, mis ületas ka Eesti meedias uudisekännise oluliselt kõrgemalt, kui tavapärased põllumajandusuudised. Kahjuks ei olnud seekordsel konverentsil ettekannet, mis võrdleks Baltimaade lihatootmist üldisemalt või siis erinevaid lihatootmissektoreid eraldi, mistõttu jäi lihasektoris toimuv pisut tahaplaanile.

Kohaliku loomakasvatuse sektori viimaste aastate tegevuse kokkuvõtmine toimus septembri lõpus Eesti aretusorganisatsioonide loodud Eesti Tõuloomakasvatavate Liidu 20. aastapäeva tähistamisel, kus iga aretusorganisatsioon andis lühikese ülevaate toimunust. Jõudluskontrolli Keskuse nimel soovin õnne kõigile aretajatele selle tähtpäeva puhul!



Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Üle 18 000 kg laktatsioonid

Saaremaal asuva Kõljala POÜ lehm Miilas saavutas eesti punast tõugu lehmade seas läbi aegade suurima 305-päevase laktatsiooni piimatoodangu. EPK uue rekordlehma neljanda laktatsiooni piimatoodang oli 18 189 kilo. Keskmiseks päevatoodanguks on selliselt lüpsval lehmalt vähemalt 59 kg piima päevas, kuid loomulikult on toodang laktatsiooni alguses kõrgem ja hiljem väiksem. Tema eelnevad kolm laktatsiooni on olnud üle 11 000 kilo, neist kõrgeim oli esimene – 11 473 kilo.

Üldse on Eestis 18 000 kg toodanguni laktatsiooni jooksul jõudnud 9 lehma, ülejäänud 8 lehma tõuks on EHF ja kõrgeim on neist Tartu Agro ASi lehma Jacqueline toodang – 18 935 kg. Tema oli esimene 18 000 kg piiri ületaja ning on praegu ka kõige enam piima tootnud lehm Eestimaal – 134 903 kg (seisuga 22.08.2013). Neist üheksast lehmast, kes on ületanud 18 000 kg, kuulub neli lehma Tartu Agro ASile, kaks Kõljala POÜle, kaks Torma POÜle ja üks on Männiku Piim OÜ lehm. Kõik need lehmad on lüpsnud sellise toodangu saavutamiseks 305 päeva täis.

Rahvusvahelised loomade märgistamise arutelud Eestis

Jõudluskontrolli Keskus võõrustas septembri lõpus kaht loomade märgistamise töökoosolekut: ICARi loomade märgistamise töögrupi ja ISO loomade elektroonilise märgistamise töögrupi arutelu. Töökoosolekutel osalesid suurimad märgistamisvahendite tootjad, kõik rahvusvaheliselt tunnustatud märgistamisvahendeid testivad laboratooriumid ja ka mitmete suurriikide esindajad, kus loomade (elektrooniline) märgistamine on levinud (Austraalia, Brasiilia, Euroopa riigid, Kanada, USA). Peamised teemad olid: kuidas tagada märkide sõltumatu kvaliteedikontroll lähtuvalt lõppkasutaja vaatenurgast ning kuidas parandada elektrooniliste märgistamisvahendite testimissüsteemi selliselt, et takistada tootja pahatahtlikkuse tõttu ebakvaliteetsete või tunnustamata toodete turule jõudmist.

Lambakasvatavate selts propageerib elektroonilisi kõrvamärke

Kuna lammaste ekspordil kehtib nõue, et lambad peavad olema elektrooniliselt märgistatud, siis märgistab üha rohkem ja rohkem lambakasvatavaid oma lambaid esmase elektroonilise kõrvamärgiga.

Lammaste jõudluskontrolli läbiviimisel hinnatakse tõulambaid erinevate parameetrite järgi. Hindamise ja andmete andmebaasi sisestamise lihtsustamiseks tellis Eesti Lambakasvatavate Selts Jõudluskontrolli Keskuselt elektrooniliste kõrvamärkide lugeja Datamars GES3S lammaste identifitseerimiseks ja testiandmete registreerimiseks, ning tarkvara, mis võimaldab lammaste testimisandmed lugejast otse lammaste infosüsteemi salvestada. Muudatus välistab nüüdsest elektrooniliste kõrvamärkidega märgistatud lammaste andmete paberile kirjutamise. Andmed sisestatakse otse lugejasse ja hiljem kantakse loodud failid otse andmebaasi.

XVI Balti aretuse ja geneetika konverents Lätis

11.–12. september toimus Balti tõuaretuse ja geneetika konverents, seal räägiti kajastub põhjalikumalt Sõnumite siseküljel.

Lätis oli eelmisel aastal jõudluskontrollialuste lehmade keskmine piimatoodang 6489 kg, veiseid oli kokku pisut üle 390 000, neist piimalehmi 164 600. Jõudluskontrollis on 78% lehmadest. Väiketootjate osakaal Lätis on suur, piimatootmisega tegeleb 25 740 ettevõtet, karja keskmine suurus on 6,4 lehma. 40% karjades on vähem kui 20 lehma. Eelmisel aastal toodeti Lätis 874 000 tonni piima, 79 000 tonni liha (tapakaalus) ja 671 miljonit muna.

Leedus oli 2013. alguse seisuga ~720 000 veist, neist piimalehmi 331 100. Jõudluskontrolli tehakse 43% karjades, 2012. a oli nende keskmine piimatoodang 6703 kg. Ka Leedus on väikeste karjade osatähtsus suur – umbes 41% loomadest peetakse kuni 10-pealistes karjades. Leedus on lihaveiseid 130 400, neist puhtatõulisi on 14 600, see on suurim puhtatõuliste lihaveiste populatsioon Balti riikides.

Kultide päritolu mõju viljakusele

Aretusprogrammis Marmorliha on sigade aretuses püstitatud erinevatele tunnustele eesmärgid, mida loomade hulgas valikut tehes jälgitakse. Jõudlusandmete kogumisjärgselt hinnatakse Jõudluskontrolli Keskuses sigade geneetilist potentsiaali. Hinnang väljendub aretusväärtusena eraldi liha- ja nuumajõudlusele ning viljakusjõudlusele. Valgetele tõugudele nii väikeses populatsioonis (ca 6000 looma) on paratamatu võõra vere vajadus inbriidingu vältimiseks. Verevärskenduseks võõrast verd saame eluskultide ja sperma importimisega teistest aretusorganisatsioonidest.

Aeg on tagasi vaadata ja teha järeldused imporditud elusloomade ja sperma mõjust meie sigade viljakusele. Tausta täpsustuseks on oluline teada, et 2000. aastal osteti seemendusjaama karja Norrast kuldid Fram 4398 ja Asse 7898. Nende kultide järglasi mäletavad seakasvatavad tänaseni. Järgmine kultide ost jaamale toimus 2007. aastal. Siit näeme, et ajavahemikus 2000.–2006. a kasutati valdavalt importspermat seemendusjaamale uute kultide kasvatamiseks. Alates aastast 2007 on ostetud kulte Soomest, Norsvin Leedu farmist ja Kanadast. Paralleelselt on ostetud ka importspermat firmalt Norsvin, Norsvin Leedu tütarfirmast, Rootsist ja Austriast baasaretuse karjade jaoks, et saada seemendusjaamale noorkulte.

Teatavasti võivad bioloogilise materjali importimisega kaasneda veterinaarsed riskid. Riskid on tagasihoidlikumad kultide ostul, sest loomad karantiniseeritakse. Kuu jooksul jälgitakse ja uuritakse kulte seroloogiliselt enne jaama karja

lubamist. Importsperma puhul uuringuteks aega ei jää, sest sperma püsib elujõulisena maksimaalselt neli päeva. Nii tuleb usaldada spermat müünud ettevõtte veterinaarsertifikaati.

Analüüsis uuriti 2007.–2012. a viljakustulemusi importkultidel ja nende tütaridel ning importspermast sündinud kultidel (nn pooleverestel loomadel) ja nende tütaridel. Kasutati üle kolmekümne erineva karja jõudlusandmeid. Tabelites 1 ja 2 on välja toodud ainult valgete tõugude seemenduste ehk Y,L, LY ja YL pesakondade viljakus kuldi sünnikohamaa ja tõugude viisi. Analüüsiti 15 importkuldi 5740 pesakonna ja nende tütarde (n=2080) 5884 pesakonna andmeid. Poolevereseid kulte oli analüüsis kaheksakümmend kaheksa 17 971 pesakonnaga ja nende tütreid (n=6737) 17 032 pesakonnaga. Importkultide pesakondade keskmine viljakus oli 11,2 elusat põrsast pesakonnas. Sama viljakus säilis ka nende tütaridel. Importspermast sündinud kultide viljakus oli 11,0 põrsast pesakonnas ja nende tütaridel 11,1 elusalt sündinud põrsast pesakonnas.

See analüüs näitab veel kord hübriidjõu mõju viljakusele ehk õigustab võõraste kultide ostu seemendusjaama karja. Nii saavad ühise raha eest soetatud hinnalised kuldid maksimaalse rakenduse.

Tekst Anne Lilleorg
ETSAÜ aretusspetsialist-konsulent
Andmed Liia Taaler
biomeetria sektori peaspetsialist

Tabel 1. Importkultide ja nende tütarde viljakus Y,L, LY ja YL pesakondades

Kuldi päritoluriik	Kuldi tõug	Emiste psk. arv	Emistel		Kuldi tütarde arv	Tütarde psk. arv	Tütardel	
			KSP/psk	ESP/psk			KSP/psk	ESP/psk
Norra	landrass	934	12,5	11,6	245	538	12,8	12,0
Soome	landrass	2917	12,0	11,2	1349	4217	12,0	11,2
Soome	jorkšir	1326	11,7	10,9	249	743	11,8	11,1
Kanada	jorkšir	563	12,3	11,4	237	386	11,6	10,9
Keskmine				11,2				11,2

Tabel 2. Importspermast sündinud kultide ja nende tütarde viljakus Y,L, LY ja YL pesakondades

Kuldi päritoluriik	Kuldi tõug	Emiste psk. arv	Emistel		Kuldi tütarde arv	Tütarde psk. arv	Tütardel	
			KSP/psk	ESP/psk			KSP/psk	ESP/psk
Austria	landrass	3	9,7	9,7				
Austria	jorkšir	989	12,5	11,5	61	26	10,8	10,4
Kanada	jorkšir	599	12,0	11,0	44	3	7,0	7,0
Rootsi	landrass	1027	11,8	10,9	569	1657	12,4	11,4
Rootsi	jorkšir	3361	11,8	10,9	989	2683	12,0	11,3
Soome	landrass	1636	12,0	11,2	587	1342	11,9	11,0
Soome	jorkšir	1802	11,6	10,7	572	1344	11,4	10,6
Norra	landrass	6622	12,1	11,2	2993	7909	12,2	11,3
Norra	jorkšir	1932	11,7	10,9	922	2068	11,4	10,6
Keskmine				11,0				11,10

Balti tõuaretuse ja geneetika konverents

Riias toimus 11.–12. septembrini XVI Balti tõuaretuse ja geneetika konverents, kus osalesid lisaks Baltimaade teadlastele ja spetsialistidele ka mitmete teiste riikide esindajad. Seakasvatuse valdkonnast oli kolm ettekannet – kaks Läti ja üks Leedu kohta. Teema “*Staphylococcus aureus* põrsastel” oli Läti Põllumajandusülikooli posteril. Eesti seakasvatusest ei olnud

ei ettekannet ega ka posterit.

Ülevaate Läti sigade aretusest andis Kristaps Melbārdis tsentraalse statistikabüroo andmetel, mille põhjal tegeleb Lätis puhtatõuliste sigade aretusega kaks aretusorganisatsiooni. Tõugudest kasvatatakse jorkširi, landrassi, pieträäni, djurokit, suurt valget ja läti valget. 2012. a tegeles sigade puhasetusega

12 farmi. Levinuim tõug on läti landrass. Jõudluskontrollis on 85% karjadest umbes 30 000 emisega, samas on emiste arv võrreldes 2007. aastaga vähenenud 17%. Karjad on üldiselt väikesed, kuid on ka üksikuid väga suuri farme. Sektori suurimateks probleemideks peetakse väikest ekspordivõimalust, vähest ressursi arenduseks, kõrget ostusööda hinda. Enamusel farmidest puudub maa. Tulevikuvõimalusi nähakse ühistegevuses, kvaliteetsete saaduste tootmismahdade suurenemises, alternatiivsete söötade kasutamises ja sektorisisese spetsialiseerumises.

Läti landrassi tõugu sigade kui kõige rohke-arvulisema tõu produktiivsuse näitajatest andis ülevaate Līga Paura Läti Põllumajandusülikoolist. Andmed pärinesid aretusorganisatsiooni 2011.–2016. a aretusprogrammist. Teiste riikidega andmeid võrreldes tuleb olla veendunud, et andmed on omavahel võrreldavad. Näiteks oli lätlase ettekandes kasutatud vaid 25% populatsiooni tulemusi, mida ei saa võrrelda Eesti jõudluskontrolli aastaraamatu tulemustega. Selles valguses vaadatuna sünnib Läti emistel 12,5 elusat põrsast ja võõrutatakse 10,5 põrsast pesakonnas, võõrutuse ja seemenduse vaheline intervall on 12 päeva. Kui võrrelda Eesti sigade jõudlusandmeid samadel alustel, siis 25% paremate emiste viljakus jääb vahemikku 12–13,2 elusalt sündinud põrsast pesakonnas ja võõrutatakse 10,7–11,7 põrsast. Seemenduse ja poegimise vaheline intervall jääb vahemikku 4–4,5 päeva. Aretusväärtusi hinnatakse Lätis 1999. aastast. Liha- ja nuumaomadustest hinnatakse ööpäevast juurdekasvu testimisel ja eluajal ning pekikapsust. Reproduktsooninäitajatest hinnatakse elusalt sündinud ja võõrutatud põrsaste arvu, põrsaste massi võõrutusel, võõrutuse ja seemendusevahelist intervalli. Eraldi hinnatakse geneetilises hindamises esimesi pesakondi.

Leedu ettekande teemal “Ööpäevase juurdekasvu mõju ristandsigade lihakehale” esitas Asta Klimienė Šiauliai ülikoolist. Selle ettekande andmed saadi katsejaamast, mis on Balti riikides ainuke. Andmed koguti katseperioodil, mil sigade elusmass oli 30–95 kg. Ristandsigade (n=341) lihakeha andmeid võrreldi puhtatõuliste sigade (n=235) andmetega (vt tabel). Puhtatõulistest kasutati katses leedu valge (LW), suure valge (La.W), jorkširi (Y), landrassi (L), pieträäni (P), djuroki (D) andmeid, ristanditest LWxL, La.WxL, La.WxP, YxL,

Tabel. Ristandite võrdlustulemused Leedu sigade katsejaamas

Ristandid (n=341)	Ööpäevane juurdekasv, g				Tailiha sisalduse muutus (+/-)	
	grupp 1	grupp 2	grupp 3	grupp 4	III/I	IV/I
	<750	751-850	851-950	>951		
Tailiha % Piglog 105 andmetel						
LWxL	57.8	57.7	56.6	56.1	-1.2	-1.7
La.WxL	57.9	56.5	56.0	53.8	-1.9*	-4.1***
La.WxP	58.7	58.6	56.3	55.4	-2.4*	-3.3**
YxP	57.2	56.3	55.8	54.0	-1.4	-3.2**
YxL	57.3	57.2	55.2	54.9	-2.1	-2.4*
YxPx D	57.9	57.0	56.5	54.7	-1.4	-3.2*
LxD	58.1	58.1	57.3	55.8	-0.8	-2.3*
LxPx D	58.7	57.4	56.8	55.6	-1.9*	-3.1**

Kus: *P<0.05; **P<0.01; ***P<0.001

YxP, YxPx D, LxD, LxPx D andmeid. Uuringu eesmärk oli leida erinevate kombinatsioonidega saadud ristandsigade optimaalne ööpäevane juurdekasv, mis ei mõjutaks negatiivselt lihaomadusi, eriti pekikapsust ja tailihasisaldust. Sigu hinnati erineva ööpäevase juurdekasvuga gruppides. Uurimus näitas, et katsejaama tingimustes sigu tasakaalustatud ratsiooniga söötes ei ole ööpäevasel juurdekasvul märkimisväärset negatiivset mõju ristanditele LWxL, YxL, YxP, LxD, YxPxDe kui see jääb vahemikku 851–950 g, aga ristandite La.WxL, La.WxP ja LxPx D ööpäevane juurdekasv peaks jääma vahemikku 751–850 g säilitamiseks lihakeha tailihasisaldust optimaalsetes piirides. Seljapeki paksusel ei olnud olulist mõju lihassilma suurusele.

Lisaks seakasvatusele olid ettekanded kolme Balti riigi piimakarja ja lihavesi kasvatamise teemadel. Omapoolse panuse konverentsi kordaminekuks lihatootmise sektoris andsid külalislektorid Iirimaa ja Rootsi. Piimandussektoris toimunud saavad huvilised pikemalt lugeda JKK Sõnumitest piimaveisekasvatavale. Originaalettekandeid on lugemiseks võimalik küsida JKKst.

Seminari korraldajad Lätist olid kokku pannud huvitava kava. Konverentsi teisel päeval oli osalejatel võimalik valida lüpsikarja-, lihavesi- või hirvefarmi külastus. Lüpsikarja külastuse valinud inimesed said tutvuda ka Läti piimakombinaadi tööga.

Külli Kersten
sigade jõudluskontrolli sektori juhataja

Geneetilised parameetrid androsteroonile ja skatoolile kui kuldilõhna indikaatoritele

Taani teadlaste uurimused näitavad, et skatooli ja androsterooni saab vähendada geneetilise valiku kaudu ebasoodsa mõjuta majadusparameetritele (nt tootmis- ja pesakonna suuruse parameetrid). Teadlased soovivad kultide kastreerimise alternatiiviks aretust.

Kuldilõhn on eameeldivalt esiletükkiv lõhn, mõjutades ka liha maitset, mis tuleneb Taani teadlaste sõnul skatooli ja androsterooni kogunemisest tervete kultide seljapekki. Sellise järelduseni jõudmiseks mõõdeti skatooli ja androsterooni sisaldust seljapekis vastavalt 6000 ja 1000 landrassi tõugu kuldil. Kogutud andmed logaritmiti muutmaks fenotüübiväärtused normaaljaotusele vastavaks. Aretusväärtus logaritmitud skatoolil oli 0,33 ning logaritmitud androsteroonil 0,59.

Geneetiline korrelatsioon kahe parameetri vahel oli 0,37, mistõttu geneetilist valikut tehes ei piisa ühe keemilise

komponendi järgi valikust, vaid tuleb valida nii skatooli kui ka androsterooni järgi.

Kuldilõhna ühenditel oli tootmistunnustega madal ja soovitatav geneetiline korrelatsioon. Tähelepanuväärne on seejuures soodne geneetiline korrelatsioon -0,20 tailiha protsendi ja Log (skatool) vahel. Aretades taisemaid sigu väheneb pikkamööda ka kuldilõhn eeldusel, et rümpade kaal ei muutu.

Pesakonna suuruse ja kuldilõhna vaheline korrelatsioon, mõõdetuna kultidega suguluses olevatel emistel, oli madal.

Skatool ja androsteroon on vastavalt Strathe ja kaasautorite andmetele vähendatavad valiku kaudu, ilma olulisi tootmise ja pesakonna suuruse näitajaid kahjustamata. Aretus pakub efektiivset ja jätkusuutlikku lahendust kultipõrsaste kirurgilisele kastreerimisele.

Tõlge Liia Taaler, portaal www.thepigsite.com

Ümmargused tähtpäevad sigade jõudluskontrollis

2013. aastal möödub 30 aastat ajast, mil alustati sigade jõudluskontrolli arvutite abil. Algselt nimetati seda masinarvutuseks. Töö käis nii, et farmidest edastati sigade jõudlusandmed JKK-sse spetsiaalsetel pabervormidel, millelt need sisestati arvutisse. Aasta lõpus koostati farmile kokkuvõtteid, mida tol ajal nimetati seakarja boniteerimiseks. Esimesed alustajad olid Ülenurme Öppe- ja Katsemajand, Avangardi kolhoos, Laeva Katsesovhoos Tartu rajoonist ja Saverna kolhoos Põlva rajoonist. Sellist jõudlusandmete kogumise süsteemi kasutati 15 aastat, mis on ka ümmargune number.

30 aastat jõudluskontrolli arvuti abil täitub ühel JKK praegustest klientidest – Jampo Seakasvatuse Osühingul (endine Avangardi kolhoos). Mainimata ei saa jätta ka seda, et 30-aastase arengu on JKK-ga kaasa teinud Jampo Seakasvatuse Osühingu juht Eeva Kõomägi. Suured tänud talle oma kogemuste jagamisel sigade jõudluskontrolli süsteemi arendamisel!

Poole vähem aega ehk 15 aastat möödub Oracle'i andmebaasi loomisest, mis omakorda võimaldas kasutusele võtta personaalarvutid. Seega on meie seakasvatajad farmides kogunud personaalarvutitega jõudlusandmeid 15 aastat. Esimene tarkvaraprogramm, db-Planer, osteti Saksamaalt ja seda kasutati 7 aastat. db-Planeri vahetas välja Jõudluskontrolli Keskuses valminud Possu programm, mida praeguseks on kasutatud juba 8 aastat.

Külli Kersten
sigade jõudluskontrolli sektori juhataja

Tänavused vissivõistlused

Saarte Viss korraldati 12. juunil Upal 16. korda. Osales 11 loomaomanikku 49 lehmaga. Esmaspoeginute klassi võitja eesti punast tõugu loomade seas oli Kõljala

Põllumajandusliku OÜ lehm Meeda ja eesti holsteini seas Kärkla Põllumajandusühistu lehm Nänni, kes pärjati ka Vissi tiitliga. Kõljala Põllumajandusliku OÜ lehm Paabu võitis EPK Vissi tiitli ja Meeda sai reservvissiks.

5. juulil toimus 24. korda nii eesti holsteini kui eesti punast tõugu lehmade näitus-konkurss Viss 2013 Ülenurmel. Teist aastat peeti mõlema tõu võistlus koos. Esitleti 109 lehma (67 EHF ja 42 EPK) 26 karjast. Esmaspoeginute klassi võitja eesti punast tõugu loomade seas oli AT & MK OÜ lehm Liina ja eesti holsteini seas Tartu Agro ASi lehm Mirdi. Eesti punase tõu Vissi tiitli pälvis Tartu Agro ASi Rahinge lauda lehm Killi, reservvissiks sai Meeli Sadala Piim OÜst. Eesti holsteini tõugu Vissiks pärjati Tartu Agro ASi Rahinge laudast Olli, reservvissiks sai Soone Farm OÜ Marii.

7. septembril valiti Tartu sügisnäituse & Tõuloom 2013 raames eesti maatõugu Viss. Tiitel anti 11. korda ning seekord oli loomi viiest karjast. Maatõu Viss 2013 tiitliga pärjati Eerika Farm OÜ lehm Kalli. Reservvissiks sai Miilu tartumalase Rainer Partsi karjast.

JKK tunnustab kõiki osalejaid ja auhindab esmaspoeginud grupi võitjate omanikke!

Muhedat

Kiri JKK-le Hiinast

Tere, oleme Hiina põhinev ettevõtte. Meie firma toodab ja ekspordib kõiki kõrge kvaliteediga seadmed karja. Nüüd on meie kodulehel valmimisjärgus. Suletud on kaks hinnakirjade kõrvamärke. Meie hallituse disain on unikaalne. Kui teil on küsimusi või on vaja, ärge kartke meiega ühendust võtta.

Mike Xie
Sales manager

Tööjuubilarid

Piimaanalüüside laboratooriumi projekti-juht-konsultant **Aime Lokk** tähistas 1. septembril 15. tööjuubelit.

4. novembril on 15. tööjuubel väliteenistuse Harju- ja Pärnumaa zootehnikul **Maire Põhjalal**.

16. novembril on 35. tööjuubel biomeetria sektori juhatajal **Mart Ubal**.

3. detsembril on 40. tööjuubel piimaanalüüside laboratooriumi juhatajal **Mart Kuresool**.



Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7746
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 51006 Tartu

Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Teaduse 2 (II korrus), Saku	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Maire Tamm	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 5332 4204	1. ja 3. K 12.00-16.00
Ida-Võrumaa	Ludmilla Aan	Viru 5a II korrus, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Saive Kase	Pärnu 58 II korrus, Paide	tel 385 0286	gsm 524 0147	K 9.30-13.30
Lääne-Võrumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Piira, Lääne-Viru mk	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Jaani 10 II korrus, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Maire Põhjala	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7886	E 9.30-15.30
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Maire Tamm	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 5332 4204	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17-202, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4-317, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11 II korrus, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00